DE
SPIRITIBVS
CREATIS.

TRACTATVS TRES
Expoſitiui & Morales.

EX MENTE PROBATISSIMORVM
Authorum tùm veterum cùm recentiorum.

AVTHORE F. CLAVDIO LE PETIT,
Pariſienſi Doctore, & quondam Profeſſore Theologo, totius
Ordinis S. Franciſci Diffinitore Generali.

Tractatus II. qui eſt de Dæmonibus.

PARISIIS,
Apud FRANCISCVM PIOT, propè fontem Sancti Benedicti:
Et in officina eius apud Patres Franciſcanos
majoris Conuentus.

M. DC. XLI.

Cum Approbatione, & Priuilegio Regis.

INDEX CAPITVM ET SECTIONVM
Tractatus ſecundi, qui eſt de Dæmonibus.

CAPVT PRIMVM. *pag.1*

CAPVT II. *pag.25*

De caſu Dæmonum, & eorum pœnis.

CAPVT III. *pag 63*

CAPVT IV. *pag.77*

De quatuor præcipuis mali Angeli nominibus.

CAPVT V. *pag.93*

De tentationibus Dæmonum omni tempore ab initio sæculi.

CAPVT VI. *pag.100*

Quomodo Dæmon diuersos homines tum in Lege naturæ, tum in Lege scripta tentauerit.

De tentationibus Dæmonis in noua Lege.

CAPVT VIII. pag.150

CAPVT IX. pag.165

De apparitionibus Dæmonum in corporibus assumptis, nec-non de eorum spectris & prodigiis.

CAPVT X. pag.177

Multa Belluarum nomina Dæmoni attribuuntur, & cur.

CAPVT XI. pag.222

De aliis quibuſdam communioribus nominibus Dæmoni conuenientibus.

CAPVT XII. pag. 236

De armis spiritualibus & mediis nobis ad astutias, tentationes & suggestiones Dæmonum propulsandas, necessariis.

CAPVT XIII. pag. 263

De Dæmoniacis, seu Energumenis.

CAPVT XIV. *pag. 297*

De potestate curandi Dæmoniacos.

FINIS.

TRACTATVS II. QVI EST DE DÆMONIBVS.

CAPVT I.

POSTQVAM de Angelorum natura, & quibusdam eorum proprietatibus diximus, nec-non de bonis Angelis speciatim; superest vt de Angelis malis qui peccarunt & ceciderunt, nonnulla disseramus. Supponunt ergo primò Theologi illos existere in rerum natura; conformiter ad scripturam, in qua multis in locis de illis mentio fit; vt in hoc tractatu pluriès liquidò constabit: & quoniam simul cum bonis ab initio in Cælo Empyreo fuerunt à Deo conditi, inde fit vt ipsa eorum existentia ijsdem probetur rationibus, quibus bonorum existentia probatur & confirmatur.

Et ipsa etiam congruentiæ ratio hoc videtur dictare; cùm enim ipsi sint naturâ suâ Angeli, sicut boni, debent esse secundùm eandem conditionem & naturam bonis conformes, licet sint ex culpa difformes, quod est ex accidenti. Hâc suppositâ eorum existentiâ, nulli dubium est quin incorporei & spirituales sint, atque intellectu & voluntate polleant; vt de bonis etiam probauimus. Est itaque primò videndum quomodò liberi sint in suis actionibus ab initio, & proindè peccare potuerint, & de facto peccauerint, quod duabus sequentibus Sectionibus absoluetur. *Existunt Dæmones in rerum natura.*

SECTIO I.

Angeli mali fuêre à Deo creati liberi, sicut boni, & proindè peccabiles.

Angeli mali fuêre creati liberi,& proinde peccabiles.

a Lib. 25. Moral. cap. 4.

b Lib. 2. de fide c. 3.

DVo sunt in præsenti sectione enucleanda. Quod ad primum spectat, nulli dubiũ est quin omnes Angeli & boni & mali fuerint à Deo conditi liberi, cùm sint intellectuales, & proinde ad bonum & malum flexibiles, in eodem suæ creationis instanti. Et id docet S. Gregor. [a] *Ipsi quoque Angelici spiritus* (inquit) *mutabiles ex natura sua sunt conditi, quatenus aut suâ sponte caderent aut ex arbitrio starent.* Et S. Damascenus [b] docet Angelum esse voluntatis ac sententiæ ratione mutabilem.

Rationè item id constat, quia creatura intellectualis & rationalis semper manet libera & indifferens suaptè naturâ ab bonum & malum, præsupposita ex parte intellectus sufficiente obiecti propositione seu cognitione; atqui Angeli in primo suæ creationis instanti, & quandiu fuerunt viatores ante boni vel mali elicitionem, clarissimo donabantur intellectu, qui quidem sufficienter obiectum repræsentabat; ergo, &c. Et sic in eis facultas erat, se vel conuertendi ad Deum per humilitatem & gratitudinem; vel per ingratitudinem ab eo auertendi, atque ad seipsos conuertendi per superbiam.

Quod verò ad secundam partem spectat; dicimus Angelos ita à Deo conditos, & libero arbitrio donatos, absolutè loquendo potuisse peccare; & de facto constat aliquos peccasse: vnde ait S. Ioannes in Euangelio, *Diabolus mendax est, & pater mendacij*: at mendacium est peccatum; & in priori sua Epistola, *Qui facit peccatum, ex Diabolo est; quoniam ab initio Diabolus peccat.* Et Sanctus Iob, *In Angelis suis reperit prauitatem.*

Ioan. 8.

1. Ioan. 3.

Iob 4.

Ratione patet; quia (vt dictum est) cùm Angeli liberi sint ab initio suæ creationis; sequitur exinde illos liberè potuisse præstare quod diuina lex eis præscribebat, vel etiam omittere, & proindè peccare potuisse. An autem potuerint naturaliter peccare contra finem naturalem & proprijs viribus cognitum, atque etiam circa supernaturalem, ad Scholasticos remittimus, qui pro maiori parte affirmatiuè respondent, ob eorum liberam voluntatem.

SECTIO II.

Quomodo nonnulli Angeli peccauerint, & à quo ad peccandum inducti fuerint.

PRo huius quęstionis resolutione, est aduertendum Deo Opt. Max. mox vt Angelos creauit, multisque gratiarum ornamentis decorauit, placuisse, illorum priùs erga se fidem tentare atque experiri, quàm eos in suam societatem firmam cooptaret & ascriberet, aut in sua beatitudine solidaret: & ea ratione pactum cum eis inijt, vt si certo definitoque spatio, eum tanquam supremum Dominum colerent & venerarentur, atque vt parentem amarent & prędicarent, elapso illo spatio in statum longè beatissimum transferrentur, omnis periculi immunes, atque expertes: quòd si suâ libertate abusi, tot eis impertita dona nihili haberent, & à suo conditore eiusque mandatis, nimia temeritate desciscerent, illis omnibus bonis spoliati, & ab eius beatissimo conspectu pulsi, ęternis supplicijs implicarentur. Non obstante autem inito hoc pacto inter Deum & Angelos, Lucifer omnium turmarum Angelicarum Antesignanus & Princeps eminentissimus, de primo ordine primæ Hierarchiæ, priorem in eadem tenens locum, & qui ob eius præclaras animi dotes & ornamenta, quibus eum condiderat Deus, neminem illorum agnoscebat parem, tale pactum nihili ducens, infœlix & ingratus, rotam suæ pulchritudinis Pauonis more, inordinatiùs circumspiciens & admirans, est eò elatus vt Deo parem ambiret dignitatem, gloriam, pulchritudinem & maiestatem; atque vsurpare Dei æqualitatem tentaret, omnibusque superbè imperaret sicut Deus, & nulli subesset; vt postea latiùs ostendemus, dum, quodnam fuerit eius & aliorum Angelorum peccatum dicemus. Et nunc venit audiendus Sanctus Gregorius. *Leuiathan*, inquit, *diuinæ celsitudinis culmen aspiciens, ius peruersæ libertatis appetiit, vt & præesset cæteris, & nulli subesset*; sicque ingratissimè à suo conditore defecit, & nimiùm sibi complacens, quamuis Deum tantorum bonorum & perfectionum quibus erat ornatus, pro sublimi suâ cognitione non ignorauerit, attamen, sicut de Philosophis prodit Apostolus, *Non sicut Deum glorificauit*, sed (quantum de spirituali creatura dici potest) *euanuit in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eius*. Et, vt habet Ezechiel, *Eleuatum est cor eius in decore suo*. Hoc autem

Deus ab initio pactum inijt cum Angelis, & quodnam.

Lucifer tentauit Dei vsurpare æqualitatem, & nulli subesse.

Greg. lib. 34. Moral. c. 12. & 17.

Ad Rom. c. 1.

Ezech. 10.

nefandissimum crimen; hæc summa erga suum conditorem ingratitudo, minùs lamentabilis esset, si tantùm vnum, videlicet ipsum Luciferum qui quasi ita reliquis antecellit, vt stella Lucifer stellis, tantæ coniurationis contra Deum perculisset; at proh dolor, ipse omnium impijssimus tanquam omnium supremus, illudmet obiectum quod valde bonum & commodum atque ad gloriam suam maximè conueniens agnoscebat, alijs etiam Angelis propofuit veluti ipsis quoque conuenientissimum; qui vt ait Hugo de Sancto Victore in eandem malitiam consenserunt. Quomodo autem id fieri potuerit ostendit Tamarit Tract. de Angelis. Et nota (inquit, potuisse inferiores Angelos videre prauam Luciferi determinationem, & non actu considerare moralem deordinationem eius: nam cùm essent intenti ad exemplum & suggestionem eius, considerarunt vehementer motiuum eius, & suæ naturæ decorem, & exaltationem, non conferentes appetitum illius cum recta ratione, & consequenter eius moralem maliciam non ponderantes, neque considerantes, sicut ipsemet Lucifer priùs considerauit de tali obiecto, & effectu sibi obiectiuè proposito, & potuit attendere ad commodum vel incommodum eius, & non ad malitiam ipsius; idem ergo alijs proposuit, & alij eodem modo rem apprehendere, & consentire potuerunt, hæc autem propositio & suasio facta est eis à Lucifero per locutionem, quâ quidem eis manifestabat, & ostendebat rationes quæ ipsum mouerant; quod colligitur ex illo S. Michaëlis: *Quis sicut Deus?* quæ est responsio ad persuasionem Luciferi. Itaque ipse impijssimus Angelus, non modo seipsum à Dei opificis sui obedientia subtraxit, & ei totis viribus aduersari conatus est, verumetiam alios naturæ suæ complices spiritus tentauit ad defectionem, & suis suasionibus & iniquis consilijs à diuino penitùs seruitio auertit, eosque tandem ad idem peccati genus pertraxit: itaut peccauerunt aspicientes ad id quod volebat ipse Lucifer, & exinde aspicientes ad commodũ suum & nimis appetentes propriam voluntatem, absque vlla tamen coactione; vnde S. Hieron. in illud Isayæ: *Tu terram tuam perdidisti: tu populum tuum occidisti*, de Lucifero interpretatur, qui cæteris quasi sibi subiectis, perditionis ac æternæ mortis causa extitit, dum eis persuasit vnumquemque illorum, futurum tanquam Deum summum & supremum, nulli subiectum, & proindè sibi obuenturam summam dignitatem & honorem maximum, si ei crederent, & à suis partibus starent, certum est tamen ipsum reliquis grauius peccasse. Et hoc est quod habetur in Apocal. *Draco magnus cauda sua trahebat tertiam partem stellarum cæli*, hoc est Angelorum, quamuis nonnulli doceant tot de singulis ordinibus tantum cecidisse,

Qu. 39. de Angelis. Quomodo alij Angeli viderunt Luciferi determinationem.

Lucifer alios quosdam Angelos ad peccandum pertraxit.

S. Hieron. in c. 14. Isaya.

Apoc. 12.

quot vnum poterant constituere chorum, multis constantem legionibus, quarum quæque sex mille sexcentos sexaginta sex, continet Angelos. Quicquid sit, magna Angelorum multitudo sic à Lucifero decepta, ad eum suo spreto conditore desciuit, & ob id à Dei gratia & ab altissimo illo perfectionis statu in quo condita fuerat, cum Antesignano illo suo, in profundum malorum directa, illicò cecidit. Et id à S. August. confirmatur: *Voluerunt*, inquit, *Angeli non esse sub potestate Dei, nec habere à quo regerentur.* S. Aug. lib. 11. de Ciuit. Dei cap. 13.

Sed si quæras an potuerit Angelus in primo instanti sui esse peccare: Respondet affirmatiuè Scotus, nec non Gabriel Vasques, Suares, &c. Et ratio est, quia simul cum productione rei potest esse eius operatio, in eodem enim instanti quo creatum fuit corpus luminosum, aërem illuminauit. Deinde Angelus est res permanens & intellectualis, res autem huiusmodi in eodem instanti quo productæ sunt operari possunt, sufficit enim voluntatem priùs liberam naturâ, & indifferentem esse vt operari possit, nec indiget prioritate temporis sed naturæ solùm. Confirmatur, nam si ex Caietano Angeli in primo instanti mereri potuerint, nescio quo pacto negari potest illos potuisse peccare, nam licet non possit Angelus simul esse in gratia, & peccare; nihilominus quantum est ex se, si in pura natura relinqueretur, posset peccare circa legem naturalem. Potest etiam hæc sententia confirmari hac ratione; Eadem libertas quæ sufficit ad meritum, sufficiens est quoque ad demeritum, sed Angelo liberum fuit in primo instanti mereri; ergo & demereri. Confirmatur denuò, quia in primo instanti in quo homo peruenit ad vsum rationis, potest mortaliter peccare, vt supponere videtur Sanctus Thomas: ergo & Angelus in primo suæ creationis instanti, quia coïncidit primum instans vsus rationis cum primo instanti creationis. Denique confirmatur, quia in infante simul est natura & peccatum originale, & nihilominus natura est à Deo, & peccatum ab alia causa nempè à primo parente: ergo eadem ratione potest esse natura Angeli à Deo, & peccatum à sola voluntate ipsius Angeli. Sed antequam de pœnis delatis malis illis Angelis nonnihil dicamus, est priùs videndum quodnam fuerit ipsorum peccatum; cuius speciei, & num plura commiserint.

In 2. dist. 5. qu. 2.

Potuit Angelus in primo instanti sui esse, peccare.

1. 2 qu. 89. art. 6.

SECTIO III.

Quodnam fuerit Angelorum peccatum.

Angeli quomodo peccarunt, & homines ad peccatum inducunt.

CERTVM est primò Angelos non potuisse peccare, vllo genere peccati circa voluptates corporeas, aut alia quæ versantur circa obiecta sensibilia, quia cùm spirituales sint & incorporei, non possunt rebus corporalibus affici, nec ad illas inclinationem habere naturalem: quoad reatum tamen aduertunt nonnulli, nullam esse peccati speciem quæ non cadat in Dæmones, siquidem meritò dicitur aliquis reus peccati quando inducit alterum ad peccandum; iuxta id quod habet Apostolus: *Non solùm agentes sed etiam consentientes digni sunt morte*; atqui nullum est peccati genus quod Dæmones hominibus non suggerant; & in tali casu licet actus peccati non sit formaliter in ipsis Angelis malis, nec eo afficiantur per se, seu secundùm suam naturam, malitia tamen & reatus culpæ est in illis formaliter. Cùm itaque eorum peccatum, solum obiectum spirituale habuerit, conformiter ad eorum naturam, hîc videndum est quodnam illud fuerit. Doctores Scholastici in duas abeunt sententias; quidam enim vt S. Thomas & eius sequaces, communiter docent primum eorum peccatum fuisse superbiam; & id probant quibusdam sacræ scripturæ & SS. Patrum testimonijs, quibus postea satisfaciemus.

Rom. 1.

1. p. q. 63. art. 2.

Nobis ergo dicendum est cum Scoto, Fauentino, & alijs Scoti discipulis, primum Angeli peccatum non fuisse superbiam, sed illud potiùs reduci ad luxuriam spiritualem, è qua tamen originem duxit ipsa superbia; & eam quoque sententiam tenet Zumel in S. Thomam.

Scot. in 2. dist. 6. & in reportatis q. 2. Faber disput. 32.

Primum Angeli peccatum fuit luxuria spiritualis.

Pro huius assertionis intelligentia notant Scotistæ in actibus voluntatis duplicem esse amorem, videlicet amicitiæ, & concupiscentiæ: amor amicitiæ, ille est quo nos ipsos diligimus, vel aliquam aliam personam propter seipsam, absque vlla relatione ad aliquid aliud extra nos vel illam personam quam diligimus: amor autem concupiscentiæ, versatur circa bonum quod nobis vel alteri volumus; vnde primus ille amor vocatur ab Aristotele amor substantiæ, & alter dicitur amor accidentium; illud ergo quod amatur; vel est subsistens vt substantia, & sic amatur propter se; vel est accidens vt verbi gratiâ scientia, pulchritudo, diuitiæ, &c. & sic amatur in ordine ad aliud: primum itaque amatur amore amicitiæ, & aliud

Zum. ad quest. 63. S. Thomæ art. 3. q. 2. concl. 3.

Amor duplex amicitiæ & concupiscentiæ.

2. de anima.

amore concupiſcentiæ, qui quidem duo amores ſunt diſtincti formaliter, tanquam duæ formalitates diuerſæ; cùm ex Ariſtotele, *actus diſtinguantur per obiecta.* Eſt autem ordo inter hos actus, nam amor amicitiæ pręcedit amorem concupiſcentiæ, non enim mihi aut alteri concupiſco bonum, niſi quia me priùs vel illum amore amicitiæ diligo; ſicque ſecundus ille amor à primo dependet, iuxta etiam id quod habet Ariſtoteles: *Amicabilia ad alterum, procedunt ex amicabilibus ad ſeipſum.* Iſte etiam ordo ſeruatur tam in actibus inordinatis quàm in ordinatis, nam voluntas pro ſua libertate poteſt omne ens & bonum amore amicitiæ proſequi, inordinatè vel ordinatè; ſimiliter & amore concupiſcentiæ: inordinatè quis amaret ſeipſum, ſi potiùs vellet ſeipſum eſſe quàm Deum. 2. de anima. 9. Ethic.

Ex his principijs probat Scotus ſuam ſententiam, Primum peccatum Angeli, fuit nimius & inordinatus amor amicitiæ quo ſeipſum dilexit, hoc eſt nimia quędam ſuiipſius complacentia, ex S. Auguſtino, quâ primario captus fuit; certum eſt enim primum actum ſiue ordinatum, ſiue inordinatum voluntatis ſimpliciter eſſe amorem amicitiæ, & non concupiſcentiæ; at verò obiectum talis amoris amicitiæ in Angelo qui peccauit, non fuit Deus, nam in amore Dei etiam intenſiſſimo nequit eſſe peccatum, cùm enim ſit infinitè amabilis, non poteſt immoderatè & cum exceſſu diligi; neque etiam talis amoris obiectum fuit proximus, videlicet alij Angeli, vel aliquæ perſonæ creatæ, tum quia inclinatio naturalis magis inclinat ad amorem ſui quàm proximi, tum etiam quia ipſe Angelus nihil creatum aliud à ſe ita cognouit ſicut ſe; ergo primus actus inordinatus in eo fuit amor ille amicitiæ ſuiipſius. Et confirmatur primò, priùs enim quis diligit ſe, & in ordine ad ſe, quàm in ordine ad alterum; & per conſequens primum Angeli peccatum non fuit ſuperbia. Confirmatur ſecundò, quia nemo poteſt appetere excellentiam ſuam immoderatam, niſi priùs immoderatè ſe diligat, & ſicut alterum diligere immoderato amore non eſt ſuperbia; ita neque inordinatè ſe amare tali amore; ex quo conſtat amorem concupiſcentiæ non eſſe primum peccatum, ſed ſecundum ſecutum ad primum; & id etiam colligere facilè eſt ex S. Auguſtino qui hæc habet, *Duo amores* (inquit) *duas fecerunt ciuitates; amor Dei vſque ad contemptum ſui, ædificauit ciuitatem Dei; & amor ſui vſque ad contemptum Dei, ædificauit ciuitatem Diaboli.* Et idem alibi ait, *peruerſus ſui amor priuat ſanctâ ſocietate turgidum ſpiritum*; vnde ſubdit Scotus, ex hoc amore amicitiæ inordinato quo ſe dilexit Angelus, ortum fuiſſe amorem etiam concupiſcentiæ inordinatum, quo ſibi exceſſiuè concupiuit aliquod bonum à ſe diſtinctum & ſibi commodum, vltra modum Lib. 14. de Ciuit. Dei cap. vlt. Lib. 11. de Gen. ad litt. cap. 14.

debitum; hunc autem fuiſſe preſertim amorem beatitudinis, tanquàm alicuius boni valde delectabilis, vt ex S. Anſelmo colligimus. De huiuſmodi autem concupiſcentia in ſequentibus dicemus.

Lib. de caſu Diaboli,

Concludendum itaque, quòd cùm primum Angeli peccatum non conſiſtat niſi in amore amicitiæ ſui ipſius, atque bonitatis ſuæ ſubſtantialis, & ſic non poſſit eſſe ſuperbia quæ dicit relationem excellentiæ, cum arrogantia ſuper alios, vel cum reſpectu ad alios vltra debitam menſuram, & non reſpectu ſuæ excellentiæ tantùm, quia complacentia ſiue amor ſuî non reſpicit alios: ſupereſt vt illud ad luxuriam reducamus, quæ de facto in deordinato ſui amore & complacentia primariò conſiſtit; non quidem prout luxuria ſtrictè poteſt accipi pro immoderato actu voluptatum carnalium, qui non habet locum in Angelis; ſed pro immoderato appetitu cuiuſcumque delectationis, quia ad luxuriam generaliter dictam pertinet omnis immoderatus appetitus cuiuſcumque boni delectabilis, inquantùm delectabile eſt. Confirmatur primò maioris explicationis gratiâ; quia peccatum ſuperbiæ ex ratione ſua formali, ita eſt appetitus inordinatus propriæ excellentiæ, vt feratur in excellenriam non abſolutè, ſed relatè ad alios, quibus aliquis antecellere cupit, atqui Angelus immoderatè ſe amando amore amicitiæ, non potuit appetere primario illo amore excellentiam relatè ad alios, cùm neceſſe ſit quòd priùs precedat aliquis actus quo ſe inordinatè diligat, qui quidem actus poſtea ſit radix & origo ſuperbiæ; ergo tunc non peccauit peccato ſuperbiæ propriè, ſed luxuriæ, eo modo quo ſuprà expoſitum eſt. Confirmari poteſt ſecundò, quia omnes Doctores dicunt peccatum contrahi per auerſionem à Deo, & conuerſionem ad creaturam: ſed ad nullam ſimplicem creaturam conuerti potuit niſi ad ſeipſum: ergo nimio ſui amore primùm delapſus eſt.

Multæ ſunt autem S. Thomæ & ſuorum ſequacium obiectiones tum ex ſcripturis, tum ex SS. Patribus depromptæ, quibus nunc eſt reſpondendum.

Obijcitur ergo primò id quod habetur apud Eccleſiaſticum, *Initium omnis peccati ſuperbia*, & apud Tobiam, *ſuperbiam nunquam in tuo ſenſu, aut in tuo verbo dominari permittas; in ipſa enim initium ſumpſit omnis perditio*; ergo ſuperbia fuit primum peccatum. Reſpondent nonnulli primò, hęc verba ſolùm referri ad peccata hominum, quorum primum ſuperbia fuit. Secundò reſpondent, ibi ſermonem inſtitui de peccato ſuperbiæ, cui annexus eſt gradus arrogantiæ & imperij reſpectu aliorum, vt patet ex contextu ipſo Tobiæ, *ſuperbiam nunquam in tuo ſenſu aut in tuo verbo dominari permittas,*

Eccleſiaſt. 10. Tob. 4.

quod quidem

quod quidē dominandi verbū connotat inferiores quibus dominari cum arrogantia quis potest: si igitur sermo sit de Angelo, dicendum est eius peccatum dupliciter considerari: primò absolutè & respectu sui, & sic primum eius peccatum fuit nimius amor amicitiæ sui vsque ad contemptum Dei: secundò relatè & factâ comparatione cum alijs inferioribus Angelis, & sic primum peccatum eius, fuit superbia, in nimio gradu arrogantiæ. Et per hoc respondetur ad omnes authoritates Patrum dicentium, primum Angeli peccatum fuisse superbiam, non enim loquuntur absolutè sed relatè, vt dum S. Hieronymus in Esaiam [a] exponens verba S. Pauli [b] qui neophyto non vult esse conferendum Episcopatum, *ne in superbiam elatus, in iudicium incidat Diaboli*, superaddit, *ne propter hoc damnetur sicut & ob eandem Diabolus damnatus est*: Dum etiam S. Chrysostomus in eadem Esaiæ verba, ait: *Angelus per superbiam factus est Diabolus.* Eodem etiam modo explicatur illud Iob, *omne sublime videt, ipse est Rex super omnes filios superbiæ*, nam illud, *super*, dicit relationem ad alios filios superbiæ. Et præterea locus iste ad litteram non intelligitur de Angelo sed de Behemoth ceto grandi, qui vt transferunt septuaginta, *Rex est omnium quæ sunt in aquis*: sicut per Luciferum illum qui apud Esaiam dicebat: *Conscendam in cælum, & ero similis altissimo*, intelligitur vno sensu Rex Babylonis, licèt altero intelligatur Diabolus: & veluti per illum Cherubinum de quo apud Ezechielem dicitur, *eleuatum est cor tuum in decore tuo*, intelligunt SS. Patres, Principem Tyri ad litteram, & Diabolum solùm figuratè & per accommodationem. Quandò itaque scriptura & sancti Patres loquuntur de Angeli peccato, bene dicunt illud esse superbiam; an autem fuerit primum peccatum de hoc est controuersia.

SS. Patres cùm dicunt primum Angeli peccatum fuisse superbiā, quomodo intelligi debeant.

a In cap. 14. Esaia.
b 1. ad Timoth. 3.
Iob. 41.
Esay. 14.
Ezech. 28.

Non desunt quamplures obiectiones S. Thomæ, Caietani, & aliorum aduersùs supra allatam Scoti & sequacium sententiam, sed facillimè ex præfatis fundamentis solui possunt: & dicendo primum Angeli peccatum fuisse superbiam laxato vocabulo, sed non propriè, iuxta illud Sancti Augustini, *malæ voluntatis initium quid potuit esse nisi superbia?* Et probat ex eo quod habetur apud Ecclesiasticum loco citato, *Initium omnis peccati superbia*. At propriè loquendo fuit luxuria spiritualis vt dictum est.

Lib. 14 de Ciuit. Dei cap. 13.

SECTIO IIII.

Quinam fuerint actus inordinati amoris concupiscentiæ in Angelo, & primò an Dei æqualitatem appetierit.

POSTQVAM præcedenti sectione diximus primum Angeli peccatum fuisse inordinatum amorem amicitiæ suiipsius, qui iure à Scoto luxuria spiritualis nuncupatur; nunc est dicendum de alio actu inordinato amoris concupiscentiæ eiusdem, & qui sequitur amorem inordinatum amicitiæ.

Quidam volunt primum illum actum inordinatum constitisse in superba appetitione æqualitatis cum Deo; sed inter illos controuersia est, an illam appetierit in natura vel secundùm naturam, an tantùm secundùm aliquam similitudinem. S. Thomas & Caietanus atque alij recentiores Thomistæ, quibusdam rationibus postea examinandis fulti, tenent Angelum non potuisse Dei æqualitatem appetere secundùm naturam, sed solùm secundùm similitudinem. *Appetijt* (inquit S. Thomas) *esse vt Deus per assimilationem*; quod potest dupliciter contingere: vel quantum ad ea in quibus creatura nata est Deo assimilari, vt in determinato gradu iustitiæ, misericordiæ, & cęterarum perfectionum; sicque eam aliquis appetens non peccat, modò id fiat debito ordine, videlicet vt à Deo non à se illam habeat; alio modo quis potest appetere esse similis Deo quantum ad ea quæ sibi conuenire non possunt, & in quibus non est natus esse Deo similis; & hoc modo Dęmon illam Dei similitudinem appetijt, vt potentiam creandi cælum & terram &c. & voluit tantam habere virtutem & eminentiam soli Deo conuenientem, non ex gratia sed ex virtute propria, quanquam sit omni creaturæ indebita.

1. p. q. 63. art. 3.

Angelus appetijt Dei æqualitatem & quomodo.

Nihilominus sit prima assertio.

Angelus peccare potuit appetendo Dei æqualitatem secundùm naturam. Ita docent Scotus, [a] Rada, [b] & Faber Fauentinus [c], & ex Thomistis Suares, Vasques, Granados, & multi alij. Pro cuius conclusionis intelligentia, notandum est cum Scoto & alijs citatis, duplicem esse voluntatis actum; alium simplicem, seu volitionem efficacem & absolutam; alium conditionatum, seu volitionem complacentiæ & inefficacem. Volitio efficax, illa est qua aliquis volen-

a *In 2. dist. 6. q. 1.*
b *2. p. controu. 11. art. 4.*
c *Disputat. 31*

Angelus potuit appetere Dei æqualitatem secundùm naturam inefficaci volitione.

do rem aliquam, prosequitur illam adhibendo media ad illam obtinendam requisita, hâc volitione vult infirmus sanitatem, sperans se in pristinam valetudinem restitui posse, quia adhibet media ad sanitatem conducentia: Volitio verò complacentiæ & inefficax, est illa qua quispiam bene aliquid vult, & in illo sibi complacet, absque ordine tamen ad executionem; spem etenim illud consequendi cùm minimè habeat, & ex hypothesi repræsentet illud impossibile, ideo non adhibet media, ad eius consecutionem necessaria; hâc volitione sanitatem optat infirmus desperans tamen de ea, quia etiamsi in ea sibi complaceat, non tamen quærit remedia, propterea quòd nihil sibi profutura arbitratur; prior volitio declaratur per verbum *volo* præsentis indicatiui, & non potest esse ad impossibile cognitum impossibile, quia electio efficax sequitur notitiam practicam dirigentem ad opus; at notitia practica non dirigit ad impossibile, & nullus syllogizat practicè de impossibili: posterior verò designatur per optatiuum *vellem*, vnde ab alijs dicitur velleitas, *& potest esse respectu impossibilium*, vt vult Aristoteles. Et probatur, quia damnati cùm Deum odio habeant, iuxta illud *superbia illorum ascendit semper*, cupiunt illum non esse; iuxta id quod habet Philosophus, *odiens vult oditum non esse*, quamuis id sit impossibile, & cognitum vt tale, quia apprehenditur supposita conditionali tanquam conueniens & vtile, ad id quod simpliciter & secundùm se est possibile & conueniens (inquit Rada) nempe ad carentiam miseriæ vel pœnæ.

3. Ethic. cap. 38.

Psal. 73.

2. Rhetor.

His ergo suppositis & intellectis, resolutio Scoti & sequacium est Angelum non potuisse per se Dei æqualitatem per naturam appetere, volitione simplici & efficaci, cùm id cognoscat esse ei simpliciter impossibile, benè tamen inefficaci & conditionata, scilicet si illud esset sibi possibile; & ratio est quia potuit cõcupiscere omne bonũ sibi concupiscibile, sed æqualitas Dei est bonũ quoddã concupiscibile secundùm se; ergo potuit illam concupiscere volitione saltem inefficaci & conditionatâ. Et probatur auctoritate S. Augustini, *voluntas potest uti fruendis & frui vtendis*; ergo potest se amare vt summum bonum fruibile, vel potest frui seipsâ, at non potest frui nisi summo bono; ergo potest sibi concupiscere tantum bonum quantum est in summo bono videlicet Deo, vt sit obiectum fruitionis: at hoc est appetere Dei æqualitatem; ergo &c. & talis voluntas sufficit ad meritum vel ad demeritum, quia tali actu potest voluntas consentire pleno consensu, & tantum bonum optare tanto desiderio quanto vellet & concupisceret, si esset sibi possibile illud adipisci; at hoc sufficit ad peccatum & demeritum.

Lib. 83. quæst. q 30.

Confirmatur ex S. Thoma, quia Angelus peccauit appetens bea-

titudinem supernaturalem ex propijs viribus, vt sequenti sectione ostendemus, quod est impossibile simpliciter; ergo & potuit peccare appetens æqualitatem Dei, quanquam inefficaci volitione: vnde sufficit quòd res in simplici apprehensione apprehendatur vt bona, tunc enim appeti potest, siue sit possibilis siue non, vt patet de eo qui appetit montem aureum, vel fingit aliquod obiectum sibi delectabilius, vt posse volare, videre omnia, &c. Ista autem impossibilia sunt, & tamen illa potest appetere; ergo etiamsi æqualitas Dei sit Angelo impossibilis, eam tamen potest saltem inefficaci volitione vt dictum est appetere, & sic peccare. Sed dicet quis plenum consensum & deliberationem ad peccatum mortale requiri, in volitione autem inefficaci, talem consensum non reperiri. Respondemus sufficere ad peccatum mortale quòd ratio attendat quid agat, & nullo modo dubitet de malitia sufficiente ad peccatum: sed ita est quòd Angelus potuit hanc æqualitatem sine errore apprehendere, cùm ante peccatum nullus error esset in eius intellectu; & proinde malitiam ad peccatum sufficientem cognoscere potuit, sicque peccare: veluti exempli causâ, si quis odio habeat Deum & in seipso velit Deum non esse, licèt satis cognoscat hoc non posse executioni mandare, eo ipso tamen quod vult si esset possibile, graue peccatum mortale committit: sicut etiam, si quis concupisceret mortem sui inimici, & iudicaret esse ei impossibile illum occidere, & tamen si posset illum occideret, in illo desiderio sibi nimiùm complacens, peccaret etiam mortaliter, & nihilominus eius voluntas esset inefficax; ita in præsenti casu de Angelo Dei æqualitatem appetente, est dicendum; vnde nota quòd sicut circa impossibile potest esse meritum, ita potest esse peccatum: & hinc communiter adducitur illud S. Augustini cum Deo loquentis & dicentis, *si ego possem esse Deus mallem te quàm me esse Deum*: hic autem actus qui est meritorius versatur circa impossibile, estque simplicis complacentiæ & velleitatis. Ita ergo iudicandum de simili actu peccaminoso in quo est demeritum.

Angelus Dei inæqualitatem appetendo, quanquã inefficaci volitione peccauit.

At in fauorem prioris sententiæ multa obijciuntur.

Obijcitur primò; Sicut intellectus intelligens summum verum non errat, ita voluntas volens summum bonum non peccat: sed æqualitas Dei est summum bonum, ergo Angelus illam appetens non peccat. Respondeo intellectum de facto intelligentem summum verum non errare, modò intelligat illud esse in eo cui potest competere, aliàs erraret, si rationem summi boni in ente finito cui competere non potest intelligeret; sic etiã voluntas amando summũ bonum & volendo summã bonitatem esse in Deo cui competit non peccat, sed volendo sibi eam, summum omnium sacrilegiorum committit.

Obijcitur secundò; Angelus appetendo Dei æqualitatem, non peccauit ex ignorantia, neque ex passione, cùm his caruerit ante peccatum vt patet: ergo peccauit ex electione; sed ex Aristotele loco supra citato, impossibilium non est electio: ergo nullomodo peccauit. Respondet Scotus, electionem quandoque sumi pro actu efficaci voluntatis sequente plenam apprehensionem obiecti ab intellectu, cum medijs ad illud consequendum: & aliquando pro actu inefficaci eiusdem voluntatis sequente quidem plenam obiecti apprehensionem, sed absque eo quòd media ad illud consequendum quærat: si ergo priori modo sumatur electio, non potest esse impossibilium, quia impossibile vt impossibile iudicatur, sicut est Dei æqualitas, non potest efficaciter appeti, nullus enim consiliatur de impossibilibus, nec præcipit intellectui practico ad inquirendum media ad illa, sicque Angelus ex tali electione & volitione efficaci non peccauit, cùm de facto circà ipsam Dei æqualitatem nullam efficacem habuerit volitionem & electionem: si verò secundo modo consideretur electio, potest esse impossibilium, & sic cùm Angelus circa illam Dei æqualitatem potuerit inefficacem habere volitionem & electionem, etiam peccare potuit. Aliqui alio modo auctoritati Aristotelis breuiùs respondent, videlicet electionem quæ sequitur conclusionem syllogismi practici non esse impossibilium, sed eam quæ sequitur solam intellectus apprehensionem.

Obijcitur tertiò; Nullus potest appetere æqualitatem Dei sine errore, nam æqualitas cum Deo dicit implicationem, & implicatorium nequit cognosci sine errore; sed in Angelo non fuit error ante peccatum, cùm error sit pœna peccati: ergo neque potuit appetere Dei æqualitatem. Respondet Scotus Angelum simplici apprehensione potuisse apprehendere æqualitatem Dei, in qua apprehensione non est error, sicut potest intellectus apprehendere coruum & albedinem, & postea voluntas vnum cum alio appetere. Id clariùs exponunt aliqui, error intellectus non consistit in simplici apprehensione terminorum, sed in compositione & diuisione, in quibus est veritas aut falsitas, siue in secunda operatione intellectus: apprehensio autem illa æqualitatis Angeli ad Deum, pertinet ad primam operationem intellectus, scilicet ad simplicem apprehensionem terminorum; ideò in tali apprehensione non est error. *In simplici apprehensione Angeli non fuit error.*

Obijcitur quartò; Illud non potest concupisci quod implicat contradictionem, nam huiusmodi non habet rationem entis; sed Angelum esse Deo æqualem implicat contradictionem, & non habet rationem entis: ergo non est volibile, nec potest concupisci etiam inefficaciter. Respondeo totum illud coniunctim & copulatiuè sum-

ptum (Angelus est Deo æqualis) de facto non esse ens propriè loquendo, & contradictionem vel potiùs impossibilitatem includere, sicque non esse volibile & per consequens appetibile; attamen ratione suarum partium scilicet Angeli & æqualitatis Dei, habere rationem entis, & cadere sub obiecto voluntatis: nam quemadmodum sufficit ad hoc vt intellectus componat & comparet quodcumque simplex, cuicumque simplici etiam impossibili, vt vtrumque simplex apprehendatur per se & absolutè ab intellectu: vt verbi gratia, homo & equus: sic ad hoc vt voluntas (quæ est potentia collatiua) optet aliquid impossibile, sufficit vt partes diuisiuè & separatim sumptæ, sint entia appetibilia, vel quòd voluntas velit vnam partem in ordine ad alteram: & per consequens nihil vetat quominùs Angelus volitione saltem inefficaci & conditionatâ, possit Dei æqualitatem appetere eo modo quo supra expositum est.

Obijcitur quintò; Vnicuique rei naturale desiderium inest conseruandi suum esse: sed Angelum fieri Deo ęqualem importat Angelum non esse Angelum: ergo non potuit optare vt transferretur seu migraret in aliam naturam. Respondemus ex Scoto primò nullum de facto velle non esse voluntate ordinatâ, bene tamen inordinatâ, vt damnati desiderarent potiùs non esse quàm esse in tantis pœnis: secundò, cùm dicitur Angelum appetere esse Dei, est appetere non esse, respondemus cum distinctione id verum esse consequenter, interpretatiuè & implicitè, non verò antecedenter, formaliter & explicite: potest autem voluntas velle consequenter se non esse, licet tunc intellectus non aduertat quid ipsa velit, vt peccans mortaliter vult aliquid in quo non vult subesse Deo, quia illud obiectum non vult quod quidem Deus vult, velle autem non subesse Deo, est ex consequenti velle non esse, cùm non possit esse creatura nisi Deo subiecta. Nota etiam minorem posse planè negari, aliquis enim potest velle antecedens, & nolle consequens, quando hoc non est de conceptu formali illius; vt aliquis potest velle Episcopatum non curando de Sacerdotio, licèt enim Episcopatus includat Sacerdotium, sunt tamen duæ res: hoc autem maximè fit, quando ignoratur habitudo necessaria inter antecedens & consequens, vel circa eam actu non negotiatur intellectus: in proposito Angelum velle esse Deum, non est formaliter & simpliciter volitio sui non esse, licèt ad illam necessariò sequatur (inquit Fauentinus) ideò sicut intellectus seiungit vnum ab altero, ita voluntas potest seiungere in volendo vnum ab altero.

Nullus vult non esse, nisi inordinata voluntate, & quasi consequenter.

Si quæ aliæ adferantur obiectiones, ex supra adductis fundamentis & responsionibus solui poterunt.

d

Secunda assertio, licèt probabile sit de facto Angelum peccasse, appetendo Dei æqualitatem secundùm naturam (inquit Tamarit) nullum tamen ad hoc asserendum firmum habemus fundamentum; illud enim quod magis vrgere videtur, apud Esaïam habetur: *Similis ero altissimo*, sed iam supra monuimus id de Rege Babylonis ad litteram intelligi, & solùm figuratè ac hyperbolicè de Angelo ad magnam significandam superbiam, non potest ideò ex illo loco colligi, an Angelus Dei æqualitatem secundùm naturam, aut tantùm secundùm similitudinem vel assimilationem appetierit: omnia pariter alia testimonia de æqualitate aliqua per similitudinem exponi possunt; quòd tamen sit probabile ipsum Angelum Dei appetiuisse, vel saltem potuisse appetere æqualitatem secundùm naturam, probatur ex Sancto Gregorio Nazianzeno, qui ita videtur sentire, in Oratione enim de seipso contra eos qui dicebant ipsum cathedram Constantinopolitanam affectare, ita scribit: *Hæc* (scilicet inuidia) *Luciferum obscurauit ob mentis elationem prolapsum, indignum enim atque intolerabile dicebat, se cùm diuinus esset, non Deum quoque existimari.* Et idem Sanctus de Dæmone loquendo illud met expressè docet, *dum*, inquit, *Deus esse cupit, tetrâ caligine totus obrutus est.* Et Glossa exponens verba Psalmistæ, *Quæ non rapui tunc exoluebam*, ait Diabolũ primosque nostros parentes peccasse, volentes rapere diuinitatem. Non desunt alij Doctores qui idem sentiunt.

De Angelis qu. 33.

Esa. 14.

Angelum appetiuisse Dei æqualitatem secundùm naturam, est probabile.

Orat. 27. num. 8.

In Carm. 6.

Psalm. 68.

SECTIO V.

An appetierit Angelus vnionem hypostaticam, & beatitudinem supernaturalem.

Inter alios actus inordinatos amoris concupiscentiæ in Angelo, multi docent, actum appetitus vnionis hypostaticæ cum Verbo Diuino, & beatitudinis supernaturalis annumerari debere. Et quod ad primum spectat, Sanctus Thomas, Molina, Granados, & quidam alij fuerunt huius sententiæ, & illam esse probabilem reputat Suares qui plures citat, tam Patres quam Scholasticos: & idem sentit Lorca, docetque propositam fuisse Angelo personam Verbi Incarnati tanquam supremum Dominum, cui ipse & omnes creaturæ subessent, & præ superbia & inuidia reprobauit talem diuinam ordinationem, quam apprehendere tunc potuit esse contra suum honorem & prærogatiuam, & ægrè tulit quòd inferior creatura illi præferretur,

An Angelus appetierit vnionem hypostaticam.

Suares lib. 7. cap. 13.

affectauitque excellentiam illam, hoc est vnionem naturæ suæ cum Verbo diuino, cum omnibus proprietatibus quæ ad illam consequuntur, tanquam sibi naturâ humanâ longè sublimiori, debitam.

Probatur hæc sententia ex eo quod habet Sanctus Paulus ad Hebreos: *Cùm iterùm introducit primogenitum in orbem terræ dicit, & adorent eum omnes Angeli Dei.* Ponderant illam dictionem *iterùm*, supra nominati Doctores, significat enim Deum Patrem aliàs proposuisse Christum Angelis adorandum, quando videlicet illis ab initio reuelauit mysterium Incarnationis: & quia tunc Lucifer atque eius sequaces in illa prima introductione, noluerunt ipsum Christum Deum & hominem adorare, & se illi subijcere, ideò dicunt illi Patres, superbè eos vnionem illam hypostaticam inordinato affectu appetiuisse, homini inuidentes quòd tali honore donandus esset. Et hinc est ortum in cœlo prælium illud magnum, in quo Sanctus Michaël, & boni Angeli sui sequaces: *Vicerunt in sanguine Agni*, vt in Apocalypsi habetur. Fauet Rupertus, ad ea verba Sancti Ioannis: *Homicida erat ab initio*, quia cùm ei, & alijs Angelis reuelatum fuit Verbum diuinum naturam humanam assumpturum, tantâ fuit affectus inuidiâ, vt si tunc illam destruere potuisset, id pręstitisset; ita multi etiam docent, & inter reliquos Sanctus Bernardus, qui in hęc Ionæ verba: *Propter me orta est hæc tempestas*, exponens illud de Verbo Dei, dicit quòd Lucifer præuidit rationalem creaturam assumendam in vnitate personæ Filij Dei, vnde vidit & inuidit; ex quo deducit Alexander Alensis inuidiam fuisse casus Diaboli causam. Notant tamen nonnulli posse aliquem affectu moderato & secundùm rectam rationem, desiderare vnionem hypostaticam suę naturæ cum Deo, non inuidiæ causa, & vt alijs pręesset, sed vt arctiori modo sanctitatis & impeccabilitatis, cum Deo iungeretur; si tamen talem dignitatem appeteret, aut contra pręceptum positiuum, aut ex affectu vt alijs antecelleret, etiamsi præceptum non esset vetans talem appetitum, esset quidem peccatum superbiæ, cùm superbia sit appetitus inordinatus propriæ excellentiæ: & si fieret cum contemptu pręcepti, ex intentione expressa transgrediendi illud, esset etiam peccatum inobedientię.

Hebr. 1.

Apoc 12.

Ioan. 8.

S. Bernard. in 2. Iona.

3. part. qu. 2. membro 13.

Peccatum superbiæ quid.

Porrò, etiamsi graues Authores hanc sententiã teneant, quòd Dęmon inuidens homini, personalem cum Verbo vnionem superbè appetierit; alij tamen iudicant id non potuisse; sed quicquid sit de tali impossibilitate quam non ita iudico, omissis alijs rationibus reijcitur à Scoto, & quibusdam alijs suis sequacibus, inter quos videatur Faber Fauentinus qui in medium quasdam Scoti rationes adducit, & exponit

2. Sent. qu. 2.

Disp. 32.

exponit supra allata Sancti Pauli verba. Inter alias autem rationes ista est summoperè aduertenda, quòd si Angelus vnionem hypostaticam appetijt, nonnisi ad maius commodum id præstitit, quia videlicet ad illam vnionem sequitur maior beatitudo supernaturalis, & ita primò beatitudinem illam amore inordinato concupiscentiæ appetijt; & est quod pro secunda huius sectionis parte est resoluendum.

Communis itaque est Scholasticorum sententia, Angelum peccasse immoderato affectu beatitudinis supernaturalis. Ita Scotus [a], S. Thomas [b], Thomas de Argentina, Caietanus, Durandus, Richardus, & multi alij.

Peccauit Angelus immoderatè appetendo beatitudinem supernaturalem.

Pro declaratione huius sententiæ, est notandum cum Scoto loco citato & alibi, quòd secundùm Sanctum Anselmum duplex est affectio in voluntate, vna commodi, altera iustitiæ. Affectio commodi est inclinatio naturalis voluntatis ac si non esset libera, quâ inclinatione solùm tendit in suum commodum, & nequit non tendere in illud: Affectio iustitiæ est, quâ tendit in aliquod vt est iustum, id est vt regulatum per iustitiam siue innatam, siue infusam, siue moralem: voluntas enim habet quandam regulam insitam à natura, vt velit quod iustum est: & hæc affectio est moderatrix affectionis commodi tam quoad obiectum quàm quoad circunstantias. Hoc supposito, probatur hæc sententia eiusdem Scoti & citatorum hâc ratione.

a *in 2. dist. 6. qu. 2.*
b *1. p. qu. 63. art. 3.*
Ansel. de casu Diaboli c. 4

Duplex affectio, commodi & iustitiæ, & quid sint.

Primus actus concupiscentiæ inordinatus Angeli, vel processit ex affectione iustitiæ, vel ex affectione commodi; non primum, quia tunc non esset peccatum; ergo secundum: at verò maius commodum quod potest appetere voluntas destituta affectione iustitiæ, & quæ eius regulam non sequitur, est beatitudo supernaturalis; & certum est Angeli voluntatem, illam iustitiæ regulam non fuisse secutam, & eius appetitum fuisse inordinatum: ergo ille primò hanc appetijt beatitudinem amore concupiscentiæ.

Confirmatur, quia quod primò actu illo immoderato appetijt, est maximum delectabile, non enim quod incommodum & triste est, appetitur; at beatitudo supernaturalis est excessiuè delectabilis & procul omnem abijcit tristitiam: ergo primum peccatum concupiscentiæ Angeli fuit inordinatus appetitus illius beatitudinis supernaturalis; vel saltem fuit secundùm, si vt volunt aliqui, primum concupiscentiæ peccatum fuerit superba appetitio æqualitatis cum Deo. Confirmatur; quia si potentiæ sensitiuæ vt potentia appetitiua gustus, tactus, &c. maximè appetant obiecta delectabilia & sibi conuenientissima, etiam pluriès contra regulam iustitiæ, multò magis

potentiæ spirituales, vt intellectus & voluntas Angeli, quæ longè sensitiuis illis potentijs perfectiores sunt.

Item sic probatur. Primum peccatum in concupiscendo fuit aliquod velle, aut ergo Angelus concupiuit aliquid amore honesti, vel vtilis, vel delectabilis; non primum, quia tunc non peccasset: nec secundum, quia amor vtilis non est primus amor, nullus enim priùs cōcupiscit vtile quàm id ad quod est vtile: ergo peccauit cōcupiscendo aliquid excessiuè tanquam delectabile summum: summum autem delectabile est ipsa beatitudo: igitur videtur Dæmon peccasse, illam inordinatè appetendo.

13. de Trinit. cap. 5. At Scotus contra suam & supra citatorum sententiam, obijcit Beatitudo naturaliter ab omnibus appetitur, secundùm August. sed appetitus naturalis cùm à Deo sit, est rectus: ergo voluntas consona huic appetitui, recta erit, & per consequens in illa non erit peccatum. Confirmatur; quia ipsa beatitudo est maximè amabilis, imò ad illam aspirare tenemur: ergo amor circa illam nequit esse peccaminosus. Respondet Scotus, quando voluntas vt libera sequitur appetitum naturalem, cum omnibus requisitis circunstantijs, secundùm regulam iustitiæ, tunc voluntas est recta; si verò deficit aliqua circunstantia, vt in Angelo defecit, tunc non est recta; potuit ergo Angelus inter alia, insolenter appetens beatitudinem supernaturalem, & non secundùm modum à Deo præscriptum, tripliciter peccare. Primò, quia potuit appetere beatitudinem maiori conatu & intensiori modo quàm par esset & sibi conueniret, vel eam plus appetendo inquantùm erat sibi bona & commoda, quàm amando illam in se, inquantum videlicet est tale bonum in se perfectum, aut plùs desiderando bonum sibi ipsi quàm Deo. Secundò, potuit peccare volendo beatitudinem statim & citiùs quàm sibi conueniret, ægrè ferens multùm, quòd ei citò non conferretur, cùm tamen Deus non decreuisset eam dare nisi post morulas viæ. Et hunc modum valdè probabilem iudicat Suares, quia potuit, inquit, Angelus appetere beatitudinem cum affectu celeriùs illam obtinendi, quàm secundùm regulam rationis, ac diuinæ prouidentiæ possit; quamuis enim in naturali beatitudine hic excessus locum non habuerit, quia illa fuit coniuncta cum natura; alia ratio est de beatitudine supernaturali, quæ non statim fuit collata, nec in primo instanti, nec in secundo; potuit ergo Lucifer in illomet secundo instanti cùm se ad claram Dei visionem non statim eleuari conspiceret, illam tanquam sibi debitam affectare, eiusque dilationem indignè ferre: hunc autem affectum concipere potuit sine errore, iudicando solùm excellentiam illius beatitudinis esse sibi

Angelus appetendo inordinatè beatitudinē supernaturalem potuit tripliciter peccare.

conuenientissimam, & dilationem eius esse sibi disconuenientem, & non consentaneam perfectioni suæ naturæ & meritis, quæ in primo instanti iam habuerat, non considerando an esset priùs necessaria perseuerantia, per pleniorem magisque deliberatam in Deum conuersionem. Tertiò, potuit peccare ipse Angelus volendo beatitudinem illam supernaturalem habere sine meritis, & propriis viribus naturalibus, non verò ex auxilio diuino, quòd erat cōtra id quod Deus decreuerat: & sic interpretari potest S. August. cùm dicit quod Lucifer appetiuit gloriam sine meritis, vtique auctis & confirmatis in 2. instanti; lege ipsum. 11 de Ciuit. Dei. c. 1.

His igitur modis, vel aliquo horum, verisimile est Luciferum deliquisse, & complices illius. Quidam addunt, in his omnibus satis elucescere tanti facinoris in Dæmonibus grauitatem & intolerandam enormitatem, quòd ad exiguum tempus noluerint humilem Deo famulatum quem facilè poterant, reddere, etiam proposito tanto pro hoc famulatu præmio, quantum est Deus ipse, eiusque beatifica visio: imò quòd voluerint illam illicò, & sine mora habere, vel per naturæ vires, vel gratuitò; & tamen nunquam pro tantis beneficijs ei gratias agere intendebant. Et hinc quidam Doctores aiunt, Luciferum appetendo vnionem hypostaticam (si ita sit quòd illam appetierit) atque beatitudinem supernaturalem, in his Dei æqualitatem appetiuisse: in hypostatica quidem vnione quatenus suppositum fuisset idem naturæ diuinæ & Angelicæ, sicut nunc est diuinæ & humanæ: in beatitudine verò, quasi illam haberet à se & per se sicuti Deus.

Sed obijcies, *Nullus intellectus errat circa prima principia*, ex Aristotele [a]: ergo neque voluntas circa vltimum finem: probatur consequentia ex eodem Aristotele [b], *Sicut principium in speculabilibus, ita finis in agibilibus.* Respondet Scotus, quòd sicut actus intellectus considerando principium in se, non potest esse falsus, ita voluntatis actus amando finem in se non potest esse malus; tamen sicut actus intellectus potest esse falsus attribuendo primam veritatem creaturæ, ita actus voluntatis potest esse malus, concupiscendo bonitatem cuiusdam finis diuersi ab vltimo fine, nam hoc est fruitendis, & ita vterque Aristotelis textus explicatus manet. a 2. Met. tex 3. b 2. Physic. Litt. k.

SECTIO VI.

De quibusdam alijs Luciferi & aliorum culpis, in via & post lapsum.

SVPRADICTÆ Luciferi culpæ videlicet immoderato amori sui, quem luxuriam spiritualem vocat Scotus, & superbiæ, appetendo tum Dei æqualitatem & similitudinem, & iuxta quosdam vnionem hypostaticam Verbi; tum beatitudinem supernaturalem vltra mensuram vel modum debitum, vel tandem supernaturalis potestatis excellentiam super creaturas, multa alia peccata in quæ procupit, adiuncta fuêre, quibus non solùm fuit ipse Lucifer fœdatus & conspurcatus, verùmetiam reliqui inferiores, qui eius persuasioni attendentes consenserunt: est enim communis Doctorum sententia, istos inferiores, ijsdem peccatis quibus Lucifer peccauit fuisse irretitos, nisi aliquod illorum peccatorum eis repugnet, quamuis tamen aliàs dixerimus Luciferi peccata fuisse grauiora.

Lucifer & eius complices multis peccatis fœdati sunt, & quibus.

Primò ergo in Lucifero fuit arrogantia ex superbia nata, & cuius est species; ait enim Sanctus Thomas cum Isidoro, de superbia nascitur arrogantia, non è conuerso. Vndè prçclarè admodum dicit Theodoretus: *Præter appetitum inordinatum excellentiæ* (qui superbia est) *arrogantiam habuit*, fuit ergo non solùm superbus, sed etiam arrogans.

2. 2. qu. 162. art. 4. De diuinis decret. l. 5.

Illi etiam tribuitur iactantia, seu voluntas iactandi se apud alios, vt eos exaltationis suæ cooperatores efficeret: & hoc facinus sequitur quoque ex eius superbia; nam (vt ait idem Isidorus) nisi præcesserit occulta elatiò mentis, non sequitur apertè iactantia laudis.

Nulli etiam dubium est quin maxima in eo fuerit ambitio, quæ est etiam vitium superbiæ annexum, & species eius: vnde Sanctus Ignatius docet Luciferum decôrem suum amisisse per auaritiam & ambitionem, vbi auaritiæ nomine, metaphoricè superbiam intelligit: nam sicut auaritia est nimia diuitiarum concupiscentia, ita superbia est nimius excellentiæ appetitus, vt perbellè & copiosè exposuit Sanctus Ambrosius. In eo etiam fuit maxima ambitio quòd inordinatissimè appetiuit honorem, & solus omnium princeps esse voluit; est enim ambitio immoderata cupiditas honoris, inquit Sanctus Thomas: in eo quoque fuit maxima prçsumptio orta etiam ex superbia, sicut ambitio, inquantùm prçsumpsit Dei æqualitatem &

In Epist. 8. ad Philipp.

Epist. 33.

2. 2. qu. 131.

similitudinem appetere, & sibi si potuisset, idque proprijs naturæ viribus, vendicare, & habere gloriam sine meritis; præsumptio enim propriè loquendo, cõsistit in tendentia ad aliquod bonum inordinatè & vltra debitam regulam ac mensuram: at verò Lucifer hoc modo tendebat ad Dei æqualitatem & supernaturalem beatitudinem, vt supra dictum est, quod verè crimen est læsæ Maiestatis Diuinæ; & per consequens præsumptionis vitio non carebat. Deinde sicut superbia humilitati opponitur, ita etiam præsumptio quæ ab illa originem trahit: constat igitur Luciferum hoc præsumptionis vitio humilitati opposito laborasse, dùm ex nimia sui æstimatione voluit omni naturæ creatæ præferri; immò & Deo ipsi, si possibile ei fuisset: & hinc pariter illi propriè, & sine metaphora attribuitur inanis seu vana gloria, vt sentit Sanctus Thomas, qui inter peccata inanis gloriæ quæ mortalia interdum sunt ex parte materiæ, ponit peccatum Luciferi, prout illis verbis Ezechielis declaratur: *Eleuatum est cor tuum, & dixisti Deus ego sum*: dicitur autem vana seu inanis gloria, quoniam vbicumque falsa est & absque fundamento; & tamen non desinit grauissimum esse peccatum, quia honori & gloriæ diuinæ maximè contrarium est. Notant autem aliqui hunc actum inanis seu vanæ gloriæ in Angelo, non fuisse realiter distinctum à superbo appetitu propriæ excellentiæ, & proindè Luciferum gloriam illam vanam ab illo resultantem, vno impetu & actu simul cum illo potuisse appetere: inde etiam colligitur appetiuisse Luciferum, vt honor Deo soli debitus, sibi quoque formaliter & actu ab alijs Angelis tribueretur, quod absque idololatriæ crimine præstare non poterant: sicut nunc Ethnici à quibus cum suis sequacibus colitur, non possunt hoc idololatriæ crimine non fœdari: & non mirum si ab his adorari concupiscat, cùm ab ipsomet Christo adorationem etiam supremam impiè & ambitiosè nimis expetierit, vt refert Sanctus Matthæus: *Hæc omnia tibi dabo* (inquiebat) *si cadens adoraueris me*, sed de his fusius hoc Tractatu dicendum erit. Alexander Alensis dicit Dæmonem auaritiæ peccato etiam fuisse fædatum, non quod pecunias aut alias temporales diuitias appetierit, tùm quia nondum erant, tùm quia hæc temporalia & materialia ei vsui non sint; sed quoniam honoris & gloriæ nimium cupidus fuerit, & vltrà ordinem debitum surripere gloriam Dei voluerit tanquam fur & latro: vnde cùm Christus dicit: *Quendam hominem descendentem ab Hierusalem in Hierico incidisse in latrones*; per latrones intelligunt Dæmones, Sancti Patres: itaque auaritia illa fuit spiritualis tantùm, & ideò tantò maior tantòq; detestabilior, quantò magis inordinatè bonum præstantius quo indignus erat Dæmon ipse, appetijt.

2. 2. qu. 132. art. 3.

Ezech. 28.

Vana gloria quid.

Matth. 4.

Alex. Alens. 2. p. q. 98. membro 2.

Dæmon fuit auaritiæ peccato fœdatus, & quomodo.

Luc. 10.

Lucifer inuidus fuit, cur & quomodo

a *in 2. dist. 5. & 6.*

b *Lib. 11. de Gen. ad litt. c. 14. & 15.*

Quid inuidia & odium

Certum est quoque Luciferum, verum ac proprium inuidiæ peccatum post superbiam commisisse. Ita communiter Theologi [a], & tradunt frequenter SS. Patres, vt S. Aug. [b] qui ait inuidiam Angeli secutam esse ex superbia, & non è conuerso: hæc igitur sunt illius verba. *Hæc inuidia sequitur superbiam non præcedit, non enim causa superbiendi est inuidentia, sed causa inuidendi superbia*: quod postea explicat, *cum* inquit, *superbia sit amor excellentiæ propriæ, inuidia verò sit odium fœlicitatis alienæ, quid inde nascatur satis in promptu est, amando enim quisque excellentiam suam, vel paribus inuidet quòd ei coæquentur, vel inferioribus ne sibi coæquentur, vel superioribus quòd eis non coæquetur.* Et tandem concludit, *superbiendo igitur inuidus, non inuidendo quisque superbus efficitur.* Quibus verbis apertè ostendit inuidiam Diaboli ex eius superbia natam fuisse; nam communiter loquendo, alteri inuidere nihil aliud est quàm de illius bono tristari, quatenus illud bonum videtur propriæ & singulari excellentiæ aliqua ratione obesse; at superbia (vt dictum est) est appetitio quædam inordinata propriæ excellentiæ, cùm videlicet aliquid appetitur ab intellectuali creatura excedens id quod sibi debetur, iuxta præfixum ei modum à diuina prouidentia; quando ergo quis animaduertit bonum aliquod in altero, propriæ suæ excellentiæ aliquo modo obesse, de hoc tristatur; & quid est illa tristitia nisi inuidia? possumus itaque de malorum Angelorum inuidia ita philosophari. His suffragatur S. Bernardus, *Lucifer ergo* (inquit) *in statu viæ, & etiam ante hominis creationem, simul cum superbia inuidiam concepit.* Et S. Anselmus apertè docet, Luciferum Deo ipsi inuidisse. *Agnoscens* (ait) *ipsum esse Deum & conditorem suum, contra conscientiam inuidit illi, & voluit se Deo parificari*: Et idem S. Bern. vt præcedenti sectione notatum est, docet ipsum malum Angelum talem concepisse inuidiam, ex eo quòd filius Dei non esset eius naturam in vnione hypostatica assumpturus, sed humanam quanquam inferiorem, vt illam de facto in temporis plenitudine sibi vniuit, non verò Angelicam, iuxta id quod habet S. Paulus, *non Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ.*

Serm. 17. in Cantic.

S. Anselm.

Hebr. 2.

At alij volunt, & rectè admodùm, ipsius Dæmonis inuidiam in eo constitisse, quòd hominem præuideret ad Dei imaginem & similitudinem creandum, beatitudinisque æternæ capacem fore, & illam quandoque consecuturum: hoc (inquam) admodum molestè tulit, & ob id postea tentauit primos parentes nostros in Paradiso terrestri, & ad idem superbiæ peccatum & rebellionem, quam contra summet creatorem commiserat, induxit, dicens: *Eritis sicut dij, scientes bonum & malum.* Et est quod dicit sapiens, *inuidia Diaboli*

Genes. 3.

Sap. 2.

mors intrauit in orbem terrarum. Et ratio ex S. August. supra citató elicita hoc suadet. Ille quippe censetur esse inuidus qui de prosperitate seu fœlicitate aliena dolet, quatenùs vel verè obest, vel obesse creditur propriè; at certum est Dæmonem pro eo tempore quo primo loco peccauit, molestè tulisse fœlicitatem hominis, & quidem quòd crederet illam sibi obesse, cùm homo ipse esset inferioris naturæ, & mox cogitasse de perdendis quibusuis hominibus; vnde homini recèns creato per mulierem insidiatus est, & illum peccato mortique subiecit, eaque ratione dicitur: *homicida ab initio*, ita vt homicidium quod ipso homine creato perpetrare intendebat, fuerit vna ex circunstantijs primæ eius culpæ, quæ superbia fuit, ex qua orta est inuidia. Ioan. 8.

Ex tali inuidiæ in malis Angelis, secutum est odium erga Deum; quia inter filias inuidiæ prima est odium, vt docent SS. Greg. [a] & Thomas [b]. Et ita hoc odium tribuunt Lucifero multi Theologi, præsertim Hugo de S. Victore [c] dicens. *Quando Angeli sancti in secunda mora per amorem ad Deum conuertebantur, Lucifer per odium ab illo discessit*, & maximè quòd Deus illum & suos sequaces obligaret ad se ipsos humiliter ei subijciendos, vt beatitudinem supernaturalem consequerentur, & quia videbant se non posse assequi quod appetebant Deo manente, ideò tunc voluerunt Deum non esse: & hoc peccatum maximum fuit; sicut enim formaliter nullus actus est melior quàm diligere Deum, ita nullus est pejor quàm illum odio habere. Dicere itaque possumus quòd quemadmodum Deus charitas est, vt ait S. Ioannes, ita Dæmon est ipsamet inuidia, ipsummet odium, & qui manet in inuidia & odio, manet in Diabolo, & Diabolus in eo, sicque videtur quasi Dæmon incarnatus. De tali autem odio Dæmonum erga Deum, habet Psaltes Regius. *Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper.* Et licèt respectu Dei hoc odium fuerit tantùm virtuale, cùm ex Scoto non possit Deus odio haberi formaliter; attamen respectu Christi, vel generis humani cui Lucifer directè inuidebat, probabile est odium illud Dæmonis fuisse formale, ei omne malum & eius destructionem & totalem ruinam desiderando; & in hunc sensum declarat S. Hieronymus & multi alij, illud S. Ioannis, *Ille homicida erat ab initio*; nam quod in effectu exequi cœpit in Paradiso Terrestri, in affectu habuit in cælo, cùm primùm homini inuidere cœpit. Et hinc ex tali Dæmonis erga homines odio (inquiunt multi) nata est in eo iniustitia, quaquidem eorum vitam & bona perdere voluit si potuisset.

Odium Dæmonis erga Deum.

a Lib. 31. moral. cap. 31.
b 1. 2. q. 63. art. 5. ad 3.
c In summ. sent. tract. 2. cap. 3.

1. Ioan. 4.

Psalm. 73.

Ioan. 8.

Dæmonis iniustitia.

Ex eodem odio Dei, est quoque orta in Dæmonibus ira, inquantùm voluerunt & continuò volunt tanquam Tigrides & feræ crude-

Dæmonum ira.

lissimæ se vindicare de iniuria quam sibi esse illatam existimant, inquantùm Deo volente detinentur in igne, & perpetuò absque vlla liberationis spe; de tanta ira habet S. Ioannes in Apocalypsi, *væ terræ & mari quia descendit ad vos Diabolus habens iram magnã*, &c.

Apoc 12.

Dæmonũ inobedientia.

Deinde ex odio in Deum, est nata in ipsismet Dæmonibus inobedientia, qua expressè repugnarunt præcepto diuino, nec ei ex odio in eum concepto se subijcere voluerunt, iudicantes id esse propriæ eorum excellentiæ contrarium.

Blasphemia & infidelitas Dæmonum.

Prꝺter illa peccata, possunt nonnulla alia formaliter in ipsis Angelis malis reperiri, vt blasphemia, nec-non infidelitatis peccatum: nam docent aliqui, in statu viæ illos forsitan iudicium contrarium de rebus fidei tulisse, ex nimia elatione & superbia, sicut nunc tale infidelitatis peccatum dici potest in eis remanere, non quidem per positiuum dissensum, cum iudicare possint rem à Deo dictam, esse credibilem, vt habet Sanctus Iacobus: *Dæmones credunt & contremiscunt*, credunt (inquam) non supernaturali fide, nullum siquidem supernaturalem actum elicere queunt; sed ideò infideles potissimùm dici possunt, quia vix dantur inter homines aliqui infideles & hæretici, qui discredant articulis fidei, & ijs omnibus quæ ab Ecclesia proponuntur credenda, qui non sint ab aliquo vel aliquibus Dęmonibus, moti atque inducti.

Iacobi 2.

In Dæmonibus esse impatientiam, quomodo intelligendum.

Sunt qui notant, & non sine ratione, Luciferum & alios suos complices, saltem nunc post eorum casum, ob dolores & tristitias quas in suorum scelerum pœnam subeunt, vitio etiam impatientiæ fœdari: quemadmodum enim hi qui forti & constanti animo pœnas aliquas subeunt, meritò patientiæ virtute donati dicuntur; ita qui ægrè ferunt nimis illas subire, & potiùs ad vindictam se accingunt, verè impatientes dici debent; tales autem sunt Dęmones, sicque impatientiæ capaces sunt; & licèt illa vt dicit sensibilem passionem, in eis propriè loquendo locum haud habeat, nulli tamen dubium est, quin eis insit prout dicit appetitum vindictæ. Diximus notanter (nunc post eorum casum) quia ex antedictis, impatientia supponit tristitiam vel dolorem; in Lucifero autem & complicibus nulla tristitia vel dolor in statu viæ & ante eorum lapsum esse potuit, propterea quòd tunc nullum extrinsecum malum illatum est vnde tristari possent & dolere; ergo in tali statu viæ non potuerunt hoc crimine fœdari, sed nunc solùm illis inesse potest, ob tot pœnas quas subeunt; quamuis tamen aliqui censuerint impatientiam illam solùm esse in eis metaphoricam.

Hęc sunt potissima Dęmonum peccata, & quorum obiecta maximè sunt spiritalia, nam reliqua quatuor peccata capitalia, nempe

auaritia,

auaritia, luxuria carnalis, gula, & acedia, quorum obiecta maximè sunt corporea, nequeunt esse formaliter in Angelis vt dictum est, cùm sint immateriales, & incorporei, & illa peccata, saltem tria priora versentur circà materiam sensibilem, nempe circà diuitias, & voluptates corporeas. Quod spectat ad acediam, tametsi versetur circà spiritualia, (est enim tædium quoddam de operibus spiritualibus) tamen per se requirit corporis concomitantiam; bona enim spiritualia & diuina quæ à nobis participantur, ex se non causant tædium vel tristitiam, sed solùm ratione laboris & adiunctæ difficultatis, quæ iuxtà S. Thomam oritur ex corpore, quo cùm careant Angeli, non possunt hoc acediæ vitio laborare.

Non possunt Dæmones acediæ vitio laborare.

Quæst. 63. art. 2. ad 2.

CAPVT II.

De casu Dæmonum & eorum pœnis.

SECTIO I.

De eiectione Luciferi, & complicium diuersorum ordinum è Cælo Empyreo, ob suprà dicta facinora.

DEVS præpotens, cuius voluntati nullus resistere potest, tantam Angelorum Apostatarum rebellionem & summam ingratitudinem conspiciens, extemplò reliquæ militiæ suæ, & Angelorum agminibus in officio suo remanentibus, potestatem dedit insurgendi in illos perduelles; & sicut si Regi alicui magno, maximum & grauissimum bellum esset gerendum contra aliquem sui Regni Apostatam & perduellem, & ille Rex tali bello præesse nollet, aliquem magnum Principem ad hunc e[f]fectum institueret: ita Deus Rex ille omnium potentissimus, bellum maximum & grauissimum habens gerendum, contra cælestis sui Regni Apostatam & perduellem Luciferum, & nolens illud per seipsum gerere, cùm id quasi suæ infinitæ maiestati indecens videretur ad singulare certamen cum sua creatura descendere; S. Michaëlem feruentissimo diuini honoris zelo accensum, ad hunc effectum in suæ militiæ cælestis Principem, loco ipsius tyranni & rebellis Luciferi, euexit & instituit: cui certatim omnes alij boni Angeli sponte, & mirâ animorum coniunctione ad-

fuerunt, iustissimisque consilijs humillimè acquieuerunt; vt cùm eo aduersùs superbum illum Luciferum & suos sequaces dimicarent fortissimè; eo modo quo bellum gerere solent spiritus immateriales, videlicet non armorum motibus, sed per intellectum & voluntatem, atque suam (vt aliqui aiunt) potentiam executiuam: & in tali conflictu, *boni malos vicerunt in sanguine agni*: itaut ipsi rebelles qui ambitiosè vsque ad Dei Thronum volare studuerant, diuino timore exanimes & deuicti, iustè & cum omni ignominia, à proprijs suis sedibus deiecti sint in perpetuum puniendi, deque luce in tenebras, de statu innocentiæ in culpam, atque de fœlicitate viæ in miseriam sempiternam ceciderint: vt de tam miserabili casu loquens Christus, ait: *videbam Sathanam sicut fulgur de cælo cadentem.* Quemadmodum enim de cæli sublimitate fulgur cernitur velut in momento, in ictu oculi, ad terræ partes inferiores magno cum impetu deijci: sic Luciferum & complices, idem Christus qui S. Michaëlis ministerio, exercebat aduersus eos iudicium, vidit de sublimi cęlorum altitudine proijci, itaut maior pars in tartarum diuino vrgente numine, cum ipso Lucifero fuerit detrusa; alia verò in aërem caliginosum ex media & infima aëris regione constantem, secundùm occultum diuinæ sapientiæ consilium sit deturbata, ad nouissimum vsque magni iudicij diem, donec eorum ruinæ iuxtà Psalmistæ vocem, penitùs adimpleantur, & perfectè omnia diuinis pedibus subijciantur. Aliqui porrò notant illos quodammodo gaudere, dum permittuntur in hoc aëre versari, tum quia aliquid in eo libertatis habent ad vagandum per varias prouincias, ad concitandum ventos, tonitrua, tempestates, sterilitatem, morbos, pestes &c. tum quia facultatem habent homines tentandi & affligendi; & hinc versantur non solùm in aëre Deo permittente, vnde ab Apostolo, *spiritualia nequitiæ dicuntur in cælestibus,* verumetiam in aqua, terra, montibus, cauernis, syluis, desertis, vbi olim ipsi se Faunos & Satyros vocabant: vbicumque homines versantur, ibi existunt & Dęmones, qui eos instar apum circunstant, vt venerandus quidam senex Deo reuelante cognouit. In subterraneis cauitatibus quò auri fames penetrat, plures adesse Dęmones est compertissimum, vbi maximè fodiuntur metalla ac gemmæ eruuntur. Olaus magnus sex horum spirituum genera habitare in mineris metallicis tradit, at ea non enumerat: sunt verò ab ijs qui aliquid nosse de Dęmonibus profitentur, hisce immundis spiritibus, qui per hunc orbem aëremque diuagantur, certa concessa nomina: qui enim per superius aliquantulùm aëris spatium discurrunt, barbaro nomine *leliurij*, hoc est ignei appellantur; qui verò vagantur per aërem contiguum & proximum nobis, *aërij* dicuntur:

Apoc. 12.

Lucifer & cōplices spiritus è cælo à S. Michaële & suis deiecti sunt, & in quæ loca.

Luc. 10.

Psal. 109.

Ephes. 6.

De gente Septentr. cap. 10.

qui certis quibusdam in locis huius terræ versantur, *terrestres* vocantur; sicut degentes in aqua *aquei* seu *aquatici* multis sæpè in in aquis vitam eripientes; alij illos *Neptunos* vocant. Sub terra latitantes *subterranei ac lucifugi* nuncupautur. Dicemus autem in Capite de Dæmoniacis Sect. 2. eorum gaudium in illis locis si quod sit, esse admodum leue & momentaneum, quia illis in maius tormentum & dolorem cedit. Quamuis verò innumera sit ipsorum Dæmonum multitudo in aëre caliginoso, & alijs supra-dictis locis, ad hominum exercitium; attamen Bellarminus, Suares & nonnulli alij, ex doctrina Sancti Augustini & aliorum Patrum, docent omnes Dæmones qui sunt in infernum detrusi, ab eo indiscriminatim exire ad tentandum, rarò tamen; illucque retrudi ex prouidentia Dei: vnde Sanctus Cyrillus Alexandrinus appellat Sathanam torrem ex igne euulsum, quia ex igne infernali sunt eruti illi maligni spiritus, qui in aëre & alijs supra-dictis locis versantur; & hinc docent multi, illos gehennæ ignem secum ferre; non enim verisimiliter, aliunde eum tulerunt quàm ab inferno in quem fuerant præcipitati. Dum dicimus autem eos ab illo gehennæ loco ad exercitium nostrum exire, & illuc retrudi, vnicum excipimus Principem ipsum Luciferum, qui post tentationem Christi, vel saltem post eius mortem, ita mancipatus est inferno, vt indè exire ei numquam permittatur, vsque ad tempora Antichristi, vt satis probabiliter probat Suarez, cap. 17. num. 9. & ex cap. 20. Apoc. ita Viegas & Ribera docent.

Bellarm. tom. 1. de beat. Sanctorum c. 6.

Dæmones ab inferno egrediuntur quãdoque ad tentãdum, & illuc retruduntur.

In ad hort. ad Genes.

Lucifer inferno est mãcipatus vsque ad tempora Antichristi.

Aduerte autem ipsos miseros Dæmones non potuisse conijcere quòd ira Dei, & iustitia tantum cresceret, quòd illos omnes perdere vellet damnatione æternâ, sed saltem parceret multitudini; sicque experti sunt amorem & misericordiam Dei infinitam, compati cum iustitia infinita, omnemque pulchritudinem & excellentiam creatam, quasi nihil esse apud Deum, præsertim quando diuinæ Maiestati se opponit, sicut se ei obstinatâ superbiâ opposuit primus ipse Lucifer, qui noluit se corrigere, veritate, monitione, & reprehensione Sancti Michaëlis, reputans id esse suâ dignitate & excellentiâ indignum; maluitque cum Angelis suis aduersùs illum & alios bonos Angelos pugnare, licet in suum damnum, cùm vt dictum est, remanserit victus, & è cælo proiectus. Et hoc est quod de illo prælio & victoria obtenta à Michaële & bonis Angelis, habet S. Ioannes in sua Apoc. *Factum est prælium magnum in cælo, Michaël & Angeli eius præliabantur cum Dracone, & Draco pugnabat & Angeli eius, & non præualuerunt, neque locus inuentus est eorum ampliùs in cælo; & proiectus est Draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur Diabolus & Sathanas, qui seducit vniuersum orbem, & proiectus est*

Lucifer mãsit obstinatus atque etiam alij Dæmones.

Apoc. 12.

in terram, & Angeli eius cum eo missi sunt. Et quanquam hic locus vulgò rectèque de Diabolicis certaminibus aduersus Ecclesiam, Antichristi presertim temporibus ineundis, intelligi ac explicari valeant soleantque à multis; quoniam quæ in Apocalypsi traduntur, propheticæ quædam sunt prædictiones earum rerum, quæ militanti Ecclesiæ superuenturæ erant: nihilominus idem locus de memoratis quoque Angelorum prelijs initio mundi gestis, non incongruè accipi posse videtur, quemadmodum exponit Hugo Cardinalis, nec obscurè adeò Arethas à Ribera ibidem citatus, indicat. *Quòd (inquit) cùm Michaël dux exercitus, non tulerit Diaboli superbiam, & bellicâ virtute illum à sua in cælo conuersatione, iam olim abiecerit; rursùm in aduentu Antichristi pro Sanctis pugnabit.* Sic ferè Arethas. Quem si quis interroget (inquit Augustinus Torniellus) vbi iam acceperit, quòd Michaël de cælesti conuersatione Diabolum expulerit, certè non nisi de eodem Apocalypsis libro, id se sumpsisse fateri cogetur. Ergo quæ ibi traduntur, non tantùm de futuris Angelorum prælijs, cum Sancto Michaële aduersùs Antichristum futurum & suos sequaces, sed de illo prælio in cælo, & de quo hîc loquimur, rectè possunt debentque intelligi. Itaque sicut ex dicto libro ipse colligit, Michaëlem cum Angelis eius aduersùs Luciferum suosque Angelos conflixisse, ita etiam explicari possunt de dicto conflictu aduersùs eundem Dæmonem, qui sub finem mundi per Antichristum & suos sequaces, est in errorem inducturus multos, qui in fide stabiles esse videbantur. Et sic eiusmodi & alia ibidē tradita, ad vtrumque sensum sine vllo errore accommodari poterunt, præsertim cùm magna similitudo esse videatur inter ea quæ priùs in cælesti regno Dei, ac postea in terrestri, quod est Ecclesia, sunt gesta, & constet scripturæ sacræ proprium esse ac peculiare, vt in vnaquaque narratione, sit plurimorum sensuum, eorumdemque pariter verissimorum, fœcundissima.

Prælium in cælo factum, est duplici modo intelligendum.

Hugo in 12. Apoc.

Annal. tom. 1.

Porrò in suprà allegato Apocalypsis loco, Lucifer, Draco magnus atque serpens antiquus vocatur, vt nobis innotescat ipsum & suos sequaces in horrenda monstra, & fœdissimos Dęmones esse per peccatum deformatos, nullum enim animal immanius, nullum tetrius & quod magis exhorrescant & fugiant homines, quàm draco: & hæc ingens deformitas maximè ex eo oritur, quòd sint illâ gratiâ quam à Deo acceperant priuati, & proindè resipiscere, & crimen pœnitendo corrigere nequeant, postquā in illo vsque ad terminum perseuerarunt; & ratio esse potest, quoniam eorum mens practica, vt vocant, diuinarum rerum intelligentiâ destituta est, quâ ad benè agendum & sibi diuinam conciliandam gratiam incitentur,

Lucifer cur Draco magnus vocetur.

vt Sectione 3. fusiùs dicemus: De hominibus autem contrarium videmus, qui ob eorum voluntatem tam ante, quàm post electionem mutationi obnoxiam, post varia commissa peccata, possunt Dei instigante gratiâ ad pœnitentiam excitari, atque veniam & gratiam consequi: & maius pœnitendi spatium illis concessit quàm Angelis, tum quia naturâ fragiles sunt, tum ob difficultatem quam habent cognoscendi ea quæ agere tenentur, ad hoc vt ad gratiam peruenire queant.

SECTIO II.

Vtrùm ex diuersis Ordinibus Dæmones corruerint: & an pauciores sint, quàm qui permanserunt.

DVÆ sunt hac in Sectione partes breuî explanandæ. Quantum ad priorem spectat, responsio est affirmatiua. Probatur primò, quia ad instaurandam Angelicorum Ordinum ruinam, ex Sanctorum Patrum doctrina, videntur esse conditi homines, quorum aliqui per donum gratiæ mereri possunt tantam gloriam, vt ad singulos illorum Ordinum gradus euehantur, vt in Tractatu de Angelis diximus, Cap. VI. Sect. 6. Ergo oportet Dæmones ex singulis Ordinibus esse collapsos, aliàs dicendum non esset ad singulos Ordines restaurandos, quosdam eleuari & assumi. Et ad hoc propositum exponi possunt Beatissimæ Virginis verba in suo Cantico: *Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles.* Ex diuersis Ordinibus Dæmones corruerunt. Luc. 1.

Probatur secundò, ex eo quod habet Apostolus in Epistola ad Ephesios: *Nos colluctationem habere aduersùs Principes & Potestates,* &c. Et ad Romanos; *Certus sum,* inquit, *quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Principatus, neque Virtutes,* &c. *neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei*: Vbi dubio-procul loquitur de malis Angelis, quia certum est bonos nunquam à Dei charitate nos separare. His authoritatibus iam habemus, de Angelis, Principatibus, Potestatibus & Virtutibus nonnullos corruisse; quod autem potissimùm ad primum Ordinem videlicet Seraphinorum spectat, fermè omnes Doctores asserunt Luciferum rebellionis authorem primum, ex illo ordine extitisse, vt ex lib. Iob colligimus: *Ipse est initium viarum Dei.* Et ex Ezechiele Propheta: *Tu signaculum similitudinis Dei,* &c. *in medio lapidum ignitorum ambulasti,* id est Seraphinorum, qui dicuntur lapides propter constantiam, quia Ephes. vltimo. Rom. 8. Iob. 40. Ezech. 28.

iuxta nominis illorum etymologiam & significationem in Dei amore perstiterunt: & ita satis manifestè apparet, fuisse illorum sicut & cæterorum Angelorum caput, vt Sectione XI. dicemus, & colligitur ex hoc eodem Textu: *Omnis lapis pretiosus operimentum tuum:* vbi nouem species lapidum pretiosorum, hoc est nouem ordinum Angelorum quorum erat caput, enumerantur: at verò certissimum est, & nemo vnquam dubitauit de ipsius Luciferi lapsu; nam de eo ipsemet Christus loquitur sub nomine Sathanæ, vt iam Sectione præcedente dictum est: *Videbam Sathanam sicut, &c.* Quod
Luc. 10. ergo de illo primi ordinis Angelo cęteris pręstantiore, & aliis aliorum ordinum Angelis diximus, idem de aliis iudicandum, cùm verò in Canone *hi duo de consecratione, distinct. primâ,* legimus decimum ordinem Angelorum cecidisse, qui restaurandus est ex hominibus, non verò cecidisse ex nouem ordinibus; sensus est iuxta Glossam ibi, & Magistrum *in secundò,* omnes Angelos qui ceciderunt ex nouem ordinibus, quasi in vnum ordinem peccantium redactos, dici decimum ordinem constituisse, non verò negatur ex omnibus ordinibus
In 1. d. 6. q. 1. art. 1. aliquos peccasse & cecidisse. Hîc autem sedulò aduerte cum S. Bonauentura & aliis, nullos ex malis Angelis nunc retinere nomina Seraphin & Thronorum, cùm (vt alibi constat) eorum significatio ipsis haud conuenire possit; at benè Cherubin, Virtutum, Principatuum, &c. quia solùm indicant scientiam, potestatem, &c. quæ illis sicut & bonis tribuuntur: & hinc Lucifer post lapsum non Seraph sed Cherub dictus est.

S. Thom. 1. p. q. 63. art. 9. Quod autem ad posteriorem Sectionis partem attinet; verisimile est iuxta S. Thomam & omnes Theologos, pauciores fuisse eos qui peccauerunt, quàm eos qui in bono perstiterunt; vt ex Apoc. libro clarè colligitur, ibi enim legimus Draconem traxisse secum tertiam partem stellarum duntaxat, vt alibi ostendimus. Et deinde id docet
1. p. q. 63. art. 9. S. Thomas, quia (inquit) peccatum est contra naturalem inclinationem, ea autem quæ contra naturam fiunt, vt in paucioribus accidunt; natura enim consequitur suum effectum, vel semper vel vt in pluribus: quare consentaneum fuit, vt ex Angelis pauciores peccarent, plures verò in bono perseuerarent.

Objiciet autem quis, plures esse homines qui peccant, quàm qui iustè viuunt; at faciemus satis, dicendo homines qui peccant, ad malum induci ex quadam inclinatione ad bonum sensibile, quod est hominibus magis notum, & sæpius cum bono rationis pugnat, quod in Angelis locum non habet. Cæterùm quantus sit numerus bonorum Angelorum qui remanserunt & beati sunt, vel quo excessu superet multitudinem Dęmonum, certò definiri non potest.

SECTIO III.

De pœnâ Dæmonum, & primò circà eorum intellectum, & voluntatem.

DIVINÆ iustitiæ æquitas maximè exigit, iuxtà delictorum mensuram fore plagarum modum; & ideò cùm mali Angeli tot criminibus suprà allatis fœdati sint, æquissimum est vt secundùm illorum mensuram pœnas luant; illæ autem pœnæ non solùm in supplicijs & tormentis consistunt, verùm etiam in quibusdam defectibus vel priuationibus circà intellectum & voluntatem. Quod igitur ad intellectum pertinet, docent S. Dionysius [a] & S. Thomas [b] intellectum Angelicum retinere illam eandem cognitionem naturalem post peccatum quam habuit ante; vnde Lucifer ipse, post lapsum appellatur adhuc Cherubim à scientia & cognitione, sicut Seraphim ab ardore & igne charitatis nuncupantur, & ita (vt aiunt alij) cognitione vespertinâ intelligunt naturalia præsentia, cognitione experimentali ab antiquo tempore edocti; plurima etiam naturalia futura per aliqua signa cognoscunt, sicut Medici in pulsu, vrinâ, & alijs accidentibus cognoscunt mortem, aut vitam prædicunt: itidem & Astrologi ex motibus plura auspicantur; sed Dæmones meliùs vt plùs experientiâ edocti id assequuntur. Et tandem ex reuelatione superiorum mentium seu per inspirationem, multa sciunt Dæmones, prout fatetur Magister authoritate S. Augustini fretus; nam sic ordinauit sapientia diuina, vt per eos quanquam illius & suorum sanctorum inimicos, eius voluntas adimpleatur, quodque suæ iustitiæ administratores & executores sint; & propterea necesse est quandoque aliqua sibi reuelari, quò diuinum adimpleant mandatum. Excipiuntur tamen humani consilij secreta, quæ eis tanquam hostibus hominum capitalibus absconduntur; Deus quippe solus cordium arcana cognoscit & scrutatur, vt iam suprà tractando de Angelis diximus. Quòd si aliquando quædam secreta cordium illis innotescant, eaque prædicent, illa solùm per aliqua signa externa, & coniecturaliter cognoscunt, vt docet Sanctus Augustinus. Cognitio itaque rerum naturalium remansit in Dæmonibus post peccatum; sed non est ita de supernaturali cognitione asserendum: vnde docet Sanctus Thomas cognitionem illam rerum supernaturalium in sui peccati pœnam, aut esse in eis imminutam, aut certè

Pœnæ Dæmonum diuersæ.

[a] De diuinis nominibus cap. 4.

[b] 1. part. q. 64 art 1.

Ezech. 28.

Quænam sit Dæmonum cognitio.

Lib. 11 super Genes.

Cognitio naturalis remansit in Dæmo-

omninò extinctam, meliùs tamen dicendum est, esse tantùm imminutam, sicque esse nuncupandam impropriam, imperfectam, & secundùm quid.

nibus, at supernaturalis imminuta fuit.

Quòd autem eorum cognitio naturalis eadem prorsùs sit in illis, ac ante peccatum, probatur ex eadem doctrina Sancti Thomæ, quia naturalia remanserunt illæsa in ipsis Dæmonibus, & sic eandem retinent naturalem cognitionem quam anteà. Deindè quia illud omne quod naturaliter intelligunt Angeli, per species concreatas intelligunt, vt communior est opinio, & quidem vnico intuitu: species autem istæ se habent nùnc in Angelis eodem planè modo quo ante peccatum: ergo, &c. Aliqui alij dicunt illam esse obnubilatam per culpam, & proindè illos sæpè falli & fallere.

Art. 1. supra dictæ quæst.

Quòd verò etiam in eis remanserit cognitio quædam rerum supernaturalium, & mysteriorum quorumdam fidei post peccatum, imminuta tamen, imperfecta, impropriè dicta, & secundùm quid, constat ex eo quòd illi longè faciliori ratione, intelligant scripturas & obiecta supernaturalia, quàm faciat vllus planè mortalium saltem à posteriori, seu per effectus, vt exempli gratiâ, illas quæ mysterium Incarnationis Christi, Passionis, Mortis, Descensus ad inferos Resurrectionis, Ascensionis, &c. concernunt. Deindè multa adhuc supernaturalia, ex bonorum Angelorum reuelatione cognoscere possunt; & denique possunt meminisse illius cognitionis quam olim in via per fidem habuerunt. Sed tota illa cognitio, vt dictum est, est solùm impropriè, & secundùm quid supernaturalis, & respectu obiecti, non autem simpliciter, & quoad assensum, cùm gratiæ auxilio & habitu infuso careant; sicut ferè res se habet in hæreticis, quorum fides est humana quoad assensum, quamuis supernaturalis ratione obiecti, quoniam est de re supernaturali.

Pœna Dæmonum circa voluntatem quænam sit.

Quod verò ad pœnam Dęmonum circà voluntatem, vel ex parte voluntatis spectat, ipsa consistit in excæcatione, deprauatione, obduratione & obstinatione in malo, quò fit vt primò non possint conteri & dolere de peccatis, neque ab illis resipiscere, nam resipiscere à peccatis dicit dispositionem ad gratiam iustificantem obtinendam, ex communi doctrina: imò sunt qui dicant perfectam resipiscentiam esse dispositionem, ad quam infallibiliter subsequitur gratia iustificans: at Dęmones non possunt iustificari à peccatis commissis, quia sunt extra viam, & eorum lapsus se habet vt mors in hominibus, quæ nox est in qua nemo potest operari: ergo neque etiam â peccatis commissis possunt resipiscere.

Dæmones non possunt resipiscere à peccatis.

Ioan. 9.

Secundò non possunt vllum bonum opus exercere, nisi potentiâ quâdam remotâ, hoc est obduratione è medio sublatâ, quod nunquam

Dæmones non possunt

quam continget quia Deus ordinariè loquendo non vult cum eis concurrere ad vllam bonam actionem, nec per gratiam propriè dictam, nec per communem influxum generalem; id est neque vt author gratiæ neque vt author naturæ, quia cùm terminum attigerint, vtroque auxilio indigni sunt; at verò illo duplici auxilio seu influxu sublato, impossibile est vt creatura aliquid benè operetur, etiam moraliter & secundùm naturalem honestatem, & hæc est communis opinio Doctorum. Adde quòd attentè considerantes & ponderantes omnia quæ suâ culpâ amiserunt, ab omni bono sicut à diuina voluntate diuertuntur; deinde semper sunt in actuali odio Dei propter acerbissima tormenta quæ patiuntur in igne, qui perpetuò sæuit, & absque vlla intermissione, aut vllo quietis momento: & quod tales horrendos cruciatus auget, est quia norunt illos esse æternos, nec certum finem vnquam habituros; quo etiam fit vt in tam misero statu, omni Dei auxilio destituti, erumpant in perpetuos actus blasphemiæ & desperationis; & ob hanc causam eorum voluntas perpetuò cupiditate & desiderio ardet vlciscendæ iniuriæ, quam mente turbati, magnam iudicant se à Deo accepisse: & hoc sensu S. Greg. [a] hęc Iobi verba interpretatur, *vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.* Itemque Suares & nonnulli alij, rectè monent illam Dæmonum attentionem ad pœnarum suarum æternitatem, non esse liberam, sed necessariam, quia alioquin Dęmones possent ab ea se auocare, eamque suspendere, vnde & dolor minueretur, quia Deus quoque simul etiam concurrit, facitque vt attentio hoc modo fixa & immobilis semper remaneat, vnde sicut nullam pœnarum imminutionem sunt accepturi, nec vnquam in pristinum suum statum restituentur; ita continuò affectabunt peccare, & homines tentare & perdere si possint. Quęnam autem mora inter eorum creationem & lapsum intercesserit, dictum est in Tractatu de Angelis, Cap. 4. Sect. 6. vbi etiam agitur de mora inter creationem bonorum Angelorum & eorum beatitudinem supernaturalem.

aliquod bonum opus exercere.

a *Lib. 9. Mor. c. 39. alias 48.* *Suares lib. 8. de Angelis cap. 11.*

SECTIO IIII.

De alijs Dæmonum pœnis, videlicet damni, sensus, & alijs; atque pœnarum loco & duratione.

CVM mens & voluntas Dęmonum in eo statu sit, quem paulò antè descripsimus, illud profectò consequens est, eos ad dini-

nam faciem contemplandam habiles esse non posse, quod supremum est malorum omnium, in quæ intellectualis creatura incurrere possit; sicut vice versâ visioni & fruitioni summi boni, par & æquale nihil omninò dici aut fingi potest: & hęc pœna quę in tali carentia visionis & fruitionis beatificæ consistit, à Theologis pœna damni nuncupatur, quià magnum damnum adfert, vt etiam hâc voce, damni, significatur; & hæc pœna communis est omnibus damnatis. Alia est eorum pœna, videlicet sensus, seu accidentalis, quę consistit in priuatione cuiuscumque alterius boni præter visionem beatificã, atque in dolore seu cruciatu, quem ab igne infernali, seu etiam aliunde percipiunt. Latè autem hîc sentiendi vocabulum sumitur, vt non solùm ad animalium appetitum sensibilem se extendat; sed etiam ad appetitum rationalem seu intellectualem, & voluntatem creatam; in Dæmonibus autem hic appetitus omnium consensu admittitur, sicut etiam in animabus separatis, & hinc fit vt nullius delectationis & gaudij sint capaces. Quòd autem detur vtraque pœna, docet Christus apud S. Matthæum, in extremo siquidem iudicio, dicet reprobis, *discedite à me*, ecce pœna damni, *maledicti in ignem æternum*, ecce pœna sensus. Hæc porrò duplex pœna correspondet duplici inordinationi quę est in peccato mortali; nam per peccatum mortale auertimur à Deo, & conuertimur ad creaturam; itaque pœna damni correspondet auersioni à Deo, & propterea consistit in carentia ipsius Dei; pœna sensus, correspondet conuersioni ad creaturam, & ideo infligitur à creatura; qui enim inordinatè appetit res creatas, dignus est vt ab ijs crucietur; & quoniam Dęmones, suo conditore spreto, ab eo se auerterunt, vt ad creaturas se conuerterent, hoc est ad Luciferum & seipsos, se se nimiùm & inordinatè diligentes, & sibi ipsis ac propriæ excellentiæ complacentes, libertatem suam, pulchritudinem, nobilitatem, cæteraque Dei dona intemperanter diligentes, & in summa res creatas suo creatori pręferentes, meritò ex diuinæ iustitiæ decreto, à creatura hoc est ab igne cruciantur in perpetuum, sicut eorum scelera perpetuò manent, *superbia* enim *eorum ascendit semper*, vt ait Psaltes Regius. Et sic Deus res creatas vsurpat ad eorum superbiæ cornua confringenda, ad horribilem deformitatem inducendam, & eos sempiterno carcere concludendos.

Pœna duplex damni & sensus.

Matth. 25.

Psalm. 73.

Porrò docent Theologi locum illum corporeum, vbi sunt reclusi & torquentur, esse subterraneum & tenebrosum, tanquam detestabilem, molestissimum, arctissimumque carcerem, sordidam cloacam, & fœtidissimam vniuersi orbis terrarũ sentinam, vbi alligantur inuiti: & proindè vulgò infernũ nuncupari. De huiusmodi loco Sap. loquitur, *talia dixerunt in inferno hi qui peccauerunt*; hunc inferni lo-

Infernus est detestabilis carcer subterraneus.

Sap. 5.

cum circuit purgatorij locus, & hunc lymbus vbi sunt pueri decedentes cum originali peccato, & tandem hunc lymbum circuit Abrahæ sinus, aliàs lymbus Patrum dictus, in quo fuerunt Patres ante Christi mortem, propter totius naturæ reatum nondum solutum, qui locus modò vacuus est; & omnia ista loca vocantur infernus, nihilominùs per Antonomasiam locus damnatorum vocatur infernus, quia est in terræ centro & in loco vilissimo & abiectissimo, & à luce Solis & terra habitabili remotissimo, sicut locus beatorum est sublimis & perfectissimus. Et hæc doctrina communis est, & passim eam tenent Ecclesiæ Patres. De his autem locis fusiùs dicemus in 3. Tractatu Cap. 15. Sectione 1. Porrò hoc in damnatorum inferno, recepti sunt omnes Dæmones vel aliquando recipientur, hoc est post iudicium; nam aliqui eorum adhuc sunt vel in aëre caliginoso, vel in alijs orbis partibus, vt suprà dictum est, ad exercitium & impugnationem hominum, vt patet ex Epistola ad Ephes. & ex prima Epistola S. Petri: qui etiamsi continuò ignem eos cruciantem, quasi suę naturę impressum inuisibiliter secum deferant, instar febricitantis qui vbicumque existat, feruorem vel frigus insiti sibi languoris euitare nequit, vt docet Beda; vel mediâ aliquâ qualitate torqueantur, vt volunt alij; siue etiam ignis ille agat, in distans, cum sit instrumentum supernaturale Dei omnipotentis, vt cùm Scoto multi tenent, vehementer tamen infernalem illum locum exhorrescunt, & non mediocre tormentum est eis in illo relegari & quasi incarcerari, maximè verò cùm ibi nullas mortalibus inferre molestias possint: rogabant enim olim nonnulli eorum Christum, ne se humanis corporibus exactos, in abyssum relegaret atque detruderet; ô infœlicissimus ipsorum dæmonum status! quocumque nunc loco existant; vrget siquidem immortalis ille vermis accusantis mordentisque conscientiæ, qui instar est stimuli, in eorum sicut & animarum damnatarum corde fixi, illud perpetuò fodicantis, tamque dirâ laceratione cruciantis, vt vitandi eius causâ, infœlix Iudas ad probrosum laqueum vltrò confugerit. Vrget quoque sera & infructuosa pœnitentia, quòd tanto tamque summo bono amorem proprium, & cuncta quæ ex liberalissima Dei manu, iuxtà suam naturam acceperant, antetulerint, & proinde tantis sint pœnis implicati: vrget denique cogitatio perpetuò præsentium malorum, ac futurorum imminens, quæ è memoria nunquam possunt excutere, vt exinde leuamen eis aliquod euenire possit.

Diuersa loca in corde terræ inferni nomen retinent.

S. Paulus ad Ephes. 2. & 6. & 1. Petri 5.

In cap. 5. Epist. S. Iacobi.

Cur Dæmones infernum exhorrescant.

Luc. 8.

SECTIO V.

De ipso infernali igne, & quo pacto ab illo crucientur Dæmones.

QVOD autem vero igne crucientur ipsi Dæmones, diuinâ fide certum est: id enim constat ex suprà allatis Christi verbis, *discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & Angelis eius*, nec (haud dubiè) ad aliud paratus quàm ad eorum cruciatum; quòd etiam expressè docent vnanimi consensu Patres, & Theologi omnes, hunc Matthæi locum eodem quo nos sensu intelligentes, præcipuè verò S. Greg. in suis Dialog. *Anima* (inquit) *non solùm videndo, sed etiam experiendo, incendium patitur.* Confirmatur ex eodem S. Matthæo antea, vbi expressè de gehenna ignis loquitur, & apud S. Lucam aiebat diues Epulo, *crucior in hac flamma.* Ita in Apoc. *Diabolus missus est in stagnum ignis, vbi bestia & pseudo-Propheta cruciabuntur die ac nocte, in sæcula sæculorum*; quia ignis ille est inextinguibilis, & sine pabulo subsistit, sicut ignis qui est in propria sua sphæra; & hoc colligitur ex Propheta Isaïa, *ignis eorum non extinguetur.* Dubitant tamen nonnulli an ignis ille sit corporeus, & materialis, an solùm metaphoricus, sed responsio est ex omnibus Theologis, esse verùm ignem corporeum & eiusdem speciei cum nostro, licèt quibusdam qualitatibus differat, & materiam sulphuream aut aliã nobis ignotam includat, ad majus supplicium damnatorum, vt quòd minùs luceat, aut omninò nihil, vt docet S. Basilius, dum ait ipsum ignem habere quidem vim vrendi, sed lumine & splendore carere. Quòd autem sit corporeus, potest ex allato loco S. Matthæi colligi; nam ille ignis paratus est non solùm Diabolo, &c. sed etiam reprobis hominibus corpore & anima constantibus post iudicium, quos proinde alloquitur Christus; si ergò ab ipso igne secundùm corpus crucientur, nulli dubium est quin sit verè corporeus. Subscribunt Patres, S. Aug. [a] *Adhærebunt ergo spiritus Dæmonum, imò spiritus Dæmones, licèt incorporei corporeis ignibus cruciandi*; & S. Greg [b]. *sic fit vt res corporea incorporeum exurat, dum ex igne visibili ardor & dolor inuisibilis trahitur, & per ignem corporeum mens incorporea etiam corporeâ flammâ cruciatur.* Quid his verbis clarius? Ita etiam præclarè loquuntur Clemens Alexandrinus [c] & Prosper Aquitanicus [d]. Nota porrò vltrà allatam dupli-

Matth. 25.
S. Greg. lib. 4. Dialog. c. 30.
Matth. c. 18.
Luc. 16.
Apoc. 20.
Ignis inferni qualis.
Isa. cap. vlt.
Ignis inferni est corporeus & materialis, non metaphoricus.
In Psal. 33.
Matth. 25.
a Lib. 10. de Ciuit. Dei cap. 10.
b Lib. 4. Dialogorum c. 29
c Lib. 5. Strom.
d Lib. 3. de vita contemplatiua.

tem illam Dęmonum pœnam, damni, & ſenſus, illos pœnis quibuſdam interdùm puniri, quas accidentarias nominant, verbi gratiâ dolent, & vehementer anguntur atque diſcruciantur, cùm ipſi ex hominum corporibus, Dei virtute inuiti egredi coguntur; ſicut cùm quis adhibitâ quâdam vi, inuitus de loco in quem ſe conjecerat extrahitur. Hinc Theophylactus quem ſequi videtur Cajetanus, ait, *Tormentum & cruciatum putant Dæmones ſi non permittantur lædere homines*; & id clarè conſtat ex querimonia eorumdem de Chriſto, quòd cogeret eos egredi à corporibus quibuſdam humanis: *Quid nobis & tibi Ieſu Fili Dei? veniſti huc ante tempus torquere nos?* hoc eſt ante diem iudicij nos ſpoliare poteſtate in homines. Porrò hæ pœnæ accidentariæ non omnes perpetuæ ſunt, ſed pro varijs rerum euentibus & accedunt & recedunt. Eſt & alia Dęmonum pœna, nimirùm detruſio in infernum, quæ nondum omnibus impoſita eſt, ſed ad extremum iudicij diem irroganda.

Pœnæ Dæmonum accidentariæ quænam ſint.

Matth. 8.

Quo pacto autem ipſo infernali igne crucientur Dæmones, non omnes conueniunt; aliqui enim, vt Doctor noſter Subtilis, & nonnulli alij, exiſtimant cruciari tantùm moraliter, quia detinentur contrà propriam voluntatem in igne illo infernali definitiuè, & ab eo nunquam ſeparantur, quocumque ſe moueant voluntate ſuâ, vel iuſſu Dei, ſiue ſint in inferno, ſiue in aëre, vel alibi, & concipiunt atque apprehendunt illum perpetuò, vt obiectum diſconueniens & nociuum, cognoſcentes determinationem diuinam eſſe, vt perpetuò illi alligentur, in eoque effectiuè ex voluntate, decreto, & ſententia diuina detineantur, & intensè illum conſiderent: & ideò determinationem illam diuinam ſicut & ignem odio habent, & de tali alligatione valdè triſtantur, quia vellent omne obiectum delectabile ſibi, & conſiderare nunc hoc, nunc illud ex ſuperbia ſua, contrà voluntatem Dei, & non poſſunt applicare intelligentiam ſuam ad libitũ ſuæ voluntatis, & ſciunt quia hoc Deus impedit, nec tamen poſſunt ſe de eo vindicare, & iſtud eſt ſummum eorum ſupplicium, non habere vnde ab illo igne cui ſic addicti ſunt, ſe diuertant. Et hoc eſt forſitan quod docere voluit S. Auguſt. *Torquentur* (inquit) *Dæmones ab igne corporeo, cæterùm miris modis*, id eſt nobis ignotis: & rectè ſanè quia ignis ille cui ſic alligantur, & à quo detinentur formaliter, illos effectiuè ſaltem inſtrumentaliter cruciat & affligit, vt obiectum immutans, ſicut Deus principaliter; nam ſi ipſe ignis obiectum ſit triſtabile illoſque verè contriſtet, nonne triſtari eſt reipſa cruciari? & quòd talem cruciatum auget, eſt quod norunt in eo detineri & alligari in perpetuum, qua cogitatione illius miſerrimi ſui ſtatus, in qua veriſimile eſt eos perpetuò verſari, cum ſumma deſpe-

Scotus in 4. *diſt.* 44. *quæſt.* 2

De modo quo Dęmones ab igne crucientur, ſiue phyſicè, ſiue moraliter, diſcutitur.

Lib. 21. *de Ciuit. Dei cap.* 10

ratione & afflictione coniuncta, non nisi summam impatientiam & acerbissimum Dei odium, in illis parere potest. Probat Scotus hanc detentionem & S. Greg. a *Si viuentis hominis spiritus incorporeus tenetur in corpore, cur post mortem incorporeus spiritus corporeo igne non detinetur?* Idem habet S. August. b hac alligatione cruciari animas vt Dæmones: & fauet Scriptura ait enim S. Petrus c *Deus Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos, in tartarum tradidit cruciandos,* & S. Iudas in sua Epistola Catholica d dicit Dęmones vinculis æternis sub caligine reseruari.

a Lib. 4. Dialog. cap 30.
b Lib. citato de Ciuit. Dei.
c 2. Petri 2.
d S. Iudæ.

Pater Alarcon Societatis Iesu, & quidam alij qui tenent cum Doctore Subtili ignem inferni cruciare Dęmones moraliter, docent id fieri ex diuina institutione, & voluntate producente aliquid physicum, ad pręsentiam realem talis ignis seu vnionis ad ipsum, & dicunt causalitatem moralem tantùm, non physicam requiri, ad saluandum dogma catholicum de vero cruciatu ignis, & passim maiorem non postulant causalitatem loca scripturæ & Patrum. Et probatur à simili de Sacramentis, de quibus & scriptura, & Concilia, & Patres prædicant, quòd efficiant gratiã, realiterque illam causent, realiter sanctificent, realiter tollant & remittant peccata, atque mundent animam; vt apud S. Ioan. *quorum remiseritis peccata, &c.* & alibi de Eucharistia, *caro mea verè est cibus, &c.* vbi Patres dicunt de carne Christi quòd verè cibet animam, & de sanguine quòd verè potet; & de baptismo sæpè dicitur quòd lauet animam, tergat maculas peccatorum; & de confirmatione, quòd vngat verè animam, & consolidet ad pugnam; & similia passim reperiuntur; quę omnia secundùm doctrinam communem Doctoris subtilis & multorum aliorum, quam cùm eodem Alarco veriorem puto, intelliguntur absque causa physica, quâ Sacramenta aliquid producant in anima, verificantur enim per causalitatem moralem realem, quia Deus ad præsentiam aquę, verborum, & lotionis externæ, ex institutione Christi producit physicè gratiam in anima; ergo similiter dicetur ignis inferni cruciare Dæmones, & in illis causare tristitiam per solam causalitatem moralem absque physica, quia Deus ad præsentiam illius ignis, causat tormentum & dolorem in Dæmonibus, ex institutione & decreto diuino in pœnam sui peccati, & etiam ille ignis est causa moralis cuiuscumque alterius doloris & tristitiæ, quam habent de Deo amisso, coguntur enim à Deo cognoscere se amisisse visionem beatificam, & nunquam illam habituros, se esse gratiâ, gloriâ, & cunctis supernaturalibus beneficijs priuatos, & in perpetuum damnatos, & in se remanere omnes habitus prauos, & peccata antiqua, & recentia; quę etiamsi summum dolorem & tristitiam eis causent, non

Ioan. 20.
Ioan. 6.

tamen pœnitentiam, quæ includat propositum non peccandi, nam superbia eorum ascendit semper. Igitur ista omnia continuò considerantes, sicut & reliqua infinita mala quibus sunt immersi, impensè affliguntur, cruciantur, dolent, ac tristantur; cuius considerationis & tristitiæ est etiam causa moralis ignis inferni, vt vnitus illis, vel illos alligatos tenens. Et idem cum proportione est dicendum de animabus Purgatorij, & de animabus damnatorum antequam vrantur, & crucientur cum proprio corpore, quod illis post finem sæculi continget. Et hæc pro explicatione mentis Doctoris subtilis.

Alij Doctores communiter docent, Dæmones physicè igni inferorum alligari, & in eo cruciari per realem & physicam efficientiam, & non per solam imaginationem, & apprehensionem falsam, aut actionem intentionalem, quia Deus vt causa principalis, & ignis vt instrumentalis, producunt & imprimunt in ipsis Dæmonibus, spiritualem & doloriferam qualitatem aliquam dissonam & disconuenientem naturaliter substantiæ damnatorum, nullâ prærequisitâ ex parte subiecti, in quo huiusmodi qualitas recipitur, dispositione mediâ, quâ consurgit in illis summus dolor. Qualis autem sit ipsa qualitas, concipere non possumus, non enim sensibilis est, cùm spiritus eâ non sint capaces: & est quod ordinariè dicunt Doctores, illum ignem assumi à Deo, velut instrumentum suæ diuinæ iustitię ac omnipotentiæ, quo apud inferos peccata dæmonum vlciscitur, quemadmodum assumit Sacramenta vt diuinę suæ misericordiæ instrumenta, ad animarum nostrarum iustificationem: qualitas autem illa non est propriè supernaturalis, nisi secundùm modum; nec propriè naturalis, quia naturale quodlibet perficit subiectum in quo recipitur, vel certè aptum natum est perficere: qualitas autem illa obest & nocet Dæmonibus, eosque deformes reddit, quia sicut datur qualitas, quę naturâ suâ reddit Angelum vel animam pulcherrimam, vltra eius naturam: ita aliqua datur, quæ fœdum & deforme reddat subiectum cui inest, vt sunt Dæmones, quorum proindè est summè contristatiua.

Quidam moderni hanc ignis actiuitatem in Dæmones, & animas separatas, sic explicant. Si (inquiunt) ignis humani corporis interuentu, naturaliter potest animam calore suo diuexare, quidni possit idem ignis tanquam omnipotentis Dei manus instrumentum, eandem animam separatam torquere, vel Dæmonem quamuis corpore destitutum? neque enim Deus mediâ aliquâ re indiget ad agendum, potestque facilè eius vel defectum vel actionem supplere: si ergò Deus vim natiuam ignis excitare potest ad exurendum, siue sine corpore siue cum corpore, eandem vtique excitare poterit vim ad vrendum Dæmonem, licèt perfectiori naturâ spiritali prędi-

tum & superioris ordinis, sicut & spiritum nostrum, aptum naturâ suâ ad cognoscendos spiritus, erigere potest vsque ad visionem suiipsius, qui est supremus omnium spirituum, & eorum, sicut cunctarum aliarum rerum conditor. Id autem si ad vnam horam fieri potest, poterit ad mille sæcula, cùm tam animæ quàm spiritus immundi, naturâ suâ sint expertes interitus, quem nemo nisi Deus eis inferre potest.

4. dist. 49. Sotus subtiliter satis hunc ignis cruciatum explicat, dicendo certum esse quando quis in vita mortali comburitur, præter læsionem & dolorem corporis, in anima rationali tristitiam combustionis ingenerari: potest ergo Deus hanc ipsam specificam tristitiam combustionis conseruare in anima separata, & subindè illam ipsam Dæmonibus ingerere, quod est eos igne cruciari; quam quidem sententiam volunt aliqui clariùs punctum attingere. Hoc ad prudentis Lectoris iudicium remitto.

Non desunt alij Doctores qui alios modos assignant, quibus Dæmones igne corporeo cruciantur, at Doctoris subtilis sententia atque Patris Alarcon & aliorum, qui cruciatum illum esse moralem sustinent, tutior videtur.

SECTIO VI.

Dæmones ansam non habent de eorum damnatione conquerendi.

EX innumerabili Dæmonum multitudine, nullus est qui in aliquo defectu aut macula fœditatis, à Deo fuerit conditus, & poterant æquè omnes (si voluissent) suam voluntatem ad ipsum conuertere, & simul omnes beatitudinis ęternæ præmia consequi, atque sic supra-dictas euitare pœnas: ac proindè non habent quod de ipso conquerantur, quòd suam deformitatem in qua nunc se conspiciunt, & suam miseriam in qua nunc degunt, ei imputent, quasi peccati in eis aut miseriæ author fuerit: ille enim rectos illos & absque omni peccato condiderat, nec defuit illis substractione auxilij sui: ipsi verò prauâ suâ voluntate, abutentes sui arbitrij libertate, omne hoc malum in quo nunc degunt, sibi asciuerunt, ipsi se se in tantæ miseriæ inextricabilem laqueum coniecerunt, ipsi se in vincula ista indissolubilia præcipitauerunt, ipsi sibi infernum construxerunt, ipsi se in carcerem æternæ caliginis, & externarum tenebrarum concluserunt,

Non habent Dæmones, quòd de Deo conqueri possint aut debeant.

runt, vt nunquam eis pateat egressus; huius (inquam) totius miseriæ ipsi sibi sunt authores, totum ipsi super se induxerunt quod patiuntur malum, quoniam voluntariâ electione per arbitrij sui libertatem, prælegerunt malum bono, superbiam humilitati, gratitudini ingratitudinem: ea tamen est horum peruersorum spirituum malitia, tanta est illorum in malo peruersitas, vt maximo odio aduersùs eius iustitiam qua sic puniuntur, indignentur, obmurmurent, conuitientur, blasphement, insaniant. Quemadmodum enim seruos malos & ceruicosos, si quando ab heris ob iustam causam cædantur, videmus verbera aut correptionem suscipere cum indignatione, murmuratione, & impatientia, cùm tamen meritas pœnas luant, ac proindè cum patientia Domini disciplinam debuissent sustinere: sic & isti ceruicosissimi atque in omni malo obduratissimi Dæmones, quanquam omnia hæc quæ perferunt supplicia, optimè commeruerint, imò & longè maiora, (citra condignitatem namque peccati est ipsorum punitio) nolunt tamen cum patientia meritas ferre pœnas, sed aduersùs sanctam eius iustitiam obmurmurant, conuitiantur, insaniunt, blasphemant, summo ergà illum affecti odio, de fœlici statu perfectionis eius dolentes, magis autem illum & suam omnem perfectionem perire, & in nihilum perdi cupientes. Quod licèt assequi non possint, cupiunt tamen & laborant modis omnibus, quantum est in ipsis, eius gloriam opprimere, imminuere, impedire: summoque studio ad hoc conantur, vt ea in quibus maximè eius gloria clarescit, impediant: ea verò quibus sanctum nomen eius ignominiâ afficitur, sedulò promoueant, toti in eo sunt, vniuersum eorum est studium, posse impedire ea quæ ad Dei gloriam conferunt, & ea procurare & promouere, vnde aliquid ipsius gloriæ detrahatur. Atque hinc est quòd continuò in seducendis hominibus occupantur, vt infrà dicemus, vt eos ab obseruatione mandatorum Dei abstrahant, & ad mala quæ Deus ipse prohibet, impellant.

SECTIO VII.

Examinatur animaduersionis in Angelos qui peccarunt, diuina seueritas, & num diuinæ iustitiæ repugnet.

NONNVLLI mirantur, quomodo & quâ ratione fuerit Angelorum peccatum inexpiabile, & illicò ad æternas pœnas patra-

to peccato fuerint destinati: & quasdam in medium verisimiles adferunt rationes, cur diuinam misericordiam & veniam consequi debebant.

Diuinam seueritatem eius iustitiæ videri repugnare, rationibus probatur, at eis satis fit.

Primò, quia tam nobiles & maximis naturæ donis insignes extabant, tamque acuto acrique ingenio pollebant; & ita voluntatem omnium bonorum locupletem habebant, & maximè eorum quæ suo statui congruebant; & in summa tam perfectæ & omnibus numeris absolutæ erant naturæ, vt principem locum tenerent: mirum est igitur cur sui criminis veniam, apud supremum Iudicem Deum præpotentem, inuenire minimè potuerint, sed illos potiùs è conspectu suo exterminare, & supplicijs addicere sempiternis decreuerit; atque determinauerit se nullum vnquam eis auxilium prębiturum, ad emergendum ex tantis malis, aut ad illa vllâ ratione mitiganda, quicquid olim senserit Origenes.

Secundò, quia principes solent multitudini delinquentium ignoscere, eorum castigatione contenti qui sceleris authores fuerunt, vt constat de Ioabo militiæ Dauidis Principe, qui videns Absalonis exercitum in fugam conuerti, tibicinem receptui suorum canere iussit, ne vltrà aduersarios persequerentur, volens parcere multitudini: at Deus est Princeps summus, & Rex Regum, & pœnè innumeri Angeli peccauerant; ergo conuenientius videbatur parcere tam ingenti multitudini, quàm illam ad tartara destinare.

2. Reg. 18.

Tertiò, Principes non se solent difficiles reddere ad veniam primo alicui delicto largiendam, & maximè si ex defectu cognitionis & experientiæ commissum fuerit; vt constat de Salomone, qui Adoniæ fratri suo regnum suum inuadere nitenti pepercit; at hæc Angelorum culpa prima fuit; nec iam aliud periculum experti fuerant, nec de illo periculo & imminente clade, à Deo præmoniti & pręmuniti fuerant; & proinde veniam obtinere posse, sibi polliceri poterant; at spe suâ se frustratos nouerunt, dum illicò & quasi ex improuisò experti sunt, se æterno supplicio damnatos.

Quartò, qui deliquerunt, & aduersùs aliquem principem peccarunt, si veniam consequantur, & generoso sint animo, præteritum crimen aliquibus solent compensare benefactis & obsequijs: at nulli dubium est quin Angeli generoso ac forti sint animo; si igitur eis pepercisset Deus, potuissent suum scelus multis obsequijs compensare, Dei gloriam in cælis & in terris propagare, eius laudes perpetuò velut alij Angeli celebrare, &c. E contrà ob ipsius veniæ defectum, ipsi non sine graui animarum pernicie & damno, in furorem acti, magnam in terris diuini Imperij partem per tyrannidem occupant, & inuectâ passim idololatriæ labe, diuinitatis nomen ac iura

impijssimè vsurpant; nonne etiam ad sanctam Christi Ecclesiam expugnandam hæreticis, schismaticis, & alijs infidelibus tanquam ministris vtuntur?

Postremò; possunt ipsi dæmones conqueri, quòd homines qui ex animaduersione in eos, debebant esse cautiores, multa grauissima peccata commiserint, vnicum verò aut saltem pauca ipsi Dæmones commiserint, & nihilominùs homines veniam nacti sint, & remedium singulare passionis Christi, quod illis quotidie ad suam iustificationem per sacramenta applicatur; Dæmones verò absque vllo remedio, è cœlo deiecti in Tartarum & supplicijs addicti perpetuis. Hæc igitur seueritas censetur maxima.

Videntur alicuius ponderis hæ rationes; sed quia diuinam iustitiam in ipsorum Dæmonum punitione, aliquo modo labefactare videntur, nostrum est, & scripturis sacris, & Sanctis Patribus, potissimùm S. Augustino, & rationibus, illam pro viribus defendere, cùm ex Psalmista Regio debeat iustificari in sermonibus suis vt vincat cùm iudicatur, hoc est, debeat iustus & rectus manifestari, tùm in verbis, tùm in actionibus suis, vt eius æquitas à quibuscumque curiosis hominum iudicijs & calumnijs vindicetur. Et primò exclamandum cùm Apostolo, *O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius! Quis enim cognouit sensum Domini? aut quis consiliarius eius fuit?* Quæ exclamatio non minùs habet locum in Angelorum reprobatione, quàm in repudiatione, peruicacia & obstinatione Iudæorum; Quòd si Doctor ille gentium, qui tanquam Aquila raptus fuit vsque ad tertium cælum, & immotâ acie Solem diuinum est intuitus, audiuitque arcana verba quæ non licet homini loqui, præ admiratione exclamat; nonne par est, vt vespertiliones aut talpæ terrâ obruti, nihil se videre fateantur? est igitur diuino beneplacito acquiescendum, & dicendum, *Iudicia Dei abyssus multa*; ne fortè facti scrutatores maiestatis, & altiora nobis quærentes, fortioraque scrutantes, opprimamur à gloria, vt sapiens Salomon pronuntiauit. Dicamus potiùs cum Heli summo sacerdote, *Dominus est, quod bonum est in oculis suis, faciat*; & si admirabile bonitatis suæ monimentum in procreatione rerum omnium ediderat, quidni etiam in eos qui primi contrà eum incredibili superbiâ se extulerant, iustissimè animaduerteret? illos siquidem hoc modo alloqui poterat. Vos in conditorem & principem vestrum superbè ac perfidè insurrexistis, pœnam infernalem promeriti estis, tollat quisque quod suum est, & vadat; an oculus tuus nequam, quia ego iustus sum? Ego cui omnia hominum tribunalia subiecta sunt, & qui omnium iura & iudicia pondero sta-

Psal. 50. — Dei æquitas in eius verbis & actionibus. — Rom. 11. — Psal. 35. — Prou. 25. — 1. Reg. 3. — Matth. 20.

bilioque, qui voluntatem meam regulam æquitatis & iustitiæ habeo, & possum pro arbitrio de cunctis creaturis meis disponere, fœlices reddere aut infœlices Angelos hominesque, sine vlla prorsùs iniustitia, aut cuiusquam iniuria, cùm eis nihil pœnitùs debeam, sed illi è contrà mihi prorsùs debeant quod sunt, habent, possunt, intelligunt; quantò iustiùs possum inimicos & sceleratos vlcisci, & perduelles profligare & perdere? *Cùm igitur* (inquit S. Aug. in Psalmos) *cœperimus disputare de operibus Dei, quare hoc, & quare illud, & non debuit sic facere, malè fecit hoc, vbi est laus Dei?* Quibus verbis ostendit esse insulsam hanc reprehensionem operum diuinorum: *Quæ de prouidentia ipsius sunt* (inquit iterùm idem S. Aug.) *de ordine ipsius, de nutu ipsius, de legibus ipsius: & si nos non intelligamus quare quidque faciat, demus hoc prouidentiæ ipsius, & non blasphemabimus.* Cùm olim Socrates quendam Heracliti librum intellectu difficilem perlegisset, rogatus quid de illo sentiret, tantâ modestiâ respondit, vt iure optimo pudorem Christianis inijciat: *Quæ intellexi* (inquit) *præclara sunt, puto etiam præclara esse quæ non intellexi*: ita quędam sunt ex Dei operibus, quæ esse iustissima intelligimus & miramur, cur idem de his quæ non intelligimus non iudicamus? estne sibi ipsi contrarius ipse Deus?

In Psal. 149.

Inquirere haud debemus, cur Deus hoc aut illud faciat.

Ferunt Philosophum quendam in tanta doctrinæ opinione apud auditores suos fuisse, vt contentionem omnem in Scholastico puluere excitatam, illâ vnâ voce componerent, *Ipse dixit.* Quomodo igitur se se gerere debent hi qui sacram & diuinam profitentur Christi doctrinam? nonne ipsa huius Philosophi doctrina tantò verior & sanctior est, quantò ipse Christus illum & cunctos mortales sapientiores, imò & Angelos superat? hinc aiebat: *Vos vocatis me magister, & Domine, & benè dicitis, sum etenim*; nullus profectò fingi potest magister virtute, prouidentiâ, sapientiâ, & alijs perfectionibus maior, cùm non solùm homo sit, verumetiam & Deus: si igitur aliqua eius verba aut opera & facta, nobis non satis innotescant, nonne sufficit dicere, *Ipse dixit, decreuit, egit, peregit?* impium est profectò decreta, verba, & opera diuina censurâ donare, quasi essent iustitiæ aduersa.

Ioan. 13.

Si dicatur, Deus hoc dixit vel egit, credere debemus.

Filius aliquis qui probè nouit se valdè prudentem habere patrem & sibi charum, annè in eius actiones aut verba censorium audebit exercere iudicium? minimè gentium, quin potiùs studebit iudicium suum omne omnemque voluntatem, eius arbitrio remittere: Deum esse Patrem nostrum charissimum, & qui paternum animum erga nos omnes, ad nostram vtilitatem & salutem studiosissimè exhibeat, nullus ambigere potest. Audiatur Moses alloquens populum

Israël: *Nonne* (ait) *ipse est pater tuus qui possedit te, & fecit & creauit te?* audiatur & Christus ipse, qui docens nos quomodo patrem suum ęternum orare debeamus, nobis potestatem dedit dicendi: *Pater noster qui es in cælis*, quis ergo auderet contra eius diuina decreta censoriam virgam expedire? si igitur perduelles Angelos è cælo deturbauit, & supplicijs æternis addixit, non est quòd quis audeat iudicare, illum iniustè & contra æquitatem id præstitisse, quod sequentibus etiam rationibus clariùs elucescet. Deuter. 32. Matth. 6.

Prima est, Rationi congruum & conueniens maximè fuit, vt Deus à primo mundi exordio, seuerâ quadam animaduersione erga creaturas delinquentes, si reperirentur (vt de facto Angeli perduelles) se gereret, quò deinceps homines terrore frænaret, & in officio atque obedientia sibi debita contineret; nam si tanta sceleris Angelorum vindicta atque punitio, non obstitit quominùs Protoparens noster in peccatum laberetur, quid putamus illum fuisse facturum, nisi talem Angelorum vindictam præ oculis habuisset? si fures, sicarij, & prædones, eo ipso tempore furantur & deprædantur proximiorum bona, quo eorum socij supplicijs addicuntur, quid (quęso) facerent si nemo aduersùs fures ageret? vtique in medijs plateis, & publicè in quoslibet insurgerent, ita vt omnia loca latrocinijs infesta essent. Angelus, & homo, quasi fratres atque eiusdem parentis filij creati sunt, ille quasi primogenitus in lucem editus fuit, iste est posterior in orbem ingressus: sicut ergo filij iuniores contremiscunt, dum vident patrem punire, ob rebellionem vel aliquod aliud scelus maiorem natu fratrem, atque è domo sua expellere: ita homo contremiscere debuit, cùm suum fratrem natu maiorem videlicet Angelum, ob crimen erga suum parentem Deum commissum, agnouit à Deo punitum, & à domo sua scilicet cælo empyreo deiectum, & ad tartara demissum. Rationes diuinæ seueritatis in Dæmones adferuntur.

Alia ratio in duplici similitudine fundatur: prior hæc est. Nullus profectò iudex nisi amens fuerit, improbo filio pepercerit, cùm primùm violentas manus intulerit patri, innoxio præsertim atque immerenti.

Altera hæc est: nullum est consilium publicum, quod ciui ignoscendum putet, qui malitiosè in Principem suum aut publicam salutem coniurarit; & nonne mali Angeli aduersus Deum parentem suum & Principem supremum coniurarunt, & in contumeliam tanti sui benefactoris, omnibus beneficijs gratis ab eo acceptis abusi sunt? quid ergo iustius, quàm illos ipsis donis priuare? videmus tamen ipsos solis supernaturalibus gratiæ donis fuisse priuatos, & non naturalibus, quæ illæsa in ipsis remanserunt, vt alias diximus, cum San-

ctis Dionysio & Thoma, cùm tamen vtrisque donis iustè meritóque potuisset eos priuare, & in nihilum redigere: Dei gloriam & sedem occupare voluerunt; nonne longè mitissimum supplicium fuit, vt eis gratiâ & gloriâ, tanquam aquâ & igne interdiceretur, & pœnis addicti sempiternis, ab ipsius Dei visione arcerentur? non potest profectò à Principe maior expectari clementia aduersùs subditum, qui ipsum regno abdicare voluisset, qui coronâ caput, sceptro manuum, humeros regia purpurâ spoliare tentasset, quàm si exulare iuberetur, & nunquam faciem sui principis intueri, imò nonnullis pœnis vt triremibus adiudicari. Quòd si alius Iudex à Rege mitiorem sententiam tulisset in reum; aut præuaricari certè, aut particeps coniurationis extitisse putaretur, nullum quippè supplicium tam atrox fingi potest, quod non tanto sceleri debeatur. Nihil ergo quod iustitiæ suæ repugnet præstitit Deus in damnatione dæmonum, qui ipsum à sua sede & throno deturbare, eumque coronâ, sceptro, potentia, & regno suo spoliare pro viribus tentarunt, & si possibile eis fuisset, id executioni demandassent, at vana sine viribus ira.

His ergo rationibus clarè intellectis, & æquâ lance libratis, est occurrendum obiectionibus, initio huius difficultatis positis.

SECTIO VIII.

Obiectionibus initio præcedentis Sectionis allatis, respondetur.

Angelorum nobilitas non minuit eorũ scelus.

AD primam, de dignitate & excellentia Angelorum, quæ eorum culpam minuere debebat: Respondemus tantùm abesse quòd ipsorum Angelorum splendor, nobilitas, & insignia dona, suæ culpæ grauitatem minuerint, quin potiùs vehementer ob eorum ingratitudinem & insignem Dei contemptum, auxerint: si enim aliquis è loco humili, ad fortunam quàm florentissimam à Rege esset euectus, iuxtà illud Psaltis; *Suscitans à terra inopem*, &c. hic profectò quantò maior effectus esset, si nihilóminus erga Regem insolesceret & grauiter delinqueret, tantò maiori pœna dignus esset; num immanissimũ Iudę facinus minuitur, ex eo quòd à discipulo imò ab Apostolo & ab homine necessario & domestico, aut miraculorum etiam patratore admissum est? Angeli ergo perduelles, eò fuerunt venia indigniores, quòd à Deo præpotente, è loco humili, imò ex nihilo conditi, & ab eo in maximam dignitatem & excellentiam

Psalm. 112.

euecti, nec-non reliquis creaturis illustriores & gloriosiores effecti, in suum nihilominùs conditorem & benefactorem, ingrato ac superbo animo insurrexerunt. Quia Absalon qui filius erat Dauidis, in eum abominandâ ambitione arma suscepit, ideò eius scelus grauius censetur. Idem iudicandum de improbatissimo Chamo, Patriarcham Noëmum patrem suum irridente, & sic de similibus alijs. Similiter de malis Angelis dicendum, quorum splendor & excellentia, non minùs reos illos reddidit, sed magis apud Deum ingratos, & maiori pœnæ obnoxios, iuxtà illud quod Sapiens aiebat: *Potentes potenter tormenta patientur.* *Sap. 6.*

Ad secundam obiectionem de multitudine delinquentium quæ videtur debere malum minuere, & ideò illi parcendum: Respondemus, illam reorum multitudinem, nullam Deo iniustitiæ notam affingere posse, talis enim multitudo eorum culpam non imminuit, sed auget, & grauitatem exaggerat, redditque malum difficilius ad curandum: verbi gratiâ si decem millia prędonum, adulterorum, Hæreticorum, Atheorum, & similium reorum existant, non minori pœnâ digni sunt ac si pauci essent, nec talis multitudo valet ad prouocandam principis indulgentiam; sed potiùs ad excitandum & acuendum furorem; quantò enim plures ei vim inferunt, tantò grauiùs eius honor & dignitas violatur. *Multitudo delinquentium non minuit eorum pœnam, sed auget.*

Deinde quò plures sunt rei, eò faciliùs ob malum exemplum, homines ad imitationem accendunt, & è contrà, quò sunt pauciores, difficiliùs in idem alij labuntur; vnde quidam grauissimus Pater aiebat, quod à pluribus impunè perpetratum est, à cæteris suscipitur audaciùs, pari aut potiori iure eandem sceleris impunitatem sperantibus.

Quòd autem in obiectione allegatur de Ioabo, qui pepercit multitudini exercitus Absalonis, dicimus id apparere valdè consentaneum rationi, quæ propter hominum peccantium infirmitatem & imbecillitatem, in mitiorem partem inclinat, nec vult humanum genus à iudicibus & principibus perdi, victores quoque de hostibus, relinqui volunt quibus imperare possint, & principes ad clementiam & indulgentiam inclinantur ob sui ipsorum amorem, ne vires suæ plurimorum reorum diminutione infirmentur, & gloria minuatur, *In multitudine* enim *populi dignitas Regis, & in paucitate plebis ignominia principis*: at non sic de Deo est, neque apud eum valet exemplum de humana imbecillitate vel infirmitate, aut de eius viribus, & gloriæ suæ minutione, quia non pendet à subditis, sed à se solo, potest enim in temporis momento, tot exercitus suscitare, quot singulares Dæmones à Cœlo Empyreo exciderunt. *In puniendis reis, quantum inter Deum & Principes terræ discrimen.* *Prouerb. 4.*

Dæmonum peccatum nec ex infirmitate nec ex ignorantia commissum fuit.

Ad tertiam obiectionem, quòd peccatum Dæmonum erat primùm quod commiserunt, & faciliùs ideò debebat condonari; Respondemus esse quidem primum eorum peccatum, sed ob rationes suprà allatas ita graue, vt nullam mereatur veniam, non enim ex infirmitate commissum fuit, nec ex ignorantia, ergò ex malitia; non infirmitate, quia nondum in mundo erat, cùm ex corporeis perturbationibus originem ducat, quæ libertatem debilitant; Angeli autem ab ijs perturbationibus eximuntur; nec etiam per ignorantiam contigit, cùm enim essent incredibili intellectus acumine præditi, vt aliàs ostendimus, clarissimè intelligebant quantum diuinæ maiestati deberent hactenus, & quanta eis pœna esset obuentura, si tantam perfidiam in talem Dominum ac parentem conciperent: si enim humana ratio huiusmodi culpam tali supplicio dignam iudicat, vt suprà constat, quantò id clariùs perspicaces illæ intelligentiæ cognouerunt? Superest ergò vt dicamus eos malitiosè peccasse, atque ex determinata ac obstinata voluntate, & proindè non veniam aliquam, sed iustam vltionem promereri.

Cur primum aliquod peccatum, quandoque veniã non mereatur.

Deinde quamuis sit primum eorum peccatum, non sequitur proinde quòd veniam mereatur, nam sine habitu vitij, & malæ inclinationis fuit perpetratum, & propterea magis vitiosum, & maiori castigatione dignum, quàm aliqua posterior culpa, ad quam quidem committendam, habitus aliquis vitiosus anteà ex frequentatis actibus præcedentium culparum genitus, magis inclinat, & quodammodo libertatem labefactare videtur, & ideò posteriori culpæ est potiùs indulgendum, quàm priori.

Et huc profectò respexit Deus cùm post diluuium negauit se deinceps tali pœnâ castigaturum genus humanum, *Sensus enim* (inquit) *& cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua;* (Gen. 8.) quasi diceret, multò nunc iustior est in peccatores homines indulgẽtia, quos deprauata natura & proniores ad culpam reddit, & imbecilliores ad pugnam.

Quòd autem in obiectione dicitur Angelos non fuisse de illo periculo & clade imminente præmonitos atque prę munitos. Respondemus esse valde credibile, & ipsâ pœnè euidentiâ illustrius, vt suprà diximus, Inter Deum & Angelos pactum interuenisse, æquè ac inter homines de fœlicitate supernaturali obtinenda, si illam per virtutum actus mererentur, vel de subeundis pœnis si secùs facerent; eumque in finem, Deum ipsum durationem aliquam statuisse, intrà quam mereri poterant vel peccare, & sic beari aut damnari, vt iam aliàs dictum est, & ita dicendum est, omnes & gloriam agnouisse quam promereri poterant, & pœnam quam peccando erant incursuri.

Adde

Adde quòd ipsum rationis lumen neminem dubitare sinit, insigni merito insignem coronam esse debitam, & peccato pœnam, & grauiori culpę grauiorem, nec quenquam posse prętexere ignorantiæ causam: cùm igitur mali Angeli tanto intellectus acumine, vt suprà monuimus, fuerint pręditi, nullis circa prædicta fuêre ignorantiæ tenebris obuoluti.

Sicut insigni merito insignis debetur corona, ita grauiori culpæ grauior pœna.

Ad quartam obiectionem, de futuro reorum Angelorum obsequio, & quòd Dei laudes in perpetuum decantassent si eis pepercisset; & è contrà de imminentibus damnis vbi semel obduruissent ad malitiam: Respondemus ipsos non obtinuisse veniam quia nunquam illam postularunt, imò in sua superbia & nequitia obstinato & indurato animo perstiterunt; quamuis enim potuisset Deus totum eorum crimen funditùs obliterare, & debitam pœnam condonare absolutè loquendo, posito tamen fœdere & pacto quod interuenisse paulò ante monstratum est, positis etiam rationibus suprà allatis, & alijs quæ in abstrusis diuinorum iudiciorum & sapientiæ thesauris latent, non poterat nec debebat: *fidelis enim est Deus* (ait Apostolus) *seipsum negare non potest*, neque semel latam mutare sententiam, cùm immutabilis planè existat; & proinde cognitâ eorum nequitiâ & obstinatione, formidabile illud atque immutabile decretum sanxit, nunquam se illis ad resipiscendum prębiturum manum; quod ipsum in hominibus valet, vbi è viuis excesserunt.

Cur Dæmones veniam non sunt consequuti.

2. Ad Tim. 2.

Quod ad eorum obsequia futura attinet, si eis absolutè pepercisset Deus; dicendum est ipsum nullâ rerum creatarum operâ, obsequijs aut laudibus indigere, cum nullum bonum aliundè quàm à semetipso possit accipere, & ab eo profecta sint omnia, & in eius manibus existant; vnde Psaltes Regius ait: *Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.*

Deus nullis creaturarum indiget obsequijs aut laudibus.

Psal. 15.

Prętereà, reliquam habebat in cælo Angelorum partem longè maiorem quàm reorum qui ceciderant, ad eius in perpetuum decantandas laudes, ac etiam omnes animas beatas & in futurum beandas, & homines Ecclesię militantis ad finem mundi vsque, & post mortuorum resurrectionem futuram & iudicium, omnes beatam vitam in corpore & anima in sempiternum ducturos, qui sunt innumeri futuri; quâ igitur ope malorum Angelorum qui spontè illum deseruerunt indigebat, aut indigebit vnquam?

Deinde diuinæ suæ iustitiæ satisfacere debebat, vlciscendo se de tanta superborum turma: *Fiat ius*, (aiebat quidam vir magnus) *& pereat mundus*; tanta enim est diuinæ iustitiæ dignitas, tantus splendor, vt illius conseruandæ aut illi satisfaciendi causa, totius mundi

perturbatio atque interitus (si peccatum absit) tolerari possit.

Christi Incarnatio, Passio, &c. quanti valoris.

Denique Christi Incarnatio, Passio, alijque actus quos exercuit occasione peccati, in quod genus humanum suggestione dæmonis ceciderat, pluris sunt quàm omnia bona & obsequia, quæ mali Angeli in omnem æternitatem erant facturi, si eis Deus pepercisset.

Ex malis Dæmonum & hominum Deus bona elicit.

S. August.

Quòd autem in fine obiectionis dicitur Dæmones ex defectu veniæ in furorem actos, idololatriam in mundo excitare, tyrannidem exercere, diuinitatem vsurpare, Ecclesiam expugnare, & alia similia facinora perpetrare. Respondemus id quidem verum esse, at ex tantis malis Deum nouisse bona elicere, nam ex S. Augustini doctrina, *infinita Dei bonitas nulla mala permittit, nisi infinita quoq; eius potentia, bona de malis elicere possit.* Ex illis quippè malis dignoscũtur boni, eorum patientia quasi aurum in fornace probatur, & quantò maiora sunt, vt idololatria, tyrannis, vsurpatio diuinitatis, &c. maiora etiam bona ex eis, sua prouidentia Deus nouit elicere.

Protoparentes nostri, cur ex lapsu Dæmonum non fuerunt cautiores.

Ad postremam obiectionem, quòd homines ex animaduersione in Dęmones debebant esse cautiores, & nihilominùs peccarunt, & remedium eis adhibuit Deus, & non Dęmonibus, &c. Respondemus quòd si cautiores non fuerint homines, ob pœnam ipsis malis Angelis peccantibus inflictam, id accidit, quia eorum peccatum & pœnam debitam ignorarunt, vt autumant aliqui, aut si sciuerint, ex quadam nihilominùs inaduertentia aut fragilitate, & à serpente seducti peccarunt; & nonne (proh dolor!) sæpè sæpiùs aliqui pro furtis, homicidijs, alijsque facinoribus, supplicijs addicuntur, & pœnas luunt multis videntibus, quorum tamen nonnulli haud cautiores effecti in similia labuntur crimina? sic de Protoparentibus nostris iudicandum.

Quòd autem homini adhibitum fuerit remedium, & remanserit Dæmon æternorum suppliciorum mancipium: Dicimus ipsum ea supplicia, superbiâ improbissimâque temeritate fuisse promeritum; poterat ergò illi dicere Deus; tolle quod tuum est & vade, volui vti misericordiâ ergà homines naturâ fragili & caducâ circundatos, an non licet mihi quod volo facere? cur felleo inuidiæ veneno tabescit cor tuum, & lingua tua maledictis & probris vexat bonitatem meam?

SECTIO IX.

Cur homo & non Angelus, veniam post peccatum fuit consequutus.

NONNVLLÆ porrò in medium adduci solent à Theologis rationes, quare homini & non Dæmoni adhibitum fuerit Passionis Christi & Sacramentorum remedium.

Angelus non est sui peccati veniam consequutus, sed bene homo, & cur.

Prima est, quia primus homo à quo totius generis humani fœlicitas aut ruina pendebat, fuit à Dæmone & muliere ad diuinam prohibitionem violandam incitatus; at Angelus nullum habuit ad scelus impulsorem, & ideò reparatorem minimè reperit, & ita docet S. Gregor. *Lib. 4. Moral. cap. 10.*

Secunda ratio, quia homo vltrà Dæmonis & mulieris suggestionem, ex infirmitate peccauit, Dæmon verò ex mera malitia & propria voluntate; non etiam Dæmones egent discursu temporaneo sicut homo, sed quasi vno intuitu vident & comprehendunt quæ sibi proposita fuerunt, vnde & dicuntur habere intellectum deiformem, vt loquuntur Altissiodorensis [a], & Durandus [b]: homo verò non erat tam perspicax vt peccatum vitaret, & ob hanc imbecillitatem, misericordiam à Deo est consequutus.

a Lib. 2. sua summæ tract. 6. cap. 6.
b In 2. sent. dist. 7. qu. 1.

Tertia ratio, Vniuersum genus humanum in primo parēte perierat, idque alienâ voluntate, videlicet ipsius Adami, vnde & maior fuit occasio misericordię respectu posterorū, qui rei facti sunt priusquàm in lucem ederentur: at verò non omnes Angeli cum Lucifero perierunt, sed solùm aliqui, & propriâ suâ ac certâ voluntate, non alienâ nec interpretatiuâ. Quòd si eandem Luciferi superbiam ęmulati sunt, & perniciosum eius exemplum sequuti, id sponte sua præstiterunt, nec tamen posteà veniam petierunt, & ideò in sua malitia permanent, ac æterna damnatione.

Quarta ratio est B. Anselmi, quòd Angelorum ruina reparari poterat, homines in eorum vacuis sedibus collocando; at si homines quoque absque vllo remedio, post eorum peccatum abiecti fuissent, nulli erant qui ipsorum Angelorum sedes, ab origine mundi paratas repleuissent. Quòd si dicas, Deum alios homines deleto Adamo & posteris, potuisse condere qui dictas sedes repleuissent: Respondeo id quidem verum esse, sed cùm fuissent etiam creati liberi, peccare quoque quapiam occasione potuissent, & sic idem periculum rediisset. *Lib. de caus. Incar. cap. 16. & 17.*

Serm. 2. de Natiuit. Quinta ratio, ex S. Leone elicitur, dicit enim decuisse Deum redimere hominem, ne gloriaretur Dæmon se quodammodo victoriam reportasse contra Deum, & expleuisse inuidiæ suæ desiderium, dum homo non assequitur gloriam quam Dæmon perdiderat, & quam ei summè inuidebat: sicut enim Iacob tulit primogenita Esaü, & in benedictionem eius successit, vnde semper ei inuidebat Esaü, ita homo primogenita Dæmonis hęreditauit, hoc est gratiam virtutes ac dona, cum quibus primò genitus fuit, & à Deo creatus: illo verò peccante, ablata sunt & data homini, qui & eius benedictionem hæreditauit, gloriam scilicet cælestem, quam Dæmon habiturus erat nisi peccasset: hanc ergo gloriam Dei fauore ad se deriuatam, non debuit perdere Diaboli inuidia & fraude.

Tract. 110. in Ioan. ad finem. Sexta ratio desumitur ex S. Augustino, ideò Deum gratiam Dæmonibus non contulisse, vt à peccato resurgerent, vti hominibus, quia cùm his præstantiores nobilioresque existerent, tantò minùs peccare debuissent: *Tantò minùs* (inquit) *quàm nos peccare debuerant, quantò meliores nobis fuerunt*; pende hæc verba, quòd indigni fuerint misericordia, contra suum conditorem exurgentes, quia eorum natura erat longè præstantior nostra, vt inde de tua saluatione timeas, si à Deo plura acceperis dona, & tamen peccare non desinas, & forsitan grauiùs ijs qui non tanta acceperunt.

Nonnullæ aliæ sunt rationes Sanctorum Patrum, quibus constat cur Dæmonibus lapsis non subuenit nec opem tulit Deus, sicut hominibus; sed illæ quas attulimus potiores sunt, & ad propositum nostrum sufficiunt.

Sed nihilominùs, tantis remedijs Incarnationis & Passionis Christi, nec-non Sacramentorum, aliorumque supernaturalium mediorum aduersus hominum peccata à summa Dei bonitate & clementia adhibitis, quis non doleat & sanguineis deploret lachrymis, quòd maxima ipsorum hominum pars (cùm tamen vix tertia pars Angelorum ceciderit) neglectis remedijs, in exitium ruat sempiternum? Quòd si nullam faciamus mentionem, de ingenti populorum & gentium multitudine, qui Christianæ Religionis nullam habent cognitionem aut curam, & proindè salutem non possunt consequi, cùm extrà Ecclesiam non sit salus, & de solis Christianis sit quęstio, multi Sancti Doctores probabiliter tenent, inter illos numerum reproborum superare electorum multitudinem: vnde Christus monet seriò omnes, vt intrent per angustam portam: *Quia*, inquit, *lata porta & spatiosa via est quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam*, & mox cum admiratione subiungit, *Quàm angusta porta & arcta via est quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inue-*

Matth. 7.

niant eam, & Sanctus Hieronymus, *Si quidem multi inuentâ veritatis viâ, capti sæculi voluptatibus de medio itinere reuertuntur:* & S. Auguſt. de ſaluandis Chriſtianis loquens ait: *Ipſi pauci ſunt in comparatione longè plurium, qui cum Diabolo puniendi ſunt,* & vt doceat electos illos, multitudine vinci à reprobis, vtitur frumenti & palearum comparatione; at quis ignorat longè maiorem palearum eſſe copiam quàm frumenti? & ad maiorem horum confirmationem, ſcimus ex ſemine Euangelico, quo totus Eccleſiæ campus perfuſus & reſperſus eſt, vix quartam partem fructum retuliſſe. *S. Auguſt. lib. 4 contra Creſconium c. 53.*

Aliquis tamen obijcere poterit, id quod habet S. Ioannes: *Vidi turbam magnam quam dinumerare,* &c. Reſpondent nonnulli veram quidem eſſe S. Ioannis viſionem de ingenti prædeſtinatorum multitudine, ſed illum potuiſſe videre in Tartaro longè maiorem. *Apoc. 7.*

SECTIO X.

Si Dæmones ob eorum ſuperbiam, &c. ita iuſtè tantis addicti ſunt pœnis, multò magis homines ſi eos imitentur.

EX ſupra-dictis liquidò patet, quàm terribilis ſit Dei iuſtitia, ijs qui in ſuperbia & in abuſione operantur malum, per eam namque eos de ſublimibus deijcit, non modò vſque ad terram vt in Pſalmis ſubijcitur, verum-etiam vſque ad infimi batathri profundiſſima, vſque ad puteum abyſſi in quo vinculis illos æternis alligat, & vbi igne cremantur; id docet Pſaltes Regius: *Excelſus Dominus & humilia reſpicit, & alta à longe cognoſcit,* dicit ipſum humilia reſpicere, nimirùm vt ea attollat & ſubleuet, alta verò & ſuperba à longè cognoſcere, id eſt deſpicere, ſcilicet vt ea confundat atque deijciat, ab ea in qua ſe conſiſtere præſumpſerint altitudine. Hoc itaque conſtat ex antedictis, de tam horrenda aduerſùs Angelos malos prolata ſententia, & tremendo executioni demandato iudicio, quod tanquam lucidiſſimum ſpeculum ob oculos noſtros continuò verſari debet, vt à præſumptione ſuperbiæ tanquam à peſte prima & perniciosiſſima, ſtudioſiſſimè caueamus, & humilitatem tanquam omnis boni fundamentum, ſummoperè aſſequi contendamus: nam iuxtà S. Petri Apoſtoli admonitionem: *Si ipſis Angelis peccantibus* (per ſuperbiam) *non pepercit,* rigor iuſtitiæ eius, *ſed de cælo detractos, æternis cruciatibus tradidit cruciandos;* quid de nobis agetur viliſſimis *Pſalm. 146. Pſalm. 137. 2. Petr. 2.*

fœtidiſque vermibus ſuper terram hîc reptantibus, quibus nulla eſt iuſta ſuperbiendi occaſio, ſed magis omnis humiliandi ratio ex ipſa quam circumferimus corporis vilitate? proculdubio nobis neque ſpes eſſe debet effugiendi ſimile Dei iudicium, ſed reuerà eius nos manet vltio, ſi ſuperbis illis Angelis ſimiles inueniamur, & in acceptis ab eo donis ſuperbientes, non illi, ſed nobis ipſis demus gloriam. Debemus ergo ad ipſum tanquam ad Patrem miſericordiarum, & totius conſolationis Deum, omni cum animi demiſſione recurrere, vt dignetur cordis noſtri ſuperbiam comprimere, & faſtu

Pſalm. 113. turgentia pectora deprimere: dicamus cum Pſalmiſta: *Non nobis Domine non nobis, ſed nomini tuo da gloriam*, doce nos quæ veræ ſunt humilitatis, non propriam laudem quærere, non noſmetipſos vanè efferre, non inflari, non intumeſcere, non oblectari honoribus, non in nobis ipſis, ſuper bonis tuis te neglecto gloriari, ſed tibi ſemper in omni humilitate, corde & corpore ſubiectos permanere, vt non cum reprobis illis & apoſtaticis ſpiritibus à te abijciamur, ſed cum fidelibus Angelis ſemper in tua ſeruitute perſeueremus, & tandem expleto præſentis vitæ curſu, in eorum ſocietatem in conſpectu tuo aſcribamur. Amen.

SECTIO XI.

De prælatione Dæmonum.

VT clariùs percipiamus an inter Dæmones ſit prælatio & in quo conſiſtat: aduertendum primò, duplicem eſſe ordinem, videlicet naturalem, & moralem ſeu politicum: Ordo naturalis, ille eſt quem ſecum ipſa affert natura, vt inter Angelos talis reperitur ordo, ſecundùm diuerſas perfectiones naturales, ſuprà enim diximus ipſos diſtingui per Hierarchias, choros, & ordines, ſicque quantò altior eſt hierarchia vel chorus, tantò etiam maiores & nobiliores ſunt Angeli illius Hierarchiæ vel chori, vt conſtat de Seraphinis, qui meritò Cherubinis & alijs inferioribus præferuntur, quia primi ſunt ordinis & Hierarchiæ, cenſenturque reliquis perfectiores, & poſt illos extant Cherubini, poſtea Throni, & ſic deſcendendo ad Angelos vſque infimi ordinis.

Ordo duplex naturalis & moralis ſeu politicus.

Ordo moralis vel politicus, pendet ex aliqua electione vel conſenſu voluntatis.

His ſuppoſitis, quæritur an inter Dæmones duplex iſte ordo re-

periatur; Et respondent Doctores affirmatiuè. Quòd enim inter illos prior ordo existat, patet ex eo quòd post lapsum, in eis naturalia remanserint illæsa, vt iam ex B. Dionysio & S. Thoma notauimus, Sicut ergo inter Angelos ita & inter Dæmones, alij sunt inferiores, alij superiores & Principes qui inferioribus dominantur, scilicet ij qui ex altioribus ordinibus ceciderunt, ideóque naturæ sunt nobilioris & maioris virtutis: hinc qui ex ordine Seraphim, Cherubim & Thronorum ceciderunt, sunt Principes eorum qui ex inferioribus ordinibus Dominationum, Principatuum, Potestatum prolapsi sunt; & hi consequenter sunt Principes eorum qui ex ordinibus inferioribus Virtutum, Archangelorum, & Angelorum ceciderunt, omnium verò Dæmonum Princeps est Lucifer, sicut Angelorum est Sanctus Michaël: vnde in Apocal. *Draco* (hoc est Lucifer) *& Angeli eius pugnabant*, & apud S. Iob. *Leuiatham ipse est Rex super omnes filios superbiæ.* & apud S. Matthæum vocatur Beelzebub Princeps Dæmoniorum, Lucifero tamen inferior. Idem S. Matth. ait quòd Dominus in iudicio vniuersali dicet impijs, *Ite in ignem æternum qui paratus est Diabolo & Angelis eius.* Ecce mentio fit vnius Diaboli tanquam aliorum Principis. Et cùm S. Paulus loquitur de damnatis Angelis, vocat eos Principes & Potestates & Rectores tenebrarum harum.

Inter Dæmones est ordo naturalis.

Apoc. 12. *Iob 41.* *Matth. 9.* *Matth. 25.* *Ad Ephes. 6.*

Quòd etiam inter Dæmones sit alius ordo, videlicet moralis & politicus, constat ex sacra scriptura, in qua legimus, esse inter illos obedientiæ & prælationis ordinem: vnde aiebat Christus [a], *si Sathanas in seipsum diuisus est, quomodo stabit regnum eius?* & alibi [b]: *quomodo potest Sathanas eycere Sathanam?* & rursùm [c], *omne regnum diuisum desolabitur*; vbi notandum hoc vocabulum *Regnum*, quod semper supponit aliquam prælationem & præfecturam politicam, respectu aliorum tanquam subditorum: de tali etiam præfectura & ordine potest intelligi citatus locus Matth. & non solùm de ordine naturali: sicque dicemus Beelzebub non tantùm ordine naturali esse Dæmoniorum principem, sed etiam voluntario & politico; ita dici potest de Lucifero, qui non solùm Rex est & princeps omnium Dæmonum ex natura sua, inquantùm habet ab initio creationis suæ naturalem perfectionem quâ reliquos antecedit, sed continuò reliqui omnes politicè & voluntariè vt suum primarium Principem recognoscunt atque obediunt: vnde Princeps Dæmonum, pro varijs prouincijs, & pro varijs personis, designat varios Dæmones, qui tentent nunc ad hæc, nunc ad illa vitia, quæ mandata ipsi libentissimè exequuntur, ex odio atque inuidia Dei & hominum, vt ex Sanctis Patribus colligitur; quò fit vt vnus dicatur spiritus lasciuiæ, alius

Inter Dæmones est ordo moralis & politicus.

a *Luc. 1.* b *Marc. 3.* c *Matth. 12. & Luc. 11.*

Dæmones Lucifero tanquam suo Principi obediunt.

mendacij, &c. quia modò ad hanc, modò ad illam turpitudinem inclinat & inducit; hinc Lucifer dicitur spiritus superbiæ, quia ad illam homines prouocat: Mammon auaritię: Asmodeus luxuriæ: Sathan iræ ac discordię: Beelzebub gulæ: Leuiatham inuidiæ: Belphegor acediæ; & quisque horum ad vitium cui pręest inducere nititur, innumerosque habet sub se, qui ad huiusmodi quoque peccata homines diuersos sollicitant. Et indè apparet, quòd Dęmones qui præstantiores erant ante lapsum, facti sunt post lapsum nequiores & pejores, nec-non viribus & ingenio reliquos superantes, sicut si homo doctus & subtilis, in mala ingenij acumen conuertat; perniciosissimus redditur. Et id benè innotuit Sancto Gregorio [a] & Cassiano [b]; referunt enim quendam Dæmones vidisse, reddentes rationem operum suorum coram ipso Lucifero sedente in throno. Et quod de eo dicimus, ita proportione seruatâ dicendum de alijs Principibus Dæmonibus suprà nominatis: in fine autem mundi, absoluto Ecclesiæ militantis cursu, talis prælatio & ordo inter Dęmones euacuabitur; vt habet Apostolus: *Cùm euacuauerit omnem principatum & potestatem & virtutem*, quæ verba quamuis interpretetur S. Thomas de bonis Angelis, quia ampliùs homines eorum regimine & custodiâ non indigebunt, Cassianus [a] tamen ea intelligit de Angelis malis, qui etiam nullâ ratione electis ampliùs obesse poterunt, & insidias struere Ecclesiâque infestare; quod dilucidè docet S. Hieron. [b] expendens illam diuisionem linguarum, quâ turrim Babel ædificantes à sua insania destiterunt: *Prodest* (inquit) *fortitudines pessimas inter se non habere concordiam, & cùm Sathanas aduersus Sathanam diuisus fuerit, tunc demùm omne regnum illius destruetur: & hoc in consummatione mundi fiet, quando vniuersæ inter se pugnabunt Dæmonum Legiones*: has interpretationes amplectitur Glossa, cuius hęc sunt verba: *Quandiu durat mundus, Angeli Angelis, homines hominibus, & Dæmones Dæmonibus præsunt, & actiones inferiorum actionibus superiorum subijciuntur.*

Quinam sint Dæmones Principes ad diuersa inducentes flagitia.

a 3. Dialog. cap. 7.
b Collat. 8 cap. 16.

1. ad Cor. 15.

Prælatio inter Dęmones in fine mundi euacuabitur.

a Citata coll. 8 cap. 14
b In 7. Mich. Gmes. 11.

In 1. ad Cor. 15.

Verùm aliqui contendunt nullam inter Dæmones esse prælationem seu præfecturam, maximè moralem & politicam, quæ pendeat ex aliqua electione & consensu voluntatis eorum qui obediunt, si enim ipsi Dæmones nolint Deo subijci, quantò minus alteri Dęmoni? Deindè S. Iob ait: *In inferno nullus est ordo, sed sempiternus horror inhabitat*; at vbi præfectura & prælatio est, habetur ordo. Ad priorem obiectionem responsio est, Dæmones nunquam eligere aut elegisse alicui subijci, etiam ipsi Deo aut alicui superiori Dæmoni, absolutè & simpliciter sed secundùm quid, & in malum finem, vt videlicet eorum colligatio & conspiratio in damnum, perniciem,

Iob. 10.

niciem, & ruinam generis humani, suum sortiretur effectum, vt suprà diximus, licèt mutuo se odio prosequantur, & sic similes sunt vulpibus Samsonis', solis caudis colligatis, vt segetes incendant, cùm capitibus & voluntate sint omninò disiuncti, sola enim intentione nocendi conueniunt; & hinc patet quantum sit eorum in nos odium, qui cùm sint ad inuicem inimicissimi, eodem tamen modo ad nostrum interitum conueniunt, & adunantur.

Etiamsi Dæmones se mutuo odio prosequātur, conueniunt tamen vt nobis noceant. *Iudicum 15.*

Ad aliam autem obiectionem ex textu Iobi allatam. Respondemus quòd etiamsi inter Dæmones nullus sit ordo ad bonum, esse tamen ad malum, hoc est in hominum perniciem & damnationem, propter summum eorum odium in humanum genus, nullus est qui ignorare valeat; & quamuis nulla sit inter eos concordia & amicitia, & alius in alium sæuiat, quia superbissimi sunt, & vix superbi conueniunt vnquam, iuxtà illud sapientis: *Inter superbos semper iurgia sunt*, cùm eorum quilibet reliquis præferri velit; attamen in hunc malum finem vt hominibus noceant & ad malum inducant, ita sunt concordes & simul colligati, vt non-obstante mutuo eorum inter se odio, non renuant subditi, superioribus politicè & voluntariè obedire, ne talis coniuratio & conspiratio in humanum genus dissoluatur. Et hoc est quod dicit S. Hieronymus, *Vident quòd nisi manerent colligati, statim dissiparentur, & bellum ipsorum pax hominibus esset*. Ideò in hoc maximè concordant & obediunt, & in nostra damna ordinatissimi sunt. Exemplum de latronibus, sicarijs, & prædonibus communiter dari solet, illi enim ad furandum & prædandum simul conueniunt, sicut etiam perduelles & traditores ad turbandam rempublicam, licèt quandoque adinuicem aliàs sint inimici. Quòd etiam exemplo lucidissimo constat in Herode & Pilato, inter quos grauissimæ inimicitiæ interueniebant, tamen vt Christum innocentem interficerent, inter se conuenerunt. Sic in veteri testamento, in huius rei typum, filij Iacob congregati sunt vt Sanctum Ioseph persequerentur; ita Triumuiri illi Romani qui inimici anteà fuerant, tamen vt suos contrarios interficerent, amicitiam inter se inierunt. Ita sese gerunt hæretici, licèt enim non rarò inter se sint discordes, tamen ad impugnationem Ecclesiæ Catholicæ omnes conueniunt. Hæc est iniqua & peruersa peccatorum pax, qui quemadmodum Dæmones conueniunt vt hominem persequantur; ita ipsi vniuntur vt proximi sanguinē ebibant, & ipsius vitæ insidias parent; & quemadmodum sancta pax & concordia regnum Christi conseruat & corroborat; ita hęc iniqua malorum hominum & Dæmonum pax, regnum Diaboli stare facit. De hac iniqua ac peruersa pace ait Dauid, *Zelaui super iniquos pacem peccatorum videns*: Et sicut hi iniqui &

Inter Dæmones nullus ordo aut cōcordia, nisi ad hominum perniciem.

Prouerb. 13.

S. Hieron.

Math. 27.

Gen. 37.

Hæretici inter se discordes, conueniunt vt Ecclesiam impugnent.

Psal. 72.

peruersi homines, vt sicarij, prædones &c. plerúmque ex suo cœtu in caput & directorem factionis suæ, eligunt & constituunt illum quem norunt fortiorem, astutiorem, nequiorem, & ad audaciùs inuadendum, prædandum & furandum subtiliorem & magis artificiosum: ita seruatâ proportione, de Dęmonibus iudicandum venit.

Obijci adhuc potest, si inter Dęmones aliquis eligeretur aut institueretur princeps & prælatus, ille ex maioribus & naturâ excellentioribus esset; at maiores grauiùs deliquerunt quàm reliqui, & tamen maiori honore præ alijs haberentur: hoc autem absurdum videretur, Ergò &c. Respondemus verùm esse, superiores Dæmones grauiùs reliquis peccasse, vt de Lucifero constat qui illos ad peccandum induxit, sed absit quod meliùs proinde, se se in præfectura sua habeant, quinimò certum est quòd si per illam potestatem (seu potiùs tyrannidem) quam in alios exercent, magis secundùm quandam apparentiam & nostro concipiendi modo honorentur: supplicium tamen illorum nullatenus est imminutum, imo quò superiores sunt eò grauiores subeunt cruciatus, iuxtà id quod in Sap. lib. legimus; *potêntes potenter tormenta patientur,* & pòst pauca, *fortioribus fortior instat cruciatio;* sicut procerissimæ abietes sępiùs ventis aguntur in ruinam, & turres quæ cœlum minantur, grauiore fulminis impetu quatiuntur, eóque maiore damno corruunt, quò vehementiùs restiterunt. Aduerte porrò ad maiorem horum elucidationem, hanc Dęmoniorum rempublicam, constitutam fuisse ex eorum praua voluntate, quâ sponte consenserunt ab initio, primo eorum Principi Lucifero, eique magis quàm Deo obedire voluerunt, vel saltem comites & sequaces, voluntariè se se ipsi adiunxerunt, quia fuit Angelus superior & qui cæteros suo exemplo & suasionibus, traxit ad peccandum; illi ergò acquiescentes, illum quasi Principem agnouerunt, & cùm videant Deum eis permittere homines tentare, suâ prauitate adducti, bellum contrà ipsos homines & contrà Deum ipsum, inire contendunt; & cùm viderent quoque meliùs se consequuturos, si sub vno principe essent à quo gubernarentur, & ad munia destinarentur, illum elegerunt in principem, cui obediunt ex summo ergà Deum & hominesodio atque inuidia; ex qua etiam ipse Princeps imperat & gubernat, & totum suum regnum destinat, vt totum Christi regnum prorsùs euertat, ac proindè nunquam Lucifer ius suis inferioribus decernit, sed semper iniusta pręcipiens auditur & à subditis suspicitur, qui nihil aliud pręter iniustitiam & turpia desiderant, & ex mandato superioris, homines ad varia peccata inducunt, ad hoc enim tota illa respublica est instituta & ordinata.

Dæmones quo sunt superiores eò grauiores subeunt cruciatus.
Sap. 6.

Dæmones se voluntariè Lucifero ad hominum ruinam adiunxerunt.

SECTIO XII.

Dæmonis diffinitio seu descriptio, eius naturam & malitiam exprimens.

VT iam de Dæmone dicta & dicenda faciliùs nobis innotescant, operę-pretium est hâc vltimâ præsentis capitis sectione, eius diffinitionem seu descriptionem ex Sancto Augustino, atque ex nonnullis alijs melioris notæ Theologis in medium adferre, quæ talis est. *Lib. 8. de Ciuitate Dei.*

Dæmon est spiritus impurus, ex nihilo creatus, intelligentiâ præditus, superbiâ tumidus, inuidiâ liuidus, humani generis inimicus, nocendi cupidissimus, à iustitiâ penitùs alienus, in nequitia subtilis, fallaciâ callidus, in fraude semper nouus, qui vigilantes turbat, dormientes per somnia inquietat, morbos infert, tempestates concitat, in lucis Angelum se transformat, semper suum infernum secum portat, in indolis sibi cultum diuinum vsurpat, super bonos dominari appetit, magicæ artis effector, bonis ad exercitium datus, malis verò ad supplicium æternum, semper hominum fini insidians; Hæc autem definitio de Dæmone in communi datur, nam illa cunctis Dæmonibus tentantibus conuenit. Alia habetur Dęmonis descriptio ex Sancto Chrysologo sect 4. cap. 4. circà finem sectionis. Dæmonis descriptio adfertur & explicatur.

In hac suprà allata, satis prolixa Dęmonis diffinitione seu descriptione, continetur non solùm ipsius Dæmonis natura, verumetiam penè omnes (ni fallor) eius proprietates & functiones, quas breuiter modò declarare intendimus.

Primò, *est spiritus*, quoniam eius natura est merè spiritualis, & immaterialis, nullumque corpus admittit, iuxtà id quod docent Sancti Patres [a], qui eum vocant spiritum omnis corporis expertem: Epiphanius [b] qui docet illum esse spiritum incorporeum: & Sanctus Hieronymus [c] qui erroris damnat Origenem, quod affirmaret Dęmones ob delicta detrusos esse in aërea corpora. Nomen *spiritus* stat loco generis, cùm etiam boni Angeli & animæ nostræ sint spiritus, cœtera verò quæ in definitione posita sunt, tenent locum differentiarum.

a *Orat. 1.*
b *Hæresi 26.*
c *Epistola ad Auitum.*

Est ex nihilo creatus, sicut & boni Angeli etiam ex nihilo sunt conditi in Cœlo Empyreo ab initio sęculi, sicut aliàs diximus in tractatu de Angelis bonis. Certissimum est enim ex nulla præjacente

materia omnes Angelos tùm bonos cùm malos, fuisse omnipotenti manu Dei in lucem editos.

Est intelligentiâ & maximo scientiæ acumine præditus, ex subtililitate suæ naturæ spiritualis, & ob longam quam habet rerum experientiam, nec-non ex reuelatione bonorum Angelorum, Deo in bonum finem & ad executionem diuinæ suæ iustitiæ id permittente, vt notat Magister Sententiarum [a], auctoritate Sancti Augustini fretus, iuxtà id quod habet vates Regius [b], *Misit* (Deus) *iram indignationis suæ, indignationem & tribulationem, immißiones per Angelos malos;* quibus verbis constat, Deum quandoque per Dæmones tanquam per tortores & carnifices punire impios, dum id eis est per bonos Angelos reuelatum. Ipsi autem, futura quæ habent causam determinatam & infallibilem scire possunt, & meliùs quam Astrologi, vt putà ea quæ attenduntur in cœlorum motione, vt solis ortus & lunæ, nec-non eorum eclypses, quæ determinato tempore fiunt. Sciunt etiam futura quæ habent causam vtique determinatam, sed fallibilem, quia possunt impediri propter defectum causarum inferiorum, non autem superiorum, vt quòd ager benè cultus, pinguis, & seminatus, fructus vberes afferat; potest enim non ferre fructus ex aliquo impedimento: illa ergo futura sciunt, non tamen certitudine infallibili, vt prima, sed conjecturali. Non possunt autem determinatè scire futura contingentia, quæ à libero pendent arbitrio, ob inconstantiam voluntatis humanæ, quæ nunc aliquid vult & postea mutat propositum: solus Deus ista determinatè & infallibili certitudine nouit, sicut solus est cordium scrutator, vt in tractatu de Angelis notauimus. Dæmones autem ex quibusdam conjecturis & circunstantijs, atque signis exterioribus illa norunt, quamuis plerumque vt homines decipiant, dicant se illa optimè scire, tametsi solùm casualiter, & ideò dant super his responsa ambigua & deceptiua, vt cùm Pyrrus Epirotarum Rex (vt habet Titus Liuius) inquireret ab oraculo an ipse posset Romanos superare, respondit, *aio te Aeacida Romanos vincere posse;* quæ verba possunt in duplicem trahi sensum.

a in 2. dist. 7.

b Psalm. 77.

Titus Liuius.

Est impurus, impuritate non naturæ sed culpæ, quoniam per culpam deformatus est & contaminatus, & in culpa pertinax, & obstinatus persistens, quotidie peccat.

Est superbiâ tumidus, quoniam etiamsi in eius è cœlo expulsione, gratiam & pulchritudinem amiserit, non tamen superbiam reliquit, sed eam continuò retinet, & pro viribus conseruat. Hinc ait Vates Regius, *Superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper.*

Est inuidiâ liuidus, quia videns hominem post lapsum inuenisse

suæ culpæ Deum redemptorem, qui de captiuitate eundem liberauit, toto conatu quęrit inuidus illum illaqueare & perdere.

Est humani generis inimicus, & communis omnium execrabilis & nefarius hostis, & proindè indefessum est hoc illi studium hominibus insidiari, illos decipere, & inuadere, à diuinorum pręceptorum obedientia abducere, atque ad ea quæ ei displicent inducere, tanquam impostor & deceptor animarum, vt mactet & perdat, nec-non secum ad æternam ruinam trahat.

Est nocendi cupidissimus, nedum in anima, dùm eandem varijs premit tentationibus, sed etiam in corpore, dum eidem reticula & captiunculas inijcit, & illud ingrediendo & inhabitando torquet & vexat.

Est à iustitia penitùs alienus, nam dum nos tentat & multis vexat modis, diuinâ permittente voluntate, id pręstat tamen malignâ & maleficâ animi naturâ compulsus, & prauâ voluntate concitus, quæ nequaquam diuinam permissionem & iustitiam inspicit, sed propriam inclinationem, quæ impiam intentionem semper quærit explere.

Est in nequitia subtilis, quoniam omnis eius industria nihil moliri studet, nisi iniquè tentando in malum inducere. Quòd si fortè aliquando aliquid bòni efficere videatur, bonum scilicet suadendo, attamen continuò in malum finem id pręstat.

Est fallaciâ callidus, propterea quòd sub specie boni sæpe-sępiùs homines deludit, & hâc ratione in suam astu nititur deducere voluntatem, sicut in mundi primordio, callidâ suasione, in errorem & peccatum primos nostros parentes induxit, & in dies etiam multos varijs tentationibus deuincit, ad scelera allicit, & in perditionem trahere nititur.

Est in fraude semper nouus, quia semper nouos excogitat nocendi modos, & si per vnum modum nequeat decipere, alium adinuenit, donec fraude tandem decipiat; & vt prauum illum suum finem assequatur, sensus immutat illudendo, adeò quòd vnum pro alio ostendit, sicque hoc modo humanos inquinat affectus, qui vel concupiscentijs illecti, vel prauis cupiditatibus occupati, quod non decet cupiunt, & pro virili inquirunt, vsu rationis omninò decepto.

Vigilantes turbat, variè tentando mentes humanas, & eis suggerendo malum, efficitque vt non valeant quiescere in contemplatione rerum diuinarum: *vel vigilantes turbat* per sanguinis commotionem intùs, imò & formas seu imagines falsas imprimendo, & sic sensus deludendo & decipiendo, vt his formis conciti homines, obtusâ ratione malum operentur, vel tandem vigilantes turbat, cor-

pora extrà vexando & lædendò, vt de Iob legimus & multis Sanctis nouæ legis, qui variè fuêre ab ipso virgis cæsi, varijs modis læsi, dum orationibus, ieiunijs, & alijs pijs operibus vacabant. Et non solùm extrà lædendo corpora vexat, verum-etiam intùs ea vel obsidendo, vel possidendo.

Dormientes per somnia inquietat, dum decipientia phantasmata in animo imprimit, quibus concitantur homines ad malum agendum; vel ad illud quod non decet perpetrandum.

Morbos infert, aëris puritatem corrumpendo, atque humores commouendo & turbando, ex qua commotione & turbatione resultat corporum intemperies, & ex hac, solutio continuarum partium in ipsis, adeò vt citò ad exitium properent. Huius rei exemplum habemus apud Sanctum Lucam, vbi Christus asserit mulierem à se sanatam, alligatam remansisse à Sathana & spiritu infirmitatis, à decem & octo annis quo erat inclinata, nec poterat sursum omninò respicere. Et sicut morbos infert corporibus, ita quoque & animis per assiduam eorum tentationem.

Luc. 13.

Tempestates concitat, atque procellas, tonitrua, ventos, fulgura, grandines, &c. dum ipse in aëre caliginoso habitans illa omnia ad hæc inferiora transmittit, vt cadendo homines lædant, vel ea quæ hominum esui & vsui à Deo sunt concessa, destruant.

In Angelum lucis se transformat, vt homines existiment ipsum esse bonum Angelum, sicque eos cautiori & subtiliori modo seducat, ipsosque homines impediat, ne cognoscant quæ bona ad eorum salutem sibi persuadent boni Angeli; quos Deus ad eorum custodiam destinauit.

Semper infernum suum secum portat, non quidem pœnarum locum, sed ignem & ipsas pœnas, quas incessanter subit quocumque in loco existat, vel in aëre, vel sub terra, vt aliàs ex Beda diximus, quanquàm à mortalibus non inspiciatur, nec eis quicquam molestiæ inferat. Quemadmodùm ergò vbi Christus est, ibi est Paradisus; vnde dicebat bono latroni in cruce, *hodie mecum eris in Paradiso*, quamuis illâ die esset tantùm in Limbo Patrum; ita vbi est Diabolus sic ferens flammarum suarum tormenta, ibi dicere possumus esse infernum.

In idolis sibi cultum diuinum vsurpat, siquidem superbus ille & ambitiosus non potuit in Cælo diuinam assequi similitudinem, sed à Deo fuit eiectus, ideò cupit hic adorari ab hominibus, & sic eos in infernum secum trahere. Quemadmodum autem illum è cælo Deus ob tantam superbiam eiecit: ita in terra à simulachris materialibus ipsum deturbauit Dei filius, nostram assumens carnem. Hâc ratio-

ne etiam eâdem tumidus superbiâ, & elatus ambitione, super bonos appetit dominari.

Est etiam Magicæ artis effector, facitque vt artificiosis superstitionibus, & curiosis nouitatibus, homines eo delusi & decepti incumbant, artesque deceptorias in ruinam hominum, ab ipsomet Dæmone inuentas & excogitatas exerceant.

Est quoque datus bonis in exercitium, nam virtus magis perficitur in eis qui facilè capiuntur eius insidijs, sed viriliter ac perseueranter pugnant, & verâ fide fortiter resistunt.

E contrariò malis est datus ad supplicium æternum, propter peccata grauia ab illo commissa, & facinora iustâ castigatione digna.

Semper tandem hominum fini insidiatur, ne illum bonum assequantur, sed potiùs in malo ac desperati pereant. Non tamen continuò victoriam reportat; & præsertim pios & probos aggreditur, quinimò accidit etiam plerumque, vt etiamsi nonnulli malè vixerint, ita Dei afflante gratiâ ad eum conuertantur, vt erga illos se misericordię patrem exhibeat, & sic deluso Dæmone benè finiant & saluentur. Nullus tamen sub spe futuræ veniæ in peccatis perseueret, pauci enim qui malè vixerunt benè moriuntur. Hæc omnia fusiùs antea, & posthac.

CAPVT III.

SECTIO I.

De odio & inimicitia Dæmonis in Deum, & humanum genus.

EX quò è Cælo Empyreo eiectus est Dæmon ob superbiam, & alia crimina quæ suprà recensuimus, & agnouit nostram humanitatem Dei verbo hypostaticè vniendam, & sic suprà omnes cælos honorificè eleuandã, nosque esse in eius sedes subrogatos atq; suffectos vt suprà dictum est; in Deum & genus humanum tantam tamque irreconciliabilem concepit inimicitiam & odium, vt non immeritò illum inimicum hominem vocitauerit saluator mundi. Nam perniciosus ille hostis & perennis inimicus, vafer, versipellis, fallax & dolosus, sanguinem semper sitiens, est continuò in hominum perniciem intentus, quò incautos opportunè inuadat, & cælestem nobis

Matth. 13. Odium Dæmonis in Deum & homines latè ostenditur.

à Deo promissam hæreditatem auferat, tandemque secum ad sempiternas pœnas infœliciter trahat; vt præclarè admodum docet Sanctus Ambrosius. *Serit* (inquit) *illecebras delictorum, vt habeat in supplicio participes, quos habuit in errore consortes; atque ideò socios quærit ad culpam, vt obnoxios perdat ad pœnam:* cuperet sanè si id fieri posset, suæ crudelitatis apicem in Deum ipsum creatorem suum exercere; optaret & in eius Angelos, suos olim consortes, malitiæ suæ virus effundere: sed quoniam Dominus Deus in omni sua bonitate & perfectione est securus, vt ei ne in minimo quidem nocere possit, Angelosque suos in beatitudine confirmauit, ab illius nocumento substraxit; superest ergò vt instar Pardalis (ait S. Basilius[a]) in hominis imaginem insurgentis eamque dilacerantis, dum ipsi Deo nocere nequit, totam malitiæ suæ summam in nos effundat; in nos ex aduerso aciem dirigat, totumque prælij pondus in nos conuertat; post Angelos namque, in gloria iam firmatos facilè agnoscit nos Deo proximo loco esse charos, qui eandem gloriam post huius vitæ terminum assequi speramus. Tam sæuus est in mortales ipse Dæmon, vt eius sæuitia & crudelitas nunquam decrescat, nunquam consumatur, aut finem accipiat: vnde æri comparatur, vt bene notat Philippus Presbyter ad hæc verba Iob, *æs perenne esse dicitur; quod etiam diuturnitate suâ vincat ferri materiam, & idcircò huic metallo Diabolus comparatur, eò quod ad interimendum nunquam deficiat, nec vetustate aliquâ consumatur.* Semper ad nocendum nouus est, semper in nostri ruinam promptus, semper indefessus. Denique nullus Dæmonum segnis videri vult, vbi de perdendis hominibus agitur, dedecori & probro sibi quisque ducit, si posterior in hominem irruerit, gloriæ verò si prior: vt constat Iob. 1. vbi legimus liberos celeberrimi huius viri oppressos, dum corruit domus in qua erant, à quatuor angulis vento vehementi, è regione deserti irruente concussa, licèt enim si vel ab vno angulo concussa fuisset, ruere certè potuisset, multi tamen Dæmones vt illico subuerteretur, in eam irruerunt, & illorum quisque primus in eam ferri studuit, ne in ipsorum filiorum Iob exitio, ab alio vinceretur, segniorque & tardior esse videretur; eorum enim vnusquisque, propriæ malitiæ satisfacere vult, minusque sibi satisfactum iudicat, si particulariter & præ reliquis, si possit, manum vt olim aduersùm Iob; ita ad exitium nostrum non applicuerit: ex quo nocendi auiditas quâ tenetur, constat. Sed ea super re Origenem audiamus. *Si* (inquit) *super vnum angulum poterat cadere, cur omnes quatuor angulos tetigit? quatuor angulos tetigit, vt ostenderet ferociam atque animum suum homicidialem, nam omnes Dæmones mox vt relaxati sunt, & permissionem acceperunt, continuò*

Lib. 7. in Luc. cap. 12.

a Hom. quòd Deus non sit author malorum.

Lib. 1. in cap. 20 Iob.

Iob 1.

Origenes lib. 1. in Iob.

continuò omnes generaliter ab omnibus partibus, super domum irruerunt festinantes, atque aduersus inuicem rapientes, quis primus hanc iniquitatem acciperet, quis primus hoc homicidium perpetraret, ingentem vnusquisque eorum reputans dolorem, si prior illo alter procederet ad eius perditionem. Ex quibus verbis liquidò patet, quàm capitalis sit inimicus hominis ipse Dæmon, qui tantâ diligentiâ, vigilantiâ, & crudelitate, vim omnem suam atque industriam adhibet, vt animam eius, vitam, ac fortunas omnes malè perdat. Id sensit idem Patriarcha Iob, in propria etiam persona, illum enim Dæmon horrendis diuexauit modis, in eumque sine morte vltrà mortem sæuijt, vt postea dicemus; hic ille est qui morbis etiam insanabilibus misera corpora discruciat, qui diris humana membra maleficijs naturali vsu priuat, mentem phantasia turbata adigit ad insaniam, turbat internos affectus, libidinem accendit, iram vertit in furorem, tristitiam vsque ad desperationem trahit, & lętitiam vsque ad contemptum Dei, caliginem oculis, auribus surditatem inducit, ingressum pedibus adimit, & manibus operandi facultatem: & si quando Deo annuente corpus in potestate habuerit, nullus carnifex illud ita diuexat ac discruciat; hominem timore concutit vt leo qui iram rugitu testatur, & instar fallacis ac cruenti lupi in fraudem pertrahit; mendax quippe est ab initio, ac mendacij pater. Quibus verberibus ac plagis *Ioan. 8.* suos ille veneficos affligit? qualibus nemo ad triremes damnatus, aut Barbari atq; inhumani Turcæ mancipiũ. In summa est valdè expeditus, imò & velocissimus, ad damna quęlibet homini inferenda; vnde, *dentes eius dentes leonis interficientes animas hominum*; & nisi *Eccl. 21.* cum Deus imperij sui catenis vinctum teneret, triduò viuum in terris neminem inuenires; vnde Fabro comparatur apud Isaiam, *Ecce* *Cap. 54.* *ego creaui Fabrum sufflantem in igne prunas, & proferentem vas in opus suum, & ego creaui interfectorem ad disperdendum.* Fabri nomine intelligunt S. Hieronymus, & Rupertus in hunc locum Isaïæ, Diabolum, quem verè Deus creauit qui omnium creaturarum est conditor; vt etiam demonstrat S. August. & rectè eum vocat Fabrum sufflantem in igne prunas; nam omnium malorum (inquit Rupertus) ille est artifex qui flatu suo persecutionum & tentationum excitat incendia; & sicut Faber in conflatorio per ignem educit instrumenta bellica, sicut gladium, sagittam, &c. quæ ab Hebræis vasa dicuntur, ita ille in conflatorio sui intellectus, per ignem odij malitiâ & inuidiâ quasi follibus sufflantibus, conficit tentationes quibus nos impetit; & hoc est quod dicit sacer textus, *creaui Fabrum sufflantem in igne prunas ad proferendum vas* (hoc est instrumentum) *in opus suum*, id est, vt conficiat tentationes, quibus quod intendit

Dæmon Fabro comparatur, & cur. *Hier. & Rup.* *Lib. 11. de Ciu. Dei c. 15.*

consequi possit. Nonnulli hæc verba ad inferni pœnas à Dæmone excitatas referunt, dicunt enim quòd quemadmodum Faber Ferrarius solet esse niger facie, & habet obscurum caminum in quo ponit ferrum, vt follibus sufflantibus prunas in igne accendat, & postmodum per se & suos adiutores, cum malleis percutit ad nutum suum; ita Dæmon qui vt Faber nigerrimus est per peccatum, caminum obscurum habet, hoc est infernum omni lumine priuatum, in quo est ignis & flamma ardens cum carbonibus appositis, quæ denotant pœnam quam patiuntur damnati nunquam vel parùm laxari, sed potiùs augeri magisque incendi: ferrum, sunt ipsæ animæ damnatæ, quæ isti exponuntur igni perpetuò comburendæ. Et hic est scopus, & finis in quem tendunt & collimant, tot persecutionum & tentationum sagittæ huius Fabri videlicet Dæmonis, quibus homines impetit, quasque in eos continuò dirigit in præsenti vita, his enim nihil aliud prçter eorum damnationem requirit; at Deus præpotens qui non patitur homines ipsos tentari suprà id quod possunt, vt ait Apostolus, sed dat cum tentatione prouentum, nobis præsentissimum adhibet remedium, per quod ipsius Fabri vires & robur confringuntur, eneruantur, & euertuntur, ne in multis suum tandem sortiantur effectum, ab eo ita ardenter exoptatum, damnationem scilicet æternam; hoc porrò remedium sequitur in Prophetico textu, *& ego creaui interfectorem ad disperdendum*, videlicet Christum
In cap. 54. Isaiæ. Dominum, vt omnes exponunt. *Nec scandalizetur quis* (inquit S. Hieronym.) *quòd dicatur creaui interfectorem, dicitur enim creatus aut secundùm humanitatem, aut quia secundùm phrasim Hebræam, idem est aliquando esse creatum quòd esse productum, sicut dicit sapientia æterna, ab initio & ante secula creata sum.* Dicitur autem

Christus dicitur Diaboli interfector.

Christus interfector Diaboli, quia eum omninò deuicit, opera eius
1. Ioan. 3. dissoluit, vt habetur in prima Ioan. & eius vires eneruauit, aut in captiuitatem coniecit; quo modo verbũ, *interficiendi vel occidendi*, su-
Isaiæ 11. mitur apud Esaïam: *Spiritu labiorum suorum interficiet impium*, &c.
Isaiæ 27. & itẽ *occidet cetum qui in mari est* Septuag. habent *draconem*, quibus in locis, de victoria quàm Christus contrà Dæmonem reportaturus erat, agitur. In hunc finem igitur venit in mundum, vt impium hunc Fabrum interficeret, id est eius vires eneruaret, destrueret, vniuersaque eius vasa bellica seu instrumenta, quæ tentationes sunt, confringeret: vnde & subdit Propheta, *omne vas quod factum est, contrà te non dirigetur*, id est vires amittet, erit iam fragile & nullius roboris;
Luc. 11. quibus concinit parabola illa à Christo proposita. *Cùm fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt omnia quæ possidet, cùm autem fortior illo superueniens vicerit eum, vniuersa eius arma auferet in*

quibus confidebat, & spolia eius distribuet. Nullus est qui non satis percipiat fortem armatum, esse Dæmonem; sed fortiorem superuenientem esse Christum, qui eum deuicit, prostrauit, arma eius abstulit, & spolia distribuit. Et hinc intelligere possumus, quantâ obligatione simus ei deuincti, quantasque debeamus ei agere gratias, qui inimicum nostrum confregit, prostrauit, alligauit, & tandem quantum nos in eius obsequium tradere.

SECTIO II.

Quare Deus ingentem Dæmonum multitudinem in hoc mundo in quo hominem creaturus erat, reliquerit.

IAM suprà diximus, plurimos Dæmonum ob suam superbiam & alia scelera, proiectos fuisse vsque ad profundum laci, vt habetur apud Isai. id est Inferni, qui tunc conditus fuit à Deo, tanquam locus proprius & carcer in quo omnes ipsi Dæmones suæ iniquitatis pœnas darent, in quo post mundi finem includentur, vt S. Ioann. in Apocalyp. notat. Sed mirum quibusdam videtur, cur eorum plurimos & penè innumeros reliquerit in hoc mundo, in quo homines condere & locare decreuerat, propter quod non dicuntur in 12. cap. Apocal. in Infernum missi, sed in terram, ita vt hoc in aëre caliginoso inter cœlum & terram volitent, vt loquuntur Sancti Patres, & aëris potestates vocentur; nónne satius fuisset vt omnes in Infernum detruderet, vt ibi pœnam sibi conuenientissimam subirent, & magis humiliarentur qui suprà astra exaltare se voluerunt, & sic solitâ suâ pietate paternâ ac prouidentiâ, bono ac vtilitati hominnm consuleret, qui continuò ab ipsis Dæmonibus agitantur? Etenim, quis pius Pater dilecto suo filio domum præparans in qua nasciturus est & vitam acturus, priusquam in ea nascatur, illam replet serpentibus, scorpionibus, venenatisque animantibus, qui nihil aliud quàm venenum effundere procurent? Quisnam pastor ouibus suis quas comparare intendit, caulas & pascua quæ priùs præparat, replet lupis, leonibus, vrsis, vulpibus, alijsque animantibus crudelissimis, quorum perpetua sit cura oues ipsas & agnos deuorare? Hic mundus cum suo ornatu à patre cælesti fuit conditus, tanquam domus quam homini disponebat, vt post eius creationem ibidem moram traheret, sicut solet palatium aut domus parari alicui Regi ingressuro

Isaie 14.

Apoc. 20.

Deus plures in mundo Dæmones reliquit. & cur.

ciuitatem: quomodo igitur hoc mundi palatium priùs repleuit Dæmonibus, qui non minùs nitantur venena effundere, quàm immites ſerpentes, viperæ & dracones? non mirum ſi ipſo homine quaſi Rege condito, ſtatim Dæmonum Princeps & ſerpens antiquus, in forma etiam ſerpentis ſuum crudele virus in eum & poſteros effudit; ſi bonus paſtor eſt, cur oues ſuas in hoc mundo tanquam in caula & paſcuæ loco conſtituturus, priùs huiuſmodi caulã malignis replet ſpiritibus, qui ſunt lupis, leonibus, vrſis, alijſque ſimilibus animalibus longè crudeliores? Id profectò indecens videtur, & pietati ſuæ ac benignitati incongruum.

Pro huius difficultatis reſolutione ſupponendum primò, ex S. Chryſoſtomo in Oratione peculiari quam de prouidentia edidit, incipitque: *Quam ob cauſam, non ab initio Deus inimicum deleuit,* Deum ipſum non hoc ordinaſſe ad noſtri exitium & perditionem, cùm manifeſtè ex Scripturis ſatis conſtet, illum noſtram exoptare ſalutem, non ſolùm in communi, ſed cuiuſuis in particulari: *Nam vult* (ait S.
a 1 ad Tim. 2. Paulus[a]) *omnes homines ſaluos fieri*, &c. Et Pſalmiſta[b]: *Quomodo*
b Pſalm. 102. *miſeretur pater filiorum, miſeretur Dominus timentibus ſe*: Et item
c Cap. 49. Iſaïas[c] aliquid magis docuit, qui matris exemplo potiùs vſus eſt, quæ erga natos ſuos longè miſericordiùs afficitur quàm pater: *Nunquid obliuiſci poteſt mulier,* ait, *infantem ſuum, vt non miſereatur filio vteri ſui? Et ſi illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiſcar tui.* Imò ipſe
Matth. 7. Chriſtus dum Iudæos alloqueretur apud S. Matth. aiebat: *Si vos cùm ſitis mali, noſtis bona data dare filijs veſtris, quantò magis pater veſter qui in cælis eſt dabit ſpiritum bonum petentibus ſe?* Dum ergo in mũdo Dæmonũ multitudinem reliquit, id nõ præſtitit ad noſtram damna-
Tob. 3. tionem: *Non enim* (vt aiebat Sara filia Raguelis) *delectaris in perditionibus noſtris*, cur ergo ita egit? Non deſunt huius inſtituti multæ Sanctorum Patrum rationes, nunc in medium adducendæ.

Lib. 1. de Prouidentia. Prima eſt Sancti Chryſoſtomi, qui docet Deum id præſtitiſſe vt ſuperbam Dæmonis elationem debitâ vltione puniret, non ſeipſum ei opponendo, vt potentiam ſuam demonſtraret; ſed hominem vilem vermiculum è terra conditum, longè ſecundùm naturam Dæ-
Dæmon erat ab homine vili proſternendus mone inferiorem; hunc ergo ei deſignauit congreſſorem, à quo eſſet vincendus & proſternendus. Certè cùm ſuperbus aliquis homo, vilis tamen & exigui momenti, contrà ſupremum Ducem ſe erigere contendit, nequaquam Dux ipſe in eum per ſeipſum agit, non enim honorificum iudicat cum eo congredi quem omnes inferiorem norunt; ſed alicui ex infimis ſeruis domus ſuæ iubet, vt vilem illum ſuperbum puniat, & baculo percutiat; ſicut enim in huius Ducis honorem cedit, quòd ita minimus ſeruus eius, inimici ſui arrogan-

riam deijciat & puniat; ita in talis inimici ignominiam & maximam pœnam cedit, quòd à minimo illo seruo vincatur & conculcetur; ita cùm Dæmon omnium superbissimus, contrà Deum ipsum agere visus est, & cor suum vsque ad eius similitudinis vsurpationem eleuare, ipsa diuina maiestas non iudicauit honorificum esse, per seipsum cum eo congredi, & summam suam in eo puniendo potentiam insumere, sed hominem infirmum & inter omnes creaturas intellectuales è terra conditum, destinauit, vt cum eo in ipso mundo relicto congrederetur, eiusque superbiam confringeret; & quemadmodum id Dei honori cedit, ita & eius quoque inimico Dæmoni, dedecori ac supplicio, quòd à tam infirmo Dei seruo deuincatur. Quis enim explicare posset eius confusionem & verecundiam, quem à tenera puella & homine infirmo illusum videt ac debellatum, qui ei dicere potest: *Nunquid tu es qui te vsque ad Dei similitudinem extollere voluisti? ecce te vilis vermiculus superauit ac deiecit.* Nouistis ex 1. Regum Goliath gigantem qui superbè contrà Deum Israël se exaltauerat, fuisse à Dauide minimo filio Isaï victum & prostratum, non enim magna fuisset illius gigantis deiectio, si Deus per semetipsum cum prostrauisset; cùm eius potentia infinitè istius gigantis & cuiuscumque alterius vires superet; & ideò ad hunc effectum, Dauidem inter suos fratres contemptibilem & paruulum destinauit, qui nec ensem euaginare, nec arma portare nouerat: & profectò si Goliath cùm ita fuit à Dauide victus, remansisset viuus, & conspicere seipsum potuisset ad illius pueri pedes deuolutum, illumque de se triumphantem, & pedem capiti suo superponentem, grauius ei nihil, nec infœlicius ad domandam effrenem audaciam suam videri potuisset: ita volens Deus Dæmonis superbiam non per semetipsum, sed per hominem infirmum è terra conditum, prosternere, & castigare, certum est nihil contumeliosus & magis indecorum posse ei accidere, quàm videre se ad pedes tam vilis vermiculi, qualis est homo, in terram dari & conculcari. O admirandum diuinæ sapientiæ ac prouidentiæ decretum! rationi consonum valdè erat Dæmoni superbienti, & contrà Deum ipsum se extollenti resistere, sic tamen agere decebat, vt illum confusum, delusum & omnimodè contemptum relinqueret: hac de causa noluit Deus seipsum illi opponere, non enim grandis esset Dæmonis confusio, quòd ab ipsomet Deo vinceretur, cuius potentia cunctas Diaboli vires infinitè excedit; neque etiam contentus fuit Angelum aliquem illi opponere, constat siquidem Angelos beatos Diabolo existere fortiores; voluit ergo puluerem & cinerem ei opponere, hominem dico, non ex quacumque terra, sed ex vilissimo puluere formatum, vt

1. Reg. 17.

cùm ab illo vinceretur, summâ confusione affectus, irrisionique extremæ expositus ac delusus, remaneret. Iuxtà id quod de ipso exponit S. August. sententiam Dauidis: *Draco istè quem formasti ad illudendum ei*, quod de pœna ad quam post peccatum suum ordinatus est Diabolus, intelligendum docet, qui in mundo est relictus ad illudendum ei, sicut illuderemus homini si fortè contra fortissimum Regem aut gigantem se se vellet erigere, quem tamen puer infirmus & paruulus in terram ferret ac pessundaret. Hęc est igitur prima ratio & causa, cur Deus tantam Dęmonum multitudinem, in mundo vel in aëre caliginoso, in quo conditus erat homo, vt ibi moram traheret, relinquere voluerit.

11. de Ciu. Dei c. 15. & 17. in Psal. 103.

Secunda ratio Sanctorum Patrum est, illud propterea à Deo ordinatum fuisse, vt homo perpetuâ curâ & vigilantiâ sibi prospiciat, attendens se inimicis vndique circumseptum, qui ei continuò, & vbique insidiantur, cum quibus nulla pręlij lex, nullum fœdus, qui turpiter vincunt, id est cum fraude ac proditione, dum dormiunt homines, & ad mala non aduertunt quæ ex peccato oriuntur: quod ostendit Christus in parabola zizaniorum, quæ *inimicus homo*, (id est Diabolus) *cùm dormirent homines superseminauit in medio tritici:* quæ verba exponens S. Chrysologus ait, *cùm autem dormirent homines, insidiator in noctibus latitat, in diebus vigilantes fugit, appetit dormientes*, quibus verbis liquidò constat, Dęmonem cùm homines dormiunt, fraudis ac tentationis semina immittere; nec illi aduertunt; at posteà apparent zizania, hoc est post commissa peccata, cùm dies succedit, & ratio discurrit, tunc inimici fraudes detegunt, & mala quæ inde sequuntur aduertunt. Ad hanc ferè sententiam de Diabolo, vt est omnium expositio, dicit Iob: *Post eum lucebit semita*, hoc est post quam transijt tentator in obscura nocte, & zizaniorum semen superseminauit, lucem relinquit malè patrati operis: sed notanda sunt verba: *Post eum lucebit semita*, non dicit ante eum, non enim antea lumen portat, quis enim in iram incideret, si quæ ex ira nascuntur mala palam videret? quis in libidinem, si libidinis mala priùs sibi obijceret? bene dicit ergo Iob: *Post eum lucebit semita*; nam postquam fraude Dęmonis incidit peccator in culpam, tunc malum panditur, sequitur tenebras lux, tentationem aduertentia: sicque semper timens, vigilans, & prouidens debet esse vnusquisque nostrum, ne circunueniatur à Sathana, vt dicit Paulus, qui perpetuò cogitat quomodo possit nobis nocere, & quando non aduertimus. Hanc rationem eruditè & eloquenter expendit S. Chrysost. in mediū illa verba Ecclesiastici, iuxtà gręcum adducens: *Agnosce quod in medio laqueorum transis, & super propugnacula vrbium habitas.*

Homo Dæmonibus circumseptus sibi prospicere debet.

Mat. 13.

Iob 41.

2. Cor. 2.

Eccl. 9.

Qui sciret vbique inimicos adesse, insidias agentes, & laqueos tendentes, & qui positus esset in propugnaculis vrbis multis circundatæ inimicis, maximâ curâ & vigilantiâ sibi prospiceret. Si quis etiam sciret ciuitatem in qua habitat, esse hostibus crudelissimis repletam, qui omnes vicos & plateas occuparent, & omnia loca ingredi possent, ad obuios quosq; interficiendos; summâ diligentiâ, vigilantiâque cauêret, ne in eorum manus incideret, & eorum ratione nunquam arma deponeret, omnesque eorum incursus præueniret: ita planè scientes in mundo relictos esse Dæmones quamplurimos, qui nostri sunt hostes infensissimi, nobis omni tempore, omni loco, & in omni opere laqueos tendentes, nósque esse eorum furiæ ac rabiei expositos, sicut in propugnaculis alicuius ciuitatis inimicis circundatæ, aut qui in vicis, plateis alijsque eius locis stant, certè vigilare & nobis sedulò prospicere debemus ne in eorum carnifices manus miserrimè deueniamus. Et propterea, vt ab eorum insidijs caueamus, continuò fidei aliarumque virtutum armis & præsidio muniamur, vt habet Apostolus, *induite vos armaturam fidei, vt possitis stare aduersus insidias Diaboli.* *Ad Eph. 6.*

Tertia ratio præcedenti affinis est, & videtur deprompta à S. Aug. *De Ciu. Dei 30. & 31.* vt videlicet metu tantorum hostium, nos ipsos in bonis & sanctis actionibus ac virtutum exercitio contineamus, & otio non torpeamus, si enim his hostibus careremus, nullum maius damnum nobis euenire posset, in nostro enim non contineremur officio, nec ad virtutem prosequendam vigiles redderemur. Hæc ratio confirmatur à S. Thom. in secundam ad Corint. vbi habet Apostolus, *virtus in infirmitate perficitur*, & magis figitur; nomine infirmitatis intelligens etiam persecutiones & inimicorum congressus, quibus ipsa virtus in nobis magis perficitur & radicatur: quemadmodum si aliquis contradicat alicui veritati quam apprimè nosti, & illam pro viribus defendas, postquam hac super re longiùs contendisti, animaduertis illam intellectui tuo firmiùs adhærere, quia vt illam defenderes nouas excogitasti rationes: idem in virtute contingit, cùm enim illam aduersarius oppugnat, motiua noua quęris vt illam serues & in nullo possit inimicus eam labefactare; atque adeò tentatio efficit quod ictus in incude, quam illi magis indurant; & quod gelu frumento, facit enim vt magis radicetur, atque ita præclarè dixit Apostolus, *virtus in infirmitate, &c.* omnia naturalia fortiùs agunt cùm contrariorum vi repelluntur, vt ignis compressus, & aqua cui obstaculum opponitur, sic virtus dum contraria inuenit, validiùs insurgit. Equus à lupo morsus hieroglificum fuit, significans hominem qui in tentatione fortior euadit, quia quando equus cum lupo contendit, &

Dæmonum metu, nos sanctis operibus vacare debemus in eisque perseuerare.

S. Thom. in 2 ad Cor. 12.

ab eo vulnus accepit, fortior redditur & animosior; sic homo à Dæmone tentatus, magis in virtute radicatur, & si resistat, ampliùs perficitur, ac maiora sibi merita accumulat.

Ad maiorem autem rationis S. Thomę confirmationem, aduertit ipse quòd sæpè in sacra scriptura legimus, ipsum Deum noluisse destruere, & è medio tollere omnes inimicos Israëlitarum, sed aliquos reseruasse; vt ipsi Israëlitæ cum illis pugnando, ad virtutem excitarentur, & ne desidiâ & otio torperent: quem etiam locum antea obseruauerat S. Chrysost. & idem S. Thom. adhuc magis prędictam confirmat rationem, explicans dubium illud; cur baptismus non auferat omnia quę pœnam inferunt, & concupiscentiam quæ bellum indicit. *Hæ sunt gentes* (inquit) *quas Dominus dereliquit vt erudiret in eis Israëlem, & posteà ediscerent filij eorum certare cum hostibus, & habere consuetudinem præliandi*: sicut enim longa pax efficit homines debiles & inertes, bellum verò & armorum exercitatio fortes ac strenuos; ita certamen cum Dæmone fortes ac robustos homines reddit, nec non ad prælia & tentationum impetus propellendos magis assuetos. Hinc magnus Arsenius cùm precibus suis tentationes à se repulisset, animaduertens deinde, se longâ pace segnem esse factum, dicebat: *video me longâ pace languentem & minus proficientem, pugna enim animam perficit*, cùmque iterùm tentationes eum aggrederentur, nunquam earum amotionem, sed victoriam postulauit. Ideoque S. Paulus non auditur à Deo, cùm ab illo tentationem sibi auferri exigeret; at potiùs audiuit: *sufficit tibi gratia mea*; & reddens rationem idem S. Paulus, subdit quod suprà notatum est, *nam virtus in infirmitate perficitur*; efficitque vt sibi prospiciant homines, & non otio torpeant; vnde S. Aug. *Tentatio ignis est in quo aurum rutilat, palea consumitur; iustus perficitur, peccator miserè perit.* Tentatio ergò quamuis amara sit in cortice, dulcem tamen sæpiùs in medulla fructum continet, vnde propter Dei & amorem & honorem, forti corde infractoque animo est sustinenda; tunc enim purgat peccata, disponit ad gratiam, auget merita, à superbia præseruat, conformat Christo, à futuris pœnis vindicat, docet alijs compati, consolationem inducit, & vt suprà dictum est in virtutum exercitio nos continet, efficitque vt otio non torpeamus, sed in sanctis operibus hostium metu perseueremus, vt ex S. August. nobis constat, qui quidem vt suam firmet & magis roboret rationem, obseruat prudens cōsilium quod P. Cornelius Scipio Nasica Romanis tradidit, vnde illum vocat Pontificem Maximum Romanorum, illumque Titus Liuius multis laudibus effert: quando enim sub terrore belli Punici, in suspiciendis sacris Phrygijs vir optimus quæreretur,

D. Chrys. D. Thom. 3 p. q. 69.

Arsenius.

2. Corinth. 12.

tur,

retur, ipse totius Senatus iudicio fuit designatus. Cùm ergò legati Romani qui Carthaginem adierant, ingentem se naualis materiæ vim Carthagini inuenisse renuntiassent, & propterea in senatu proposita fuisset quæstio: an Carthago Romę inimica & æmula funditùs diruenda esset, quò Romani absque hostibus quietam degerent vitam, & M. Portius Cato illam penitùs subuertendam opinaretur: huic se se Pub. Cornelius opposuit, dicens nullum maius damnum Romę euenire posse, quàm si omninò careret inimicis; hostium quippe terror ciuitatem in bonis artibus occupatam detinebat, interque ciues conseruabat vnionem, impediebatque quominùs otio torpescerent, domesticas etiam inimicitias in hostes conuertebat, ac denique omnes in officio reddebat vigilantes. Nec enim, inquit S. August. fefellit sententia, nam reipsa probatum est illum verum dixisse, nam deletâ postmodum Carthagine, & sic amoto & extincto Romanę Reip. metu ac terrore, tanta mala à rebus prosperis orta continuò subsecuta sunt, vt corruptâ dirutâque concordiâ, bellis ciuilibus exardescentibus, tantę strages ederentur, tantum sanguinis effunderetur, tanta tamque immanis proscriptionum ac rapinarum ferueret auiditas, vt ipsi Romani qui mala ab hostibus metuebant, vitę integritate amissâ, longè crudeliora à ciuibus paterentur: & qui antea de victoria ab hostibus reportanda tantummodò cogitabant, vbi posteà metus & formido deposita esset, torpor & otium Romanam Remp. tot infecit vitijs, vt per ea deinceps abierit in ruinam. Aliquid simile refert Plutarchus de Cleomene, quòd dicenti, cur Argiuos deuictos, qui sæpè bellum contra vos susceperunt non deleuistis? Nequaquam delendi nobis sunt, respondit, ne desint qui iuuenes exerceant. Idem in Apopteg. Laconum non expresso nomine. Quandam vrbem quæ sæpè negotium exhibuerat Spartanis, Rege ipsorum pollicente se funditùs deleturum, non permiserunt, inquientes: noli abolere aut delere cotem iuuentutis; ferrum (nisi eo vtaris) rubigine obducitur. Otium est animæ inimicum: veréque à quodam dictum est: arcum frangit intensio, animum autem remissio. Ad propositum ergò, de infensissimis inimicis nostris Dæmonibus idem dicendum, si enim è mundo propellerentur, nec ampliùs eos pertimescendi ansam haberemus, nihil esset quod virtutem perficeret, nosque ad illam sectandam excitaret: quinimò otium & torpor multis nos vitijs inficeret, & sic tutiùs est, vt ipsi in mundo & in aëre caliginoso ad nostram remaneant exercitationem.

Plutarchus tom. 1. Opusculorum in Apophteg. Lacon.

Idem Plutarch.

SECTIO III.

Quædam aliæ rationes cur Deus in mundo Dæmones reliquerit.

QVARTA ratio cur ad homines tentandos voluerit Deus in mundo Dæmones relinquere, est ne de sua virtute & constantia inflentur, sed de seipsis humiliter sentiant, & ad Dei auxilium implorandum recurrant, omnemque in eo spem suam collocent; sicut ait Apostolus. *Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ Angelus Sathanæ qui me colaphiset.* Vnde Ecclesiasticus, *Qui non est tentatus quid scit?* Vtique nescit nec vires tentationis, nec suas, sed fortè præsumit; hinc multi in tranquillo sibi nimiùm fidunt de castitate & constantia, at veniente tentatione statim succumbunt. Itaque qui non est tentatus, quomodo sciret vires suas quas non probauit? Quomodo aliorum infirmitati compati posset quam nõ est expertus? quomodo diffideret sibi, qui vix se putat egere auxilio? Vnde etiam Sanctus Iob, postquam tentationes vehementes Dæmonis patienter sustinuit, agnouit earum vtilitatem; quia nimirùm per eas recolimus fragilitatem & infirmitatem nostram, & quid diuino munere possimus, & quid simus ex nobis. Sæpiùs namque cor nostrum decipit nos, vt Petrum, qui dicebat: *Paratus sum tecum in carcerem & in mortem ire,* & ad vnius puellę vocem ipsum negauit, & in hoc agnouit fragilitatem suam; vnde Psaltes Regius rogans Dominum, aiebat: *Proba me Domine & tenta me,* vt agnitâ propriâ meâ imbecillitate humiliem me. Et profectò si anxietatem & afflictionem tentationum auferas, vbi erit humilitas, patientia, mansuetudo, fiducia, constantia, fortitudo, & aliæ virtutes quarum proprium munus est eas vincere aut tolerare? ó! quomodo nunc lætantur Sancti in cęlo de tentationibus quas vicerunt! quoties repetunt illud Psalmistæ: *Lætati sumus pro diebus quibus nos humiliasti, annis quibus vidimus mala!*

[Margin: Relicti sunt in mundo Dæmones, ne homines de sua virtute inflentur, &c. 2. Cor. 12. — Luc. 22. — Psalm. 25. — Psalm. 89.]

Quinta & postrema ratio, & causa aliarum suprema & communior, est illa quam ex S. Aug. & nonnullis alijs Sanctis Patribus assignat S. Thom. dicens, Deum in mundo Dæmones reliquisse ad hominum vtilitatem, vt scilicet regna cęlorum quæ ab æterno illis dare constituerat iure conferre possit, atque eos gloriâ & honore coronare; illos enim multum diligit, & eorum salutem continuò intendit,

[Margin: S. August. de agone Christi. S. Thom. 1. part. qu. 64. art. 4.]

vt sup. ex S. Chryſ. ſuppoſuimus; ad illam autem gloriam & coronam æternam adipiſcendam neceſſaria eſt victoria, ipſa autem eſſe nequit abſque præcedenti pugna & concertatione, iuxtà illud quod habet S. Paul. *Non coronabitur niſi qui legitimè certauerit*, pugna autem conſiſtere non poteſt, niſi ſint hoſtes & inimici aduerſùm quos agatur, & proindè mundum producens Deus, tanquam ſtadium in quo ipſi homines victoriam reportare poſſent, hoſtibus, hoc eſt Dæmonibus illum replere voluit, vt tot victoriæ coronas ſibi reportarent, quot in eo inimicos & aduerſarios debellaſſent. Hanc rationem confirmat S. Ambr. [a] ex celebri illa ſententia S. Pauli [b], *Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui, in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex, &c.* His verbis conſtat S. Paulum vt bonum athletam hîc in laboribus, in periculis, in naufragijs decertaſſe, & eâ ratione coronam iuſtitiæ fuiſſe aſſequutum: Ergo nulla eſt victoria præmio & corona digna niſi laborioſa præceſſerint certamina. Hîc S. Iac. *Beatus vir qui ſuffert tentationem*, hoc eſt impugnationem vel à carne, vel à Dæmone, vel à mundo, *quoniam cùm probatus fuerit accipiet coronam vitæ*; cùm videlicet probatus fuerit quaſi in fornace aurum, vel ſicut vas in igne probatur. De hac vitæ corona, fuſiùs dicendum erit in tractatu de anima rationali Cap. 15. Sect. 10. Et idem S. Ambroſius ſuum proſequens inſtitutum, obſeruat Chriſtum non promiſiſſe in Euangelio gloriæ coronam, niſi illis qui in præſenti vita legitimè certauerint, laboreſque ſubierint. Iuxtà illud Actuum Apoſt. *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cælorum. Vnde præproperè* (inquit S. Ambroſius) *coronam exigis antequam vincas, nam cùm tota Reſp. Chriſtiana aliud non ſit quàm ſacra quædã militia, fueris licèt piſtor, vel paſtor, ſutor, aut ſartor, iuſtitiæ adminiſtrator & togatus, vel mercator, aut mercenarius, niſi certaueris vt bonus miles Chriſti, non admitteris in regnum illius, quod vim patitur, & quod rapiunt violenti.* Hanc eandem rationem proſequitur S. Chryſoſt. docens hac in parte Deum honori noſtro conſuluiſſe, dum voluit & ſtatuit vt regnum cælorum nonniſi interueniente manuum noſtrarũ operâ obtineremus: honorificẽtius enim eſt proprio labore & aduerſùs inimicos decertando, quàm per liberã & merã alicuius Principis donationẽ, regnum cõſequi: & ideò Deũ ſimilẽ eſſe dicit Regi, qui filio ſuo hæredi ad maiorẽ eius honorem, imponit vt cũ inimicis ſuis pugnet, quò triumphum de illis reportans, debitam ſibi Regni coronam faciat & iure obtineat, quamuis omnia perficiat à patre adiutus, & ipſo illi miniſtrante ſumptus, copias, &c. Ita ſanè voluit Deus vt cæli regnum ad quod obtinendum creati ſumus, nobis compare-

Relicti ſunt in mundo Dæmones, vt cum illis decertando eoſque vincendo, tandem coronemur, &c.

2. ad Tim. 2.

a Lib. 1. offic. cap. 15 & 16.

b 2. ad Tim. 4.

Iacobi 1.

Act. 14.

S. Ambroſ.

Homil. 16 in Matth.

Matth. 11. mus per bellum & certamina, vt nos docuit dicens: *Regnum Cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud*, indicans armorum vi & consertione manuum, illud esse acquirendum; & propterea illos solùm ipsum cõsequi posse, qui strenuè pugnauerint & milites se se fortissimos exhibuerint. Figuram habemus de Israëlitis, vt benè notauit Origenes; quibus ad promissionis terram peruenire, illamque possidere non licuit, nisi priùs armorum vi Chananæos Pheresæos, Iebusæos, cæterasque alias barbaras nationes, qui eam occupabant, deuicissent & expulissent; ita nobis promissam cælestem hæreditatem acquirere & obtinere, in eaque tanquam Reges coronari non valemus, nisi priùs nostris deuictis inimicis, hoc est Dæmonibus, qui ad illam possidendam erant destinati, sed propria sua culpa ab ea fuêre deturbati, & ideò nos continuò ne illam consequamur, impedire conantur. Vt ergo præpotens Deus nos tanto afficeret honore, & in cælis coronaret, inimicos dedit, tentari nos voluit; impleturque in homine illud Sapientis: *Honestauit illum in laboribus, & compleuit labores illius*, honestauit inquam id est, honorauit, & sic honor, vtilitas, & corona nobis simul adsunt, si vt decet, pugnemus, & inde lætabimur in cælo de victoria in tentationibus obtenta, dicentes id Psalmistæ: *Lætati sumus pro diebus quibus nos humiliasti annis quibus videmus mala*, sicut enim miles qui strenuè militauit cùm in patriam reuertitur, diuitijs & honore affluens, omnibus cuncta discrimina & pericula, quæ in bello passus est, enarrat, quæ licet molesta ei fuerint cùm in eis versaretur, tamen posteà perpetuo illi gaudio sunt: ita cùm nunc tentaris ac tribularis, molestè fers, in bello nunc es, in discrimine versaris, at cùm in cælesti patria fueris, hæc belli discrimina, has tentationes ac tribulationes, ingenti cum gaudio narrabis, & recensebis paupertatem quam nunc pateris, dolores quos toleras, tentationes quas sustines, & in æternam tibi cedent lætitiam: & sicut cùm Israël vidit Ægyptios submersos, lætatus est & decantauit: *Cantemus Domino gloriosè*, &c. sic cùm hostes videris superatos, lętaberis, & cantabis Canticum illud Moysi, vt Sanctus Ioannes dicit in sua Apocalypsi: *Vidi eos qui vicerunt bestiam, & imaginem eius, habentes cytharas Dei, & cantantes Canticum Moysi serui Dei*, sicut ergo cecinit Moyses Canticum, videns Ægyptios submersos, sic & tu cantabis videns inimicos superatos. Sic etiam Virgilius memorat, describitque Trojanos qui confecto bello, Græcisque fugatis, procedebant in cantum, dicebantque, hîc contendebant Achilles & Hector, hîc tale commissum prelium, &c.

Homil. 1. in Iosue. — Sap. 10. — Psalm. 98 — Exod. 14. — Ioan. Apoc. 15.

Ex his sequens resoluitur quæstio satis difficilis, quam nonnulli tempore Sancti Augustini proponebant: cur Deus illos Angelos imò

& homines quos nouit futuros malos, produxerit. Illam explicat, & resoluit idem S. August. & docet illos non defecisse nisi propriâ suâ malitiâ, & illos (inquit) Deus non creasset, ipsorum malitiam prę-uidendo, nisi pariter nosset in commodum & bonum nostrum eorum malitiam conuertere, vt videlicet varias occasiones ad excellentes actus meritorios edendos, sua gratia & fauore haberemus: *Sicut enim* (ait idem S. August.) *Deus bonarum naturarum est optimus conditor, ita malarum voluntatum est iustissimus ordinator, vt cùm illi malè vtuntur naturis bonis, ipse benè vtatur etiam voluntatibus malis.* Ideoque sicut Diabolus vsus est malè natura sua bona ad malum, ita voluit Deus benè vti illius voluntate mala ad bonum nostrum, & vt nobis prodesset, per illius siquidem tentationes nostra salus & gloriæ corona paratur, si bellum cum eo agendo victoriam reportemus; gerendo inquam bellum non corporale sed spirituale, non viribus corporis, sed rationis & spiritus; ita enim ille nobiscum pugnat, insidias suas parat, & laqueos tendit, vt Sanctus Paulus sæpè expressit, & potissimùm loco sup. allegato vbi admonet: *Vt caueamus ne circumueniamur à Sathana, non enim,* inquit, *ignoramus cogitationes eius,* id est non ignoramus illum nobiscum bellum agere, cogitando quomodo decipiat & irretiat.

Lib. 11 de Ciuit. Dei cap. 11. ad 12.

2. Cor. 2.

CAPUT IV.

SECTIO I.

De quatuor præcipuis mali Angeli nominibus.

QVONIAM multùm confert ad præcedentium & sequentium intelligentiam, scire præcipua & generaliora totius generis humani inimici nomina, & potissimùm ad eius technas & fraudes detegendas: ideò priusquam vlteriùs procedamus, nunc à nobis exponenda veniunt. Alia autem quibus crudelioribus brutis animantibus etiam comparatur, in aliud caput huius tractatus consultò remittimus.

Quatuor sunt præcipua mali Angeli nomina, & quæ.

Primò itaque vocatur, *Dæmon*, hoc est sanguineus, videlicet propter peccatum ad quod nos inducit, nihil aliud quęrens quàm interitum nostrum æternamque damnationem, vel dicitur *Dæmon* à scientia & rerum peritia, & hoc modo nomen illud etiam bonis An-

Philo. lib. de mundo. gelis conuenire posset ob eminentem eorum scientiam; vnde Philo Iudæos docuit quosdam Dæmones esse bonos & alios malos. Ita multi alij saltem ex antiquis Philosophis: nunc autem apud Sanctos Patres & Theologos hoc nomen *Dæmon* significat tantùm malignos spiritus & Apostatas Angelos, perditioni necique hominum intentos; legatur S. Augustinus de Ciuit. Dei. *Lib. 9. de Ciu. Dei c. 12.*

Vocatur etiam *Sathan* Hebraïcè, id est aduersarius seu repugnans & resistens, ab ea malitia quâ semper tum diuinæ gloriæ, tum nostræ saluti, quantum valet, aduersari, repugnare, & resistere contendit, & semper corda recta & in Deum directa, ad malum vrgendo, falsis cogitationibus & aduersis suggestionibus perturbare & euertere nititur. Vnde [a] *stabat Sathan à dextris Iesu filij Iosedech Sacerdotis magni, vt aduersaretur ei*; quam appellationem etiam illi Christus tribuit, cùm pro eius temeritate & superbia, quòd ab eo adorationem exigeret, illum à se expelleret dicens [b]: *Vade retrò Sathana. Sathan* quoque vt interpretantur quidam, hostem significat quod ferè idem est ac aduersarius, quia natiuus noster hostis est, & hostili animo damnis nostris & accusationibus ad Deum, semper intentus, & rerum optimarum conatibus, semper obsistens. Multi credunt idem nomen *Sathan* non solùm aduersarium & hostem significare, verùm etiam apostatam seu defectorem vel transgressorem. Ita Theodoretus, Isidorus, & alij.

a. Zachar. 3. *b. Matth. 4.*

Solenni quoque & vulgò bene noto nomine *Diabolus* nuncupatur, quod quidem nomen beatus Isidorus credit esse simul Hebræum & Græcum, & quod apud Hebræos significat *deorsum fluens*, quoniam de cælis decidit, & apud Græcos idem quod *accusator, calumniator, & detractor*: & talis est Lucifer cum suis, qui perpetuò hominum etiam Sanctorum calumniator, delator, & accusator est, omniaque eorum opera licèt iusta criminatur coram Deo, vt in Apocal. dicitur; vnde *criminator* vocatur per antonomasiam, quia non tam viribus aduersatur, quàm calumnijs & criminationibus falsis ac malitiosis; hinc in actis Sancti Montani & sociorum Martyrum apud Surium 24. Februarij, accusator & criminator Martyrum vocatur, quia in tribunali iudicum infidelium, vt verus criminator, illos reos esse qui Christum colebant, ostendere nitebatur, ita vt illis imponendo varia scelera & crimina, gentiles induceret ad illos persequendos, & sæpè dum in idolis responsa dabat, clamabat, propter introductos Christianos Deos immisisse fames, pestes, bella & mala quæ gentiles patiebantur. De his agit egregiè S. August. [a] & S. Cypr. [b] loquens ad Anthonianum de Sancto Cornelio Pontifice, ait, *quædam de illo inhonesta & maligna iactabantur; nolo mireris,*

Apoc. 12.

a Lib. priorib. de Ciuit. Dei. *b. Lib. 4 epist. 2. aduers. Anthonianum.*

cùm scias hoc esse opus semper Diaboli, vt seruos Dei mendacio laceret, & opinationibus falsis gloriosum nomen infamet, vt qui conscientiæ suæ luce clarescunt, alienis rumoribus sordidentur. Hic olim similiter fecerat, quando in lib. tertio Regum, vt totum populum Israël conturbaret, positus in ore suorum Prophetarum, calumniatus est veros Dei Prophetas, signanter Michæam apud Regem Iuda & Israël, & omnem populum, suadens illum fuisse mendacem & temerarium. Hac de causa illi impij qui iustum Naboth apud iudices & populum calumniati sunt, vocantur filij Diaboli, *adductis*, inquit, *duobus viris filijs Diaboli, qui à parente suo didicerunt calumnias & crimina confingere vt accusarent.* Insuper hac eadem de causa, Christus vocauit Iudam Diabolum, *Vnus ex vobis Diabolus est.* Propterea quòd posteà calumniatus est Mariam apud condiscipulos, ob effusionem vnguenti super pedes Christi. Et ipsum Christum similiter apud Iudęos calumniatus est, quia vnguentum ei permisit expandere; propter quod est illius traditor factus. Non desunt alij qui volunt *Diaboli* nomen secundùm Grę̧cam denominationem, interpretari clausum in ergastulo, eo quòd est in determinato loco per æterna sæcula clausus: vel quia eius potentia clausa est, hoc est abbreuiata, ex eo quòd non possit tantùm nocere quantum vellet: vel tandem dictus est *Diabolus* iuxtà proximiorem etymologiam vocabuli, à *Dia* quod est duo, & *bolus*, quod est morsellus, quia duo occidere nititur, corpus vexando & torquendo, & animam eâdem ratione opprimendo.

3. Reg. 22.

Ibidem.

Ioan. 6.

Denique vocatur *tentator*, dum enim S. Matthæus Euangelista, pugnam illam solemnem inter Christum & ipsum Dæmonem recenset, (de qua posteà agemus) illum *tentatoris* nomine donat: *& accedens* (inquit) *tentator*, siquidem antonomasticè illud nomen ei congruit, sicut Salomon sapiens dicitur, Cicero orator vel eloquentiæ parens, Aristoteles Philosophus, Virgilius Poëta, vel Poëtarum eximius, &c. quia licèt multi alij fuerint & adhuc sint sapientes, oratores, Philosophi, Poëtæ, &c. attamen suprà nominati his in artibus excelluerunt; ita etiamsi non desint alij tentatores, vt posteà dicemus, tentationes oriri à propria carne & concupiscentia, & à mundo id est ab hominibus mundanis; Dęmon tamen primus est & præcipuus tentator, & sollicitator ad malum; & forsitan vt volunt aliqui, nullum committitur peccatum ad quod ille non inducat; vnde officium illius est tentare tentatione noxiâ, vt docuit S. Aug. [a], & S. Paulus [b] cùm sic dicit, *is qui tentat.* Officium aliquod assumit quisque, vt ei intendens vitam transigere possit; propterea in quibusdam rebuspub. statutū legimus, omnes teneri alicui officio se tradere,

Matth. 4.

a Lib. de dono perseuer. c. 6. tom. 7.

b 1. ad Thessal. 3.

& illo fungi debere, ne otio languescat, hinc ille Prętor & Iurisc. iste Tabellio, hic Medicus, alius opifex, alius agricola, alius mercator, & sic de reliquis; & nomine officij sępè hominē nūcupamus: sic Dęmon hoc in mundo agens, officiū tentatoris ita assumpsit, vt nullus vnquā ita alicui intenderit officio, sicut Diabolus officio tentandi; omnis enim artifex quantumcumque diligens, non perpetuò suo instat operi, sed suæ artis plerumque opera intermittit, aut quia oportet vt somno indulgeat, aut cibo sumendo intendat, aut à lassitudine releuetur; at Dæmon nunquam ab officij exercitatione cessat, non enim ei opus est dormitioni aut refectioni aliquando intendere, aut à lassitudine se releuare, & propterea semper indefessè, quouis loco & quacumque occasione, tentationibus homines impetit, nec expectat quousque mittatur, sed importunè se ingerit. Hinc à Sancto Ignatio martyre fortissimo dicitur: *Versutus, malitiæ Dux, fallendis hominum mentibus egregiè peritus.* Insinuat se se penitùs in cuiusque naturam, mores, consuetudinem, & ad quemque se accommodat, vt nihil dici possit callidius. Quod eleganter S. Leo expressit in hunc modum: *Nouit cui adhibeat æstus cupiditatis, cui illecebras gulæ ingerat, cui apponat incitamenta luxuriæ, cui infundat virus inuidiæ, nouit quem mærore conturbet, quem gaudio fallat, quem metu opprimat, quem admiratione seducat. Omnium discutit consuetudinem, ventilat curas, scrutatur affectus; & ibi causas quærit nocendi, vbi quemque viderit studiosiùs occupari.* Hęc Sanctus Leo. *Insidiæ Dæmonis sunt multiformes*, ait S. Basil. *Nullæ sunt tam callidæ & malitiosæ pupillorum circunscriptiones, aut fallaciæ in mercimonijs, aut præstigiæ in circulis, aut in bello doli, stratagemata & insidiæ, quantæ ab eo fraudes ineuntur ad animas capiendas & lacerandas: vt non sine causa Poëta prudens, & post illum clarissimi viri, huic versuto & callido tentatori, tribuerint nomina mille, mille nocendi artes.* Hæc S. Basil.

S. Ignatius epist. ad Philip.

S. Leo serm. 7 de Natiu.

S. Basil. homil. 2.

SECTIO II.

Vnicuique homini particulari, atque etiam personis publicis, prouincijs, &c. assignantur à supremo Dæmone tentatores Dæmones.

EX suprà assignatis Dæmonis nominibus, & eorum significationibus, facilè intelligere est, præcipuam tanti inimici curam in hoc

hoc iugiter positam esse, vt hominem perpetuò ad malum inducere conetur, quatenùs illum si possit, damnet & perdat, & propterea aduertunt Doctores ad vniuscuiusque hominis perditionem, peculiarem institui Dæmonem tentatorem, sicut nonnulli quoque deputantur, vt personis publicis, prouincijs, ciuitatibus, &c. noceant.

Dæmones tentant particulares personas & publicas, &c.

Quantum ad primum, id habemus ex S. Thoma [a], docueratque Abbas Serenus apud Cassianum [b], inducens librum pastoris, & varia Scripturæ Sacræ loca; & ex professo etiam docuit Sanctus Gregorius Nyssenus [c], asserens id certum esse secundùm traditionem, huncque vocat naturæ nostræ corruptorem in omnibus contrà annitentem, ad malè viuendum impellentem hominem. Ita & id Origeni [d] & Chrysost. alijsque, imò & aliqua ratione gentilibus fuit notum; de Bruto enim scribit Plutarchus quòd cùm noctu legeret ad lucernam, conspexit quendam cui dixit: *Tu quis es?* cui illi respondit, *tuus malus genius, in philippis me videbis.* Hęc deputatio fit à supremo Dęmone tanquam à capite omnium malorum Angelorum, Deo id peculiariter permittente, vt saniores Theologi fatentur, quemadmodum à Deo singulari suâ prouidentiâ, deputantur ad custodiam nostram boni Angeli, vt potissimùm ab incursibus ipsorum Dęmonum nos liberent & protegant, vt in Tractatu de Angelis satis fusè diximus: & est quod legitur apud Ecclesiasticum: *Contrà malum, bonum est; & contrà mortem vita; & sic contrà virum iustum peccator, & sic intuere omnia opera altissimi, duo contrà duo, & vnum contrà vnum.* Quem locum extendit S. August. illam indicans doctrinam quam Philosophorum Princeps Aristoteles tradidit, necessarium esse, vt ita mundus esset constitutus, si permanere debebat; si enim tantùm daretur vnum contrarium (inquit Aristoteles) & nullum aliud poneretur quod eius actionem posset impedire, illud omninò mundum consumeret, si solus daretur ignis in mundo, nec esset aqua quæ illi posset obsistere, totum mundum consumeret, & ita seruata proportione dicendum de alijs contrarijs mutuò inter se pugnantibus, vt verbi gratiâ de bono & malo, nota enim peculiaris, atque insigne diuinæ prouidentiæ est quòd vnicuique malo, sit oppositum particulare bonum ad ei resistendum, ne omninò præualere possit. At quis nesciat Dęmonem esse tanquam ardentem ignem superbiæ, arrogantiæ, iræ, & inuidiæ, qui cuncta consumeret si ei facultas daretur, eiusque vires non reprimerentur? ideò cùm Deus hunc deuorantem & furiosum ignem in mundo reliquerit, vt suprà diximus, totque Dęmones ad nostrum ęxercitium, in aëre caliginoso ad iudicij diem vsque remaneant; nonne vnicuique nostrum peculiaris Angelus, tanquam aqua continuò

a *in 2. sent. dist. 11. quæst. vnica art. 5.*
b *Collat. 8. cap. 17.*
c *Lib. de vita Mosis, col. 125.*
d *Hom. 20. in Luc. & Hom. 5. in imperf.*

Eccles. 33.

Lib. 11. de Ciuit. Dei, c. 18.

fluens, ob gratiarum, perfectionum, & candidæ puritatis ac innocentiæ abundantiam, debuit à Deo destinari, vt tam incenso & tam ardenti Dæmonis igni obsisteret? & si ipse Dæmon in Scriptura Sacra absolutè malus dicatur, & vnumquemque nostrum perpetuò impugnet, profectò necesse fuit, vt ab ipso Deo peculiaris Angelus qui valde bonus sit, & nos maximo prosequatur amore, assignaretur, qui eius vires frangeret & eneruaret, & ita præclarè admodum Sapiens dixit, contrà bonum esse malum, & contra virum iustum esse peccatorem, hoc est Dæmonem, atque duos contra duos, & vnum contrà vnum. Quomodo autem se se aduersùm nos gerant singuli illi Dæmones, nos tentando, & ad malum in nostram perniciem & ruinam inducendo, posteà dicemus.

Quod ad secundum spectat; aliqui etiam singulares Dæmones, deputantur à supremo Dęmone, singulis Personis Publicis, vt Principibus, & Prælatis, ac etiam Prouincijs, Ciuitatibus, &c. sicut aliqui Angeli, à Deo sunt quoque præpositi Principibus, Pręlatis, & alijs Personis publicis, Prouincijs, Ciuitatibus, &c. vt in tractatu de Angelis diximus. Et quemadmodum boni Angeli, continuò illos Principes & Prælatos, ad benè sua exequenda munia inducunt; ita mali è contrà, eos ad malè obeunda nituntur inducere, quò sibi alijsque perditionem afferant, & isti eò altiores & fortiores sunt, quò personæ ad quas impugnandas statuuntur, maiori fulgent dignitate. Ita Sanctus Thomas; & talem credunt nonnulli fuisse Dæmonem, qui B. Iob Patriarcham impugnandum suscepit, quamuis Abbas Serenus censeat fuisse Dæmonem singularem, qui à natiuitate eius impugnationi fuerat designatus. Talem insuper existimant fuisse Dæmonem, qui Iesum filium Iosedech Sacerdotem magnum assumpsit impugnandum, qui posteà stetit à dextris eius, vt aduersaretur ei, vt suprà ostendimus. Statuuntur quoque ab eodem supremo Dæmone singuli Dæmones aduersus singulas Prouincias, maiores aut minores, ac etiam ciuitates, iuxtà earum qualitatem, vt docuit Sanctus Hieronymus[a], quem refert Sanctus Thomas[b], sicut à Deo boni Angeli ad earum conseruationem destinantur. Tandem his singularibus Dæmonibus alij adiunguntur, missi à supremo illo Dęmone, quos ipsi in suum auxilium aduocant, iuxtà diuersarum occasionum exigentiam, adeò vt sæpe-sæpius multæ Dęmonum Legiones conueniant, ad vnius hominis perditionem procurandam, quod & Christus Dominus asseruit, dum dixit aliquando Dæmonem vnum assumere secum septem spiritus nequiores se, hoc est multos, iuxtà scripturæ phrasim, vt animam alicuius ingrediatur. O quanta mala à Cacodæmone & suis sunt ad hominis perniciem ordinata! verissi-

Loco cit.

Zachar. 3.

Prouincijs ciuitatibus, &c. assignantur à supremo Dæmone tentatores Dæmones.

a In cap. 10. Daniel.

b Loco etiam citato.

Luc. 11.

mile eſt enim nullum non mouere lapidem, quò illi Principes, Prælatos Prouincias, Ciuitates, &c. in omnimodam ruinam & perditionem trahant: talis enim eſt verſutia, aſtutia, & malitia ipſorum Dæmonum, vt quantum poſſunt cuncta perturbent, & diſperdant.

SECTIO III.

Exponuntur de tentationibus Dæmonum, quædam auctoritates Job, Apocalypſis, & S. Pauli.

NVLLI dubium eſt, quin vita noſtra diuerſis Dæmonum tentationibus exponatur, id enim de fide eſt, & expreſsè habetur in Sacra Scriptura varijs in locis, quam veritatem docent quoque omnes Patres: vnde apud Iobum habemus: *Militia eſt vita hominis ſuper terram*; Septuaginta vertunt; *Tentatio eſt vita hominis ſuper terram*; quæ lectio eſt communis apud Sanctum Hieronymum[a], tot enim tentationibus plena eſt vita noſtra (inquit Sanctus Bernardus[b]) vt non immeritò tota ipſa, tentatio debeat appellari. Suffragatur S. Gregor.[c] aduertens quòd hæc eadem vita hominis non tentationem habere dicitur, ſed ipſa tentatio eſſe perhibetur. S. Ambroſ.[d] pro eo quod vulgatus *militia* tranſtulit, græcum vocabulum retinens, legit *piraterion*, eſt vita hominis ſuper terram, quia videlicet totam vitam tranſigere debemus, militiam gerentes cum Dæmonibus, aut tentationes eorum ſuſtinentes, qui in mundo tanquam in mari magno pyratarum more agunt, ſummâ namque attentione inuigilant, vt homines qui tanquam naues per illud diſcurrunt, capiant, tantóque maiori aſtu, quantò aliquem viderint pretioſioribus mercimonijs onuſtum; His adde iram, nocendi odium, & occidendi cupiditatem, quibus ſemper & perpetuò perſtant, iuxtà id quod in Apocalypſi habetur: *Væ terræ & mari, quia deſcendit ad vos Diabolus habens iram magnam, ſciens quia modicum tempus habet*, ſupple ad nocendum, tanto enim nocendi & perdendi homines æſtuat deſiderio, vt omne tempus à creatione mundi ad iudicium vſque defluens, modicum & exiguum valdè exiſtimet. Sanctus Paulus ſatis oſtendit quantâ poteſtate & irâ in nos irruat Dæmon, vt ad perditionem inducat, & ruinam ſempiternam, dum ait, *Non eſt nobis colluctatio aduersùs carnem & ſanguinem, ſed aduersùs Principes & Poteſtates, aduersùs mundi rectores, tenebrarum ha-*

Geneſ. 3.
Iob 1.
Matth. 4.
Ioan. 8.
1. ad Theſſal. 3.
1. Petri 5. & 6.
Iob. 7.
Variæ Dæmonum tentationes, atque etiam carnis & mundi, latè explicantur.
a *Lib. 2. contrà Pelag.*
b *Serm. 51. ſuper Pſal.*
c *8. Moral.*
d *Serm. 44.*
Apoc. 12.
Ad Epheſ. 6.

rum, contrà spiritualia nequitiæ in cœlestibus: his verbis videtur Apostolus quasi nobis indicare, nullam nos habere cum carne & mundo colluctationem, cùm tamen certum sit ambo quoque nobis inferre bellum; cum carne quidem, nam ex Apostolo ipsa continuò concupiscit aduersus spiritum, ita vt hæc carnis tentatio ex nobis ipsis procedat, etiamsi nullus Dęmon tentans foret. Dicebat Deus
Gen. 3. Adamo proto-parenti nostro: *Maledicta terra in opere tuo spinas & tribulos germinabit tibi*; licèt terra quam calcamus maledicta sit & spinas germinet, potiùs tamen maledicta est terra carnis nostræ, quæ audiuit: *Terra es, & in terram ibis*, hæc spinas & tribulos germinat, tentationes scilicet quibus nos pungit, & eò maior est carnis tentatio quò potentioribus vtitur armis, videlicet delectationum & voluptatum, gulæ, luxuriæ, &c. quibus, ieiunijs, orationibus, corporis castigationibus, & alijs similibus armis, est occurrendum & resistendum. Quoad mundum, nobis quoque ingens bellum infert, non quidem mundus ille sensibilis constans quatuor elementis, vel mundus cœlos & elementa complectens, sed mundus, qui congregatio est peccatorum & hominum mundanorum & carnalium, qui
Psalm. 16. rebus huius mundi sensibilis adhęrent: *Et qui oculos suos statuerunt declinare in terram*: dicitur ergo hic mundus, quia in illo sunt cœli & elementa ad similitudinem vniuersalis mundi: terra, auaritia est; aqua, instabilitas; aër, vanitas; ignis, luxuria; sol, prosperitas; Princeps huius mundi, Diabolus est: Hinc Christus: *Nunc*
Ioan. 12. *iudicium est mundi, nunc Princeps huius mundi eijcietur foras*;
1. Ioan. 4. quia autem totus hic mundus in maligno positus est, vt ait Sanctus Ioannes, ideò est animæ inimicus, inimicus virtutis & omnium iustorum, quos persequitur, vel ad suas vanitates allicere nititur, cuius arma quibus vtitur aduersus iustos ipsos, sunt exempla praua penè innumera, quæ illorum oculis subijcit, vt ipsos ad malum trahat; at fortiter est resistendum cum firma in Deum fiducia, & auertendo ac separando se à mala eorum societate, sicut Dominus aiebat de Ba-
Apoc. 15. bylone, *exite de ea populus meus, & ne participes sitis delictorum eius*. Quòd si ipsi iusti horum prauorum consortia deuitare nequeant, quia alias oporteret eos ab hoc mundo exire, cùm mixti bonis mali sint, alio vti debent remedio, videlicet manifestè & publicè declarando, se Deum tanto prosequi amore, vt nihil illicitum contrà eius legem vellent vnquam admittere, vt deinceps illi impij eos tentare non audeant; quòd si id præstent, possunt negare consensum. Liquidò igitur patet, non solùm nobis esse colluctationem aduersùs Dæmones, sed etiam aduersùs carnem, sanguinem, & mundum; vndè est sedulò aduertenda circà huiusmodi Theologorum distinctio: mediatè

quidem & remotè, omnes tentationes & peccata, à Dæmone proueniunt, ex quo induxit primum hominem ad peccatum, à quo concupiscentia, & naturæ corruptio, adeoque cætera peccata consequuta sunt, de quo nulla est controuersia; directè verò & immediatè, non est Dæmon omnium tentationum & peccatorum causa, sed quędam à mundo proficiscuntur, quædam ex libertate arbitrij nostri, propriæque carnis corruptione nascuntur, iuxtà illud S. Iacobi, *vnusquisque tentatur à propria sua concupiscentia abstractus & illectus*; & ratio est quia cùm concupiscentia partim suâ naturâ, sæpè fortuitis quibusdam casibus excitetur, non est verisimile à Dęmonibus omnes eiusmodi tentationes immitti. Idem docent SS. Patres Basil. Chrysost. Leo Papa, & multi alij etiam ex recentioribus: & ideò dum dicit Apostolus, in auctoritate supra allata, non esse nobis colluctationem aduersùs carnem & sanguinem, sed aduersus Dęmones; est subintelligenda dictio, *tantùm*; cùm etiam ab alijs quam à Dęmonibus, oriantur quoque tentationes, vt dictum est. Crederem ergo Apostolum illam dictionem *solùm* vel *tantùm*, consultò omisisse, vt moneret pugnam quæ cum carne, sanguine & mundo nobis est, quamuis ità molestam & grauem, vt dicat idem Apostolus, *infœlix ego homo! quis me liberabit à corpore mortis huius?* collatam tamen cum ea qua contra Dæmones dimicamus, nullam ferè esse, tantæ sunt vires Dęmonum, tantæ fraudes: vel dicendum cum S. Thoma quòd infestatio quam à carne & sanguine sentimus, non fiat ab ipsis principaliter, sed à Dæmone, qui carne & sanguine vt instrumentis vtitur, ad euersionem animarũ nostrarum; quod autem per instrumentum fit, principaliori agenti tribui solet: vel etiam aliter, *non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem*, hoc est aduersus homines quos videmus; sic enim facilè nos ipsos aut defendere, aut victoriam ab illis reportare possemus, sed aduersùs spirituales nequitias in cœlestibus quas non videmus, & quarum astutias minimè intelligimus. Cœlestes illæ nequitiæ Principes sunt, nos pusilli, atque adeò viribus inferiores illis sumus; spirituales sunt, nos corporei, & proindè sapientiâ nos vincunt, ita vt quod coram nobis est bestia, hoc sumus coràm Dæmone, vt ait S. Bern. loco etiam superiores sunt Dæmones ipsi, quod ad bellum maximè iuuat, illi enim cælestes, nos terreni; è superioribus pugnant, superiora occupant loca fortissima, nonne nobis est timendũ & cauendum? Vnde S. Chrysostomus, *omnis militum exterior pugna, si cum spirituali conferatur, ludicra potius puerorum spectacula, quàm prælium dicendum est.* Si ergò audis innumeris te circumdatum Dæmonibus rugientibus, pauere & tibi prospicere debes, teque armis de quibus postea

Iac. 1. — Rom. 7. — Serm. 11. in Psalm. 90. — S. Chrysost.

dicemus, inducre, & forti ac constanti animo eorum insultibus resistere: proh dolor! quàm pauci hæc cogitant! Si videres ciuitatem in qua habitas esse vndique inimicis circundatam, & in tali angustia constitutam, vt vix spes euadendi illorum furias supersit, & simul tamen videres nobiles ciuitatis nihil arma curare, sed musicis instrumentis operam dare, aleis & similibus ludis occupari, contrà verò debiles infirmasque fœminas armis accingi, in prælium prodire, mœnia ciuitatis occupare, an non hoc mirabile diceres? videas quæso quæ nunc fiant in spirituali hoc certamine & colluctatione, de qua loquitur Apostolus: aliqui de infirma plebe homines & mulieres Sacramenta frequentant, orationibus insistunt, ieiunant, & alijs bonis operibus sese applicant, vt tantis resistere valeant inimicis; at nobiles & diuites nihil horum præstant, sed ludis, conuiuijs, & plurimis insolentijs vacant; vix ergò spes euadendi, & se se ab illis hostibus & eorum insidijs eximendi, superesse potest.

SECTIO IV.

De innumera Dæmonum tentantium multitudine.

Dæmonum tentantium quàm innumera sit multitudo, diffusè exponitur.

SI vnus esset Dæmon, vel pauci, forsitan speraremus faciliorem de illis victoriam obtinere; at vltrà vires quibus pollent, & astutias quibus illæ cælestes nequitiæ vtuntur aduersùm nos, in tanta sunt multitudine, vt vix ac ne vix quidem, nisi præstò adsit nobis diuinum auxilium & sanctorum Angelorum, talem de eis victoriam nobis polliceri debeamus. Iam diximus Luciferum tertiam Angelorum partem secum è cœlo traxisse, vt ex scriptura habemus; aut saltem iuxtà quosdam auctores tot de singulis ordinibus cecidisse quot vnum poterant constituere chorum: alij volunt vnum chorum tot legiones Angelorum continere, quot sunt particulares Angeli in vna legione; at legio continet *6666*. Igitur, &c. at etiamsi omnes qui ceciderunt non sint in mundo relicti, innumeram tamen multitudinem remansisse certissimum est, & suprà notauimus cum probatissimis authoribus, nonnullos è loco inferni ad tentandum egredi & postea illuc retrudi, quis igitur non paueat? Et prætereà inuisibiles sunt, vident illi nos, nos verò non item; si eos videremus, tam sunt abominabiles & deformes, vt eos attendere nec possemus nec vellemus; vniuersa verò quæ in mundo sunt, illis arma sunt, dies, nox, terra, aqua, aër, herbæ, flores, fructus; omnibus quæ in mundo sunt,

vtuntur, vt nos expugnent; & illa ipsa quæ arma nostra sunt, illis etiam aliquando deseruiunt; oratione enim, eleemosynâ, ieiunio, & alijs pijs operibus aliquando nos expugnant, efficientes vt illis superbiamus, vel fictè aut hypocriticè illa operemur. Reperio egregios auctores qui vltrà alias expositiones horum verborum Psalmistæ, *vim faciebant qui quærebant animam meam*, illa de illis spiritualibus nequitijs, quæ continuò animæ nostræ ciuitatem obsident, intelligunt; vim enim maximam illi faciunt, & nullum, vt aiunt, non mouent lapidem vt ingrediantur & omnia diripiant; Psaltes Regius in numero plurali loquitur, quia innumeros esse illos inimicos qui in mundo relicti sunt & nos impugnant, notum erat ei, qui dicebat, *multi bellantes aduersum me*, & iterùm: *multiplicati sunt super capillos capitis mei, qui oderunt me gratis:* & hæc dicit, quoniam illi satis innotescebat, non vnicum Dæmonem esse in mundo, sed quamplurimos; & hæc annotat Origenes, in medium afferens quòd contrà Sanctum Iosue congregati sunt Reges, & innumera multitudo, & exierunt ipsi, & Reges eorum cum ipsis: *Sicut arena maris in multitudine, & conuenerunt omnes Reges, & coïerunt in vnum ad aquas Merom, pugnare contrà Israël. Vide* (inquit Origenes) *quanta aduersum Iosue & Israëliticum exercitum, contrariarum virtutum, & pessimorum Dæmonum, examina concitantur*; innumera ergo examina Dæmonum contra iustos conueniunt, qui per istum volitant aërem, vt diuersorum vitiorum fraude, genus hominum suæ subijciant seruituti. Imò & millia millium in mundo repetiri, dicebat Sanctus Antonius, vt refert Sanctus Athanasius in eius vita; & confirmari potest, ex eo quòd vna integra Dæmonum Legio, hominem particularem possidebat, quos omnes expulit Christus, postulauit namque Dominus cùm Dęmoniacum coràm se haberet: *Quod est tibi nomen?* at ille dixit, *Legio mihi nomen est, quia multi sumus*; & hinc S. Hieronym. in vita Sancti Hilarionis, expendit quàm immane sit odium, quo Dæmones prosequuntur homines, cùm tanta illorum multitudo ad vnicum hominem torquendum conuenerit; solent enim ad modum exercitus se se vnire, & consilium simul inire, ad nostram perditionem, quam tàm auidè coniurant; sicut boni Angeli pro nostra salute conueniunt, & concilia congregant. Optimè ergo Dauid de inimicis suis videlicet Dæmonibus, vt multi interpretantur, in numero plurali loquitur: *Vim faciebant*, &c. & prætereà, *Domine quid multiplicati sunt qui tribulant me, multi insurgunt aduersùm me*; sed expende illa verba: *Quærebant animam meam*, non quærit Diabolus aurum vel argentum, aut alia fortunæ bona, quæ tanto ardore possidere exoptant homines, sed animam; non contentus fuit quòd in

Psalm. 37.
Psalm. 55.
Psalm. 68.
Hom. 14. in Iosue.
Iosue 11.
Luc 8.
Tom. 1. ad finem.
Psalm. 3.

eius potestate esset Iobi corpus, sed animam quærebat, anima enim quælibet est eius cibus electus, vt habet Habacuc: *Data est terra sibi in cibum,* non tamen illum delectat talis cibus, sed animam concupiscit, illam quærit vt perdat in gehennam: *Vim faciunt,* ait Dauid, ad hoc omnem virium suarum potentiam dirigunt, laqueos tendunt, vel extruunt; & est quod sequitur ad maiorem expressionem: *Et qui inquirebant mihi mala, loquuti sunt vanitates,* vanum illud dicitur quod secundùm exteriorem speciem, videtur aliquod bonum intrà se continere, sed reuerà nihil boni habet, vt nux vacua aut amygdala: tales sunt Dæmonum suasiones, quæ secundùm externam speciem, bona, speciosa, pulchra, & delectabilia promittunt, at omni bono interiùs vacuæ comprobantur. Ab his Dæmonum suasionibus & fallacijs, exoptabat liberari idem Psaltes Regius: *Domine,* aiebat, *libera animam meam à labijs iniquis, & à lingua dolosa;* per labia iniqua, & linguā dolosam, intelliguntur labia linguaque Dæmonis, non quidem carnea, sed spiritualia, quibus spiritualiter loquitur & decipere conatur; quæ per anthonomasiam dicuntur *iniqua & dolosa,* aut fallacia & mendacia, sicut ipse propriè & absolutè dicitur iniquus, *& mendax, ac pater mendacij, & cum mendacium loquitur, ex proprijs loquitur,* tunc autem agit labijs iniquis & linguâ dolosâ, quando dolosis mendacibusque promissionibus, ad iniquitatem & peccatum pertrahere nititur, cum scilicet inducit ad rem illicitam, spondens, & promittēs pecunias, delectationes, & honores, &c. quæ omnia intùs vana sunt & vacua: & sic rectè admodum dicit Dauid, *& qui inquirebant mihi mala, loquuti sunt vanitates;* & posteà superaddit, *& dolos tota die meditabantur,* hoc est fallacias, imposturas, & fraudes sine cessatione (ait S. Aug. in hunc Psal.) perpetuò meditabantur. Meditari, est attentissimâ consideratione apertissimisque oculis mentis considerare; dixit idem Psaltes de viro iusto, *in lege Domini meditabitur die ac nocte.* Dum ergò de Dæmonibus ait *dolos meditabantur,* id est, omnibus mentis suæ viribus attendebant, qua ratione possent me decipere, dolis circumuenire, & fraudibus ac machinis irretire, more venatorum ad auiculas capiendas, hoc agit *totâ die,* id est perpetuò id operatur, quouis loco & quocumque tempore; se se quoque ergà nos piscatoris more gerit; piscator magnâ curâ vermes vel quidpiam aliud quærit quod in cibum piscibus gratum sit, & illud eis offert, attamen vide quid intra lumbricum & escam illam piscibus lateat, hamus scilicet & mors piscium, cùm enim maximâ deglutiunt auiditate, hamo capiuntur; ita quidem hostes nostri Dæmones scilicet, quæ secundùm exteriorem formam, delectabilia sunt & speciosa, nobisque grata & optata quærunt, & nobis offerunt,

Habacuc 1.

Vanum quid.

Psalm. 119.

Ioan. 8.

Meditari quid sit.

Psalm. 1.

sed latet anguis in herba, latet hamus, latet mors æterna, & multi qui se ingenio pollere existimant, illum latentem hamum non aspiciunt, sed sine discursu honores, diuitias, delicias & bona temporalia sibi iucunda deglutiunt, & suam damnationem simul; & sic plerumque, tardiùs quàm par sit, hos Dęmonum dolos & fallacias semper meditantium animaduertunt, atque quemadmodum pisces capiuntur à piscatore hamo (vt cum scriptura loquar) sic illi capiuntur à Diabolo in tempore malo. Et hęc omnia nobis indicat S. Chrysolog. *Diabolus mali auctor, nequitiæ origo, hominis semper hostis, laqueos tendit, lapsus parat, foueas fodit, aptat ruinas, stimulat corpora, pungit animas, cogitationes suggerit, immittit iras, errores serit, discordias nutrit, pacem turbat, affectus dissipat, dat virtutes odio, vitia dat amori, violat diuina, humana tentat.* hæc ille. Et penè idem docuerat antea S. Hylar. exponens hunc versum, *custodiat te ab omni malo. Hæc Diaboli* (inquit) *in hoc tempore officia sunt, vitijs consumere, blandimentis subrepere, obtrectationibus lacerare, ambitione insilire, odio prosequi, lasciuijs allicere, & tota virtutis suæ potestate vastare.* Hæc ille.

Serm. 11. Dęmonis nequitia disertè à SS. Chrysologo & Hylario ostenditur. *S. Hylar. in Psal. 120.*

SECTIO V.

Exponuntur auctoritates quædam Isaïæ & Dauidis, de diligentia, vigilantia, & potentia Dæmonis ad nocendum.

DÆMONIS malitiam volens ostendere S. Propheta Isaïas sub typo Regis Babylonis, Deo permittente, venientis ad expugnandam ciuitatem Hierusalem, & habentis arcus paratos & intentos in omnem partem, ait: *Ecce festinus velociter veniet, non est deficiens, neque laborans in eo, non dormitabit neque dormiet, neque soluetur cingulum lumborum eius, nec rumpetur corrigia calceamenti eius, sagittæ eius acutæ, & omnes arcus eius extenti.* De aduentu igitur Regis Babylonis in Hierusalem sic loquitur egregiè Propheta, vt sibi prospicerent Hierosolymitani & vigilarent. Primò igitur dicit *festinus velociter veniet*, Hebr. habet *leuis veniet*, id est nullo pondere impeditus, & proinde tantâ celeritate vt præueniat omnem diligentiam ciuitatis, ita vt antequam aduertere possint ciues, pugnantium ictibus lacessitos se reperient. Deinde experientiam in *Esai. 5.*

bellando exprimit subdens, *non est laborans neque deficiens in eo, non dormit, &c.* id est nullo labore fatigabitur, adeóque non solùm non se tradet somno profundo, sed nec leuiter dormitabit: *non soluetur cingulum lumborum eius* (id est) non cessabit ab opere; nam sicut accingere est se præparare ad opus, ita soluere cingulum iuxtà phrasim Hebraïcam est cessare ab opere: *nec rumpetur corrigia calceamenti eius*, idest, non ligaturam corrigiæ calceamentorum suorum soluet, nec calceamenta vnquam detrahet, aut deponet, nam semper ambulabit, circuibit, & curret; nec deñique ad acuendas sagittas tempus insumet, iam enim illas acutas habet, *sagittæ eius acutæ*, quæ penetrare omnia possunt; *& omnes arcus eius extenti*, id est ita parati & intenti in omnem partem, vt quâcumque parte aliquid appareat, subitò illum possit sagittâ transfigere. Timendus profectò erat ille inimicus sic ad pugnam paratus, sed multò magis Dæmonem pertimescere debemus, cuius aptissimè Rex Babylonis figuram gerebat, vt Beatus Greg. ostendit, de illo enim meliùs quàm de quocumque terreno Rege dicere potuit; *ecce festinus velociter veniet*, nullo namque corporis pondere premitur aut impeditur, sicut homo cuius corpus quod corrumpitur, aggrauat animam: vnde tantus inimicus noster summâ celeritate mouetur & agit, & propterea conatur nos præuenire & imparatos reperire, ac omnibus modis nos impetere & tentare priusquam attendere valeamus; vnde Richardus de Sancto Victore, tales tentationes subitas vocat, eò quòd plenum rationis iudicium præueniant, & antequam qui tentatur possit aduertere: venit ergò velocissimè currens & circuiens, & ideò non mirum (inquit Dydimus in hæc verba Iobi; *Circuiui terram*, &c.) si omnem terram imò omnia quæ sub cælo sunt circuiat, & subitò per omnia discurrat, cùm sit spiritus, imò quasi auis volet, vt posteà dicemus, dum de multis brutorum nominibus illi conuenientibus, sermonem instituemus: vnde sæpè cum tanta festinatione mentem in turpem cogitationem inducit, vt priusquam deliberare possit, in delectationem subitò rapiatur; sicque callidus ille tentator quasi auis volans est, cùm subitò & ex improuiso accedit.

Lib. 7. mor. c. 16.

Dæmonis diligentia, vigilantia & potentia, ad nocendum.

Richardus parte 2. in Psal. 134.

Dydim. in c. 1. Iob.

Insuper nullo labore fatigatur, nec somno indiget aut quiete, cùm non sit corporeus & carnis infirmitate vt homines, circundatus, & minùs cibo & potu indigeat, & ideò nihil eum impedire aut retardare potest, quominùs nostræ expugnationi indefessè intendat; imò tam in procinctu est, vt sagittas iam habeat paratas: *Sagittæ eius acutæ*, quibus omnia potest penetrare, *& arcus eius extenti*, & sagittæ super chordam aut neruum positæ, vt in quacumque parte nos viderit, possit in nos sagittam emittere, nam tanta est eius astutia vt

quemlibet tentet in ea re ad quam propendet, & in quam se vertit partem, vel in qua debilis est; si percipiat te esurire, vel esse ad gulam pronum, obijcit tibi delicias & escas, te hoc iaculo transfigere conatur: si sis satur & vino sopitus, sagittas otij, somni, & pigritiæ in te immittit: si pauper es & multis rebus indigens, nunc te tentat de impatientia, & murmuratione contrà Deum & diuites, qui tui non satis (vt existimas) miserentur, de detractione, de diffidentia, de iuramentis, de familiæ turbatione, quia ægrè fers inopiam, & illam modò in vxorem, modò in liberos, imò quandoque in ipsum Deum iniquè refers: si sis aliquo modo diues, & negotijs intendas, tentat te de auaritia, de vsura, de negotiatione periculosa tibi & conscientiæ tuæ, de fraudibus, prædis, iniquis contractibus, & iniustitijs palliatis; hæc acutissima iacula in te vibrat. Si in coniugio es multa prole oneratus, tentat te de coaceruatione per fas & nefas, nihil enim aliud animo tuo repræsentat quàm prætextum illum, oportet commodè viuere & honoratè, oportet coniugem & prolem iuxtà statum suum alere, necesse est illis prouidere: si sis in dignitate aliqua, honore, ac in rebus prosperis constitutus, te iaculo superbiæ, ambitionis, vanitatis, luxus, &c. confodere conatur, suggeritque tibi: tu potes in delicijs viuere, honoresque consequi, opes tibi peramplæ sunt, quibus & lautè viuas, & honores consequaris: es tu tuâ sorte contentus, mediocri gaudens possessione? suscitat potentiorem te vel æqualem, qui tuis inhiet, qui lites moueat, qui ad impatientiam, detractionem, & turbationem maximam te concitet: ô quam acutæ sunt illæ sagittæ! si forsitan tu es ætate iuuenis ac vegetus, sagittas luxuriæ, vanitatis, otiositatis, & conuersationis periculosæ in te dirigit, te occasionibus implicat, vt tandem in peccatum corruas, hoc tibi proponit: oportet lætam transigere iuuentutem, more aliorum consimilis ætatis & sortis, choreas, ludos, aleas detrectare, tibi foret opprobrio. Si quispiam verbum aliquod onerosum vel iniuriosum leuiori linguâ in te effundat, tentat te de vindicta, de maledictione, de iuramentis, litibus, rixis, & alijs similibus iræ & vindictæ affinibus. Quid prætereà dicam? si orationi intendas, mentis euagationem procurat, si sis curiosus & magis quàm par sit, te ad magiam, incantationem, diuinationem, & superstitiones excitat & inducit: hoc telo te conficit; ita S. Gregor. & ita dicere possumus hunc infensissimum hostem, arcus habere extentos ad omnem partem, & sagittas super chordam aut neruum positas, vt illas vibret in quacumque parte nos viderit, & in quocumque existamus loco & tempore; illæ ita acutæ & limatæ sunt, ita penetrant: nulla tam valida maceries monasterij quam tales sagittæ non transfodiant; nul- *Lib. 14. Moral. c. 7.*

lus murus tam fortis circuit monialos, ad quem earumdem ictus non perueniant; nullus Anachoreta ita se ad intima deserti recepit, vt ad eum huiusmodi tela non pertingát, quæ & interiora cordis sæpè attingunt, quibus homo sentit suorum viscerum prĉcordia sauciari. Tutissimus videbatur locus collegium Christi, & tamen in illud tela Sathanæ penetrarunt, ita vt tartareus ille lupus, ex tam paruo grege vnam rapuerit ouem: & sicut Dæmon in initio cecidit nec surrexit; ita Iudas ob Apostolatus dignitatem quasi in cælo constitutus, cecidit in proditionis ruinam, è qua non surrexit, & tam animo quàm corpore continuò mortuus remanet: si igitur Sathanæ iacula ad Collegium Christi vsque penetrarunt, quid de Ecclesijs cathedralibus, de collegiatis, alijsque dicendum est, cùm longè ampliores sint ipso Christi Collegio, quod duodecim solùm Apostolos complectebatur? Quid item de religiosorum congregationibus & Collegijs, vbi longè plures conueniunt, iudicandum? quis in illis sibi polliceri poterit, quod in eum Diabolus, vel superbiæ, vel luxuriæ, vel gulæ, vel liuoris, vel acediæ, vel murmurationis & detractionis, vel inobedientiæ, vel impatientiæ, vel aliorum huiusmodi defectuum, sagittas non immittet? est profectò valdè difficile, quòd aliqui improbi & ficti quandoque in his societatibus non reperiantur, qui sibi & alijs forsan ruinam opprobriumque pariant. Non immeritò itaque Psaltes Regius, has inimici nostri sagittas acutas vocat: *Sagittæ potentis acutæ* (inquit) *cum carbonibus desolatorijs*, potentis nomine iuxtà S. Gregor Nyss. Diabolus intelligitur, cuius potentiam ipse varijs scripturæ locis ostendit, quæ & à S. Iob exprimitur: *Non est potestas super terram quæ comparetur ei*, in quæ verba ait Nicetas: *Cui nihil simile, tum potestate, tum nequitia*; sagittæ illius sunt tentationes quibus animam impugnat. Hæ aliquando sunt infirmæ ac debiles, tunc autem sunt validæ, potentes, & acutæ quando sunt cum carbonibus desolatorijs, & his vtitur ipse quando omnes potentiæ suç vires exerit, vultque rem totaliter conficere. Carbones desolatorij apud S. Basil. & Chrysost. in hunc Psalm. sunt qui desolationem faciunt, & consumptionem: in Hebrço vt annotat Chrysost. dicuntur carbones Iuniperini aut iuniperei, nam inter omnia ligna Iuniperus est aptior ad recipiendum & conseruandum ignem, ita vt carbones Iuniperi ardentiorem acutioremque contineant ignem, ad succendendam & colliquandam rem duriorem, etiam lapides ipsos, quo propterea vtuntur conflatores quando duriora metalla volunt emollire & colliquare. Idem est ergo cum carbonibus desolatorijs ac cum carbonibus ardentissimis, ignitis, splendentibus, micantibus, quales sunt iuniperi, qui ad succendenda de-

Psalm. 119.
S. Greg. Nyss.
Iob. 41.
Nicetas in Iob.
SS. Basil. & Chrysost.

ſolandaque ea quæ fortiſſima ſunt validiores exiſtunt. Sanctus autem Nyſſ. per hos carbones intelligit honores, bona terrena, facultates, quæ quoniam Dęmon repręſentat tanquam ignita, ſplendentia, fulgentia, ac micantia, tanquam carbonibus ardentiſſimis, ardore concupiſcentiæ per illa cor ſuccendit, ſicque deſolat corda, & omne animæ bonum conſumit, & ad malum quod vult, eorum promiſſione perducit. O! quam valida igitur, acuta, & penetrantia ſunt illa iacula & ſagittæ Dęmonis cum carbonibus deſolatorijs. Et hoc eſt quod docet S. Auguſt. (*Hoc*, inquit, *eſt continuum ſtudium eius, hoc vnicum deſiderium eius, vt animas deuoret, qui ſiue dormianus, ſiue vigilemus, ſiue comedamus, ſiue bibamus, ſiue quodcumque opus operemur; omnibus modis inſtat, die ac nocte, fraudibus & artibus, nunc palam, nunc occultè, ſagittas venenatas contrà nos dirigens, vt interficiat animas noſtras.* Greg. Nyſſ. Lib. ſolilo. cap. 16.

CAPVT V.

De tentationibus Dæmonum omni tempore ab initio ſæculi.

SECTIO I.

De primorum parentum tentatione in ſtatu innocentiæ, & de noſtra illorum inſtar.

SVPPONO primò, Dęmonem non tentare niſi diuina permiſſione, aliàs nihil hac in re efficere poſſet, vt fuſiùs poſteà dicemus: *Permittit verò Deus* (inquit S. Chryſoſtom. in epiſtolam ad Phil.) *vt vel pœnas ſumat, vel erudiat, vel illuſtriores nos faciat, quemadmodum accidit viro illi ſanctiſſimo Iob.* Illâ autem permiſſione ſuppoſitâ, certum eſt illum ab initio mundi vſque ad finem non quieſcere, ſed continuò homines perſequi & tentare, non enim ſenectute laſſatur, ſed vt ait Iob: *Sicut dies iuuentutis eius, ita erit & ſenectus illius.* S. Chryſoſt. hom. 6. Iob 41.

Incepit ergo homines tentare ab initio quo fuerunt in florentiſſimo innocentiæ ſtatu, & non deſiſtet niſi in fine ſæculorum. Quòd primò tentauerit in ſtatu innocentiæ, conſtat de primis noſtris parentibus, quos in tali ſtatu aggredi auſus eſt, eos exteriùs tentauit, Dæmon primos noſtros parentes in ſtatu innocentiæ in forma Ser-

suisque suasionibus ad peccatum impulit: post peccatum etiam commissum, homines interiùs alliciendo seu inclinando tentat, vt postcà de illius tentationis modo dicemus, quamuis nonnulli velint illos proto-parentes fuisse quoque interiùs ad peccatum inductos. Videndum itaque quo pede incesserit in huiusmodi primorum parentum nostrorum tentatione: id nos docet S. Bernard. *Ille insatiabilis homicida* (inquit) *primis parentibus nostris, non vrsos, non leones, non fortia terræ animalia delegauit, sed tortuosum & callidum serpentem*; & hoc est Scripturæ Sacræ conforme: *Sed & serpens erat callidior cunctis animantibus terræ.* Omitto hic ancipitem illam naturalem quęstionem, vulpes-ne an serpens naturâ versutior sit, & verbis scripturæ insistens, dico serpente tanquam callidiore, vsum fuisse Dęmonem versutissimum nostrum inimicum, ad fœminam in fraudem inducendam, cùm id subdolis & captiosis verbis fieri deberet, quamuis tamen & alterius animantis operâ id pręstare potuisset. Callidior porrò dicitur fuisse serpens cæteris animantibus, id est ad blanditias & assentationem habilior, & à natura accommodatior: & quidem calliditas appellatur à Nonio vrbana scientia; vnde callidus existimari potest officiosus, vrbanus; assumptus ergo fuit serpens à Dęmone ad maiores blanditias, & vt familiariùs mulierem conueniret, eamque faciliùs deciperet, ad peccatumque induceret. Nec audiendi sunt illi qui dicunt diuinitùs effectum fuisse, vt non alio animante quàm serpente vteretur Dæmon, quòd fœmina illum horreret, & sic faciliùs ab eius insidijs caueret, cùm enim tunc esset in statu naturæ integræ, in quo nullum animal homini nocere poterat, nullius profectò horrebat aspectum: quod de serpente nominatim testatur S. Basil. *Serpens tunc non erat horrendus homini, sed mitis & mansuetus*; & familiariter egisse cum primis parentibus, testatur Iosephus. Quòd si fœmina tunc horrorem serpentis sicut nunc concepisset, fugam arripuisset, nec cum illo ad colloquium venisset: Dęmon itaque non solùm huius serpentis caudâ, sed toto corpore tanquam instrumento ad blandiendum, & maiori cum familiaritate adulandum vsus est, vt rectè aduertit S. Damasc. *Serpens* (inquit) *plus cæteris animantibus familiaris erat homini, ad ipsum frequenter accedens, eique placitis corporis motibus blandiens, vnde per ipsum Princeps mali Diabolus, primis nostris parentibus impietatis suæ venenum, instillauit.* Suffragatur Procopius Gazeus in eumdem locum: *Serpens* (inquit) *erat gratus mulieri, eumque ceu delicias tractabat, propter insignem indolem, & quemlibet imitandi solertiam, mirabiliter norat blandiri*; & sic non mirum, si Dęmon hoc animal reliquis ad nostros primos parentes miserè seducendos, prætulerit.

Marginalia: pectis tentauit. — Serm. de quadrup. deb. — Genes. 3. — Calliditas quid. — Hom. de Paradiso. — Lib. 1. antiq. cap. 10. — Serpentis natura ante peccatum. — Lib. 2. de fide orthodoxa cap. 10. — Procop.

Videamus ergò hoc lubricum & versutum animal à Dæmone assumptum, illos aggrediens. Cùm Deus illis prohibuisset de arbore scientiæ boni & mali degustare, ipse Dęmon astrictè contrarium persuadere volens, blandis verbis partem debiliorem primùm aggressus est nempè mulierem, & sese verum Diabolum hoc est detractorem & calumniatorem exhibuit, ait. B. Iustinus Martyr nam Tertulianus tres celebres calumnias quibus Deo corã parentibus nostris detrahere voluit, deprehendit: primò enim Deũ accusauit quòd graue pręceptum durissimumque imposuisset, prohibens lignum pulchrum visu & ad vescendum suaue; & mendacium inserens, quo rem duriorem faceret. *Cur*, inquit, *præcepit vobis Deus vt non comederetis de omni ligno Paradisi? cùm sit mendacij Pater mendacium inseruit* (inquit S. Ambr.) [a] *non enim dixit Deus quòd non comederent de omni ligno Paradisi, sed potiùs de omni ligno Paradisi comedes*; quod & omnes sancti Patres similiter obseruant: *Considera*, inquit Chrysost. *malignitatis excellentem subtilitatem, inducit namque sub ratione interrogationis etiam quod non erat dictum, quasi scilicet curam ipsorum haberet, cur inquit, præcepit vobis Deus? quasi diceret cur Deus qui vobis deberet parare delicias, magnâ vos fruitione priuauit? cur non concedit vt participes sitis bonorum quæ sunt in Paradiso? præstitit quidem vt vesci frueremini, maiori tamen voluptate interdixit, quare hoc? quæ vtilitas? versari in Paradiso, & non frui ijs quæ in illo sunt?* Secundò, calumniatus est & accusauit de inuidentia, vt Rupertus expendit cum nonnullis alijs Sanctis Patribus, quasi Deus ex inuidentia prohibuerit esum fructus illius arboris, inuidens eis fœlicitatem ac summum quoddam bonum, in altiori quadam scientia consistens. *Scit enim Deus*, inquit, *quòd in quocumquè die comederitis, aperientur oculi vestri, & eritis tanquam dij scientes bonum & malum:* quasi diceret, nullum pati vult sibi similem, &c. & tandem mendacium Deo imposuit Dæmon, suadens illum esse mentitum, quando dixit, *in quacumque die comederitis ex eo, morte moriemini*, vnde ait Dęmon; *nequaquam moriemini &c.* quasi diceret est mirum quod vobis quos condidit immortales, comminatus fuerit mortem, *nequaquam &c.* accusat Deum de mendacio, quasi vellet eum similem sibi, mendacem videlicet reddere, & ipse apertissimè mentitur, cùm de facto postea morti sint addicti suis cum posteris: & sic nostros decepit parentes, eis promittens non solùm diuinitatem & æqualitatem Dei in sapientia, verùm etiam vitam perennem: quæ omnia nullatenùs intendebat complere, nec poterat. ô verba dolosa Dęmonis! ô promissiones falsæ & mendaces! absit enim quòd eis

Lib. 2 contra Marc. Tertul.

Calumniæ Dæmonis, dum nostros primos parentes tentauit

[a] *Lib. de Paradiso*

Homil. 16. in Genes.

In cap Genes.

acciderint quæ pollicitus fuerat, quin potiùs eminentissimis Dei donis quibus erant ornati, se se priuatos animaduerterunt; quid hoc malo pejus? voluit infœlix Eua cum Diabolo miscere colloquia, nec animaduertit colloquia huiusce modi, potentissima esse nequitię arma. Et est mirum quod ad sonitum vocis Dæmonis; & sceleratæ ac impiæ suggestionis eius, non subitò exhorruerit, nec refutarit linguæ impurę & perfidiosæ venenum. In hoc profectò non mediocriter deliquit (aiunt SS. Chrys. & Bern.) In hoc quoque illam deliquisse certum est, ex eo quòd ad Dei verba addidit, postquam enim Dęmoni respondens dixit: *De fructu lignorum quæ sunt in Paradiso vescimur, de fructu verò ligni quod est in medio Paradisi, præcepit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus illud, ne fortè moriamur*; de proprio addidit illa verba *& ne tangeremus illud*, quasi innuere volens pręcepti diuini displicentiam, tędium ac odium, sicut in eodem pręcepto hęsitationem, dicendo *ne fortè moriamur.* Cùm enim Deus absolutè in sua comminatione loquutus fuisset, illà conditionatè & cum hæsitatione, tale pręceptum explicauit per illam dictionem *fortè*; sicque callidam non cauendo Diaboli deceptionem, ipse vehementissimum in illius cor deceptionis fallacisque consilij immisit iaculum, & ipsa feralem ictum accepit, nam illicò subditur: *vidit igitur mulier quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile.* Sed vnde agnouit quòd lignum illud esset bonum ad vescendum, cùm ipsum adhuc minimè gustasset? Ex eo quod non tantùm pulchritudinem pomi, sed & gustum quem sola lingua percipere potest, quasi per oculos Diabolus ingerebat, ideoque suauissimum ad vescendum mulier videbat pomum, cuius saporem nondum adhuc per gustum perceperat: & ex hoc ictu, proh dolor! omnimoda illius expugnatio sequuta est; nam statim illa tulit de fructu vetitæ illius arboris, & comedit; quodque omnium extitit pessimum, & quod Dæmon maximè intendebat, *dedit viro suo*, vt in textu subditur, *& comedit*; quot verò mala, quot pœnę, quot miserię ab illa diuini mandati transgressione, ortum duxerint, nullus ignorat; sed hic mala ista recensere nostri non est instituti. Super his S. Chrysost. expendit verba quæ posteà dixit Deus ad Adam, *Adam vbi es?* quasi dicere voluerit, quonam peruenisti? nunquid ad regnum quod tibi Diabolus fuerat pollicitus? ad diuinitatem quam tibi promiserat? nequaquam, sed ad omnium miseriarũ cumulum. Aduerte porrò ex S. August. in tentatione cuiuslibet hominis ea contingere, quæ in tentatione primorum parentum, nam concupiscentia est mulier, ratio autem est vir; cùm in delectationem

S. Chrysost. & Bern.

Serm. contra Iudæos & Gentiles tom. 3.

Lib. 12. de Trin. cap. 12. tom. 3.

te duci consentis, mulier comedit; cùm verò peccatum efficaciter perpetrandum mente decernitur, iam mulier dedit viro, qui comedens mortem incurrit.

SECTIO II.

Qui fieri potuit, vt parentes nostri qui eximiâ erant sapientiâ præditi, sic decipi potuerint.

QVÆRIT S. Gregor. Nyss. quomodo potuerint parentes nostri, qui eximiâ præstabant sapientiâ à Deo infusâ, credere in paruo pomo tantam esse vim & efficaciam, vt manducantes non solùm illos redderet diuinos, sed & Deos faceret: nemini dubium est Adam saltem cognouisse hac in re Dæmonis mendacium: *Neque enim seductus fuit in præuaricatione*, ait Apostolus, sed cognouit apertè pomum in se rem esse parui momenti, & nullatenus illam vim habere quam fingebat Dæmon: illud tamen ipse Diabolus suæ instigationis & suggestonis halitu, ita succendebat splendidumque reddebat, vt illud tanquam rem suauissimam & dulcissimam repræsentaret, quasi cibum ipsius Dei proportionatum & aptum ad conferendum, conseruandumque esse diuinum, & oculos aperiendum, vt omnia scirent qui eo vescerentur, & propterea sibi ab vxore traditum comedit. De ipso Dæmone sub specie ceti loquens Deus Iob, ait: *Halitus eius prunas ardere facit*; in Hebræo verbum *Lihat*, quod significat ignire, inflammare, à quo nomen *Lahat* quod significat rem fulgentem & splendidam, quo modo depingitur gladius flammeus in manu Cherubim: prunæ autem in Hebræo dicuntur *Gahheleth*, quæ vox significat carbonem, qui cùm ipse nigerrimus sit, flatu tamen aut halitu splendidissimus redditur. Volebat itaque dicere Deus, loquens de Dæmone; flatu aut halitu oris sui, carbones nigros reddit fulgentes, splendentes, & micantes prunas, vt solis aut fulgentissimæ stellæ speciem tenere videantur; hoc est, tanta est eius vis & astutia, quando res aliquas proponit, vt etiamsi in se viles sint & contemptu dignæ, illas tamen instillationis suæ flatu, & instigationis halitu ita accendit, vt eas fulgentes reddat ac splendentes: videbis hominem maximo studio quærentem honoris locum, qui in se vanitate ipsâ vanior est, sed Dæmon exhibet illum suæ suggestionis & suasionis halitu tanquam fulgentissimum sydus, quo in republica resplendere queat, sicut Sol in cœlis collocatus.

Lib. de Opif. hom. cap. 10.

Primi nostri parentes quamquam sapientia præditi, fuere decepti.

1. ad Tim. 2.

Iob 41.

Genes. 3.

Dæmon suo halitu, res viles reddit splendentes, quomodo & quas, latè ostenditur.

Alium videbis toto conatu opes quærentem, quæ nihil aliud sunt
Habac. 2. quàm densum ac vile lutum, vt habet Habacuc; sed Diabolus illas quasi fulgentia astra repræsentat, quarum influxu omne mundi bonum proueniat. Hominem item reperies mulierculam prophano & obscœno amore prosequentem, eamque vilissimam ac immundam, & miraris quomodo vir alioqui prudens id præstat, sed ratio est, quia Diabolus suggestionis & suasionis suæ halitu, eam menti illius tanquam pulcherrimam & splendidissimam exhibet: id aliquando contigit Dauidi Regi viro secundùm cor Dei, quando enim vidit mulierem se lauantem ex aduerso super solarium suum, quamuis aliquâ pulchritudine esset prędita, Dæmon tamen suo flatu & halitu, vt ardentem & inflammantem prunam longè splendidiorem, pulchriorem, & quasi Solem fulgentissimum, mentis suæ oculis illam exhibebat & repræsentabat, & ita illius mulieris amore cor eius succendit; vt quamuis insigni esset sapientiâ præditus, & facilè percipere posset quàm fallax esset illa pulchritudo, & Sathanæ tentationem dignoscere, adulterium tamen & homicidium non sine magno scandalo perpetrauerit, qua ratione meritò postcà clamabat: *Lumbi mei impleti sunt illusionibus*, quia verè se à Diabolo illusum deprehendit, & omnia quæ illi repræsentauerat fuisse illusoria & phantastica, *& non est sanitas in carne mea.* Hoc ipsum quotidie apud seipsos experiuntur homines: & quidem tu, quem Diabolus ad peccatum carnis excitat, ita vxorem alienam suo halitu tanquam splendentem, micantem, & ardentem prunam tibi repræsentat, vt quamuis manifestè intelligas delectationem citò transituram, mansurumque peccatum si illud committas, atque æternæ damnationis reatum, illud tamen vilissimum & nefandum opus, executioni effrænatè demandes. Mirum est, quo modo Christo reprę̨sentauit regna mundi, & eorum gloriam, quasi carbones accensos, splendentes, & fulgidos, potentes corda fortissima nisi sibi prospiciant, desolare; & in peccatum in pręceps agere: ita cùm malignus ille hostis te de auaritia, rapina, vsura, &c. tentat, opes & & pecunias tibi repręsentat, tanquam summum bonum fulgidissimum & splendidissimum, quibus qui abundant omnia quæ desiderare possunt, habent, & quibus qui carent, omnibus spoliati iudicantur, & quamuis apertè contrarium cognoscas, imò hæc omnia terrena, vilissima esse stercora, indignaque vt pro eis animæ bona perdas, & te in damnationis periculo constituas, & quòd illa omnia in morte cuius diem & horam ignoras, dimissurus es, nihilominùs tamen imprudenter & nimio impetu ductum Diaboli sequens, etiam dum inimicus ille te ad ambiendam dignitatem aliquam impel-

Psalm. 37.

lit, euidenter cognoſcis vtilius eſſe animæ tuæ rebuſque tuis intendere, quàm talem ambiendo dignitatem nunquam quieſcere, & per immenſas quas facis expenſas, tibi ipſi laqueum parare; ſed quoniam eam tibi ſplendidiſſimam, micantem & glorioſam, tanquam ardentem prunam ſuo flatu & halitu refert, & eam te illuſtriſſimum clariſſimumque reddituram, fit vt toto pondere inſecteris, & conſequi coneris. Denique depingit & repręſentat vindictam iracundo, tanquam rem ſummè honorificam, & in illum errorem practicè inducit, vt credat ſibi omninò expediens eſſe vindictam ſumere. Caue igitur & tibi proſpicias, dum hęc tibi à Dęmone obijciuntur & repræſentantur, & memento illum tibi nocendi teque perdendi animo, id totis conatibus pręſtare, ſicut iniquè intendebat primos noſtros parentes ſecum ad damnationem trahere. Vnde animaduertas velim ex S. Auguſt. eodem blandimento decipi nunc per Diabolum homines, quo protoplaſti in Paradiſo ſunt decepti, multis enim vitiorum præſtigijs mentes improborum tentando deludit; nunc quippè promiſſis decipit; nunc rebus tranſitorijs quaſi neceſſarijs allicit; nunc etiam ipſa inferni ſupplicia quaſi leuia & tranſitoria ſuggerit, quò miſerorum corda in cupiditatem laſciuiamque diſſoluat, & ad tartara ſecum ducat: Et S. Gregor. loquens de eo quod Dęmon in Paradiſo egit, hæc habet: *Hoc quotidie antiquus ille hoſtis agere non deſiſtit, verba quippè Dei de cordibus hominum molitur euellere, atque in eis ficta promiſsionis ſuæ blandimenta radicare, quotidie hoc quod Deus minatur leuigat, & adhoc credendũ quod falſum promittit, inuitat, falsò enim pollicetur temporalia, vt mentibus hominum ea ſupplicia leuiget, quæ Deus minatur æterna; nam cùm præſentis vitæ gloriam ſpondet, quid aliud dicit quàm guſtate? eritis ſicut dij; acſi apertè dicat temporalem concupiſcentiam tangite, & in hoc mundo ſublimes apparete; & cùm timorem diuinæ ſententiæ amouere conatur; quid aliud loquitur quàm id quod primis hominibus dixit, cur præcepit vobis Deus vt non comederetis de omni ligno Paradiſi?* hæc ille. Quibus verbis liquidò conſtat, Dæmonem in ſuis tentationibus ſe ſe erga nos gerere, vt tanquam callidus ſerpens nos decipiat & perdat, ſicut erga primos parentes noſtros ſe geſſit, vt Dei præceptum transgrederentur, de fructu arboris vetitæ comedentes, & (niſi Dei intercesſiſſet miſericordia) ex eo damnarentur, & ideò nihil conſultius in tentationibus & maximè ſecretis fieri poteſt, quàm vt latentes inimici præſtigiæ ac tentamenta prodantur, & prudenti confeſſario vel etiam ſuperiori detegantur: detexiſſe enim machinamenta Diaboli (vt hoſtis ciuitati inſidiantis) euertiſſe eſt & ſuperaſſe.

Lib 1. de Geneſ. contrà Manichaeos tom. 1.

Qua arte & modo, procedit in tentando Dæmon.

Lib 14. Moral. cap. 7. & 8.

CAPVT VI.

Quomodo Dæmon diuersos homines, tùm in lege naturæ, tùm in scripta tentauerit.

SECTIO I.

De tentationibus in lege naturæ.

POSTQVAM suprà diximus, Dæmonem primò protoparentes nostros in florentissimo innocentiæ statu tentasse, & dum adhuc in tam amœno loco, hoc est terrestri Paradiso moram gererent; nunc secundò est videndum, quomodo etiam multò magis post peccatum vsque ad Christum, illi permiserit Deus, vt infestiùs homines quàm ante & post Christi aduentum tentaret & persequeretur: vt infrà dicemus; & propterea callidissimus ille aduersarius, à S. Hieronym. meritò vocatur inueteratus dierum malorum, & veriùs quam senex ille qui Susannæ honestatem conatus est prostituere.

Epist. 54. ad Iulianum.

Daniel. 13.

Supponendo igitur, nulla committi peccata ad quæ non tentet & inducat Dæmon, sicut caro & mundus, iuxtà nonnullorum sententiam, sunt recensenda cuiusque legis facinora, & sic videbimus Dæmonum tentationes, ad illa perpetranda tùm in lege naturæ, tùm scripta inducentes; quia tamen cùm penè infinitæ sint, ob innumeram hominum multitudinem, est impossibile partem illarum vel minorem recensere, cùm etiam nobis non innotescant, & paucas scriptura referat: earum tantùm aliquas in exemplum afferemus, vt magis ac magis astutias atque nequitias ipsius Dæmonis aduersùs humanum genus, agnoscamus. Quod igitur primò spectat ad legem naturæ, omnibus satis compertum est, quomodo Caïmum tentauerit, vt in fratrem suum Abelem insurgeret, illumque enecaret; de quo quidem facinore ac fratricidio loquitur S. Ioannes, qui de Caïmo loquens, dicit ipsum fuisse ex maligno, & occidisse fratrem suum, quia opera eius maligna erant, fratris autem iusta. Sic ante diluuium malignus ille hostis, homines de luxuria & impudicitia tentauit; vnde in Genesi habetur, *Videntes filij Dei filias hominum, quòd essent pulchræ, acceperunt sibi vxores ex omnibus quas elegerant*, per illos filios Dei intelligi non debent Angeli (quicquid nonnulli

Plures à Dæmone tentati fuêre tum in lege naturæ, tum in scripta, vt sacra narrat scriptura.

Genes. 4.

In 1. sua epistola, c. 3.

Genes. 6.

dixerint) sed filij Seth, vt volunt penè omnes interpretes; sic nuncupati, quia in timore Dei fuerunt eruditi, at lapsu temporis libidine superati, ex filiabus à Caïmo oriundis, vt multi docent, filios genuerunt, qui potentes & viri famosi extiterunt: quo factum est vt Dominum pœnituerit quòd hominem fecisset, & decreuit ipsum è terra delere simul ac animalia, propterea quòd *omnis caro corruperat viam suam.* Quis tantæ tamque sæuæ libidinis ignem succenderat nisi Dęmon? fuit igitur quasi opus aquarum diluuio ad illum ignem extinguendum.

Post diluuium, Noë plantauit vineam, bibensque vinum inebriatus est & illo nudato iacente in tabernaculo suo, hostis ille infensissimus, Cham minorem eius filium tentauit, vt patrem suum ludibrio haberet. Aliquo etiam tempore post diluuium, homines à Sem filio Noë oriundi, habitantes in terra Sennaar decreuerunt altissimam turrim ædificare, quò aliud diluuium (si Deus aliquando mitteret) euitarent, sed quis ad hæc eos mouit nisi Dęmon? & propterea non fuerunt *filij Noë* vocati à Deo, sed *filij Adam*, quia à Dęmone sicut Adam ipse, fuerant decepti. Voluit autem ipse Deus in tantam audaciam & pręsumptionem animaduertere, nam cùm tunc terra vnius labij esset, confusę fuerunt eorum linguæ, ita vt non audiret vnusquisque vocem proximi sui, & ita dispersit eos Dominus in vniuersas terras, & ab opere incepto cessarunt. Genes. 9.

O quàm violentę fuerunt tentationes quibus Dęmon Sodomæ & Gomorrhæ habitatores tentauit, suis namque suggestionibus nefanda & abominanda crimina perpetrarunt: vt in eadem Genesi habetur, *homines autem Sodomitæ pessimi erant, & peccatores coram Domino nimis:* & quod est mirum solus Loth cum sua familia iustus repertus est, si enim tantùm decem iusti in illis ciuitatibus reperti fuissent, non deleuisset illas Dominus, vt habetur Cap. decimo octauo. Sed legatur cap. decimum nonum, continet enim tam horrendum esse facinus quod patrare intendebant, vt nihil magis detestandum audiri possit: cùm enim duo Angeli in virorũ forma fuissent domum Loth ingressi, ipsi nefandissimi Sodomitæ vim eis omnibus modis inferre tentauerunt; ob tantas igitur impietates, & effręnatas libidines, *Dominus* (inquit sacer textus) *pluit super Sodomam & Gomorrham sulphur & ignem*, postquam egressus fuit Loth cum sua familia, *& subuertit ciuitates has, & omnem circa regionem, vniuersos habitatores vrbium & cuncta terræ virentia.* Genes. 13. Genes. 18. Genes. 19.

Sanctus Cyrillus obseruauit similiter historiam sancti Loth, quem è Sodomis eductum in montem ascendere iubent Angeli, & quidem vxore in itinere relictâ, & in statuam salis conuersâ, quæ Sodomis Præfato cap. Gen. 19.

nimis affecta, posset Sodomę memoriam excitare, ad sublimem perueniens speluncam, securus (inquit S. Cyril.) iam esse videbatur, & esse de numero eorum de quibus dixit Isaias: *Qui ambulat in iustitijs & loquitur veritatem, &c. iste in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas eius:* ibi nihilominùs laqueos Diabolus extruxit, & filias ne sine posteritate pater earum decederet, ad incestuosos complexus excitauit, ex quibus impia illa Moabitarum & Ammonitarum orta est multitudo.

Isai 33.

Nullus etiam inficias ibit, quin tentauerit omnibus modis Esaü, vt odio haberet & occideret fratrem suum Iacob, cui primógenita sua vendiderat, & eâ ratione benedictionem primogenituræ à suo patre Isaac obtinuerat: dicit enim sacer textus, *oderat ergò semper Esaü Iacob pro benedictione quâ benedixerat ei pater, dixitque in corde suo venient dies luctus patris mei, & occidam Iacob fratrem meum.*

Genes 27.

Genes.37. Et alibi in eadem Genesi, filios Iacob pascentes greges tentauit ipse hostis impius, vt occiderent fratrem suum Ioseph; quod quidem grande scelus executioni demandassent ni Ruben & Iuda obstitissent, sed miserunt illum in cisternam veterem, vnde posteà Iudæ suasionibus extractum, vendiderunt Ismaëlitis, qui in terram Ægypti illum duxerunt.

Genes.38. Posteà etiam, tentauit Iudam de fornicatione cum Thamar nuru sua in biuio itineris, , dum ipse iret ad suas oues tondendas, existimabat enim illam meretricem, cùm solito viduitatis suæ habitu non esset induta, & vultum eius ne agnosceretur, operuisset.

Non desunt plura alia tentationum Dæmonum in lege naturæ exempla, sed ista sufficiant. Iam de tentatione Sancti Iob dicendum sequenti Sectione.

SECTIO II.

De tentatione grauissima Sancti Iob.

Tentatio Sancti Iob grauissima.

EX historia Sancti Iob, satis apertè nobis innotescit Sathanam in virum illum iustum & timentem Deum, eius permissu suas vibrasse sagittas, qui quidem hostis acerrimus, ideò his in impugnationibus & tentationibus, in historia ipsius Iobi hoc nomine *Sathanæ* donatur, quia aperto certamine & quasi signo dato, ei aduersatus est; iam enim suprà diximus, illud nomen aduersarium significare: ideò autem hoc ordine tentationum Dęmonis, hanc Iobi impugna-

tionem reponimus, videlicet in lege naturæ, quia in illa lege extabat, vel illius tempore, si verum est Dinam Iacobi filiam, à filio Regis Sichem constupratam, & à patris conspectu substractã, ipsi Iobo fuisse desponsatam, vt credunt Philo & Paraphrastes Chaldæus, quem sequitur Genebrardus [a]. S. Augustinus [b], ipsum Iobum laudibus efferens, disertis verbis ostendit illum extitisse tempore legis naturæ & ante legem scriptam: *Quàm admirabilis* (inquit) *est sanctißimus Iob, qui antè legem litteris editam, in operibus suis exemplar legis ostendit, nulla in hac causa alicuius documento addiscens, sed naturâ ipsâ duce, cui Deus iustitiæ semen naturaliter inesse decreuit, vndè creatori reuerentiam piâ deuotione seruauit; quantâ ergo laude dignus est? & quibus verbis facta eius debent extolli, cui non ante legem, neque post legem, parem possemus inuenire,* &c. his & alijs verbis quæ in eius commendationem prosequitur, constat hunc Patriarcham tempore legis naturæ vixisse; quamuis tamen aliqui alij velint illum circa Mosis tempora superstitem fuisse; sed quidquid sit, satis ex eius historia discimus Sathanam illum acriter fuisse aggressum, priùs tamen à Deo petitâ & obtentâ licentiâ, aliàs illum nunquam ausus fuisset aggredi. Postquam igitur Deus ipse sanctum virum nonnullis extulisset laudibus, dixit Sathanæ: *Ecce vniuersa quæ habet in manu tua sunt*, & adhuc, *ecce in manu tua est, verumtamen animam illius serua*; hoc est vitam aiunt aliqui, vel etiam ipsum spiritum: sicque lædendo corpus, infractum animum lædere non potuit, erat enim in gratia, & nullo modo ratione alicuius peccati commissi, tot tormenta Sathanæ patiebatur: vnde eleganter dicit Paulus Orosius: *Expetente inimico famulum suum Deus spoliat per tentationem, non nudat, aufert substantiam, & dat gratiam; expetita prædoni præda permittitur, & rursus prædæ suæ custos adhibetur.* Si ergo Sathan Iobum opibus perituris, Dei permissione spoliauit, ditatus est non perituris, videlicet ipsâ gratiâ, & posteà æterno præmio. Sed vultis scire quibus vestiuit eum spoliando? vulneribus, sic enim loquitur Sanctus Zeno: *Ipsum* (inquit) *postremò Iobum quem diuitijs spoliauerat magnis, magnis vestiuit vlceribus*; vnde in textu legimus; *Egressus igitur Sathan à facie Domini, percußit Iob vlcere peßimo à planta pedis vsque ad verticem eius*, hoc est putredine fuit coopertus, & vermibus vndique scatens, & ideò aiebat; *Putredini dixi, pater meus es: mater mea, & soror mea, vermibus*; iam circa seipsum & contrà seipsum (vt rectè aduertit Origenes) omnia inferni agmina vidit exposita, & se prouocatum non ad singulare certamen vnius cum vno, sed vnius cum innumeris Dæmonum Legionibus, vnde egressus est domo, imò & à ciuitate, & sedēs in sterquilinio testâ saniem

Philo.
a Lib. 1. Chronol.
b Lib. qq. ex vtroque mixtum qu. 118.
Iob 1.
Iob 2.
Lib. de Apolog. liberi arbitrij.
Serm. de patientia.
Iob 17.
Origenes.
Iob 2.

radebat; sed ad quidnam discessus iste? quia Diabolus omnia huius sancti viri bona consumpserat, & liberos omnes domus concussione vnâ horâ interemerat, vt non relictum ei fuerit, vbi caput reclinaret, & proindè extra ciuitatem sedebat in sterquilinio ab omnibus suis conciuibus, imò & cognatis atque famulis proprijs derelictus, exceptis tribus amicis eius qui eum consolabantur, & vxore propriâ, quæ etsi erga eum stulta & criminosa verba proferret, virum tamen desolatum comitabatur, & assistentiam præstabat. Ratio autem potissima, cur illum horrori haberent ciues, cognati, & proprij famuli, ita vt extra ciuitatem egredi coactus fuerit, grandis fuit putredo, fœtor, & vermium scaturigines quæ ex eo prodibant, atque etiam lepra quâ erat respersus, quæ quidem cunctis inspicientibus horrorem incutiebat, & ea etiam de causa ciuitate egressus sterquilinium adijt, in quod se deijceret; tam enim horrendus est leprosi aspectus & nociuus, vt Deus in lege leprosos iusserit extra ciuitatem eijci debere: ita vt Rex Osias leprâ percussus coactus fuerit regno cedere, & vrbe excedere: scribit autem S. Gregor. Iobum non quouis lepræ genere, sed fœdissimo & horribiliori Dæmonis operâ affectum fuisse: sed quid hoc dictu, *Testâ saniem radebat?* in Hebræo habetur *hheres*, quod tegulam aut laterem significat, ad quidnam rem tam asperam elegit, ad vlcera & saniosam carnem mundandam? qui vlceribus affliguntur, solent mollioribus panniculis humorem fluentem abstergere, aut saltem blandâ manuum applicatione, cùm omnia deficiunt emundare, quis vnquam ad vulnus asperam tegulam applicauit? Sanctus Gregor[a]. Apollinaris[b], Origenes[c] dicunt eum voluisse ad dolores & plagas quas Diabolus intulerat, grauiores & acriores addere, & in carne sua excitare, & ideò vt plagas abstergeret, non accepit molle & dulce aliquid, quò vehementem atque inenarrabilem dolorem mitigaret ac releuaret, sed testam seu tegulam duram & asperam, volens in hoc ostendere, animum habere his omnibus doloribus & pœnis fortiorem, nec illis succumbere aut deficere, inuictaque armari patientiâ: sicque in praxim redigebat id quod posteà dixit Apostolus: *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo*, & in hoc etiam Apostolum superabat, quòd grauiùs suam affligeret carnem, quam quidem & Sathanas ipse diuexabat: dicere quoque poterat cum eodem Apostolo: *Cùm infirmor tunc potens sum. Ita fortis est suæ carnis infirmitas* (ait S. Ambros.) *vt fortem reddat spiritum*; & S. Chrysost. docet ipsum S. Iobum virtutis suæ magnitudine, vniuersum terrarum orbem collustrasse; & S. August. illum ita omni laude superiorem iudicat, vt nullum sibi videatur inuenire nomen, quo inuictam illius fortitu-

Hom. 39. in Euang.

a 3. Moral. cap. 3.
b In catenam græcam.
c Lib. 2. in Iob.

1. Cor. 9.

2. Cor. 12.
Serm. 25.
Epist. 3. ad Olimp. tom. 1. ad finem.
Serm. 2. 5. de tempore.

fortitudinem & præliandi dexteritatem, pro dignitate declaret, in cuius tanti tamque fortis athletæ victoria, visus est Deus honorem suum constituisse, vt B. Hieronym. annotauit; & Dæmon ipse fateri coactus est se esse victum, omnesque suas machinas esse deiectas & acies profligatas, & ita superatus fugam arripuit: hinc perbellè S. Chrysost. cuius verba in græca catena Iob, ex aureo illius ore referuntur: *Hic vir magnus atque admirabilis, qui vbiuis gentium clarus, qui pietatis athleta fuit, qui coronâ donatus, qui cuncta certamina exantlauit, qui innumera aduersùs Diabolum trophæa constituit*; Adam in Paradiso inter nemora cecidit, Iob inter dolores vicit, vt benè notauit S. August. *Videtis ergo dilectissimi* (inquit) *quid agat tentatio, & quàm vtiles sint huius mundi pressuræ, & quemadmodum corrumpant terrenæ deliciæ.* Ex plagis Iob, eius virtus foràs prodijt quæ latebat, & in omnem mundi plagam est sparsa, vt omnibus exemplum patientiæ constitueretur; vnde eius patientia in Prouerbium iuit; ita vt vir infractæ patientiæ, & omnibus aduersis animo fortitudinèque superior, Iobi patientiam habere dicatur; illamque more aromatum ex incensione fragrantium odorem suum igne tribulationum latiùs spargat; quemadmodum Iobo contigit, quò enim in ipsum sæuior fuit Sathanas, eò magis enituit, & odorem suum sparsit. Plura alia de patientia dicemus, & potissimùm ipsius S. Iob in Tractatu de anima rationali subfinem. Discamus itaque ab illo non patientiam solùm, sed etiam agendas nobis esse Deo præpotenti gratias, in aduersis & tribulationibus, nobis repræsentantes illas non esse iniurias, sed beneficia potiùs, quemadmodum ipse indicauit de calamitatibus quas subijt: *Si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non sustineamus?* &c. *sit nomen Domini benedictum*; id nos posteà docuit Apostolus: *Omni tempore benedicentes*, quid est omni tempore bene dicere? in posteris & in aduersis, inquit ibi Primasius.

Epist. 34. ad Iulianum.

De tempore Barbarico tract. 5.

Primasius.

SECTIO III.

De tentationibus Dæmonum in Lege scripta.

QVOD spectat ad Dæmonis tentationes in lege Mosaïca seu scripta, tot reperiuntur in libris Exodi, Numerorum, Iosue, Iudicum, Regum, Machabæorum, &c. Veteris Testamenti scriptæ Legis, vt illas omnes recensere, esset omninò Lectores tœdio

Plures Dæmonum tentationes in lege scripta.

afficere. Inter illas autem tentationes quibus ad diuersa perpetranda facinora homines tunc temporis inducebat Sathanas, totius generis humani aduersarius, illæ maximè sunt quibus idololatriam suggerebat, hoc est falsorum Deorum adorationem, etiam per sacrificia: & vt id nobis magis innotescat est obseruandum cum quibusdam Patribus, quòd cùm Deus vellet populum Hebræum de Ægypto exeuntem, & Gentilitijs ritibus & ceremonijs renunciantem reformare, & ad pietatem verique numinis cultum instruere, legem dedit Moysi in monte Sinaï, vt in Exodo multis in locis patet, vbi omnia præcepta & moralia & ceremonialia & iudicialia diligentissimè prosequutus, tandem dedit Moysi duas tabulas testimonij lapideas, digito Dei scriptas: cognouit Diabolus quantum sibi ex illis tabulis detrimentum nasceretur, eam legem fore illius populi ad veram fidem & religionem pædagogum, dediscendas esse superstitiones Ægyptiacas, abolendas prauas consuetudines, extinguendam idololatriam, reformandos mores, excolendam fidem, vnum ac verum Deum totis animis amplectendum; & propterea in iras exarsit, & quidquid vi aut fraude potuit, intendit, omnes machinas admouit, vt traditam legem rescinderet, vt idololatriam nutriret, & fœlicia illius populi ad veram pietatem exordia perturbaret: solet enim solertissimus ille aduersarius ex quacumque re, quocumque loco & ex quauis occasione, fortissimas construere tentationes, vt bene obseruauit Philo; ait enim Deum consultò noluisse legem tradere populo suo, dum in Ægypto commorabatur, sed cum peruenit ad desertum, vbi procul abessent ab illis occasionibus quas in Ægypto habebat ipse Dæmon ad tentandos eos, & ad ipsius legis transgressionem excitandos, colebantur namque in Ægypto Dij multi & varij, qui diuinitatis speciem ex altaribus & sacrificijs præ se ferre videbantur, occasione item seruitutis, & timore pœnarum poterant Hebræi ad multa peccata induci contrà legem Dei. Voluit propterea Deus vt Ægypto egrederentur, quò à dijs Ægyptiorum alieni & à potentia tyranni liberati, nihil quod à legis obseruantia eos excusaret, reperirent; imò in solitudine habitantes, solius veri Dei opera contemplabantur, cælos videlicet, lunam, stellas, & alia quæ ipse fundauit, & ita quidem factum est. Nihilominùs ex ijs Diabolus tentationes innumeras extruxit, nam contemplantibus illis solis elegantiam, lunæ plenæ pulchritudinem, & stellarum concentum ac splendorem, planetas emicantes & quasi scintillas emittentes considerantibus, persuadere inde cœpit Deos veros esse qui tali præstabant pulchritudine, & tot bona terris inferebant, & ita ad eorum adorationem illos pertraxit, vt necesse fuerit Deum prohi-

Exod. 20. vsque ad 31. inclusiuè.

Deus legem Moysi dedit & ad quid.

Exod. 31.

Dæmon omnes machinas aduersus traditam Moïsi legem admouit.

Lib. de decem Oraculis.

Deus filios Israël ex Ægypto egredi voluit, & cur.

Variè fuerũt à Dæmone tentati filij Israël etiam in solitudine.

bere astrorum curiosam contemplationem, vt constat ex Deuteronomio: ex ipsa insuper solitudine occasionem accepit persuadendi eis necessarium sibi esse Deum, quem coràm se viderent & conspicerent, qui illos à tam deserta solitudine liberaret, & inde eos impulit ad extruendum vitulum conflatilem: vnde Aaroni dixerunt, *Surge, fac nobis Deos qui nos præcedant:* & ille qui fidem tueri debebat, ad illam destruendam instinctu Dæmonis patrocinium contulit: oportuit autem vitulum illum comminui & in pulueres redigi, vt à tali impietate auocarentur. Idem pariter Deos filiorum Moab adorarunt [a], & Baal, atque Astaroth [b]. Constat etiam quamuis longè posteà de Regibus Salomone & Ieroboam quorum prior [c] cor habuit ita deprauatum per mulieres vt sequeretur Deos alienos non solùm, sed etiam illis fana construeret, & sacrificaret; Posterior verò, [d] vitulos aureos sibi confecit, eis immolauit, ipsosque adorauit. Constat insuper de plurimis alijs de quibus meminerunt veteris testamenti libri, qui tentati à Dæmone, in idololatriam turpissimè prolapsi sunt, contrà id Exodi, *Non facietis Deos argenteos nec Deos aureos*, & in eodem libro, *non facies tibi Deos conflatiles*, & libro Leuitici, *nolite conuerti ad idola, nec Deos conflatiles faciatis vobis, Ego Dominus Deus vester*, & tandem in Deuteronomio, *non vidistis aliquam similitudinem in die quâ loquutus est vobis Dominus, in Horeb de medio ignis, ne fortè decepti, faciatis vobis sculptam similitudinem, aut imaginem masculi vel fœminæ, similitudinem omnium iumentorum quæ sunt super terram, vel auium sub cælo, volatilium atque reptilium, quæ mouentur in terra, siue piscium qui sub terra morantur in aquis; ne fortè eleuatis oculis ad cælum solem videas & lunam, & omnia astra cæli, & errore deceptus adores ea & colas.* Et est quod habet Psaltes Regius, *si audieris me, non erit in te Deus recens*, &c. Et idem, *omnes enim dij gentium Dæmonia.* Quibus sanctæ scripturæ locis, constat Israëlitas & alios suadente Diabolo, contrà Dei mandata stultè ad idololatriam prolapsos fuisse.

Deuter. 4. Dæmon filios Israël impulit ad vitulum conflabilem extruendum. Exod 32.

a Num. 25. b Iudicum 2. 6. 10. 17. c 3. Reg. 11. Dæmon filios Israël eorumque Reges, ad idololatriam induxit, cōtra id quod prohibuerat Deus

d Lib. 3. Reg. 12. & 13. Exod 20. Exodi 34. Leuit. 19. Deut. 4.

Psalm. 80. Psalm. 95.

Mitto plura alia Israëlitarum & aliorum legis scriptæ facinora, eorumque murmurationes, iisdem Sathanæ suggestionibus, aduersùs Deum & seruos eius; mitto quoque adulterium & homicidium quæ commisit Dauid eiusdem Sathanæ incitamentis vt habetur in secundo lib. Regum de quibus iam anteà diximus. Missum facio pariter nefandissimum parricidium ad quod impulit Absalonem, proposito regno paterno, quod eum obtinere posse suggerebat, si Patrem occideret. Nec recenseo tot bella, seditiones, contentiones, strages, perturbationes, homicidia, machinas, fraudes, & alia huiusmodi quas contrà bonum pacis, & charitatem fraternam, inter

2. Reg. 12.

Quam plura facinora suggessit olim Dæmon.

plures, teterrimus ille hostis excitauit, vt constat non solùm in libris Regum, Iosue, & Iudicum, verumetiam Machabæorum, & aliorum.

CAPVT VII.

De Tentationibus Dæmonis in noua lege.

SECTIO I.

Quomodo Dæmon ab initio Christo inuiderit, illumque interimere tentauerit.

Dæmon in antiqua lege, infestiùs homines tentabat quàm in noua.

ETIAMSI Deus Dæmoni permittat vt homines etiam in lege Euangelica tentet, vt constat experientiâ, ei tamen in antiqua lege multò infestiùs homines tentare permissum est, quã pòst Christi aduentum, tunc enim regnabat in filios diffidentiæ, princeps mundi erat, cui omnes subijciebantur; tantaque erat eius potentia propter gratiæ minorem abundantiam, & maiores ipsius vires; vt quasi vim hominibus inferret. Vnde clamabat Ezechias, *Domine vim patior, responde pro me;* at postquam Christus venit, à tanta seruitute mundum redempturus, eius vires eneruatæ & confractæ fuêre; & arguetur à spiritu sancto quisquis dixerit, *vim patior,* & hoc est quod perdoctè tractat Eusebius, *quod autem post tempora saluatoris nostri, potentia Dæmonum fracta iaceat, ipse Porphyrius Christiani nominis hostis, in libro quem aduersus religionem nostram conscripsit, hoc modo testatur. Nunc verò mirantur* (inquit) *si tam multis annis peste vexantur, cùm & Aesculapius & alij dij longè absint ab ea, posteà enim quàm Iesus colitur, nihil vtilitatis à dijs consequi possumus.* Ex his sequitur quod Dęmon in statu gratiæ, non habet tantas vires ad tentandum, quantas habuit in statu naturæ, & in lege veteri, quia iam per Christum ducem nostrum fuit superatus, & eius potentia imminuta: quare nos facilè possumus eum debellare & ictibus eius resistere, quia inimicus inermis est. Hinc etiam passim in hac lege gratiæ idolorum responsa cessarunt, nec tam frequentes ac prodigiosæ elementorum perturbationes ab ipsis Dæmonibus excitari potuerunt, præsertim vbi crucis Christi trophæum erectum, aliaque fidei nostræ symbola in vsu essent; quo tempore etiam vsque ad persecutionem Antichristi Lucifer in inferno alligatus creditur.

Isaie 38.

Euseb. lib. 4. prepar. Euangelica cap. 1.

Apoc. 10.

Aduertendum quoque, inter ipsos etiam homines tempore legis Euangelicæ esse discrimen, quia baptisatos vniuersim minùs permittitur Dæmoni infestare, præsertim externis & violentis machinationibus, quàm infideles non baptisatos; vt etiam è terra Ethnicorum ac Gentilium, nempè Indiæ tam Orientalis quàm Occidentalis, multò horribiliora Diabolicæ virtutis ac potentiæ documenta ad nos scripta transmittuntur, quàm in terris Christianorum audiantur; vt cum illis Dæmones visibiliter ac familiariter palàm inter homines versantur, docent, monent, puniunt, cùm suprà fidem prodigiosas sæpè tempestates excitent, aliaque eis (Deo vt diximus permittente) nocumenta inferant.

Minus Dæmoni, fideles quàm infideles infestare permittitur.

Notandum insuper, discrimen esse inter tempora postrema seu extremo Iudicio vicinia, & anteriora dictæ legis nouæ; nam sub tempus persequutionis Antichristi, rursùm soluetur Lucifer, qui maiori tyrannide (Deo quoque permittente) quàm anteà sæuiet, vt colligitur ex Apocalyp. de qua passim agunt Sancti Patres, speciatim S. Cypr.[a], Athanasius [b], S. Aug. [c], Chrysost. [d], & Gregorius [e], qui tempore gratiæ Dęmonem dicit esse ligatum, ne tantum noceat quantum vellet; & dum tentat in hac lege gratiæ, Deus vniuersim pro solo suę voluntatis consilio, ac libera electione, hunc grauiùs, illum leuiùs, hunc frequentiùs, illum rariùs, vel in hac, vel in illa materia tentari permittit, ac aliter electorum tentationes moderatur quàm cęterorum, quia in hoc nulli facit iniuriam, & cui vult maiorem gratiam impertitur.

Antichristi tempore soluetur Lucifer.

Apoc. 20.
a *Lib.* 7. *ep.* 4.
b *In oratione contra gentes*
c *Lib.* 20. *de Ciuit Dei c.* 7. *& serm.* 197. *de tempore.*
d *Homil.* 1. *ad populum.*
e *Lib.* 31. *moral. cap.* 12.

His suppositis, videndum de tentationibus Dęmonis, deque eius in lege noua malitia astutiaque. Et primò ex scriptura sacra & Sanctis Patribus facilè videre est, quomodo Christus Diabolicæ inuidiæ præ reliquis fuit expositus; ab initio enim ipse videns humanitatem nostram in vtero virgineo Deo vnitam, & super omnem creaturam exaltatam, gloriâque & honore coronatam putans omnem illam gloriam & celsitudinem sibi potiùs deberi, vtpotè Angelorum primo vt antea dictum est, exarsit in inuidiam, & furens subitò exurgit aduersus Dominum & aduersus Christum eius. Duellum hoc monstratum fuit Sancto Ioanni, *Vidit* enim *draconem stantem ante mulierem, quæ erat paritura, vt cùm peperisset, filium eius deuoraret.* Agebantur hæc in cælis, antequam inde draco hoc est Lucifer præcipitaretur; tam enim illi in primo suę conditionis instanti quàm cæteris omnibus spiritibus, obiecta fuit per diuinam reuelationem fortissima illa mulier Maria, in cuius vtero ostendebatur Christus Homo-Deus; vt ab omni creatura adoraretur: expauit ad hanc diuinissimam gloriam draco, illique vehementissimè inuidens, ante mulierem stat, vt

Dæmon ab initio Christo inuidit, illumque interimere tentauit.

Apoc 12.

In opusculis de gloria Angelorum bonorum. illam cum filio perdat; & hanc explicationem putat litteralem Catherinus. Hic ergo draco, inquit, describitur esse ante mulierem quæ erat paritura, vt quem peperisset, filium deuoraret: in quo ira illa magna & odium impotens, ex inuidia pessima declaratur, & homicidium insigne Christi Domini & Matris eius. Nondum in terra, sed in cælis solùm coram Angelis apparuit Maria, habens in vtero cælestem Regem filium suum, & filium Patris æterni, cui & diuinitas erat, & potestas ac imperium; & subitò draco & Angeli eius ardentes inuidia, astant mulieri illi purissimæ Mariæ, & tali furente inuidiâ, Christum Iesum in eius vtero existentem persequuntur, vt illam cum filio perimant, at tunc vana & sine viribus ira fuit.

Cùm autem iam in mundo hoc visibili, factus homo natus esset ex eadem virgine, continuò dubitauit Draco an illemet esset, quem ab initio ex inuidia fuerat aggressus, expectans eius partum, vt illum cum matre perimeret: & ea ratione multoties & multis modis nisus est discernere, an reuerà ille esset, potissimùm verò cum ductus à Spiritu Sancto in desertum, post baptismum de manu Sancti Ioannis susceptum, post ieiunium quadraginta dierum & totidem noctium, videns illum esurire, ansam & occasionem illum tentandi, pluribus alijs Dæmonibus comitatus certaminis spectatoribus arripuit, vt id de quo dubitabat, agnosceret, & an esset ille quem in cælo viderat & fuerat persequutus, vt posteà fusiùs dicemus. *Dæmonis de Christo dubitatio. Matth. 4.*

SECTIO II.

Dæmon tribus tentationibus Christum in deserto est aggressus.

SANCTVS Thomas docet ipsum Dæmonem tentando Christum, eundem seruasse ordinem, quem in tentatione primorum nostrorum parentum tenuerat: nam primò sollicitauit eos ad esum ligni vetiti, & sic ad gulæ peccatum: secundò ad inanem gloriam, cùm dixit aperientur oculi vestri: tertiò perduxit tentationem ad extremam superbiam cùm dixit: *Eritis sicut Dij scientes bonum & malum*; dum ergo idem Dæmon qui erat Lucifer Princeps Dæmonum, & vt existimauit S. AugGust. peculiari Dei permissione inferno egressus, Christum tentauit in deserto, eundem ordinem seruauit, qui ordo est quem tenere solet quando spirituales viros tentat, incipiens à leuioribus, & statim ad maiora perducens, vt etiam notat S. Gregor. Primò igitur Christũ tentauit de eo quod appetune

1. part. qu. 41. art. 4. Eo modo quo Dæmon, primos parentes tentauit, ita & Christum. *Genes. 3.* *Lib. 9. de Ciu. Dei, c. 21.* *Lib. 31. Moral. cap. 31.*

quantumcumque spirituales viri, scilicet de sustentatione corporalis vitæ per cibum, & quamuis non fuisset gulæ vitium, Christum esurientem comedere panes ex lapidibus factos, tamen occasione famis obedire aliqua in re Diabolo, gulæ vitio ascribendum fuisset. Secundò, processit ad id in quo spirituales viri quandoque deficiunt, vt scilicet aliqua ad ostentationem operentur, quod pertinet ad inanem gloriam. Tertiò, perduxit tentationem ad id quod iam non est spiritualium virorum, sed carnalium, vt scilicet diuitias & mundi gloriam concupiscant vsque ad contemptum Dei; & ideò in duabus primis tentationibus dixit: *Si filius Dei es*, non autem in tertia quæ non potest conuenire spiritualibus viris qui sunt per adoptionem filij Dei, sicut duæ primæ: ita S. Thom. Hæ tres tentationes sunt tres lanceæ huius Ioab Dæmonis, tria capita huius aquilæ, tres incātationes huius magi seu venefici, tres gulæ huius cerberi, tria acumina fulguris huius Iouis, quem adhuc loco Dei adorat Mundus, tres cuspides sceptri huius Neptuni, qui in tumescente mari passionum nostrarum inordinatarum regnat, tres rotæ currus huius Plutonis inferorum Dei à poëtis dicti, qui tribus quasi equis trahebatur, atque tridentem in manu tribus munitum acuminibus tenebat: quid dicam ampliùs? hæ tres tentationes tres sunt furiæ, à poëtis quoque depictæ, Alecto, Megera, & Tisiphone: & in summa si Scripturæ Sacræ adhæreamus, hæ tres tentationes illæ sunt de quibus loquitur Sanctus Ioannes: *Omne quod est in mundo, aut concupiscentia carnis est, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ*; per mundum hîc non intelligitur physicè mundus creatus, sed homines mundani, mundique bona & illecebras sectantes; in quo quidem mundo, est concupiscentia carnis, hoc est gula & luxuria; concupiscentia oculorum, hoc est auaritia & curiositas; & superbia vitæ, hoc est ambitio, fastus, appetitus excellentiæ & gloriæ, & ad hęc cuncta reuocantur vitia. De his ergo tribus tentauit Sathanas Christum; concupiscentiâ carnis, quando dixit: *Dic vt lapides isti panes fiant*; superbiâ vitæ, cùm eum ad inanem gloriam aucupandam vrsit, vt de fastigio templi pręcipitaret se, quò magnam hoc modo apud omnes videntes, acquireret gloriam & venerationem, & Angelorum manibus sustineretur; concupiscentiâ oculorum, cùm ostendens ei omnia regna mundi & eorum gloriam dixit: *Hæc omnia tibi dabo si cadens adoraueris me*: sed in vanum his tentauit Christum, cùm in omnibus ab eo fuerit superatus, vt in sequentibus fusiùs dicemus. Aduertit autem quidam insignis Doctor, Christum contrario modo quàm primum parentem agere voluisse, nam Adamus in loco deliciarum & societatis coniugis Euæ, tentatus & prostratus fuit, ideoque Para-

Esdræ 2. Tres Dæmonis tentationes quibus Christum tētauit, quibus comparentur.

1. Ioan. 2.

De quibus Dæmon tentauit Christum.

diso exclusus & eiectus; Christus autem in deserto Diabolum expugnauit, vt homines ad Paradisum deduceret. In Paradiso de fructu vetito comedit, vt ergo illum repararet in deserto ieiunauit Christus.

Christi tentationes expanduntur.

Has igitur tres tentationes breui expendamus, Dęmon in deserto dum cognouit Christum esurire, voluit explorare an verus Dei filius esset, an purus homo, etsi enim plurima habuit indicia, ad suspicandum hominem illum esse Christum & Filium Dei naturalem, illi tamen in oppositum multa alia occurrebant, quibus mens eius excœcabatur perplexáque & dubia hęrebat, cùm enim obscurè Prophetarum oracula, describerent futurum cum potestate magna regiaque Majestate Messiæ aduentum, & tamen illum in deserto pauperem, despectum & esurientem videret; ideò an esset Filius Dei an purus homo satis dijudicare non poterat: vnde offerens ei lapides aiebat: *Si Filius Dei es, dic vt lapides isti*, &c. Ibi meminit panis sed offert lapides, solùm nomen est panis, & substantia lapidis. Sic pascit author mortis, ait S. Chrysol. Heu quàm multi nomine tenus Christiani, re autem marmore duriores, Dęmonis instar Christo esurienti lapides offerunt, non dulces cibos: sed quando esurit nisi quando eorum conuersionem vt Samaritanæ summopere desiderat? & proh dolor! vt eius fami satisfaciant, nihil nisi lapides hoc est corda adamante & ferro duriora ei offerunt, continuò enim bonis eius inspirationibus resistunt easque à se repellunt ac nihili ducunt! quid magis horrendum? Marmor aqua cauat, ferrum calidum malleus domat, sanguis hirci frangit adamantem, & nihil est quod eorum corda domare & emollire possit. Notate Christum cùm esuriret inuenisse ficum sterilem & sine fructu, & proinde ei maledixisse, & subitò aruisse; ille esurit, maximè vestram conuersionem & pœnitentiam exoptans, si ergò steriles & induratos absque pœnitentiæ fructibus vos reperiat, est valdè pertimescendum ne suam super vos inducat maledictionem. S. Chrysost. ad hęc verbà, *dic vt lapides, &c.* ait Dęmonem apud se cogitasse; si poterit de lapidibus facere panes, verè filius Dei est, si autem non poterit, homo est; si igitur filius Dei est, illum cognoscam per miraculum quod patrabit, si autem purus homo, eum ad gulam excitabo. Intendebat autem Dæmon, si illum agnosceret esse purum hominem, à ieiunij proposito ipsum auertere, & prouocare ad inordinatum cibi appetitum, quem vehementer fame oppressum videbat; aut ad tristitiam, quòd cùm grauem esuriem pateretur, ne buccellam quidem panis haberet; aut ad Dei contemptum, qui eum in deserto ad quod se receperat vt ei inseruiret, non sustentabat, sicut sustentauerat Israëlitas & Eliam.

Dæmon meminit panis, & non nisi lapides Christo offert.

S. Chrysol.

Christus nostram esurit conuersionem.

Matth. 21.

Christus sterili ficulneæ maledicens, quid hoc denotare voluit

Opere imperf. in 4 Matth. hom. 5.

Quid intendebat Dæmõ tentando Christum.

Quoniam

Quoniam autem hęc omnia ad gulæ peccatum spectant, communiter censent patres Dęmonem his verbis quę suprà insinuauimus Christum de gula tentare voluisse. Ita S. Ignatius [a], & S. Cypr. [b] Ita quoque S. Greg. Nazianz [c]. asserens Dęmonem voluisse Christum deijcere per esum, sicut Adam, quod ijsdem verbis dixerunt SS. Chrysost. Basil. Ambr. Aug. & Greg. Aiebat ergò Cacodæmon, *si filius Dei es, dic*, &c. quibus verbis duo petit quæ Dei propria sunt. Primum est modus operandi, proprium enim est Dei operari sola dictione, aut verbi sui imperio, cuius ad nutum omnia obediunt, vnde idem est, dic ac impera, iube, præcipe, manda, tanquam totius naturæ Dominus, cuius dicere facere est: & exemplum habemus in Psalmis vbi post dicere habetur mandare & pręcipere, vt ostendatur duo illa idem significare. *Ipse dixit & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt.* Alterum quod Cacodęmon petit, est immutatio naturæ lapidis in panem, *vt lapides isti panes fiant*, vt enim docuit S. Ambrosius, *Solius Dei proprium est, pro sua voluntate rerum immutare naturas, vt conuertere vxorem Loth in statuam salis, virgam in serpentem, aquam in vinum, vt in nuptijs factu in Chana Galilea.* Dolo itaque voluit explorare an lapidum naturam posset in panes conuertere, vt inde posset discernere an esset Dei filius & omnium substantiarum creator; & hac in parte videtur modernis hæreticis fidelior, difficilior enim creditu est lapidis in panem conuersio, virtute diuina & per miraculum supra omnem naturæ ordinem, quàm eadem virtute panis in corpus Christi transsubstantiatio; maior enim est proportio naturalis inter carnem & panem, qui ipsi carni nutriendæ inseruit, quàm inter carnem ipsam & lapides, vt ex Theophylacto colligere facilè est; non enim nutritur caro lapidibus sicut nutritur pane, vnde notanda sunt valdè ipsius Theophylacti verba. *Ne quem* (inquit) *conturbet, quòd credendus sit panis caro; etenim in carne ambulante Domino, & ex pane alimoniam admittente, panis ille qui manducabatur, in corpus eius mutabatur, & similis fiebat sanctæ eius carni, & in augmentum & sustentationem conferebat, iuxta humanum morem; igitur & nunc panis in carnem Domini mutatur.* Apparet igitur difficiliùs esse lapides in panes conuertere, quàm panem in carnem: Si ergo Pater & caput hęreticorum Diabolus, primum credidit dum Christo dixit, *si filius Dei es, &c.* cur secundum non credunt quod quotidie fit in altari? Quòd si dicas Magos Pharaonis, & inter alios Iamnes & Mambres quorum meminit S. Paulus, virgas transmutasse in serpentes, aquam in sanguinem, & ranas subitò produxisse, & apud Gentiles Apollonium Tyanęum & alios admirandas transmutationes operatos fuisse; dicendum est illas non fuisse

a Epistola 8. ad Philip.
b Lib. de ieiunio & tent. Christi.
c In oratione de laudibus S. *b Cypr.*

Duo quæ Dei propria sunt, à Christo petebat Dæmon & quæ.

Psal. 48.

Oratione de fide resurrect.

Dæmon hæreticis fidelior videtur.

Theophyl in cap. 6. Ioan.

2 Ad Timoth. 3.

veras transmutationes, sed simulatas & fictas, atque tantummodo apparentes, vt docet S. Thomas [a]. De his loquens Iustinus Martyr [b], ait: *Quæ ab incantatoribus facta sunt, operâ Dæmonum facta sunt, qui spectantium oculis eas præstigias effuderunt, vt qui serpens non esset eum viderent quasi serpentem, & non sanguinem quasi sanguinem, & non ranas quasi ranas.* Nonnulli docent illas transformationes factas à Magis fuisse veras non quidem virtute ipsâ Diabolicâ, sed inuisibiliter applicando actiua passiuis, sunt enim in rebus naturalibus virtutes occultæ, & nobis ignotę, vt in quibusdam herbis, lapidibus, aquis, succis, animalibus, quæ incredibiles effectus producunt, quorum nonnulla exempla perhibent Plinius [c], & Albertus Magnus [d]. Harum notitiam Diabolus habet, quibus & Deo permittente vti potest, & effectus producere admirandos, qui tamen vera miracula non sunt, vt demonstrat S. Thomas quia virtute non superante naturam, sed potiùs facultate naturali producuntur; & ita credunt aliqui Sancti Patres factos fuisse dracones in Ægypto à Magis, vt Aug. [e] Theodoretus [f], & hanc sententiam tenuisse videtur Philo [g] qui de Magorum serpentibus tanquam de veris serpentibus agere videtur; & eandem sequuti sunt sententiam Abulensis, Lyranus, Caietanus, &c.

a Loco cit.
b Quæst. 26. ad orthod.
c Lib. 2.
d Lib. de mineralibus & animalibus.
e 3. de Trinit cap. 7. & 8
f In Exodum q. 79.
g Lib. de vita Moysi.

Opiniones diuersæ circa nonnullas transmutationes.

Quicquid sit, certum est Dęmonem aut Magos nullatenùs posse virtute suâ rerum naturas transmutare, & propterea Diabolus, ad inuestigandum an Christus verus esset Deus, non simpliciter postulauit vt transformaret lapides in panem, sed vt hoc faceret solâ voluntatis suæ iussione, mandato, & dictione, *dic*, inquit, *vt lapides isti panes fiant.*

Dæmon & Magi, non possunt rerum naturas transmutare.

SECTIO III.

Gladio verbi Dei, primæ Dæmonis tentationi occurrit Christus.

SED quid huic primæ tentationi respondet Christus? *Scriptum est* (inquit) *non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei*; qua responsione nihil certum addiscere potuit Dæmon, an Deus esset, an homo: nam non dixit *possum & volo*, ne se ostenderet ei filium Dei, nec dixit *non possum*, ne se ostenderet mendacem, quia cùm esset homo-Deus, reuerà poterat; & ideò, *prudentè respondit* (inquit S. Ambrosius [a]) *& suam professus huma-*

Quid primæ tentationi Christus respondit.

a Lib. 4. in Luc.

ritatem, suam diuinitatem dissimulauit, sicque vt ait S. Chrysost.[b] *in maiorem suspensionem quam anteà tenebatur, induxit.* Sed vnde hanc sententiam desumpsit Christus? ex Deuteronomio, & est enallage præpositionis, *in omni*, id est, *ex omni verbo*; Hebraïcè habetur *super omne quod egreditur os Domini, viuit homo,* hoc est re quâcumque quam iusserit Dominus, vel ordinarit ad vitæ sustentationem, nutrietur & sustentabitur homo, vti Iudæos in deserto sine pane nutriuit, & solo mannâ cælesti, ac Mosem, & Heliam aluit per 40. dies suo colloquio, suâque virtute naturam eorum conseruante; & si vellet vt sine omni cibo viueremus, vt multos sanctos orationi & contemplationi addictos, spiritualibus delectationibus pauit, adeò vt omnem cibum humanum fastidirent, id prestare posset: vt de facto exemplum habemus de Sancta Catharina Senensi, de Sancta Lutgarda, priscisque Anachoretis: ita aluit Ioannem Abbatem per tres annos solâ Eucharistiâ quam die Dominicâ sumebat, vnde Angelus ei dixit: *Christus tibi verus erit cibus*; teste Palladio in Lausaïca; sic Sanctam Mariam Ægyptiacam ferè per 47. annos, aluit in deserto sine cibo terrestri, pascens eam lachrymis & gaudijs cælestibus: sic de Sancta Magdalena, & pluribus alijs. Rectè igitur dicebat Christus Dęmoni ei lapides offerenti, vt in eos panes conuerteret, *Scriptum est quia non in solo pane viuit homo, &c.* Deinde aptissimè dicit Christus, *sed in omni verbo:* sicut enim homo ordinariè loquendo indiget nutrimento corporeo, ad sui in corporali vita conseruationem; sic ad conseruandam in vita gratiæ animam, indiget verbo Dei: vnde meritò ipsum Dei verbum cibus animæ dicitur, quia id spiritualiter agit in anima, quod corporeum alimentum in corpore, materiale enim alimentum restaurat deperditum, confortat naturam, ad debitam quantitatem perducit, in vita conseruat, & refectum lætificat: sic verba diuina hominem inducunt ad pœnitentiam, quâ deperdita tempora & bona amissa, opera quoque virtuosa per mortale peccatum mortificata, recuperantur, interiores animæ vires confortantur, & ad debitam spiritualis profectus mensuram perducuntur, hortando, comminando, iubendo, consulendo, ac alijs modis, sicut ait Apostolus: *Omnis scriptura diuinitùs inspirata vtilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia; vt perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus*, conseruat quoque animam in vita gratiæ actibusque virtutum, & breuiter, verbum Dei intellectum illuminat, ad fidem inducit, spem roborat, charitatem accendit, opera dirigit, contrà tentationes confortat, in bonis cor stabilit, consolatur, atque delectat, mortemque culpæ, videlicet vitia & errores ab anima expellit;

b Hom. 5. operis imperfecti in Math.
Deuteron. 8.
Absque pane multos nutriuit Deus.
Cap. 6 ?.
Verbum Dei est animæ cibus.
2. ad Timoth. 3.
Verbi Dei effectus.

Psal. 118. hinc Regius vates: *Lucerna pedibus meis verbum tuum: & lumen semitis meis*; & hoc est quod disertis verbis docet Rabanus in hæc verba: *Non in solo pane, &c. Sicut* (inquit) *corpus humanum non viuit sine terreno cibo; ita anima viuere non potest sine Dei verbo, cùm enim spiritualis sit, spirituali solùm indiget alimento*; non ergo in solo pane viuit homo, hoc est non solùm corporeo alimento indiget homo, vt bene subsistat, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei, id est per verba Sacræ Scripturæ homo salubriter viuit, eisque indiget vt benè subsistat, ac spiritualiter roboretur.

SECTIO IV.

De secunda Christi tentatione à Dæmone.

DIABOLVS autem cùm esset primâ tentatione gulæ à Christo victus, nec certior euaderet, an esset Dei Filius naturalis, an purus homo, animo non despondit, sed de inani gloria, si fortè id explorare posset, tentauit, ait enim Sacer Textus: *Tunc assumpsit Diabolus in Sanctam Ciuitatem, & statuit eum super pinnaculum templi.* Hæc ciuitas sancta est Hierusalem in qua sola erat sanctum Dei templum, & vnius Dei cultus, ac vera religio, ait S. Hieron. verisimile est autem ipsum Dæmonem deportasse Christum per aëra, nemine tamen vidente, nec etiam cùm super pinnaculum illum constituit, quamuis existimaret Dæmon, ipsum Christum à multis visum fuisse: & hoc factum est, quia Christus impediebat, ne corpus suum species visibiles ex se emitteret; vel quia non concurrebat cum oculis videntium, ad actum visionis corporis sui, ne viderent illum rapi per aëra, & sic nè eum videntes crederent illum esse Magum, & consuetudinem cum Dæmone habere, sicque Dæmon illusus fuit à Christo, quia eo inscio ita egit Christus vt à nemine videretur, sicut alia vice: *Transiens per medium Nazarenorum ibat*, si enim Habacuc (inquit Chrysost.) purus homo à nullo visus est, quando ab Angelo per comam capitis portabatur de Iudæa in Babylonem, quantò magis est credibile de Christo non fuisse visum, quando volens fuit assumptus à Dæmone? Quemadmodum autem Angelus qui portauit Habacuc, videbatur solùm vnum capillum capitis sui tangere & tenere, sed tamen ne pondere corporis caderet, virtutem suam inuisibilem ad totum corpus extendebat, illamque toti eius moli applicabat: ita dicendum de Dæmone, qui dum assumpsit Christum,

Epistola 150. ad Hedibiam quest. 8.

Dæmon portauit Christum nemine vidente, suam ad totum eius corpus applicando virtutem.

Luc. 4. S. Chrys.

tenuit manum eius aut brachium, si in hominis figura quam primò acceperat, permansit, sed nihilominùs ad totum eius corpus sustentandum & ferendum, virtutem suam applicauit. Permisit autem ei Christus vt eum duceret quò vellet, & suis ipsius Dæmonis viribus sustentaret, ac si purus esset homo, vt notant SS. Gregor. Hieron. &c. qua in re S. Chrysost. non Diaboli potentiam, sed Christi patientiam expendendam obseruat, quæ talis fuit vt ab ipso Dæmone duci se permitteret: *Et statuit eum suprà pinnaculum templi*, pinnaculum hebraïcè dicitur à verbo *panah* quod prospicere significat; quasi pinnaculum significet aliquid eleuatum, omnium prospectui expositum, aut ex quo quis possit aliquid prospicere. Locus autem suprà templum, super quem statuit Diabolus Christum, erat templi altior pars, templum verò altitudine centum & viginti cubitorum erat, vt refert Iosephus: ritè igitur locus iste ita eminens, & omnium prospectui expositus, dici poterat pinnaculum. Verisimile est autem, pinnaculum hoc templi, fuisse fastigium siue cacumen vestibuli & frontispicij templi: vel vt ait Venerabilis Beda, erat tectum templi planum sicut alibi tecta in Iudæa, & vltrà planitiem (vt etiam notat Lyranus) ascendebat quædam clausura in circuitu per modum propugnaculorum ad decorem & defensionem: & ibi Diabolus Christum collocauit, & dixit ei: *Si Filius Dei es mitte te deorsum*; certum est his verbis voluisse Dæmonem tentare Christum de inani gloria; voluit quidem ille iterùm explorare, an verus Filius Dei esset, ita tamen vt si purus esset homo, eum induceret ad desiderium inanis gloriæ, quo affectaret appeteretque ab hominibus æstimari & magnificari. Ita SS. Ambros.[a] Chrysost.[b] August.[c] Gregor. Nazian. Bern. Thomas, & alij multi.

S. Chrys. Hom. 5. operis imper. in M. t.

Pinnaculum quid.

Lib. 15. antiq. cap. 14.

Toletus in c. 4. Luc.

In 3. Reg. cap. 6.

Christum voluit tentare Dæmon de inani gloria.

[a] *In 4 cap. Luc.*

[b] *In Ps. 40.*

[c] *Serm. 14. in Psalm. qui habitat.*

De inani ergo gloria eum tentaturus (inquit Abul.[d]) aptè è deserto extrahit, & in celeberrimam totius orbis ciuitatem ducit, & in loco totius ciuitatis eminentiori statuit, inanis enim gloria tunc validè excitatur, cùm quis in conspectu plurimorum habetur excellentissimus. Sanctus Ioannes Climachus, huius naturam formicæ comparauit; namque sicut formica tritico ad maturitatem perducto & purgato, egreditur ad illud rapiendum & comedendum; ita cœnodoxia aut inanis gloria, opere aliquo ad perfectionem deducto; & sic erga Christum se gessit Dæmon, videns quod ieiunium compleuerat: dixit ergo ei. *Si Filius Dei es, mitte te Deorsum. Erras Diabole* (inquit Petrus Rauennensis) *cadere non potest Deus, conuenientiùs dixisses, si Filius Dei es, ascende ad cælum, cùm sit hominis vtique ad ima cadere, Dei sit conscendere ad superna, sed sicut suis suadet, suis prouidet semper, sic suos eleuat vt de alto præcipitet citiùs in ruinam.*

[d] *In cap. 4. Matth. qu. 33.*

Vnde inanis gloria excitatur.

Dei est ad superna conscendere, sed hominis ad ima cadere.

Lib. 1. Coll. cap. 4.

Hâc agendi calliditate, vicit Dęmon Heronem Anachoretam, vt refert Cassianus, quòd cùm quinquaginta annis in deserto esset commoratus, rigorem continentiæ perpetuò seruans, & miro feruore opera mortificationis exercens, solo pane & aquâ contentus, tandem ab Angelo Sathanæ fuit delusus, apparens enim illi tanquam Angelus lucis, persuasit illi eum adeò esse sanctum & tanti meriti apud Deum, vt Angeli etiam ex alto ruentem exciperent, nullamque inde læsionem corpus eius reciperet; præcipitem ergo in puteum se dedit, miserèque perijt, amittens per superbiam, quod per mortificationem & abstinentiam, tot annorum spatio, lucratus fuerat.

Peccator se deorsum mittit.

Ioan. 8.

Diabolus ergo qui è cœlo deorsum cecidit in Tartara, vellet quoque Christum & quoscumque alios, ad eadem si posset demittere & trahere; & dum aliquem nostrum ad peccatum inducit, non aliud facit, quàm vt ipse mittat se deorsum; vnde Christus Iudæis aiebat: *Vos de deorsum estis, ego de supernis sum*, tunc enim Diaboli filios per imitationem vocabat. O incomparabilis malitia, Christo suadere vt se mittat deorsum! quod Christus suadente Diabolo non præstitit, multi eodem suadente pręstant, & maximè illi qui solas diuitias, gloriam, dignitates quærunt, & quotidie deteriores fiunt; nec dicendum tamen Dæmonem vim illis inferre, cùm nulla ratione liberum arbitrium cogere possit, sicut de facto dum Christo suasit, vt mitteret se deorsum; *Non impulit* (inquit Chrysost.) *non tetigit, non appropinquauit, sed tantùm dixit mitte te deorsum, quia omnis qui obaudit Diabolo, ipse se deponit deorsum, nam Diabolus ad malum hortari potest, cogere non potest*; quod & eisdem verbis annotauit Aug. vnde in Apocalypsi dicitur ab Angelo ligatus, vt non seducat ampliùs gentes, posteà tamen in fine sęculi soluendus; & sic tantùm nocere potest ijs, qui ad eum tentationibus consentiendo accesserint: quod obseruat S. August. *Dicet, inquit, aliquis, si alligatus est, quare adhuc tantùm præualet? verum est fratres charissimi, quia multùm præualet, sed tepidissimis & negligentibus, & Deum in veritate non timentibus dominatur, alligatus est enim tanquam innexus canis catenis, & neminem potest mordere, nisi eum qui se illi mortiferâ securitate coniunxerit: iam videte fratres, quàm stultus est homo ille, quem canis in catena positus mordet, tu te illi per voluptates & cupiditates sæculi noli coniungere; & ille ad te non præsumet accedere; latrare potest, sollicitare potest, mordere omninò non potest nisi volentem, non enim cogendo, sed suadendo nocet, nec extorquet à nobis consensum, sed petit.* Id faciliùs similitudine intelligi potest. Si lapidem ferro confrices ad excutiendum ignem, licet scintillæ dissiliant, nihil tamen efficis nisi fomitem adhibeas vt accendatur: ita

Homil. 5 in imperf.

Dæmon tentando non cogit voluntatem.

Tract. 12. in Ioan.

Apoc. 20.

Serm. 197. de tempore.

ſicet Sathan per tentationem quaſi ferrum fuſile, è ſenſualitate noſtra ignem conetur elicere, nihil tamen ei proderit, nec accendetur, niſi tu adhibeas conſenſum & voluntatem quaſi fomitem, quo ignem ille peruerſus accendit. Suſcitet ergo Dæmon quas voluerit ſuggeſtiones, cogitationes in corde pariat, quaſi ad ianuam cordis pulſans, vt poſſit ingredi; nihil proficit quandiu firma reſolutione tanquam ſerâ cor obſeratum eſt, quandiu iſta nobis diſplicent nec conſenſum damus; ſicut enim puella non poteſt matrimonio iungi quandiu negat conſenſum, quandiu dicit non, licet multis ſollicitationibus importunè vrgeatur & perturbetur: ita voluntas Diabolo non poteſt obligari quandiu dicit non, & licet vrgeatur per lenocinantis voluptatis ſenſum, quandiu negat conſenſum nihil in eam poteſt Dæmon: *Illius quidem eſt ſuadere* (inquit Chryſoſt.) *ſed noſtrum eſt perſuaſiones eius per legis obſeruantiam ſuperare*; propterea nemo culpam ſui caſus & interitus Diabolo aſcribere poteſt, quaſi ipſe ab illo ad hoc vel illud peccatū coactus & attractus fuerit, ſed ſibi ipſi malum illud debet aſcribere, quia ex propria & deliberata voluntate, ſuggeſtionibus Diabolicis conſentit, & eis locum dat, contrà id quod habet Apoſtolus[a]: *Nolite locum dare Diabolo.* Locus (inquit Sanctus Thomas[b]) datur Diabolo per conſenſum voluntatis; ideoque nullum locum in nobis ille habet, niſi quem libero noſtræ voluntatis conſenſu, ei conceſſerimus. Ipſemet Dæmon id benè nouit, cùm illud indicauit Sancto Antonio; ipſe enim ſemel huic ſancto viro occurrens, conquerebatur quòd omnes homines ſibi maledicerent, Reſpondit Sanctus Antonius, id meritò & ſuâ culpâ fieri: *Quia tu* (inquit) *omnes vexas & turbas*, cui Dæmon, *ego nihil efficio, quia in nolentem nihil poſſum, ſed ſi ipſi ſeipſos adinuicem perturbant, ipſi ſuo in ſuggeſtionem conſenſu, ſibi mali ſunt authores*; & ſic præclarè dicit S. Chryſoſt, *Chriſto non dicit, mitto, ne vim facere videatur, ſed mitte te deorſum dicit, vt oſtenderet, quòd vnuſquiſque noſtrum libertate arbitrij voluntatis ſuæ culpa cadit in mortem.*

Hom. 5. ex vario in Matth.

a ad Epheſ. 4.

b In cap. 4. ad Epheſ.

Locum dare Diabolo quid ſit.

Loco citato.

SECTIO V.

Allegat Dæmon malè scripturam, vt Christum ad se præcipitandum inducat, at aliam ad rem facientem, adducit ipse Christus.

Dæmon scripturam allegat, vt Christum ad se præcipitandum inducat.

Psalm. 90.

Hom. 5. ex diuersis in Mat.

DÆMON maximè exoptans assequi quod de Christo intendebat videlicet vt se deorsum mitteret, & sic ab omnibus illum videntibus, in maiori admiratione & veneratione haberetur, locum Sacræ Scripturæ ex Psalmo nonagesimo desumptum allegat: *Scriptum est* (inquit) *quia Angelis suis mandauit de te, & in manibus tollent te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. O nefanda artis astutia* (clamat Chrysost.) *& damnanda temeritatis audacia! qui viderat se à Domino responso legis fuisse percussum, iam non tantum nequitiæ suæ armis vtitur, in quibus inutilis repertus est, sed & ipse legis testimonium mutuatur, & inde tentat vincere, vnde dolebat se fuisse iam victum, & qui audierat scriptum est, audet dicere scriptum est.* Aduertendum autem, hanc Diaboli tentationem allegando scripturam, fuisse fatuam, & irrationabilem; fatuam quidem, quia si Christus præcipitasset se de pinnaculo, nemo credidisset hoc esse deuotionis signum, sed potiùs fatuitatis & vanitatis; irrationabilem verò, quia irrationabile valdè est, vt ille qui ratione omnia gubernat, sine aliquo profectu præcipitet se de alto. Præterea authoritas quam in medium adduxit, est insufficiens propter tria: primò quidem quia ex hoc quod dicitur: *Angelis suis*, &c. non probatur, vt ait Chrysost. quod Christus se debeat præcipitare: secundò authoritas est incompleta, eamque Dæmon truncat & mutilat in duobus: primò quia malitiosè omisit verba: *Vt custodiant te in omnibus vijs tuis*, quia ad præcipitium, non ad viam hortabatur, inquantùm volebat vt se Christus præcipitaret, præcipitia enim non sunt viæ, in quibus nos custodiant Angeli; quod scitè habet S. Bernard. *Quid* (inquit) *mandauit? nempè quod in Psalmo sequitur, vt custodiant te in omnibus vijs tuis, nunquid in præcipitijs? non est via, sed ruina, & si via tua est, non illius*: secundò est authoritas hæc incompletè à Dæmone adducta, quia tacuit illud quod sequitur: *Super aspidem & basiliscum ambulabis & conculcabis leonem & draconem*; ipse enim Diabolus secundùm Origenem est aspis, est leo, est draco, &

Quàm fatua & irrationabilis fuit scripturæ allegatio à Sathana, & ob quid.

Male Dæmō scripturam allegat, & ob quid.

In Psalm. qui habitat, serm. 14.

Hom. 31.

co, & Basiliscus, & omnium serpentium regulus, nocentiora habens venena quàm cęteri. Non solùm autem Christus in tentationibus hunc serpentem conculcauit, verùm etiam id potest quicumque iustus Dei gratiâ adiutus. Dęmon igitur citauit scripturam sacram diminutè, tacens illud tanquam astutus, quod sibi contrarium videbatur, & solùm referens quod suo aptum videbatur instituto. Et rectè Origenes de eo dicit: *silet & transit versiculos qui contrà se scripti sunt.* Et S. Hieron. *de sua conculcatione quasi tergiuersator tacet.* Ita in Psalmum suprà citatum hoc idem faciunt, hodie membra eius, hoc est hęretici, dum pestilentes errores suos, verbis Sacræ Scripturæ tum mutilatis tum deprauatis fulciunt, vt simplices decipiant. Tertiò hęc auctoritas non est ad propositum & ad rem de qua agebatur, nam filius Dei (inquit Chrysost.) Angelorum manibus non portatur, sed ipse magis Angelos portat & omnem creaturam; Vnde Apostolus, *Portans omnia verbo virtutis suæ.* Intelligitur autem hęc auctoritas de quolibet viro sancto & iusto, qui Angelorum auxilio indiget, non verò de Christo qui maior est Angelis, & meliùs ipsis hereditatem consequutus est & nomen. *Nulli enim*, ait Apostolus, *vnquam Angelorum dixit Deus, filius meus es tu, ego hodie genui te.* Hanc auctoritatem satis latè exposuimus in Tractatu de Angelis; sed solùm hic addimus, quòd si custodiant nos Angeli in omnibus vijs nostris, non tamen in pręcipitijs, vt suprà monuit S. Bernardus, nam ô peccator, si ad supplicia temerè diuertere velis, & ad illa tendas, nequaquam speres, vt custodiant te Angeli, quinimo te deserent; si tu iuuenis graui te periculo exponis, vt tuæ satisfacias libidini; ne credas quòd quantumcunque te Angelo commendes, adsit tibi in re iniusta fauorem pręstiturus; si tu virgo contrà legem Dei, parentumque obedientiam, matrimonium clandestinè machinaris, & te pręcipitem das; si tu immoderato ludo totaliter intendis; si tu ambitionem tuam sequens, Regum frequentas curias, maiores expensas faciens, quàm tuæ facultates permittant; si tu familiarem cum aliena vxore consuetudinem contrahere contendis; hęc pręcipitia sunt, in ijs ne speres quòd Deus mittet Angelum suum qui te custodiat, quinimo miserè rues, & pedem tuum, imò te totum ad lapides multos allides & offendes, sicque peribis, ac proindè tibi prospicias. Aduerte autem hîc quòd quemadmodùm ipse Dęmon inducebat Christum vt se demitteret, ei pręedicens ex Scripturis Sacris, nullum incursurum periculum, proptereà quòd ex Dei mandato Angeli illum manibus sustinerent: ita solet homines inducere, vt se à virtutis statu demittant ad ima vitiorum; scriptum est enim quoniam Deus

In cap. 4. Matth. & in Psalm. 90.

Hom. 13. in Matth.

Hebr. 1.

Ibidem.

Peccatores cuiuscumque generis se præcipites dant.

Dæmon homines inducit, vt se à virtutis statu demittant.

est misericors, qui posuit Angelos, sacerdotes scilicet & ministros Sacramenti pœnitentiæ in ingenti numero, qui te manibus excipient, vt peccatum nullatenùs te offendat, nec exitium inferat, *Mitte te deorsùm*, nam scriptũ est, *in quacumque hora ingemuerit peccator omnium iniquitatum suarum non recordabor.* Sed sicut Christus vt vim vi repelleret, & clauum clauo truderet, contrà scripturam extrà propositum à Dęmone allegatam, in medium adducit ipse scripturam ad rem facientem, & ait illi. *Rursum scriptum est non tentabis Dominum Deum tuum:* ita ei oppone scripturam; *Perdes omnes qui operantur iniquitatem;* & item; *Ira eius in peccatores respicit.* Et deinde; *Vultus Domini super facientes mala.* Ac denique oppone illi eandem scripturam quam allegauit Christus; *Non tentabis Dominum Deum tuum.*

Deut 6. *Psalm. 5.* *Eccles. 5.* *Psalm. 33.*

Opponenda Dæmoni scriptura.

Tentaret enim Deum ille qui sub spe veniæ & facilis absolutionis à Sacerdotibus, in peccatum laberetur. Sed quid est propriè Deum tentare? dicitur homo Deum tentare, quando vult per miraculum obtinere quod naturali viâ obtineri potest, vt Dei virtutem experiatur, & quando à Deo ipso vult fieri, id quod per causas secundas, secundùm naturæ cursum à Deo statutas, potest obtinere, & hoc est peccatum, ait ibi Lyranus, *Vtere*, inquit, *medijs ordinarijs, nec ea neglige.* hanc doctrinam egregiè latèque prosequitur S. Augustinus, & hanc celebrem habet propositionem; *Pertinet ad sanam doctrinam, vt quando habet quod faciat homo, non tentet Dominum Deum suum,* sicut verbi gratiâ verè agricola Deum tentaret, qui cùm posset messes colligere terram colendo & serendo, his omissis actionibus, vellet miraculosè à Deo sibi eas exhiberi; Pręd icator item qui cùm posset per studium concionem pręparare, nullo pręcedente studio, eam agere aggrederetur; ille quoque tentaret Deum & eius potentiam, qui se exponeret periculis quæ posset vitare, vt experiretur an Deus illum eriperet; Item Deum tentaret qui sine gubernaculis mare ingrederetur; Prætereà illum tentaret qui in morbis periculosis, aut tempore infectionis mali aëris seu pestis, non vteretur medijs ad se conseruandum, sperans quòd Deus illum miraculosè aut sanaret aut conseruaret: ac denique ille Deum tentaret qui de eminenti quodam loco se pręcipitaret dicẽs, videbo si Deus auxiliabitur mihi: hoc modo Dæmon Christo suadebat vt de pinnaculo templi se præcipitem ageret, quia cum Angeli erant sustentaturi; at si id præstitisset, Deum tentasset; vnde respondet; *Scriptum est non tentabis Dominum Deum tuum;* poterat enim Christus ex illa eminentiori parte templi per communem scalam descendere, hæc patens erat descendendi via, ideoque si eâ relictâ voluisset descendere se demittendo,

Tentare Deũ quid sit, & quomodo illum multis modis homines tenteat.

Lyran. in c. 4. Matth.

Lib. 22. contra Faustum c. 3?.

sperans ab Angelis sustentationem, verè Deum tentasset, & ideò ait Dæmoni, *non tentabis, &c.* Bene igitur ad sanam doctrinam pertinere dicit S. Aug. vt quando homo habet quod faciat, non debet Dominum Deum suum tentare. Iuxta quam multi sunt, qui Deum tentare videntur, tu videlicet, qui quæris vt Deus Angelos mittat ad portandum te in cœlum, cùm tibi sit patens scala mandatorum, quam cùm tenere possis, ne quidem vis eam attingere: tu itidem Deum tentas qui te demittis voluntariè ad occasiones peccati, sperans quòd Deus manibus suis te sustentabit, ne offendas ad lapidem pedem tuum, cùm tibi pateat securitatis via quam possis tenere, tales fugiendo occasiones: tu pariter tentas Dei sapientiam, si absque studio vel doctrina maiorum, vis per teipsum sapere & alios docere; quod proprium est hæreticorum; tu tentas eius bonitatem, dum post tot commissa aduersus illam peccata, tu emendationem vitæ procrastinas, & differs de die in diem; tu denique tentas eius patientiam, perseuerando in peccatis tuis: tentas eius clementiam dum negligenter oras, & sine deuotione. Nota illud Ecclesiastici; *Ante orationem præpara animam tuam, & noli esse quasi qui tentat Deum;* Tu denique tentas Dei iustitiam, dum precaris illum, quò de inimicis tuis vindictam sumere possis: vnde duo Apostoli reprehenduntur à Christo dum aiunt; *Vis dicemus vt ignis descendat de cœlo?* Tot & multis alijs modis tentatur Deus; & proptereà cùm Dæmon suaderet Christo vt Deum tentaret, præcipitando se deorsùm, quia non erant defuturi Angeli qui illum sustentarent, præclarè respondit, *Non tentabis, &c. Ex hoc autem responso incertus Dæmon,* ait S. Chrysost. *ad tertiam transiit tentationem, dixit enim apud se; Tria hæc retia habeo extensa super omnem mundum, vt quisquis euaserit de retibus gulæ, incurrat in retia vanæ gloriæ, qui euaserit de retibus vanæ gloriæ, incidat in retia auaritiæ: hic autem iam retia gulæ dirupit, & retia vanæ gloriæ transiuit: ponam ei nunc retia auaritiæ, & ostendam illi omnia regna mundi; si concupierit ea, scio quia homo est, si autem contempserit ea, scio quia filius Dei est, nec enim potest desiderare quæ ipse creauit, nec delectatur terrenis qui fruitur cœlestibus.* Hæc Chrysostom. Ideò Dæmon ad tertiam se accingit tentationem, de qua in sequenti Sectione.

Loco citato.

Eccles. 18.

Luc 9.

In operis imperf. Matth. hom. 5.

SECTIO VI.

De tertia Christi tentatione à Dæmone.

ITERVM assumpsit eum Diabolus in montem excelsum valdè, & ostendit ei omnia regna mundi & gloriam eorum, & dixit ei; *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me.*

Num 23. & 24. Legimus Balaamum Ariolum omnes vires suas applicasse, vt populo Dei malediceret, id autem in primo congressu consequi non valens, loca mutabat, & ad aliam partem diuertebat, instigante Rege Balaac qui credebat (vt ait Rupert.) ex mutatione locorum mutandam populi fortitudinem, & quòd quem ex vna parte fortem inuenerat, ex alia deprehendere posset infirmum; igitur secundò & tertiò loca mutauit; ita Dæmon volens superare Christum, loca mutauit, videns enim se illum circa gulam in deserto vbi deerat panis, vincere non potuisse; tulit eum in Sanctam Ciuitatem quæ valdè populosa erat, vt ad inanem gloriam induceret; & cernens se iterum à Christo victum, locum tertiò mutat, ducens eum in montem excelsum, & promittens omnia regna mundi, si eum adoraret, & hoc vltimo loco, supremam fortioremque tentationem extruxit, & omnem suam euacuauit potestatem, vt aiunt Chrysost. [a] & Ephrem [b].

In lib. Num.

Tertio Dæmon Christum tentat, & quomodo.

a *Hom. 13. in Matth.*

b *Lib. de pæn. ante medium.*

Quisnam autem fuerit ille mons super quem Diabolus duxit Christum, non conueniunt inter se multi Doctores: Non pauci opinionem eorum qui terram Sanctam descripserunt sequuntur, qui quidem notant illum montem esse vicinum deserto Quarantanæ, vbi ieiunauit Christus, & gulâ tentatus fuit à Diabolo, vnde illum vocant Diaboli montem: Valde notanda sunt Adrichomij verba in descriptione terræ Sanctæ: *Mons Diaboli* (inquit) *distat duobus milliaribus à Quarantana; est à latere Bethel & Haï australi: in eum deductus fuit à Sathana Christus cùm ostenderet & adpromitteret illi omnia regna mundi si procidens adoraret se.* Sic Brocardus & Bredenbachius in descriptione terræ Sanctæ. Non respuunt alij opinionem eorum qui volunt hunc montem fuisse Nebo, qui erat eminentissimus in campestribus Moab, vltrà Iordanem, in quem Deus duxerat Moysem, vt illi promissionis terram ostenderet, ibique mortuus est. Sed quidquid sit, ex illo monte, *Ostendit*, Dæmon Christo, *omnia regna mundi, & gloriam eorum:* in Hebræo gloria di-

Quisnam fuerit ille mons super quem Dæmō duxit Christum.

P. 19. Num. 90.

Deut. 33.

citur *Chabod*, quæ vox significat id omne quod illustre est & splendidum, vt sunt diuitiæ, deliciæ, honores, dignitates, & quidquid conducere potest, vt aliquis inclytus excellensque appareat: qua voce filij Laban vsi sunt de Iacob loquentes: *De illius* (scilicet Laban) *facultate ditatus, factus est inclytus*. In Hebræo, *fecit gloriam*. Ostendit ergo Christo Diabolus omnia regna mundi & gloriam eorum, id est quidquid in eis est splendidum, illustre, gloriosum, fulgidum, honorificum, &c. scilicet, vrbium splendorem, gentium multitudinem, terrarum pulchritudinem, Regum, Principumque opes, famulos, vestes, rhedas, exercitus, palatia, triumphos, & quicquid in quolibet erat speciosum & magnificum, vt ea concupisceret, & concupiscens, sibi promittentem adoraret; at cùm Christus omni concupiscentiâ esset liber, & proindè omnia terrena despiceret, nulla horum omnium cupiditas, eius animum pupugit.

Genes. 31.

Per mundi regna &c. quę Christo ostēdit Dæmon, quid intelligendum.

Sed notemus hic Dæmonem more suo agere, Christo ostendens solùm id quod erat gloriæ & splendoris exteriùs fulgentis & nitentis in regnis mundi, non verò dolores, afflictiones, molestias, angores, timores, anxietates, curas, lacrymas, oppressiones, suspiciones, difficultates, & alia innumera mala quibus ipse abundat, & plenus est: nam S. Ioannes rectè ait: *Totus mundus in maligno positus est*; hæc semper molitur Diabolus, sic peccatores decipere festinat, eis voluptates, gloriam, & splendorem in regnis, principatibus, & alijs similibus præeminentijs ostendendo: tristitias verò, dolores, molestias, &c. ab eorum mentibus longè faciendo. Mulier illa, quæ Babylon vocatur, habebat poculum aureum in manu sua, plenum abominatione, & immunditijs; poculum aureum ostendit Diabolus, latentes abominationes non detegit; sunt nempè mundi honores, diuitiæ, voluptates, sicut vuæ acerbæ, & poma viridia, atque immatura, quibus dentes comedentium obstupescunt, sed speciem tantùm & viriditatem Diabolus ostendit, acerbitatem tacet. Ad hoc demonstrandum Rex Salomon (vt habet S. Chrysost.) postquam omnia comprobauit, librum edidit Ecclesiastes, hoc est concionatoris, in quo ostendit, experientiâ se didicisse cuncta quæ in mundo splendida & gloriosa apparent, esse laboribus & tristitijs plena: *Vidi* (inquit) *cuncta quæ fiunt sub sole*, (hoc est in vniuerso mundo) *& ecce vanitas & afflictio spiritus*: quod inductione ab ipsamet experientia desumpta elegantissimè prosequitur; exponit namque se pecunias innumeras auri & argenti coacervasse, & substantias Regum & Prouinciarum obtinuisse, delitijs cunctis vacasse, omni ciborum genere fuisse oblectatum, innumerâ seruorum multitudine septum, ædificasse domos, plantasse vineas, fecisse hortos, & pomaria conseuis-

Mundi gloriam honores &c. ostendit Christo Dæmon at non dolores, afflictiones, &c.

1. Ioan 5.

Apoc 17.

Hom. 55. ad populum.

Eccles. 1.

Eccles. 2.

ſe, & conſeruiſſe ea cuncti generis arboribus, extruxiſſe piſcinas aquarum, poſſediſſe ſeruos & ancillas, multamque familiam habuiſſe, armenta quoque & magnos ouium greges, feciſſe ſibi cantores & cantatrices, ſcyphos, & vrceos ad fundenda vina: *Et omnia* (inquit) *quæ deſiderauerunt oculi mei, non negaui eis, nec prohibui cor meum quin omni voluptate frueretur, & oblectaret ſe in his quæ paraueram, &c. vidi in omnibus vanitatem, & afflictionem animi*; & quod Salomoni contigit, illud idem Regibus & Principibus contingere ſolet, cunctiſque alijs qui mundi nitent gloriâ; difficilè eſt enim explicare quibus doloribus torqueantur, quantis & quàm innumeris anxietatibus & curis affligantur; quod ampliùs oſtendit idem Salomon: *Verti me ad alia*, inquit, *& vidi calumnias, quæ ſub Sole geruntur* alij legunt oppreſſiones, circunuentiones, fraudes *& lacrymas innocentium, & neminem conſolatorem, &c.* Mos ergo Dæmonis eſt, ſolùm gloriam fulgentem & nitentem oſtendere, non verò tot mala quæ ſub tali gloria abſcondita latent: vnde perbellè ait S. Gregor. *Hic Dæmonis eſt mos, quòd vt trahat animas hominum, ea tantum illis oſtendit quæ voluntati eorum poſſunt placere, allicereque eorum appetitum, ſub quibus grandia multaque abſcondit mala quæ incurrant*: ita explicat de eo illud Pſalmiſtæ: *Sub lingua eius labor & dolor.* Linguam eius vocat inſtigationem ſuaſionemque illius, quam facit proponendo ſolùmmodò ea quæ videntur bona, ſub quorum ſpecie abſcondit, laborem & dolorem, qui in eis inuenitur, & mala ad quę pertrahere conatur, ſicut piſcator ſub ſpecie cibi conuenientis quem oſtentat, abſcondit hamum quo piſcem capiat; & ideò cauendum & ſibi proſpiciendum.

Eccleſ. 4.

Lib. 14. Moral. cap. 5.

Quomodo Dęmon Chriſto mundi regna oſtendit

a Hom. 5. in c. 4. Matth.
b 3. p. q. 41. art. 4.

Quomodo autem Chriſto Dæmon oſtenderit omnia mundi regna & eorum gloriam, non omnes conueniunt. S. Chryſ. [a] Euthimius, & alij, cum S. Thoma [b] aiunt ideò Dæmonem Chriſtum duxiſſe in montem excelſum, vt ex eo cuiuſque regni, ſi non ita expreſſè, ſaltem confuſè, plagam & ſitum oſtenderet: verbi gratiâ dicendo & quaſi digito indicando, verſùs hanc partem eſt Regnum Perſarum, verſus iſtam, eſt Romanorum Regnum, ibi ſita eſt Syria, ibi Africa, illic Aſia, iſtic Europa, hîc Iudæa, & ſic de alijs. Franciſcus Lucas putat Dęmonem omnia regna Chriſti oculis obieciſſe per artem perſpectiuæ, vel opticæ, cuius ipſe eſt peritiſſimus; alij alio modo rem exponunt, ſed tot diuerſis opinionibus dimiſſis, in illam quæ eſt doctiſſimorum etiam modernorum deſcendo, qui quidem poſt Theophylactum & Ianſenium, docent Dęmonem inſtar pictoris omnium regnorum imagines & ſimulachra ex aëre condenſato, per varias fulgoris ſolis refractiones, vti fit in Iride, nouo quodam mo-

do repræsentasse; & quasi pinxisse, fecisseque vt per eas omnia quæ in regnis erant, splendida atque gloriosa apparerent, & Christi oculis obijcerentur. Hoc modo repręsentat Diabolus Sagis Palatia illustrissima, omnibus mundi ornamentis excellentia, quę subitò dispa-rent: sic idem Diabolus in aëre certâ arte illum densando, contemperando, & inficiendo, pinxit multa specta & horribiles figuras, vt leonum, ferarum, serpentum, & monstrorum, eaque oculis Sancti Antonij obiecit vt eum terrefaceret, vt notauit S. Athanasius in eius vita; ita B. Antoninus refert idem S. Catharinæ Senensi accidisse. Ita ergo credunt hi authores, quibus assentio, Diabolum oculis Christi exteriùs omnium regnorum, ciuitatum, hominum &c. species ex aëre densato & vaporibus efformasse, vt apparerent vera mundi regna, veraque eorundem gloria & magnificentia, prout in mappa aliqua geographica mundus à nobis conspicitur; *ostendit autem illi in momento,* vt ait S. Lucas, hoc est breuissimo tempore, secundùm communem scripturæ locutionem, quâ per Isaïam ait Dominus, *Ad modicum, in puncto,* (id est per breue tempus) *dereliqui te.* Ita Euthimius [a] S. Ambr. [b] docet ideò in momento Diabolum regna mundi Christo ostendisse, quia in momento hoc est breui tempore, cuncta illa pretereunt, & sæpè honor sæculi abijt antequam venerit [c]: *Mundus transit & concupiscentia eius.* Hoc Ethnicus Seneca benè perpendit, dùm sic scribit, *quid miraris? quid stupes? omnes huius mundi diuitias? pompa est, ostenduntur istæ res, non possidentur, & dùm placent, transeunt.* In momento ergò subsistunt, & finem accipiunt, quia non possidentur nisi tempore præsenti, tempus autem pręsens vnico solummodò instanti subsistit; & si ab ipso humani generis exordio (inquit Greg.) vsque ad hoc tempus in quo sumus, mentis oculos ducimus, omne quod finiri potuit quàm breue fuerit videmus; ponamus enim quemlibet hominem primo die mundi conditum, vsque ad hodiernum diem vitam duxisse, hodie tamen eandem vitam quam quasi longam ducere videbatur, finire, ecce finis adest, præterita iam nulla sunt, quia cuncta transierunt; futurum in hoc mundo nihil est, quia nullum ad vitam vel breuissimum restat momentum, vbi est ergo longum tempus, quod inter initium finemque deprehensum, ita consumitur, ac si nec breue vnquam fuisset? Hæc Greg. Vnde Iob, *Gaudium hypocritæ ad instar puncti,* id est ad momentum vel instans; quasi diceret, gaudium mundi quo hypocrita exultat, repentè extinguitur, & euanescit quasi scintilla, quæ hoc ipso quòd succensa splendorem emittit, extinguitur & absumitur: quod & impij ipsi etiam fatentur, *nos nati continuò desinimus esse,* hoc est ad instar puncti, nullâ intercedente morâ, quasi

S. Antoninus 3. p. histor. tit. 23.

Luc 4. *Isaiæ 26.* Dæmon regna mundi Christo ostēdit in momēto, & quid hoc denotet.

[a] *In cap. 4. Matth.* [b] *Lib. 4. inc. 4. Lucæ.* [c] *1. Ioan 2.* *Seneca epist. 110.*

S. Gregor. Quàm subitò esse desinant homines.

Iob 20.

Sapient. 5.

non maiorem durationem contraxerit gaudium, quàm efformatio puncti in continuo. Ita S. Gregorius. In hoc ergò quod Euangelista notauit, Dęmonem subitò & citiùs quàm omnes necromantici possent operari, regna mundi & eorum gloriam Christo ostendisse, & illius oculis obiecisse, apertè voluit designare quàm exiguæ entitatis omnia illa sint, quæ tam facilè breuissimoque instanti, lustrari possunt; vnde etiam vniuersa illa pompa illicò disparuit. Iuxta istam sententiam, credit & appositè quidam vir eruditissimus, innumeras Dæmonum legiones astitisse suo Principi famulaturas, quem videbant in prioribus congressibus superatum, quæ omnes ex aëre varia omnium regnorum expresserunt simulachra, & omnes ciuitates eorum pulcherrimas ita expresserunt, vt quidquid in vnoquoque regno & in quâcumque ciuitate, pretiosum, splendidum, concupiscibileque esse poterat, fulgentissimum coram Christi oculis exhibuerint, vt omnia regna mundi & eorum gloriam manifestè conspicere videretur. Illic, Romam exhibebant triumphantem, istic, Babylonem pulcherrimis muris cinctam, & amplissimis palatijs constantem; ex illa parte, regnum Ophir auro splendidissimo abundans; ex ista, regnum aliud illustrissimum, &c. Regna itidem repręsentabant, nobilissimis clarissimisque plena viris, & innumerâ hominum multitudine redundantia, fontibus ornata limpidissimis, fertilissimis nemoribus circundata, excultissimis hortis insignita, in quorum agris ingentes pecudum copiæ apparerent; mare similiter triremibus & omnis generis nauibus opertum; insulas etiam, &c. Et iudicabat Dæmon, quòd si Christus esset homo tantùm, validè posset illum inducere ad sui adorationem, cùm vniuersa mundi regna tam illustria, cum omni quam conspiciebat gloria, tam liberaliter offerret; nam homines vnius tantùm regni cupiditate, ad quodcumque facinus impelluntur, omniaque sibi licere vt regnent censere solent. Hunc dicendi modum tenet S. Chrysostomus, quem breuibus verbis conclusit S. Bonauentura, *Omnia*, inquit, *concupiscibilia, in quibus & per quæ homines regnant ostendit*. neque incongruum est credere, Dæmones omnia prędicta repræsentantes, supremo illi eorum Principi, varijs & plurimis reuerentiæ signis fuisse obsequutos, & ea subiectionis & obsequij signa dedisse, quę coram legitimo rege regna solent exhibere, vt validiùs hoc ipso persuaderet Christo se illorum regnorum omnium, plenum Dominium & potestatem accepisse; id siquidem indicare videntur verba illa quæ apud S. Lucam Diabolus dixit: *Tibi dabo potestatem hanc vniuersam, & gloriam illorum*; hoc est omnimodam regendi authoritatem; quasi diceret iuxta mentē S. Bonauenturæ, *Tibi dabo vt habeas hoc Dominium potestatis, & præ-*

Dæmones Regnorũ, &c. simulachra ex aëre efformarunt, dum ab eorũ Principe Christus tentaretur.

S. Chrysost. S. Bonauent. in c. 4. Luc.

Dæmones suo Principi reuerentiam exhibentes, & ob id.

Luc. 4.

S. Bonau. loco citato.

& preconium laudis, vt tibi illud exhibeatur, sicut vides mihi exhiberi. Vt ergò ad sui adorationem Christum induceret, ait illi: *hæc omnia tibi dabo, &c.* & S. Lucas addit, *quia mihi tradita sunt & cui volo do illa: Tu ergo procidens si adoraueris coram me, erunt tua omnia.* Dilemnate acutissimo apud se Diabolus agebat; aut hic est verus Filius Dei, aut purus homo; si Dei Filius est, certum est quòd non sustinebit me superbientem, & postulantem adorationem sibi ipsi soli debitam; si autem purus homo est, vtique tam ingenti bonorum & honorum copiâ allicietur, ad id præstandum quod tam facilè & breui tempore, & sine labore facere potest, scilicet me adorare.

Dæmonis dilemma.

SECTIO VII.

Mendacem se exhibet Dæmon in promissis suis.

SED vide ventosa Dæmonis verba, iactat enim se potestatem & authoritatem super omnia regna habere, & se illam Christo concessurum modò illum adoret, *In quo seipsum*, ait S. Chrysostomus, *exhibet & facit legitimum & naturalem Dei filium, omnium rerum creatorem, & totius mundi gubernatorem, cui omnia tradita sunt; qui & propterea tanquam legitimus omnium Dominus, posset in quemcumque vsum, ad suam voluntatem omnia conuertere.* Egregiè S. Irenæus [b] hæc Diaboli verba expendit, & eius detegit mendacia, sicut mendax est ab initio, quæ tria sunt. Primum est, cùm ait nimiâ arrogantiâ ad se pertinere omnia, reclamante Domino ac dicente in Psalmis, *meus est orbis terræ, & plenitudo eius.* Quod Sancta Anna declarat, in lib. 1. Regum, *Domini namque sunt cardines terræ, & posuit super eos orbem;* id est ipsius sunt omnes præcipuæ partes terræ, Oriens, Occidens, Meridies, atque Septentrio, super quas tanquam super fundamenta quædam, totum reliquum orbem constituit, ac proinde in sua potestate habet omnia pro libito suo in hoc mundo dispensare atque commutare. Alterum Dæmonis mendacium est, quòd omnia pro suo arbitratu queat elargiri, & hoc est quod ait idem S. Irenæus, ipsum mentiri, in eo quòd dicit se dare regna cui vult, *cui volo do illa*, cùm æterna sapientia dicat: *Per me reges regnant, per me principes imperant*, hoc est Daniele testante, *Deus transfert regna, atque constituit.* Suffragatur Apostolus, *non est potestas nisi à Deo.* Mentitur ergò Dæmon dum ait Christo, sua esse mundi regna, seque illa posse dare cui voluerit, cùm Dei sint quæ ipse

Hom. 13. in Matth.

b *Lib. 5. contra hær. à cap. 21. vsque ad 24.*

Quamplura Dæmonis in suis promissis mendacia.

Psal. 49.

1. Reg. 2.

Dæmon cuncta ad se pertinere ait, etiam si de facto nihil possideat.

Dæmon nihil potest elargiri, cùm nihil habeat, latè id ostenditur.

Lib. cit. cap. 24.

Prou. 8.

Dan. 2.

Ad Rom. 13.

gubernat, dat, & transfert; quòd si regna habeat Dæmon, sunt ipsa vitia, ipse enim est Rex super filios superbiæ, *in his regnas,* (inquit Cyprian.[a]) *quos inquinas, & in his quos polluis, dominaris.* Quod & S. August.[b] tradidit exponens Apostolum ad Ephesios, qui vocat Dæmones principes, potestates, & rectores mundi tenebrarum harum, *Ne fortè* (inquit) *cùm dixisset* (mundi) *intelligeres Dæmones esse rectores cæli & terræ; mundi dixit tenebrarum harum, mundi dixit amatorum mundi; mundi dixit impiorum & iniquorum; mundi dixit de quo dixit Euangelium, & mundus eum non cognouit.* Huius igitur mundi Dæmon est Rex & Princeps, prout etiam docet ipse Christus, *Princeps huius mundi eÿcietur foras.* Sed si de mundo hoc sensibili, si de regnis, prouincijs, & ipsorum gloria ac magnificentia, si de honoribus, diuitijs, pecunijs & alijs huiusmodi sermo sit, nihil horum habet prętèr verba inflata, ventosa, & inania promissa, sicque nihil dare potest. Quod ostendit Michaël Psellus in lib. de Dæmonibus, vbi ait: & si Dæmonia diuitias nobis & gloriam promittunt, nihil tamen ex se tradere possunt: quippe cùm imperium nullum habeant; sed visu tantùm quędam inania suis cultoribus afferunt, varia prorsùs & instabilia. Sic innumerabilibus processibus constat quòd maleficis in principio subuersionis, pecunias argenteas (sicut etiam S. Antonio Sportam argenteam ostendebat) promittat, ostendat & det, quas cùm putant se habere, & eis volunt vti, pecuniæ resolutæ sunt in stercora equorum, aut aliam vilem materiam. Ita Binsfeldius, de Confessionibus maleficarum, refert Ioannem Cuno filium Annæ de Rouer, quæ saga erat, & eum ad tantum crimen induxerat, recepisse in auri specie quatuordecim coronatos à quodam Dęmone, qui cuiusdam filiæ quam dictus Cuno amabat, formam assumpserat, quam quidem pecuniam tandem conuersam in putredinem se reperisse, coram iudicibus fassus est. Et sic apparet Dæmonem verba solùm habere ventosa, & nihil eorum quæ promittit dare posse; & ideò in eum egregiè quadrat illud Prouerbiorum, *Nubes, & ventus, & pluuiæ subsequentes, vir gloriosus, & promissa non complens.* Videbis in æstate nubem atram extensam, emittentem sonora tonitrua, & fulgentissimas coruscationes, quæ abundantissimam aquæ copiam promittere videtur: & quidem homo insipiens qui Philosophiæ regulas nescit, talibus tonitruis & fulgurationibus motus, aquam certò euenturam sperat; qui tamen sapiens est, irridet huiusmodi indicationes; nouit enim nubem illam non habere in se nisi partes siccas, & exalationes aridas & ardentes, ex æstatis calore genitas, tumentes vento illic incluso; quæ omnia in ventum tandem resoluta subitò transibunt: ita se habet Diabolus,

a In oratione exhortatoria aduersus gentes.
b In Psal. 54.
Ad Ephes. 6.
Ioan. 1.
Ioan. 12.
Psellus.
Binsfeldius preludio 10.
Prou. 25.

quem Salomon vocat virum gloriosum, in Hebræo, *Mithallel*, quod idem est ac iactans, tumens, laudans seipsum, quomodo legit Pagninus; nihil namq; magis illi proprium est quàm iactantiæ verba effutire. Tertium Dæmonis mendacium est, quod Christo esset omnia regna daturus, & eorum gloriam, si eum adoraret: quia vt aiebat, erant ei tradita, & cui volebat, illa dabat, ô astutia verè ludibrio habenda! ô temeritas nimia! nemo dat quod non habet, Diabolus autem in se nihil habet gratiæ, gloriæ, deliciarum, diuitiarum, honorum, &c. Ergò illa omnia nequit dare; & sic temerè & in vanum illa promittit: & si quæras quid ergò in se habeat, dicam illum habere solùm dolorem, timorem, rabiem, inuidiam, sulphur, ignem infernalem, damnationem & pœnam, & illa sunt quæ habet Dæmon, & quæ dare vel procurare potest; vt disertè docet S. Cypr. qui illum impium & mendacem vocat, quia promittit, & quod dare possit non habet, preter languores, fœtores, & supradicta similia, sicut scabiem, putredinem, & vermes dedit Iob Patriarchæ, mortem eius filijs, deperditionem eius substantiæ; cœcitatem, surditatem, & tortiones ei quem ingressus est, mortem & submersionem porcis in quos ei ingredi concessum fuit, &c. Quòd si auari & ambitiosi huius sæculi aduerterent, & diuitias & honores dona Dei esse arbitrarentur, ad illa consequenda relicto Dæmone Deum colerent & illũ non offenderent: At proh dolor! quasi non Deus sed Diabolus largitor eorum esset, Diaboli voluntatem exequuntur, Dei verò contemnunt. Non sunt ergò bona aliqua à Dæmone speranda, vt sunt gloria, diuitiæ, deliciæ, honores, &c. cùm ex his nihil habeat, nec possit nisi supradicta mala (adhuc Deo permittente,) quorum est princeps, concedere, solus Deus est bonorum omnium author & largitor, & ab ipso solo sunt speranda, vt docet S. Augustinus, & ideò ait Sapiens; *Longitudo dierum in dextra eius, & in sinistra diuitiæ & gloria*, & Aggeus Propheta; *Meum est aurum, meum est argentum, dicit Dominus exercituum.* Hac de causa Ieremias vehementer excandescit contrà eos, qui temporalia bona accepta ferebant Reginæ Cæli hoc est Lunæ, aut syderum constellationibus, & dicebant; *Ex eo tempore quo cessauimus sacrificare Reginæ Cæli, & libare ei libamina, indigemus omnibus, & gladio & fame consumpti sumus.*

Pagninus.

Dæmon nihil habet quod possit dare, præter dolores pœnas, &c.

Tractatu de ieiunio & tentatione Christi.

Deus solus est omnium bonorum author & largitor.

Lib 10. de Ciuit. Dei, c. 14.
Prouerb. 3.
Agge 2.
Ierem. 44.

Tandem mentitur Dæmon (inquit Chrysost.) quia nullatenùs intendebat dare, quod promittebat, etiamsi illa essent in sua potestate; sic parentes nostros decepit, promittens eis diuinitatem & æqualitatem Dei in sapientia, quod nullatenùs intendebat complere nec poterat: vnde idem Chrysost. expendit verba quæ posteà di-

Dæmon non intendebat Christo dare quod ei promittebat, nec etiam poterat.

Serm. contra Iudaeos & Gentiles de nuptijs, tom. 3.

xit Deus ad Adam: *Adam vbi es?* quasi dicere voluerit, *quonam peruenisti? nunquid ad regnum quod tibi Diabolus fuerat pollicitus? ad diuinitatem quam tibi promiserat?* & concludit, *omnia offert, & vniuersa spondet se dare, qui nihil penitùs habet quod det.* Itaque (ait quidam modernus author) noli vel ipsi vel ipsius ministris, hoc est, mundanis hominibus multa promittentibus, & nihil soluentibus confidere, quia vtplurimùm quicquid loquuntur fraudis plenum est. Sic olim Pseudoprophetæ promittebant Regi Achab, insignem de Syriæ Rege victoriam, verùm in prælio occubuit: solo ergo vento Dæmon homines pascit, quasi Chamæleon dum vana pollicetur, & nihil præstat: hinc Ecclesiasticus: *Sicut qui sequitur vmbram, & apprehendit ventum, sic qui attendit ad visa mendacia.* Vltrà autem tot mendacia Dæmonis, manifestè quoque fraus & dolus in sua pollicitatione apparet, inquantum futurum pro præsenti commutat, *dabo*, inquit, adorari vult de præsenti pro spe recipiendi promissa, & in futurum tempus differebat, quæ dare non poterat, vt sic sperantem deciperet ac confunderet. Simili modo & fraude nititur ipse Dæmon hominibus persuadere, vt voluptatibus & sibi dent tempus præsens, & futurum ac senectam pœnitentiæ & Deo reseruent, cùm tamen senectus incerta sit, & ad pœnitentiam inhabilis, vti monet S. Gregor. Rursum persuadere conatur vt homines bona momentanea æternis, humana diuinis, terrena cœlestibus, caduca stabilibus, stultè inconsideratèque præferant. Fraude quoque & dolo se se simulat Diabolus animarum mercatorem, cum Sodomorum Rege: *Da mihi animas, cætera tolle tibi*; sicut namque Christus fœneratur animas, ita & ille, hic quidem ex amore, ille verò ex rancore, vt æternis eas tormentis excruciet; offert hic pro vnius acquisitione mundum vniuersum, vt animæ præstantiam consideres, eamque non vili vendas pretio, quippè quam Dæmon vniuerso præfert orbi; Christus autem multò cariùs emit, creando in illius vsum cœlum & terram, & quidquid illius ambitu continetur, redimendo eam pretiosissimi sui sanguinis effusione, adeò vt ne guttulam quidem vnam reseruaret sibi, sed animam suam pro ea oppigneraret, rem scilicet pretij inæstimabilis dedit, videlicet semetipsum, vt nos redimeret. Quando pyratæ capiunt in mari merces alicuius mercatoris, si videres illum mercatorem pro illis redimendis immensas dare diuitias, inde colligeres, quàti sint valoris tales merces: nos sumus Dei merces, vt dixit S. Gregorius Nazianzenus, quas cepit pyrata infernalis; vt has redimeret diuinus negotiator dedit omnia sua, immò & seipsum, suam diuinitatem, potentiam, gloriam, sanguinem, ani-

Margin notes: 3. Reg. 22. — Eccles. 34. — S. Gregor. — Non sunt humana cælestibus præferenda. — Genes. 14. — Animæ valor & quantum ipsa est æstimanda, latè ostenditur. — Ad Titum 2. — S. Greg. Naz.

mam, &c. vt nobis innotescat quàm pretiosa sit anima nostra: stultescit igitur peccator qui eam primo occurrenti & minimum offerenti vendit. Imago magnâ arte & studio ab aliquo famoso Apelle aut Zeuxe elaborata, non solet leuiter vendi; anima hominis per gratiam ornata & Dei manu effecta, imaginem filij eius in se delineatam habet: vnde raram eius pulchritudinem Angeli mirantur, dicentes: *Quæ est ista quæ ascendit de deserto delicijs affluens?* & illam peccator tam vili æstimat, vt pro re vilissima subindè alienet: ebriosus eam tradit pro vini haustu; luxuriosus pro sordida & momentanea carnali voluptate; auarus pro exiguis temporalibus bonis, &c. Si quis resoluit animam suam diuendere, saltem hoc non fiat priuatâ emptione, sed publicâ auctione, vt per concursum multorum eam cedat plus offerenti: hâc enim praxi vtuntur homines vt res venales ad iustum pretium ascendant: vnde præco auctionis, non statim cedit rem cuicumque, & quodcumque pretium offerenti, sed repetitis vocibus, dicens, nemini pretiosior, nemini carior est? ô Christiane! alienaturus animam, voca pium aliquem Theologum, vt ab eo rescias quo pretio illam redimere & conseruare tenearis, & tibi dicet, quod omnia bona terræ danda essent si haberemus, imò vita: nam dicit S. Ioannes: *Nos debemus pro fratribus animas ponere.* O carnalis homo! noli mulieri vendere animam, *Pretium enim scorti vix est vnius panis: mulier autem viri pretiosam animam capit*, ait Sapiens: imò licet Diabolus tibi promittat omnia regna mundi, & gloriam eorum, vt Christo promittebat, ne cedas eam, sed fiat proclamatio publicæ auctionis, conuenient aliqui qui quidem eius dignitatem probè cognoscentes, offerent quod est maioris valoris; aderit pater cœlestis qui valorem eius agnoscens, pro eius liberatione proprium suum tradet filium, vt ait Sanctus Paulus: *Proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum*; ipse quoque Dei Filius conueniet, & tanti eam faciet vt mortem pro ea subire non renuat, quod ostendit Sanctus Paulus; *Dilexit nos & tradidit semetipsum pro nobis*, multis igitur multa offerentibus ne tradas eam, nisi priùs conuoces Patrem & Filium, eos rogans an non sit illis carior, &c.

Cantic. 1.

1. Ioan. 3.

Prouerb. 6.

Ad Rom. 8.

Ad Ephes. 5.

SECTIO VIII.

Multa pollicetur hominibus Dæmon, vt illum adorent.

QVEMADMODVM autem ipse Dæmon, obtulit Christo omnia regna mundi, si cadens vellet eum adorare, & nihil ab eo obtinere potuit, imò confusus aufugit; ita tentationum suarum astu nos cupit attrahere, vt eum adoremus, & cùm sit superbus & arrogans, vult pro Deo reputari, quanquam nec pulchritudine, nec bonitate polleat, neque vllo beneficio hominibus se commendet, quin potiùs sit deformis, abominabilis, nequitiæ, ac malitiæ plenus, semper nostro intentus exitio, & proindè indignus cui vel in minimo obsequamur: vt igitur à multis adoretur & colatur, sicut voluit adorari à Christo, cuncta quanquam non sua pollicetur; & perpetuò in ore habet, *dabo tibi*. Carnalem trahit ad luxum dicens, dabo tibi delectationem; auarum ad furtum dicens, dabo tibi pecunias; mulierculam ad perditionem, dicens, dabo tibi victum & vestitum; iracundum ad vindictam dicens, dabo tibi honorem, &c. precipua tamen promissio aut pollicitatio est, quâ bona huius seculi promittit, inter quæ precipuum locum habent diuitiæ, pecuniæ, ac facultates. Propterea S. Bernard. dixit diuitias, & temporalia bona esse laqueum, quem Dauid vocat venantium; de quo quidem laqueo habet Apostolus: *Qui volunt* (inquit) *diuites fieri incidunt in tentationes & laqueum Diaboli*, hunc laqueum pauci euadunt; quod adeò verum est, vt nec Iudas qui Apostolus erat, laqueum istum quem ei Dæmon parauit, euaserit, cùm enim ei argenteos repræsentauit, tam potens fuit ille laqueus vt illum ad Domini sui proditionem ex qua mors est subsequuta, induxerit. At quod peiùs est, dum laqueum tendit & parat, vult adorari vt Deus, & dicit, vt Christo: *Hæc omnia tibi dabo, &c.* & ita multi ab eo delusi, ei se miserè vouent & dedunt. Sit etiam exemplum de Magis & Sagis sperantibus ab eo diuitias, voluptates, honorem, fauorem & gratiam; procerum euersionem & vindictam inimicorum, &c. & tamen è contrà accidit, nam ipsi miseriores, egentiores, & magis exosi remanent, quippè mendax est ipse Dæmon, & fraude plenus in omnibus, preterquam in vltione, idque in certos solùm homines, & quantum permittit Deus, vt patet ex Iobi historia. Nunquam Magus fuit arte suâ locupletatus

Quænam pollicetur Dæmon, vt adoretur.

Serm. 3. in Ps. qui habitat. 1. ad Timot. 6.

Magi & Sagæ frustra à Dæmone sperant diuitias, &c.

& auctus obolo, vt benè notauit Bodinus in Dęmonomaniâ, & nunquam saga comperta est quæ sic fucare faciem suam potuerit, vt visa sit speciosior; sed contrà dici solet, deformis vt Saga. Honores autem, tantùm abest vt arte magicâ quis consequi valeat, vt Magos videamus abominationi esse omnibus ob eorum turpitudinem, quâ maior excogitari non potest, cùm Sathanam in forma hirci fœtentis cogantur adorare, eaque in parte osculari, quæ nec dici nec scribi honestè potest. Quod autem ad diuitias spectat; certum est magnos in terræ sinu thesauros esse absconditos, eorumque sedes Sathanæ esse cognitas, sed nunquam Magus extitit qui arte istâ aureum vnum compararit, vt fatentur omnes, imò quicumque diuites qui se rebus magicis addicunt vt diuitijs augeantur, ferè in paupertatem abeunt, egentes verò, totâ vitâ paupertatem perferunt, omnis enim potestas, honor, dignitas, diuitiæ, &c. à Deo dantur. Sed cur thesauros humi conditos suis mancipijs non impertitur Sathanas? cur eos egenos relinquit? certè nec aliter vult Deus, nec Diabolus potest; si enim diuites posset reddere eos qui ei addicti sunt, vt sagas, & quos ad Magiæ idololatriam pertrahit, & qui ei fidelitatis iuramentum seu homagium (vt vocant) inconsideratè & vt cæci præstant, verisimile est quòd plurimos in suas partes adduceret. Et hæc sunt quæ ad propositum nostrum, sunt collecta ex Bodini Dæmonomania, ad Magorum & Sagarum insanias, & Dæmonis fraudulenta mendacia detegenda, ne quis ab eo miserè deceptus, ad eum Christo contempto, ad suam damnationem recurrat. *Lib. 2. cap. 8. & lib. 3. cap. 3.*

SECTIO IX.

Quamnam Dæmon à Christo exigebat adorationem, ad quam etiam homines inducit.

DÆMON itaque vt Christum ad eum adorandum induceret, dixit ei, *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me*; quibus verbis magis ac magis suam prodit arrogantiam & fastum, cùm non simplicem & inferiorem adorationem ab eo exigat, sed supremam soli Deo debitam, quæ latria nuncupatur: quod ex Christi responsione satis constat, dum ait: *Scriptum est Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies*, vbi etiam vox illa *seruies*, ex S. August. debet intelligi de illa seruitute, quæ soli Deo tanquam supremo Do- *Epistola 66. ad Maximum.*

mino debita est, quod verba ei adiuncta, *illi soli*, satis iudicant. Deus enim seruitutem illam petit quæ sibi soli debetur, & quam alijs dijs impendere prohibuit. non itaque prohibet Deus adorationem & cultum impendere sanctis eius, quam duliam vocant, hoc est inferiorem cultum, & minùs adhuc Virgini sacræ quæ hyperdulia dicitur, quicquid garriant hæretici; neque etiam ipse impedit adorationem seu venerationem, quam vt Apostolus docuit, Regibus & principibus tenemur exhibere, neque pariter seruitutem dominis temporalibus debitam, quam Spiritus Sanctus, eiusque Apostoli & Prophetæ præceperunt & commendarunt, cùm vt dictum est, loquatur tantùm de adoratione & seruitute suprema, quæ soli Deo debita est, tanquam verò Deo & supremo Domino; duo namque ille habet, est enim verus Deus, & est quoque supremus Dominus; quia est verus Deus, illi debetur adorationis supremus cultus; & quia supremus est Dominus, suprema seruitia ipsi soli sunt exhibenda. Vt autem B. Augustinus notauit, dictio, *soli*, personam alienæ naturæ excludit, quia ex eo quòd solus Pater est supremâ adoratione colendus, non excluduntur Filius, & Spiritus Sanctus, quia licèt sint distinctæ personæ, sunt tamen eiusdem numerò naturæ. sic vim vocum exclusiuarum interpretandam S. Thomas ex Sacra Theologia docuit. Ex his ergò liquidò patet, quàm sit execranda Diaboli superbia, eiusque intolerabilis inuerecundia, qui non quamcumque adorationem aut seruitutem, sibi à Christo impendi postulauit, sed illam omnium supremam, quæ soli Deo debita est, ipsique soli exhibenda.

Adoratio multiplex.

Epistola citata.

Dictio (*soli*) quid excludat.

S. Thomas.

Quemadmodum autem ex nimia superbia ab initio optauit, procurauit, & omni conatu contendit exaltare solium suum, & similem se altissimo exhibere, & vt ait S. Greg. Nazianz. *Primariæ excellentissimæque pulchritudinis gloriam, summumque ac regium Dei honorem affectauit*; sed nihil aliud consequutus est quàm vt pro luce tenebris obtegeretur, pro excellentissimis quibus affulgebat muneribus, innumeris malis maneret subiectus, vt suo loco diximus: ita vult etiam nunc Christo ostendere, se illam retinere altissimi similitudinem, dùm ab eo superbè nimis ac temerè latriæ adorationem exigit, at statim audiemus quam ab eo passus fuerit repulsam. Idem S. Gregor. Naz. ostendit quomodo semper sub tot deorum simulachris seipsum exposuit, vt si non sub vna ratione, saltem sub alia adoraretur. Proptereà posuit se sub specie solis, lunæ, stellarum, ignis aëris, aquæ, terræ, plantarum, animalium, hominum, fontium, fluuiorum, montium, vallium, &c. vt in quacumque re ad quam quiuis oculos conuerteret, eum colere, & sub quacumque re ad quam qui-

S. Greg. Naz.

Dæmon etiã nunc adorari vult & quomodo.

Oratione in Sancta lumina.

uis

uis esset propensus adorare posset; qui lucis pulchritudine delectantur, in Sole; qui tenebras amant, in Plutone; qui cælorum influxus attendunt, in stellis; qui sublunarium mutationem, in Luna; qui sapientiam diligunt, in Mercurio; qui bella, in Marte; qui luxum, in Priapo; qui ciuitates & diuitias quærunt, in Ioue; qui atra bili tristantur, in Saturno; qui sanguinei sunt, in Venere; qui ardoribus æstuant, in fontibus; qui hominum frequentias fastidiunt, in montibus. Huiusmodi mores Diabolus tenet, qui cùm superbissimus sit, nullâ re ita delectatur, sicuti cùm ei reuerentia illa exhibetur, cuius ille nulla ratione capax esse potest: idcircò tot adorationis genera, tot sacrificiorum oblationes instituit, quibus à Gentilibus tanquam Deus honoraretur, vt posteà dicemus, vbi ipsum esse Simiæ similem ostendemus. *Omnibus* (inquit Greg. Nazian.) *omnia fieri ille dolosus procurauit, vt omnes sibi redderet subiectos.* Quòd ergò ab exordio apperijt similem esse altissimo, perpetuò prosequutus est, quærens ab omnibus hominibus, tanquam auctor omnium adorari: nec est mirum si sic creaturas velit habere subiectas, & ab illis adorationem exegerit, cùm casu & maxima corporis demissione & subiectione, ab earum conditore Christo, qui altissimus altissimique Dei Filius est, velit adorari; vt scilicet Christus eum adorando, cadat in faciem humiliando se, & quasi Deum ac omnium creatorem, illum recognoscendo, *si cadens adoraueris me*, & ita non solùm sedem suam suprà sidera exaltare nititur, vt similis sit altissimo, sed & suprà altissimum sedem suam extollere contendit, quo patet suprema eius superbia, hirsutum cor, inflexibilisque ad malum voluntas. Sed si cùm in principio voluit se altissimo æquare, ab illo ad tartara deiectus fuit cum Angelis suis, nunc cum suprà altissimum se extollere proponit, acriori vulnere confodiendus erat, quia etiam nunc ad similem casum & subiectionem, quam ab ipso altissimo exigebat, inducit quotidie homines. Et quomodo non erit acriori pœnâ dignus? De tali hominum casu & adoratione Dæmonis, loquens S. Irenæus, ait: *Adorare Dæmonem, & voluntatem eius facere, est cadere à gloria Dei*; at qui ambiunt honores & quærunt diuitias, faciunt Dæmonis voluntatem, & illum adorant; & ideò cadunt à Dei gloria, & ab eius voluntate decidunt. Quod similiter annotauit S. Hieron. inferens verè illum corruere qui Dæmoni se subijcit, & quia intendebat ipse Dæmon, vt ei Christus, vt dictum est, se subijceret eum adorando, ea ratione dixit ei, *Hæc omnia tibi dabo si cadens adoraueris me.* Symbolicè Glossa. *Qui Diabolum adoraturus est, ante corruit quàm adoret.* Et rursum, *Diabolus quia è cælo cecidit, hinc omnes ad casum & lapsum suum vt socios habeat, sollicitat.* Hinc insignis quidam Author

S. Greg. Naz.

Suprà altissimum se extollere voluit Dæmon: & ideo acriori pœna dignus.

Lib. 5. aduersus hæreses cap. 22.

In cap. 4. Matth.

S

Quinam Diabolum adorant, & propter quid.

id clarè expendens ait, omnes auari, omnes ambitiosi, qui bona sua, terrenam substantiam suam, opera Diaboli, id est per cupiditatem, per fraudes, per mendacia, per iniuriam proximi, per adulationem, per munerum corruptionem, per quodcumque nefas conquirunt, illi vt ea conquirerent, cadentes de statu gratiæ, deserentes Deum & iustitiam eius, Diabolo qui hęc illis omnia suggessit, obsequium prę stiterunt. Quod ergò auari & ambitiosi facere solent, ad hoc Christum hic tentat Diabolus, videlicet vt cadens illum adoret, qui tamen cum Deus esset, ab ipso Dæmone adorari debebat. Quis vnquam talem superbiam & ambitionem excogitare posset? sed quæ maior insania, quòd tales auari & ambitiosi, ad obtinendas diuitias, cadentes Dæmonem adorant? Commune fuit Prouerbium, *quid non mortalia pectora cogis, auri sacra fames?* & propterea Dęmon hoc fundamentum sternit, & super eo grauiores tentationes fundat, atque per illius occasionem, ac diuitiarum cupiditatem, multos illaqueare & decipere solet; vnde egregiè dixit Spiritus Sanctus, *multi dati sunt in auri casus, & facta est species ipsius perditio ipsorum.* Clarius Gręca, *multi dati sunt in casum propter aurum.* Innumeri enim fuerunt & sunt quos Dęmon ad sui adorationem trahit, facitque vt cadentes eum adorent, ex eo quòd aurum eorum oculis ostendit, & illius speciem ipsorum menti repræsentat, sicut oculis Iudæ repręsentauit nummos, quibus allectus ad Christi proditionem se accinxit, & sic facta est in specie auri perditio ipsius; inuerecundè namque (vt ait S. Cyprianus) Dæmon eos aggreditur quibus pecunias offert, ab eis liberè petens vt cadentes eum adorent, specie auri ostensa quid non obtinet? quot peccata propter aurum committuntur? quot periuria, fraudes, mortes, diræ crudelitates? profectò ostenso auro & pecunijs, quęcumque vult Diabolus hominibus suadet, quos illius promissione pertrahit vt Dei mandata transgrediantur, & seipsos illi tradant in seruos & adoratores, licèt vt iam dictum est, fallax sit & non stet promissis. O miseros! qui victi cupiditate auri, pecuniarum, & aliarum rerum caducarum Cacodęmonem adorant, qui se illi grauiore admisso peccato turpissimè substernunt proculcandos. Hinc ab Apostolo auaritia est simulachrorum seruitus atque Diaboli; auari enim cadentes, diuitiarum idolum adorant, velut olim illi qui se coram statua aurea Nabuchodonosoris prosternebant. Sed quæ pejor idololatria? quę detestabilior? Non mirum si in Ecclesiastico habeatur, *Auaro nihil scelestius,* & ideò vix saluantur auari, ait Apostolus, *neque auari,* (inquit) *neque fures, neque rapaces regnum Dei posidebunt,* hic est ergò progressus infortunij & miserię auarorum, quòd in idololatriam ita labantur, & pluris faciant caduca bona

Eccles. 31.

Lib. de Ieiunio & tentatione.

Ad Coll. 3.

Dan. 3.

Cap. 10.

Auarorum miseria.

1. ad Corinth. 6

quàm ipſum Deum; & tum ſummo illo bono, quod ſic in præſenti vita deſeruerunt, in perpetuum priuentur. Majus verò remedium magiſque efficax, ad euellendam & eradicandam è cordibus noſtris hanc maledictam auaritię paſſionem, quâ Dæmon à nobis colitur, & ad eam inter iuſtitię & charitatis terminos continendam, eſt viua conſideratio reſponſionis Chriſti, ad illam auaritiæ & adorationis Dæmonis tentationem, illum enim à ſe expulit, vt ſequenti Sectione dicemus.

SECTIO X.

Expellitur à Chriſto Sathanas.

NOTAT Gagnæius in Matthæum cum alijs authoribus, Chriſtum in prioribus tentationibus, patienter Dęmoni reſpondiſſe, vbi autem vidit ipſum ad ſui adorationem impudenter eum trahere velle, & ſic ad ſupremum idololatrię actum prouocare, tunc increpaſſe ac repuliſſe, *Vade Sathana*; & hoc idem aduerterat priùs S. Chryſoſt. vt nos illius diſcamus exemplo noſtras quidem iniurias magnanimiter ſuſtinere, Dei verò iniurias & contemptum, nec vſque ad auditum ſufferre; quoniam in proprijs iniurijs eſſe quempiam patientem laudabile eſt; iniurias autem Dei diſſimulare nimis eſt impium, Sed heu! multi oppoſitum faciunt, nam proprias iniurias diſtrictiſſimè vlciſcuntur, de Dei autem inhonoratione parùm aut nihil laborant. Dixit ergò ei Chriſtus *Vade Sathana*. Pro clariori horum verborum interpretatione, eſt obſeruandum, Diabolum in prima tentatione in deſerto, ſe vt hominem tantùm oſtendiſſe, hoc eſt in figura humana apparuiſſe; deinde victum & audaciorem factum, ſe in ſecundo conflictu Angelum, non quidem tenebrarum ſed lucis, vt deciperet declaraſſe, alioqui Chriſtum non aſſumpſiſſet ad templi pinnaculum, nec enim id poterat facere niſi Angelus; at verò in tertio conflictu audaciſſimus iam factus, aliter adoriri, & aliâ arte vti volens ad explorandum Dei-ne Filius is eſſet, Sathanam ſe oſtendit, cùm ad idololatriam palàm induxit, ſed pulſus ipſe turpiter à Chriſto eſt. Hæc autem omnia facere potuit retentâ ſemper hominis figurâ, niſi fortè dicas, in raptu hominis ſpeciem reliquiſſe, inuiſibilemque ſe reddidiſſe. Duo autem hic obſeruanda veniunt. Prius, quinque vitia Dæmonis notari in hac hiſtoria; quorum primum eſt, quòd ſit curioſus ſpeculator, an videlicet Chriſtus eſſet

Chriſtus Sathanam expulit.

Opere imperf. in Matth.

Iniuriæ propriæ ſuſtinendæ, non autem Deo illatæ.

Quinque Dæmonis vitia, tentando Chriſtum.

Filius Dei, & id scire cupiebat, non vt illum veneraretur, sed vt redemptionem nostram impediret. Secundùm est, quòd sit vanus, quia propter gloriæ vanitatem suasit casum. Tertium, quòd sit importunus, semel enim & bis repulsus, iterùm accedit tentare. Quartum, quòd sit fallax, quia promisit se daturum quod dare non poterat. Quintum, quòd sit arrogans & superbus, quia petit adorari vt Deus. Posterius quod venit aduertendum, est in duabus primis tentationibus, tentatorem fuisse Diabolum vocatum, sed in tertia Sathanam, quando enim (ait S. Iustinus Martyr) dolo, fraude, technis vtitur, *Diabolus* vocatur, & ita eum Diabolum vocat S. Paulus, quando illum inducit dolo & occultè agentem & insidiantem, *Induite*, inquit, *vos armaturam Dei, vt poßitis stare aduersùs insidias Diaboli*: quando verò agit apertum aduersarium vel hostem, dicitur *Sathanas*, hanc enim aliàs huius nominis significationem insinuauimus: sed ita est quòd in duabus primis tentationibus, quibus contrà Christum egit, callidè, fraudulenter, ac sub velamine sanctitatis egit; ideò Diabolus fuit vocatus; at in tertia quoniam se se apertè prodidit, suosque aduersùs Dei gloriam conatus perspicuè patefecit, à Christo supremam exigendo adorationem: ideò *Sathanas* est vocatus; *Vade Sathana*, ait Christus, quasi diceret apagè, recede hinc impie Sathan, qui aduersarius & infidelis mihi es, nefariè & temerè nimis, adorationem soli Deo debitam qui creator tuus sum exigendo; vade retrò post me, & ne ampliùs ante oculos meos compareas, nolo enim vlteriùs te videre aut audire. Tunc summâ ignominiâ eum affecit Christus, eidem aptè repræsentans suam apostasiam & infidelitatem ergà Deum, & quòd à Deo recedens, qui est omne bonum, nullam habere poterat gloriam quam daret aut quâ potiretur, repræsentans itidem eius perfidam mentem, qua perpetes nobiscum gerit inimicitias, & maiores quàm Esaü cum Iacob, quia in nos translatam videt benedictionem, quam iure progenituræ ille prætendere poterat; tandem repræsentans eum cùm aliquid promittit, non amicum sed aduersarium agere, qui perpetuò contendit, Deo nobisque aduersari, qui sicut expulsus fuit cælo, quando voluit esse similis altissimo; ita & nunc ignominiosè ex illa palæstra erat eijciendus, vbi tanquam Deus voluit adorari. Hæc ergò omnia significare voluit his verbis; *Vade Sathana*, quasi diceret, reminiscere in quanta gloria conditus fuisti, & in quantam miseriam cecidisti. Hoc idem breuissimis verbis B. Hilarius asseruit; *Criminum*, inquit, *suorum in Sathana nomen audiuit*. Supremo igitur opprobrio voluit Christus Diabolum quem vincebat percutere, &c. non enim aliquo acriore potest vulnere percuti, quàm cùm ei contumeliæ, & opprobrij

S. Iustin.

Ad Ephes. 6.

Cur Dæmon sit Diabolus & Sathanas vocatus.

Summa ignominia Christus Dæmonem affecit, dum Sathanam illum vocauit, & cur.

S. Hilar.

verbis, sui miseri status infœlicitas exprobratur. Hinc viri cordati ad eum fugandum cùm quis se ab ipso sentit impeti, consulunt, eum verbis contumeliæ & opprobrij exprobrandum, quibus in memoriam reducatur eius miseria, qualia sunt illa [a]: *Deum qui te genuit dereliquisti; oblitus es Domini Creatoris tui.* Illa itidem, [b] *In profundum laci detractus es, quomodo cecidisti de cœlo Lucifer?* quidam Modernus author refert se vidisse hominem quem visibiliter Diabolus insequebatur, qui nullâ re ita illum quàm huiusmodi verbis fugabat; nulla autem ad hoc institutum aptiora quàm illa quibus ei Christus exprobrauit apostasiam, infidelitatem, contrarietatem ad Deum: *Vade Sathana*, omnia enim sua crimina, vt dixit Sanctus Hilarius hoc solo nomine sibi obiecta cognouit, & sicut ipse Christus, dum vixit, aliquando mortem fugauit, vt in Lazaro, filio viduæ, & filia Principis, quò ostenderet se esse illum cui datum erat mortẽ omninò conterere, quam per mortem erat præcipitaturus in sempiternũ, vt dixit Isaïas. Ita similiter dum vixit, Dęmonem aliquando eijcere fugareque voluit, vt hoc ipso demonstraret se esse eum cui datum erat longè facere, elongare, & effugare illum qui erat ab Aquilone, vt habetur in Ioële, id est superbum Dæmonem. Tunc adimpletum fuit illud Psalmistæ (ait Chrysost.) *Tu confregisti capita Draconis*, scilicet ob eius nimiam superbiam & temeritatem, quia ausus fuerat accedere ad Christum tentandũ, imò ad suadendũ quòd se adoraret.

Quid Sathanæ exprobrandum, vt fugiat.
a Deuter. 32.
b Isaia 14.
Cap. 16.
Ioel. 2.
Psalm. 73.
Hom. 5. ex diuersis in Matth.

Diabolus autem videns se deprehensum & cognitum à Christo, confusus, perterritus, & contritus, fugam arripuit: vnde S. Chrysost. docet ipsum Christum, illum verborum suorum vi, & pręcepto fugasse; & est quod in Sacro Textu habetur. *Tunc reliquit eum Diabolus*, non quidem voluntariè, sed coactè, vt notauit idem S. Chrysost. quia virtus & potentia Dei non permisit, vt ampliùs tentando procederet: *Ipse namque*, inquit, *quantum est in se, nunquam cessaret tentans, nec enim aliud habet opus quod agat, non manducat, non bibit, non dormit, non aliquid operatur nisi vt tentet, vt fallat, vt subuertat; hic cibus illius, hic honor, hoc gaudium: propterea infatigabilis est in malo, sed potentia Dei expellit eum, cui tempus tentandi & tentationes determinat.* Huius fugæ figuram habemus in Dauide, qui ab Aulicis Regis Saülis vocatus, citharam manu suâ percutiens, expellebat Dęmonem à Saüle. Sed quęrunt nonnulli, quomodo poterat hæc cithara, sono suo & harmoniâ Dæmonem expellere; cùm sit spiritus, nec corpus, nec aures habeat, quam vim citharæ sonus in eum habere poterat, vt cogeretur à Saüle egredi? Tostatus in hunc locum, docet illam citharam hanc vim habuisse insitam expellendi Dæmonem; alij dicunt Saülem apoplexia solùm laborasse, nec

Homil. 13. in Matth.
Hom. 5. in imperf.
Dæmon quandoque Deo ita volente à tentatione cessat.
1. Reg. 16.
Vnde vis in Cithara Dauid ad Dę-

monem expellendum. agitatum fuisse à Dæmone; at istud non est verisimile, & est contra Scripturam, quæ docet quòd spiritus malus arripiebat Saülem. Meliùs ergo dicendum cum Sancto Gregorio in hunc locum, Deum hac in re voluisse, vt Dauidis sanctitas innotesceret, in hac Dæmonis mysteriosa expulsione, erat quippè Christi filij sui figura, & ab eo erat ipse Christus descensurus tanquam eius filius: iuxta id quod Sanctus Matthæus habet: *Liber generationis Iesu Christi filij Dauid, filij Abrahæ*, &c. Sicut ergo Dauid Christi figurâ, expellebat Dęmonem à Saüle, citharæ suæ quam percutiebat sono & harmoniâ; ita Christus Saluator noster suæ sanctæ humanitatis citharâ diuinitati vnitâ, expulit etiam spiritum nequam cum de gula, inani gloria, & auaritia tentantem, dum ei dixit, *Vade Sathana*. Nolunt tamen aliqui vim illam qua fuit Diabolus expulsus, notam illi fuisse, si talis virtus fuerit diuinitatis, alioqui nouisset illum esse Deum, cuius potenti virtute, sentiebat se depelli. Itaque (aiunt illi) potuit existimare eius precibus vt viri iusti, à Deo procul inde arceri, & nullâ ratione ob eius sanctitatem, potuisse illum ad aliquod peccatum pertrahere: quicquid sit, ait textus. *Reliquit eum Diabolus*. Et quis explicare valeat quàm tristes eiulatus emittens, clamoribus crebris perstrepens, fragores excitans recesserit, dum tam acerbam, fortem, rigidamque increpationem & obiurgationem, sibi à Christo factam audiuit? In Sanctorum historijs legimus, sæpissimè Dæmones victos ab aliquibus viris Sanctis, illorum machinas detegentibus, illos increpantibus recessisse, clamoribus & eiulatibus vehementissimè emissis, excitatis fragoribus & commotionibus aëris & ædificiorum; relicto tetro fœtentissimoque putore, vt in historijs Sanctorum Antonij, Benedicti, Dominici, Petri Martyris, & aliorum plurimorum videre licet; quos nunc fragores excitasse, quot querulis vocibus & clamoribus personasse credere possumus, cum vidit fraudes suas à Christo detectas, seque acri obiurgatione percussum? possumus etiam dicere omnes huius Cacodęmonis milites qui ei aderant, videntes principem suum omninò contritum & deiectum, fugam quoque arripuisse. Et hinc factum est, vt posteà cum illo suo principe Christum adeò timerent, vt eum sæpè deprecati fuerint ne eos torqueret, & in abyssum mitteret; & proinde seruorum more illius imperio promptè obtemperabant.

S. Gregor.

Matth. 1.

Dæmonis eiulatus, dum à Christo expulsus fugit.

SECTIO XI.

Sacris scripturæ armis Christus Dæmonem fugauit, qui tamen ab eo non recessit nisi ad tempus.

CIRCA Euangelistæ textum duo consideranda veniunt. Primum est, Christum Dæmonem prostrasse, potissimùm vi & efficacia Sacræ Scripturæ, quam in medium protulit dicens: *Scriptum est Dominum Deum tuum adorabis, &c.* Gloriosum victoriæ genus est, inimicum proprijs suis armis prosternere; cùm Diabolus se armis scripturæ muniuisset, eisdem seipsum Christus munit & illum vincit, docetque nos eisdem armis Dæmonem esse vincendum. Cùm tentauerit te de superbia, adducens ex Ecclesiast. *Curam habe de bono nomine.* Responde illi scriptum esse in eodem Ecclesiastici libro, *quid superbis puluis & cinis?* Cùm tentauerit te de auaritia, adducens illud quod Salomon ait de formica, quæ congregat in messe quod comedat; Produc in medium aduersùs illum id quod habet S. Paulus, *nihil intulimus in hunc mundum.* Cùm tentauerit te de luxuria dicens scriptum esse, *crescite & multiplicamini, &c.* Contrà respondeas ab Apostolo scriptum esse, *omnis fornicator aut immundus, non habebit hæreditatem in regno Christi & Dei.* Cùm tentauerit te de gula, allegans id Genesis, *ecce dedi vobis omnem herbam & lignum vt sint vobis in escam, &c.* Dic ei scriptum esse, *adhuc escæ erant in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos.* Ita de alijs peccatis. Postquam igitur Christus expellendo Sathanam dixit, *Vade Sathana,* addidit ex Scriptura, *Dominum Deum tuum adorabis, &c.* sicque armis scripturę eum fugauit, sicut eandem scripturam illum tentando allegauerat.

Christus scripturæ armis Dæmonem fugat.

Scripturæ armis vincendus Dæmon.

Ecclesiast. 41.

Ecclesiast. 5.

Prouerb. 6.

1. ad Tim. 6.

Genes. 8.

Ad Ephes. 5.

Genes. 1.

Num. 11.

Secundum obseruandum, est Cacodæmonem non ita fugisse aut recessisse, quin posteà ausus adhuc fuerit Christum persequi; recessit quidem vt ait S. Ambr. quia non videbat quid ampliùs agere posset, at non recessit nisi ad tempus, & est quod ait S. Lucas, *& consummatâ omni tentatione, Diabolus recessit ab eo vsque ad tempus.* Notanda primò sunt illa verba, *consummatâ omni tentatione,* quia ipse Dæmon non vnicâ tentatione cursum perfecit, sed iterùm atque iterùm regressus, per omnia tentationum genera vagatus est, & omnem viam voluit tenere, idque varijs modis; Primò ex parte ob-

Lib. 4. in Luc.

Cap. 4.

Dæmon per omnia tentationum genera vagatur.

icti, quia ad omnem concupiſcentiam excitare conatus eſt; ad concupiſcentiam carnis per gulam; ad concupiſcentiam ſuperbię & inanis gloriæ per ambitionem; ad concupiſcentiam oculorum per auaritiam & potentiæ auiditatem. Bene itaque ait Lucas, *Conſummatâ omni tentatione. Quod non diceret* (ait Ambr.) *ſi non omnium tentationum genera tentaſſet.* Secundò ex parte agentis, omnes enim figuras & formas quibus decipere ſolet, aſſumpſit; initio namque ſub ſpecie hominis ſancti acceſſit, inducens Chriſtum vt ex lapidibus panes efficeret; deinde ſub ſpecie Angeli lucis, eundem incitauit vt ex pinnaculo ſe demitteret; & tandem propriam Dæmonis perſonam referens, impijſſimam idololatriam ſuadere voluit. Tertiò ex parte locorum, nam ad omnia quæ voluit loca quæ ſuis tentationibus aptiora iudicabat, Chriſtum duxit, & tandem ex parte numeri ternarij, tres enim congreſſus ad omnimodam victoriam, ſtatuti videntur belligerantibus, ſecundùm communem æſtimationem. Vnde Anonymus, legitimè pugnanti (inquit) agonum reperitur terminus, quòd aduerſarius vel ſua ſponte cedat vincenti, vel trino caſu deponatur ſecundùm pugnatoriæ artis decretum; qui enim ter in trino conflictu hoſtem vicit, is planè eum ſubiugauit & ſuperauit, & proindè de eo triumphare poteſt. Sperabat autem Sathanas ſe victoriam tandem in vltimo conflictu reportaturum, quia validiùs quàm anteà contrà illum inſurrexerat, omnes ſagittas ſuas expenderat, omnem malitiæ ſuæ pharetram euacuauerat: vt ait Sanctus Effrem Syrus, nulla iam reſtabat ſagitta quam iaceret, ſed eum ſua fefellit opinio cùm ſe victum & ſuperatum animaduertit, & à Chriſto obiurgatum, ita vt coactus fuerit cedere vincenti, & aufugere: finitæ ſunt quidem eius nocendi artes & machinæ, & omnes ſagittæ eius pharetræ exhauſtæ: at (inquit Ambroſ.) malitia eius finita non fuit, non conſummata inuidia & tentandi auiditas, ſed perſiſtere & obſtare formidat, quia frequentiùs triumphari refugit: *Conſummatâ ergo tentatione, Diabolus receſſit ab eo vſque ad tempus*, cogitans ſe rediturum aliàs, videlicet tempore Paſſionis, vt apertè contrà eum per manus Iudæorum pugnaret, vt ex Ambroſio notat S. Thomas; & de facto illi aduersùs ipſum inſtigante Diabolo, vſque ad mortem innumeras perſecutiones & inſidias excitarunt: vnde Chryſoſt. *Dæmon* (inquit) *per miniſtros ſuos ac ſelectiſſima organa, Iudæos ſcilicet, Chriſtum varijs exagitauit contumelijs, quod illis exprobrat dicens. Vos ex patre Diabolo eſtis, & deſideria eius vultis perficere.* Ita ingreſſus eſt Iudam, in cuius cor miſit, vt eum traderet ipſis Iudæis, Dei permiſſu. Hinc idem Chriſtus imminente ſua Paſſione dixit: *Hæc eſt hora veſtra* (ſupple vobis permiſſa) *& poteſtas tenebrarum.*

Lib. 4 in Luc

In diuerſis figuris Dæmon Chriſtũ tentauit.

Tres congreſſus ad omnimodam victoriã ſtatuuntur.

In Catena.

S. Effrem.

Loco cit.

Diabolus à Chriſto receſſit, vſque ad tempus paſſionis.

3. p. q. 41. art. 3. ad tertium.

Hom. 13. in Math.

Ioan. 8.

Ioan. 13.

Luc. 22.

tenebrarum. Glossa ordinaria dicit tunc Dæmonem redijsse, cùm Christus in crucis stipite suam esset exhalaturus animam, ad explorandum num quid in eo posset reperire culpæ. De quo ipse Dominus videtur loqui dum ait: *Venit Princeps mundi huius, & in me non habet quicquam.* Doctissimus author Isaac nuncupatus eleganter dicit, *Ecce qualis qualiter qualem vicit, sapientiâ vicit astutiam, abstinentiâ gulam, humilitate inanem gloriam, paupertate sæculi ambitionem. Veniens ad sapientem, abstinentem, humilem, pauperem Princeps mundi, nihil in eo reperit sui, nihil rapere potuit non sui, à quo eiaculatis omnibus astutiæ suæ telis, recessit ad tempus, vsque ad horam Dominicæ Passionis, vbi leo agnum aggreditur, sed crudelitas mansuetudine superatur.* Discamus hinc Diabolum non totaliter hominem deserere, etiamsi ab eo superatus sit: illum enim solùm ad tempus deserit, quia illum pudet amissæ victoriæ, sibique à victore metuit; at datâ occasione, iterùm ad tentandum, simili vel eadem tentatione regreditur, & audacior insistit: sic enim Sanctum Paulum eodem stimulo carnis sæpiùs diuque tentauit: ita quoque eadem de re S. Antonium sæpè tentauit, vt in eius vita notat S. Athanasius. Secedit verò nonnunquam: Primò, vt hominem eo magis securum reddat, & sine sollicitudine, instar militum vrbem aliquam obsidentium, atque astu fugam simulantium, vt deindè redeuntes vrbe potiantur: ipse enim assumptis septem spiritibus nequioribus se, reuertitur in domum à qua exiuerat, hoc est in hominem quem possederat, & illam inuenit vacantem seu vacuam, hoc est Deo Deique gratiâ priuatam, & proinde aptam & capacem vt fiat domus Diaboli: reperit quoque scopis mundatam, quia euersa est ex ea omnis virtus, pietas, bonitas, &c. ac sparsa aconita impuritatis, & aulæa superbiæ, hæc enim munditiès est & ornamentum quod requirit Dęmon & ei placet: talem enim animę immunditiem pro munditia & ornamento reputat, iuxtà Christi sententiam, ei siquidem nihil nisi fœtidum olet, nihil nisi immundum & putidum sapit. Nonnullos tamen reperio, qui per domum mundatam & ornatam, in quam reuertitur Dæmon cum malis Angelis sibi associatis, intelligunt hominem per sacramenta à vitijs expiatum, ad tales namque reuertitur libentius, quàm ad illos qui graui peccatorum sarcinâ pressi, de confessione nihil cogitant; tùm vt hominem grauiori implicet peccato, ob repudiatam à Deo benignè oblatam gratiam, tum ad diuinæ maiestatis grauiorem contumeliam, cuius domicilium, videlicet animam à peccatis per gratiam purgatam, iteratò ingreditur. Secundò nonnunquam recedit vt noua fraude instructior redeat; accidit enim in conflictu cum Dæmone, vti solet in pręlijs, vbi hinc inde ex vtraque

In cap. 6. Tob.

Ioan. 14.

Hom. super: ductus est Iesus, &c.

Dæmon ad tempus hominem deserit, sed postea redit iterum præliaturus.

2. ad Cor. 12.

Matth. 12.

parte nonnulli cæduntur, vulneranturque; Diabolus vulnus tibi infligit, cùm voluptate cor tuum transadigit; tu contrà eum vulneras, cùm eius suggestiones abigis; sed ille spiritum resumens, nouas colligit vires, nouisque se se armis instruit; tu idem fac, certus quod paruam tibi quietem indulgebit, & quamuis eum viceris, non cesses tamen tibi prospicere & vigilare, ne remaneas sine cura & sollicitudine, otiosè viuens, quia infensissimus ille inimicus recedit solùm
Iosue 8. vsque ad certum tempus, fingens se fugere; sicut Iosue, cùm cœpit ciuitatem Hai, sed reuertetur ad tempus, vt fortiùs & aptiùs vincat.
Iudicum 16. Caue ne tibi contingat sicut Philistæis illis, qui epulabantur celebrantes victoriam quam de Samson obtinuerant, nec attendebant ad malum quod illis euenire poterat, & fuerunt victi & mortui. Si-
1. Reg. 30. militer Amalechitę lætabantur super victoriam quam obtinuerant de Siceleh, quam igne combusserant & spoliauerant, & erant super faciem terræ, quasi festum celebrantes, quos Dauid superueniens vicit, occidit, spolia abstulit. Quando igitur viceris Dæmonem, tunc timidior debes esse & expergefactus, nam iterùm redibit præliaturus tecum, & facilè vincet te si incautum inuenerit, quando priùs victor euaseris: & multoties contingit, vt ipse Dæmon qui sagacissimus & callidissimus est, sinat se vinci, vt posteà meliùs ipse vincat, & maiorem victoriam consequatur: vt facere solent hi qui alearum aut taxillorum ludum exercent, qui fingunt se perdere, & paruam pecuniæ quantitatem amittunt, vt posteà maiori lucro aduersarium capiant. Multi reperiuntur, qui statim vt confessionem peccatorum suorum fecerunt, alacres sunt, & gaudent de victoria quam de Dæmone sunt consequuti; qui eos habet ludibrio & irridet, nam cùm eos improuidos & incautos videat, redit iterùm eos tentaturus, atque ita eos facilè vincit & captiuos possidet. Vide itaque, ne post victoriam obdormias, nam tunc solet Dæmon maioribus viribus & potentiâ inuadere. Constat igitur ipsum Dæmonem cùm deserit aliquem, non illum totaliter deserere, sed solùm ad tempus, nam posteà fortior & audacior redit cum alijs malis spiritibus nequioribus se, vt miserum illum hominem ingressi habitent ibi, & tunc fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus; sicut æger semel curatus in maiori versatur periculo si reincidat, quàm anteà. Quod de Christo tamen dici non potuit, quamuis enim nonnisi ad tempus vt dictum est, eum deseruerit, quia tamen Deus & homo erat, impeccabilis & omnium Dominus, quando redijt, in nullo eum lædere potuit, nec
1. Petr. 2. vllo peccato animam illius inficere, *Quia peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius.* Memineritis eorum quæ habentur in
Prouerb. 30. Prouerbijs, *Tria sunt mihi difficilia* (ait sapiens) *& quartum peni-*

Dæmon redit ad hominem cum aliis spiritibus se nequioribus.

tùs ignoro, viam aquilæ in cælo, viam colubri super petram, &c. Petra Christus est, coluber Diabolus; vt igitur coluber nullum sui signum relinquit in petra, sic nec Diabolus in Christo potuit vllum peccati vestigium relinquere: & est quod ait S. Paulus, *eum fuisse tentatum per omnia absque peccato,* omnes tentationes suas Diabolus induxit, omnesque vias suas serpens peregit, sed absque peccato, quia ne leue quidem ex vijs & itineribus istis, peccati vestigium fuit relictum, imò sine mora à Christo increpatus & deiectus, aufugere coactus est. *Ad Hebr. 4.*

Hic aduertere licèt, miram & quasi Diabolicam hominum quorundam malitiam, qui Dæmonis imitatores effecti, cõtrà Deum erecto collo pugnare præsumunt, sed si à Deo per gratiam efficacem ad salutem suam sunt prostrati, sæpè sæpiùs contingit vt bellum ad tempus solùm intermittant, sed heu! non omnino omittant, sed sicut Sathanas non recessit à Christo nisi ad tempus, sed apertè cum expugnaturus posteà aduenit, vt ait S. Ambr. ita illi iterùm pòst aliquod tempus, tantæ diuinæ benignitatis immemores ei bellum inferunt. Hi sunt de quibus ait Christus: *Qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt,* seu deficiunt. Hannibal dicere solebat de Marcello, post multas & sæpè reïteratas conflictationes, quas ab importuno inuasore sustinere cogebatur; sibi rem esse cum hoste qui nec victus nec victor nosset quiescere. Peccator quem Deus per gratiam suam inuadit, eum & superat, dum rebellem eius ad se quodammodo compellit voluntatem. Sed heu! idem iterùm resumptis Diaboli armis reïterat bellum, & euadit ad damnationem suam victor (si licèt ita loqui) contrà Spiritum Sanctum & Filium Dei, seque proh dolor! in periculo statuit moriendi in finali impœnitentia, quæ est peccatum in Spiritum Sanctum, quod *non remittetur neque in hoc sæculo, neque in futuro*: & est illud peccatum, de quo Christus Iudæis induratis loquitur, *In peccato vestro moriemini.* Iudas proditor hoc in peccato finalis impœnitentiæ ac desperationis mortuus est; & ideò aiebat de illo Christus. *Bonum erat ei si natus non fuisset homo ille:* & vetat S. Ioannes dilectus Christi discipulus, ne quis roget pro eo qui sic miserè moritur, *Est peccatum ad mortem,* inquit, *non pro illo dico vt roget quis.* *Peccatores Deo bellum inferunt. In 4. Luc. Luc. 8. Matth. 12. Ioan. 8. Matth. 26. 1. Ioan. 5.*

Longè ergo absit à nobis hæc plusquam Diabolica feritas, sed semel ab efficaci Dei gratiâ subiugati, desistamus à bello iniquo, quod nobis esset exitiale, & salubriter victi recedamus à malo, audientes Deum per Isaïam Prophetam, *Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis, quiescite agere peruersè, & discite benefacere.* *Isaia 1.*

SECTIO XII.

Angeli Christo ministraturi accedunt.

PORRÒ Dæmone à Christo eiecto & fugato, ait sacer textus, *Ecce Angeli accesserunt & ministrabant ei.* Sed quærunt nonnulli vbi illi ministrarint, an in monte è quo fugauerat Dæmonem, an in deserto vbi ieiunauerat: & respondent in deserto illos ei ministrasse, nam illuc rediјt non pedibus, sed subitaneo quasi raptu per vim suæ diuinitatis & dotem agilitatis, aut certè per Angelorum ministerium, non enim ausus fuisset Dæmon ita ab eo superatus illum assumere, vt in desertum à quo illum primùm extraxerat, reduceret, imò nec Christus iam illi permisisset. Circà illud Angelorum ministerium, duo annotat S. Chrysostomus. Primum est, in eo quòd consummatâ omni tentatione, refert Euangelista Angelos Domino ministrasse, Filium Dei & conditorem vniuersitatis manifestè cognoscimus, quia Angeli ministrare, non poterant, nisi Domino & creatori suo vnigenito Dei Filio. Secundum, quod ille obseruat, est, Euangelistam per illud aduerbium, *Ecce*, nos voluisse incitare ad videndos Angelos venientes, vt victori ministrarent; vt hoc ipso tu discas, quòd te quoque post confectam de Diabolo victoriam, Angeli repentè suscipiant, plaudentes tibi, teque stipatorum more vbique comitantes. Sic & Lazarum post fornacem paupertatis ac famis totiusque angustiæ suscipientes Angeli ad requiem pertulerunt. Ita S. Chrysost. ipsi itaque qui vt locus Diabolo daretur, & Christum aggredi auderet, se elongauerant ab eo, aut se inuisibiles Dęmoni pręcipiente Domino reddiderant, Regem suum cum ipso Dæmone pugnantem conspicientes, *Vt viderunt*, ait Chrysost. *ipsum suum Regem victoriam excellentem adeptum fuisse, & Sathanam expulisse, accesserunt*, non vnus aut duo, sed in maxima multitudine, non quòd illis indigeret, alibi enim ostendimus nullum custodem Angelum habuisse, sed vt illi tanquam Domino suo vt dictum est, inseruirent & ministrarent, sicut Reges non carent multis ministris qui eis ministrent; & ideò Euangelista non dicit tantùm, *accesserunt Angeli*, sed addit, *& ministrabant ei.* Certùm est ex multorum sententia, plures Angelos perpetuò ad Christi obsequium & ei administrandum, fuisse deputatos, & aliquando eos ab Apostolis fuisse visos circà illum, in assumptis corporibus humanis discurrentes. Quod probat

Angeli Christo ministrarunt in Deserto, post deuictum ab eo Sathanam.

Hom. 5. ex varijs in Matth.

Quandoque Apostoli, Angelos circa Christum viderunt.

Caietanus ex illo Ioan. 1. *Videbitis Angelos ascendentes & descendentes super filium hominis*, quamuis Euangelistę non designarint quando hoc factum fuerit, sed credo innumeros post deuictum & expulsum Sathanam conuenisse, ad tantam celebrandam victoriam, & victori congratulandum, sicut cùm natus fuit, facta est cum loquente Pastoribus Angelo, multitudo cœlestis militiæ laudantium & dicentium, *Gloria in altissimis Deo, &c.* Sed quid quæso ipsi Angeli ministrarunt Christo? Communis sententia est ipsos ei detulisse & ministrasse cibum & potum, quibus reficeretur; notum est enim in Scripturis Sacris, sæpè ministrandi verbum absolutè positum, significare seruitium circà mensam in ciborum apparatu, appositione, & exhibitione, sicut de Socru Simonis dicitur: *Et surgens ministrabat illis.* Martha cōqueritur, quod soror eius relinquebat eā solam ministrare. Ita in Actis: *Non est æquum nos relinquere verbum Dei, & ministrare mensis.* Angeli itaque ministrarunt Christo cibum & potum, nam quamuis posset illum creare, noluit, sicuti nec ad sustentandum Heliam in deserto, & ad sustentandum Danielem in lacu Leonum: forsitan sicut Deus per manus Angelorum prouidit manna Iudęis in deserto existentibus; ita conijcere possumus cibum & potum filio suo per eosdem Angelos prouidisse, ex quo tamen loco asportarint, vel ex nubibus, vel aliundè, ignoramus. Fortè deportauerunt fructus ex arboribus remotis, aquam ex fontibus limpidissimis; & alia cibaria è domo B. Virginis: considero siquidem cum B. Bonauentura & Natali in hoc Euangelium, Angelos interrogasse Iesum, vnde vellet sibi cibos parari & exhiberi, audiunt à Beatissimâ Virgine eius Matre, ad eam igitur properant multi Nazareth in Galilæam, eique renuntiant longum ieiunium quod vnigenitus filius suus confecerat, quomodo validè Sathanam vicerat, & quòd validè esuriret; parat ergò cibos quos reperire potuit, aut iam domi habebat, & illos Angelis offert vt ad filium suum deferant, iuxtà etiam B. Vincentij Apostolici concionatoris piam sententiam, afferunt illi suam singuli partem ait Natalis, & cum solemni pompa, aderat enim Archangelus Princeps munia œconomi gerens, & interim vnus ex illis Angelis mantile super saxum pro mensa extendit, odoriferis floribus sternit, alius panem & cultrum apponit, ille in scutella offam ex legumine, hic pisciculos, alius potum in cyatho, officiosissimè omnia suo loco & ordine, summa cum decentia, summâ cum humilitate & reuerentia; alij tandem pœnè innumeri astantes musicos edunt concentus, canentes triumphatori gloriam, dicentes id quod habetur in Apocalypsi, *Agno benedictio, & honor, & gloria, & potestas in sæcula sæculorum*; & alibi in eodem libro, *nunc facta est salus*

Ioan. 1.
Luc. 2.
Angeli ministrarūt Christo cibum & potum, & quomodo.
Luc. 4.
Luc. 10.
Act. 6.
Angelorum concentus Christo ministrantium.
Apoc. 12.

& virtus & potestas Christi eius, quia proiectus est Draco magnus, serpens antiquus, & Sathanas. Omnes quotquot ibi erant, se fœlicissimos censebant qui in aliquo possent obsequi Christo; & ideò coram ipso se prosternentes, ad quęcumque ministeria illi præstanda se promptos exhibebant. O quanta animi delectatio fuisset, Regem Angelorum, & Saluatorem mundi de Sathana triumphantem, videre in medio ipsorum Angelorum ei ministrantium, comedere diuinâ quâdam modestiâ & temperantiâ: profectò si sola recordatio & meditatio, tantis nos gaudijs afficiat, multò maiori fuissemus perfusi lætitiâ, si diuino fauore nobis adesse licuisset, & cum Angelis ipsis debitâ veneratione laudes ipsius triumphantis decantare, sicut post huius vitæ cursum, nos in perpetuum speramus decantaturos. Amen.

CAPVT VIII.

SECTIO I.

Communiter Dæmon tentat homines in noua Lege, & de modo quo procedit.

ETIAMSI vt anteà diximus, Dæmon diuinâ permissione, infestiùs ante quàm post gratiæ legem homines tentauerit, ob robur suum imminutum à Christo; attamen ex scripturis & experientia constat, non proindè desinere illos etiamsi Christiani sint, aggredi, & suis tentationibus & machinationibus impetere, vt manifestè S. Paulus docet, *Ne fortè*, inquit, *tentauerit vos is qui tentat*, id est, Diabolus quem per anthonomasiam dici tentatorem suprà diximus. In suis autem tentationibus eum ordinem quo primos parentes nostros, immò & Christum ipsum tentando seruauit, eundem tenet; à leuioribus enim incipiens ad maiora statim perducere contendit, nam suprà ostendimus ex Euangelio, primam eius suggestionem Christum tentando, fuisse de corporis refectione; secundam de pręcipitatione; tertiam de auaritia & adoratione: ita aliqui aduertunt, quasi eodem blandimento Ananiam & Saphiram tentasse, à paruis enim exordiens ad maiorem progressus est tentationem, dum de auaritia, rebus transitorijs, & mendacio in Spiritum Sanctum eos tentabat: vnde dicebat Sanctus Petrus: *Anania cur tentauit Satha-*

Christianos tentat Dæmon.
1. ad Thess. 3.
Act. 5.

nas cor tuum, vt mentireris Spiritui Sancto? & hinc in pœnam horum scelerum, accidit vt ambo expirarint. Scitè admodum Sanctus Isidorus; *Nunc* (inquit) *Diabolus promissis decipit, nunc rebus transitorijs quasi necessarijs allicit, nunc etiam ipsa inferni supplicia quasi leuia & transitoria suggerit, quatenùs miserorum corda in cupiditatem lasciuiamque dissoluat, secumque ad tartara ducat.* Cùm igitur sic in suis tentationibus procedat Dæmon, vt à minoribus ad maiora progrediatur; nullâ ratione sunt leues tentationes despiciendæ, cùm sponsus sponsam suam moneat vulpeculas capere antequam adolescant, id est tentationes Dęmonum quantumuis leues & exiguas, esse fugiendas & auertendas ac repellendas, priusquam vlteriùs progrediantur: vbi enim Diabolo digitum concesseris, mox immittit manum: Petrus in domo Caïphæ, primò quidem Christum simpliciter renuntiat; secundò, paulo-pòst cum iuramento: inde verò cum graui suiipsius detestatione: omnia autem hęc, ingressus ille in domum Caiphæ Petro conciliauit, qui si à militum turba pedem retraxisset, non tam profundè lapsus fuisset.

Lib. 3. Sent. cap. 5.

Canticorum cap. 2.

Quod autem spectat ad modum quo Dæmon ad hominum tentationem procedit: docent melioris notæ Theologi sic eos dementare. Scit quemlibet hominem indigere specie sensibili vt cognoscat, iuxtà illud Philosophi: *Oportet intelligentem phantasmata speculari*; astutus ille organa phantasiæ sic attemperat, & ita interiùs animales spiritus mouet, quæ sunt quasi vehicula phantasmatum, vt simulachra objjciant intellectui earum rerum quas intendit Dęmon, & sic obiectiuè moueant ad peccandum; verbi gratiâ animus speculans mulieris speciosæ ideam quam ingessit Dæmon, componenda organa phantasmatum ad intentum suum; in illa speculatione defixus homo, dum considerat mulieris speciem vt bonum sibi consonum (quanquam fallatur) voluntas statim vltrò inflectitur ad consensum, & inde sequitur peccatum: non est tamen dicendum, hoc modo Diabolum immediatè aut directè in nobis efficere peccatum, sed solùm mediatè & indirectè, neque enim vt aliàs diximus, necessitatem vllam nobis imponit, aut voluntatem nostram cogit, nam licèt indirectè inclinet ad peccandum, alterando corpus, humoresque commutando, vel exteriùs obiecta sensibilia incitantia ad malum proponendo & offerendo, immò etiam aliquando exteriùs sub diuersis figuris apparendo & loquendo; verumtamen illi cum Dei gratia resistere in nostra potestate est: iuxtà illud Sancti Petri; *Cui resistite fortes in fide*, non enim tentat nos aut nocet quantum vellet, si ad eius malitiam attendamus; sed quantum ei Deus pro salute & vtilitate nostra permittit; siquidem solitâ suâ miseri-

Modus quo nos tentat Dæmon quinam sit.

1. Petr. 5.

cordiâ ac benignitate, suis nos auxilijs munit, armat & roborat, vt tantum tamque odiosum inimicum vincere valeamus, vt dicemus infrà.

SECTIO II.

Acriùs sanctiores insequitur Diabolus quàm impios.

Acriùs sanctiores aggreditur Dæmon quam impios, latè ostenditur.

SOLET astutus inimicus noster Sathanas, maiori conatu ac studio eos quos videt Deo deditos, Sanctos & Iustos, atque maioribus donis cœlestibus auctos, aggredi & expugnare, quàm impios, iniquos & sceleratos: vnde dicitur in Apoc. *Datum est illi bellum facere cum Sanctis.* *Contrà peccatores non oportet bellum agere* (ait S. Crysost.) *quos in sui obsequio pacificè retinet, nullus enim quantumcumque tyrannus quos sibi obsequentes, videt bello impetit;* Exempli causâ Turca nō bellum gerit aduersùs Turcas, qui ei obediunt & obsequuntur, sed aduersùs Christianos; nemo etiam aduersùs amicos & domesticos insurgit, sed aduersùs inimicos; ita Diabolus non eos expugnat, qui sui sunt, & quos scit esse suam futuram prædam, sed eos qui sub vexillo ducis Christi ambulant; ita vt in ipso statim exordio, quo inseruire Deo cœperunt, & viam virtutis ingredi, expectare debeant Dęmonis & mundi tentationem, quippè scriptum est: *Accedens ad seruitutem Dei præpara animam tuam ad tentationem*: Quæ verba explicans S. Gregor. sic ait: *Hostis noster nos adhuc in hac vita positos, quantò magis sibi rebellare conspicit, tantò ampliùs expugnare contendit, illos enim pulsare negligit, quos quieto iure possidere se sentit.* Hoc ipso ergo quòd à peccato quis destiterit, & viam virtutis ingredi cœperit, ad illum expugnandum Diabolus accedet, & omni malitiæ contentione insequetur, vt à proposito religioso deijciat, & diuina spoliet gratia, si possit; sed non ita bellum infert impijs & peccatoribus. Quando pulchra illa fœmina Iudith vidit Principem Holofernem sedentem in tentorio in maiestatis solio, lapillis & smaragdis pretiosis circundatum, cœpit ipsa timere; cui Holofernes dixit: *Aequo animo esto & noli pauere in corde tuo, quoniam ego nunquam nocui viro qui voluit seruire Nabuchodonosor Regi: populus autem tuus si non contempsisset me, non leuassem lanceam meam super eum.* Quemadmodum ergo Holofernes, non bellum inferebat illis qui Regi suo seruiebant & obtēperabant,

Apoc. 13.
Hom. 5. in imperf.
Eccles. 2.
Lib. 4. Moral. cap. 24.
Iudith. 11.

sed ec-

sed rebellibus; sic Diabolus non tentat nec persequitur eos qui sub imperio suo sunt, sed iustos & Dei amicos qui eius mandata obseruant, ab eo extolluntur & sunt illi familiares. Id præclarè ostendit S. Hieronymus ad Demetriadem. *Ab eo tempore*, inquit, *quo primùm per virginitatis possessionem, Domino es consecrata, aduersarij in te creuit odium, &c.* Et post pauca, *grandi ergò tibi opus est vigilantiâ grandique curâ, & tanto sollicitiùs cauendus est inimicus, quantò apud Deum ditior esse cœpisti, qui enim plus possidet, plus debet timere ne perdat: inuidere non cessat author inuidiæ, qui inuidit Euæ Paradisum, quantò magis tibi inuidet regnum cælorum?* Et S. August. in iustos maximè sæuire Dæmonem ex eo colligit, quòd apud Iob, *Myrmicoleon* dicitur, pro eo enim quod vulgata editio habet, *tygris peryt*, Septuaginta vertunt *Myrmicoleon* id est formicaleo. Sanctus ergò Pater habet, *Myrmicoleon verò accipiendus quia iustos persequitur tanquam formicas præparantes sibi escas æstate*, Idem S. August. id clarius docet alibi: *Hoc scitote*, inquit, *fratres, quia Diabolus non persequitur nisi bonos, malos enim persequi non consueuit; amici enim sunt sui, & in tantùm eos non persequitur vt etiam per illos alios persequatur.* Ad hoc institutum B. Greg. [a] expendit illam difficilem quæstionem quam Deus proposuit B. Iob. [b] *Per quam viam spargitur lux; diuiditur æstus super terram.* Circà quam etsi multa obseruari possent tam circà litteræ contextum, quàm circà eius intelligentiam, hoc tantùm nunc considerandum est quod B. Greg. annotat, aptè Deum hæc duo coniunxisse, sparsionem lucis è cælo, & ardorem æstus super terram: nam hoc ipso quòd Deus è cælo lumen spargit quo aliquem illustrat, & fulgore sanctitatis & bonorum operum clarum facit, mundi rectores aut principes tenebrarum, rabido inuidiæ æstu & ardore succenduntur, inflammantur; atque excitantur, vt varijs illum modis expugnandum assumant & perdere nitantur. Sic enim idem Sanctus Gregorius hęc habet, *Cùm diuina lux in mentes humanas spargitur, mox ab occulto aduersario, contrà fulgentem mentem tentamenta succrescunt.* Et rursum, *post lucem ergò æstus sequitur, quia post illuminationem diuini muneris, tentationis certamen augetur.* Benè autem aduertit Sanctus Basilius, præcipuam causam ob quam Diabolus nos sic expugnare contendit esse inuidiam, nec enim ferre potest vt homo vilis, vermiculus è puluere terræ conditus, ad eam perueniat beatitudinis & gloriæ celsitudinem, quam ille qui excellentiorem habet naturam amisit. Dæmon hac in parte mundo assimilari videtur, qui, vt dicebat Christus, nunquam persequitur aut odit eos quos suos retinet, & eius sunt amici; Dæmon enim ipse suis amicis, videlicet carnalibus & mundanis fa-

Epistola ad Demetriadem.

In annotat. in lib. Iob 41. Iob. 4.

Serm. 83. de tempore.

a 29 Moral. cap 14.
b Iob. cap. 38.

Loco citato.

Hom. 9.

uet, & eos in quiete malorum finit, probos verò carnis domitores, mundi contemptores, &c. expugnat & persequitur. Canis non domesticos mordet, sed eos qui foris sunt; sic Diabolus non tentat nec persequitur eos quos quietè possidet, sed iustos ac bonos. Dum quis furari se disponit nunquam ingreditur loca & domos pauperum, vbi nihil vtile & sibi commodum reperire sperat, sed domos mercatorum aut aliorum, aut æraria publica quęrit, ex quibus locis facilè diues exire potest; ita Dæmon mundanos homines, iniustos, & negotijs carnis implicitos, non quærit aut persequitur, quia pauperes sunt, & ferè nullius valoris, ex quibus parum vel nihil lucri reportat, quandoquidem nullis sunt virtutibus aut meritis insigniti, sed eos solùm quos multis perfectionibus diuites, & clariori vitæ sanctimoniâ fulgentes videt, curâque maiori vitam ad Dei voluntatem instituere, virtutumque & bonorum pręstantiores aceruos fecisse; non secus quàm pyratæ vigilanti studio in insidijs sunt, dum vident naues multis mercibus onustas, plurimasque secum afferentes diuitias. Euidentissimum de illis omnibus habemus de Christo exemplum, non enim ad illum tentandum se accinxit, nisi postquam in baptismo cælis apertis, pręclara à patre laudũ suarum audiuit encomia, & Spiritus Sanctus eximiam sanctitatis eius speciem, potissimùm per egregia ieiunij, orationis, & mortificationis opera in deserto facta, oculis ipsius Dęmonis spectandam exhibuit; tunc, inquam, ansam arripuit auida voluntate eum aggrediendi & tentandi, & ita se gerit cum hominibus sacro baptismatis lauacro tinctis, & Dei potenti manu, ex peccato, instar filiorum Israël ex Ægypto eductis, & ad terram illam cœlestem repromissam procedentibus, cuius possessionis iura ille superbiâ suâ amisit: cùm illos enim ita cœlestibus donis, & præclaris virtutum dotibus exornatos conspicit, nimio liuore, inuidiâ, odio implacabili, & rabido furore succensus, ad eos expugnandos vt à tam fœlici statu decidant, & eorum iter in cœlum impediat, se conuertit. Et est quod ex professo Deus agens de ipso Dęmone sub specie elephanti, quem Behemoth vocat, eius insatiabilem sitim vult annotare; *Absorbèbit*, inquit, *fluuium, & non mirabitur, & habet fiduciam quod influat Iordanis in os eius.* B. Greg. fluuij nomine, naturam humanam iniquorum intelligit, quæ procedens à primo illo fonte infecto Adam, quasi fluuius tendit ad mare, id est ad mortem & damnationem: nomine autem Iordanis intelligit viros sanctos, qui per baptismum sunt mundati & sanctificati; quando enim Christus à Ioanne in Iordane fuit baptizatus, vim regenerandi & sanctificandi cõtulit aquis; Dæmon ergò absorbet fluuium, hoc est iniquos, superbos, iracundos, auaros, luxuriosos &c. nec id mirum

Christũ post baptismum tentauit Dæmon; ita & nos.

Iob 40. Lib. 33. Mor. cap. 7. & seqq.

putat, aut pro magno non æstimat, quia per ipsa vitæ suæ studia, quasi fluuius deorsum currunt ad damnationem: habet autem fiduciam, & magnopere nititur vt Iordanis, id est viri Sancti baptismate mundati & sanctificati, influant quoque in os eius, & mortaliter peccent, hos maximè quærit, hos deuorare satagit, illi enim sunt esca eius electa, vt habet Habacuc Propheta. *In sanctificatis hominibus,* (inquit S. Hilarius) *maximè Diaboli tentamenta grassantur, quoniam victoria magis est exoptata de Sanctis.* Post varia rerum discrimina, tertiâ & vltima vnctione vnctus fuit Dauid in Regem, quando ab omnibus Tribubus Rex fuit acceptatus & prædicatus: *Audierunt autem Philisthÿm* (ait sacer textus) *quòd vnxissent Dauid in Regem;* & statim vehementissimo ardore moti sunt ad eum expugnandum; vnde & ingenti exercitu congregato, bellum eidem inferre decreuerunt, tale vt opus fuerit, quòd Dauid se totum conuerteret ad diuini fauoris auxilium deposcendum: ita hoc ipso quòd homo vngitur in Regem ex baptismo, exteriùs quidem oleo Sancto, interiùs autem gratiâ Spiritus Sancti, quam exterior vnctio significat, aut in alterius Sacramenti susceptione, aut per veram contritionem in diuinam gratiam admittitur, recipiturque in Dei Filium, & hoc ipso in hæredem regni cœlestis, summâ rabie ingens Dæmonum multitudo excitatur, & vires suas parat ad eum expugnandum. In huius confirmationem non obscurè obseruat S. Augustinus, quòd hoc ipso atque Filij Israël biberunt aquam illam miraculosam, fluentem de petra Oreb, statim Amalech contrà eos fortitudinis suæ acies direxit. *Videte fratres,* inquit Aug. *quia postquam quisque de petra biberit, id est Christi Sacramenta susceperit, necesse est illi ad pugnam accedere: tandiu enim quisque Diabolum contrà se pugnantem non sentit, quandiu opera illius exercere voluerit: qui verò illum reliquerit & de petra bibens Christum sequi elegerit, necesse est vt illum patiatur infensum, cui iusto iudicio voluit præponere Christum.* Et ampliùs confirtur ex eo quòd in primo Regum libro legimus, Hebræos conuenisse in Masphath, vbi præterita flagitia abiurarunt cum lacrymis, corpora sua ieiunijs macerarunt, ac denique ad veram fidem religionemque in posterum colendam, animum mentemque intenderunt: quod cùm audissent Philistijm, ascenderunt ad Israël Satrapæ eorum seu Tyranni vt vertit Chaldæus, qui erant quinque, iuxtà totidem Palestinæ Satrapias, & inierunt bellum contrà Israël: ita cùm Dæmones vident nos ad Dominum toto corde conuerti, & in ieiunijs, orationibus, & alijs pijs operibus, pœnitentiam de commissis peccatis agere, ansam arripiunt ineundi aduersùm nos bellum; sed propterea animo non despondeamus, at potiùs fortes in fide & per-

Habac. 1.

Can. 3. in Matthæum.

1. Reg. 5.

Serm. 93 de tempore.

Exodi 17.

1. Reg. 7.

seuerantia, in cunctis sanctis actionibus & virtutum exercitio, virili pectore resistamus; debiles enim sunt hi hostes nostri, cùm eis Christo iuuante fortiter resistitur, vt sequenti Sectione dicendum.

SECTIO. III.

Deus gladium malitiæ Dæmonis applicat, vt non nobis quantum vellet, noceat.

DEVS præpotens sub typo Behemoth aut Elephanti Dæmonem describere volens ait: *Ipse est principium viarum Dei, qui fecit eum, applicabit gladium ipsius.* Quibus verbis, veriùs ipsum Dæmonem quam Elephantum describit, cuius naturam, potentiam, actionesque viuis depingit coloribus. Primò enim de eo dicitur, quòd sit principium viarum Dei, vbi Septuaginta legunt, hoc est principium formationis Domini, quia inter omnes creaturas quas Deus formauit, ille principem tenuit locum secundùm naturam, & secundùm dona gratiæ quæ tunc recepit, & quibus super omnes alias creaturas excelluit, vt ibi exponit S. Greg. [a] Iuxta illud Ezechielis, [b] *Cedri non fuerunt altiores illo in Paradiso Dei, abietes non æquauerunt summitatem eius, platani non fuerunt æqui frondibus illius, omne lignum Paradisi Dei, non est assimilatum illi & pulchritudini eius, quoniam speciosum fecit eum, in multis condensisque frondibus, &c.* Quoniam autem, vt B. Dionysius docuit, ad naturam sequitur potentia, & vnaquæque res tantò maioris est potentiæ quantò est excellentioris naturę: ex hoc ipso quod fatetur Deus illum esse superiorem secundùm naturam, videbatur inferendum quod omnes creaturas excedit etiam secundùm potentiam; quapropter nobis esse impossibile illi obsistere. Secundò, de eodem dicitur. *Qui fecit eum applicabit gladium ipsius.* Quæ verba etsi nonnulli satis appositè de gladio creatoris exponant, aptissimè tamen de gladio ipsius Dæmonis intelligi possunt, sicut explicantur à B. Greg. qui annotat applicare gladium idem esse quod restringere, replicare, implicare, vel inuoluere, ad eum modum quo acutum gladium vaginâ implicamus & inuoluimus, quâ eius acies inclusa tenetur, ne ferire possit; si ergò Diabolus sibimetipsi relinqueretur, sicut omnes creaturas superat secundùm naturam, ita superaret per suam pòtentiam, quam gladij nomine Deus expressit; hęc tamen potentia comprimitur, inuoluitur, restringiturque à Deo, vt non quantum vult, sed quantum

Iob. 40.

Lucifer est principium viarum Domini.

a 32. Moral. cap. 14. & 15. b Ezech. 31.

Lib. 33. Moral. cap. vlt.

Deus gladiū Dæmonis applicat, & quomodo.

ei permittitur agere possit, & quantum nobis prodest, iuxtà illud quod ait Apostolus. *Fidelis Deus est qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione prouentum vt possitis sustinere;* Prouentus enim quem facit Deus, est auxilium gratiæ suæ quod nobis confert, quo mediante & inimici vires imminuit, & nobis facultatem ad resistendum tribuit. Sed quisnam est ille gladius istius Elephanti aut Behemoth, hoc est Dęmonis? est inquit S. Gregor. ipsa sua nocendi malitia; sed ab eo à quo bonus per naturam factus est, eius gladius applicatur, quia eius malitia diuinâ dispensatione restringitur, ne ferire mentes hominum quantum appetit, ei permittatur, sicut contigit dùm contrà Sanctum Iob licentiam tentationis accepit; nam etiamsi suprà modum, illum persequutus fuerit, vt anteà ostendimus, Deus tamen malitiæ eius gladium applicauit; hoc est replicauit & restrinxit dum ei dixit: *Animam illius serua.* Aliqui clariùs explicant retinendo applicandi verbum vt littera sonat; sumptâ metaphorâ à Medicis applicantibus medicamenta, & dictionem *gladium,* prout significat id quod ad alterius destructionem, exitium vel malum adhibetur, iuxtà Sanctos Patres Hieronymum [a], August [b]. & Gregor [c]. conformiter ad vim Hebræi sermonis quo gladius, *Hereb* dicitur, proprièque significat exsiccationem, desolationem, vastationem, vt Brixianus ait [d], & ita sensus huius sententiæ talis est; gladium Dæmonis hoc est eius malitiam & iram quâ nos vastare, desolare, ac perdere nititur, vt colligit S. Greg. Deus tanquam benignus Medicus, ad bonum, ad vtilitatem nostram ac salutem applicabit. Medicamenta vtplurimùm in se contraria sunt, & destructoria naturæ, qualia sunt purgantia, vrentia, mordicantia, &c. & verè dicuntur naturæ venenum, quale est Diagridium, Scammonea, Coloquintidæ, Caustica: & hæc quidem quæ in se talia sunt, moderata & contemperata à Medico, & applicata in determinata quadam mensura, vim habēt medicamentorum, & maximè proficua ipsi naturæ redduntur: vnde & Medicus eorum malignitate vtitur, ad salutem hominum promouendam, ad superfluos noxiosque humores expellendos vel exsiccandos, temperando illorum malitiam, mordacitatem, noxiam vim & facultatem, & illa applicando iuxtà suscipientium vires; & propterea metitur & ponderat ea non tantùm secundùm libras & vncias, sed & secundùm drachmas & scrupulos, imò & secundùm grana, sciens horum vim contrà naturam nostram, quæ nisi temperatissima applicentur, exitium & mortem certissimè inducent: ità ergo Deus se habet, est siquidem Dęmonis gladius iniquus & malus in se, hoc est malitia sua, quæ vt satis notum est, nostræ naturæ contrariatur, & eius exitium &

1. Cor. 10.

a In cap. 65. Isaia.
b In Psal. 104.
c Lib. 34. Moral. cap. 4.
d In arca to. 1. fol. 258.

Deus est bonus Medicus & quomodo.

ruinam desiderat omnibusque viribus procurat; at pius ille ac benignus Medicus noster nullatenùs concedit, vt absolutè talis Diaboli malitia nobis applicetur, nec sinit eum agere quantum vult, quin potiùs tantæ malitiæ vires & facultates contemperat, & nullâ ratione nobis applicari ordinat, nisi secundùm determinatam mensuram, vt nobis sit proficua ad superbiam purgandam, torporem excutiendum, exercendas virtutes, acuendas spiritales vires, disponendam animam ad excellentiorem coronam; & hoc est quod habet S. Chrysost. Mensurata nobis dedit Deus certamina, metitur propterea & expendit attentissimè, qui cordis nostri intima lustrat, vires cuiusque non tam eas quas à natura, sed præcipuè quas ab auxilio gratiæ siæquiuis habet: nec vllatenùs vltra tales vires permittit nobis Diaboli applicari malitiam aut actionem. Vnde ipse Dęmon mare dicitur, in quem omne genus malitiæ influit, vt nihil aliud esse videatur, quàm totius malitiæ abyssus & congeries, vt ex Apoc. colligitur, vbi mentio fit de altitudine siue profunditate Sathanæ. Quemadmodum igitur mare vento aut tempestate agitatum, tanto impetu fertur, vt omnem terram subuerteret, si Deus eius potentiam non coërcuisset, imponens & pręfigens ei terminum quem transire non potest: vnde apud S. Iob; *Huc vsque venies, & non procedes ampliùs*; ita Sathanas velut mare, valido superbiæ & inuidiæ vento agitatum, facilè omnem terram hominem scilicet subruere posset, si Deus eius non coërceret potentiam, terminum suæ malitiæ pręfigendo, vt non ei progredi liceat nisi vsque ad illum quem diuina sua prouidentia statuit. Comparatur etiam Dęmon vento valido, quem nonnulli dicunt esse spiritum illum procellarum, de quo loquitur Psaltes Regius [a], & id confirmat S. Gregor. [b] expendens ventum turbinis venientem ab Aquilone, & S. Cyrillus [c], & docent ventũ illum esse Dęmonem: Ventus procellarum & turbinum non solùm naues in mari ità impetit, vt nisi à Deo comprimeretur, ab ipso mari absorberentur, sed & arbores, imò & turres ita exagitat, vt nisi ipse Deus illum sedaret & impediret, eradicarentur & ruerent; & ideo habetur in libro Iob: *Qui fecit ventis pondus*, Septuaginta *libramentum*; id est ità à Deo librantur, vt nullâ ratione perflent nisi iuxtà peculiarem mensuram quam à Deo accipiunt: vnde addit Psaltes: *Faciunt verbum eius*; ita de illo turbinis vento hoc est Dęmone, est dicendum, non enim secundùm omnium virium suarum potentiam agit, quin potiùs comprimitur à Deo eius malitia, vt nullatenùs ei permittat agere nisi in numero, pondere, & mensura, & hoc est, quod illa verba significant: *Qui fecit ventis libramentum*; ita namque ille qui vires nostras agnouit, qui cognouit figmentum nostrum, & recorda-

Hom. 65. ad populum.

Dæmon est mare malitiarum.
Apoc. 2.

Iob. 38.

Dæmon est ventus validus.
a Psal. 148.
b Lib. 2. Moral. cap 28.
c Lib. 1 in Ioan. cap. 22.

Iob. 28.

tur quoniam puluis fumus, vires huius turbinis aut venti comprimit, vt nonnisi iuxtà mensuram sibi præscriptam perflare & agere possit, aliàs enim de homine qui puluis & cinis est arduus & siccus, omninò actum esset; & est quod expressè docet S. August. exponens illa verba Matth. *Quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, & vasa eius deripere, nisi prius alligauerit fortem? Alligatio Diaboli* (inquit) *est non permitti exercere totam tentationem quam potest, vel vi vel dolo, ad seducendos homines in partem suam, cogendo violenter, fraudulenterue fallendo.* Quod si ei permitteretur in tam longo tempore & tantâ multorum infirmitate, suam tyrannidem aduersus homines exercere, vix reperiretur quis, qui euadere vnquam posset: & propterea ne tanta operetur mala, alligatus est, proindèque non venit à pijs & probis pertimescendus, vt monuit ipsemet Deus vnumquemque nostrum, verbis quæ apud Hieremiam Prophetam habentur: *Ne formides*, inquit, *à facie eorum, nec enim timere te faciam vultum eorum.* Et etiamsi iuxtà litteræ sensum, Propheta moneretur ne faciem & vultum eorum ad quos mittebatur ad annuntiandum eius verbum, formidaret, sed potiùs constanter veritatem prædicaret, attamen Medina in hunc locum, & nonnulli alij de Dęmonibus hęc verba intelligunt, docentque Deum quemlibet nostrum monere ne à facie eorum formidet, quia præter faciem nihil habent, horridi sunt vultu, imbecilles sunt, & vultu quidem videntur timorem incutere, aspectu terrorem, *Sed ne timeas*, inquit, *à facie eorum, quia ego tecum sum, vt eruam te.*, si constanti animo resistas, & sic apparet Deum prępotentem malitiæ eorum gladium ita applicare, vt non noceant quantùm possent & vellent.

De Ciuit. Dei, cap. 8. Matth. 12.

Alligatur Dæmon ne noceat quantum vellet, & ideò non est à pijs pertimescendus.

Hierem. 1.

Medina.

SECTIO IV.

Christus etiam & Angeli, se piorum quos insequitur Dæmon; protectores exhibent.

QVOAD priorem partem spectat, quotiescumque à Diabolo prouocamur in certamen, nobiscum præsentissimus adest Christus Iesus Dominus noster, & protectionem ac defensionem affert; hinc præclarè Ecclesiastes, *Si vnus præualuerit contra vnum, duo resistunt ei.* Qui duo? homo & Christus; nunquam enim homo iustus derelinquitur solus in certamine aduersùs Dęmones, sed semper socium protectorem habet Iesum. Ita ibi S. Hieron. *Si aduersùs*

Cap. 4. Christus aduersus Dæmonem, protector noster est.

hominem robustior in expugnando Diabolus steterit, stabit homo, stabit & Christus pro homine, pro sodali suo, vix Diaboli impugnationem sentiet homo, & simul sentiet protectionem Christi. Potest igitur dicere iustus id Isaiæ iuxtà lectionem Septuaginta: *Ego ciuitas munita, ego ciuitas oppugnata.* Simul ergò sustinet impugnationem, & accipit munitionem, impugnationem à Diabolo, & defensionem à Christo, de quo S. Ambr. *Ego ciuitas munita, ego ciuitas obsessa, munita per Christum, obsessa per Diabolum, sed non debet obsidionem vereri cui Christus adiutor est, munitur enim spiritali gratiâ, & sæcularibus periculis obsidetur.* Nunquam ergo viro iusto venit Diaboli impugnatio, quin simul veniat Christi protectio & munimentum: iam enim anteà ostendimus ipsum Diabolum esse fabrum illum quem interfecit Christus, hoc est eum deuicit, eiusque vires enervauit. Hinc ipse Diabolus Sancto Antonio, referente S. Athanasio, dixit post Christum nullas esse ei vires contrà fideles & iustos; est enim ille fortis armatus per Christum alligatus, vt idem Christus dixit [a]. *Nisi priùs fortem alliget.* Et dicitur in Apoc. [b] ligatus per annos mille, id est toto gratiæ tempore quod mille annis signatur, & in fine mundi modico tempore soluetur, hoc est tempore Antichristi: ita vt iam similis factus sit Samsoni ligato cum quo pueri ludunt, iam enim exorcistis traditur eijciendus, qui minor gradus & puerorum, est in Ecclesia; pueri enim in illum facilè præualent, vt notat S. Iustinus Martyr. Iudicaberis ergò & argueris, si expulso à te Dæmone per Christum, iterùm eum recipias, iterùm in principem eligas, iterùm potestati eius te subijcias: erutus es de potestate Dæmonis? Noli iterùm eum in principem sumere. Si alicuius magni, ac potentis Regis filius diceret, malo esse seruus Turcæ laborans in triremibus eius, quàm filius Regis, & eius hæres, an non hunc dementatum diceres, & Regi summam inferre iniuriam? Christiane qui nunc dicis, *malo Dæmonis esse mancipium*, & in vilissimis eius deseruire & summo cum labore, quàm Dei esse & filius & hæres, an non amens es? an non Deo summam irrogas iniuriam? Profectò gloriatur propter te Dæmon contrà Deum dicens; pluris homo facit me quàm te, præeligit potiùs seruus esse meus quàm filius tuus. *Propter hoc*, inquit Psaltes, *inimicus improperabit Domino & populus insipiens irritabit nomen tuum.*

Isai 27. — Lib. 6. examer. cap. 8. — S. Athanas in vita S. Anton. — a Marc. 3. — b Apoc. 20. — S. Iustinus. — Ps. l. 73.

Quod autem ad posteriorem partem attinet; sicut ipse Christus ab insidijs & fraudibus Dæmonum nos protegit: ita vult quoque nos habere suos ministros, hoc est Angelos protectores, vt sæpiùs in Tractatu de Angelis bonis insinuauimus; nam ipsi sunt fortiores Angelis malis, vt constat in Apocalypsi, vbi legimus Michaëlem cum Angelis

Aduersus Dæmonem Angelos habemus protectores. — Apoc. 12.

gelis bonis viciſſe Sathanam, & Angelos eius: & Raphaël apud Tobiam Aſmodæum peſſimum Dæmonem ligauit; & item in Apocalypſi: *Angelus bonus ligauit Sathanam.* Cùm ſint ergo Angeli fortiores Dæmonibus, aduersùs illos nos defendunt, quamuis tamen aliquando ex Dei permiſſione eis cedant; ſunt enim boni ipſi Angeli Diuinæ Sapientiæ adminiſtri. Quamobrem ſicut diuina prouidentia mala fieri permittit per malos homines & Dæmones, propter bona quæ inde elicit; ſic & Angeli Sancti voluntati Dei inſeruientes, non omninò compeſcunt à nocendo Angelos malos vel impios homines, & ita etiam Dæmones vim & poteſtatem ſuam in pios & bonos homines exercent, in quantùm à Deo eis permittitur, vt iam notauimus in Tractatu de Angelis bonis. Et hoc eſt quod docet S. Cypr. Deum ipſis Dæmonibus poteſtatem dediſſe in nos, vel ad pœnam dum delinquimus, vel ad gloriam dum probamur; quamuis tamen, ait Sanctus Auguſtinus, talis poteſtas eis conceſſa, ſit ſemper limitata & non libera; ſicque quamuis plura nocentia exercere norint, tamen eis non ſemper permittuntur, neque vnquam attingunt quæ propria Dei ſunt.

Tob. cap. 8.
Apoc. 20.
Angeli boni quandoque Dei permiſſione cedunt Dæmonibus.
Serm. 6. de oratione Domin.
Lib. 3. de Trin. cap. 8.

SECTIO V.

Dæmon aſſiſtit morientibus.

ISIDORVS Hiſpal. Epiſcopus [a] rectè aduertit ex S. Gregor. [b] quòd cùm hominem continuò præuaricari cupiat Diabolus, ampliùs tamen in fine molitur decipere. Hinc eſt quòd in principio contrà Protoplaſtum ſerpenti eſt dictum: *Et tu inſidiaberis calcaneo eius,* quia nimirùm hominem quem Diabolus in curſu præteritæ vitæ non decepit, in nouiſſimis ſupplantare diſponit; calcaneo enim inſidiari & ſemini Dei, non eſt aliud quàm inſidiari fini hominum Chriſtianorum: *Qui non ex voluntate carnis, ſed ex Deo nati ſunt,* vt docet S. Ioan. poſtrema autem huius inimici tela in homines pios ſunt ſæuiſſima, vt quos initio ab opere bono reuocare non potuit ſuaſionibus, nec in medio potuit immiſcere alienis negotijs, ſub finem fortiùs inuadat, vel vt operis contemptu vel nimiâ facti complacentiâ & gloriâ inani, ſecuritatis & negligentiæ præſumptione, conquiſitum magnis laboribus meritorum theſaurum eripiat, & tunc veluti Mandragora ſopitos iugulat & nudat, & hoc maximè molitur ijs qui magis bonis operibus intenti videntur. Et vt ait celeberrimus qui-

a *Lib. 3. ſuarū Sent. cap. 5. num. 14*
b *Lib. 33. Moral. c. 17.*
Dæmon vitæ Chriſtianorū fini inſidiatur, & quomodo, latè oſtenditur.
Ioan. 1.

dam author, omnem quam potest & nouit rationem & conatum, hoc in postremo conflictu exhibet, vtpotè qui nouit si in illa hora non expugnet ac victoriam referat, sibi prædam cui adeò ardenter inhiat, è manibus elabi; vnde ait S. Ioan. in Apocalypsi: *Væ terræ & mari, quia descendit Diabolus ad vos habens iram magnam, sciens quòd modicum tempus habet.* Quia ergo tunc videt modicum tempus illi superesse, quia breui est anima egressura à corpore, reduplicat vires ac artes suas, vt venenata pharmaca effundat, amorem obijcit filiorum si quos moribundi habeant, vt in Deum charitatem eliminet, præteritas noxas obiectat, vt desperatio exurgat, suggerit ingrati animi esse vxorem beneuolam, amantem, benemeritam (si sit coniugatus) expoliare, & substantijs suis Ecclesiam ditare, pauperes vestire, malè parta reddere, debita soluere; illum quantum potest inducit, vt priùs inuigilet ad rei familiaris dispositionem quàm ad animæ necessitates, & satis superesse illi temporis ad ei prouidendum, aut sacramenta suscipienda, & interim multoties accidit, vt multi hâc spe delusi, non satis dispositi, nec in bono statu gratiæ, è præsenti vita migrent, & non sine salutis æternæ dispendio. Prætereà ipsi Dæmones illo maximè tempore, lugentem animam in desperationem conijcere satagunt, atque vt omnem spem veniam sperandi occludant, scelerum commissorum grauitatem memoriæ inculcant, vt deijciant curam omnem redeundi ad ineffabilem Dei bonitatem, quæ omnem peccatorem quâcumque horâ debitâ contritione ingemuerit, expansis vlnis expectat, & venienti occurrit, fugientem ac reuocat. In postremo etiam vitæ momento, salutem omni ex corde ei se conuertenti paratam offert: cui rei ipsi Dæmones in maxima & suprema vitæ periodo, pugnam acerrimam mouent, ne præda illis animæ peccatricis, vt iam dictum est, eripiatur: Adest ibi spiritus superbiæ, ambitionem, arrogantiam, præsumptionem, inobedientiam, obstinationem proprij iudicij obijciens: Adest Spiritus inuidiæ cum suis asseclis, obijciens detractiones, susurrationes, odia, gaudium de alieno malo: Adest Spiritus iracundiæ cum suis, calumnias, conuitia, rixas, contentiones, vindictas exprobrans: Adest Spiritus auaritiæ, fraudes, periuria, furta, vsuras, iniustitiam omnem coaceruans, quasi densum contra peccatorem lutum, vt non possit euadere: Adest Spiritus gulæ & luxuriæ, in memoriam reuocans quicquid carnis voluptati indulsit animus, contra Deum peccans: Adest Spiritus acediæ, tædium inducens, & obliuionem cum corpore, vt homo iam obliuiscatur sui, qui antea oblitus est Dei. Sic vallum impenetrabile, & intransmeabile conficitur, quo anima tremula circumcingitur & includitur desperabunda. Et tunc de illa verifi-

Apoc. 12.

Adsunt mali spiritus superbiæ, inuidiæ, iracundiæ, &c. in articulo mortis.

catur, id quod dicebat Christus de Ciuitate Hierusalem super quam flebat, vt S. Lucas ait: *Venient dies in te & circundabunt te inimici tui vallo, & coangustabunt te vndique.* Quis enim angustias recensere possit, quibus peccator in agone premitur? sicut enim de inimicis Hierosolymorum addens Christus, *Non relinquent lapidem super lapidem*: ita tunc temporis Dęmones conantur non relinquere lapidem super lapidem, hoc est omnia bona opera & proposita destruere, dissipare, exinanire, inclamantes illud Babylonicum, *Exinanite exinanite vsque ad fundamentum in ea.* Fundamentum enim omnium bonorum operum est fides, quam tunc etiam demoliri nituntur, infidelitatem cum desperatione persuadentes; vt sic nullus lapis sacri ædificij in anima permaneat. Et hęc omnia infœlici homini permittit Deus accidere, quia Iudęorum instar non cognouit tempus visitationis suæ; hoc est tempus gratiæ sibi oblatæ ad resipiscentiam, tempus misericordię ad vitam, tempus pacis & reconciliationis ad iram auertendam; Et proindè benè sapiunt illi qui in extremis constituti, & in acerrimo illo agone cum Dæmone, opem & auxilium Dei implorant, vt ei animam resignantes Dæmonem superent, de eoque triumphent: qui enim habitat & confidit in adiutorio altissimi, non accedet ad illum malum, & filius iniquitatis non supplantabit gressus eius. Multorum est sententia Dęmonem proprium cuique aduersarium à supremo Cacodęmone constitutum, eidem moribundo, horribili specie apparere, eumque ad desperationem, aliaque scelera sollicitare, vti apparuit Sanctæ Marthæ & alijs, non tamen omnibus. Idipsum sentire videntur S. Ephrem [a], S. Chrysostom. [b] & alij. Legimus etiam in vita B. Martini ipsum Dęmonem in eius morte astitisse, & ideò Sanctum virum clamasse: *Quid hic astas cruenta bestia? nihil in me funestè reperies.* Refert quoque Mandina Clericus regularis, Andręam Auellinum eiusdem instituti, eodem prorsus die annis reuolutis, quo S. Martinus iam iam animam agens, strenuam de Diaboli fraudibus victoriam reportauerat, etiam de similibus insidijs ac astutijs, dum quoque in extremis esset, Angelico fauore reportasse. Cùm igitur morbo pręnuntio, ad superna euocaretur Andręas, iamque desiderio totus esset in patria & morti proximus; ei lectulo iacenti patribus circunstantibus Dæmon apparuit, statim verò vnus ex supremis bonis Spiritibus, catenâ quâ canes astringi solent, collo religatum Dęmonem ipsum corripuit, & gemino ductu distentum, proiecit in atrium. Et hinc apparet, infensissimum illum hostem, viros etiam sanctiores in mortis articulo non deserere, sed eis adesse si forsan in tali extremitate, vt in aliquod peccatum & potissimùm desperationis dabantur, efficere possit.

Luc. 19.

Dæmones in mortis articulo, omnia bona opera, &c conantur destruere.

Quisnam Dæmon potissimùm moribundo appareat.

a Serm in eos qui in Christo obdormiunt.

b Hom. 34. in Matth.

Mandina in tr. cap. Hierem.

Et quis non mirabitur, quòd ausu temerario etiam ipsummet Christum qui est caput omnium electorum, dum esset in cruce sit aggressus? Sic ipse Christus testatur apud S. Ioannem; *Venit Princeps mundi huius & in me non habet quicquam*. Vnde Eusebius illud Christi dictum à Dauide, *Tauri pingues obsederunt me*, intelligit de Dęmonibus, quos Christus in cruce vidit hiante rictu, sibi quasi reo & scelesto insultantes de crucifixione, & instante morte. Fauet illud Habacuc: *Egredietur Diabolus ante pedes eius.* Beata Virgo non ignorans huius inimici audaciam ac temeritatem, simulque considerans quòd sibi quoque in morte esset insidiaturus (nonobstante quòd cognosceret se esse mulierem de quâ dictum ei fuerat, *Ipsa conteret caput tuum*) dilectum filium suum exorasse dicitur, ne tunc horribilem illam bestiam videret, vt est sententia S. Augustini. Videamus ergò dum superstites sumus, & procul bellum illius nequissimi spiritus, quod nobis in extremis constitutis est illaturus, odoramur, vt mentes nostras certamini ante certamen disponamus, tanquam viri fortes & strenui milites Christi, armaturâ Dei muniti, & in die illo malo resistamus, atque aduersùs Dęmonis Phalanges perfecti stemus; sicque tanquam obedientes loquemur victorias.

Ioan. 14.

Lib. 1. de demõstrat. cap. vlt.

Psalm. 21.

Habac. 3.

B. Virgo in instanti mortis Dæmonem non vidit.

S. August.

Aduerte porrò quod postquàm animæ sunt à corporibus egressæ, si in gratia decesserint, confusi Dæmones abeunt, & Angeli eas in cœlum perpetuò beandas deferunt, vt olim Lazarum in sinum Abrahæ; aut in purgatorium si aliquid luendum habeant, easque ibi consolantur, & de Ecclesiæ suffragijs ac earum breui liberatione, vt cœlum conscendant, certiores reddunt: si verò in peccato & extrà gratiam egressæ fuerint à corpore, illicò Dæmones eas rapiunt, & in infernum trahunt, vt olim diuitem Epulonem, ibique eas cruciant per conuitia & recordationem malorum quæ egerunt in hac vita, & per alia horribilia signa quæ ab ipsis fiunt, vt territæ paueant. Et est quod insinuant frequenter SS. Patres & historiæ nonnullæ Ecclesiasticæ, quæ communiter referuntur. Et vt horum damnatorum maiorem sibi prædam faciant, pręcognoscentes iudicium vltimum non aduenturum nisi impleto beatorum unmero, maioribus artibus, & vt ita dicam, aperto marte, pios insectantur, vt à gradu viaque beatudinis illos deturbent, & longiori spatio impleantur sedes, & ne tam citò in inferni pœnis concludantur. Et hoc metuebant ipsi Dęmones in primo aduentu Domini, dicentes: *Quare venisti ante tempus torquere nos?*

Sicut boni Angeli pios in cœlum ducunt, ita mali iniquos in infernum.

Matth. 8.

O proh dolor! tanta est illo tempore ipsius Sathanæ vis & ferocia, vt vix euadere moribundi à suis vnguibus & sæuitia, hoc est eius tentationibus possint, quin lacerentur. Euenitque sępe illis

quod olim Carano Macedoniæ Regi: (ait Pausanias in Bæotic.) qui de Cisseo Prouinciæ finitimæ Domino, cùm victoriam reportasset, & trophæũ Argiuorum more, ad perennendã suam gloriam erexisset; illud posteà Leo ex Olympo egressus euertit & dissipauit: Sic reperies qui sæpè in vita laureà donati, coronatique fuerint, vt victores inuicti & triũphales; quorum tamen pulcherrima trophęa clarissimarum virtutum collocata, in extremo illo vitæ actu, impressione sua furiosus hic Leo euertit, non ab Olympo monte, sed à nigro Auerno egressus. Legendus est S. Gregorius, qui considerans Christi verba Dęmonem mundi Principem vocantis, in Euangelio S. Ioan. *Venit Princeps huius mundi, & in me non habet quidquam*; hęc habet, *Curandum nobis est, & cum magnis quotidie fletibus cogitandum, quàm rabidus quàm terribilis, sua in nobis opera requirens, in die nostri exitus Princeps huius mundi veniat; si etiam ad Deum carne morientem venit, & in illo aliquid quæsiuit, in quo suum inuenire nihil potuit. Quid itaque nos miseri dicturi, quid acturi sumus qui innumera mala commisimus? Quid requirenti aduersario, & multa sua in nobis inuenienti dicemus?* &c. O fœlices illi, qui ita in pręsenti vita de peccatis cõmissis pœnitentiam agunt, & sese ad bona agenda opera & virtutum exercitia, accingunt, vt veniens in eorum morte, Princeps iste mundi, in eis non habeat quidquam.

Hom. 39 in Euang. Ioan. 14.

CAPVT IX.

De apparitionibus Dæmonum in corporibus assumptis, nec-non de eorum spectris & prodigijs.

SECTIO I.

Dæmones corpora assumere possunt ad hominum perniciem, & vt illis noceant.

IN Tractatu de Angelis, diximus illos corpora assumere posse, & quæ, nec tamen ea informare, nec etiam in illis opera vitæ exercere, sed tantùm intrinsecè mouere, eisque vti veluti instrumentis aut organis, ad explendas quasdam operationes Dei Iussu. Et quia Dæmones eiusdem sunt naturæ cum Angelis, certum est quo-

Dæmones corpora etiã aspectabilia assumere possunt, & quæ, & ad quid.

que illos posse corpora assumere, non vt ea viuificent, sed vt videantur; nec vt hominibus benefaciant, sicut Angeli boni, sed vt eis noceant. Quęnam autem corpora assumant nondum satis est exploratum; & quamplures de tali corporum assumptione ab illis variè loquuti sunt. Clarum est illos aliquod corpus cœleste non sumere, hoc est de substantia tum Empyrei Cœli, tum alicuius inferioris: & ratio est, quoniam corpora illa sunt penitùs indiuisibilia & incorruptibilia, nec peregrinas suscipiunt impressiones, teste Philosopho: & preterea si ex hac substantia assumerent corpora Dęmones, sequeretur hoc maximum inconueniens, scilicet quòd vbi assumerent, vacuum ibi relinquerent cœlum. Sed quodnam corpus valent igitur assumere? Corpora quæ assumunt in duplici differentia possunt esse, vetera scilicet, & recenter formata; vetera à natura iam producta, vti cadauera & mortuorum corpora, non quidem bonorum qui fuerunt Spiritus Sancti habitacula, sed damnatorum; sicque illorum corporum simplices sunt motores, non autem formatores; recenter quoque formata corpora possunt assumere, hoc est de nouo illa sibi Dei voluntate efformare, eaque sibi aptare tanquam vestes, ait S. Augustinus. Omnes autem Theologi docent illa sibi fingere ex impuro aëre seu vaporibus, & exhalationibus, nubibusue aëri admixtis, aërea enim corpora citò disparent propter raritatem, maximè si virtus agentis & dispergentis fortis sit, vt in Dęmonibus, & ideò ea cùm volunt, deponunt. Non mirum autem si potiùs ex aëre sibi effingant corpora quàm ex alia materia, sympathiam enim quandam esse oportere inter locum, & habitantem, bona pars scriptorũ putat: Dæmones autem habitare in aëre caliginoso omnes consentiunt; credibile ergo est ex illo familiari aëre sibi accommodare corpora solere. Deindè addunt oportere corpora eorum esse agilia, Dæmones enim, vt Tertull. ait, quodammodò volucres sunt & celerrimè per omnia loca volitant, vt alibi dicemus. Addunt insuper experientiam docere corpora illa esse aëria, sunt enim qui ea conati sunt aliquando scindere & vulnerare, sed nequaquàm potuerunt, & experti sunt illa ictibus cedere, & statim disparere. Deindè corpora illa facillimè euanescunt. Quòd si essent terrea, aliquid maneret solidi; si aquea, diffluerent; si ignea comburerent, & attrectari non possent: spissant autem Dæmones, & concondensant ista corpora ex compressione partium, vt enim aqua cogitur in glaciem, & interdum durescit in chrystallum, ita aër quo se se vestiunt Dæmones, densatur in corpus aspectabile, vt videri aut tangi possit. Quòd si aër solus non videatur esse satis, possunt admiscere etiam, vt dictum est, aliquid vaporis, aut aquæ, vel nebulæ,

Arist. 2. Meteph.

S. August.

vnde existant colores. Id quippè fieri videmus in Iride, sic enim ait Virgilius:

Mille trahit varios aduerso sole colores.

Non est autem necesse, Dæmonibus, aut etiam bonis Angelis tribuere membra vitalia, vt pulmones, cor, hepar, &c. non enim eâ causâ induunt corpora, vt ea informent & viuificent, sed tantùm vt videantur, & tangi possint. Vnde Abraham vidit Angelos, & lauit illorum pedes, & illis apposuit cibos, denique etiam comederunt.

Est autem hîc sedulò aduertendum, id quod docet S. Thomas, quòd licet aër in sua raritate manens, non retineat figuram neque colorem, quando tamen condensatur, & figurari & colorari potest, sicut patet in nubibus & Iride, vt dictum est. Et forsitan (inquiunt aliqui) aëri iunguntur aqua, terra, lumen, sulphur, resina, &c. quibus omnibus Dæmon speciem humani corporis configurare potest, non tamen ita perfectè quin à veris corporibus plurimùm distent, & tactu discerni possint: & ratio est quia ars perfectè naturam exprimere non potest. Deindè benè aduertunt Doctores, plerumque effigiem humani corporis à Diabolo assumptam, parte aliqua apparere mancam aut monstrosam, insigniterue horridam, vocemque stridulam, obscuram, confusamque, velut è dolio fractaue olla prodeuntem. Refert Binsfeldius maleficos aliosque fateri, non esse difficilè Diabolum discernere ex membris & corporis constitutione, ex incessu, cursu, & alijs huiusmodi, aliquando enim Dæmones apparentes in humana specie, visi sunt cum pedibus tetris aut asininis, vt habetur apud Alexandrū de Alexandro [a] & alios, etiam ex confessione vnius maleficæ anno 1589. 14. Iulij, vt refert suprà nominatus Binsfeldius: & ita Nicolaus Remigius [b] de Dæmonolatria.

Qu. 55. art. 2.

Discernuntur Dæmones à bonis Angelis, in corporibus quæ assumunt.

Binsf. lib. de Confess. magn. prælud. 1.

[a] *Alex. lib. 4 Gen. dierum cap. 19.*

[b] *Nicol. Remig. de dæmonol. lib. 1.*

Ex his satis apertè sequitur Dæmonem nullum assumere corpus ad vnionem naturalem, scilicet quòd sicut anima facit cum corpore suo vnum per se: ita & Dæmon cum corpore assumpto faciat vnum per se subsistens, cùm etiam tale corpus organizatum non sit; neque etiam (& multò minùs) illud assumere ad vnionem & identitatem hypostaticam, sicut natura humana est à verbo assumpta, sed ad vnionem accidentalem, & ad breue temporis spatium, ad aliquid manifestandum sensibiliter, vel aliquid exequēdum secundùm ipsius Dei mandatum & permissionem. Vnde non est in corpore illo assumpto sicut perfectio in suo perfectibili, neque veluti forma informans, sed sicut simplex forma assistens, hoc vtens corpore velut instrumento, siue vt nauta in naui. Et ideò tale corpus facilè resoluitur in præiacentem materiam ex qua compositum erat, nisi quando Dæmon assumit cadauer alicuius damnati hominis, tunc enim relinquit

Dæmones ad vnionem naturalem aut Hypostaticā corpora non assumunt.

illud fœtidum & putridum.

Corpora à Dæmonibus assumpta, sunt vera & realia, non phantastica.

Vdalricus.

Albert in 2. dist. 8. art 2.

Ex antedictis, refelluntur qui putant corpora illa à Dæmonibus assumpta non esse vera & realia, sed falsa quædam spectra & imaginationes, seu phantasias & ludificationes quasdam in animis hominum, seu fieri per illusionem phantasiæ & sensuum, inter quos fuit Vdalricus, qui citat pro sua sententia Albertum præceptorem suum, qui tamen in secundo sententiarum, & alibi oppositum docet. Qui igitur cum Vdalrico id docent, videntur Sacræ Scripturæ repugnare, nam verus Diabolus ingressus est in serpentem, in eoque Euæ loquutus est, vt eam deciperet, aliàs in pœnam sui sceleris non dixisset

Genes. 3.

Deus, *Super pectus tuum gradieris, & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ*. Et item, *inimicitias ponam inter te & mulierem, inter semen tuum & semen illius, & ipsa conteret caput tuum*. Ita etiam hodie hircorum aliorumue animalium corpora assumere dicitur Diabolus, quando inter striges & maleficos apparet. Et idem malus Angelus

Matth. 4.

humanâ vtique formâ indutus, Christum tentauit, vt apud S. Matthæum habemus.

Deinde si de bonis Angelis agatur, cùm sit eadem ratio: ipsi se se obtulerunt conspiciendos & digitis attrectandos Abraham & Loth, atque toti eorum familiæ; at imaginatio seu phantasia non est, si hominum multitudo simul Angelos conspexerit, & non est facilè simul multis imponere. Et quod dicimus hîc de Abraham & Loth, est quoque de multis alijs dicendum, vt in veteri ac nouo testamento habetur, sicut in Tractatu de Angelis latè disseruimus. Et fauet S.

Lib. 3. de Trin. cap. 10. 11. &c. & 15. de Ciuit. Dei cap. 23.

August. in libris de Trinitate, & Ciuitate Dei, vbi ait: *Apparuisse hominibus Angelos in talibus corporibus, quæ non solùm videri verùm etiam tangi possent verissima scriptura testatur, & hoc negare impudentia videtur*: sicque certum est corpora illa à Dæmonibus assumpta vera fuisse, & non tantùm inanes imaginationes.

SECTIO II.

Quid præstent aut efficiant Dæmones in corporibus assumptis.

NON sunt hîc repetenda ea quæ in Tractatu de Angelis diximus circà corporum ab eis assumptionem, quomodo comedant, loquantur, ambulent, & alia similia exerceant, sicut nonnunquam

quam docet scriptura contigisse, tùm à bonis tùm à malis Angelis; cùm enim illi vitam haud habeant seu animam, quæ est intrinsecum & vitale harum actionum principium, hęc vitę opera exercere minimè possunt. Cùm igitur comedere visi sunt, non conuerterunt cibum in ipsorum corporum assumptorum substantiam, cùm ipsa natiuo calore careant, cæterisque partibus ad peragendam nutritionem requisitis, & proindè corpora illa non possunt vitaliter augeri, cùm vitalis accretio semper cum nutritione coniuncta sit. Vnde tria præcipuè considerantur in comestione. Primum est cibi masticatio: Secundum, est eiusdem in ventriculum traiectio: Tertium, conuersio eiusdem in carnem & sanguinem, & hæc est propria comestionis ratio: Duo priora possunt Dęmones sicut Angeli præstare; Tertium verò nequaquam. Ipsi etiam in corporibus assumptis propriè non loquuntur, sed aliquid præstant loquutioni persimile, quatenus in aëre sonos efformant humanis vocibus similes. Cùm etiam ambulant motu progressiuo, vel mouent manus & alia membra, certo modo motum similem progressioni & ambulationi, & alteri animalis motui producunt. Sic est dicendum de alijs operationibus sensuum, vt sunt videre, audire &c. hæ siquidem operationes, naturaliter & ordinariè exercentur per organa corporalia, tanquam per instrumenta naturalia, quibus quidem organis, cùm careant Dęmones, etiam in assumptis corporibus; non possunt illas tanquam à principio vitali & intrinseco exercere, sicut nec flere, & tristari, si non possint homines eos tentando superare; neque ridere & lætari si possint, nisi quoad apparentiam exteriorem, non autem quoad passionem internam, nam possunt faciem mouere quasi appareant ridentes, sed non interno affectu gaudentes; & ita licèt ipsa obiecta intellectu apprehendant, non tamen sensibus, eo modo quo possunt homines.

Non exercent Dæmones vitæ opera, in corporibus quæ assumunt.

Sed quærunt aliqui, num Dęmones possint generare; breuiter alij respondent, eatenus dici generare, quatenus in specie viri possunt extrinsecùs aliundè acceptum semen, & non ex seipsis decisum, conseruatum tamen in suo calore naturali in mulierem transfundere, vnde dicuntur incubi; vel quatenus in specie fœminæ semen à viro cui se substernunt, excipiunt, vnde succubi nuncupantur. Et hoc modo dicunt aliqui Merlinum Britannicum fuisse progenitum, de quo meminit Scotus & ita censet Alphonsus Mendoza quęst. 5. Scholast. aitque id perhiberi satis veraciter. Quòd autem sint Dęmones incubi & succubi constat ex Philone in vita Apollonij Tyanei, ibi enim refert succubum Dæmonem in forma mulieris decepisse iuuenem quendam Menippum nomine. Idem dicit S. Augustinus

Dæmones quidam incubi & succubi, & an generare possint.

Scot. 2. sent. dist. 8. q. vnic. Alphons. qu. 5. Scholast. Phil. in vita Apollonij.

de Syluanis & Faunis, nec-non Dæmonibus quos Dusios Galli nuncupant, hi enim erant incubi & succubi. Ex his tamen non sequitur Dæmones propriè loquendo & virtute suâ posse generare, sicque dici parentes sobolis procreatæ, sed potiùs eos à quibus semen acceperunt, cùm nullâ ratione, vt dictum est, habeant vitale principium talis actionis generatiuæ, sicut non habent principia vitalia videndi, audiendi, &c. & alias actiones vitæ exercendi, per quæ formaliter dicantur videre, audire, &c. vt dictum est. Et ita docet S. August. & Scholastici.

August. lib 5. de Ciuit. Dei cap. 23.

August. de Ciuit. loco cit.

1. ad Cor. 11. Plures putant, quòd dùm Apostolus in priori Epistola ad Corinthios, vult mulieres in Ecclesia, habere velatum caput propter Angelos, intelligit per Angelos, Dæmones incubos. Ita Beda in historijs Anglorum, & S. Thom. 4. Alij tamen alio modo hæc verba S. Pauli interpretantur, vt alibi diximus. Sed quicquid sit, dantur Dæmones incubi & succubi; qui eo modo quo dictum est, solùm generare possunt.

1. p. qu. 25 & in 2. dist. 8. & quodlib. 6.

Genes. 6. Obijcitur id quod habetur in Genesi, filios Dei fuisse ingressos ad filias hominum, & genuisse: per hos autem filios Dei nonnulli Dæmones intelligunt, qui Dei filij per creationem dicuntur, absit enim vt sordidas actiones bonis Angelis tribuant: Ergò sequitur Dæmones posse verè generare. Respondemus, nomine filiorum Dei non significari ibi Angelos aut Dæmones, sed viros illustres, Dei cultus studiosos, ex sancta stirpe Seth oriundos, qui quoniam vsque ad illud tempus in cultu vnius Dei perseuerarant, à scriptura vocantur filij Dei: nomine autem filiarum hominum, intelligi eas quæ erant de progenie Caïn, quæ vocabantur filiæ hominum non filiæ Dei quia imitatæ mores parentum suorum, rebus terrestribus erant addictæ, & ex his geniti sunt Gigantes vt ait S. August.

S. Aug. 15 de Ciuit. Dei, cap. 23.

SECTIO III.

In diuersis formis & figuris, apparuerunt in corporibus assumptis Dæmones, & primò in humana forma.

In diuersis figuris Dæmones apparuerunt.

MALIGNI Spiritus, varias pro negotiorum quæ in hominum perniciem moliuntur varietate, formas assumunt, nunc virilem, nunc muliebrem, nunc volatilium, nunc quadrupedum, nunc reptilium &c. vt multis exemplis in sequentibus patebit. Sicut etiam

benè notauit Gregorius Tolosanus, qui addit non solùm sub belluinis formis apparere quandoque Dęmones, sed etiam sub rerum insensibilium & aliarum horribilium rerum figuris; at solùm de eorum apparitionibus in humana forma, pręsenti Sectione dicendum venit. Greg. Tolos. Com. in lib. 7. art. mirab. cap. 14.

Est autem valdè mirandum, quòd quidam ex illis vnus, in figura Domini nostri Iesu Christi, ornamentis aureis & præfulgidis, necnon diademate coronatus, Sancto Martino Turonensi Episcopo apparere est ausus, vt ipsum Sanctum virum ad se adorandum tanquam Christum ipsum induceret, at detectâ eius fraude dixit ei, *Dominus Iesus Christus non purpuratum aut diademate renitentem, se venturum esse prædixit*, quo audito disparuit. Dæmones apparuisse pluries in humana forma, multis historijs ostenditur.

Alius quidam Pater, cùm se Dæmon ei in forma Christi offerret, clausis oculis dixit, se nolle Christum videre in hac vita, sed in cœlis. Alius sub simili specie apparenti, obiecit, vide ad quem mittaris, neque enim is sum qui Christum videre merear.

Legitur quoque in Legenda S. Hieronymi, Dæmonem induisse speciem S. Syluani Episcopi Nazareni, qui charissimus erat S. Hieronymo; & in eadem, fœminam quandam noctu in lecto iacentem aggressum fuisse, vt ad luxuriam prouocaret, & cùm ipsa acclamaret, eum in eadem forma sub lecto se abscondisse, ibique inuentum, mentitum esse se Syluanum Episcopum, vt tanta infamia virum Dei notaret, & ita disparuisse: talis autem de Syluano fuit multorum opinio, donec ipse Dæmon in obsesso corpore, dolum & fraudem detexit.

Magno Iacobo visus est Dęmon in forma nudi Æthiopis, ignem ex oculis emittentis, vt author est Theodoretus, & ipsius viri Iacobi imaginem & formam induebat, vt vir Dei ibidem refert sequentibus verbis. Sed me rursùs clanculùm perpetuâ afficiebat molestiâ, nam aquam quæ mihi bis in hebdomada infernè afferebatur, ei qui afferebat occurrens, & meam formam imitans accipiebat, & illum iubens recedere fluentum effundebat, idque cùm non solùm bis, sed etiam ter fecisset, me sitis perpessione validè oppugnauit; cùm ergo valdè angerer, rogaui eum qui solebat ad me adferre, cur iam quindecim diebus ad me aquam non tulisset, is dixit se iam ter & quater attulisse, & me accepisse. Et vbi (inquam) ego à te eam afferente accepi? ille locum ostendit. Etsi millies inquam ego me illuc accedentem videris, ne vas dederis donec ad hunc locum veneris; Et paulopòst ibidem eidem Sancto apparuit in specie duarum mulierum de monte descendentium. In eadem forma Æthiopis Theodoret. in Relig. hist. SS. Patrum, c. 21.

nigri aliquando etiam apparuit B. Antonio, vt author est S. Athanas. in eius vita.

S. Athan. in vita S. Ant. Sophron. in prat. c. 199. Refert Sophronius Hierosolymorum Patriarcha, in Monasterio Raythu, senem quendam fuisse Anachoretam, quem Diabolus in specie cuiusdam Eremitæ visitatum veniebat, quasi consultaturus: quem cùm senex hortaretur, vt ante colloquium precibus more solito insisteret; hęc secum demurmurabat: *Nunc & semper & in secula seculorum*, monitus verò vt etiam illa quæ præcederent recitaret nempè: *Gloria Patri & Filio, & Spiritui Sancto*, statim disparuit, vim passus, & gloriæ diuinæ nomen non sustinens.

Lib. 1. cap. 8. & 9. Legitur in vita Sancti Vincentij Ordinis Prędicatorum, Dęmonem Valentiæ in specie senis venerabilis, cum barba ad genua prolixa se ei reprę̨sentasse, simulantem se vnum esse ex veteribus Patribus Ægypti, & in alia nocte in figura vasti Æthiopis.

Tom 2. c. 10. Surius refert de S. Wilhermo Duce ac Comite Pictauorum ac Eremiæ, quòd cùm is nocte multis ijsque diuersis Dęmonum vocibus, in vigilijs & orationibus molestiâ afficeretur, ex omnibus illis vnus cæteris clarior & virtute robustior apparuit in specie proprij genitoris, & ei cum vociferatione clamoris multis verbis suasit, vt si beatus esse vellet eum sequeretur, miles verò Christi Dei fortitudine protectus, verba deceptoria paruipendens, ad ea nihil penitùs respondit.

Sozom lib. 8. hist. trip. c. 18. Narrat Sozomenus, Apelli viro Sancto in eremo Ægypti degenti fabro ferrario cùm noctu accuderet, Dæmonem apparuisse in forma mulieris formosæ, vt eum ad luxuriã prouocaret, sed Apellem accepto è fornace ferro candente, in faciem illius insurrexisse, & ita eum spiritum frementem & flentem, cito citiùs ad fugam compulisse, & forsitan Dęmon iste erat ille de quo scribit Philostratus, quem Præsulem venereorum vocat.

Lib 4. de vita Apollonij. Idem Philostratus, refert Ephesi Dæmonicum quoddam spectrum pestem disseminasse, idque in forma & specie senis mendici peram gestantis, paniceis frustis refertam, laceram & sordidam vestem gerentis, quem Apollonius Tyanęus ad expiandam ciuitatem cùm detexisset, iussit lapidibus obrui, quod factum est, & sublatis deinde aceruis lapidum ait, in eius locum inuentum esse canem tantæ magnitudinis quantæ maximus leo esse solet, & ad modum rabidi canis spumam emittentem, & ita liberatam à peste ciuitatem.

Niceph. lib. 14. cap. 40. Socrat. lib. 12. hist. Tripart. c. 9 Mirabile & perniciosissimum spectrum refertur apud Nicephorum Calixtum, & Socratem. Scribunt enim tempore Theodosij Iunioris Imperatoris, virum quendam, vel meliùs Dęmonem in for-

ma viri in Creta fuisse, qui se simularet Iudæis esse Mosem, quiue pollicitus eis fuit, se illos per mare rubrum sicco pede traducturos, sicque toto anno integro per insulam percurrens, suasit illis vt se sequerentur, quod & fecerunt, vanis illius promissis decepti, vnà cum coniugibus & liberis. Is autem in summum quendam scopulum in pelagus excurrentem duxit, atque inde seipsos conijcere in mare, velut natantes & vrinantes iussit, idque quidam statim vt illis imperatum fuit, fecerunt, neque deinceps apparuerunt: quidam autem in præcipitio saxis allisi interierunt, & vniuersi illi vel in vndis, vel in præcipitijs saxi perijssent, nisi Dei prouidentiâ piscatores, & aliâ mercaturâ victum quærentes, Christiani homines, subitò adfuissent eosque modis omnibus inde extrahentes seruassent, tùm primùm fortasse quâ dementiâ capti essent sentientes, qui & alios quominùs in mare se proijcerent, prohibuerunt, eorum qui anteà id fecissent interitum indicantes. Quare fraudem ità detegentes, Pseudo-Mosem illum apprehendere sunt aggressi, verùm perficere id minimè potuerunt, confestim enim ille disparuit, & magnam suspicionem præbuit, perniciosum quendam Dæmonem sub humana specie, gentem illam ad exitium perduxisse.

Narrat Fœlix Malleolus, in Noruegia etiam hodie sæpè apparere Dæmones qui & Trolli dicuntur, & propter consuetudinem ab hominibus non timentur, imò illorum obsequijs homines vti, & semel in quodam nemore, vnum ex illis apparuisse in forma viri Religiosi fugienti Presbytero, ob suspicionem fornicationis cum vxore cuiusdam potentis, cumque turpiter seduxisse, vt refert Gregorius Tolosanus[a].

Malleolus lib. de crudelitate Dæmonum.

Sanctus Gregorius[b] & Cassianus[c] referunt, Dæmones à quodam visos esse in humana forma, reddentes suorum operum rationem coràm Lucifero sedente in throno, etiam in humana forma, apparebat enim tanquam Rex coronâ redimitus.

a Greg. Tol. Com. in lib. 7. Synt. artis mirab. c. 14.
b 3. Dial c. 7.
c Coll. 8 & 16.

Binsfeldius de Confessionibus maleficiorum, multas refert historias apparitionum Dæmonum in humana forma & primò, vnam à Georgio Godelmanno Iurisconsulto relatam, in tractatu de Magis, Veneficis, & Lamijs, de duobus Dæmonibus in forma equitum, quorum vnus quandam fœminam die nuptiarum ob periurium, à suorum parentum & amicorum conspectu, è medio in altum sustulit, potestate ad id ei à Deo concessa, nec ampliùs visa fuit.

Binsfeld. conclusione 12.
Godel. lib. 1. c. 1 num. 8.

Alteram refert ex Paulo Grillando, de quadam Iuuencula virgine, quæ à Malefica seducta, & ad aliarum consortium perducta, cùm Sathanam in solio majestatis superbè sedentem, & ornamentis auratis, & purpuratis vestibus decoratum vidisset, & signo Crucis se

Grill. lib. 2. de sortil.

muniuisset cum inuocatione Iesu, sola remansit, cunctis disparentibus, & luminaribus extinctis, sed tamen à quodam viro sene quæ eam reperit ad patriam reducta fuit, & suis parentibus restituta, quæ postea habitu Sanctæ Claræ in quodam Monasterio Monialium assumpto, professionem fecit, & castissimè vixit, & Malefica quæ eam seduxerat fuit publicè combusta.

Bod. lib. 2. cap. 4. Ita & Bodinus de alio quodam refert, qui à propria vxore seductus, & ad Sagarum contubernium ductus, Dæmones in humana specie, aspectus tamen horrifici vidit, & inuocato Dei nomine cœtus disparuit, & cùm propriam domum redijsset, vxorem suam accusauit, quæ omnia confessa est coram iudice, & vltrò agnouit peccatum.

Interdum etiam Dęmones apparent velut Gigantes, seque bellorum potentes iactitant, & terrorem incutiunt.

Loco citato. Idem suprà nominatus Gregorius Tolosanus, narrat Dæmonem quibusdam Sagis apparuisse in figura hominis induti vestibus nigris & pallio, alijs, viridibus, alijs in forma militis, & idem dicit pariter se vidisse & legisse acta & iudicia damnatorum maleficorum & maleficarum vltimo supplicio in Lotharingia, ex quorum constantissimis assertionibus & confessionibus liquidò constabat, Dęmones in humana forma illis sic ad nutum apparere. Refert etiam vnum Dæmonem cuiusdam malefici magisterulum, coquinam & conuiuia apparasse nuptiarum in forma coqui, dum ille nuptui filiam daret.

Non desunt apud probatos auctores, quamplurimæ aliæ apparitiones similes Dæmonum in corporibus assumptis, & in figuris hominum efformatis, & vereor ne postquam solutus nunc est Sathan, vt fieri debere prædixit Sanctus Ioannes in Apocalypsi, apparitiones sint frequentiores quàm olim, & eò perniciosiores, quò sibi instare aduertunt Dæmones diem vltimum iudicij breui aduenturum, quo apud inferos absque vlla liberationis spe, concludendi sunt in perpetuum. Etenim ait Gregor. Tolosan. in pluribus orbis regionibus, in Pyrænęis montibus, Apenninis, Vogezijs, & in Germania, & Lotharingia sunt Dæmones ita familiares maleficis & sortilegis, vt quandocumque inuocantur ab illis, assideant in visibili & humana forma, aut etiam alia figura illis nota.

Apoc. 20.

Loco citato.

SECTIO IV.

In varijs alijs formis, quàm humana apparuerunt Dæmones.

QVOD autem attinet ad apparitiones Dæmonum in alijs formis quàm in humana, docet suprà dictus Gregorius Dæmonem quoque maleficis apparuisse, tùm in forma canis, tùm in forma equi; sicut certum est quandoque etiam in forma hirci eis apparere. Vidit & Christophorus quidam Abbas cùm ab adoratione sanctæ Crucis in Hierusalem exiret, duos Dæmones in forma coruorum, impedientes in cogitatione Monachum quendam ibi circà ostium existentem, ne ingrederetur vt adoraret sanctam Crucem: quare ipse Monachum prehendens, illum introduxit adoraturum, vt habetur in Prato spiritali. Dicit item idem Gregorius sibi à pluribus fide dignis esse relatum, quibusdam morituris non sine pauore adstantium, apparuisse, vel catos, vel canes, & alia huiusmodi visibilia spectra, quæ certè nonnisi Dæmones putabantur, cùm admissa extrinsecùs non fuissent, & posteà euanescerent. Etenim & hoc possunt Dæmones, vt se in feras & alias figuras transformant, & quod plus est & mirabile, faciunt vt striges & malefici videantur in forma catorum, canum, &c. & in ea figura sugant infantium recenter natorum sanguinem, vt exempla plura refert Bartholomæus de Spina, Magister Palatij Apostolici, lib. de Strigibus. Est tamen aduertendum transformationes hominum in catos, aut etiam lupos, non esse veras & reales, hæc enim ad solum Deum creatorem spectant, sed phantasticas & per illusionem & apparentiam, vt facilè colligere est ex doctrina S. Aug. & hæc veritas expressè definitur in Cap. *Episcopi*, vbi declaratur infidelis, & Paganis deterior qui aliter sentit.

Loco citato.

Dæmones in aliis formis quàm humanis plures apparuerunt.

Prat. spir. Cap. 115.

De Spina lib. de Strigib. c. 19.

Lib. 18. de Ciuit. Dei, cap. 17 & 18.

Et hinc verissimum constat esse illud quod ait S. Thomas, ex S. Augustino, quòd malum Dæmonis serpit per omnes aditus sensuales, dat se figuris, accommodat se coloribus, adhæret sonis, odoribus se subijcit, infundit se saporibus. Hoc significare potest illud spectrum Empusæ, de quo Suidas ait esse spectrum Dæmoniacum, quod ab Hecate immittebatur, & ex obscuris locis, calamitosis hominibus in varijs formis, vt quondam Protheus, apparebat, aliquando in forma bouis, aliquando muli, quandoque canis, & plerum-

S. Thom. 22. q. 91. S. Aug. lib. 83. qq.

Suidas in voc.

Empusa quid.

quæ mulieris pulcherrimæ: vel Empusa dicebatur quod vno pede incederet, vt ait Eustathius, vel quod alterum pedem asininum vel æreum haberet; alio nomine dicebatur Onocles, vel Onocle ob crus asininum, vel vt alij malunt, quod formas mutaret vt dictum est; meminit istius Empusæ Aristophanes in nebulis.

Eustathius.

Aristophanes.

In formis etiam rerum insensibilium, vini, epularum, &c. quandoque apparuerunt Dæmones, vt constat de spiritibus illis familiaribus quos aliqui Telchines vocant, & Follecos, seu ludicros, qui se obijciunt viatoribus circà flumina & in ædibus, non solùm in forma equi vel asini, verumetiam in forma lapidum, vel auri, vt S. Antonio vnus apparuit in deserto in forma massæ auri. Nil prohibet etiam quominùs loquentia Ethnicorum idola lignea vel alterius materiæ, Dæmonum actioni & fraudi adscribamus, per quæ Dæmones miseros homines decipientes responsa dabant, docent enim Theologi illos, cùm sint spiritus & incorporei, posse corpora solidissima penetrare, & per statuas loqui.

S. Greg. in Dialog. c. 4.

In Dialogis S. Gregorij Papæ narratur, in forma lactucæ vel cum lactuca, Dæmonem moniali cuidam apparuisse, quam cum illa nullo signo Crucis prælibato edisset, ab ipso Dæmone obsessa est, vt ipse posteà fassus est. Scribit & Guillelmus Durandus Mimatensis Episcopus, in libris rationalis diuinorum officiorum se vidisse in ciuitate Boloniensi puellam à duobus spiritibus immundis obsessam, & triennio vexatam, & exorcismis adiuratos & interrogatos, qualiter corpus mulieris ingressi fuissent, respondisse quòd sedebant in quodam malo granato, quod ipsa puella comederat; virtute dehinc diuina corpore pulsos, tandem ingressos fuisse corpora aliquorum, sub forma muscarum nigrarum.

Durand lib. 9. rationalis diu offic. cap. 86. num. 8.

Lib. 4 de vita Apoll. cap. 5.

Quòd etiam apparuerint quandoque Dæmones in forma auri, argenti, gemmarum, vini, epularum, &c. constat ex famosa illa narratione, apud Philostratum, de illa Lamia, de qua suprà pauca dicta sunt, quæ Menippo iuueni perpulchra effigie, apparens, ei nubere se velle simulabat, ac plurimas opes & pretiosa ornamenta, magnamque vini & epularum copiam ostentabat: at Apollonius misertus iuuenem, omnes eas res docuit esse inania simulachra, & imagines duntaxat earum rerum quas repræsentabant. Quo dicto totus ille apparatus ex omnium oculis euanuit, & vetula illa se esse Lamiam confessa est.

In summa Dæmones multoties sub horribilibus formis & spectris, siue animalium & rerum sensibilium, siue etiam insensibilium, ad homines decipiendos apparuerunt, vt Draconum, Serpentum, Aspidum, Scorpionum, Taurorum, Leopardorum, Leonum, & aliarum

rum formarum, vt constat de apparitionibus factis S. Antonio, S. Hilarioni alijsque Anachoretis, vt illos formidine oppressos, à Sancto ac sublimi vitæ instituto reuocarent. De his cap. sequenti fusiùs, in quo de Dæmone multis belluis comparato, dicetur.

Alia etiam diuersa spectra, in aëre & in terra concitant & efformant Dęmones, tanquam miri & peritissimi artifices ac celeres, ex materia commoda rerum naturalium quam ipsi nôrunt, vel vt decipiant, vel vt authores & creatores rerum earum videantur, & miraculorum opifices; vel vt terreant homines, pios & bonos à pietate auocent; cùm tamen nihil sit in his pręter celeritatem admirandam. Confingunt itaque in cœlo ex nubibus animantia, radijs solis mediantibus, exercitus, venatores, &c. Edunt ex aëris repercussione, & instrumentis adfabrefactis, voces, fletus, & id genus alia terriculamenta.

Cùm autem in huiusmodi visionibus & apparitionibus, multi sępè decipiantur, probandę sunt iuxta Sacras Scripturas, doctrinam Sanctorum, & experientiam hominum discretorum; & statim vt insolita & ignota visio apparet; muniendum est cor signo sanctissimę Crucis, & mens erigenda in Deum, cum inuocatione salutaris nominis Iesu, quod Dęmonibus terribile, fidelibus autem fortissimum est scutum, contra aëreas potestates: est etiam precibus ad Beatam Virginem recurrendum, & ad Sanctos cum Christo regnantes, nec-non etiam ad Sanctos Angelos, pręcipuè Michaëlem, Gabrielem, Raphaëlem, atque Angelum Custodem, hi enim à Deo Dæmones compescendi potestatem habent.

CAPVT X.

Multa belluarum nomina Dæmoni attribuuntur, & cur.

QVEMADMODVM Angeli boni, ob suam in Deum gratitudinem, obedientiam & singularem charitatem, atque in homines etiam amorem, beneficentiam, & eorum conseruationem ac protectionem, multis donantur nominibus, ad egregios illos effectus indicandos, dicuntur enim filij, oculi ac pedes Dei, montes, colles, ignis, cœlum, nubes, stellę, aues, virtutes, pacifici, Principes, Saluatores, & adiutores Dei, inquantùm à Deo destinantur in nostrum.

ſubſidium, & iuuamen, vt in Tract. de Angelis cap. 10. latè oſtendimus: Sic tanta eſt Dæmonis rabies, tanta nocendi auiditas & crudelitas, qua in miſeros homines deſæuit, tanta eius cura ac ferale & execrabile ingenium, in eorum perditione exquirenda, vt nullum ſit monſtrum, nulla fera peſſima, nullum animal nociuum aut violentum, cui non paſſim Spiritus ille nequam, in Scriptura Sacra, & apud Sanctos Patres, immò etiam apud prophanos authores comparetur, & eius nomine donetur, vel quia in multorum animalium forma apparuit, ſecundùm quod varias ad nocendum artes, formaſque inducit, vel quia harum belluarum fraudes, inſidias crudelitates, aliaſque ferales proprietates retinet, & continuò malum & interitum hominum machinatur, nihilque intentatum relinquit, quo ſuam expleat improbitatem & malitiam. Ordine autem hęc ferarum & animalium nociuorum præſenti capite ei attribuemus nomina. Primò volatilium, ſecundò animantium terreſtrium, tertio reptilium, quartò aquatilium, tùm capite ſequenti de quibuſdam alijs communioribus nominibus, illi quoque conuenientibus dicemus.

Quorundam animalium nomina Dæmoni attribui latè oſtenditur.

SECTIO I.

Dæmoni auium quarundam accommodantur nomina.

EST hęc præſens ſectio à nomine communi volatilium inchoanda, quod eſt auis ſeu volucris Hebraicè *Reſeph*, quia ad modum auis (ait S. Iſidorus) per ſuperbiam ad aſtra ſuſtollitur, & quia vt alij dicunt, ſicut auis in aëre caliginoſo moratur, & Princeps tenebrarum ab Apoſtolo vocatur, & ei permiſſum eſt in aëre habitare, vſque ad finem mundi; poſteà enim cum damnatis ęternos ignes habitabit. Dicitur etiam auis ſiue volucris à Tertulliano, quia eſt valdè expeditus & agilis, vt poſſit multis in locis breuiſſimo tempore volitare, & quid in illis fit, nunţiare. Et Richardus in hæc verba Apocalypſis; *Cecidit Babylon & facta eſt habitatio Dæmoniorum & cuſtodia omnis ſpiritus immundi, & cuſtodia omnis volucris immundæ*; hæc habet, *Dæmones & Spiritus ſunt, & volucres; Spiritus, propter naturæ ſubtilitatem, volucres, propter motionis velocitatem.* Hæc omnia à Chriſto Domino confirmantur, apud S. Lucam, dum enim ait ſatorem ſecus viam conieciſſe ſemen ſuum, ſubdit: *Et volucres cœli comederunt illud.* Volucres appellat (ait Coſterus) propter ſubtilitatem ſuam, ſicut enim leuiſſimæ auiculæ, in minutis etiā quieſcunt

Lib. 3. ſent. cap. 5. Dæmon aui comparatur, & cur.

Tertul. in Apolog. cap. 22.

Lib. 6. in Apoc. cap 1.

Apoc. 18.

Luc 8.

Coſt. Dominica ſexag.

ramusculis, & per fenestras in domos inuolant; ita & Diaboli quôlibet percurrunt, sunt apud nos imò in nobis, videntes quid in corpore lateat, insinuant se etiam in phantasiam, & turpes excitant imaginationes; sicut auiculæ quâcumque volant, sordes suas eijciunt.

Denique auis est Dæmon, quia continuò laborat vt Dei verbum auferat, sicut semper quærunt volucres grana quæ tollant; atque ideo magnâ nobis cautelâ opus est, vt caueamus, ne omni bono nos priuet semine, ac malo noxioque impleat.

Hæ igitur rationes sunt, cur Dæmon sit meritò auis seu volucris nuncupandus. Ad nomina igitur particularium auium quæ Dęmoni appropriantur, deueniamus.

Primò, vocatur Aquila, quia semper ad instar Aquilæ, rostro & vnguibus paratus est peccatores lacerare ac dilaniare, vt in Prouerbijs habetur: *Comedent eum filij Aquilæ.* Dæmon vocatur Aquila. *Prou. 30.*

Secundò, dicitur Accipiter; sicut enim dùm aues aliæ securè peruolant, nec suspicantur insidias, Accipiter inopinatò in eas fertur impetu, & vngue deprehensas prędam destinat fami, & eò magis eas vngue premit, quò magis se se liberare nituntur; ita Diabolus voluptuosos homines tanquam aues comprehensos constringit, & eò magis premit, quo se se ab eo eripere conantur. Et hoc modo Lyranus exponit de Dæmone verba illa, quæ apud Iobum habentur: *Stringet super eum manus suas. Loquitur* (inquit) *de Diabolo, ad modum Accipitris, qui tenens auiculam captam, & sentiens quod velit euadere, magis stringit eam vnguibus suis.* Dæmon dicitur Accipiter, & cur. *Lyranus Iob. 27.*

Tertiò, dicitur Miluus; quemadmodum enim auis illa est rapacissima, vt aiunt Aristoteles, Clemens Alexandrinus, & alij, & pręcipue gallinarum pullis, quotiescumque à materna alarum protectione aberrant, insidiatur, estque carniuora, & inter animalia immunda computatur; ità Dæmon verè inter alias creaturas, ob eius superbiam & malitiam immundus, hominibus incautis tanquam pullis insidiatur, vt eos deuoret, hoc est, in diuersa facinora labi miserrimè faciat, si contingat eos ab alis Dei, hoc est ab eius protectione, qui eos maiori affectu prosequitur, quàm quælibet gallina pullos suos, per peccata aberrare. Et est quod valdè pertimescebat Psaltes Regius, dùm dicebat: *Sub vmbra alarum tuarum protege me*, & alibi: *Sub vmbra alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas*; & rursum, *Protegar in velamento alarum tuarum.* Et non mirum si ob talem protectionem, Christus ipse se se gallinæ comparabat, dum apud Sanctum Matthæum Iudęos alloqueretur: *Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti?* Quibus verbis tacitè indicabat illos, ob defectum *Arist. lib. histor. animal. Clem. Alex.* Dæmon dicitur Miluus, & cur. *Psalm. 16. Psalm. 56. Psalm. 60. Matth. 23.*

protectionis eius, maxima cum difficultate, Milui hoc est Dęmonis rapaces seu vncas manus, euadere posse.

Dæmon Merula nuncupatur.
Lib. 2. Dialog. cap. 2.

Dici item potest Merula, quæ est parua auis nigra, quia aliquando in tali forma apparuit Sancto Benedicto, vt in eius vita refert Sanctus Gregorius & circa eius faciem volitare cœpit, eiusque vultui importunè insistere, sed signo Crucis recessit, & illicò malignus spiritus ante eius mentis oculos, quandam fœminam quàm aliquando viderat, reduxit, & vehementer de peccato carnis illum tentauit, quam tamen vicit & extinxit tentationem, dùm indumento exutus, inter spinas & vrticas se volutauit.

Dæmon dicitur Perdix.
Homil. 5. de Epiphan.
Ierem. 7.

Comparatur etiam Dęmon Perdici, & de illo Eusebius explicat illa verba Hieremiæ: *Perdix fouit quæ non peperit, congregabit diuitias, sed non in iudicio*: ait ergo Sanctus ille Pater, per hanc Perdicem Diabolum intelligi debere: *Hæc enim auis* (inquit) si feræ alicuius incursu, priuata fuerit ouis proprijs, insidiatur alienis, & nidi habitatore depulso, partus inuadit extraneos; itaque maximam auiditatem habet suffurandi aliena oua, quæ diuitias suas appellat: in quo Dæmonis astutia & animarum fames ostenditur, inest enim ei quædam quasi naturalis cupiditas suffurandi animas, & eas suas appellat diuitias, cùm tamen propriæ sint Dei creaturæ, vnde & terram scrutatur ad eas inuestigandas & decipiendas. Quòd si de auidissimo mercatore poëta Horatius cecinit.

Impiger extremos currit mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa per ignes.

Iob 1.

Sic ille impius animarum mercator, de seipso profert in lib. Iob: *Circuiui terram & perambulaui eam*: vnde Interpres Chaldaïcus sic transtulit; *Scrutatus sum in terra & ambulaui per eam.* Scrutinium

Scrutinium quid.

est frequenter rerum pretiosissimarum, quod non sine magna diligentia & curiositate fit, sed quid pretiosiùs & digniùs animâ humanâ? Sathanas ergo circuit, scrutatur, & summâ diligentiâ eam inuestigat, & ambit omni ex parte, maxima nocendi cupiditate exagitatus, viasque omnes occupat, & intercludit, vt decipiat, fallat & rapiat, vt nulla reliqua sit spes euadendi: circuire enim siue circundare

Circuire quid in scriptura significet.

in scriptura, ferè sæpè in malam partem sumitur, significat enim curam & sollicitudinem maximam ad nocendum, vt constat ex Psalmista: *Circundederunt me sicut apes, &c.* & iterùm, *circundederunt me vituli multi, tauri pingues obsederunt me.* Sed cui meliùs conuenire potest circuitus ad nocendum quàm Dæmoni? Ideò S. Petrus ait: *Sobrij estote, & vigilate, quia aduersarius vester Diabolus, tanquam Leo rugiens, circuit quærens quem deuoret, &c.* Vt postcà fusiùs dicemus. Quidam dicunt quòd dicitur Dæmon circuire, quia

Psal. 117.
Psal. 21.
1. Petri 5.

est Spiritus subtilis, incorporeus, subitò totum orbem percurrere valens, quem non impedit grauitas carnis aut corporis, quia Spiritus est, nec vnico loco continetur, quippe qui secum defert pœnam quæ non sinit eum quiescere, ideoque omnia loca ambulat, quærens requiem & non inuenit, est omninò quietis impatiens. Videtur S. Cyprianus attendisse vim verbi Hebræi *Sut*, quod propriè est attentè discurrere, attentè circunspicere, explorare, & perlustrare; quasi diceret, Dæmonem tanquam exploratorem omnia considerare, omnes nostros lustrare actus atque inclinationes, vt nos decipiat & ad malum alliciat. Figuli rota voluitur, vt vas formetur, Sathanas contrà circuit semper vertiturque, vt Dei figmentum conterat & perdat. Audiendus est S. Greg. Thaumaturgus, sic enim ille monet; *Malignus Dæmon qui ab initio mundi vsque ad finem, nocendi semper est auidus, ingenti ore sæculum hoc circuit, & immodicè contendit, si quâ occasione nactâ, figmentum Dei perdere possit;* Circuit ergò ad fraudes, ad insidias, vertit se circà mortales vt eos decipiat, fallat, euertat. Rectè Origenes, *Circuit*, inquit, *omnem terram non carnalibus vestigijs, sed circuitionibus iniquitatis, non terrenis gressibus, sed spiritualibus seductionibus; terram circuis ô Diabole, ad desolandum, ad exterminandum.* Sic ille. Leo Papa referente S. Bonauenturâ huiusmodi diligentiam notauit dicens: *Diabolus omnium discutit consuetudines, omnium ventilat curas, omnium scrutatur affectus, & ibi causas quærit nocendi, vbi quempiam viderit studiosiùs occupari.*

S. Cypr.

Greg. Thaum.

Lib. 1. in Iob.

In Pharetra, cap. 4.

Dici etiam potest Vultur, qui auibus & potissimùm columbis insidiatur, hoc est animabus Sanctis, quæ instar columbæ felle carent, & eas inuadere nititur. Refert autem quidam insignis author, Vultures columbis inprimis infestos, bifariam illas adoriri; nam qui generosi sunt & à parentum natura minimè deficiunt, ij in sublime feruntur, insequunturque columbam si quando à terra sursùm assurgat; sunt & adulterini & à parentum nobilitate plurimùm degenerantes, qui non alta petunt, sed columbam deorsum impellentes insectantur, mox vt à terra paululùm insurrexerit; harum omnium insidiatum non ignara columba cùm à prioribus sibi strui insidias videt, mox demittit se & pennis in terram versis fertur; quòd si à posterioribus parari sibi insidias conspicit, quantum potest in sublime contendit: sic animæ Sanctæ instar columbæ faciendum, nam ne teterrimis inferni volucribus præda sit, duabus alis volet, oportet; alterâ humilitatis, quâ se deprimat in terram contrà superbiæ tumorem & arrogantiam, in mentem reuocans se ex terrâ constare; alterâ verò contemplationis, quâ feratur sursum, contra vilissimos abiectissi-

Dæmon Vultur dici potest.

mosque carnis petulantis insultus; & nobilitatis suæ non ignara, cogitet quòd ad cœlestia creatam, indignum sit terrenis rebus inhærere, sic ergò Vulturibus tartareis resistendum est.

Dæmon est Coruus. Bins feld. de Confess. Malefic. Prelud. 11.

Tandem Coruus dici potest; refert enim Binsfeldius, eum quibusdam Sanctis viris quandoque in Corui specie occurrisse, & nullus nigrior Coruus reperiri potest quàm Dæmon, qui niger est ob peccatum & malitiam. Vide Sectionem 4. capitis 9. De diuersis apparitionibus Dæmonum in figuris animalium.

Dæmoni columbæ nomen conuenire non potest, & cur.

Aduerte porrò quòd si, vt dictum est, auium & præsertim carniuorarum nomina, Dæmoni ob earum proprietates conueniant, aut quia in earum forma quandoque apparuit, attamen Columbæ nomen nullâ ratione ei congruit, quià nunquam in huius auis specie apparuit, & quoniam in tali forma Spiritus Sanctus visus est, Columba enim est auis munda, candida & pulchra, quare in tali forma Spiritus Sancti operationes designantur; malus autem Spiritus cùm sit deformis & ferox, nigrâ delectatur formâ. Sic Sanctus Macharius cum in specie nigri Mauri, & alter Sanctus in figura Corui, quandoque viderunt.

SECTIO II.

Dæmoni animalium terræ nonnulla accommodantur nomina, & primò commune nomen bestiæ.

NOMINA terrestrium animalium siue quadrupedum Dæmoni quoque conueniunt, aut quia in aliquorum forma quandoque apparuit, vel ob illorum proprietates quæ ei competunt. Hâc autem præsenti Sectione illi nomen commune bestiæ aptabimus.

Libro 5. Tusc. qq.

Gen. 1.

Ipsi itaque maximè conuenit bestiæ nomen, quod quidem etiamsi vniuersaliter loquendo volatilibus, reptilibus, & piscibus maximè voracibus conueniat, vt ostendit Cicero, qui pisces dentibus feroces & aues vnguibus & rostris sæuientes bestias appellat; præcipuè tamen bestijs terræ illud quadrare in scriptura videmus, videlicet in Genesi, vbi postquam dixit Deus: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*, addit, *& præsit piscibus maris & volatilibus cæli, & bestijs vniuersæ terræ*, vbi apertè ostendit illud bestiæ nomen præcipuè animantibus terrestribus conuenire. Hoc itaque nomen metaphoricè Dæmoni accōmdantur, vt constat ex scriptura,

vt in libris Iob: *Et bestias terræ non formidabis*, vbi Glossa per bestias terræ, Dæmones intelligit, quos iustus in hora mortis non reformidat, quia tunc non timet Dæmones sæuientes, qui blandientes sequutus non est. Eodem modo exponit Lyranus. Vnde Beatus Martinus, vt diximus Cap. 8. Sect. 5. in hora mortis cùm Dæmonem videret perterritus non fuit, sed ei dixit: *Quid hic astas cruenta bestia? nihil in me funeste reperies*: maximè autem bestia dicitur, quia sæuit in genus humanum, vt notant Richardus de Sancto Victore, & Sanctus Thomas super illud Apocalypsis: *Vidi mulierem sedentem super bestiam coccineam plenam nominibus blasphemiæ*: mulier illa erat hieroglyphicum iniquitatis & impietatis; sub qua eadem effigie, vnus Angelus Zachariæ impietatem demonstrauit, nam ostendit illi mulierem quandam & dixit; *Hæc est impietas*: bestia autem illa coccinea nominibus blasphemiæ plena, super quam illa mulier videlicet impietas sedet, & à qua ducitur ac fertur, est Diabolus cuius coccineus ac veriùs sanguineus color, crudelitatem huius tyranni exprimit, vel etiam eius feruentem ardentemque inuidiam, quâ succensus nostram perditionem procurat: hæc etiam bestia plena erat nominibus blasphemiæ; quia Dæmon omibus quibus potuit modis, ac rationibus quas potuit meditando excogitare, contra Deum blasphemare nunquam cessauit, attribuendo ei quod non habet nec ei conuenire potest, suadendo Deum impium, inuidum, & mendacem, dum esum ligni vitæ nostris primis parentibus prohibuit, vt latiùs patet, vbi de illorum tentatione à Dęmone diximus; & auferendo ab eo quod habet, & sibi arrogando cultum ei debitum, idolorum inducens religionem. Hæc bestia mulierem portabat, quia Diabolus est qui iniquitatem adduxit, & intulit in mundum, iuxtà illud Sapientis: *Inuidia Diaboli mors intrauit in orbem terrarum*; quia introduxit peccatum; ille eam fert ac introducere conatur, eo modo quo equus equitem portat: qualiter autem illam ferat exprimit B. Ioannes: *Et erat*, inquit, *mulier circundata purpurâ & coccino, & inaurata auro, & lapide pretioso, & margaritis*: ecce quomodo Dæmon iniquitatem introducit non nudam, non apertam, non propriam referentem faciem, sed fucatam, ornatam, circundatam purpurâ coccinoque, & inauratam auro. Nunquam Diabolus (inquit S. Gregor. Nyss.) iniquitatem nudam demonstrat, neque prout in se est, exhibet, est enim illa in se tam turpis abominatione & odio digna quòd vnusquisque eam summâ celeritate auersaretur & reijceret; sed vestit eam ornamentis illis quibus pulchram reddere contendit, sicut fecit (inquit) cùm parentibus nostris in Paradiso, quibus inobedientiam & gulam nequaquam nu-

Iob. 5.

Apoc. 17.

Zach. 5.

Cap. 2.

Dæmon iniquitatem nō repræsentat nudam, sed fucatam & ornatam.

Lib. 1. de offic. cap. 20.

dam exhibuit, sed pretiosis ornauit monilibus, ostendens ligni pulchritudinem, dulcedinem pomi, & vtilissimam persuadens eius comestionem: ita crudelis illa bestia, mulierem ducit aut inducit non nudam sed ornatam, vndique circundatam ornamentis & monilibus, quibus intuentium oculis grata esse possit: non enim repræsentat auaritiam, verbi gratiâ nudam prout illa in se est, quis enim non auersaretur eam, veriùs quàm cuiusuis colubri venenatam faciem? sed vestitam inducit, repræsentans pecuniarum ingentem vim & potentiam, & quantam in mundo habeant æstimationem: non superbiam proponit apertam, crudelior enim quocumque crudelissimo tyranno facies eius deprehenderetur, sed indutam, ostendens eius gloriam, quâ splendent qui loca tenent suprema, quibus alij capita submittunt & reuerentiam exhibent: non repræsentat luxuriam vt in se est, nam fœdior sue iacente in volutabro luti agnosceretur, sed sub placida delectatione carnis & satietate appetitus, ita de alijs iudicandum.

SECTIO III.

Leonis & Pardi nomina, Dæmoni conueniunt.

NVNC ad specialia bestiarum & animalium terrestrium nomina descendimus, & primum quod nobis occurrit est Leo, quod quidem nomen Dæmoni tribuitur à S. Petro, *Fratres sobrij estote & vigilate, quia aduersarius vester Diabolus, tanquam leo rugiens, circuit quærens quem deuoret, cui resistite fortes in fide.* Quòd si etiam Christo Leonis nomen conueniat, (dicitur enim *Leo de Tribu Iudæ* in Apocalypsi.) S. Augustinus ostendit vtrumque dici Leonem, ob contrarias Leonis proprietates, *Nam Christus*, inquit, *vocatur Leo propter fortitudinem, Diabolus ob ferocitatem; ille Leo ad vincendum, iste Leo ad nocendum.*

1. Petri 5.

Leonis nomen Christo & Dæmoni, diuersimodè competit.

Apoc 5.

Aug. serm. 46. de diuersis c. 2.

Primò ergò Diabolus Leo vocatur ob feritatem, crudelitatem, & sœuitiam, sicut enim Leo habet os ingens & vastum (vt ait Aristoteles) dentes robustos, aduncos, & validos vngues, atque vt ait Epiphanius [b] est animal rapacissimum & voracissimum, vt constat apud Danielem, de his qui à Leonibus in momento fuerunt deuorati, qui falsò Danielem accusauerant: ita Diabolus est rapacissimus & voracissimus, nam rapiendis & vorandis animabus semper inuigilat: Et quemadmodum Leo est specie animal fuluum, robore solidissimum,

Dæmon vocatur Leo ob multas Leonis proprietates quæ ei conueniunt.

a *In Physiolog. cap. 8.*

b *Heresi 78.*

Dan. 6.

dissimum, & vt ita dicam regalissimum, super alia animalia; ita Dæmon est specie fuluus, putà cruentus, robore ac fortitudine solidissimus, vt plurièsdictum est, & vt ait S. Iob, *Rex est super omnes filios superbiæ.* Iob 41.

Secundò, Leo quia est igneæ naturæ, ex ira ardet, atque rabio rugit, antequam captam prædam deuoret, vt ait S. Cyrillus; & sic voce, sonitu, & terrore percellit, iuxtà illud eiusdem Prophetæ Amos; *Leo rugit, quis non timebit?* Et cætera animalia vix eius horrisicum ferunt rugitum, sed sistunt gradum, & penè exanimantur rugientis eius sonitu, & commouere se loco non audent, vt ait S. Ambrosius; ita vt velut quâdam vi, attonita atque icta capiantur: ita Diabolus quia videtur esse quasi igneæ naturæ, hoc est spiritalis & igne subtilior, vel quia continuò secum fert supplicij sui ignem; ex ira in homines, & famis rabie eos deuorandi & perdendi, formidabilem edit rugitum, hoc est suis minis & terroribus eis multùm nocet, & magis quàm robore, & verbere, nam non vincit aliquem nisi volentem. Hinc scitè S. Bernardus exponens illud supradictum B. Petri. *Rugire potest,* inquit, *ferire non potest, rugiat quantum vult, tantum non fugiat ouis Christi: quanta minatur? quanta exaggerat? quanta intentat? non simus bestiæ vt nos prosternat varius ille rugitus.* Hæc ille. Ad Leonis iram & rugitum vix alia animalia stare possunt, sed ad Diaboli rugitum boni & pij qui fortes sunt in fide, securi permanent; hinc Dæmon est *Myrmicoleon*, id est formicaleo, quia timidis dominatur vt Leo, audaces metuit vt formica; & ita docet B. Greg. & nonnulli alij in Iob, vbi habet, *Tigris perijt*, Septuaginta vertunt, *Myrmicoleon perijt*, vt iam aliàs notauimus. Aduerte etiam ipsum sæuitiâ esse Leonem, & astutiâ vulpem, quos enim vi superare non potest, dolo & astutiâ vincere contendit: vnde ad propositum aiebat Lysander: vbi leonina pellis non sufficit, addenda est vulpina.

In 3. Caput Amos 1. — Amos 3. — 6. Hexam. c. 3. — S. Bern. — Iob. 4.

Tertiò; fœtet Leo ob voracitatem & ingluuiem, vt notat Plinius, sic & Diabolus, vnde Hebraïcè vocatur *Saïr*, id est hircus, quià vt multi aiunt, in specie hirci apparet & adoratur à sagis & maleficis, fœtetque vt hircus, vel *Saïr*, idest pilosus, hirsutus, & horribilis, quia horribili specie apparens percellit, & pilorum erectionem horroremque inducit. Plinius lib. 8. cap 16.

Quartò; Leo quia animal est fortissimum, habens humeros fortes, robustas costas, & dorsum atque crura neruosa, ait Aristoteles; ideò nonnisi vt plurimùm grandia & fortia animalia aggreditur, & parua atque vilia aspernatur; deinde non comedit nisi quod viuum ceperit. Ita Ælianus: sic & Diaboli, *cibus est electus*, vt habet Habacuc; In Physiol. c. 8. — Lib. 2 cap. 3. Habac. 1.

ſolet enim fortiores, meliores, & ſanctiores aggredi, vt aliàs dictum eſt, & timidos, carnaleſque quaſi ſuos contemnere.

a In Phyſiol. cap. 1. *b lib. 11. c. 30* *c Lib. 1.* Quintò, Epiphanius [a], Ælianus [b], Iſidorus [c], & alij aduertunt, Leonem propria veſtigia, caudâ verrendo obterere, obſcurare, & delere, ne venatores veſtigijs eius inſiſtentes luſtrum inueniant, eumque cum catulis comprehendant; ita Diabolus malum ſpecie boni obtegit, ac celando finem & ſcopum ſuum, dolos ſuos abſcondit, ne illi pateant, & indè agnoſcatur & repellatur.

Loco cit. Sextò; Leo Gallum criſtatum & canentem timet, atque etiam ignem, & ea fugit, vt ait Plinius, & alij qui de illius natura diſſeruerunt: ita Diabolus terretur & fugatur criſtâ crucis, Pſalmodiâ & cantu Hymnorum, ſed maximè igne & zelo amoris Chriſti: quod confirmat Proclus dum notat Dæmones qui ſolares dicuntur, leoninâ aliquando viſos fuiſſe, fronte videlicet quadratâ, vt ex Ariſt. etiam habemus, qui cùm Gallus eis obijceretur, repentè diſparuerunt. *Proclus lib. de ſacrilegijs.* *In Phyſiol c. 8.* Dicitur etiam Dæmon odiſſe plurimùm Galli cantum ob rationes varias. Prima eſt, quia ille nos ad Dei laudem excitat, iuxta id quod canit Eccleſia;

Surgamus ergo ſtrenuè,
Gallus iacentes excitat,
Et ſomnolentos increpat,
Gallus negantes arguit.

Secunda eſt, quia Chriſti reſurrectio contigit circa cantum Galli; per illam autem reſurrectionem, cuius tunc meminiſſe cogitur, ipſe perfectè proſtratus fuit & deuictus. Tertia quia etiam tunc meminiſſe cogitur pœnitentiæ & lacrymarum Petri, quas fudit Gallo monente, vnde peccati remiſſionem & diuinam gratiam fuit conſequutus; & dolet talem ſibi prædam tunc ereptam, eiuſque exemplo & meritis multos ſibi eripi adhuc modò.

Septimò, Leo cum hominibus non habet fœdera certa, vt ait Homerus, vnde ille qui nullius fidei eſt, nec fœdera pactaque ſeruat quæ iniuit, dicitur prouerbialiter Leonibus infidelior: hâc ratione Dæmon meritò Leonis nomine donatur, nam etiamſi pacta cum hominibus ineat, non tamen ſemper ſeruat nec ſeruare poteſt, cùm *Matth. 4.* non ſit in eius poteſtate. Hinc Chriſto apud S. Matthæum, promittebat dare omnia regna mundi & gloriam eorum, quæ tamen non *Pſellus lib. de Dæmonibus.* erant in eius poteſtate, vt aliàs fusè diximus; hinc Pſellus ad illud Euangelij alludens, ait: *Etſi Dæmonia diuitias nobis & gloriam promittunt, nihil tamen ex ſe tradere poſſunt, quippe cùm imperium nullum habeant, &c.* Si itaque inita aliqua pacta & fœdera ſeruare aliquando videantur, id in perniciem & ruinam hominum præſtant.

Octauò; Leo ita vigilans est vt apertis oculis dormiat, imò vt Ælianus & alij docent, dormiendo vigilat, caudamque mouet: vnde aliqui putant ipsum nunquam dormire, aiuntque eum solum inter animantia apertis oculis nasci, & acutissimo pollere visu, habet enim oculos ingentes, palpebras verò exiles vt totos oculos tegere nequeant, & propterea symbolum est vigilantiæ; & idcirco ad Basilicarum & Templorum ostia, vt Romæ & alibi, solet affigi: ita etiam Diabolus est valdè peruigil vt hominibus noceat, nunquam dormit, vt alibi diximus: & ideò nos monet S. Petrus, vt tanquam strenui pugiles, animæ oculos continuò apertos & vigilantes habeamus, si tam vigilantes aduersarij ictus declinare velimus, *Fratres* (inquit) *sobrij estote & vigilate*; iungit hæc duo, quia sobrietas mater est vigiliæ, & vigilantiæ, castitatis, & aliarum virtutum, sicut gula & crapula, somni & dormitionis, libidinis, cæterorumque vitiorum. Sicut ergò Diabolus semper vigilat, & vbique intentus est vt noceat & supplantet; ita vigiles semper cum vigili luctare debemus, & quasi Argi, mille oculis eum obseruare & ab eo cauere. Vnde S. Hieronymus ad Heliodorum. *Insidiatur* (inquit) *Leo hic in spelunca sua, insidiatur vt rapiat pauperem, & tu frondosæ arboris tectus vmbraculo, molles somnos, futurus præda carpis*; Porrò vigilat ait S. Gregor. qui ad aspectum veri luminis mentis oculos apertos tenet, vigilat qui à se torporis & negligentiæ tenebras pellit. Et hinc perbellè S. Augustinus: *Corde* (ait) *vigila, fide vigila, charitate vigila, operibus vigila.* Sed quorsùm est ita vigilandum? rationem exhibet suprà nominatus S. Petrus, *quia aduersarius, &c.* idest *Sathanas* Hebraïcè, qui ex odio & inuidia contra animam vestram eiusque salutem agit, vt vos socios habeat dãnationis, & ignis inferni: *Tanquam Leo rugiens*, quem fames stimulat & exagitat; *circuit*, Tygurina *obambulat*, Pagninus, *vndique ambulat*; alij *circumambulat*; perindè ac dux qui obsidet vrbem, circuit vt videat quâ parte minùs munita sit, vt per eam irrumpat; vel sicuti duellator qui in duello assiduè & iugiter, antagonistam circumcircà obseruat, & circuit vt eum deijciat: aut etiam sicut venator circuit Ceruos, piscator pisces, exercitus vrbẽ, vt omnes concludat, capiat, vel occidat; mala circuitio, pessimus qui circuit: de illo circuitu iam anteà diximus. De illo crudelissimo Leone, loquitur Propheta Regius: *Insidiatur* (inquit) *in abscondito quasi Leo in spelunca sua, insidiatur vt rapiat pauperem; rapere pauperem dum attrahit eum*; ac si dicat hoc Diaboli studium, hæc Leonis huius industria & labor; vt primùm insidiosè malitiam oculat; & propterea quasi nihil minùs quàm nocere intendens, in spelunca quietus iacet, immò blanditijs & innocentiæ prætensa spe-

Epist. 1.

Hom. 13. in Euangel.

Serm. 23. de verbis Domini cap. 10

Vigilandum ad euitandas Diaboli insidias.

Psal. 9.

cie, ad se quasi inuitat; sed scopus est vt rapiat ac dissipet pauperem, virtutibus, prudentia, & inprimis cautela hac destitutum. Cùm igitur hunc teterrimum inimicum nostrum, quasi Leonem esse in spelunca sua absconditum existimamus, & nihil mali aduersum nos moliri, tunc attrahit nos ad se, circuiens vt rapiat & deuoret; sicut ait Sanctus Petrus volens simul ostendere eum in nostram perniciem vagum esse & instabilem, quia deserendo Deum per peccatum mentis stabilitatem amisit, in solo enim Deo hæc consistit stabilitás; ostendit quoque idem Apostolus eius fraudes & dolos atque versutiam, quâ vt serpens gyrat & regyrat, vt homines suis artibus, scrupulis & perplexitatibus circumueniat, implicet, intricet, irretiat, ingenti calliditate decipiat, capiat, atque *deuoret*, vt vnâ voce ait idem Sanctus Petrus, quo quidem deuorandi verbo ingens hominum periculum exprimit, & Sathanæ crudam & inhumanam cupiditatem, cuius hoc palmarium votum est, omnibus hominibus vitam gratiæ simul ac corporis eripere, si quo modo id consequatur, vt aiebat S. Leo Papa: *Quorum obtinere non potest mortes, impetit mores.* Expende ergo verbum, *deuoret*, hoc enim est discrimen inter comedere, & deuorare, quòd illud quod comeditur non semper totum manducatur, sed aliqua pars reijcitur, vt in carnibus ossa, in piscibus spinæ, in fructibus peripsemata, quod autem deuoratur totum absumitur & nihil reijcitur: sic ergo Diabolus non dicitur quærere quem manducet, sed quem deuoret, corpus, animam, virtutes animæ, & bona corporis temporalia, & spiritualia. Vel etiam eodem deuorandi verbo, magnus idem Apostolus ostendere voluit, sceleratum illud monstrum maximè exoptare omnes homines in malitiosam & odiosam Deo naturam suam transmutare, & simillimos sui efficere, vt in corporis naturam & conditionem cibi immutari solent. Et hoc est forsan quod voluit dicere Tertullianus, dùm asseruit Dęmonem hominis spiritum malitiâ transfigurare. Eadem ratione B. Macharius eum vocat versutissimum, infinitis vtentem inuolucris, summâ dissimulatione prçditum, qui habeat machinamenta callido artificio instructa, & triplices veluti fores quibus effugiat & accedat; & hæc machinamenta, vocat S. Hieronym.[a] *Multimoda Diaboli ingenia.* quod expressit eleganter Sanctus Fulgentius[b] in hunc modum. *Tanquam diuersis machinis sic innumeris vtitur argumentis, & cum certamine manifesto cedit, ad hoc se victum demonstrat vt vincat, ad hoc fugam simulat, vt persequentem missis post tergum sagittis occidat, &c.* Et paulòpost, *Armis quibus eliditur surgit, & virtute quâ deijcitur, deijcit.* Et S. Cypr. *fortiorem quemque magis aggreditur, & acrior factus, hoc ipso quo victus est, superantem superare conatur.* ô

Serm. 6. in Epiph.
Discrimen est inter comedere & deuorare.

Crudelitas, malitia & astutia Dæmonis quanta.
De cultu fœm cap. 5
Hom. 27.

a *In cap. 6. ad Ephes.*
b *Epistola 3. ad Probam.*

Epist. 6.

quanta huius Leonis astutia, ſæuitia, & crudelitas! Rectè igitur cauendum & proſpiciendum nobis monet Sanctus Petrus. Quod ſcitè admodùm oſtendit Thomas Anglicus: Peruerſitas (inquit) Diaboli ſignificatur per nomen aduerſarij, robur per nomen Leonis, crudelitas cùm rugiens vocatur, ſollicitudo cùm circuire quærendo dicitur; hinc à nobis exigitur contrà primum vt reſiſtamus, contrà ſecundum vt ſimus fortes, contrà tertium vt fidei manſuetudinem habeamus, contrà quartum vt vigilemus. Et inde ſubdit Apoſtolus: *Cui reſiſtite fortes in fide*; Vel vt vertit S. Hieron. *Confortati fide*; vel vt alij vertunt, *ſolidi & firmi in fide*, quod eſt intelligẽdum non de exili & languida fide, ſed de viua & charitate formata, ſpe roborata, & oratione armata, quia aliàs Diabolus vinci non poſſet; cùm enim tentationes & concupiſcentias ardentes ſuſcitet, iuxtà illud Iob: *Halitus eius prunas ardere facit*, nonniſi ardenti fide extingui poſſunt. Pſaltes Regius de hac Leonis, id eſt Dęmonis ſagacitate, aſtutia, malitia, & crudelitate benè eruditus, imò & iam varios eius nocendi modos expertus, ad ſancti numinis pręſidium verſus, fide formatâ munitus, & ſpe roboratus aiebat: *Salua me ex ore Leonis*, hoc eſt Dęmonis, vt exponit S. Thom. quaſi diceret, ne vnquam contingat vt ſim ſæuiſſimi huius Leonis pręda, eius dentibus vnguibuſque validiſſimis comminuenda; iam dixerat Pſaltes alio in loco Pſalmorum de ipſo Dęmone agens: *Ne quando rapiat vt Leo animam meam, &c.* eamque dilaceret & perdat. Si autem vir ille Deo charus, & cœli donis gratiæque pręſidio nobilis, de infernalis huius Leonis immani ferocia cogitans, ità commouebatur; multò magis reformidare debemus, cùm à nefario illo prędone aliquid multò crudelius nobis immineat. Aiunt enim Sancti Patres, illum nunc acriùs quàm olim in homines furere, omnibus armis & contentione inuolare, atque ſaluti inſidiari, quia (inquiunt) magis agnoſcit vim ſupplicij ſui videtque ad malitioſam ſuam exercendam crudelitatem, ſibi modicum tempus ſupereſſe; quemadmodum belluæ ſolent diù collecta fame, ſub veſperam longè immaniùs & ardentiùs graſſari: vnde de ipſis Dæmonibus exponi poteſt illud Pſalmiſtæ: *Conuertentur ad veſperam, & famem patientur vt canes, & circuibunt ciuitatem*; nomen enim Canis etiam Dæmoni conuenire poſteà dicemus.

In cap. 55. Iſaiæ.

Quomodo reſiſtendum Dæmoni.

Iob. 40.

Pſal. 21.

Pſal. 7.

Pſal. 58.

Ipſe porrò Dæmon non ſolùm Leo, ſed & Pardus nuncupatur, vt aiunt SS. Patres, Leo ob ſuperbiam, Pardus propter verſutiam ſeu velocitatem, ſeu pro mille nocendi artibus, Pardus enim velox animal eſt & varium, ità & Dęmon ſe ſe Pardum exhibuit, quando tantâ velocitate tot vultus induit, & circumuentiones compoſuit, vt Euam falleret.

Dæmon Pardo comparatur.

SECTIO IV.

Dæmon Tigridi, Lupo, Pardali, Onocentauro, & Tauro comparatur.

Lib. 5. Moral. cap. 16.

Dæmon Tigridi comparatur.

PRIMÒ comparatur Tigridi, cuius proprietates refert S. Gregor. in illa verba Iob 4. *Tigris perijt eò quod non haberet prædam,* &c. Quas licet conuenire dicat hypocritis, non minùs tamen imò & meliùs Dęmoni conuenire censent alij. Tigris est animal quod exteriùs formosum apparet, varijsque coloribus decoratum fuluo pręsertim, nigrantibus segmentis internudato, sed interius plenum est feritate & ira mortifera, & maximâ violentiâ pręedam rapit eamque deuorat; ita Dęmon quoad naturam spectat, formosus est & varijs coloribus hoc est ornamentis naturalibus decoratus, & tamen postquam ob superbiam, qua Dei gloriam vsurpare voluit, fuit è cœlo ad ima prostratus; tantâ & tam mortiferâ efferbuit ira, vt prædæ rapiendę ac vorandæ continuò inuigilet & incūbat; pręda autem eius nihil aliud est præter animas hominum, quas rapere & ad interitum ac ruinam sempiternam secum, non sine ingenti violentia attrahere nititur. Docet etiam S. Gregor. ipsum Dæmonem propter multiformis eius astutiæ varietatem & fraudulentum ingenium ac varium, non incongruè nomine Tigridis appellari. Aduerte porrò apud Septuag. non *Tigris* poni, sed vt iam alibi diximus *Myrmicoleon*, genus animantis pusillum, sed astutissimum ad formicas persequendas, eas quippè in foueam lapsas, mirabili artificio structam, insidiator ille callidus, intercipit atque deuorat. S. Gregor. magnus nouum genus monstri considerat, è naturarum varietate compositum, quod simul & formica sit atque Leo: vt formica titillat, vt Leo sæuit & bacchatur.

Dæmonis præda quænam sit.

Lib. 5. Moral cap. 17.

S. Greg. in Iob.

Dæmon Lupo comparatur.

Comparatur Lupo; sicut enim Lupus ouium & aliorum animalium carnibus vescitur; itâ Dæmon continuo odio, ira, furore, ac qua pollet nocendi & occidendi cupiditate, hominum neci & perditioni semper occupatur. Lupus vespertino aut nocturno tempore inhiat caulæ, & nititur aliquam rapere ouem, & quandoque voces humanas, interdum etiam caninas fingit & emittit, vt sic pastores & oues decipiat: sic Diabolus nocturno maximè tempore, caulæ & gregi summi Pastoris Christi inhians, sub specie alicuius boni, malum quod intendit suggerere solet; immò vt ait Apostolus, transfi-

2. Cor. 11.

gurat se in Angelum lucis, vt non solùm ipsas Christi oues, immò & ipsosmet pastores decipiat & fallat. Dicit Aristoteles in libro Animalium, quòd in India reperiatur quidam Lupus habens faciem Hominis, & caudam Scorpionis; & eo designatur Diabolus qui in principio quasi rationabilia persuadere videtur, & sine fraude, postea autem venenum infundit. De Lupo docet Sanctus Ambrosius, quòd si prior hominem viderit vocem eripit ac despicit eum tanquam victor vocis ablatæ; idem si se præuisum senserit deponit ferociam, non potest currere, hoc est hominem deserit, nec ad illum valet accedere. Sicut ergo debet homo sibi cauere in locis vbi versantur lupi ne prior ab eis videatur & ad illum accedant, ita sibi continuò debet prospicere & vigilare, atque primus Dæmonibus prouidere salubri suorum peccatorum confessione, ne illi priùs eum conspicientes, vocem auferant, hoc est impediant ne ad suorum peccatorum remissionem consequendam, ea confessoribus confiteatur, hoc enim modo, rabidos illos lupos indubiè poterit à se abigere eosque fugare, ita vt ad illum accedere non sint ausuri.

Lib. animal.

Lib. 6. in Hexam. cap. 4.

Comparatur Pardali, qui est bestia homini inimicissima, vt rectè notauit Sanctus Basilius, quia, inquit, Pardalis natura est vt maximè in hominum oculos insiliat; quòd si qui volunt furorem eius auertere, imaginem hominis ex charta ei ostendunt vel obijciunt, quam illa statim veluti furijs agitata, & discerpit ac dilaniat, declarans quanta sit accensa ira: sic Diabolus ita hominis ad Dei imaginem formati inuadit faciem, & spiritualibus oculis insilit; videlicet prudentiæ & rationis, vt ambos eruat ne eius insidias videant, & eius fallacias, sed potiùs vt cœcum effectum, in multorum scelerum præcipitia quæ non videt trahat. Ita plerique apud Agellium, cuius verba subijcio: Volũt (inquit) aliqui, Dæmones ideò linguâ Hebræâ dictos esse prædatores, quòd prudentiam, rationem, sensumque hominum depredentur; nam quos implent, ab eis omnis intelligentiæ atque scientiæ rationem auferunt, vt tanquam cæci & mente capti, in omnia scelera, & perniciem ipsi suam ruant: Id docuit Iudas, in cuius cor intrauit Sathanas; Ananias item, quorum vtrumque obiectâ argenti specie deceptos prædam suam fecit, cùm ab illis prudentiam ac iudicium abstulisset. Sic ille.

Dæmon Pardali comparatur.

Orat. in Lacizis habita.

In Psal. 90.

Dicitur Onocentaurus, nam sicut hoc animal est monstrosum, superiùs habens effigiem hominis, inferiùs autem similitudinem asini: ita Dæmon quandoque blandâ facie humanâ apparet; at formam inferiorem belluinam cautiùs abscondit, vt faciliùs decipiat.

Dæmon dicitur Onocentaurus.

Comparatur Tauro à Sancto Basilio, nam quemadmodum, inquit, Taurus in furorem actus in hominis statuam excandescit, cor-

Dæmõ Tauro comparatur.

nibusque decerpit, proptereàquod hominis similitudinem refert: sic Diabolus tànquàm cruenta bestia, inuehitur in hominem, totisque suis viribus perdere conatur, eo quòd ad imaginem & similitudinem Dei sit factus, quem ex animo odit.

SECTIO V.

Dæmon Behemoth, Boui & Vitulo comparatur.

Dæman Behemoth dicitur, & Elephantus.

INSVPER dicitur Behemoth, quod quidem Hebraicum nomen, ex Ferdinando in suo Thesauro verbo *Behemoth*, significat maximam bestiarum, & feram crudelem, quæ corporis mole quasi multas contineat, & apud plurimos Hebræos pro Elephanto sumitur; quia Elephantus maxima est bestia, immò instar est maximarum bestiarum ob eius magnitudinem, robur, & dorsi fortitudinem, ita vt turres ligneæ quandoque ei impositæ fuerint; quasi diceres esse bestiam bestiarum fortissimam, prǽstantissimam, & excellentissimam, vt habet Pineda, interpretans hæc Iobi verba: *Ecce Behemoth quem feci tecum*; hinc Aristoteles: Habet (inquit) dentes fortissimos sicut Leo, quos eboris natura demonstrat: cornua valida sicut Taurus, non à capite sed ab ore procedentia: habet serpentis agilitatem in probo scide aut tuba quam huc illucque versat, ideò anguis à quibusdam vocatur; Lupi & Vrsi voracitatem, nam ingentem cibi copiam absumit; coruorum viuacitatem, & diuturnam vitam, Aristoteles enim ducentos ei concedit annos: Plinius trecentos: Strabo quingentos: Tigridum iram & furorem, summè enim excandescit in offendentes: & tandem ouium mansuetudinem erga suum ductorem, & eum qui se sibi subijcit, & illum superiorem agnoscit: qua de causa Ælianus duplici corde & sensu illum præstare confirmat, quorum vno ira accenditur, altero mitigatur: ità vt nihil aliud Elephas esse videatur quàm congeries quędam bestiarum; vnde vocatur Behemoth, quod est nomen pluralis numeri, hoc est bestiæ, quia in se omnium bestiarum mores ferinos crudeles, & immites continet. Sed nonne Diabolus hoc nomine Elephantis vel Behemoth, hoc est bestiæ in plurali, donari debet? nullus profectò inficias ibit, nam ipse omnium bestiarum feritatem præhabet, habet enim crudelitatem Tigridis & Pantheræ, voracitatem Vrsi, rabiem Leonis, astutiam Vulpis, calliditatem Serpentis, virus Reguli, venenum Viperæ, mordicitatem rabidi Canis, petulantiam Vituli, turpitudinem Porci, &c. Ex quo fit,

In cap. 40. Iob.

De partibus animalium cap. 10.

Aristot. Plin. lib. 15. Strabo.

Lib. 1. cap 39.

vt qui

cum eo bellum gerit, ſimul cum omnibus illud gerat anima- æ beſtijs, omnium in ſe ipſe ſolus concludens fortitudinem, in- nitatem, crudelitatem, calliditatem, feritatem, hoſtilitatem, litatem, &c. Et rectè ſanè Diabolus dicitur quaſi congeries arum, nam cùm peccatores ſint Vulpes, Porci, Canes, Leones, Muli, Tigrides, Vrſi, Pardi, Viperæ, ac denique cætera be- m genera, fit equidem vt Pater ipſorum ſortiatur quoque om- beſtiarum nomina & proprietates. Quia igitur patientiſſimus ingentis illius & crudelis beſtiæ, hoc eſt *Behemoth*, quæ tot be- am congeries eſt, recenſet proprietates, & omnes eius deſcribit es, ac membra corporea; ideò multi cenſent ipſum voluiſſe po- tius Diabolum deſcribere, eiuſque aſtutiam, ſæuitiam, fortitudi- nem, calliditatem, ingenium, eiuſque nocendi artes, quàm ingen- tem aliquam beſtiam; quamuis tamen propter eius ſuperbiam, à prima ſua conditione nobiliſſima & conſortio Angelorum, deiectus fit ad conditionem beſtiarum & belluinos mores, & tales conetur ſuis ſuaſionibus reddere homines, eis vſum rationis offuſcans, & ve- luti beſtias quò vult conducens. Quòd autem ipſum Dæmonem de- ſcribere voluerit S. Iob, ſatis manifeſtè apparet ex eo quòd ſequen- *Iob. 41.* ti capite deſcribens *Behemoth* in plurali, dicit eius dentes eſſe ipſam formidinem, *per gyrum dentium eius formido*: cuius cartilago eſt to- ta ferrea, quæ tamen in alijs animantibus vt in homine tenera eſt pars, *Cartilago illius quaſi laminæ ferreæ*: cuius carnes *ſcuta fuſilia*; cuius os *ignis*: cuius halitus *flamma*. Quæ omnia ſi ſenſum myſticum inquiras, admirabilem indicant Diaboli fortitudinem, potentiam, inflexibilitatem, duritiam, pertinaciam, aſtutiam, ac tandem ſu- prà homines imperium: Et quomodo nobis qui terrei, fragiles & puluis ſumus, poſſibile erit cum tanto hoſte in certamen deſcendere illumque vincere? Deus præpotens qui tanti inimici fortitudinem & nequitiam, apud Sanctum Iob deſcribit vt id non ignoremus; modum etiam quo eum debellare valeamus nobis tradidit, atque auxilium ſanctiſſimos nobis aſſignando Angelos paris fortitudinis, imò ſuperioris, quorum auxilio vincimus, ſuperamus & deijcimus ipſum Dæmonem, & vt ſic dicàm ſuffocamus. Quòd item per ipſum *Behemoth*, voluerit Deus apud eundem S. Iob, Dæmonem intellige- re, apparet quoque ex eo quod de ipſo agens, & volens explicare quiſnam eſſet, ſubdit; *Ipſe eſt principium viarum Dei*. Quo nomine ipſum Dæmonem poſteà apud Ezechielem deſcripſit; vnde etiam *Ezech. 28.* poſtquam idem S. Iob de immani illa beſtia ſermonem inſtituit di- cens, *Ecce Behemoth*, addit, *quem feci tecum; fœnum quaſi Bos comme- det*. Sed quid vult hæc dictio *tecum*? vult dicere fuiſſe factum cum

S. Gregor. Iobo, vel cum ipso homine, vt exponit S. Gregorius, eâ ratione quâ omnia dicuntur facta simul in cognitione diuinâ, quamuis non eodem tēporis momento processerint: vel hæc dictio, *tecum*, est ad naturæ intellectualis similitudinem referenda, quòd videlicet ad eandē similitudinem conditi sunt homo & Diabolus: vnde non mirū si per *Behemoth*, Elephantus intelligi possit, quia Ælianus & Plinius aduertunt, hoc animal habere naturam proximam humano ingenio, propter subtilem æstimatiuam quâ pollet, & eius perspicacem & prudentem naturam; nam de illo dicitur quòd *belluarum nulla prudentior est Elephanto.* Iob autem superaddidit; *Fœnum quasi Bos comedet*: per fœnum quod comedit, S. Gregorius intelligit carnales homines, qui sunt sicut fœnum sine fruge, sine grano, sine fructu; nam apud Esaïam habetur: *Omnis caro fœnum, & fœnum est populus* Talis cibus qui diuino gustui amarescit, soli Diabolo dulcescit & suauissimum pabulum præbet. & ideò non sine ratione dicit Iob: *fœnum vt Bos comedet*; & non dicit, vt Equus, quià quamuis vterque fœni appetens sit, Bos tamen potiùs recenti & mundo pabulo vescitur quàm veterascenti; & fœnum seligere ac discernere solet: ita Dæmon electissimum quemque deuorare appetit, cùm de illo scriptum sit: *Cibus eius electus.* Et in hoc non solùm Behemoth aut Elephantus dici debet, verumetiam & Bos, quia vt ait Mandina, Bouem se simulat: & sicut Bos est piger, elinguis & taciturnus, quòd linguam potiùs habeat ad pascua quàm ad vsum sermonis intentam, quò fit vt Bos communi vocabulo mutus dicatur; ita de ipso Dæmone iudicandum: est enim ad aliquod bonum opus peragendum piger, & elinguis atque taciturnus ad Dei decantandas laudes, nunquam enim est Dei laudibus intentus, sed potiùs probris, iniurijs & blasphemijs. & sicut Bos habet continuò caput inclinatum & versùs terram depressum: ita Dæmon caput habet ad terram inclinatum, hoc est ad terrenos homines quos tentat; & ne ad cœlestia se se erigant, quantum potest impedit. Vlteriùs superaddit S. Iob de *Behemoth* loquens; *Stringit caudam suam quasi Cedrum.* Quod exponens S. Gregor. ait; *Benè stringere caudam dicitur Behemoth, dente enim vulnerat, & caudâ ligat, quia suggestione prima percutit, sed percussam mentem ne euadere valeat, inualescente fine tentationis adstringit. Et sciendū quòd plerumq; eis quos ceperit, tunc grauiores culpas ingerit, cùm præsentis vitæ termino, illos propinquare cognoscit. Behemoth igitur caudam quasi Cedrum stringit, quia quos per praua initia ceperit ad finem deteriorem trahit.* Hæc ille. Nota autem per Cedrum arborem procerissimam, aliquando in Sacra Scriptura, iustorum excellentiam significari; aliquando verò superbam prauorum potentiam;

Marginalia: Ælianus Plinius. — Greg. in Iob. — Esaie 40. — Habac. 1. Dæmon Bos dicitur. — In Cap. 1. Hierem. — Lib 32. Moral. cap. 17. & in cap 40. Iob.

quando igitur cauda Diaboli per Cedrum exprimitur, docemur Diaboli finem quem prætendit homini, esse aliquando vt Sanctorum excellentiam videatur æmulari, quamquam ficté & simulaté. Cauda hæc vel fallax valdè & fortis est in blanditijs, vel terribilis in minis, itaut tali modo percellit & stringit, vt vix homo ipse ita misere deceptus, se mouere audeat, & à malo resilire & pœnitere possit.

Comparatur Vitulo comedenti fœnum à Nouarino, & expendit Regij Prophetæ verba loquentis de vitulo, quem Hebræi fabricarunt, *Et mutauerunt*, inquit, *gloriam suam*, id est Deum qui illis decori & honori erat; hoc enim gloria hic significat, *in similitudinem vituli comedentis fœnum*. Cur non potiùs dixit (ait Nouarinus) in similitudinem vituli arantis terram, triturantis áream, plaustrumque trahentis? His enim omnibus destinatus vitulus & Bos; rectè id, & non sine mysterio, vitulus ille Dæmone grauidus, Dæmonis figuram exprimebat, quia verò illius est, nos nostraque tantùm demoliri atque consumere, nullamque nobis vtilitatem suâ sponte afferre, nullum commodum; idcircò vitulo fœnum comedenti non aranti aut trituranti comparatur. Superaddi hic potest quod suprà diximus de Behemoth, hoc est de Dæmone comedente fœnum, cum allata significatione.

Dæmon Vitulo comparatur.

Lib. 2. sacrorum electorum excursu 53.

Psal. 105.

SECTIO VI.

Dæmon Equo, Mulo, Asino, Hirco, Cani, Cerbero, Lepori, Muri, Cato vel Feli comparatur.

PRIMO, comparatur Equo, Mulo & Asino, quia aliquando his in figuris, se se quibusdam in locis, viatoribus obiecit, circà flumina & in ędibus. Et huiusmodi Dæmones dicti sunt Telchines, quos nonnulli vocant spiritus familiares, seu folecos vel ludicros. Olaus Magnus refert Hodingum Danorum Regem in suum regnum, quo nonnullorum factione fuerat eiectus, per immensa maris spatia, ab Othini Dęmone in equi specie esse reductum.

Dæmon Equo Mulo & Asino comparatur.

Lib. 3. hist. Septentr. c. 19.

Apparuit quoque Sancto Benedicto in Mulo medici, & ei obuiam factus est cornu & tripedicam ferens, vt refert Binsfeldius: legimus apparuisse quoque pluries in Asini forma.

De Confess. Malef. Præludio 11.

Comparatur Hirco, quia vt multi notant, plerumque apparet multis Sagis in forma Hirci nigri, præsertim quando defert eas ad

Dæmon Hirco comparatur.

congregationem seu consortium, ex confessione earumdem; & hęc forma præ alijs est ipsi gratissima; Hircus autem est animal mento, barbâ incultâ, & cornibus terribile, truculentum capite, libidinosum, & valdè fœtidum. Quibus proprietatibus mores Dæmonum & Maleficorum designantur, nam si præcipuè agatur de fœditate & libidinosa obscænitate, nullâ re tam certò suam Dæmon testatur pręsentiam, quàm odoris fœditate intolerabili; & præcipuè fatagit vt suos rebus venereis quammaximè deditos habeat, & ne desit occasio, ipse quoties illis occurrit eam formam induit, quæ huic vsui sit accommodatissima. Addit Nicolaus Remigius [a] Hirci saliuam esse fructibus venenum, teste Varrone [b], & dentes valdè noxios & lethales habere. Hæc maximè conueniunt Dæmoni qui totus est lethalis & exitiosus. Vide plura apud dictum Remigium. De talibus Hircis hoc est Dęmonibus habet Isaïas, vbi de destructione Babylonis sermonem instituens ait: *Et pilosi saltabunt ibi*, Chaldaïcè, *Dæmones*. Forerius, *Ego* (inquit) *simias dicerem*, alij *Satyros*. Oleaster hîc, Hircum etiam syluestrem hac voce significari vult, & addit: *Sunt qui Dæmones vertunt, quod in figuris Hircorum olim mortalibus apparere solerent*. Rabinus Kimhi quoque per hos pilosos, de quibus Propheta loquitur intelligit Hircos, quia de facto sunt valdè pilosi: vnde vertit: *Hirci saltabunt: Hirci* (inquit) *sunt Dæmones, vocantur autem sic, quia in forma Hircorum apparent his qui credunt in eos*. Plura etiam in hunc locum adferunt Rabi Salamo & Galatinus. Constat itaque Dæmones apparuisse pluries in forma Hirci, nunquam autem ouium effigiem induisse, cùm Christo Domino placuerit se pastorem, & familiam suam oues nominare. Sic in Euangelio: *Oues statuit à dextris, hædos autem à sinistris*: & deindè nunquam assumpsit Dęmon figuram, nisi quorundam animalium vel nociuorum, vel turpis figuræ, vt plurimum, & ideo non mirum si nunquam in forma ouis apparuit, oues enim sunt animalia fructifera, mansueta, humillima, & patientissima: quæ proprietates ouibus Christi, nullâ verò ratione Dæmoni conueniunt.

a Lib. 1. de Dæmonolatria cap. 23.
b Lib. 1. de re rustica cap. 2.
Isaiæ 13.
Forerius in Isaiam.
Galatinus l. 4. contra Iudæos cap. 6.
Matth. 25.

Dæmon cōparatur Cani.

Comparatur Cani, quia in Canis figura pluries apparuit, scribit enim Abdias Babyloniæ Episcopus, in Nicæa ciuitate septem Dæmonia inter sepulchra delituisse, quæ prętereuntes lapidibus impetebant & interficiebāt, quæ eò adueniens S. Andræas rogatus à populo iussit in medium venire; quod ipsi fecerunt prodeuntis in forma Canum, quibus præcepit in loca arida & infructuosa abire, néue vlli nocerent, aut alicubi accessum haberent, donec acciperent debitum supplicium ignis inferni, ita etiam ipsismet verbis id refert Gregor. Tolos.[a]

Lib. 3 histor. Apost.
a Comment. in lib. 6. Syntax. art. mirab. cap. 14.

Dæmon quoque Sanctis quibusdam viris, aliquando in forma Canis nigri obuiam factus est, vt refert Binsfeld. b Sic Simeon Metaphrastes in vita S. Triphonis martyris apud Surium c refert, vt idem Binsfeldius notat, ipsum sanctum expulisse Dęmonem qui filiam Gordiani Augusti inuaserat, & Gordiano alijsque præsentibus, ad ipsius Gordiani petitionem videndum exhibuisse: *Tibi dico*, ait S. Triphon, *in nomine Iesu Christi, appare eis qui adsunt, & eis ostende tuam turpitudinem & imbecillitatem.* Simul atque hoc dixisset, ecce tanquam Canis aspectu deformis, niger colore, oculos habens tanquam ignem emittentes, & caput humi defixum, coram omnibus apparuit. Et Andræas quidam Italus, in Canis cœci & rufi specie, ducebat Dæmonem, anno 1548. qui vniuscuiusque arcana aperiret, stupendaque alia ederet, Ita Tyręus a & Nicolaus Remigius b referunt, quandam maleficam confessam fuisse, Dæmonem cùm esset in carcere, sub atri Canis specie vidisse. Et non mirum si Dæmon pluries in Canis figura apparuit, Canis enim nomine in scriptura designatur, vt in Psalmis: *Erue à framea Deus animam meam; & de manu canis vnicam meam*; vnicam suam vocat spiritum corporis sui, vt Chaldæus vertit, hoc est animam, quam Septuaginta dicunt vnigenitam, id est super omnia eximiè charam & dilectam: & Sanctus Hieronymus, solitariam meam: illam ergo erui & liberari cupit Psaltes, de manu & potestate Canis, hoc est Dæmonis, qui tanquam immanis bellua, est eius ruinæ & perditionis sitientissimus, manus enim symbolum est, & insigne potestatis plenæ & despoticæ. Et idem Vates Regius de Dęmonibus in plurali habet: *Conuertentur ad vesperam, famem patientur vt Canes, & circuibunt ciuitatem.* Quæ verba multi de ipsis Dæmonibus exponunt, qui maximè se ad nocendum hominibus, potissimùm ad vesperam, & nocturno tempore accingunt, & tanquam famelici, continuò inhiant prædæ animæ cuiuscumque nostrûm, eamque nituntur deuorare & perdere: vnde subdit: *Et circuibunt ciuitatē*, supple eiusdem animæ, vel etiam ipsius Ecclesiæ, quæ Dei ciuitas nuncupatur, vt eius filios subuertere queant, si possint. Deindè dicitur Diabolus Canis, quia caninæ est conditionis. Canis ex propria domo exclusus, ad fores tumultuari latratibus non cessat, donec intromittatur; quinimò vt obseruatum est, ex naturali instinctu solet blandimentis transeuntes inuitare; vt ad portam domus pulsent, vel funem dependentem trahendo concutiant, quatenus quod per se non potest, per alios assequatur: eodem modo infernalis Canis non solùm per se, sed etiam per alios sollicitat corda eorum in quibus specialiter habitare solet, postquam expulsus est. Zoroaster dicit Dęmones esse Canes terrestres, quia

b De Confess. Malefic. Prelud. II.
c Tomo 1. de hist. SS. 1. Febr.
a De locis infestis, p. 2. c. 26.
b Lib. 1 cap. 7. de Dæmonolat.
Psal. 21.
Psal. 58.
In sua Magia.

continuò in homines latrant, nec tamen mordere audent absque Dei permissione.

Dæmon Cani Cerbero cōparatur. *Eusebius.*

Comparatur Cani Cerbero, & non solùm simplici Cani, vt dictum est: & ita monet Eusebius, docetque Gentiles ipsum Cerberum tricipitem finxisse, & Ægyptios sub eius forma Serapim coluisse, quorum quidem capitum, medium Leonis fuit, Canis dextrum, sinistrum Lupi, corpus Draconis erat, & caudam ad dextrum caput inflectebat. Diabolus ergo ob nocendi sæuitiam, & varias sæuiendi ac decipiendi artes, Cerberus dictus est, quòd multa capita referre videatur, non enim satis erat caput vnicum ei tribuere, vnicasque fauces, qui tot ora semper habet hiantia, tam ardentem & immensam cupiditatem exorbendi multorum sanguinis, hoc est decipiendi, & eorum animas deuorandi, vt nunquam eis parcere decreuerit; continuò tria guttura pandit, & terrificè latrat & inuadit, ac pauore animum complet, gestit enim & furiatur odiosâ & caninâ inuidiâ. Hinc illud Isaac in allegorijs Noui Testamenti: *Latrat adhuc Cerberus, & tertium caput concutit, scilicet prudentiam carnis iniecta offa*; fingatur satiatus Cerberus, de quo Poetæ, noster videlicet Dęmon non satiatur, semper rabiem & furorem patitur, quæ funesta est Canum pestis, & in omnem partem noxia, nunquam desinit sęuire, falli iniectis offulis nequit, sed contrà, rebus terrenis velut quibusdam offis nos decipit ipse, vt eius suasionibus acquiescamus, ridet, blanditur; at eius blanditiæ insidiæ sunt, risus furor est, & iam Canis rabidùs tunc ridere videtur, cùm magis rabie ęstuat, ita Dæmon ridet, vt mordeat (inquit S. Hieronymus) risui ne credene interitum fleas: Omne animal (inquit Aristoteles, à cane rabido morsum interit, solus homo non sine periculo euadit; quod in hoc cane scilicet Dæmone, est verissimum, sicut & illud Galeni ad Pisonem, illis qui à rabioso Cane morsi sunt corpus inarescere, ac febri intùs acri exuri, animam delirare: quæ cùm sint formidolosa, quis non extimeat huic tam furioso Cani occurrere? Quis ab eius facie magis etiam quàm à facie colubri fugam non arripiet? Dicamus itaque cum vate Regio: *Erue à framea Deus animam meam, & de manu Canis vnicam meam*, hoc est de ferrea manu huius Cerberi Dæmonis, & stygij Canis. Nam vt scribit Ioannes Moscus, in hac figura sicut etiam & Canum aliorumque spectrorum, apparuit quibusdam moriturus, non sine pauore adstantium; illa siquidem spectra nonnisi Dæmones putabantur, cùm admissa extrinsecus non fuissent, & posteà euanescerent, vt iam anteà dictum est.

Isaac.

a *In proœmio 3 libri comment. in Hierem.*
b *De animalibus lib. 8 cap. 22.*

In Prato spir. cap. 105.

Dæmō comparatur Lepori.

Comparatur etiam Lepori & muri, quia in his etiam figuris, quandoque apparuit, & confessione quarumdam Sagarum, vt refert Ni-

colaus Remigius; illarum ſiquidem vnâ (ait) retulit Martinellum ſuum, (ſic enim ſuum vocabat Dæmonem) modò auis per feneſtram inuolantis, modò Leporis aut Muris circumcurrentis formam induiſſe. Eſt etiam hic notandum per Mures illos qui in Philiſtinorum pœnam nati ſunt in regione Azotiorum S. Gregorium interpretari Diabolos in tenebris corrodentes & quicquid viribus non poſſunt, fraudibus machinantes. *Loco citato.* *1. Reg. 5.*

Comparatur denique Cato ſeu Feli, nam S. Baſilius refert Dæmones ſæpè hominibus petulanter inſultare Felis, Muſtelæ, & Canis ſe diſcerpentis ſpecie. Dæmon Cato ſeu feli comparatur. *In cap. 1. Iſaiæ.*

SECTIO VII.

Dæmon Vulpi, Harpyiæ & Hyænæ comparatur.

COMPARATVR Vulpi ipſe Dæmon ob calliditatem, vt eleganter oſtendit B. Epiphanius [a], B. Iſidorus [b], S. Petrus Damianus [c] & alij, qui illius animalis naturam deſcribunt. Vulpes (inquiunt) verſutum eſt animal, cùm enim eſurit & cibo caret, quærit vbi ſit rubra terra, & dùm reperit, toto corpore in ea prouoluitur & inquinatur, vt vulnerata ac ſanguine cruentata appareat, moxque ſimulans ſe mortuam ſupina iacet, oculis clauſis & pedibus ſurſùm erectis, roſtro tamen in terram verſo, & flatum inter ſe retinet, ac reprimit vt non reſpiret, quò ſecuras reddat aues; dùm enim hoc modo cruenta videtur & turgida, aues ipſæ dilabuntur vt ipſâ veſcantur, ſed illa repentè proſiliens arripit eas, & voraciter deuorat quas ad ſe deuorandum fallaciter inuitabat. Sic ſe ergà nos gerit Dæmon antiquus ille deceptor, carnalia ſiquidem lucra quærentibus, ſe quaſi mortuum fingit, illiſque opera ſua tanquam ſua membra exponit, illa autem alia non ſunt niſi carnis opera ab eo excitata, & in praxim à carnalibus reducta, quæ ſunt ex Apoſtolo fornicatio, immunditia, luxuria, auaritia, idolorum ſeruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, rixæ, diſſenſiones, ſectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comeſſationes. Hæc planè ſunt iniqui ſpiritus viſcera (inquit Sanctus Damianus) hæc reproborum & carnaliter viuentium quotidiana ſunt alimenta: ad hæc dùm perditi quique velut eſurientes inhiant, eos Vulpes doloſa, ſcilicet malignus ſpiritus, tanquam volucres deglutit, eoſque ſuis faucibus excipit; de quibus per Prophetam Regium dicitur, *Introi-*

Dæmon Vulpi comparatur.
[a] *In Physiol. cap 19.*
[b] *L. 1. Ethym. cap. 1.*
[c] *Opuſculo 52. cap. 7.*
Ad Gal. 5.
Pſal. 62.

ſolet enim fortiores, meliores, & ſanctiores aggredi, vt aliàs dictum eſt, & timidos, carnaleſque quaſi ſuos contemnere.

a In Phyſiol. cap. 1. b Lib. 11. c. 30 c Lib. 1.

Quintò, Epiphanius [a], Ælianus [b], Iſidorus [c], & alij aduertunt, Leonem propria veſtigia, caudâ verrendo obterere, obſcurare, & delere, ne venatores veſtigijs eius inſiſtentes luſtrum inueniant, eumque cum catulis comprehendant; ita Diabolus malum ſpecie boni obtegit, ac celando finem & ſcopum ſuum, dolos ſuos abſcondit, ne illi pateant, & indè agnoſcatur & repellatur.

Loco cit.

Sextò; Leo Gallum criſtatum & canentem timet, atque etiam ignem, & ea fugit, vt ait Plinius, & alij qui de illius natura diſſeruerunt: ita Diabolus terretur & fugatur criſtâ crucis, Pſalmodiâ & cantu Hymnorum, ſed maximè igne & zelo amoris Christi: quod confirmat Proclus dum notat Dæmones qui ſolares dicuntur, leoninâ aliquando viſos fuiſſe, fronte videlicet quadratâ, vt ex Ariſt. etiam habemus, qui cùm Gallus eis obijceretur, repentè diſparuerunt. Dicitur etiam Dæmon odiſſe plurimùm Galli cantum ob rationes varias. Prima eſt, quia ille nos ad Dei laudem excitat, iuxta id quod canit Eccleſia;

Proclus lib. de ſacrilegijs. In Phyſiol. c. 8.

Surgamus ergo ſtrenuè,
Gallus iacentes excitat,
Et ſomnolentos increpat,
Gallus negantes arguit.

Secunda eſt, quia Chriſti reſurrectio contigit circa cantum Galli, per illam autem reſurrectionem, cuius tunc meminiſſe cogitur, ipſe perfectè proſtratus fuit & deuictus. Tertia quia etiam tunc meminiſſe cogitur pœnitentiæ & lacrymarum Petri, quas fudit Gallo monente, vnde peccati remiſſionem & diuinam gratiam fuit conſequutus; & dolet talem ſibi prædam tunc ereptam, eiuſque exemplo & meritis multos ſibi eripi adhuc modò.

Septimò, Leo cum hominibus non habet fœdera certa, vt ait Homerus, vnde ille qui nullius fidei eſt, nec fœdera pactaque ſeruat quæ iniuit, dicitur prouerbialiter Leonibus infidelior: hâc ratione Dæmon meritò Leonis nomine donatur, nam etiamſi pacta cum hominibus ineat, non tamen ſemper ſeruat nec ſeruare poteſt, cùm non ſit in eius poteſtate. Hinc Chriſto apud S. Matthæum, promittebat dare omnia regna mundi & gloriam eorum, quæ tamen non erant in eius poteſtate, vt aliàs fusè diximus; hinc Pſellus ad illud Euangelij alludens, ait: *Etſi Dæmonia diuitias nobis & gloriam promittunt, nihil tamen ex ſe tradere poſſunt, quippe cùm imperium nullum habeant, &c.* Si itaque inita aliqua pacta & fœdera ſeruare aliquando videantur, id in perniciem & ruinam hominum præſtant.

Matth. 4.

Pſellus lib. de Dæmonibus.

Octauò; Leo ita vigilans est vt apertis oculis dormiat, imò vt Ælianus & alij docent, dormiendo vigilat, caudamque mouet: vnde aliqui putant ipsum nunquam dormire, aiuntque eum solum inter animantia apertis oculis nasci, & acutissimo pollere visu, habet enim oculos ingentes, palpebras verò exiles vt totos oculos tegere nequeant, & propterea symbolum est vigilantiæ; & idcirco ad Basilicarum & Templorum ostia, vt Romæ & alibi, solet affigi: ita etiam Diabolus est valdè peruigil vt hominibus noceat, nunquam dormit, vt alibi diximus: & ideò nos monet S. Petrus, vt tanquam strenui pugiles, animæ oculos continuò apertos & vigilantes habeamus, si tam vigilantes aduersarij ictus declinare velimus, *Fratres* (inquit) *sobrij estote & vigilate*; iungit hæc duo, quia sobrietas mater est vigiliæ, & vigilantiæ, castitatis, & aliarum virtutum, sicut gula & crapula, somni & dormitionis, libidinis, cæterorumque vitiorum. Sicut ergò Diabolus semper vigilat, & vbique intentus est vt noceat & supplantet; ita vigiles semper cum vigili luctare debemus, & quasi Argi, mille oculis eum obseruare & ab eo cauere. Vnde S. Hieronymus ad Heliodorum. *Insidiatur* (inquit) *Leo hic in spelunca sua, insidiatur vt rapiat pauperem, & tu frondosæ arboris tectus vmbraculo, molles somnos, futurus præda carpis*; Porrò vigilat ait S. Gregor. qui ad aspectum veri luminis mentis oculos apertos tenet, vigilat qui à se torporis & negligentiæ tenebras pellit. Et hinc perbellè S. Augustinus: *Corde* (ait) *vigila, fide vigila, charitate vigila, operibus vigila.* Sed quorsùm est ita vigilandum ? rationem exhibet suprà nominatus S. Petrus, *quia aduersarius, &c.* idest *Sathanas* Hebraïcè, qui ex odio & inuidia contra animam vestram eiusque salutem agit, vt vos socios habeat dānationis, & ignis inferni: *Tanquam Leo rugiens*, quem fames stimulat & exagitat; *circuit*, Tygurina *obambulat*, Pagninus, *vndique ambulat*; alij *circumambulat*; perindè ac dux qui obsidet vrbem, circuit vt videat quâ parte minùs munita sit, vt per eam irrumpat; vel sicuti duellator qui in duello assiduè & iugiter, antagonistam circumcircà obseruat, & circuit vt eum deijciat: aut etiam sicut venator circuit Ceruos, piscator pisces, exercitus vrbē, vt omnes concludat, capiat, vel occidat; mala circuitio, pessimus qui circuit: de illo circuitu iam anteà diximus. De illo crudelissimo Leone, loquitur Propheta Regius: *Insidiatur* (inquit) *in abscondito quasi Leo in spelunca sua, insidiatur vt rapiat pauperem, rapere pauperem dum attrahit eum*; ac si dicat hoc Diaboli studium, hæc Leonis huius industria & labor; vt primùm insidiosè malitiam oculat; & propterea quasi nihil minùs quàm nocere intendens, in spelunca quietus iacet, immò blanditijs & innocentiæ prætensa spe-

Epist. 1.

Hom. 13. in Euangel.

Serm. 23. de verbis Domini cap. 10

Vigilandum ad euitandas Diaboli insidias.

Psal. 9.

cie, ad se quasi inuitat; sed scopus est vt rapiat ac dissipet pauperem, virtutibus, prudentia, & inprimis cautela hac destitutum. Cùm igitur hunc teterrimum inimicum nostrum, quasi Leonem esse in spelunca sua absconditum existimamus, & nihil mali aduersum nos moliri, tunc attrahit nos ad se, circuiens vt rapiat & deuoret; sicut ait Sanctus Petrus volens simul ostendere eum in nostram perniciem vagum esse & instabilem, quia deserendo Deum per peccatum mentis stabilitatem amisit, in solo enim Deo hæc consistit stabilitas; ostendit quoque idem Apostolus eius fraudes & dolos atque versutiam, quâ vt serpens gyrat & regyrat, vt homines suis artibus, scrupulis & perplexitatibus circumueniat, implicet, intricet, irretiat, ingenti calliditate decipiat, capiat, atque *deuoret*, vt vná voce ait idem Sanctus Petrus, quo quidem deuorandi verbo ingens hominum periculum exprimit, & Sathanæ crudam & inhumanam cupiditatem, cuius hoc palmarium votum est, omnibus hominibus vitam gratiæ simul ac corporis eripere, si quo modo id consequatur, vt aiebat S. Leo Papa: *Quorum obtinere non potest mortes, impetit mores.* Expende ergo verbum, *deuoret*, hoc enim est discrimen inter comedere & deuorare, quòd illud quod comeditur non semper totum manducatur, sed aliqua pars reijcitur, vt in carnibus ossa, in piscibus spinæ, in fructibus peripsemata, quod autem deuoratur totum absumitur & nihil reijcitur; sic ergo Diabolus non dicitur quærere quem manducet, sed quem deuoret, corpus, animam, virtutes animæ, & bona corporis temporalia, & spiritualia. Vel etiam eodem deuorandi verbo, magnus idem Apostolus ostendere voluit, scceleratum illud monstrum maximè exoptare omnes homines in malitiosam & odiosam Deo naturam suam transmutare, & simillimos sui efficere, vt in corporis naturam & conditionem cibi immutari solent. Et hoc est forsan quod voluit dicere Tertullianus, dùm asseruit Dęmonem hominis spiritum malitiâ transfigurare. Eadem ratione B. Macharius eum vocat versutissimum, infinitis vtentem inuolucris, summâ dissimulatione pręditum, qui habeat machinamenta callido artificio instructa, & triplices veluti fores quibus effugiat & accedat; & hæc machinamenta, vocat S. Hieronym.[a] *Multimoda Diaboli ingenia.* quod expressit eleganter Sanctus Fulgentius[b] in hunc modum: *Tanquam diuersis machinis sic innumeris vtitur argumentis, & cum certamine manifesto cedit, ad hoc se victum demonstrat vt vincat, ad hoc fugam simulat, vt persequentem missis post tergum sagittis occidat, &c.* Et paulòpost, *Armis quibus eliditur surgit, & virtute quâ deijcitur, deijcit.* Et S. Cypr. *fortiorem quemque magis aggreditur, & acrior factus, hoc ipso quo victus est, superantem superare conatur.* ô

Serm. 6. in Epiph.

Discrimen est inter comedere & deuorare.

Crudelitas, malitia & astutia Dæmonis quanta.

De cultu fæm cap. 5

Hom. 27.

a In cap. 6. ad Ephes.

b Epistola 3. ad Probam.

Epist. 6.

quanta huius Leonis astutia, ſęuitia, & crudelitas! Rectè igitur cauendum & proſpiciendum nobis monet Sanctus Petrus. Quod ſcitè admodùm oſtendit Thomas Anglicus: Peruerſitas (inquit) Diaboli ſignificatur per nomen aduerſarij, robur per nomen Leonis, crudelitas cùm rugiens vocatur, ſollicitudo cùm circuire quęrendo dicitur; hinc à nobis exigitur contrà primum vt reſiſtamus, contrà ſecundum vt ſimus fortes, contrà tertium vt fidei manſuetudinem habeamus, contrà quartum vt vigilemus. Et inde ſubdit Apoſtolus: *Cui reſiſtite fortes in fide*; Vel vt vertit S. Hieron. *Confortati fide*; vel vt alij vertunt, *ſolidi & firmi in fide*; quod eſt intelligẽdum non de exili & languida fide, ſed de viua & charitate formata, ſpe roborata, & oratione armata, quia aliàs Diabolus vinci non poſſet; cùm enim tentationes & concupiſcentias ardentes ſuſcitet, iuxtà illud Iob: *Halitus eius prunas ardere facit*, nonniſi ardenti fide extingui poſſunt. Pſaltes Regius de hac Leonis, id eſt Dęmonis ſagacitate, aſtutia, malitia, & crudelitate benè eruditus, imò & iam varios eius nocendi modos expertus, ad ſancti numinis pręſidium verſus, fide formatâ munitus, & ſpe roboratus aiebat: *Salua me ex ore Leonis*, hoc eſt Dęmonis, vt exponit S. Thom. quaſi diceret, ne vnquam contingat vt ſim ſæuiſſimi huius Leonis prędа, eius dentibus vnguibuſque validiſſimis comminuenda; iam dixerat Pſaltes alio in loco Pſalmorum de ipſo Dęmone agens: *Ne quando rapiat vt Leo animam meam, &c.* eamque dilaceret & perdat. Si autem vir ille Deo charus, & cœli donis gratiæque pręſidio nobilis, de infernalis huius Leonis immani ferocia cogitans, ità commouebatur; multò magis reformidare debemus, cùm à nefario illo prędone aliquid multò crudelius nobis immineat. Aiunt enim Sancti Patres, illum nunc acriùs quàm olim in homines furere, omnibus armis & contentione inuolare, atque ſaluti inſidiari, quia (inquiunt) magis agnoſcit vim ſupplicij ſui videtque ad malitioſam ſuam exercendam crudelitatem, ſibi modicum tempus ſupereſſe; quemadmodum belluæ ſolent diù collecta fame, ſub veſperam longè immaniùs & ardentiùs graſſari: vnde de ipſis Dæmonibus exponi poteſt illud Pſalmiſtæ: *Conuertentur ad veſperam, & famem patientur vt canes, & circuibunt ciuitatem*; nomen enim Canis etiam Dæmoni conuenire poſteà dicemus.

In cap. 55. Iſaiæ.

Quomodo reſiſtendum Dæmoni

Iob. 40.

Pſal. 21.

Pſal. 7.

Pſal. 58.

Ipſe porro Dæmon non ſolùm Leo, ſed & Pardus nuncupatur, vt aiunt SS. Patres, Leo ob ſuperbiam, Pardus propter verſutiam ſeu velocitatem, ſeu pro mille nocendi artibus, Pardus enim velox animal eſt & varium, ità & Dęmon ſe ſe Pardum exhibuit, quando tantâ velocitate tot vultus induit, & circunuentiones compoſuit, vt Euam falleret.

Dæmon Pardo comparatur.

SECTIO IV.

Dæmon Tigridi, Lupo, Pardali, Onocentauro, & Tauro comparatur.

Lib. 5. Moral. cap. 16. Dæmon Tigridi comparatur.

PRIMÒ comparatur Tigridi, cuius proprietates refert S. Gregor. in illa verba Iob 4. *Tigris peryt eò quod non haberet prædam,* &c. Quas licet conuenire dicat hypocritis, non minùs tamen imò & meliùs Dęmoni conuenire censent alij. Tigris est animal quod exteriùs formosum apparet, varijsque coloribus decoratum fuluo pręsertim, nigrantibus segmentis internudato, sed interius plenum est feritate & ira mortifera, & maximâ violentiâ prędam rapit eamque deuorat; ita Dęmon quoad naturam spectat, formosus est & varijs coloribus hoc est ornamentis naturalibus decoratus, & tamen postquam ob superbiam, qua Dei gloriam vsurpare voluit, fuit è cœlo ad ima prostratus; tantâ & tam mortiferâ efferbuit ira, vt prædæ rapiendę ac vorandæ continuò inuigilet & incũbat; pręda autem eius nihil aliud est præter animas hominum, quas rapere & ad interitum ac ruinam sempiternam secum, non sine ingenti violentia attrahere nititur. Docet etiam S. Gregor. ipsum Dæmonem propter multiformis eius astutiæ varietatem & fraudulentum ingenium ac varium, non incongruè nomine Tigridis appellari. Aduerte porrò apud Septuag. non *Tigris* poni, sed vt iam alibi diximus *Myrmicoleon*, genus animantis pusillum, sed astutissimum ad formicas persequendas, eas quippè in foueam lapsas, mirabili artificio structam, insidiator ille callidus, intercipit atque deuorat. S. Gregor. magnus nouum genus monstri considerat, è naturarum varietate compositum, quod simul & formica sit atque Leo: vt formica titillat, vt Leo sæuit & bacchatur.

Dæmonis præda quænam sit. Lib. 5. Moral cap. 17. S. Greg. in Iob.

Dæmon Lupo comparatur.

Comparatur Lupo; sicut enim Lupus ouium & aliorum animalium carnibus vescitur; ità Dæmon continuo odio, ira, furore, ac qua pollet nocendi & occidendi cupiditate, hominum neci & perditioni semper occupatur. Lupus vespertino aut nocturno tempore inhiat caulæ, & nititur aliquam rapere ouem, & quandoque voces humanas, interdum etiam caninas fingit & emittit, vt sic pastores & oues decipiat: sic Diabolus nocturno maximè tempore, caulæ & gregi summi Pastoris Christi inhians, sub specie alicuius boni, malum quod intendit suggerere solet; immò vt ait Apostolus, transfi-

2. Cor. 11.

gurat se in Angelum lucis, vt non solùm ipsas Christi oues, immò & ipsosmet pastores decipiat & fallat. Dicit Aristoteles in libro Animalium, quòd in India reperiatur quidam Lupus habens faciem Hominis, & caudam Scorpionis; & eo designatur Diabolus qui in principio quasi rationabilia persuadere videtur, & sine fraude, posteà autem venenum infundit. De Lupo docet Sanctus Ambrosius, quòd si prior hominem viderit vocem eripit ac despicit eum tanquam victor vocis ablatæ; idem si se præuisum senserit deponit ferociam, non potest currere, hoc est hominem deserit, nec ad illum valet accedere. Sicut ergo debet homo sibi cauere in locis vbi versantur lupi ne prior ab eis videatur & ad illum accedant, ita sibi continuò debet prospicere & vigilare, atque primus Dæmonibus prouidere salubri suorum peccatorum confessione, ne illi priùs eum conspicientes, vocem auferant, hoc est impediant ne ad suorum peccatorum remissionem consequendam, ea confessoribus confiteatur, hoc enim modo, rabidos illos lupos indubiè poterit à se abigere eosque fugare, ita vt ad illum accedere non sint ausuri.

Lib. animal.

Lib. 6. In Hexam. cap. 4.

Comparatur Pardali, qui est bestia homini inimicissima, vt rectè notauit Sanctus Basilius, quia, inquit, Pardalis natura est vt maximè in hominum oculos insiliat; quòd si qui volunt furorem eius auertere, imaginem hominis ex charta ei ostendunt vel obijciunt, quam illa statim veluti furijs agitata, & discerpit ac dilaniat, declarans quanta sit accensa ira: sic Diabolus ita hominis ad Dei imaginem formati inuadit faciem, & spiritualibus oculis insilit; videlicet prudentiæ & rationis, vt ambos eruat ne eius insidias videant, & eius fallacias, sed potiùs vt cœcum effectum, in multorum scelerum præcipitia quæ non videt trahat. Ita plerique apud Agellium, cuius verba subijcio: Volũt (inquit) aliqui, Dæmones ideò linguâ Hebræâ dictos esse prædatores, quòd prudentiam, rationem, sensumque hominum depredentur; nam quos implent, ab eis omnis intelligentiæ atque scientiæ rationem auferunt, vt tanquam cœci & mente capti, in omnia scelera, & perniciem ipsi suam ruant: Id docuit Iudas, in cuius cor intrauit Sathanas; Ananias item, quorum vtrumque obiectâ argenti specie deceptos prædam suam fecit, cùm ab illis prudentiam ac iudicium abstulisset. Sic ille.

Dæmon Pardali comparatur.

Orat. in Lacizis habitâ.

In Psal. 90.

Dicitur Onocentaurus, nam sicut hoc animal est monstrosum, superiùs habens effigiem hominis, inferiùs autem similitudinem asini: ita Dæmon quandoque blandâ facie humanâ apparet; at formam inferiorem belluinam cautiùs abscondit, vt faciliùs decipiat.

Dæmon dicitur Onocentaurus.

Comparatur Tauro à Sancto Basilio, nam quemadmodum, inquit, Taurus in furorem actus in hominis statuam excandescit, cor-

Dæmõ Tauro comparatur.

nibuſque decerpit, proptereàquod hominis ſimilitudinem refert: ſic Diabolus tànquàm cruenta beſtia, inuehitur in hominem, totiſque ſuis viribus perdere conatur, eo quòd ad imaginem & ſimilitudinem Dei ſit factus, quem ex animo odit.

SECTIO V.

Dæmon Behemoth, Boui & Vitulo comparatur.

Dæmon Behemoth dicitur, & Elephantus.

INSVPER dicitur Behemoth, quod quidem Hebraicum nomen, ex Ferdinando in ſuo Theſauro verbo *Behemoth*, ſignificat maximam beſtiarum, & feram crudelem, quæ corporis mole quaſi multas contineat, & apud plurimos Hebræos pro Elephanto ſumitur; quia Elephantus maxima eſt beſtia, immò inſtar eſt maximarum beſtiarum ob eius magnitudinem, robur, & dorſi fortitudinem, ita vt turres ligneæ quandoque ei impoſitæ fuerint; quaſi diceres eſſe beſtiam beſtiarum fortiſſimam, præſtantiſſimam, & excellentiſſimam, vt habet Pineda, interpretans hæc Iobi verba: *Ecce Behemoth quem feci tecum*; hinc Ariſtoteles: Habet (inquit) dentes fortiſſimos ſicut Leo, quos eboris natura demonſtrat: cornua valida ſicut Taurus, non à capite ſed ab ore procedentia: habet ſerpentis agilitatem in probo ſcide aut tuba quam huc illucque verſat, ideò anguis à quibuſdam vocatur; Lupi & Vrſi voracitatem, nam ingentem cibi copiam abſumit; coruorum viuacitatem, & diuturnam vitam, Ariſtoteles enim ducentos ei concedit annos: Plinius trecentos: Strabo quingentos: Tigridum iram & furorem, ſummè enim excandeſcit in offendentes: & tandem ouium manſuetudinem erga ſuum ductorem, & eum qui ſe ſibi ſubijcit, & illum ſuperiorem agnoſcit: qua de cauſa Ælianus duplici corde & ſenſu illum præſtare confirmat, quorum vno ira accenditur, altero mitigatur: ità vt nihil aliud Elephas eſſe videatur quàm congeries quædam beſtiarum; vnde vocatur Behemoth, quod eſt nomen pluralis numeri, hoc eſt beſtiæ, quia in ſe omnium beſtiarum mores ferinos crudeles, & immites continet. Sed nonne Diabolus hoc nomine Elephantis vel Behemoth, hoc eſt beſtiæ in plurali, donari debet? nullus profectò inficias ibit, nam ipſe omnium beſtiarum feritatem præhabet, habet enim crudelitatem Tigridis & Pantheræ, voracitatem Vrſi, rabiem Leonis, aſtutiam Vulpis, calliditatem Serpentis, virus Reguli, venenum Viperæ, mordicitatem rabidi Canis, petulantiam Vituli, turpitudinem Porci, &c. Ex quo fit, vt qui

In cap. 40. Iob.

De partibus animalium cap. 10.

Ariſtot. Plin. lib. 15. Strabo.

Lib. 1. cap 39.

vt qui cum eo bellum gerit, simul cum omnibus illud gerat animalibus & bestijs, omnium in se ipse solus concludens fortitudinem, inhumanitatem, crudelitatem, calliditatem, feritatem, hostilitatem, bestialitatem, &c. Et rectè sanè Diabolus dicitur quasi congeries bestiarum, nam cùm peccatores sint Vulpes, Porci, Canes, Leones, Equi, Muli, Tigrides, Vrsi, Pardi, Viperæ, ac denique cætera bestiarum genera, fit equidem vt Pater ipsorum sortiatur quoque omnium bestiarum nomina & proprietates. Quia igitur patientissimus Iob, ingentis illius & crudelis bestiæ, hoc est *Behemoth*, quæ tot bestiarum congeries est, recenset proprietates, & omnes eius describit partes, ac membra corporea; ideò multi censent ipsum voluisse potiùs Diabolum describere, eiusque astutiam, sæuitiam, fortitudinem, calliditatem, ingenium, eiusque nocendi artes, quàm ingentem aliquam bestiam; quamuis tamen propter eius superbiam, à prima sua conditione nobilissima & consortio Angelorum, deiectus sit ad conditionem bestiarum & belluinos mores, & tales conetur suis suasionibus reddere homines, eis vsum rationis offuscans, & veluti bestias quò vult conducens. Quòd autem ipsum Dæmonem describere voluerit S. Iob, satis manifestè apparet ex eo quòd sequenti capite describens *Behemoth* in plurali, dicit eius dentes esse ipsam formidinem, *per gyrum dentium eius formido*: cuius cartilago est tota ferrea, quæ tamen in alijs animantibus vt in homine tenera est pars, *Cartilago illius quasi laminæ ferreæ*: cuius carnes *scuta fusilia*; cuius os *ignis*: cuius halitus *flamma*. Quæ omnia si sensum mysticum inquiras, admirabilem indicant Diaboli fortitudinem, potentiam, inflexibilitatem, duritiam, pertinaciam, astutiam, ac tandem suprà homines imperium: Et quomodo nobis qui terrei, fragiles & puluis sumus, possibile erit cum tanto hoste in certamen descendere illumque vincere? Deus præpotens qui tanti inimici fortitudinem & nequitiam, apud Sanctum Iob describit vt id non ignoremus; modum etiam quo eum debellare valeamus nobis tradidit, atque auxilium sanctissimos nobis assignando Angelos paris fortitudinis, imò superioris, quorum auxilio vincimus, superamus & deijcimus ipsum Dæmonem, & vt sic dicam suffocamus. Quòd item per ipsum *Behemoth*, voluerit Deus apud eundem S. Iob, Dæmonem intelligere, apparet quoque ex eo quod de ipso agens, & volens explicare quisnam esset, subdit; *Ipse est principium viarum Dei.* Quo nomine ipsum Dæmonem posteà apud Ezechielem descripsit; vnde etiam postquam idem S. Iob de immani illa bestia sermonem instituit dicens, *Ecce Behemoth*, addit, *quem feci tecum; fœnum quasi Bos comedet.* Sed quid vult hæc dictio *tecum?* vult dicere fuisse factum cum

Iob. 41. | Ezech. 28.

S. Gregor. Iobo, vel cum ipso homine, vt exponit S. Gregorius, eâ ratione quâ omnia dicuntur facta simul in cognitione diuinâ, quamuis non eodem tẽporis momento processerint: vel hæc dictio, *tecum*, est ad naturæ intellectualis similitudinem referenda, quòd videlicet ad eandẽ similitudinem conditi sunt homo & Diabolus: vnde non mirũ si per *Behemoth*, Elephantus intelligi possit, quia Ælianus & Plinius aduertunt, hoc animal habere naturam proximam humano ingenio, propter subtilem æstimatiuam quâ pollet, & eius perspicacem & prudentem naturam; nam de illo dicitur quòd *belluarum nulla prudentior est Elephanto.* Iob autem superaddidit; *Fœnum quasi Bos comedet:* per fœnum quod comedit, S. Gregorius intelligit carnales homines, qui sunt sicut fœnum sine fruge, sine grano, sine fructu; nam apud Esaïam habetur: *Omnis caro fœnum, & fœnum est populus* Talis cibus qui diuino gustui amarescit, soli Diabolo dulcescit & suauissimum pabulum præbet, & ideo non sine ratione dicit Iob: *fœnum vt Bos comedet;* & non dicit, vt Equus, quià quamuis vterque fœni appetens sit, Bos tamen potiùs recenti & mundo pabulo vescitur quam veterascenti; & fœnum seligere ac discernere solet: ita Dæmon electissimum quemque deuorare appetit, cùm de illo scriptum sit: *Cibus eius electus.* Et in hoc non solùm Behemoth aut Elephantus dici debet, verumetiam & Bos, quia vt ait Mandina, Bouem se simulat: & sicut Bos est piger, elinguis & taciturnus, quòd linguam potiùs habeat ad pascua quàm ad vsum sermonis intentam, quò fit vt Bos communi vocabulo mutus dicatur; ita de ipso Dæmone iudicandum: est enim ad aliquod bonum opus peragendum piger, & elinguis atque taciturnus ad Dei decantandas laudes, nunquam enim est Dei laudibus intentus, sed potiùs probris, iniurijs & blasphemijs: & sicut Bos habet continuò caput inclinatum & versùs terram depressum: ita Dæmon caput habet ad terram inclinatum, hoc est ad terrenos homines quos tentat; & ne ad cœlestia sese erigant, quantum potest impedit. Vlteriùs superaddit S. Iob de *Behemoth* loquens; *Stringit caudam suam quasi Cedrum.* Quod exponens S. Gregor. ait; *Benè stringere caudam dicitur Behemoth, dente enim vulnerat, & caudâ ligat, quià suggestione prima percutit, sed percussam mentem ne euadere valeat, inualescente fine tentationis adstringit. Et sciendũ quòd plerumq; eis quos ceperit, tunc grauiores culpas ingerit, cùm præsentis vitæ termino, illos propinquare cognoscit. Behemoth igitur caudam quasi Cedrum stringit, quia quos per praua initia ceperit ad finem deteriorem trahit.* Hæc ille. Nota autem per Cedrum arborem procerissimam, aliquando in Sacra Scriptura, iustorum excellentiam significari; aliquando verò superbam prauorum potentiam;

Ælianus Plinius.

Greg. in Iob.

Esaia 40.

Habac. 1.

Dæmon Bos dicitur.

In Cap. 1. Hieron.

Lib. 32. Moral. cap. 17. & in cap. 40. Iob.

quando igitur cauda Diaboli per Cedrum exprimitur, docemur Diaboli finem quem prætendit homini, esse aliquando vt Sanctorum excellentiam videatur æmulari, quamquam fictè & simulatè. Cauda hæc vel fallax valdè & fortis est in blanditijs, vel terribilis in minis, itaut tali modo percellit & stringit, vt vix homo ipse ita misere deceptus, se mouere audeat, & à malo resilire & pœnitere possit.

Comparatur Vitulo comedenti fœnum à Nouarino, & expendit Regij Prophetæ verba loquentis de vitulo, quem Hebræi fabricarunt, *Et mutauerunt*, inquit, *gloriam suam*, id est Deum qui illis decori & honori erat; hoc enim gloria hic significat, *in similitudinem vituli comedentis fœnum*. Cur non potiùs dixit (ait Nouarinus) in similitudinem vituli arantis terram, triturantis àream, plaustrumque trahentis? His enim omnibus destinatus vitulus & Bos; rectè id, & non sine mysterio, vitulus ille Dæmone grauidus, Dæmonis figuram exprimebat, quia verò illius est, nos nostraque tantùm demoliri atque consumere, nullamque nobis vtilitatem suâ sponte afferre, nullum commodum; idcircò vitulo fœnum comedenti non aranti aut trituranti comparatur. Superaddi hic potest quod suprà diximus de Behemoth, hoc est de Dæmone comedente fœnum, cum allata significatione.

Dæmon Vitulo comparatur.

Lib. 2. sacrorum electorum excursu 53.

Psal. 105.

SECTIO VI.

Dæmon Equo, Mulo, Asino, Hirco, Cani, Cerbero, Lepori, Muri, Cato vel Feli comparatur.

PRIMO, comparatur Equo, Mulo & Asino, quia aliquando his in figuris, se se quibusdam in locis, viatoribus obiecit, circà flumina & in ędibus. Et huiusmodi Dæmones dicti sunt Telchines, quos nonnulli vocant spiritus familiares, seu folecos vel ludicros. Olaus Magnus refert Hodingum Danorum Regem in suum regnum, quo nonnullorum factione fuerat eiectus, per immensa maris spatia, ab Othini Dęmone in equi specie esse reductum.

Dæmon Equo Mulo & Asino comparatur.

Lib. 3. hist. Septentr. c. 19.

Apparuit quoque Sancto Benedicto in Mulo medici, & ei obuiam factus est cornu & tripedicam ferens, vt refert Binsfeldius: legimus apparuisse quoque pluries in Asini forma.

De Confess. Malef. Praeludio 12.

Comparatur Hirco, quia vt multi notant, plerumque apparet multis Sagis in forma Hirci nigri, præsertim quando defert eas ad

Dæmon Hirco comparatur.

congregationem seu consortium, ex confessione earumdem; & hęc forma præ alijs est ipsi gratissima; Hircus autem est animal mento, barbâ incultâ, & cornibus terribile, truculentum capite, libidinosum, & valdè fœtidum. Quibus proprietatibus mores Dæmonum & Maleficorum designantur, nam si præcipuè agatur de fœditate & libidinosa obscænitate, nullâ re tam certò suam Dæmon testatur pręsentiam, quàm odoris fœditate intolerabili; & præcipuè satagit vt suos rebus venereis quàmmaximè deditos habeat, & ne desit occasio, ipse quoties illis occurrit eam formam induit, quæ huic vsui sit accommodatissima. Addit Nicolaus Remigius [a] Hirci saliuam esse fructibus venenum, teste Varrone [b], & dentes valdè noxios & lethales habere. Hæc maximè conueniunt Dæmoni qui totus est lethalis & exitiosus. Vide plura apud dictum Remigium. De talibus Hircis hoc est Dęmonibus habet Isaïas, vbi de destructione Babylonis sermonem instituens ait: *Et pilosi saltabunt ibi*, Chaldaïcè, *Dæmones.* Forerius, *Ego* (inquit) *simias dicerem*, alij *Satyros.* Oleaster hîc, Hircum etiam syluestrem hac voce significari vult, & addit: *Sunt qui Dæmones vertunt, quod in figuris Hircorum olim mortalibus apparere solerent.* Rabinus Kimhi quoque per hos pilosos, de quibus Propheta loquitur intelligit Hircos, quia de facto sunt valdè pilosi: vnde vertit: *Hirci saltabunt: Hirci* (inquit) *sunt Dæmones, vocantur autem sic, quia in forma Hircorum apparent his qui credunt in eos.* Plura etiam in hunc locum adferunt Rabi Salamo & Galatinus. Constat itaque Dæmones appâruisse pluries in forma Hirci, nunquam autem ouium effigiem induisse, cùm Christo Domino placuerit se pastorem, & familiam suam oues nominare. Sic in Euangelio: *Oues statuit à dextris, hædos autem à sinistris*: & deindè nunquam assumpsit Dęmon figuram, nisi quorundam animalium vel nociuorum, vel turpis figuræ, vt plurimum, & ideo non mirum si nunquam in forma ouis apparuit, oues enim sunt animalia fructifera, mansueta, humillima, & patientissima: quæ proprietates ouibus Christi, nullâ verò ratione Dæmoni conueniunt.

a Lib. 1. de Dæmonolatria cap. 23.
b Lib. 1. de re crustica cap. 2.
Isaiæ 13.
Forerius in Isaiam.
Galatinus l. 4. contrà Iudæos cap. 6.
Matth. 25.

Dæmon cōparatur Cani. Lib. 3 histor. Apost.

Comparatur Cani, quia in Canis figura pluries apparuit, scribit enim Abdias Babyloniæ Episcopus, in Nicæa ciuitate septem Dæmonia inter sepulchra delituisse, quæ prętereuntes lapidibus impetebant & interficiebāt, quæ eò adueniens S. Andræas rogatus à populo iussit in medium venire; quod ipsi fecerunt prodeuntis in forma Canum, quibus præcepit in loca arida & infructuosa abire, néue vlli nocerent, aut alicubi accessum haberent, donec acciperent debitum supplicium ignis inferni, ita etiam ipsismet verbis id refert Gregor. Tolos. [a]

a Comment. in lib. 6. Syntax. art. mirab. cap. 14.

Dæmon quoque Sanctis quibusdam viris, aliquando in forma Canis nigri obuiam factus est, vt refert Binsfeld.[b] Sic Simeon Metaphrastes in vita S. Triphonis martyris apud Surium [c] refert, vt idem Binsfeldius notat, ipsum sanctum expulisse Dęmonem qui filiam Gordiani Augusti inuaserat, & Gordiano alijsque præsentibus, ad ipsius Gordiani petitionem videndum exhibuisse: *Tibi dico*, ait S. Triphon, *in nomine Iesu Christi, appare eis qui adsunt, & eis ostende tuam turpitudinem & imbecillitatem.* Simul atque hoc dixisset, ecce tanquam Canis aspectu deformis, niger colore, oculos habens tanquam ignem emittentes, & caput humi defixum, coram omnibus apparuit. Et Andræas quidam Italus, in Canis cœci & rufi specie, ducebat Dæmonem, anno 1548. qui vniuscuiusque arcana aperiret, stupendaque alia ederet, Ita Tyręus [a] & Nicolaus Remigius [b] referunt, quandam maleficam confessam fuisse, Dæmonem cùm esset in carcere, sub atri Canis specie vidisse. Et non mirum si Dæmon pluries in Canis figura apparuit, Canis enim nomine in scriptura designatur, vt in Psalmis: *Erue à framea Deus animam meam; & de manu canis vnicam meam*; vnicam suam vocat spiritum corporis sui, vt Chaldæus vertit, hoc est animam, quam Septuaginta dicunt vnigenitam, id est super omnia eximiè charam & dilectam: & Sanctus Hieronymus, solitariam meam: illam ergo erui & liberari cupit Psaltes, de manu & potestate Canis, hoc est Dæmonis, qui tanquam immanis bellua, est eius ruinæ & perditionis sitientissimus, manus enim symbolum est, & insigne potestatis plenæ & despoticæ. Et idem Vates Regius de Dęmonibus in plurali habet: *Conuertentur ad vesperam, famem patientur vt Canes, & circuibunt ciuitatem.* Quæ verba multi de ipsis Dæmonibus exponunt, qui maximè se ad nocendum hominibus, potissimùm ad vesperam, & nocturno tempore accingunt, & tanquam famelici, continuò inhiant prædæ animæ cuiuscumque nostrûm, eamque nituntur deuorare & perdere: vnde subdit: *Et circuibunt ciuitatẽ*, supple eiusdem animæ, vel etiam ipsius Ecclesiæ, quæ Dei ciuitas nuncupatur, vt eius filios subuertere queant, si possint. Deindè dicitur Diabolus Canis, quia caninæ est conditionis. Canis ex propria domo exclusus, ad fores tumultuari latratibus non cessat, donec intromittatur; quinimò vt obseruatum est, ex naturali instinctu solet blandimentis transeuntes inuitare; vt ad portam domus pulsent, vel funem dependentem trahendo concutiant, quatenus quod per se non potest, per alios assequatur: eodem modo infernalis Canis non solùm per se, sed etiam per alios sollicitat corda eorum in quibus specialiter habitare solet, postquam expulsus est. Zoroaster dicit Dęmones esse Canes terrestres, quia

b *De Confess. Malefic. Preiud.* 11.

c *Tomo* 1. *de hist. SS.* 1. *Febr.*

a *De locis infestis, p.* 2. *c.* 26.

b *Lib.* 1 *cap.* 7. *de Dæmonolat.*

Psal. 21.

Psal. 58.

In sua Magia.

continuò in homines latrant, nec tamen mordere audent absque Dei permissione.

Dæmon Cani Cerbero cōparatur. *Eusebius.*

Comparatur Cani Cerbero, & non solùm simplici Cani, vt dictum est: & ita monet Eusebius, docetque Gentiles ipsum Cerberum tricipitem finxisse, & Ægyptios sub eius forma Serapim coluisse, quorum quidem capitum, medium Leonis fuit, Canis dextrum, sinistrum Lupi, corpus Draconis erat, & caudam ad dextrum caput inflectebat. Diabolus ergo ob nocendi sæuitiam, & varias sæuiendi ac decipiendi artes, Cerberus dictus est, quòd multa capita referre videatur, non enim satis erat caput vnicum ei tribuere, vnicasque fauces, qui tot ora semper habet hiantia, tam ardentem & immensam cupiditatem exorbendi multorum sanguinis, hoc est decipiendi, & eorum animas deuorandi, vt nunquam eis parcere decreuerit; continuò tria guttura pandit, & terrificè latrat & inuadit, ac pauore animum complet; gestit enim & furiatur odiosâ & caninâ inuidiâ. Hinc illud Isaac in allegorijs Noui Testamenti: *Latrat adhuc Cerberus, & tertium caput concutit, scilicet prudentiam carnis iniecta offa*; fingatur satiatus Cerberus, de quo Poetæ, noster videlicet Dęmon non satiatur, semper rabiem & furorem patitur, quæ funesta est Canum pestis, & in omnem partem noxia, nunquam desinit sæuire, falli iniectis offulis nequit, sed contrà, rebus terrenis velut quibusdam offis nos decipit ipse, vt eius suasionibus acquiescamus ridet, blanditur, at eius blanditiæ insidiæ sunt, risus furor est, & iam Canis rabidùs tunc ridere videtur, cùm magis rabie ęstuat; ita Dæmon ridet, vt mordeat (inquit S. Hieronymus) risui ne credene interitum fleas: Omne animal (inquit Aristoteles) à cane rabido morsum interit, solus homo non sine periculo euadit; quod in hoc cane scilicet Dæmone, est verissimum, sicut & illud Galeni ad Pisonem, illis qui à rabioso Cane morsi sunt corpus inarescere, ac febri intùs acri exuri, animam delirare: quæ cùm sint formidolosa, quis non extimeat huic tam furioso Cani occurrere? Quis ab eius facie magis etiam quàm à facie colubri fugam non arripiet? Dicamus itaque cum vate Regio: *Erue à framea Deus animam meam, & de manu Canis vnicam meam*, hoc est de ferrea manu huius Cerberi Dæmonis, & stygij Canis. Nam vt scribit Ioannes Moscus, in hac figura sicut etiam & Canum aliorumque spectrorum, apparuit quibusdam moriturus, non sine pauore adstantium; illa siquidem spectra nonnisi Dæmones putabantur, cùm admissa extrinsecus non fuissent, & posteà euanescerent, vt iam anteà dictum est.

Isaac.

a *In proæmio 3. libri comment. in Hierem.*
b *De animalibus lib. 8 cap. 22.*

In Prato spir. cap. 105.

Dæmō comparatur Lepori.

Comparatur etiam Lepori & muri, quia in his etiam figuris, quandoque apparuit, & confessione quarumdam Sagarum, vt refert Ni-

colaus Remigius; illarum siquidem vna (ait) retulit Martinellum suum, (sic enim suum vocabat Dæmonem) modò auis per fenestram inuolantis, modò Leporis aut Muris circumcurrentis formam induisse. Est etiam hic notandum per Mures illos qui in Philistinorum pœnam nati sunt in regione Azotiorum S. Gregorium interpretari Diabolos in tenebris corrodentes & quicquid viribus non possunt, fraudibus machinantes. *Loco citato.* *1. Reg. 5.*

Comparatur denique Cato seu Feli, nam S. Basilius refert Dæmones sæpè hominibus petulanter insultare Felis, Mustelæ, & Canis se discerpentis specie. *Dæmon Cato seu feli comparatur.* *In cap. 1. Isaiæ.*

SECTIO VII.

Dæmon Vulpi, Harpyiæ & Hyænæ comparatur.

COMPARATVR Vulpi ipse Dæmon ob calliditatem, vt eleganter ostendit B. Epiphanius [a], B. Isidorus [b], S. Petrus Damianus [c] & alij, qui illius animalis naturam describunt. Vulpes (inquiunt) versutum est animal, cùm enim esurit & cibo caret, quærit vbi sit rubra terra, & dùm reperit, toto corpore in ea prouoluitur & inquinatur, vt vulnerata ac sanguine cruentata appareat, moxque simulans se mortuam supina iacet, oculis clausis & pedibus sursùm erectis, rostro tamen in terram verso, & flatum inter se retinet, ac reprimit vt non respiret, quò securas reddat aues; dùm enim hoc modo cruenta videtur & turgida, aues ipsæ dilabuntur vt ipsâ vescantur, sed illa repentè prosiliens arripit eas, & voraciter deuorat quas ad se deuorandum fallaciter inuitabat. Sic se ergà nos gerit Dæmon antiquus ille deceptor, carnalia siquidem lucra quærentibus, se quasi mortuum fingit, illisque opera sua tanquam sua membra exponit, illa autem alia non sunt nisi carnis opera ab eo excitata, & in praxim a carnalibus reducta, quæ sunt ex Apostolo fornicatio, immunditia, luxuria, auaritia, idolorum seruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes. Hæc planè sunt iniqui spiritus viscera (inquit Sanctus Damianus) hæc reproborum & carnaliter viuentium quotidiana sunt alimenta: ad hæc dùm perditi quique velut esurientes inhiant, eos Vulpes dolosa, scilicet malignus spiritus, tanquam volucres deglutit, eosque suis faucibus excipit; de quibus per Prophetam Regium dicitur, *Introi-*

Dæmon Vulpi comparatur.
[a] *In Physiol. cap 19.*
[b] *L. 1. Ethym. cap. 1.*
[c] *Opusculo 52. cap. 7.*
Ad Gal. 5.
Psal. 62.

bunt in inferiora terræ, tradentur in manus gladij, partes Vulpium erunt. Huius Vulpis pars erat Herodes, de quo Dominus aiebat, apud S. Lucam: *Dicite Vulpi illi.* Huius Vulpis quoque fœtus & partes sunt hęretici, de quibus habetur in libris Canticorum: *Capite nobis Vulpes paruulas, &c.* ipsi enim hæretici, Ecclesiæ vineas demoliri conantur. Simpliciter autem per Vulpes paruulas, intelligit scriptura Dęmones nobis insidiantes, ait S. Gregor. Nyss. vt iam monuimus in Tractatu de Angelis Cap. 15. Sect. 4. Quas non Vulpes absolutè, sed Vulpés paruulas in contemptum vocauit, nullum enim animal timidius, infirmius, & magis ad fugam procliue quàm Vulpes, & si illa paruula fuerit, multò magis infirma, debilis, timida, ac modicæ virtutis erit: ita de Dæmone dicendum: vnde non dicitur (inquit) capite aprum qui ex sylua vineam Domini depascitur, aut singularem ferum, aut rugientem Leonem, vel Tigridem & Vrsum, aut magnam Balænam, vim namque aliquam inimicorum hæc verba præ se ferrent, sed *capite Vulpes paruulas*, hoc est Dæmones, qui quamuis terrestres sint Principatus, Potestates, & rectores tenebrarum harum atque spiritus nequitiæ, aduersùs quos est hominibus colluctatio, vt ait Apostolus, sunt tamen tanquam Vulpes paruulæ & infœlices; atque ita debilès sunt eorum vires, si cum nostris (si Dei gratia simus adiuti) conferantur, vt ab homine generoso & constante, illicò repelli & expugnari queant; sicut huius animalis conditio est, quòd dolosum sit & timidum, quodque ex hoc non solùm non præualeat, sed fugiat si aliquis ei resistat, & faciem iratam contrà eum conuertat: & hinc perbellè S. Iacobus: *Resistite Diabolo & refugiet à vobis.* Sed quæso quam virtutem habere potest is qui fugit? Vires ergo huius Vulpis Diaboli, contrà nos exiguæ sunt, & ideò tantum dicitur demoliri vineas florentes, & palmites teneros, illos videlicet qui nulla in virtutis viâ fundamenta adhuc iecerunt; & adhuc neque hos imperfectos & incipientes demoliri, sicut desiderat, potest: statuit enim cœlestis sponsus venatores suos (inquit idem Grg. Nyss. [a]) aut vt dixit Origenes [b], custodes vinearum vel sodales socios & famulos suos, videlicet Angelos, eisque committit vt tales Vulpeculas comprehendant, alligent, & comprimant. Item Dæmones benè dicuntur Vulpes, nam similes sunt Vulpibus Sampsonis, solis caudis colligatis, vt segetes incendant, cùm capitibus & voluntate sint omninò disiuncti, solâ enim nocendi intentione conueniunt.

Luc 13. Cant. 2. Hom. 5. in Cant. Apostol. Iacobi 4. a Loco cit. b Hom. 4. in Cant. Iudicum 15.

Dæmon Harpyæ & Hyænæ assimilatur.

Satanicus deindè ille hostis, meritò inter alia animantia crudelissima & vorantia, Harpyiam refert, nam sicut hoc animal est valdè rapax & fœuum, vt etiam terram effodiat, ad mortuorum corpora

iam

iam sepulta, rapienda & deuoranda: & idem de Hyęna refert Hugo de Sancto Victore, & alij: ità Dæmon se erga homines gerit, & tam crudelis est vt viuis & mortuis non parcat: vnde etiam hi qui alienas res inuadunt & omnia diripiunt Harpyiæ prouerbialiter dicuntur. Et hinc Sidonius Apollinaris ait: *Hi in foro scythæ, in cubiculo viperæ, in conuiuio scurræ, in exactionibus Harpyiæ*: & hinc illud Rutilij: Lib. 5. epist. 7. Itinerario 1.

Nam olim sacri iustißimus arbiter auri,
Circumsistentes repulit Harpyias,
Harpyias quarum decerpitur vnguibus orbis,
Quæ pede glutineo, quæ tetigêre trahunt.

Qui alienas opes rapiunt, fœneratores omnes, hoc titulo donari possunt; Satanicus quoque ille hostis, hâc ratione Harpyiam refert, dum partem aliquam à bonis quæ pręstamus in Dei gloriam, surripere studet, si totum rapere aut inficere non potest. Hinc S. Petrus Damianus hæc habet: *Sed sciendum est, quòd humani generis inimicus, dum totum sacrificium non valet de manibus offerentium rapere, more quasi rapacis Harpyiæ, partem saltem quamlibet, conatur auferre.* Nec sacris locis, nec rebus sacris Dæmon parcit, in illas impudens irrumpit, ex his quæ potest insidiosè rapit, prædæ vbique inhiat, nulli parcit, & ideò omni Harpyiâ est sæuior atque crudelior. Opusc. 43. cap. 1.

SECTIO VIII.

Dæmon Simiæ, Herinaceo & Chamelæonti comparatur.

SIMIÆ etiam comparatur Dæmon: nam quemadmodum Simia omnia imitatur, omnes humanos actus, fistulâ canit, saltat, scribit, & alia agere vniuersa conatur quæ homo pulchrè perficit; vnde Tatianus Orator dictus est sui temporis Simia, quòd cuncta imitatus esset, vt refert Iulius Capitolinus; ita Diabolus Simia dici potest, inquantum est Dei ęmulus, omni enim tempore quæ cultui diuino consecrata vidit, sibi vsurpare sacrilegè tentauit; homines vt ei sacrificia offerent induxit, sicut ipsi Deo. Hinc Sanctus Augustinus: *Talis extitit, & ita sibi honorem diuinum arrogauit, vt impleret mundum templis, & templa altaribus, & altaria simulachris, vt vbique eum honoribus diuinis ac sacrificijs prosequerentur homines, imò & in penetralibus cuiusque domus, sub typo Deorum quos propterea Penates voca-* Dæmon Simiæ comparatur. In vita Maximini Iunioris. In Psalm. 96.

a 1. de Ciuit. Dei, c. 2. & 5. *bant*, de quibus alibi ait idem S. August. a *Adorari & sibi sacrificari voluit.* Ab vnico homine Abraham b, Deus petijt filium offerri vt
b Genes. 22. ostenderet se in mundo amicum tam fidelem habere, qui non parceret vnigenito filio suo propter se: sed Diaboli superbia vlterius progressa est, dùm non ab vno, sed ab innumeris cuiusuis generis hominibus, filios in suum obsequium mactari postulauit. Et quidem Deus ita petijt ab Abraham, vt sola voluntate viri contentus, sanguinem filij effundi prohibuerit: Diabolus autem vlteriùs progrediens, ita voluit fidelitatem suorum mundo demonstrari, vt non solam eorum voluntatem, sed & opus ipsum expostulauerit, & obtinuit vt non solùm homines de media plebe, sed & nobiles, immò & Reges in sui obsequium, filios primogenitos regnorum hæredes mactarent, & & igne absumerent. Nec tantùm à Gentilibus, sed ab his qui Dei populus dicebantur; quos deplorat Dauid dicens: *Immolauerunt fi-*
Psalm. 105. Deuter. 32. *lios suos & filias suas Dæmonijs, & effuderunt sanguinem innocentem, sanguinem filiorum suorum & filiarum suarum, quas sacrificauerunt sculptilibus Chanaam.* Deus petijt ab hominibus cor & viscera, ita tamen quòd quiuis illud offerret affectu & animo, non reipsa corpus
Prouerb. 23. exanterans: vnde Sapiens; *Fili præbe mihi cor tuum*: sed Diaboli superbia maiora postulabat, vt scilicet reipsa corda & viscera, ex ipsis corporibus hominum educerentur, sibique offerrentur super ardentes prunas. In huius confirmationem, vltra multa antiqua quæ possemus hic adducere, illud sufficere potest quòd Ioannes de Zumarraga, nostri Minoritani Ordinis, primus Archiepiscopus Mexicanæ Ciuitatis, in epistola ad sui Ordinis congregationem, collectam
Lib. de Orig. Seraph. Relig. parte 3. Tholosæ anno 1532, refert quòd in sola illa ciuitate, dum Diabolus ibi colebatur à Gentilibus, singulis quibusque annis, plusquam vigintimillia cordium puerorum & puellarum solita erant ipsi offerri. Et sic apparet eius incredibilis crudelitas; cùm multo maiora petierit quàm Deus ipse vnquam petere cogitauerit: hinc perbellè notat Pererius in cap. 7. Exodi, disp. 11. ipsum Dæmonem verè esse Dei Simiam: is enim qui initio affectauit Dei similitudinem, neque in cœlo assequi potuerat eam, postea in terris omni tempore per insipientiam hominum, assequi conatus est. Deus habet veros Prophetas: & Dæmon Pseudoprophetas habet. Deus varios Ordines Religiosorum hominum instituit, vbi præcipuâ quadâm eximiáque sanctitate coleretur: & Dæmon plures sectas hominum instituit, vt vt ab insipientibus hominibus coleretur. Deus vera miracula facit ad contestandam, & comprobandam veritatem: Dæmon ad persuadendam falsitatem, similia veris miraculis operatur, vt constat de Magis Pharaonis, quorum virgæ admodum virgæ Aaronis, in Dra-

cones conuersæ sunt. Et in his apparet Dæmonem Dei esse Simiam, fingendo vel agendo quæ ipse perficit, & vt dictum est; etiam cum nimia crudelitate vlteriùs progreditur: vnde forsitan accidit ad id designandum (aiunt nonnulli) vt ineptissimi Arabes caudatas Simias adorarent. Item Diabolus Dei Simia est, inquit Nouarinus, quia vt omnes decipiat omnia imitatur, etiam diuinæ scripturæ sententijs vtitur, dummodò deprauatis sensibus fallat. Id constat apud S. Matthæum vt fusè anteà diximus, cùm enim Christum esset aggressus ad illum tentandum, & ipsum audiret scripturæ quædam loca allegantem: *Scriptum est non in solo pane, &c.* cum æmulatus retorquet illud, *scriptum est*, allegans testimonium ex Psalmis desumptum, sed ridiculè, veluti Simia est ridiculum animal, vt scribit Galenus, pulchra certè semper apud pueros est Simia, vt ait Veterum quidam, nos admonens ludicrum & ridiculum hoc animal esse cui pueri solent illudere, omnes enim humanos actus imitari dum satagit, & frustratur in ipsis, ridiculum se exhibet: ita se quoque omni tempore, ridiculum apud Deum atque homines prudentes, sapientes, & probos se exhibuit Dæmon, dum vt Simia actus Dei & suæ Ecclesiæ æmulari voluit, tum in sacrificijs quibus tanquam Deus voluit adorari, tum in allegandis Sacræ Scripturæ quibusdam locis, tum in alijs similibus, vt populum deceptum, ea ratione in errore semel concepto, detineret.

Lib. 1. Sacrorum elect. sect. 14.

Matth. 4.

De vsu partium corporis humani lib. 1. c. 22.

Herinacco item se super vuas euoluenti Dæmonem comparat S. Petrus Damianus, cuius verba quia vtilium monitorum grauida hic subijciemus, sic ille scribit: Huius (antiqui scilicet hostis) figuram etiam Herinaceus repræsentat, qui nimirum dum toto corpore spinis sit oblitus, vindemiarum tempore ingreditur vineam, & quam meliorem viderit occupat vuam, quam mox tam violenter exagitat, vt omnia eius in humum grana prosternat, indeque descendens, tamdiu super eadem grana prouoluitur, donec spinarum eis aculeis omnia transfigantur: sic vndique onustus remeat, atque hæc filijs suis alimenta comportat. Custodienda est ergo boni operis vinea ne super eam antiquus hostis ascendat, & spiritualium virtutum, turgentia, ac per hoc matura grana deijciat, deinde tentationum suarum aculeis insuat, eaque bestijs terræ, hoc est aduersarijs potestatibus cibum tendat, sicque labefactatus & frustratus à laboribus suis, homo id quod in Canticis legitur gemebundus exclamet: *Posuerunt me custodem in vineis, vineam meam non custodiui*: sicut enim ab Hericio botrus exuitur acinis, sic à Diabolo incautus quilibet homo nudatur operibus bonis, mille-formis enim & callidus nequitiæ spiritus, nouæ semper artis præstigium struit, vt possit non modo nudare,

Dæmon Herinaceo assimilatur.
Opusc. 52. cap. 6.

Cant. 1.

ſed & funditus deuorare quos decipit. *Hucuſque P. Damianus.*

Dæmon Chamelæonti ſimilis eſt. *De pallio cap. 3.*

Ipſe Dæmon Chamelæonti quoque comparatur, de quo Tertul. *Beſtiola* (inquit) *de mediocribus oppidò, ſed nomen grande, Chamelæontem qui audieris haud ante gnarus, iam timebis aliquid amplius cum Leone, at cùm offenderis apud vineam, fermè ſub pampino totum, videbis illicò audaciam:* En tibi Diabolus fama quidem ſui nominis formidandus vt ingens monſtrum, vt Chamæleon, vt geminatus Leo, at experientiâ ſuæ infirmitatis irridendus, vt beſtiola tenuis, fragilis, exilis, pigra ad fugam, pigrior ad congreſſum, quæ nihil vi, ſed fraude valeat: *Solùm potens* (vt loquitur Tertull.) *de corio ſuo ludere,* hoc eſt colorum quos corio refert varietate ludificare oculos; non tamen armorum viribus animos expugnare. Nota autem quòd quemadmodum Chamelcon varios induit colores; ita Dæmon vt homines decipiat, potiſſimùm verò ſub ſanctitatis veſte ſanctos aggreditur, omnium mores & inclinationes nouit, omnes imitatur, & ſe in Angelum lucis transfigurat, vt nulli parcat.

SECTIO IX.

Dæmoni quorundam reptilium aptantur nomina, & primò ſerpentis.

Dæmon dicitur Serpens & quorſum. *In cap. 6. ad Ephеſ.*

PRIMÒ dicitur Serpens ob malitiam, aſtutiam, calliditatem, & nocendi cupiditatem, atque ob multimoda eius ingenia, quibus nos capere & virus ſuum effundere nititur, vt ex Sancto Hieronymo colligimus; & in hoc vincit omne Serpentum genus; quòd hi dum venenum ſuum effuderint, minùs habent quod effundant; Dæmon autem Serpens ille antiquus, quaſi fontem & venam veneni in corde ſemper ſcaturientem occultans, quantumlibet effuderit, æquè ſemper plenus remanet; neque quantumuis eijciat, in vllo ſeipſum exonerat aut alleuiat (inquit noſter Titelmannus) Nulli ex Africa Pſylli, nulli ex Italia Marſi, ait Creſolius, Nullum denique genus hominum eſt, quod venenum educere huius ſerpentis, aut exinanire poſſit. Et ſerpentes quidem ſi Iſidoro credimus, hominem nudum & dormientem nunquam lædunt: hic verò gratia & virtute nudat hominem, vt exanimare poſſit, & copioſum virus effundere: iure igitur ſerpentis nomen accepit, à ſerpendo, quia occultis acceſſibus ſerpit, & occultè decipit quos viribus non poſſet vincere. Rectè S. Cyprianus apud Cornelium à Lapide ait: *Diabolus eſt ſerpens, quia*

In ſua ſumma myſt. fidei contempt. 7.

In cap. 17. Leuit.

tum latenter obrepit, cum per pacis imaginem fallens, occultis accessibus serpit: vnde & serpentis nomen accepit) ea est eius astutia, ea est circumueniendi hominis cœca & laboriosa fallacia, vt asserere videatur noctem pro die, venenum pro salute, desperationem sub obtentu spe, perfidiam sub pretextu fidei, Antichristum sub vocabulo Christi, &c. sic ille. Cui suffragatur S. Basilius dum ait: *Potest etiam non incongruè dici Serpens, quia sicut hoc reptile sursum erecto toto corpore stare nequit, ita ille post lapsum nequit resipiscere.* S. Basil.

Naturalis conditio serpentis est (inquit S. Greg. Nyssen.) quòd vbi caput immittit, mox reliquam corporis molem ingerit, & ideò cùm totum corpus introducere vult, primò nititur intromittere caput, quo inducto facilè totum corpus inducit: ita si Diabolus in principio caput introducat, vsque ad internas medullas se intromittit: ita se gessit cum nostris primis parentibus; principio namque astutiâ suâ, & dolo, curauit introducere caput, gulam scilicet, aut cibum vetitum in stomachum, ad cuius ingressum continuò tot tamque innumera mala consequuta sunt, vt totum corpus introduxisse Diabolus visus fuerit, inde enim rebellio carnis & desideria terrena affectusque innumeri à recto deflectentes. O quanta Dæmonis astutia & sæuitia! De illa loquitur S. Paulus; *Sicut serpens Euam seduxit astutiâ suâ*; vt vel hinc ipsum Sathanam esse fallaciarum ducem & principem intelligamus; & ita eius caput, hoc est tentationis eius initium est ita obseruandum, vt non concedendus sit illi aliquis locus. Videte quomodo ille serpens caput applicauit, hoc est luxuriam, & intromisit, quando Dauidem excitauit vt solarium ascenderet, & intenderet mulieri ex aduerso se lauanti; Iudæ viam sibi fecit patentem, quâ totum corpus subinferret, dum ad desiderium accendit, ad adulterium excitauit, & ad homicidium induxit: Quando igitur Iudam perdidit, vt expendit Sanctus Hieronymus; caput primò applicauit, dùm ad aliqualem affectum pecuniæ illius cor excitauit; sed cùm miser ille caput non contriuisset serpentis, paulatim ingredi cepit, dùm misit in cor illius vt Christum traderet; tandemque quasi totum corpus inuexit, quando Iudas nec Christi benignitate motus, nec beneficijs supremis illectus, *Post buxellam introiuit in eum Sathanas*: Ita & agit nobiscum, excitat siquidem primò hominem, vt ad animi recreationem capiendam, cum muliere conuersationem admittat; dum caput hoc mittit statim ad desiderium mouet & accendit, & ad illicita pertrahit. Similiter mulieri suadet, vt admittat alterius vrbanam salutationem, & eius recipiat amatorias litteras, mentem applicet ad eum auscultandum, quo paulatim voluntatem afficit, vt totum corpus introducat: *Nolite ergò locum dare*

In lib. Eccles. Hom. 4.

2. Cor. 11.

In cap. 14 ad Ephes.

Ioan. 13.

Ad Ephes. 4. *Diabolo*, inquit S. Paulus, sed caput eius statim conterite; & obscurate, quòd cùm se introducit; ita nos excæcat, vt ad carnalia & temporalia attendamus, & de cœlestibus nullo modo cogitemus. Huius Dæmonis symbolum fuit Naas Rex Ammon, Hebraicè enim *Naas* id est serpens, is insidiosè ac subtili calliditate & astutia, voluit incolas Iabes vincere, vt habetur in primo libro Regum eis oculum dextrum expungendo, tum in opprobrium, tum vt rebellare non possent, faciendo eos bello inutiles & cœcos, sinistrum enim oculum scuto tegunt milites, excempto ergo dextro, fuissent prorsus in prœlio cœci. Ita Iosephus [a] vt S. Gregor. [b] *Dexter oculus*, inquit, *est intuitus æternæ claritatis qui fit per fidem; sinister est concupiscentia carnalis & intuitus terrenorum: Ergò Naas hoc est serpens ille Diabolus, dextros oculos suorum eruit, quando intuitum æternorum adimit, facitque vt homines carnalia solùm cogitent & cupiant, ac cœlestia quæ solebant amare non attendant.* Sic & Angelomus, ibidem.

Dæmonis symbolum fuit Naas.

1. Reg. 11.

a Lib. 6. antiq. c. 5.

b In hunc locum.

SECTIO X.

Draconis nomen Dæmoni accommodatur.

LINGVA Sancta quæ mysterijs abundat, in diuinis vatum oraculis, Dæmones appellat Thanninim, quam vocem Sanctus Hieronymus, & cæteri diuinarum litterarum interpretes, variè solent exponere. Quidam enim vertunt Sirenes, Hericios aut Lamias, nonnulli Cete, alij tandem Dracones siue colubros. Quæ omnia Dæmonis fraudulentum ingenium, & in tentando ac decipiendo versutiam exprimunt: Blanditur vt Syren; vt Lamia Prophetica nudat mammam; vt Hericius pungit & lancinat; deglutit vt Cetus; vt Draco firmissimè inuadit, & cauda impia circumligat. Hac autem Sectione (alijs alibi remissis) postquam de serpente in communi diximus: nunc de ipso Dracone est differendum, quia inter serpentes, nullus eo maior, nocentior, tetrior, ferocior, sæuior & horribilior est, vulgò enim dicitur; *Draco non fit nisi serpentem deuoret.* Videndum autem quomodo Dæmoni eius nomen conueniat, hoc enim constat ex scripturis, habet enim vates Regius; *Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis Leonem & Draconem.* Quē locum SS. Patres communiter de Dæmone accipiunt, qui verè Draco est tribus ordinibus dentium horribilis, & quales in Phrygia esse

Draconis nomen Dæmoni conuenit, & quomodo.

Psalm. 90.

dicebantur, tam noxio & potenti halitu, vt aues suprà volantes attraherent, & tetris faucibus exciperent. Quando etiam Draco cum homine bellum gerit, statim ad faucem eius prouoluitur, eumque premit & suffocat, nec gemere aut respirare sinit; sic Diabolus animam diuersis vitijs & sceleribus comprehendit, ne ad Deum clamare possit, aut peccata sua confiteri. Sunt aliqui Dracones ingentes admodum, qui propè turrim Babel habitare dicuntur, & in desertis antiquæ Babylonis: Dęmones ijs Draconibus assimilantur, quoniam Babel, id est confusionem mentisque perturbationem & amant & efficiunt, ibique potissimùm habitant; quamobrem Dæmon Rex Babylonis appellatur à S. Gregorio. Dracones loca calidiora ad vitam propagandam eligunt: ita Diabolus adolescentiam in qua ætas calidior est & ardentior, libidinis facibus impensiùs infestat, libidinem verò S. Iob ignem vocat; *Ignis* (inquit) *est vsque ad perditionem deuorans, & omnia eradicans germina*; hoc est, vt interpretatur S. Hieronymus; *Ignis est omnia bona virtutum deuorans, atque vniuersa in homine, sanctarum rerum incrementa consumens, &c.* Et propterea luxuriæ tentamenta *tela ignea* vocantur ab Apostolo; nam sicut ignis proxima quæque incendit & deuorat; ita effrenata libido vires corporis & animæ, domum & viciniam consumit. Deinde scribunt graues Historiographi, tantæ magnitudinis Dracones in India ali, vt quilibet facili circumplexu Elephantem, (est enim Draconibus cum Elephantis perpetua discordia) constringat, & interdum noxio interficiat nodo. Vnde B. Ambrosius; *Draco* (inquit) *Elephantem ligat, cuius ruina mors victoris est, &c.* En Diaboli ingenium, qui ruina hominum quos alligat, cruciatus sibi destinari ampliores sciens, non cessat tentationibus & culpæ morsibus in nos sæuire. Draco constringens Elephantem illius ruinâ oppressus interficitur; ita Dæmon in Christum irruens, & per satellites suos eum interficiens, ab eodem moriente oppressus interficitur, iuxtà illud Oseæ; *O mors ero mors tua*: vbi mortis nomine, præter mortem ipsam Diabolus quoque intelligendus est. Ex Draconum cerebro lapis extrahitur qui Dracontias siue Draconites appellatur, huiusmodi autem lapis inuidiâ animalis mori se sentientis, nunquam gemmascit, nisi viuenti abscindatur, vt auctor est Plinius; itaque morem esse aiunt, vt dormienti Draconi caput præcidatur. Citat Plinius Stotacum, qui tradit bigis vehi qui eam gemmam optant, visoque Dracone soporifera spargere medicamenta, atque ita caput amputare, esse autem candore translucido, nec posteà poliri, aut artem admittere. Meminit huius lapidis Tertull. *Aiunt*, inquit, *de frontibus Draconum gemmas erui, &c.* Curandum est nobis vt

Lib. 7. Moral. cap. 16.

Iob cap. 3.

Ad Ephes. 6.

Lib. 5. Hexam. cap. 9.

Oseæ 13.

Ex Draconis cerebro lapis extrahitur, & quomodo vocetur.

Lib. 37. cap. 10

De habitu mul. libri cap. 6.

Dæmonis caput amputetur, vt inde gemma gloriæ extrahatur à victore, quę ex capite Draconis prostrati (vt diximus) acquiritur. In eo tamen gemma gloriæ à Draconite distinguitur, quòd hæc nec poliri arte potest, nec ex eodem Dracone sæpiùs extrahi; illa vero virtutum exercitio pretiosior fit, & quoties Dæmon superatur, toties acquiritur, angescit, & pulchrior fit. His ergo rationibus satis manifestè apparet Draconis nomine Dæmonem donari debere. Et præterea nulli dubium est, quin illud nomen propriè quoque ei conueniat, ex eo quòd sub Draconis figura voluit à pluribus adorari, vt primò constat apud Danielem, vbi legimus Babylonios sub tali Draconis specie illum adorasse. Idipsum Epyrotæ, & Delij in templo Apollinis factitabant: alij Bacchum sub eadem Draconis forma coluerunt, tanta magnitudine vt ad quina terræ iugera protenderetur. Romæ cultus est Epidaurius Draco Æsculapio Sacer, pestilentiæ sedandæ atque auertendæ causâ, qui tamen in specu latitans accedentes propiùs homines, halitu suo infectos perimebat; donec obstructa à Sancto Syluestro speluncâ, ianuisque æreis signo Crucis obsignatis, non comparuit. Videns autem Dęmon se ampliùs non adorari in illo Dracone, eosdem sui cultores idololatras excitauit, ad Draconem ligneum priori similem ædificandum, molis ac magnitudinis amplissimæ, cuius ex ore prodibat gladius, ex oculis autem micantes pretiosi lapides fulgurabant, aspectu tremendo; puellæ aliquot illi quotannis sacrificabantur, vt hęc & alia plura habet Prosper Aquitanicus. Hadrianus Imperator templum Iouis Olympij cõstruxit Athenis, in quo Draconem pro numine coli iussit: quod Ophitæ impurissimi hæretici, sub eadem tempora factitarunt, tantâ improbitate, vt pro Diabolo contrà Deum, pro nequitia contrà omne fidei & rationis lumen, conspirasse viderentur. Vide Baronium anno Christi 145.

Dæmon sub Draconis figura adorari voluit.

Dan. 14.

Parte 3. cap. 38.

In his ergò crudelissimis bestijs, & earum figuris voluit teterrimus ac ferocissimus ille generis humani hostis coli & adorari, quasi esset Deus. Et non mirum certè, cùm ab initio suæ creationis in cœlo adhuc existens, appetierit Dei æqualitatem, & ab alijs Angelis vt Deus voluerit recognosci & adorari, vt suprà dictum est. Hinc sicut alati quidam Dracones reperiuntur qui per aërem volant, vt notant rerum naturalium scriptores; ita Dæmon aptissimè dici potest Draco alatus, ob superbiam quâ supet omnia conatur volare & ascendere: Sic enim loquitur apud Isaïam; *In cœlum conscendam & super astra cœli exaltabo solium meum*, dicit se velle in cœlum conscendere, hoc est, vsque ad Dei similitudinem, nam adhuc in cœlo erat Empyreo. Vidit illum Draconem S. Ioannes, vt refert in sua Apocalypsi,

Isai. 14.

Apoc. 12.

Apocalypsi, postquam enim signum magnum mulieris vidit, ait; *Visum est aliud signum in cœlo: ecce Draco magnus & rufus, habens capita septem, & cornua decem;* Dicitur in cœlo apparuisse, quia inde decidit, vel in aëre, qui vocatur cœlum, quia in eo dominatur. Dicitur rufus, quia *est homicida ab initio*: vel quia per suos ministros putà infideles & hereticos, multos effecit Martyres, & plures item per Antichristum efficiet: vel item dicitur rufus ob eius dolum, fraudem & malitiam, quid enim Dæmone fraudulentius? quid immanius? Nonne lethiferum virus perpetuò contendit in homines effundere? & ob id forsitam ipse Dæmon, propter fraudulentiam & malitiæ venenum quo plenus est, in specie Draconis cum cauda depingi solet; idcircò etiam comparatur Tigridi, quod animal vario colore maculisque distinguitur. Adde quòd quidam serpens rufo colore, cœteris callidior & exitialior reperitur: & fortassè rufus idem est quod ignitus, vt allusio fiat ad ignitos serpentes, qui immissi sunt in Iudęos murmurantes. Porrò visos subindè esse Dracones, qui ignes vomerent, narrant historici. Leslæus in sua Scotia anno 1558. refert apud Marchiam & Laudouiam, Draconem quendam ignes vomuisse, quibus segetes & fruges incendebat, ac proindè populum coactum fuisse peruigilare, vt ignes hosce extingueret.

Draco in cœlo visus, habens capita septem & cornua decem, est Lucifer

Ioan. 8.

Num. 21.

Hic Draco habet capita septem; vnde Alcazar in hunc Apocalypsis locum, opinatur cum quibusdam alijs, Draconem hunc esse Hydram quam Lernam lacum inhabitasse volunt Alcęus, Hesiodus, Aratus, Horatius, de quibus Cameracensis recens author. Ferunt autem aliqui, hunc serpentem seu potiùs Draconem habere capita septem; alij dicunt octo, alij quinquaginta. Simonides illi attribuit nonaginta; quidam volunt id solùm esse Poëtarum fictionem: communior opinio est habere tantùm septem, & de facto anno 1625. qui annus Iubilæi erat, vidi Hydræ pellem fœno oppletam, cum septem suis capitibus integris, in Palatio Ducis Mantuani, & animaduerti caput medium cæteris eminere & maius esse, & alia ex vtraque parte in diminutionem à primo capite abire. Nulli dubium esse potest, quin Hydra vel septem vel plura alia habens capita, typus sit & figura Dæmonis, qui innumera habet capita, hoc est, innumeras nocendi artes; maximè autem figuram refert illius Draconis quam septem capita habentem, vidit S. Ioannes. Rursùm Hydra est inuidię symbolum, vti docet Pierius, & hoc ipsi Dæmoni maximè congruit, *cuius inuidiâ mors intrauit in orbem terrarum.* Haymo & alij passim mysticè, per hæc septem capita Draconis intelligunt septem vitia capitalia. Vincentius Regius capita illa septem, esse septem Diuinationum genera ab eo excogitata, hominibusque perditissimis tra-

Lib. 4. c. 17.

Hieroglyph. 16

Sap. 2.

Lib. 1. dilucid. Euang. cap. 10. Theor. 2.

Diuinationum genera septem.

dita: Horum primum *Mantice* dicitur, quæ duplex est; vel ex elementis sumpta, & quidem si ex terra est, *Geomantia*, si ex aqua, *Hydromantia*, si ex aëre, *Aëromantia*, si ex igne, *Pyromantia* dicitur: vel ex mortuis desumpta est, quę *Necromantia* nuncupatur. Secundùm genus *Aruspicium* appellatur, ab animalibus in aris trucidatis depromptum. Tertiùm porrò *Augurium est*, ab auibus huc illuc volantibus excerptum. Quartum est *Maleficium*, quo præscriptis sibi ritibus ipse seipsum cogit Dæmon, atque per spectra sæpiùs apparet. Quintum *Sortilegium* dicitur, iuxtà varij generis sortes multiplex. Sextum *Præstigium*, ex Phantasticis illusionibus desumptum, & ita dicitur, quia oculi hominum pręstringuntur. Postremum tandem *Horoscopia*, siue diuinatio astrologica vocatur, quæ ex syderum intuitu futura prænoscit, prædicique posse mortalibus vanissimè ac mendacissimè persuadet. Vtinam nobis Herculis adessent vires, quibus tot immania capita ac portentosa, præcidere ac conflagrare valeremus. Vide Binsfeldium in Rubrica de Maleficijs, &c. Notabili 9.

Cornelius à Lapide.

Idem etiam Draco habet cornua decem, per quæ intelliguntur ad litteram decem Reges (cornu enim symbolum est roboris & regni) qui dominabuntur in orbe quando veniet Antichristus, vt notat Cornelius in hunc locum Apocalypsis, è quibus tres occidet Antichristus; vnde reliqui septem timore perculsi, spontè ipsi se subdent, & cum eo quasi Dæmonis instrumento, Christianos & Ecclesiam pessundare & euertere conabuntur: & id colligit ex Danielis Prophetia. Mysticè Richardus per decem cornua accipit sæcularem potestatem, putà Reges omnes qui Decalogum Deique legem & cultum impugnant.

Dan. 7.

SECTIO XI.

Dæmon Crocodilo, Aspidi & Basilisco, seu Regulo comparatur.

Dæmon Crocodilus dicitur.

DICITVR etiam Dęmon Crocodilus, ob illius generis serpentis proprietates, quæ ei maximè conueniunt: Crocodilus enim animal est veneno tumidum, animantibus terræ & aquarum æquè infestum; pisces enim in aquis, homines & bruta comprehensa in terris vorat; ad octodecim aliquando cubitos vtrobique distenditur, visu fœdus horrendusque, quaternos habet pedes armatos vnguibus, & immanem rictum oris grandibus acutissimisque dentibus obualla-

tum, quibus omnia gladiorum instar dissecat, superiore præsertim maxillâ quæ sola mobilis est, squamosa cutis, nullum vulneri locum, nullum ferro aditum præbet. Hæc turpissima bestia præcipuum ferè Ægyptijs numen fuit, quod non infantes modò comprehensos, sed adultos quoque ex fuga retractos vorabat; eam tamen cladem miseri ac cœci parentes in diuinis beneficijs numerabant. Est nobis facilè satis concipere, si benè perpendamus, huius ingentis serpentis proprietates Dæmoni conuenire; ille enim tanquam ingentis admodùm Crocodili, infestus est non solùm hominibus quorum damnationem intendit & vult, sed etiam cunctis alijs rebus, & terræ, & aquarum, & aëris, quæ in ipsius hominis vsum sunt à Deo creatæ. Et præterea quis nescit ipsum esse fœdum atque horrendum? quaternos habet pedes præcipuos quibus incedit, qui sunt quatuor præcipua vitia capitalia, superbia, inuidia, luxuria, & gula; nam licet tria alia sint valdè nociua, attamen videntur quodammodò à quatuor nominatis initium sumere: non caret etiam grandibus & acutissimis dentibus, quibus incautos deuorat; & cùm sit eius cutis squamosa, hoc est ingenti polleat fortitudine, tum ad aggrediendum, tum ad resistendum, ita vt *Non sit potestas super terram quæ comparetur ei*, vt in libro Iob legimus; vix tantæ potestati quis resistere potest. *Iob. 41.*

Dæmon Aspis vocatus.

Appellatur Aspis propter eius obstinationem. Aspis, vt Innominatus tradit, aures obturat, ne incantatoris voces audiat, aurem vnam terrâ, alteram verò caudâ tegit: sic Diabolus est obstinatus in sua malitia, & homines sua astutia obstinatos esse facit. Aspis tam præsens habet venenum, vt vix sit eius morsus remedium: vnde in Deut. dicitur venenum eius insanabile: ita Dæmonis venenosi morsus, hoc est eius suggestiones & tentationes vix sanari possunt, si tantillum in eis complaceamus, & eis Dei auxilio muniti non occurramus: vt itaque hoc venenum vitare valeamus, opus est vt super hunc Aspidem ambulemus, hoc est eius venenosos tentationum morsus, cauere & supprimere curemus, iuxtà vatis Regij monita: *Super Aspidem & Basiliscum ambulabis*, &c. *Deuter. 32.* *Psal. 90.*

Dæmon dicitur serpens Basiliscus.

Dicitur serpens Basiliscus secundùm Sanctum Bernardum, quia Basiliscus venenum in oculo gerit, quare solo aspectu necare solet aues per medium cœlum volantes, immò & homines, quod ad inuidiam Dæmonis refert insignis hic Doctor, inuidiâ enim eius mors intrauit in orbem terrarum: vidit hominem vsque ad cœlum diuinitatis per assumptionem humanæ naturæ à verbo euectum, & eius fœlicitati inuidens, oculo liuoris eum interficere nisus est. De hoc serpente sicut de Aspide, hoc est de Dæmone intelligitur authoritas vatis Regij suprà allegata, vt interpretantur Patres: *Super Aspidem &*

Basiliscum ambulabis, &c. Serpens Basiliscus dicitur à latinis Regulus, quia inter omnia serpentum genera Rex est & Princeps, vt satis demonstrat corona quam in capite gestat, nec reptat sicut cæteri, sed ex parte, & ex parte celsus incedit. De quo Lucanus.

——— *in vacua regnat Basiliscus arena.*

Regnat, inquit, in vacua arena; arena arida semper, licet vndis abluatur, nec vllius rei ferax vnquam est; & ex eo quod instabilis est & fundamentum nullum habet, probat Sanctus Augustinus malos significare; in malis ergo regnat Basiliscus Dæmon, qui nullo operum germine, nec virtutum soliditate pollent: & propterea dum ait Salomon: *Quasi à facie colubri fuge peccatum*, Pallatius vertit: *Quasi à facie Basilisci.* Censet autem Eugubinus, Diabolum cùm Euam tentauit visum fuisse Basilisco, quem cùm non fugit Eua, victorem tandem sensit: & Dominus per Ieremiam, propter peccata minatur se permittere Regulorum infernalium morsus: *Quia ecce ego mittam vobis serpentes Regulos quibus non est incantatio, & mordebunt vos:* sed quo morsu? tali: *Vt dolor sit super dolorem, & cor mœrens.*

Lib. 12. contra Faustum.

Eccles. 21.

Ierem 8.

Verum contra serpentem huiusmodi duo sunt remedia. Primũ hoc esse existimat Bellouacensis, & nonnulli alij, si nos priùs ipsum ferimus aspectu quàm ipse nos: atque ita damna quæ ex tentatione Diabolici serpentis exurgunt, euitabimus, si priùs & sollicitè, quascumque solet insidias inferre perscrutemur, & machinamenta præuideamus: vnde Sanctus Gregorius: *Caput serpentis obseruare est initia suggestionis eius aspicere, & manu sollicitæ considerationis, à cordis aditu funditùs extirpare.*

Duo remedia contra Basiliscum seu Regulum.

Lib. 1. Moral. cap. 38.

Secundum remedium experimento constat, si homo veste speculis distinctâ appareat; inde enim fiet vt virus retrocedens ipsum serpentem interimat. Quicumque autem à veneno Reguli infernalis saluus esse cupit, & in ipsius caput recidere fraudes, inducat speculum sine macula, id est Christum de quo Apostolus: *Induimini Dominum Iesum Christum, & carnis curam ne feceritis in desiderijs:* vel induamur virtutibus Sanctorum, quæ specula sunt, vt probat Rupertus. Videtur etiam idem Apostolus contra hunc spiritualem Basiliscum nos armare, his verbis: *Induite vos armaturam Dei, vt possitis stare aduersùs insidias Diaboli*; quasi diceret hoc speculo retunditur vis infernalis & virus.

Rom. 13.

Rupertus.

Ephes. 6.

SECTIO XII.

Dæmon Cerasti, Scorpioni, Salamandræ, Lamiæ & Syrtio, comparatur.

DICITVR etiam Dæmon Cerastes, quod quidem serpentis genus ex Alberto Magno & Olao, ita dictum est propter gemina cornua quæ habet; & hæc est natura illius serpentis, vt colligitur ex Nicandro & Solino; longitudo eius est duorũ cubitorum, corpore arenosus, desquamatus, eminentias habet in capite duas, cornu similitudine, partes verò circa ventrem squamis obsitæ, editque sonum in serpendo similem sibilo. Solinus verò existimat hunc serpentem quadrigemina habere cornicula, quorum ostentatione velut esca, sollicitatas aues perimit; nam quod spectat ad reliquas corporis partes de industria arenis contegit. Cerastes igitur Dæmonem significat absconditum in corde illorum qui cœlesti rore non sunt perfusi, sed quasi arenosi & infrugiferi, vanos ad se trahit sub specie escæ, at cùm crediderint escam inuenire, cornua reperiunt: sic Iudam pellexit, triginta nummos ei ostendens, impij mercedem facinoris; at miser ille reperit laqueum & suspendium. Hoc animal est tali astu præditum, vt dum latet sub arenis in semitis, videtque solùm contra pedestrem se posse venena diffundere, equi transeuntis vngulam suo morsu inficit, vt sic ille sessorem veneno efferatus eijciat: meminit huius rei Iacob quando prædicebat ventura filijs suis loquens de Dan, hæc dicens: *Fiat Dan coluber in via, Cerastes in semita, mordens vngulas equi vt cadat ascensor eius retrò.* Et licet per hoc litteraliter iuxtà expositionem Eusebij Emisseni & Gennadij in hunc locum, intelligantur doli & fraudes Dalilæ contra Samsonem qui fuit de tribu Dan; attamen S. Ambrosius intelligit allegoricè de Diabolo. Sic etiam Procopius Gazeus.

Dæmon dicitur Cerastes.

Nicander Solinus.

Genes. 49.

S. Ambros. & Procopius in cap. 49. Gen.

Sunt qui supradicta illa Genesis verba interpretantur, de diuersis sæcularium & religiosorum tentationibus, Diabolus enim cùm sæculares tentat se ostendit colubrum, & cùm religiosos tentat Cerastes est: Sæculares sunt in via lata mandatorum Dei quæ obseruare tenentur; at religiosi vltra Dei mandata sunt in semita strictiori Consiliorum, quæ etiam obseruare debent: Diabolus ergo coluber est in via tentando sæculares, hoc est, non opus est vt tanto dolo & calliditate, aut tanto ingenio in illis tentandis vtatur; sufficit enim

Dæmon tentans sæculares Coluber est, & tentans Religiosos est Cerastes.

hominibus superbis honoris obiecta proponere, auaris pecuniam & commoditatem, voluptuosis delectationem, gulosis cibos, vina, &c. Hi enim sæculares in sęculo viuunt peccatis & continuis offensionibus obnoxij, qui habent carnis incentiua, qui inter negotia sæcularia commorantes, varijs cogitationibus distracti dies absumunt; at verò in religiosis tentandis ipse Dæmon Cerastes est in semita, hoc est astutior & crudelior est, longè maiorique arte ac vafritie ipsum pollere necesse est, vt suis suggestionibus in peccatum labantur.

Dæmon dicitur Scorpio. In cap. 2. Ezech. Hom. 9. super Ezech. Clem. Alex.

Dicitur Scorpio, S. enim Hieronymus Scorpionum proprietates referens, hæc habet: *Scorpiones arcuato vulnere: & aculeo fistulato percutiunt, eademque plaga aperit cutem, venena diffundit, & inhamat.* Hæ proprietates Dæmonibus verè conueniunt: *Sunt enim Scorpiones*, inquit Sanctus Gregorius, *qui blandi & innoxij in facie videntur, sed post dorsum portant, vnde venenum fundant; eos quibus præualent à bonis moribus subuertunt; & quos inflectere non valent, occultis machinationibus feriunt.* Hæc S. Greg. Clemens Alexandrinus notat cautissimum & valdè subtile Scorpionum genus in Lybia inueniri, qui si se reperiant nimis debiles ad inimicum aggrediendum, in sua latibula redeunt, & alios in suum subsidium euocant & adducunt: in hoc profectò, Scorpionis infernalis astutiam detegimus, ipse enim, vt ait Christus, cupiens maximè domum è qua expulsus est, ingredi, & videns id præstare non posse, cùm illam reperiat scopis mundatam & ornatam, *Tunc vadit & assumit septem alios spiritus nequiores se, & ingressi habitant ibi, fiuntque nouissima hominis illius peiora prioribus*: En istius venenosi Scorpionis ingens calliditas.

Luc. 11.

Dæmon Salamandræ assimilatur. Plinius.

Dæmon Salamandræ quoque comparatur, est enim Salamandra animal instar lacerti, cui tantus frigoris inest rigor, vt per carbones ignitos incedens, nullo afficiatur nocumento, immò non secùs atque glacies ignem extinguit, teste Plinio; eius venenum frigidissimum est & nihil ab aconito distans, ita vt si arbori irrepserit, ipso suo tam frigido veneno poma inficiat, & eos qui ederunt necet. Quis non videt has proprietates Dæmoni conuenire? Nam ob eius superbiam aliaque peccata, inest continuò eius naturæ frigoris rigor, hoc est absque vllo charitatis ardore in perpetuum manet, quo fit vt eius malitiæ venenum quasi aconitum frigidissimum sit, & homines incautos & qui ei adhęrent, inficiat & interimat.

Lamiæ comparatur Dæmon. Plinius. S. Chrysost.

Lamiæ pariter comparatur Dæmon: Lamia, vt ait Plinius, est genus serpentis ferocissimum; Et S. Chrysostomus docet hoc animal cætera animalia quidem viribus expugnare, homines verò fraudę & deceptione, dum faciem pectus, & vbera ostentat, iuxtà illud

Threnorum; *Sed & Lamiæ nudauerunt Mammas.* Cùm verò hæ Lamiæ aliquos grato aspectu viderint, veneficijs quibusdam polliciunt, immò cogunt ferè ad confabulationis desiderium, & hi quidem veluti ad mulieres accedunt, illæ intrepidæ manent, deorsum humum semper respicientes, ornatum ac pudorem mulierum imitantes; atque ita cùm quis propriùs accesserit rapiunt, manus namque habent ferarum quas occultant, vnde Lamiæ à laniando dicuntur. Hæ igitur Lamiæ cum suo fallaci corpore significant Dæmones libidinis præsides, eorumque fraudes ad hominum interitum & perditionem, vt probat Ludouicus Cœlius: quamplures enim docent ipsos sæpius Maleficis & alijs in mulierum forma apparuisse, eisque vt Lamiæ speciosam faciem pectus & vbera ostentasse, vt non solùm ad confabulationis desiderium accenderent, sed etiam ad libidinem. Et indè succubi Dæmones, de quibus suprà diximus Cap. 9. Sect. 2. Existimant nonnulli Dęmonem hoc serpente scilicet Lamiâ, ad tentandam Euam tanquam instrumento vsum fuisse: & ad id mouentur, quia Beda, Abulensis, & alij docuerunt vultum retulisse virgineum pulcherrimum, & quoad alias partes serpentis imaginem repręsentasse. Et quidam alij aduertunt ipsi Euæ vultum suum tantùm ostentasse, cœteras verò corporis partes inter arboris folia abscondisse; Et ita pictores ex longo vsu, ipsum serpentem eo modo repręsentare solent.

Thren. 4

Di. 19. cap. 5.

De simili ferè serpente qui Syrtium dicitur & qui Dęmonem apprimè repręsentare potest, refert Dion Chrysostomus, dicitque eum in Lybia nasci ex promiscuo bestiarum coitu. Eius corpus muliebre est & formosum, tumentes cum lasciuia papillæ; totum pectus ac ceruix pulcherrima, color cutis nitidissimus; mira ab illius oculis emicat hilaritas, quæ intuentem quemlibet illicit in amorem: reliquum corpus horridum est, & omninò serpentinum, squamisque hirsutum atque intractabile; infernè in longum desinit anguem: non loquitur, sed sibilat; velocitate cursus quemlibet consequitur fugientem; & quidem cęteras feras cursu prehensas enecat, hominem verò blanditijs aggreditur; in hunc cùm inciderit immotus manet, nihil minatur hostile, oculis interim magna cum modestia deiectis, instar speciosæ fœminæ allicit ad congressum; si quis verò cominùs imitatione illâ permotus accesserit, confestim eum arripit vnguibusque quos ante occultauerat ac morsibus membratim discerpit. Ferunt Herculem Lybicum in eam feram fortè incidisse, defugisseque è longinquo visam, quę cùm fugientem consequi non posset, se pręrabie fœdum in modum dilacerauit. Figmentum aliqui putant quod à Dione de hoc serpente narratur, sed vtile est vt lasciuiam

Dæmon Syrtio comparatur. Orat. 5.

Pierius lib. 16. cap. 6.

hominum, voluptatis illecebras affectantium infrenet, ob eamque causam doctis placet, & quoniam ipsum Dęmonem hominum mentibus, ipsam imprimentem lasciuiam refert, nam vt dictum est hilari aliquando vultu, & in forma mulieris pulcherrimæ se se exhibet.

SECTIO XIII.

Dæmoni quorundam aquatilium seu piscium nomina conueniunt, vt videlicet commune uomen Piscis, ac etiam Ceti seu Balenæ, aut Leuiathan.

PRIMÒ ergo nomen Piscis omnibus aquatilibus commune, Dæmoni conuenit, vt patet in historia Tobiæ ad quem deuorandum piscis immanis de Tygris fluuio exiuit; hunc enim piscem docet Beda esse Dæmonis symbolum, qui tam auidus fuit ad prædam, vt in illam extra proprium elementum, magno cum discrimine insilierit, perire namque maluit quàm non sequire. Quod Dęmonis ingenium Sanctus Hieronymus rectè expendit, dum ait, de Dæmonijs loquens: *Quibus si optio detur magis eligent perire quàm prædam perdere*, & de facto & ipse perijt & prędam perdidit, volensque capere, captus est; sicut idem piscis qui præ furore volens Tobiam deuorare, fuit captus ab eodem, attraxit enim illum in siccum, & euisceerauit, & sic suam prędam videlicet Tobiam perdidit, & ipsemet perijt; dixit enim Angelus Tobiæ; *Exentera hunc piscem*, vt significaret sicut illius piscis intima præcordia nudabantur; ita occultas Diaboli insidias à Sanctis hominibus facile detegendas. Nec illud omittendum quod Angelus nec apprehendit, nec attraxit, nec exenterauit hunc piscem, sed hæc omnia Tobiæ commisit exequenda, in maiorem planè Diaboli ignominiam, qui non solùm à milite veterano ac bellatore, sed etiam à iuuene quodam delicato, vincitur ac coërcetur. Vnde Sanctus Ioannes hanc de Diabolo victoriam non modò viris, sed etiam adolescentibus, & iuuenibus, immò & infantibus gratulatur: *Scribo*, inquit, *vobis adolescentes, quoniam vicistis malignum; scribo vobis infantes, quoniam cognouistis patrem; scribo vobis iuuenes quoniam fortes estis, & verbum Dei manet in vobis & vicistis malignum*, quasi tanta sit Diaboli infirmitas, vt etiam ab infirmis adolescentibus, imò à tenellis infantibus superetur, & de illis verum sit, quòd in tenera admodum ætate, super aspidem & Basi-

Marginalia: Tob. 6. Beda. In cap. 9. Isai. 1. Ioan. 2.

liscum ambularint & conculcarint Leonem & Draconem, vt iam *Psalm 90.*
ex vate Regio aliàs diximus.

Dæmoni quoque Ceti nomen seu Balænæ tribuitur, ob proprietates ipsius ingentis animalis marini, quæ ei conueniunt. Dicitur autem hoc animal marinum Cete in plurali & indeclinabile; de quo Moses in libro Genesis habet, dum dicit Deum creasse: *Cete grandia*; & in Cantico trium Puerorum habetur: *Benedicite Cete & omnia quæ mouentur in aquis Domino.* Dicitur etiam in singulari idem animal Cetus, quod quidem nomen declinabile est. Vtrumque nomen (Cete & Cetus) omnibus grandioribus piscibus maris commune est, qui animal pariunt non oua, cuiusmodi sunt Balęnæ, Misticeti, Physeteres, Pristes, Thyni, & huiusmodi alia marina monstra. Refert autem Plinius Cetos sexcentorum pedum longitudinis & trecentorum sexaginta latitudinis in flumen quoddam Arabiæ intrasse. Non dissimilis fortasse fuit qui deglutiuit Ionam, in typum sepulchri corporis Christi, siue limbi Patrum; de quo Christus habet apud S. Matthæum: *Sicut Ionas fuit in ventre Ceti tribus diebus & tribus noctibus, ita filius hominis erit in corde terræ, tribus diebus & tribus noctibus.* Quod intelligendum est per synechdochen, acceptâ parte pro toto spatio trium dierum noctem suam habentium iuxtà Hebraismum, sed in partem non in totum.

Dæmoni nomen Ceti seu Balænæ aut Leuiathan tribuitur.
Genes. 1.
Dan. 13.
Lib. 32. c. 1.
Matth. 12.

Cetus metaphoricè vocatur Diabolus, huius mundi Princeps, & humani generis sæuissimus hostis; vel symbolum eius est, vt benè aduertit Tertullianus [a]. Deus etiam dum apud Iobum [b] de Ceto seu de Leuiathan sermonem instituens, non tam hoc animal describere intendit quàm Dæmonis peccatum & malitiam, ait enim; *Ipse est Rex super omnes filios superbiæ.* Quod soli Dęmoni conuenire est manifestum. Habemus enim apud Esaïam: *In die illa visitabit Dominus in gladio suo duro, & grandi, & forti, super Leuiathan serpentem vectem, & super Leuiathan serpentem tortuosum, & occidet Cetum qui in mari est.* Cetus ergò seu Balęna vel Draco marinus, alio nomine vocatur Leuiathan, sub cuius symbolo, hic Dęmonem omni ex parte Deus depingit, potest enim dici serpens marinus & ex aquis, ait S. Gregorius, quia in huius sæculi mari volubili, versatur astutiâ.

a Lib. 4. aduersus Marcionem.
b Iob. 41.
Isaiæ 17.
Cetus dicitur etiam Leuiathan & Serpens vectis ac tortuosus, & cur.
Lib. 33. Moral. cap. 20.

Aduertendum porrò ex S. Hieronymo, ipsum appellari vectem siue claudentem, quòd genus humanum tanquam vectis quidam ferreus carcere concluserit, suęque potestati subiecerit, hoc est limbi carcere vt alij dicunt; quem tamen posteà Christus in cruce moriens confregit, proût explicant Tertullianus, Cyrillus, Theodoretus, Procopius, & alij: vel si magis placet, ex eo *serpens vectis* dicitur, quia quando prima illius tentamenta admittuntur ab homine, & to-

Tertul. Lib. 4. contra Marcionem.
Cyrillus.
Theodoretus.
Procopius.

tus in corde suscipitur, statim linguam occupat, & omnes sensus claudit tanquam vectis ferreus, ne per confessionem peccatorum exire cogatur. Pagnin. loco vectis legit: *Serpens transiens*; alij *Serpens fugiens, aut velox, aut discurrens de extremo ad extremum*, videlicet omnem locum occupans, omnem exitum obstruens, velut inductus vectis, omnibus dominari cupiens. Appellatur etiam tortuosus seu flexuosus, quia in huius mundi Oceano perindè discurrit, atque in mari maximus omnium piscis, sed maximè Sanctus Basilius ostendit, cur appelletur tortuosus, explicans illa verba Psalmistæ: *Rectos decet collaudatio. Serpens*, inquit, *qui ad peccatum nobis incentor fuit, obliquus dicitur, & in Serpentem Draconem obliquum, Dei ensis apud Isaiam inducitur, quoniam multas spiras & inuolucra facit in itinere; Serpentis namque tractus inæqualiter per humum serpit. Itaque qui Serpentem imitatur, inæqualem etiam suam reipsa exprimit vitam, sicut qui è diuerso vestigia Dei sequitur, rectas semitas, rectaque pedum vestigia facit, quoniam rectus Dominus Deus noster, & rectitudinem siue æquitatem vidit vultus eius.* Hucusque S. Basilius.

S. Basil. in Psalm. 32.

Deindè superaddit Propheta: *Et occidet Cetum qui in mari est.* Per Cetum ipsum intelligitur Leuiathan, qui inter Cetos maximus est, & vt notant aliqui, in mari Indico nascitur; mysticè verò Diabolus significatur, qui quasi Leuiathan semper est paratus, patentibus faucibus ad homines deglutiendos, eosque secum trahendos in profundum inferni; occidet ergo illum Dominus extremâ iudicij finalis pœnâ, videlicet mortis æternæ. Si etymologiam huius nominis Leuiathan inquirere volumus, idem est quod *additamentum eorum*, vt Veteres interpretantur. Rogat autem Isidorus quorum sit additamentum. Et respondet: *Quorum nisi hominum, quibus in Paradiso semel per culpam præuaricationis intulit mortem, & hanc vsque ad æternam mortem quotidie persuadendo adducit vel extendit?* Eadem ferè scripsit S. Gregorius: *Addidit verò etiam*, inquit, *hanc nominis Leuiathan rationem, vt per irrisionem dicatur additamentum hominum, primo quippè homini persuasione callidâ diuinitatem additurum se perhibuit, sed immortalitatem tulit.* Interpretatur ergo *additamentum* actiuè, quòd ipse nobis addiderit mortem. Philippus verò: *Quòd excedens præsumptionis modum, addidit sibi superbiam, & quasi supra naturæ bonum, in tumorem morbo elationis excreuit:* Sed præstat vt actiuè simul & passiuè interpretemur, quod ipse *Leuiathan* habeat additamentum, & accessionem eorum omnium quorum ipse est caput, & quæ tanquam sua membra sibi incorporat, & quos suos Angelos efficit, siue illi sint homines siue Angeli, quos etiam vt pisciculos suis squamis agglutinat, & suis brachijs excipit

Lib. 8. Etym. cap. de Dijs Gentium.

3. Dialog. cap. 20.

Philippus.

pro qualitate vitiorum, vt Sanctus Hieronymus interpretatur: *Ita vt (inquit) copulentur ei, vel in erroris consortio, vel in pœnæ similitudine, quomodo qui adhæret Domino vnus spiritus est.* Et est quod clarissimè docet quidam Modernus Doctor: dicitur Leuiathan, hoc est additamentum ijs qui peccata super peccata frequentissimè cumulant, nam ipse additando eis mala sub specie boni, facit quod illa insequantur, amplectantur, & mala malis adiungant, donec in mortem incidant, & his grauati in infernum detrudantur, & ibi in ęternum puniantur. S. Hieron.

Porro apud S. Iob describuntur sigillatim partes Leuiathan aut Balęnæ, de quibus Pinedam consulas, aliosque si vis Auctores qui in Iob scripserunt. Singulariter autem cor eius describitur, & quis sit illius effectus: *Cor eius*, inquit, *indurabitur*, id est durum est, *tanquam lapis, & constringetur quasi malleatoris incus.* Cor in animalibus vt Aristoteles [a], & Plinius [b] dixerunt, carneum est & neruosum, quippe cùm in illo validiùs vis animalis & sensitiua debeat vigere: Cetus tamen vt Plinius obseruat, cor habet durissimum, rigidum, & hirsutum vt totum osseum, lapideum, ac ferreum videatur; immò duritiem tenens incudis, qui quò validiùs percutitur maiorem duritiam contrahit. Et quidem S. Thomas, alijque auctores, hoc ideò de Ceto dictum credunt; quia talis durities cordis in ipso animali, singularem eius audaciam & fortitudinem indicat; vnde fit, vt neque tempestatibus, neq; mallei ictibus, aut agitationibus, quibus cęteri pisces concutiuntur & debilitantur aliquatenùs cedat; quin potiùs maiori tunc fertur agilitate. Et non mirùm etiã, quia tanta est eius magnitudo (si S. Ambr. & quotidianæ experientiæ fides adhibenda sit) vt quando per fluctus maris progreditur, quasi parua insula oculis intuentium appareat. Tanta etiam est eius potentia & fortitudo, vt vnda ab ore eius procedens, ipsas etiam naues submergere soleat, quo fit sicut S. Isidorus explicat, vt dum caput eleuat, aut super aquas quasi assurgit, summo timore afficiantur nauigantes, qui propterea ob timorem quem concipiunt se totos ad Deum conuertunt, & quasi in mortis periculo constituti, de purgandis peccatis per contritionem cogitant, & ideo Deus Opt. Max. hominum incolumitati prouidens, in mari Athlantico monstrum illud marinum reclusit, vt Mediterraneum mare liberè nauigari posset, sicut ex illis verbis Sancti Iobi manifestè colligitur: *Nunquid mare ego sum aut Cetus, quia circundedisti me carcere?* In huiusmodi ergò Ceti seu Leuiathan conditionibus, Dęmonis qualitates mirè exprimuntur, & eius voluntas cordis nomine, iuxtà Sacræ Scripturæ phrasim, nobis eleganter aperitur: hęc enim in malo ita obstinata indurataque est, vt nullis icti-

Iob 41.
a Lib. 3. de part. animal.
b Lib. 11. cap. 37.
In Cap. 41. Iob.
S. Isidorus.
Iob 7.
Durities cordis Ceti, duriorem Dæmonis voluntatem demonstrat.

bus frangatur, aut emolliatur, quin potiùs quò validiùs percutitur, durior redditur: & tanta est eius furia, vt nisi per diuinam potentiam reprimeretur, nullus inter filios Adæ potentiæ eius resistere posset. Probè nouerat tantam ipsius monstri fortitudinem S. Paulus qui ad
Ephes. 6. Ephesios scribens ait: *De cætero fratres, confortamini in Domino, & in potentia virtutis eius, induite vos armaturam Dei: vt possitis stare aduersùs insidias Diaboli, &c.* Nemo securitatem sibi promittat quantumcunque tentatorem deuicerit; quem enim de gula tentantem fortiter superasti, statim aliud grauius bellum tibi indicit, maiorem in animo tuo excitat tempestatem & conturbationem, nam tentat te adhuc fortiùs de superbia aut inani gloria; & si illum in luxuriæ materia Deo adiuuante vicisti, subitò senties si attendis, ad murmurationem vel detractionem, vel aliud vitiorum genus pertrahere conantem, & ita de similibus.

Non erit iniucundum hîc aduertere, quòd cùm aliquando Leuiathan seu Balæna contra nauem insurgit, & se exhibet quasi illam deglutire vellet; si forti personantique ictu naui emisso feriri se sentiat, fugit sub aquis se submergens, tantam maris commotionem excitans, vt grandem videatur commouere totius illius tempe-
Iob. 41. statem. Quòd & Deus dicere voluit, *Feruere,* inquit, *faciet quasi ollam profundum mare, & ponet quasi cùm vnguenta bulliunt: post eum lucebit semita, & æstimabit abyssum quasi senescentem:* Albicantibus namque spumis, totum mare candidum & quasi canum reddit: signanter viam aut semitam per quam fugit aut recedit. Non aliter Diabolo contingit, cùm à Sanctis quos deglutire vult, acri reprehensione expellitur & percutitur.

Psal. 103. De hac Balęna seu Leuiathan loquitur vates Regius: *Draco iste quem formasti ad illudendum ei.* Quæ verba bifariàm exponuntur: vno modo iuxta sententiam Rabbi Kimhi, vt dicatur ille grandis Cetus à Deo creatus vt ludat in mari, & reliqua aquatica monstra despiciat atque deuoret: altero ad illudendum, id est vt illudatur ei, nimirum vt postquam homines eum prehenderint, ei illudant & insultent. Cadit vtraque interpretatio in Dæmonem; eum enim Deus fecisse videtur, tum vt hominibus illuderet, tum vt ab hominibus illuderetur, præcipuè post Christi passionem. Ad priorem expositionem pertinet illud S. Hieronymi: *Datus est,* inquit, *in hoc mundo ad*
S. Hieronym. *illudendum nobis, quantos enim Monachos & Clericos præcipitauit? &c.* Ad secundum sensum respexit S. Augustinus dicens: *Illude*
Conc. 4. in Psal. 101. *Draconi ad hoc enim factus est Draco, &c.* Et confirmari potest ex eo
Iob. 40. quòd etiam apud Iobum habetur: *Numquid illudes ei quasi aui? aut ligabis eum ancillis tuis?* Seu vt S. Ambrosius sine interrogatione

legit: *Ludes eum sicut auem: ligabis eum sicut passerem puer*; Et vt ex Hebræo elici potest, *puella imponet super eum manum*; Vbi sermo est de Deo Diabolum illudente; seu pueris ac puellis committente, vt ei ab omnibus illudatur: nam sicut capta auicula, à nemine duriùs & immitius tractatur quàm à puero, seu puella, quæ illam per lusus pueriles non solùm manu comprimit & collidit; sed etiam exoculat & explumat, pungit, vellicat, mutilat & truncat: ita & Diabolus miris modis ab his pueris & puellis ludificatur; adeò enim infirmus est, vt ne teneræ quidem ætati, fragilique sexui præualeat. Exempla de huiusmodi non desunt, plurimos enim vtriusque sexus in ætatis flore, imò in ipsamet infantia constitutos reperimus, tum in Scripturis Sacris tum in Ecclesiasticis historijs, qui de tartareis legionibus victores ac triumphatores extiterunt: Nam Ioseph sedecim annos natus Ægyptiam seruitutem fortiter tolerauit. Dauid natus annos quindecim, cum Vrsis & Leonibus lusit quasi cum agnis; hæ autem feroces bestiæ typus erant Dæmonum. Daniel duodennis, seniorum impudentiam fregit & condemnauit. Samuel triennis, in diuino cultu mirabiliter profecit. S. Ioannes Baptista in tenera ætate eremum petijt. Ita Sanctus Paulus Eremitarum parens, quindecim annos natus, in solitudinem se abdidit. S. Nicolaus adhuc anniculus, quartas & sextas ferias à lacte abstinebat. Sed quod dicimus de pueris siue adolescentibus, idem dicendum venit de puellis & adolescentulis quamplurimis, quæ etiam in tenera ætate Dæmoni illuserunt, vt præ cæteris constat de Beatis Prisca & Agnete, quæ tredecim annos natæ, Martyrio coronatæ fuerunt. Mitto penè infinitas alias, quæ Diabolum siue clam insidiantem, siue palam irruentem, eluserunt & contuderunt. Sed quid sibi volunt sequentia Iobi verba, *Aut ligabis eum ancillis tuis?* Per illas ancillas intelligit infirmiores, qui Dei gratia suffulti, possunt quoque Dæmoni insultare & ei illudere. In quo profectò ipsa Diaboli infirmitas & debilitas notatur: & forsitan ex eo pisci comparatur, quia non solùm tanquam piscis post Christi aduentum *Aphonos* est, hoc est vocis expers, & silentio mulctatus fuit, qui antea ex suis fanis blaterando & perstrependo homines decipiebat; verumetiam quia sicut piscis adeò infirmus est, vt nullas vires habeat extra suum elementum, & à quouis puerulo qui in littore consistat facilè irridetur; & si in illum extra mare irruat, sibi potiùs quàm illi interitum machinatur: ita Diabolus nomen piscis accipit, quia piscis infirmitatem sortitur: & si in hominem irruit occisurus, corruit victus & quasi occisus.

Lib. 1. de pœnit. cap. 13.

CAPVT XI.

De alijs quibusdam communioribus nominibus, Dæmoni conuenientibus.

POSTQVAM satis fusè de nominibus Auium, Animalium terrestrium, reptilium, & aquatilium Dæmoni conuenientibus, anteà dictum fuit, siue ob quasdam proprietates in ijs bestijs repertas, ei ipsa conueniant, siue quià aliquoties in eorum figuris apparuit, vel quia in ijs coli & adorari voluit, vel ob alias rationes; Nunc præsenti capite dicendum, nomina etiam alia communiora, tum idolorum in quibus est loquutus, & à Gentilibus cœcis sub eorum nominibus adoratus, non minùs ei quam præcedentia conuenire; tum alia quæ pro maiori parte in scripturis continentur.

SECTIO I.

Nomina Belial, Bel, Baal, Baalim, Beelzebub, Baalberith, Beelzephon, Beelphegor, Baalpeor, Moloch, Astaroth, & Dagon Dæmoni conueniunt.

Dæmon dicitur Belial, *Comment in 27. Isaiæ.*

PRIMVM ergo commune nomen quod Dæmoni tribuitur est Belial, quod quidem iuxta S. Hieronymum idem sonat ac apostata, præuaricator, & absque iugo, vel vt alij dicunt absque fræno: deducitur enim hoc nomen à *Beli*, quod interpretatur *sine*, & *hal* id est *iugum*, sicque *Belial*, significat *absque iugo*. Secundùm quam Etymologiam scripturæ loca declarantur, vt in libro Iudicum: *Venerunt viri ciuitatis illius filij Belial*, *id est absque iugo*; Septuaginta, *filij præuaricatorum*. Et vbicumque ipsi Septuaginta Interpretes transferunt, *filios pestilentiæ seu iniquitatis*, in Hebræo legimus, *filios Belial*. Et in lib. primò Regum aiebat Anna Heli Sacerdoti existimanti eam esse temulentam: *Ne reputes ancillam tuam quasi vnam de filiabus Belial*, hoc est (vt alij dicunt) *de filiabus Bacchi*,

Iudicum 19.

1. Reg. 1.

qui erat Idolum ſub cuius figura quędam ſacrificulæ quæ Bacchæ ſiue Męnades, & inebriatæ actemulentæ dicebantur, Bacchanalia celebrabant, & ſic Dęmoni immolabant, de qua re multi Poëtæ. Et in libro tertio Regum: *Adductus duobus viris filiis Diaboli:* Hebraïcè, *filiis Belial*. Ex quo intelliges quod dixit Apoſtolus in Epiſtola ſecunda ad Corinthios: *Quæ conuentio lucis ad tenebras, aut Chriſti ad Belial?* Id eſt ad Diabolum vel ad tranſgreſſorem, & apoſtatam. Quaſi diceret, quæ conuentio inter illum qui ſemper tulit obedientiæ iugum: *Factus obediens vſque ad mortem, mortem autem Crucis*, cum illo qui mox vt fuit in gratia creatus, obedientiæ iugum excuſſit? Vnde Dominus ſuis ſectatoribus dicit apud S. Matthęum: *Tollite iugum meum ſuper vos*, id eſt quod ego portaui ad mortem vſque. Satis ergo conſtat nomen Belial maximè Dęmoni conuenire, cùm idem ſignificet ac ſine iugo, vt dictum eſt. *3. Reg. 21.* *2. Cor. 6.* *Ad Philipp. 2.* *Matth. 11.*

Poteſt etiam Dęmon vocari Bel, & Baal quæ quidem nomina in ſingulari ſignificant Idola quędam; vel omni idolo conueniunt, vt nonnulli volunt, & vtrumque ſignificat Hebraïcè Dominum. Dicitur autem Bel à Belo Aſſyriorum Rege Patre Nini, qui quidem Ninus apud Aſſyrios ſui nominis Niniuem condidit Ciuitatem, & cùm aduersùs Zoroaſtem Bactrianorum Regem, forti certamine dimicaſſet, in tantam peruenit gloriam vt Patrem ſuum Belum referret in Deum, qui Hebraïcè dicitur *Bel*, vel *Beel*. Exiſtimant autem quidam Belum fuiſſe Saturnum, vt docent Euſebius [a], & Sanctus Hieronymus [b] ſuper illud Iſaïæ: *Confractus eſt Bel: Quem Græci* (inquit S. Hieron.) *Belum id eſt Saturnum vocant, cuius tanta fuit apud veteres Religio, vt ei non ſolùm humanas hoſtias captiuorum ignobiliorumque mortalium, ſed & ſuos liberos immolarent*: hęc ille. De quo vates Regius: *Immolauerunt filios ſuos, & filias ſuas Dæmoniis*. Obiter autem aduertendum venit, Aſſyrios cum Idololatria adorationis Beli innumera imbibiſſe flagitia; de quibus omnibus mirabile dictu, prędicante Ionâ pœnitentiam egerunt: quod Dominus commemorauit apud Sanctum Matthęum; & tamen multi Chriſtiani quamplurimis vitiis dediti, ad prędicationem Chriſti & eius miniſtrorum, reſipiſcere & pœnitere negligunt. Sidonij & Phœnices hunc Deum Bel, vel Beel, Baal appellarunt, & ſub tali nomine Dęmonem adorarunt. De eodem autem Baal mentio fit in tertio Regum libro, vbi habemus Heliam Prophetam verum Deum Iſraël à falſo Deo Baal ſecreuiſſe, ex eo quòd ignem ſuper ſacrificia Deus oratione Prophetæ è cœlo miſerit, non autem ſuper ſacrificia Baal. Vide ibi. Notandum autem quòd Baal generale eſt nomen Idolorum, quæ colebantur ab infidelibus propè terram Iſ- *Dæmon Bel & Baal dici poteſt.* *a Lib. 9. de præpar. Euang. cap. 4.* *b In 46. Iſaiæ.* *Pſalm. 105.* *Iona 3.* *Matth. 12.* *3. Reg. 18.*

raël: habebant enim Ammonitæ ſuum Baal, habebant & Samaritæ ſuum: habebant quoque reliquæ circumiacentes Regiones ſuos Baalim. De quibus ait Dominus apud Oſeam, *auferam nomina Baalim, &c.*

Oſee 2.

Baal & Baalim Idolorũ nomina Dæmonibus cõuenientia.

Quod ſpectat igitur ad illud nomen Baalim, ſæpè legitur in plurali apud Prophetas, ad varia eiuſdem idoli ſimulachra ſignificanda, quæ Iudęi à Sidoniis, vt dicebamus, accepêre, ſicut Sidonij ab Aſſyriis, vt multæ aliæ nationes ab illis. Ita tamen vt pro locorum varietate, varia eidem Idolo Baal ſiue Baalim aut Beel cognomina dederint, vt Beelſephon, id eſt Bel Aquilonis, de quo in Exodo: *Contra Beelſephon*, & in libro Num. *Quæ reſpicit Beelſephon.* De quo lege Origenem. Item vocarunt idem Idolum Beelphegor, quia colebatur in monte Phegor, de quo in eodem Numer. libro: *Et initiatus eſt Iſraël Beelphegor*, initiatus eſt, id eſt religione coniunctus *Beelphegor.* Et id conforme eſt ſententiæ Vatis Regij: *Et initiati ſunt Beelphegor, & comederunt ſacrificia mortuorum.* Erat Beelphegor Idolum Moabitarum, & Madianitarum fœdiſſimum ac turpiſſimum, illud vt quidam volunt, quod alibi Scripturæ Sacræ Priapum vocãt, quod obſcœnâ & ſpurciſſimâ ſpecie omnium oculis exhibebatur, & magiſtrum ſeu Deum apertionis hôc nomine Beelphegor, vel etiam Baalpeor nuncupabant. Vnde ex Sancto Hieronymo Phegor idem ſonat ac ignominia. Alij eum vocant Deum fœcunditatis, veriùs tamen (inquit S. Auguſt.) Deus fœditatis appellandus. Huic eius cultores obſcœniſſima offerebãt ſacrificia, quę ipſe S. Auguſt. indicat, & ad quæ offerenda Iſraëlitæ pertracti ſunt, per hoc quod comederunt cibos ſacrificiorum, ad quæ fuerant vocati à filiabus Moab, cum quibus fornicati fuerant, vt habetur in Num. libro: *Morabatur* (inquit Moyſes) *eo tempore in Setim, iter agens ad Terram Repromiſſam, & fornicatus eſt populus cum filiabus Moab, quæ vocauerunt eos ad ſacrificia ſua, quæ Beelphegor offerebant.* Addit autem Moyſes: *At illi comederunt cibos earum, & adorauerunt Deos earum.* Non aliter factum fuit poſt plurimos annos, quando introducto iam populo in Terra Repromiſſa, erecto magnifico Templo, & veri Dei religione firmatâ, voluit illum Diabolus ad ſui cultum reuocare; quod perfecit tempore Hieroboam, qui vitulos aureos erexit, quos populus adorauit, & inde morti, captiuitati, & innumeris calamitatibus obnoxius manſit.

Beelſephon quid.
Exod. 14.
Num. 33.
Homil. 7. ſuper Num
Beelphegor quid.
Num. 25.
Pſalm. 105.
Lib. 6. de Ciuit. Dei, cap. 9. & 10. de conſenſu Euang. c. 25.
Num. 25.

Idem Idolum Beelphegor, dicebatur quoque Beelzebub, hoc eſt Deus muſcarum, propter muſcas, quæ ad eius ſacrificia plurimæ conueniebant, & maximus Deorum dicebatur: vnde S. Hieron. docet in Regum volumine, Idolum illud vocari Idolum Accaron,

Nomen Beelzebub Dæmoni tribuitur.

& Idolum muscæ, & hoc aptissimè Dæmonem significat; quia sicut muscà sæpè expulsa, semper redit & infestat, est valdè importuna & incommoda; ità Dæmon nunquam cessat genus humanum modis omnibus infestare, & laqueos tendere, vt eos perdat. Iudæi ipsum Idolum Beelzebub Principem Dæmoniorum vocabant apud S. Lucam: *In Beelzebub Principe Dæmoniorum eijcit Dæmonia*. Ideoque filium Dei quòd super omnes Prophetas priores miracula faceret, Beelzebub appellabant apud S. Matthæum. *Si Patrem familias Beelzebub vocauerunt, quantò magis domesticos eius?* Ideò prędicatores verbi Dei ad opprobria perferenda patientes esse oportet, quia terra bona nonnisi in patientia fructum refert, vt apud S. Lucam habetur. Est autem sedulò hic aduertendum, quòd ex nonnullis Doctoribus refert noster Hylaretus, videlicet varias nationes, iuxta varias linguarum earumdem proprietates, supradictum illud spurcissimum idolum, diuersis vocasse nominibus, Chaldæi siue Babylonij Beel vocabant: Palęstini Baal: Moabitæ Beelphegor: Accaronitæ Beelzebub: Gentes Latinè loquentes Priapum: in idololatriæ detestationem & execrationem, dicebatur à Iudæis Princeps Dæmoniorum, vt statim ex S. Luca notauimus.

S. Hieron. in 10. cap. Matth.
Luc. 11.
Matth. 10.
Luc. 8.
Hylar. Dominica 3. Quad.

Baalberith de quo mentio fit in libro Iudicum, Idolum fuit Sichimorum, & interpretatur Baal fœderis, siue pacti: quia ibi fortè fœdera sua iurabant.

Baalberith quid
Iudicum 9.

Habebant etiam filij Israël inter cætera Idola, æneum vnum quod Moloch appellabant, intus excauatum simulachrum, in quo proprios filios includebant; & igne supposito, cymbalis alijsque instrumentis ita personabant, vt gemitus & vociferationes miserorum infantium qui intus cremabantur, exaudiri non possent; ne quisquam ad commiserationem, sed potiùs omnes ad gaudium & tripudium mouerentur. Quòd tamen præcauens in Deuteronomio Deus, grauissimè toti populo per Moysem prohibuerat, illis verbis: *Caue ne imiteris gentes postquam te fuerunt introeunte subuersæ, omnes enim abominationes quas auersatur Dominus, fecerunt Dijs suis, offerentes filios & filias, & comburentes igni*. Adeò autem creuit crudelissima hęc vesania, Dęmonibus in varijs mundi partibus ad eam instigantibus, vt vix enumerari possint non dicam myriades hominum eo genere mortis interfectorum, sed neque ipsa cruenta sacrificiorum genera diuersa, & species horribilium superstitionum, quibus Ioui, Saturno, Marti, Apollini, Baccho, Veneri, Mineruæ, & alijs Dæmonibus quæ plurimę Gentilium nationes, pro pace, pro bello, pro victoria obtenta, pro obtinenda, & quibusuis alijs impetrandis, aut pro

4 Reg. 23.
Hierem. 7. ibique Lyranus.
Deuter. 12.

varijs calamitatibus auertendis instituebantur, & adhuc quoque ad nostra vsque tempora, perseuerant in Indijs Orientalibus & Occidentalibus. Itaque in vna sola Ciuitate Mexicana, vt aliàs dictum est, singulis annis plusquam viginti millia hominum, Dæmonibus sacrificabantur. Quę crudelissima superstitio, tandem annis superioribus penitus sublata est, prędicato ibi Euangelio, & Christianâ fide ac religione ab omnibus iam susceptâ.

Arias, de Imitatione Christi, tomo 1. Tract. 8. cap. 13.

Dæmon dicitur Astaroth.

Quòd spectat ad Astaroth, erat famosum Sidoniorum Idolum in quo & sub cuius nomine, ipsi Sidonij Dęmonem adorabant, eique sacrificabant.

Dagon Dæmonis figura.

Denique idem Dęmon, in Dagone Idolo Philistinorum ex auro confecto, non solùm figurabatur, verumetiam claudebatur & adorabatur. Ipsius Dagonis figura monstrosa fuit, vt referunt Hebræi, nam figuram hominis superiùs habebat, inferiùs verò immanis piscis, & in hoc maximè Dęmonem referebat, quid enim eo monstrosius qui tot animalium & ferarum conditiones & proprietates habet? Deinde hoc Idolum hanc tenebat effigiem, quia per illam Diabolus ementitam Diuinitatem in terra & mari dominantem, voluit exprimere.

Dagon prætereà erat Idolum lasciuiæ & turpitudinis, quare autem sic diceretur, potius silentio est prætereundum, quàm eloquio explicandum: & in hoc maximè Dęmonem ipsum denotabat, quem ad lasciuiam homines prouocare atque ad fœdissima luxuriæ & rei Venereæ opera inducere, pluries diximus: Et est etiam quod denotatur in piscis figura, piscis enim lubricitatis est symbolum.

1. Reg. 5.

Dagon non potuit coram arca Domini subsistere, sed cecidit super faciem suam in terram coram arcâ, & caput eius & duę palmę manuum eius abscissæ erant super limen: ita Dęmon subsistere coram Domino nequit, sed eius caput ac manus, hoc est eius potentia & vires confringuntur. Nota igitur, Dæmones nomina Idolorum in quibus regnabant, & ab hominibus colebantur, pluries vsurpasse, vt de supradicto nomine Beelzebub, Astaroth, & alijs constat.

SECTIO II.

Dæmon vocatur Zabulus, Asmodæus, Venator & Piscator.

APPELLATVR itaque Zabulus à Sanctis Paulino [a], Cassiano [b], & alijs. Pammelius [c] in lib. Cypriani contra Demetriadem, credit has duas voces *Diabolus*, & *Zabulus*, non esse diuersas, sed vnam & eandem, apud Græcos solâ pronuntiatione Atticâ & Doricâ distinctas. B. autem Hieronymus [d] quamuis concedat vocem *Diabolus*, similitudinem habere cum voce *Zabulus*, esse tamen intelligendum hanc vocem *Diabolus* tantùm esse Græcam. Quicquid sit, Zabuli nomen pro Diabolo sumitur: vnde S. Hilarius textum Euangelistæ ita legit, *vt tentaretur à Zabulo*. Et quia suo loco diximus, illum tentatorem fuisse Luciferum Principem Dæmoniorum; ideò Ecclesia in Hymno Angelorum, illum etiam Zabulum vocat, *Collaudamus venerantes*, &c. — Dæmon appellatur Zabulus. a Epist. 2. b Lib. 1. & 2. c Pammelius. d In cap. 6. ad Ephes. & alibi. Can. 3. & 28. in Matth.

Michaëlem in virtute
Conterentem Zabulum.

Dicitur Asmodæus, hoc est Dæmon libidinis, quem vocant Rabbini in Tobiam, *Angelum mortis*; alij *destructorem*, propterea quòd ille pessimus Dæmon qui necauit viros septem Saræ, quæ posteà Tobiæ iuniori nupsit, hoc nomine donabatur. Hunc Dæmonem ieiunio & oratione superauit ille Tobias iunior, consilio Raphaëlis Archangeli, quia iuxta verbum Domini apud S. Marcum: *Est quoddam genus Dæmoniorum, quod non eijcitur nisi in oratione & ieiunio.* In historia Tobiæ legimus ipsum S. Raphaëlem, hunc perniciosissimum Dæmonem in superioris Ægypti deserto ligasse, vt illinc se se mouere & aliò quòpiam euagari non posset. Quòd si quis scire cupiat, quomodo illa alligatio potuit fieri per S. Raphaëlem; nihil certò de modo quo id factum est definire possumus: probabiliter tamen dicimus id potuisse fieri per imperium Raphaëlis, præcipientis Dæmoni illinc non discedere, nisi licentiâ præmissâ: & quamuis Dæmon solo imperio ipsius S. Raphaëlis immò & Dei, saluâ suæ naturæ libertate non compelleretur, tamen sicut imperio hominum fit diuina virtute vt Dæmones recedant, exeant &c. ita eâdem virtute credimus Raphaëlem imperasse Asmodæo vt non recederet à de- — Dæmon dicitur Asmodæus. Tob. 3. Mar. 9. Tob. 8.

ſerto ſuperioris Ægypti, in quo ipſâ diuinâ virtute ligabatur ac detinebatur, ne diſcederet ante licentiam habitam à Deo vel Angelo. De huiuſmodi ligatione per imperium videtur loquutus S. Augustinus: *Fugantur*, inquit, *Dæmones, vel etiam iuſsis ſuperioribus colligati abſtrahuntur & alienantur à locis ſuis, vt de rebus quibus dominabantur, in quibuſque colebantur fiat, voluntas Dei.* Talis autem alligatio Dæmonum, eſt per metaphoram ad ligationem corporalem intelligenda: quemadmodum enim illi qui incarcerantur, & catenis aut chordis alligantur impediuntur ne noceant: ita ſeruata proportione dicitur Dæmonum potentia à Deo vel Angelis ligari, ne hominibus noceant, niſi Deo ipſo permittente.

Lib. de diuinatione Dæmonum cap. 7.

Dæmon dicitur Venator.

Dicitur Venator; ſicut enim venator vel Auceps ad capiendas aues, ſub laqueis & retibus eſcas eis gratas apponit quibus veſcuntur, vt eſcis ipſis attractæ, retibus & laqueis capiantur; ita Dæmon ad incautas capiendas animas ſe gerit, & ſub eius laqueis quod illis nouit eſſe gratum apponit, vt ipſis eſcis attractæ, retibus & laqueis capiantur; cùm enim ſuperbo honorem & dignitatem promittit, cùm auaro pecuniam, cùm lubrico voluptatem, quid aliud agit, quàm ſub eſca laqueum abſcondere, & muſcipulam parare, vt animam capere & irritire valeat? Et quidem de ſuperbis apud Eccleſiaſticum habetur: *Sicut Perdix inducitur in caueam vel foueam; & ſicut Caprea in laqueum; ſic & cor ſuperborum.* Et rectè ſuperbus Perdici & Capræ comparatur; quia ſicut Perdix aliena furatur oua, ſic ſuperbus ambitioſus alienos honores & alienas dignitates, ad quas nullam aptitudinem habet, aut quibus eſt indignus, furatur: & ſicut Capra ſublime ſemper appetit, habitatque in montibus, ſic ſuperbus appetit ſuper montem dignitatis aſcendere: Sed nihilominus licèt iſta ſint ſagaciſſima animalia, aſtutiâ tamen aucupis capiuntur: ſic ſuperbi, & quicumque alij peccatores aſtutiâ Dæmonis. Sed animaduerſione dignum eſt id quod Hugo Cardinalis in ſua gloſſa ſuper hunc locum aduertit; nimirum quòd hic notantur duo genera tentationum: quoddam apertum, quod niſi abſconderetur ſub ſpecie alicuius boni, ſtatim ab omnibus percipi poſſet, ſicut eſt fornicatio, & alia huiuſmodi carnalia peccata, & hoc per pedicam quæ ſub terram abſconditur, ſignificatur; aliud latens & ſubtile, quod vix à ſapientibus cognoſcitur, quod per decipulam intelligitur, quæ ſuper ſemitam ponitur. Diabolus igitur quibuſdam decipulam tendit, quibuſdam caueam parat; nouit enim mores hominum, & cui vitio ſint procliues; & illa ponit ante faciem eorum, ad quæ faciliùs videt inclinari mentem; vt blandis & lætis luxuriam & vanam gloriam, aſperis & iracũdis iram & ſuperbiam. Feſtiuè hujus venatoris inſidias exemplo

Eccleſiaſtici 11.

Hugo Card. in cap. 11. Eccleſiaſtici.

explicat Vgo Carensis, sic enim scribit: *Venatores habent in hyeme vestem pallidam, in æstate viridem, vt scilicet semper sit similis arboribus nemorum, & non possit cognosci à bestijs: sic Diabolus secundùm status hominum diuersos, transfigurat se & diuersa suggerit.* Hæc ille. Vates Regius ingenti perfundebatur gaudio, quòd altissimus eum ab his Dæmonum venatorum laqueis liberasset, dum ait: *Quoniam ipse liberauit me de laqueo venantium.* Per laqueos venantium intelligere debemus dolos, fraudes, & insidias Dæmonum, à quibus ita se liberatum declarat, vt ampliùs ei obesse non possint. De his Diaboli laqueis habet Apostolus: *Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum Diaboli:* Et iterùm: *Resipiscant à Diaboli laqueis, à quo captiui tenentur.*

Vgo Carensis in Psal. 90.

Psal. 90.

1. ad Tim. 6.

2. ad Tim. 2.

Dicitur Piscator; quia in mari magno huius mundi magna ex parte piscatur homines, quia fur est, qui venit vt mactet & perdat: innumeros verò capit homines, quia eis proponit escam dulcem, voluptatem scilicet quâ homines capiuntur, non attendentes hamum latentem damnationis æternæ. Plato dixit malorum escam voluptatem; Et Architas Tarentinus aiebat (referente Cicerone) libidine dominante, temperantiæ nullum locum esse, nec in voluptatis regno virtutem posse consistere. Non solùm hâc escâ propositâ homines decipit, sed innumeris fallendi artibus vtitur, quibus miseros fallit homines, inter quas vna est quâ se versutum ostendit piscatorem: sicut enim astutus piscator cùm hamo cepit piscem grandem, non eum statim in terram extrahit, nec exasperat aut durâ manu tractat (si enim id ageret omnia rumperet piscis & liber abiret) sed ei blanditur, largam chordam concedit vt liberè per aquas vagetur; sic enim hamum omninò deglutit, & lassatur ac deficit, vt facilè in terram trahi possit: ita Dæmon calidissimus, misso ad te hamo cooperto voluptate aut gloria vana, te cepit & in graue peccatum impulit, quo admisso te tenet; sed ne ab eo discedas & vincula eius disrumpas, aliqua bona opera agere concedit, non vt te dimittat; sed vt securiùs teneat. Sic Herodem tenebat per adulterium, permittebat tamen vt Sanctum Ioannem Baptistam audiret, & eo audito multa faceret; veruntamen eum tandem impulit, vt ipsum S. Ioannem occideret, & demum in æternum periret. Decipit te incautum astutus Dæmon, permittens bona aliqua facere, quibus tibi securus videaris, & viam in cœlum agere te credas cùm in infernum properes, quoniam si lethali crimine aliquo teneris, omnia tibi inutilia erunt. Astutias huius inimici nullus enumerare valet: vnde apud Ecclesiasticum: *Astutias illius quis cognouit?* hâc igitur escâ

Dæmon dicitur Piscator animarum.

Plato.

Cic. de Senect.

Simile.

Matth. 6.

Ecclesiast. 1.

proposita, voluptate scilicet, superbia vana gloria, & alijs denique astutijs, tanquam laqueis, multos miserè capit, tanquam astutus piscator & illaqueat. De tali captura hominum tanquam piscium, habetur: *Sicut pisces capiuntur hamo, sic capiuntur homines in tempore malo*, hoc est (ait quidam Doctor) dum non captant opportunitatem benè merendi, & varijs, vanis vagisque intenti, Diabolus tanquam prædo, insidiator ac piscator animarum, bonique successus osor, retia expandit, adaptat hamum, & supinos ad seria animos, seriò captat. Sic Propheta Regius à Diabolo fuit inescatus & adhamatus, quia prætermissa & neglecta occasione temporis opportuni, loci & circunstantiarum, bellum aduersùs inimicos gerendi, eo tempore, quo solent Reges ad bella procedere, & remaneret in Hierusalem, ipse astutus Dæmon & piscator rete & hamum ei adaptauit, in talemque pertraxit perniciem, vt adulterium committeret & perpetraret homicidium; èn Diaboli piscatio: at cùm ipse Rex factorum pœniteret, misericordiam à Deo fuit consequutus, & sic Dęmon fuit deceptus.

Eccles. 9.

2 Reg. 11.

Christus est Piscator & quomodo. *Ioan. 10.*

Christus etiam Piscator est, sed alio sensu, venit enim in hunc mundum, vt homines piscaretur & ad se traheret, non in piscium interitum, sed vitam, vt apud S. Ioannem habetur: *Ego veni (ait) vt vitam habeant, & vt abundantiùs habeant*, vt relicta sensuali vita cœlestem viuant. Huic eximio optimoque hominum piscatori, esca deesse non potest, multò suauior illâ quam Dæmon proponit, ipsa enim delectatio est virtutis, & bonorum operum quæ in gratia fiunt, & tandem esca promissio æternorum bonorum. Sed quæso quis piscium si ratione vtitur (inquit Sanctus Ambrosius) piscari se permittet ab eo qui ei necem machinatur æternam, & eum fugiet qui vitam donat sine fine mansuram? An non intelligis ô homo, Dæmonem tibi carni escam proponere quam piscator pisci, vt eum capiat & interimat? es-ne adeò demens, qui si audieris, cibus hic veneno infectus est, nihilominùs illum sumas & manduces? an non sæpiùs audisti in delectatione sensuali, in rapta aliena substantia peccatum est, mors in olla hac est? vis absconditam in eo mortem tibi manifestam? audi Sapientem: *Homo per malitiam occidit animam suam.*

Lib. 5.

Sap. 16.

SECTIO III.

Dæmon vocatur Abadon, Malleus vniuersæ terræ & Princeps mundi.

APPELLATVR Abadon, Hebraïcè, *Apollyon* Græcè, id est exterminator vel exterminans, & exterminationis Dux, quia omnia exterminare posse videtur, & potissimùm homines, erga quos tanto odio afficitur, vt profectò nisi à Deo impediretur, eos exterminaret, & in interitum sempiternum duceret.

Dæmon vocatur Abadon, & cur.

Dicitur Malleus vniuersæ terræ apud Hieremiam *Quomodo*, inquit, *confractus & contritus est Malleus vniuersæ terræ?* sed à quo fuit ille Malleus confractus & contritus? ab ipso Christo qui proindè dicitur Adamas in Prophetia Amos: *Ecce Dominus stabat super murum litum, & in manu eius trulla cæmentarij*; Septuaginta transtulerunt: *Ecce vir stabat super murum adamantinum, & in manu eius adamas.* Ex communi itaque SS. Patrum interpretatione, Christus est ille lapis Adamas, quem vidit Amos Propheta, & quia indomabilis est, comparatur adamanti Indico & Arabico, qui si ponantur super incudem & grauibus validisque mallei ictibus feriantur, potiùs incus & malleus dissiliunt & franguntur, quàm ipsi conterantur, & proindè maximi sunt pretij: non verò comparatur Adamantibus Macedonico & Cyprio, qui non tantam habent duritiem, vt ex Xenocrate aduertit S. Hieronymus in præfatum Amos locum. Christus ergo vt indomabilis adamas confregit ac contriuit malleum vniuersæ terræ, hoc est Diabolum: quod expendens Origenes hæc habet: *In proditione saluatoris malleus Zabulon, id est Diabolus, malleator Iudas fuit, sed Christus confregit malleum in deserto cum tentatus Dæmonem prostrauit: contriuit autem penitùs in passione similiterque confringitur à nobis, cùm venimus ad Ecclesiam per fidem, conteritur autem cùm pia opera perficimus, iuxtà illud Apostoli ad Romanos: Deus autem conteret Sathan sub pedibus vestris*, hæc Origen. Ex qua quidem Origenis auctoritate, constat etiam iustos & sanctos, tanquam Adamantes solidissimos & fortissimos, posse quoque fultos diuina gratia Sathanam conterere: vnde de illis pariter eadem Amos authoritas à S. Hieronymo ibidem secundùm Anagogen exponitur; stat enim Dominus super ipsos sanctos, eos iustificans, protegens, defendens, quos tanquã murum validum statuit ad suæ Ecclesiæ de-

Hierem. 50. Dæmon dicitur malleus vniuersæ terræ.

Amos 7.

S. Hieron. in 7. Amos.

Hom. 3. super Hierem.

Rom. 16.

fensionem: *Quibus* (inquit S. Hieronymus) *donauit vt & ipsi adamantes vocarentur, & à nullo superari possent*, immò, vt dixit suprà Origenes, malleum vniuersæ terræ, hoc est ipsum Dæmonem superarent & confringerent, nec non etiam quoscumque impios & malleatores ipsos, contumelijs, rapina, odio, incitatione ad malum ferentes, côtererent, & magis ac magis polirentur, atque perficerentur.

Rom 8. Sicque cum Apostolo dicere possent: *Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio, an angustia*, &c.

Dæmon dicitur Princeps mundi Ioan. 14. Dicitur Princeps mundi à Christo: *Venit Princeps mundi huius, & in me non habet quidquam*, hoc est, Dęmon per se & suos ministros, est mortem meam machinatus, sed in me qui nullo sum peccato contaminatus, non habet quod possit tollere aut rapere; sicut in hominibus impijs habet animam quam rapit ducitque ad inferos. Eodem Principis mundi nomine, donatur iterum ab ipso Christo

Ioan. 12. apud S. Ioannem: *Nunc Princeps huius mundi eijcietur foras*, &c.

Ioan. 16. Et item, *Princeps huius mundi iam iudicatus est*. Fuit ille mundi Princeps, qui tyrannidem & principatum sibi vsurpauerat, iudicatus & foras eiectus, quando Christus Redemptor mundum vicit, & ipsius Dęmonis iugum à ceruicibus hominum sua cruce depulit, eosque ab eius captiuitate redemit. Sed quęrunt nonnulli quid propriè mundi nomine significetur, dum Diabolus Princeps mundi nuncupatur. Et

S. Basil. respondet S. Basilius in Homilia, cui titulus est: *Quod Deus non sit auctor malorum*, his verbis: *Idcircò Diabolus mundi Princeps appellatur quoniam circà terras est eius imperium*, &c. videtur mundum pro ipsa mundi fabrica ac machina accipere, atque sic docere Diabolum esse ipsius mundi Principem, & in eo circà terras dominari, atque principatum & tyrannidem habere; sed tamen ipsi machinæ mundi propriè loquendo non dominatur, at benè impijs hominibus qui in mundo habitant & flagitijs se se mancipant, peccatumque eis sicut seruis dominatur, iuxtà illud Christi apud S. Ioan-

Ioan. 8. nem: *Qui facit peccatum seruus est peccati*, & vt habet Apostolus:

2. Ad Tim. 2. *A Diabolo captiui tenentur ad ipsius voluntatem*, &c. Quo fit vt ipse

Iob 41 Dęmon dicatur à S. Iob: *Rex super omnes filios superbiæ*. His suffragatur S. August. dum metonymicè continentem mundum accipi putat, pro hominibus contentis. Dicuntur mundus, homines mundi incolæ & amatores, qui mundum & creaturas plusquam Deum diligunt, horum Princeps est Diabolus.

Aliqui reperiuntur qui putant, & non incongruè, Dæmonem dici mundi Principem à Christo propter idololatriam, in idolis enim

Psal. 95 totò orbe colebatur, iuxtà illud Psalmistæ; *Omnes Dij Gentium Dæmonia*; mundi igitur idola colentis Princeps erat. Hunc Principa-

tum vocat

tum vocat S. Cyrillus adulterinum: *Adulterinum* (inquit) *Diabolo principatus nomen est, non naturâ sed errantium prauitate perdurans, &c.* Lib.10.c.40.

Excutiamus itaque à ceruicibus nostris, Principis huius Tartareum iugum, imperiumque durissimum Pharaonis huius, qui luteis nos operibus dirisque sceleribus vrget ac premit: vnde Hieremias: *Seruietis Dijs alienis die ac nocte, qui non dabunt vobis requiem, &c.* In Hierem.6. quæ verba S. Hieronymus sic scribit: *Quicquid peccamus, quicquid die ac nocte facimus, & malorum operum perpetramus, imperium est Dæmonum, qui nunquam nobis dant requiem, sed semper impellunt delictis augere delicta, & cumulum facere peccatorum, &c.* En igitur principis huius imperium, illud est à nobis sedulò fugiendum & execrandum. S. Hieron.

SECTIO IV.

Dæmon Pirata nuncupatur, Tortor & Carnifex: impius, malus, nequissimus, malignus & inimicus.

DÆMON quoque Pirata vocatur, quia in mundo tanquam in mari magno, inter prædones & piratas principem locum obtinet, summâ namque attentione inuigilat, vt homines qui tanquam naues per illud discurrunt, capiat; tantoque maiori astu, quantò aliquem viderit pretiosioribus mercimonijs, hoc est virtutibus & meritis onustum. Dæmon vocatur Pirata.

Dicitur Tortor & Carnifex, quia nihil quærit aliud quàm vt sibi obsequentes torqueat, & hi miseri multùm in hoc sæculo patiuntur, & plura in futuro. Dæmon dicitur Tortor & Carnifex.

Vocatur etiam impius, malus, nequissimus, malignus & inimicus in Scriptura Sacra. Impius vt in historia Sancti Iob: *Terra data est in manus impij,* hoc est Dęmonis, vt Polichronius, Philippus Diaconus, Cajetanus, & Eusebius hunc Iobi locum exponentes sentiunt. Et iterum idem S. Iob: *Nunquid bonum tibi videtur, &c. & consilium impiornm adiuues?* Id est Dæmonum, iuxta Olympiodorum, & Philippum. Dæmon vocatur impius. Iob 9. Iob 10.

Malus dicitur absolutè per antonomasiam & cum emphasi à Christo Domino, non quòd naturâ malus sit, secundùm quam est Dei Dæmon vocatur malus.

creatura, sed quia est omnis malitiæ author, in se & hominibus, & est in sua malitia omnino obfirmatus & inflexibilis, atque etiam quia praua voluntate omnem malitiæ nequitiam continet. Vt sæpè annotauit S. Augustinus, sicut Deus dicitur absolutè qui est, aut ens, quia omnium entium rationes in se altissimè præhabet. Vnde Christus iterùm apud S. Matthæum ait: *Omnis qui audit verbum Regni & non intelligit, venit malus, & rapit quod seminatum est in corde ipsius,* id est, *venit Diabolus*, vt clariùs expressit S. Lucas. Et hinc liquet Dæmonem malum dici per antonomasiam; ita in oratione Dominica, *Sed libera nos à malo*, [a] id est à Diabolo, vt SS. Gregorius Nyssenus [b], & Chrysostomus [c] exponunt. Sicut namque Deus dicitur absolutè bonus per antonomasiam, vt aiebat Christus apud B. Marcum [d]: *Nemo bonus nisi solus Deus:* quia in seipso habet totius bonitatis rationem, quæ in creatura quauis reperitur, eminentiori & excellentiori modo: ita Diabolus absolutè vocatur malus, quia omnem malitiæ rationem, & quicquid noxium in quouis venenato crudelique animali reperitur, eminentius præhabet: & inde communiter Angelus malus dicitur; quod quidem nomen ratione officij sibi reuerà competit, quoniam malorum est denuntiator pessimus, quinimo effector iniquissimus, qui semper mala cogitat, suadet, efficit, & molitur. Qua etiam de causa ab Apostolo vocatur absolutè nequissimus, qui supremam nequitiæ cuiuslibet rationem præhabeat: & dat rationem S. Thomas in illum locum Apostoli; *Quia* (inquit) *quantò melior est Dæmon secundùm naturam, tantò quando conuertitur ad malum est peior & nequior.* Ob easdem rationes vocatur etiam in scriptura per antonomasiam, *malignus*, sic dicit S. Ioannes, *scribo vobis adolescentes quia vicistis malignum.* Congruè autem malignus dicitur, si rationem grammaticam quam S. Thomas & alij afferunt, consideres; quia malo igne est succensus, & succendens; succensus quidem non solùm igne infernali quo torquetur, verumetiam igne superbiæ. *Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper*; Inflammatus quoque igne inuidiæ & odij contra hominem: est etiam succendens, quia illomet igne totum mundum succendere nititur, igne (inquam) superbiæ, odij, luxuriæ, auaritiæ, &c. Hinc *totus mundus in maligno*, id est in malo igne succenso à Dæmone, *positus est.*

Insuper dicitur inimicus, & hostis, propter inimicitiam quam posuit in initio mundi inter Deum & hominem, & propter illam quam vsque modò, & cum ipso Deo & cum hominibus seruat, vt satis fusè hoc in tractatu ostendimus. De tali inimico loquebatur Regius Vates, dum dicebat: *Vsquequo exaltabitur inimicus meus?* Et iterùm;

S. August. — Matth. 13. — Luc. 8. — a Matth. 6. b Lib. de Orat. Dominic. c Homil. 20. in Matth. d Marci 10. — Dæmon vocatur nequissimus. — Ephes. 6. — Dæmon dicitur malignus. — 1. Ioan. 2. — Psalm. 73. — 1. Ioan. 5. — Dæmon est inimicus & hostis. — Psalm. 12.

Qui tribulant me inimici mei: ; Et alia similia quæ in ipso psalterio clarè leguntur. Ita Christus illum vocauit inimicum loquens de zizanijs in agro Patris familias, apud S. Matthæum; *Inimicus homo* (inquit) *hoc fecit.* Antiqui Timonem quendam hominum inimicum vocitarunt; at longè potiori titulo, Dæmon hoc nomine donari debet, cùm enim videt Deum ipsos homines amore prosequi, tanto maiori odio eos habet. Eò itaque solo quòd ipse Dęmon est inimicus noster, & se omni tempore talem exhibuit; & multorum ruinæ & perditionis causa fuit, toto conatu eius tentationibus & malis suggestionibus resistere debemus, eumque contemptui habere, id enim ægrè admodum fert, cùm sit superbus, & omnium superborum princeps. Quis quæso confidere vellet irreconciliabili inimico qui eius vitam & famam est machinatus? & quis nesciat Dæmonem esse huiusmodi inimico homine peiorem & ad nocendum potentiorem? Est igitur illi fortiter resistendum, iuxtà id quod habet S. Iacobus; *Resistite Diabolo, & fugiet à vobis.* Non oportet multa agere, sed tantùm resistere: & solâ resistentiâ ita eum superauit Christus, vt ad accipiendam fugam coëgerit. Et quæso quis posset nocere eis quos fugit? Alia in medium adferemus postea, aduersùs tentationes & vexationes diabolicas remedia. *Psalm. 26.* *Matth. 13.* *Iacob. 4.*

Tot & tanta alia sunt nomina ipsi Dæmoni conuenientia; vt non sine causa Poëta prudens, & post illum clarissimi viri, illi tribuerint nomina mille, mille nocendi artes: & in summa dicitur Spiritus mendax 3. Reg. 22. Spiritus seductor 1. ad Timoth. 4. Viarum insidiator vt habet S. Cyrillus, quia continuò nobis in via præsentis vitæ insidiatur, & hinc coluber in semita in scriptura appellatur. Deinde dicitur derisio Angelorum Dei, spurcitia iustorum, Princeps inferorum, &c. Et quia maximè habet in votis vt homines ruant in interitum, vocatur Princeps perditionis, inquinatus, inuidus, perditor infidus, pessimus; & in Sacra Scriptura vocatur Spiritus erroris, vertiginis, mendacij, nequam, diuinationis, blasphemiæ, tumoris, immundus, fornicationis, & huiusmodi: quibus nominibus vitiosi eius naturæ mores haud obscurè deprehenduntur. Hæc igitur videntur præcipua Dæmonis nomina cum his quatuor quę consultò iam in medium adduximus, cap. 4. Sect. 1. huius tractatus, & quæ per totum illum tractatum sparsa sunt; Et illa nomina, vt iam monuimus, maximè ei competunt, siue ad eius designandas proprietates, siue quia idolorum nomina in quibus, aut sub quibus se se exhibuit adorandum, vsurpauit: vel etiam quia sub diuersis animalium aut aliarum rerum figuris apparuit. Hęc igitur sufficiant.

CAPVT XII.

De armis ſpiritualibus & medijs, nobis ad aſtutias, tentationes & ſuggeſtiones Dæmonum propulſandas, neceſſarijs.

1. *Reg.* 1. VIDENS Dauid, Regem Saül, Principem Ionatham, & inclytos Iſraël, ſagittis Philiſtinorum vulneratos, cecidiſſe in montibus Gelboe; ſtatim initio regni ſui pręcepit filijs Iſraël vt addiſcerent artem ſagittandi, quâ ſe poſſent ab acutis Philiſtinorum ſagittis protueri. Omnes homines incipientes ab Adamo, venenatis Dæmonum ſagittis vulnerati cadebant; & ideò Chriſtus Dauid myſticus, initio regni ſui & prędicationis Euangelij, artem ſagittandi nos edocere voluit, per quam verſutiſſimorum illorum telis & tentationibus atque ſuggeſtionibus, reſiſtere poſſemus. Id autem præſtare incepit, dum in deſertum à Spiritu Sancto ductus, vt in præcedentibus dictum eſt, inſtruxit & informauit nos, qualiter muniri debeamus, vt ſagittarum vim tantorum inimicorum valeamus infirmare, & vt ait Sanctus Chryſologus: *Vbi, & quando, quomodo, & quibus armis, confligendum ſit, nobis triumphali conſtitutione ſignauit.* (*Serm.* 12.) Et Sanctus Chryſoſtomus, docet Euangeliſtam ſtatim in principio curaſſe exprimere arma quibus Chriſtus munitus inceſſit, vt ad eadem reſumenda nos excitaret; ad victoriam namque reportandam ſummè conducunt arma opportuna, quibus ipſi Dæmones fugantur. (*Hom.* 13. *in Matth.*) Dicendum ergo pręſenti capite, de armis illis ſpiritualibus atque remedijs, aduersùs eorum tentationes & ſuggeſtiones, necnon ad illos fugandos; Et capite 14. de ijſdem armis & remedijs alijſque nonnullis dicendum erit, inquantùm à Chriſto & ab Eccleſia aſſignantur, ad eoſdem expellendos à corporibus humanis, & quędam exempla ſubijciemus.

Arma ſpiritualia contra Dæmones.

SECTIO I.

De assistentia spiritus Sancti, atque de ieiunio & oratione, ad Diabolicas suggestiones & tentationes propulsandas.

DVM Dæmon est in deserto Christum aggressus, vt anteà diximus, duobus potissimùm armorum generibus, ipse Christus se muniuit & armauit; vnum est ex parte Dei, assistentia scilicet Spiritus Sancti, eius virtus & fauor, nam ab eo ductus est; alterum: ex parte sui, validum scilicet asperumque ieiunium. Ita si cum vincere exoptemus, duo illa armorum genera, præ reliquis sunt nobis valdè necessaria; his enim facilè poterimus illum superare, & maximè quia iam est à Christo superatus.

Quod primò ad Spiritus Sancti assistentiam spectat; certissimum est illam nobis multùm esse necessariam, nam nisi eius motu, impulsu, fauore, ac virtute tanquam armis spiritualibus validissimis muniamur, & in bello nostro aduersùs versutissimi hostis insidias, tentandi artes & fallacias nobis adsit, indubiè victoriam haud consequemur, & filiorum Dei consortio nequaquam aggregabimur, nam solùm iuxtà illud Sancti Pauli: *Qui spiritu Dei aguntur hi sunt Filij Dei,* Spiritus enim Sanctus est qui viuificat, roborat, vires suggerit, & confortat. Fuit Pelagianorum precipua hæresis asserentium hominem posse omnes Diaboli incursus viribus proprijs superare, absque peculiari Spiritus Sancti fauore, vt sæpè referunt Sancti Patres: Et notanter S. Augustinus, cuius præcipuum institutum fuit hunc errorem reuincere, & Sanctus Hieronymus peculiaribus libris contra Pelagianos editis. Nobis autem tanquam certissimum Catholicæ fidei dogma supponendum, est primum armorum genus, quo nos oportet muniri ad Dæmonem vincendum esse diuinum fauorem & gratiam, quam propterea (inquit S. Basilius) die ac nocte implorare debemus, orantes & dicentes: *Deus in adiutorium meum intende.* Ipse Sanctus quasdam Homilias de Baptismo edidit, in quibus multa scitu digna explicat de ipso Baptismo & eius effectu; quoniam autem notum est Diabolum statim mouere bellum contra baptizatos, aliam subdit Homiliam cui titulum posuit, quòd sine diuina virtute & gratia nullus possit resistere Sathanæ; vnde & ita incipit:

Spiritu Sancti assistentia aduersùs Dæmones. *Rom. 8.* *S. Aug.* *S. Hieron.* *Hom. de Baptismo, pag. 130.*

Habetur pag. 253. *Quibus inest diuina lex non atramento, & litteris inscripta, sed Spiritu Dei viuentis, nec tabulis lapideis impressa, sed tabulis cordis carnalibus insita, illi mentis oculi illuminati exactè sciunt, quàm impossibile sit proprijs viribus offendicula versuti hostis vincere, nisi insuperabilis potentia Dei succurrat. Qui Verbi Dei honore cumulati non sunt, ij frustra inflati, libero se putant arbitrio peccati occasiones inanire posse, &c.* Vt hanc doctrinam S. ille Basilius confirmet, varia Scripturæ Sacræ loca in medium adducit, & primò ex Psalmis; Vates enim Regius de viro iusto dicturus quòd esset Diaboli impugnationes superaturus ait: *Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem*, supponit prius illum munitum diuino adiutorio & cœlesti Spiritus Sancti protectione: *Qui habitat*, inquit, *in adiutorio altissimi; in protectione Dei cœli commorabitur.* Impossibile namque est (inquit Sanctus Basilius) ambulare super aspidem & basiliscum, & conculcare leonem, & draconem, ei qui non prius seipsum quatenus homini possibile est, repurgauit, vt possit corroborari ab eo qui Apostolis dixit: *Ecce dedi vobis potestatem calcandi suprà serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici.* Si humana natura extrà Spiritus Sancti panopliam, Diaboli insidijs resistere posset, vtique ab Apostolo dictum non esset: *Deus autem pacis conterat Sathanam sub pedibus vestris velociter.* Itaque qui diuinæ gloriæ (inquit idem S. Basilius) particeps esse cupit, opus habet vt ex omni corde ac virtute, noctes ac dies diuinæ potentiæ auxilium ambiat, & eius gratiæ fauorem imploret, si cum Dæmone congressurus, victoriam reportare exoptet.

Psalm. 90. Luc. 10. Rom. 16.

Ieiunium valdè vtile contra Dæmonū tentationes.

Quoad secundum videlicet ieiunium; illud quoque valdè vtile, immò & necessarium videtur, ad tantos hostes nostros vincendos, nam si illo eoque valido & aspero tanquam fortissimo armorum genere, se muniuit cum Dæmone congressurus, licet iam ex parte Dei munitus esset ad pugnam, Spiritus Sancti donis; quis nostrum aduersùs fortissimum illum hostem, se victoriam reportaturum sperat, nisi eodem armorum genere munitus? Aduerte tamen ipsum ad victoriā de tali hoste reportandam ieiunio non indiguisse, illud nihilominus præmittere voluisse vt nos instrueret illo quoque muniri debere, si pariter deuincere illum cupiamus. Hinc Sanctus Ambrosius: *Christus sanè (inquit) non egebat ieiunio ad vincendum, & nihilominus illud arripuit vt prius ostenderet opere quod postea docturus erat sermone.* Et hinc apud S. Lucam aiebat: *Cauete ne grauetur cor vestrum in vino & crapula;* vtque nos instrueret ad victoriam comparandam, esse quidem in primis necessarium Spiritus Sancti fauorem, sed oportere etiam adhibere mortificationes & pœnitentiæ opera, quis

Lib. 4. in Luc. Luc. 21.

bus carnem nostram subijciamus: *Ieiunans* (inquit Origenes) *vincit, & vt tu scias huiusmodi genus Dæmoniorum, ieiunijs & orationibus superandum, iuxta id S. Matthæi, hoc genus Dæmoniorum non eijcitur nisi in oratione & ieiunio.* Vnde Sanctus Paulus: *Cum infirmor*, per ieiunium & carnis mortificationem: *Tunc fortior sum & potens*, supple ad Dæmones superandos; cùm enim illi oblectentur crapulâ & otio corporis, vim ieiunij valdè metuunt; ipso enim eorum vincuntur tentamenta, prosternuntur vitia, & caro humiliatur, vt ait Sanctus Isidorus. Quod considerantes plurimi Sancti viri, carnem suam acerbis ieiunijs macerare consueuerunt, planè agnoscentes illud armorum genus esse inimicis inuisibilibus terribile, eosque in fugam conuertere. Præ reliquis sit exemplum de S. Antonio, vt de illo refert S. Athanasius; postquam enim ille, gratiæ diuinæ fauore se munitum confidebat, & carnem suam multâ abstinentiâ, vigilijs & mortificationibus, penè confecerat; omnes tenebrarum Principes ad bellum prouocabat, quos magnæ contumeliæ verbis prosequebatur, eos vocans viles, infirmos, inertes, & totiùs potentiæ expertes.

Origenes. *Matth. 17.* *2. Cor. 12.* *S. Isidorus.* *S. Athan. in vita S. Anto.*

Quoniam autem est ieiunium orationi annectendum, iuxtà allatam Saluatoris sententiam apud Sanctum Matthæum: ideò ad arma spiritualia quibus vincuntur & pelluntur Dæmones, venit nunc addenda ipsa Oratio, tanquam aduersùs illorum impetus, præsentissimum remedium à Christo ipso præscriptum, apud S. Marcum: *Vigilate & orate ne intretis in tentationem*: Eodem remedio vtebatur Apostolus dum dicebat, *datus est mihi stimulus carnis meæ Angelus Sathanæ qui me colaphizet, propter quod ter Dominum rogaui vt discederet à me, & dixit mihi sufficit tibi gratia mea,* quibus verbis ostendit Apostolus maximè in tentatione, ad gratiæ Dei thronum esse recurrendum, vt dignetur illam nobis illo tempore largiri, & suo benigno auxiliari præsidio. Et vt nostra exaudiatur oratio, debet esse feruens ac frequens, cùm ipsum Apostolum videamus ter Dominum rogasse, hoc est frequenter & instanter, ternarius enim numerus est perfectus. Et forsitan triplici oratione se volebat in suo certamine munire, cùm sciret Christum etiam oratione ter repetitâ, ante certamen passionis se præmunire voluisse: *Et factus in agonia prolixiùs orabat. Et factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram*; & Angelus eum confortauit. Profectò qui tali oratione ante certamen quatenus homo erat, se muniuit, apertè instruit, quo affectu debeat vnusquisque Spiritus Sancti gratiam & fauorem implorare, procurare & quærere, cùm Dæmone congressurus. Debemus quoque in nostra oratione perseuerare, nec desistere, quousque

Oratio annectenda ieiunio aduersus Dæmonum tentationes. *Marci 14.* *2. Cor. 12.* *Luca 22.*

que ab illis tentationibus nos esse liberos animaduerterimus, exẽplo Abrahæ, qui à mane ad vesperam importunas volucres flagello abigebat, nam quæ sunt quæso tentationes nisi quasi aues importunæ quæ ad committenda peccata nos inducunt? Itaque orationis flagello illas abigere & fugare debemus. Mulier etiam Chananæa quæ
Matth. 15. Christum pro Dæmoniaca filia sua precabatur, vt refert S. Matthæus, fit nobis in Dæmonum tentationibus & vexationibus perseuerantis orationis exemplum, illa quippè suam est prosequuta orationem, quousque ab eo audiret: *O mulier magna est fides tua, fiat tibi sicut vis.*

Aduerte porrò modum vincendi Dæmonum tentationes, eosque per orationem à nobis abigendi, fundari in communi lege orationum, maximè in promissione Christi, multis in locis, quas reliquit Deus vt remedium vniuersale hominum, non solùm ad bona quæcumque obtinenda, verùm & ad omnia propulsanda mala, inter quæ mala annumerari debent Dæmones & eorum tentationes & infestationes: vnde quando Christus docuit nos orare, & quid petere debeamus, iussit precari vt non solùm non ingrediamur in tentationem, sed vt liberet nos à malo, id est Diabolo, vt omnes Græci S. Nyssenus, S. Cyrillus, Euthymius, S. Chysostomus, Theophylactus, & alij nonnulli exponunt, verumetiam & ex Latinis S. Ambrosius, Cassianus, &c. Opportunum quoque maximè est, contra maligni spiritus tentationes & prauas suggestiones, ad manum habere iaculatorias orationes è scripturis depromptas, quibus velociter conteratur Sathanas sub pedibus nostris. Hęc sunt eloquia breuiter ciaculata
Psal. 118. à cordis nostri arcu & pharetra, de quibus Psaltes ait: *In corde meo abscondi eloquia tua, vt non peccem tibi.* Si ergo vana gloria inflat;
Psalm. 113. ora, & lege: *Non nobis Domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam.*
Psalm. 50. Si suspicio praua aut suggestio immunda te premit, ora & lege: *Cor mundum crea in me Deus, &c.* Si caro aut carnalis cogitatio stimulat,
Psalm. 118. ora & lege: *Confige timore tuo carnes meas, &c.* Si impatientia incurrit & tè conturbat, ora & lege; da patientiam Domine & pacem seruo tuo, ne perdam coronam animæ meæ, quia dixisti: *In patien-*
Luc 21. *tia vestra possidebitis animas vestras:* Si affectus rerum temporalium
Psalm. 118. occurrat, ora & lege: *Inclina cor meum Deus in testimonia tua, & non in auaritiam:* Si cibus & potus te tentant, ora & lege; *Non est re-*
Rom. 14. *gnum Dei esca & potus, sed gaudium & pax in Spiritu Sancto:* Si
Psalm. 118. acedia impugnat, ora & lege: *Dormitauit anima mea præ tædio, confirma me in verbis tuis:* Si torpor aliquis aut tristitia aliqua praua te
Psalm. 50. vexat, ora & lege: *Redde mihi lætitiam salutaris tui, &c.* Si sentias Dæmonem te suggestionibus suis à Domino tuo velle auertere & auellere,

auellere; ora & lege: *Mihi adhærere Deo bonum est, & ponere in Domino spem meam.* Et denique contrà quodlibet mortale peccatum dic: *Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte; ne quando dicat inimicus meus, præualui aduersùs eum.* Psalm. 72. Psalm. 12.

SECTIO II.

Ad vitandas etiam Dæmonum tentationes & suggestiones, multùm prosunt Crux Christi & eius vulnera.

INTER potissima remedia & arma spiritualia, quibus Dæmones pelluntur, & eorum malignis suggestionibus occurritur, est Crux Christi, Crux inquam, id est effigies Crucis; nam particulæ ligni sanctissimi cui Christus Dominus affixus est, & nostram salutem est operatus, ad reliquiarum vsum spectant, vsus verò effigiei Crucis siue formetur in aëre, siue in materia solida & permanenti, siue in plano depingatur, ad Dęmones arcendos & eorum tentationes superandas, semper apud Catholicos valdè efficax fuit, vt exemplis à nobis afferendis, vbi de tali efficacia posteà dicemus Cap. XIIII. Sect. II. Christi Cruce vitantur Dæmones tentationes. Cap. 14. de Dæmoniacis.

Porro Crucis quæ in aëre formatur, & est transiens duplex est vsus; prior quando homines sibi imprimunt eam, vt cùm frontem, pectus vel os Cruce munimus; posterior, quando alijs Crucem affigimus, vt in administratione Sacramentorum contingit, & quando ab Episcopis aut Sacerdotibus benedictio datur; vterque modus antiquissimus est, & magno præsidio semper fuit aduersùs Dæmones. Hinc S. Ephrem a asserit Crucem esse insuperabilem Christianorum armaturam. Origines b eiusdem est sententiæ: *Timor & tremor* (inquit) *cadunt super Dæmones, cùm signum in nobis viderunt Crucis fideliter fixum.* Idem c alibi sic habet: *Immortale labarum* (Crucem) *portemus in frontibus nostris, cùm Dæmones hoc viderint contremiscent, qui aurata Capitolia non timent.* Sanctus Augustinus ad Catechumenos, docet, idcircò eos Cruce signari, vt Dęmonibus sint terrori. Sanctus Athanasius in vita S. Antonij, narrat Sanctum illum virum iussisse solo Crucis signo contra omnes terrores, securos esse Monachos. Et non mirum si signo Crucis probi viri, à Dæmonum terroribus securi fieri & esse possunt, cùm id quoque

a De pœnit. cap. 3.
b Hom. 6. in 5. cap. Exod.
c Idem Hom. 8. ad diuersos.
S. August.
S. Athan. in vita S. Antonij.

impijs quandoque acciderit: Refert enim Gregorius Nazian. & alij Patres, Iulianum Apostatam territum aspectu Dæmonum, effinxisse signum Crucis Christi, statimque Dæmones disparuisse: vnde ob tantam signi Sanctæ Crucis efficaciam & virtutem S. Chrysost. docet Crucem internas passiones ac Diabolicas suggestiones imminuere. Et S. Cyrillus Hierosol. solebat fideles sic exhortari: *Non pudeat* (inquit) *vos Christum Crucifixum confiteri, sed in fronte confidenter signum Crucis digitis imprimatur, & in alijs omnibus Cruce fiat, in panibus comedendis, & in poculis bibendis, & in egressu & ingressu, ante somnum, recumbendo & surgendo, eundo, & quiescendo.* Similia ferè Terull. *Ad omnem progressum,* inquit, *ex consuetudine Ecclesiæ, atque promotum ad omnē aditum, exitum, vestitum, & calceatum, ad lauacra, ad mensas, ad lumina, ad cubilia, ad sedilia, quæcumque nos conuersatio exercet, frontem Crucis signaculo terimus.* Et non mirum si exosam habeant Crucem Dæmones, & signo eiusdem facto præ horrore fugiant, & interdum nos tentare desinant, nam tale obiectum eos contristat, illis horrorem incutit, eorumque vires labefactat, dum enim vident Crucem (ait S. Cyrillus) recordantur Crucifixi, metuunt eum qui contriuit capita Draconis, & homines ab eius potestate eripuit. Hoc autem crucis signo fugari Dæmones, veteres Prophetæ significabant, dum baculo armati incedebant, vt Cassianus [a] clarè ostendit; obseruans enim veteres illos Prophetas baculum portare solitos exemplo Elizæi [b] in libris Regum, subdit: *Cuius gestatio spiritualiter monet nunquam debere eos inter tot oblatrantes vitiorum canes, & inuisibiles spiritualium nequitiarum bestias, inermes incedere, sed irruentes eas retundere Crucis signaculo, ac longiùs propulsare.*

Orat. 3. contra Iulianum Apostat. — *Hom. 11. in Matth.* — *Cathec. 9.* — *Lib. de Corona militis cap. 3.* — *Loco citato.* — a *Lib. 1 de habitu Monach. cap. 9.* — b *4. Reg. 9.*

Cur Dæmones ad Crucis signum fugiant.

Si autem quærat quis quæ causa sit cur Dæmones ad Crucis signum fugiant. Respondent Doctores communiter, quia quædam virtus ad eos fugandos est illi signo impressa; vel quia tanquam Dei instrumentum assumitur, quod Deus ex se atque opere operato (vt in scholis loquuntur) valere vult ad illos profligandos; & licèt hanc sententiam non omnes sequantur, est tamen admodum verisimilis: Nam sicut res odiosas & inuisas detestamur & fugimus, ita illi Crucem, cuius virtute eorum vires franguntur & regnum euertitur: *Christus* (inquit S. Paulus) *Chirographum decreti quod erat contrarium nobis, tulit de medio, affigens illud cruci, expolians principatus & potestates, traduxit palam confidenter, triumphans illos in semetipso;* quià vt canis baculum quo percussus est, detestatur; ita Dæmones Crucem abhorrent, & incredibile est quantum sit eorum odium erga ipsam, norunt enim fructum maximum quem ex signo hoc memo-

Ad Coll. 2.

riali Passionis Christi fideles carpere possunt; quo fit vt in prouerbium abierit de his qui res sibi exosas auersantur: *Fugiunt eas sicut Diabolus crucem*. Hoc expertus est S. Antonius, vt docet S. Hieronymus; is enim sanctâ cruce armatus, fuit omnibus nequam spiritibus terribilis. Eandem etiam vim crucis expertus est Gregorius Neocæsariensis, quem sępè contrà Dęmones his armis pugnasse testatur S. Gregorius Nyssenus in eius vita. *S. Hieron. in vita Pauli.*

Lucianus Atheïsta & omnis religionis irrisor tradit Eucratem dignum fide virum, cùm annulum accepisset ex ferro ex quadam cruce facto, aduersus spiritum nequam fuisse securum. Itaque (inquit Baronius) quemadmodum Iudæi exorcistæ licèt in Iesum Christum non crederent, tamen quòd scirent à Paulo & alijs Christianis in nomine Iesu pelli Dæmones, & ipsi eodem nomine ad dimouendum eos vtebantur. Ita Magi quod à Christianis fœliciter factitari videbant, nimirum crucis virtute eos Dæmonibus imperare; & ipsi ad coërcendos, cùm opus esset, impetus Dæmonum, signo crucis vti voluerunt. Sicut ergo paruuli dum vident canem latrantem, ad patris brachia recurrunt, & eius auxilium implorant; sic dum contra te Dæmon latrat, (quem cani post hac comparabimus) & insultare ac mordere conatur, curre in spiritu ad Crucem Saluatoris, & ad Christum crucifixum dicens; *Per Crucem Sanctam tuam de inimicis nostris libera nos Deus noster*. Qui olim percussi erant ab ignitis serpentibus, aspicientes in serpentem æneum in deserto eleuatum sanabantur: ita à morsu & suggestionibus venenati serpentis infernalis, sanabimur si Christum crucifixum, cuius serpens ille æneus figura erat, aspiciamus. De quo etiam illud intelligi potest quod habet Isaïas; *Leuate signum super montem caliginosum*, hoc est crucem contra Diabolum, qui mons est caliginosus ac tenebrosus ob superbiam & alia scelera; & quia etiam caliginoso inferni igne torquetur. Vellem igitur omnes aurea illa verba Thomæ à Kempis in memoriam reuocare, qui ad Nouitios sic habet. Plantate in hortulo memoriæ vestræ arborem Sanctæ Crucis, contra omnes mortiferas Diaboli suggestiones medicinam virtuosam proferentem: huius enim nobilissimæ arboris radix est humilitas & paupertas, cortex labor & pœnitentia, rami misericordia & iustitia, folia veritas & doctrina, flores honestas & pudicitia, odor sobrietas & abstinentia, pulchritudo castitas & obedientia, splendor fides recta, & spes firma; fortitudo magnanimitas & patientia, longitudo longanimitas & perseuerantia, latitudo benignitas & concordantia, altitudo charitas & sapientia, dulcedo amor & lætitia, fructus salus & vita æterna; Nulla sylua talem pro-

Anno Christi 60.

Num 21.

Isaie. 13.

Sermo 10 ad Nouitios p. 3. Multus Crucis encomium.

fert frondē, flore, germine, nulla arbor tantam vim habet pro omnis languoris medicamine. Hæc est arbor fœcundissima super omnes arbores Paradisi benedicta, ramis pulcherrimis extenta, folijs virentibus ornata, fructibus vberrimis per mundum dilatata, altitudine tangens cœlos; profunditate penetrans inferos, latitudine ambiens montes & colles, magnitudine implens orbem terrarum, fortitudine vincens impios Reges, & fidei persecutores, pietate attrahens debiles, suauitate sanans peccatores. Hæc est vitis Deifera, oliua fructifera, dulcis ficulnea foris aspera, intus mellisflua in domo Dei plantata, in humilitate radicata, in patientia probata, in obedientia consummata, in charitate confirmata: hæc est palma Deifera, per quam & in qua de omnibus hostibus nostris, Carne, Mundo, Sathana, trophęa referimus. *Hucusque à Kempu.*

Christi vulnera aduersùs Dęmonum tentationes multùm prosunt

Non solùm autem Crux Christi præsentissimum est aduersus Diabolicas tentationes remedium, verumetiam eius vulnera; nam sicut lepores, & alia animalia à venatoribus agitata, ad sua recurrunt latibula; sic tu contrà retia insidiantis Sathanæ, tutum habes refugium ad ipsa Saluatoris nostri vulnera: *Petra refugium Herinacijs*, inquit Vates Regius. Illa mystica petra Christus, est refugium opportunum his qui tanquam herinacij aut lepores timidi, fugiunt venatorem illum animarum, scilicet Diabolum eas insequentem, vt rapiat & perdat. Hęc petra habet foramina, videlicet sacra vulnera, in quibus ipsas fugientes animas abscondat & tueatur. Hoc saluberrimum remedium præscribit S. August. potissimum in Manuali: *Cùm me pulsat*, inquit, *aliqua turpis cogitatio, recurro ad vulnera Domini mei Iesu Christi, & ad viscera misericordiæ eius, nec alibi efficacius remedium reperio.* Et Sanctus Bernardus Sermone de Quadruplici debito: *Non est*, inquit, *quod vobis, vel pro vobus, timeam à viribus Sathanæ & ministrorum eius, cùm nouerim illius fortitudinem, per redemptoris vulnera traductam & deductam in nihilum.*

Psalm. 103.

Cap. 22. & 23. tom. 9.

S. Bernard.

SECTIO III.

Sanctæ Reliquiæ, & res aliæ sacratæ aut benedictæ, præsentissimum sunt aduersùs Dæmonum suggestiones, & vexationes remedium, eosque fugant.

IAm supradictum est Sanctæ Crucis cui Christus affixus est particulas, ad res Sacras, seu ad Sanctarum Reliquiarum vsum spectare, sicut si eius effigies in materia sit solida & permanente, referri potest ad vsum imaginum. De illis ergo particulis ad Sanctas Reliquias spectantibus, sicut de ipsis Sanctorum Reliquijs, & alijs rebus Sacris, hic sermonem instituimus; dicimusque nullum esse aduersùs Dæmones, & eorum tentationes præsentiùs remedium, quàm res illas Sacras, nempè aliquam veræ Crucis (vt aiunt) particulam, aut res alias Sacras, cuiusmodi sunt Sanctæ Reliquiæ, secum deferre; has enim mirum in modum fugit Dæmon, teste Sancto Hieronymo contrà Vigilantium, & Crucis effigies illi vires infringit.

> Reliquiæ Sanctorum sunt aduersùs Dæmonum tentationes Diabolicas remedium.
>
> S. Hieron.

Quod igitur primò ad Sanctorum Reliquias spectat; de munimine aduersùs Dæmones per illas euentum celebrem narrat Theodoretus in Historia Sanctorum Patrum [a] vt videre est apud Baronium [b]: Execrandus Marcio, inquit Theodoretus, multas spinas impietatis seminauit in regione vrbis Cyri; eas cùm conarer euellere radicitus, noctu venit quidam Dæmon exitialis, clamans, & linguâ vtens Syriacâ, cur, inquiens, bellum geris cum Marcione? cur hanc pugnam aduersùs eum suscipis? quânam is te vnquam affecit molestia? desine belligerare, desine à maleuolentia, aut disces experientiâ quantum bonum sit quies; scias quòd te iampridem confodissem, nisi chorum Martyrum te custodientem vidissem cum Iacobo, Hæc ego audiui, & dixi cuidam ex familiaribus qui propè me dormiebat, audis, inquam, quæ dicuntur? ille verò, omnia, inquit, audiui, & cùm vellem surgere, & respicere, & scire quis loqueretur, tuâ causâ quieui, quia te putarem quiescere; ambo itaque surgentes respeximus, neque vllum qui moueretur vidimus, nec qui loqueretur, audiuimus. Illa verba alij quoque qui nobiscum habitabant audierunt. Intellexi igitur quod Martyrum quidem chorum dicebat lecythum olei martyrum, qui cùm à multis Martyribus collectam haberet benedictionem, pendebat in meo lecto: sub meo autem ca-

> a *Cap* 21.
>
> b *Tom. 5. hist. Eccles. circa annum Dom.* 424.

pite erat magni Iacobi vetus amictus, qui quouis claustro adamantino fuit mihi quoque validior. *Hucusque Theodoretus.* Hâc ergo Historiâ & alijs quas breuitatis causâ omitto, manifestè constat Dæmones Reliquijs visis exhorrescere & tristari, immò multò plus (inquiunt nonnulli) quàm nos si Dæmonia videremus in forma horribili, & proinde fugam arriperemus; non valentes eorum præsentiam ferre. Quòd si rationem talis fugæ Dæmonum inquiras, dicimus id prouenire ex odio & inuidia aduersùs Sanctos, qui occupant cœlestes sedes quas ipsi perdiderunt; & quia ipsi Sancti, & non illi, à Christo Redempti sunt, & eis sunt molesti, illosque superant & confundunt. Naturale est omnibus, quorum odio ac inuidia flagrant, eorum neque aspectum ferre, neque præsentiam, eorum detestari mores, filios, amicos, immò etiam imagines; & quicquid ad eos attinet eis graue est, molestum est, tortura est: at Dæmones odio & inuidia Sanctos homines prosequuntur; itaque non mirum si eorum reliquias, vestes, imagines, &c. detestentur, & eorum fugiant præsentiam.

Dæmones horrent & fugiunt Sanctorum Reliquias, & ad quid.

Prætereà solent nonnulli, & maximè improbi, detestari eos quanquam defunctos, cum quibus in eorum vita graues inimicitias exercuerunt, aut à quibus iniurias perpessi sunt; sed Dæmones multa passi sunt à sanctis viris, & ab illis victi, superati, & neglectui sunt habiti: cùm igitur nequissimi sint, & iniuriarum haud immemores, nullum dubium esse potest quin semper odio plusquam Vatiniano, sanctos illos quanquam mortuos prosequantur, eorumque reliquias cum molestia sustineant, & adesse reformident in eorum præsentia, & maximè quia Deo eas protegente, non audent nec possunt disperdere, quanquam bene vellent. Denique agnoscunt ipsi Dæmones Deum suos dilexisse sanctos dum viuerent, & non minori dilectione post illorum mortem illos prosequi; & proindè illorum inanimata corpora & reliquias tanquam chara pignora æstimare, & magnalia per illas operari; & ideò vix credibile est, quantum eas execrentur & fugiant. Confirmatur ex eo quod S. Chrysostomus docet ipsos Dæmones vbi coronatorum Martyrum viderent corpora posita, longè illico à conspectu illorum pauidos fugisse & absiliisse. Ex quibus omnibus liquet sacras illas sanctorum Reliquias in summo honore habendas esse, vt pulchrè exprimit Gennadius de Ecclesiasticis dogmatibus; *Sanctorum corpora* (inquit) *& præcipuè Beatorum Martyrum reliquias, perindè ac si Christi membra, sincerissimè honoranda, & basilicas eorum nominibus appellatas, veluti loca sancta diuino cultui mancipata, affectu piissimo & deuotione fidelissimâ adeundas credimus. Si quis contrà hanc sententiam venerit, Eunomianus, &*

Hom. 7. de 7. Machab.

Gennadius.

Vigilantianus creditur. Et hinc multi Ecclesiæ Fideles longas & difficiles peregrinationes ad Sanctorum Reliquias suscepere; *Quia*, inquit B. Chrysostomus, *à Martyribus miracula eduntur, magna affatim ad illos multitudo affluit.* Adde, quòd ipsas sanctas Reliquias, studiosè & magnâ diligentiâ, tanquam maximos thesauros quæsierunt, & ijs in locis vbi conseruabantur, sua selegerunt sepulchra. S. Chrysost.

Quod ad res sacratas & benedictas ab Episcopis aut sacerdotibus attinet; ipsæ sunt pariter medium valdè efficax ad fugandos Dæmones, & eorum malignas suggestiones declinandas, & vt ab eorum infestationibus liberemur. Et primò aqua lustralis seu benedicta, atque sal exorcizatum, & ipsi aquæ benedictæ mixtum, vt clarum erit legenti formulas benedictionum quibus vtitur Ecclesia: nam in aquæ benedictione aut sacratione sic orat Ecclesia. *Deus qui ad salutem humani generis, maxima quæque Sacramenta in aquarum substantia condidisti; adesto propitius inuocationibus nostris, & elemento huic multimodis purificationibus præparato, virtutem tuæ benedictionis infunde: vt creatura tua mysterijs tuis seruiens, ad abigendos Dæmones, morbosque pellendos diuinæ gratiæ sumat effectum, &c.* Et in benedictione salis hâc formulâ vtitur. *Omnipotens æterne Deus, immensam clementiam tuam humiliter imploramus, vt hanc creaturam salis, quam in vsum generis humani tribuisti, benedicere & sanctificare digneris, vt sit omnibus sumentibus sanitas animæ & corporis, & quidquid ex eo tactum vel aspersum fuerit, careat omni immunditiâ, omnique impugnatione spiritualis nequitiæ. Per Dominum nostrum, &c.* Et in oratione post commixtionem salis & aquæ, habetur; *Vt vbicumque fuerit aspersa* (aqua benedicta) *per inuocationem sancti nominis tui, omnis infestatio immundi spiritus abigatur, terrorque venenosi serpentis procul pellatur &c. Per Dominum, &c.* Hę Sanctæ Ecclesiæ Orationes à Sanctis Patribus probatæ sunt; S. enim Dionysius de Ecclesiastica Hierarchia dicit aquam sacris inuocationibus consecrari. S. Cyrillus docet simplicem aquam fieri benedictam, inuocatione Dei. S. Ambrosius, lib. de his qui mysterijs initiantur, docet aquam nisi signo Crucis priùs sacretur nullum habere vsum in Ecclesia. Ita multi Patres aquę benedictæ meminerunt, vt Epiphanius, Theodoretus, Augustinus, &c. Hos autem aquę benedictę effectus in illa formula contentos & præscriptos, confirmant exempla sequentia. Metaphrastes in vita S. viri Theodori Siceorum Archimandritę, narrat de domo cuiusdam quæ à Dęmonibus vexabatur, & dum prandium sumerent domestici, vel cœnarent, lapides super mensas iaciebantur, rumpebantur telæ mulierum; tanta quoque multitudo murium & serpentium domum occupabat, vt præ

Aqua benedicta, ad fugãdos Dæmones valdè efficax.

S. Dionysius. Catech. 3. Cap. 3. S. Ambr.

Epiphanius, Theodoretus, S. August. &c.

formidine nemo eam ingredi auderet. Ingressus autem ad illorum preces S. Theodorus, post orationem, aquâ cui benedixerat totam aspersit, & à spiritibus immundis liberauit: nihil aliud maligni illi spiritus intendebant, nisi domum illam inhabitantibus nocere, tentare, & ad peccatum, & perditionem inducere, hic enim finis est & scopus eorum; at aquæ benedictæ virtute, remedium allatum est. Ita

In Histor. Angelorum lib. 1. cap. 17.

Beda venerabilis narrat S. Germanum aquâ benedictâ tumescentes & inualescentes maris fluctus sedasse, quos Dęmon viri sancti in Anglia aduentum impedire volens, excitauerat. Plura possent adduci similia exempla, sed hęc duo ad nostram confirmationem sufficiant. Ex his autem effectibus satis liquet, vt nonnulli asserunt, in vsu aquæ benedictæ esse vim instrumentalem, hoc est, esse Dei instrumentum; sicut forsan eadem vis inest quibusdam alijs rebus sacratis & benedictis, ad Dęmones profligandos & eorum suggestiones propulsandas, de quibus statim dicemus.

Si autem quis roget, in quo concursus iste instrumentalis fundatur; Respondemus, in impetratione Ecclesię, quando eas res benedixit aut sacrauit; ex verbis enim & ceremonijs quibus ipsa in earum benedictione vtitur, constat eam enixè supplicare, ac a Deo impetrare, vt vsu earum Dæmonia fugentur, sicut videre licet in illis benedictionis formulis; Deum autem exaudiuisse Ecclesiam sponsam suam, quis ambigit? maximè quia ex Spiritus Sancti inspiratione, modus ac forma benedicendi & sacrandi eas res, ortum habuit à tempore Apostolorum.

Virtus olei benedicti & Chrismatis maxima aduersus Dæmones.

a Tertull. ad Scap. 4.

b Basil. lib. de Spiritu Sancto.

Secundò, Oleum benedictum & Chrisma virtutem quoque habent contra suggestiones & infestationes Dæmonum. Oleum benedictum fuit quod per Proculum Christianum administrari solitum, scribit Tertullianus ad Scapulam. S. Basilius docet Apostolicam esse traditionem quòd aquam benedicimus: sed antiquitatem eiusdem & olei Sancti, probat illa oratio quæ inter Constitutiones a B. Clemente conscriptas reperitur, ibi enim sic habetur; *Domine Sabaoth, Deus virtutum, creator aquarum, & dator olei misericors & benigne, qui dedisti aquam ad potum & munditiem; oleum ad exhilarandam faciem in exultatione lætitiæ: ipse quoque nunc sanctifica aquam & hoc oleum, in nomine eorum qui attulerunt; & da virtutem sanitatis effectricem, ægritudinum expultricem, Dæmonum fugatricem, omnibus insidiis aduersariam, per Christum qui est spes nostra, quo cum tibi gloria, & honor, & cultus cum Spiritu Sancto, Amen.*

Imagines cereæ prosunt multùm, aduersus Dæmonum suggestiones.

Tertiò, imagines cereæ quas Agnos Dei vocamus, multum quoque prosunt aduersùs suggestiones, tentationes, & infestationes Dæmonum, vt constat ex formula qua in eorum benedictione & sacratione

ne

ne vtitur Ecclesia, quæ sic orat: *Quæsumus Domine, hos Agnos quos de cera virginea in tuum honorem formauimus, sacra & perenni vndâ balsamoque sacri Chrismatis perfusos, benedicere, sanctificare, & consecrare digneris: quatenùs à te benedicti virtutem accipiant contra omnia Diabolica tentamenta, & omnes portantes tuti esse possint inter aduersa & prospera, vt tua consolatione accepta, nullum periculum timeant, nullamque formident vmbram, nulla sæuitia Diabolica aut versutia humana, eis noceat, sed virtute tuæ fortitudinis roborati tuâ consolatione glorientur, qui verè paracletus diceris, &c.*

Quartò, valent quoque cerei benedicti; in horum enim benedictione petitur vt per ceræ sanctificationem, Dominus conterat Diabolum & disperdat de cunctis habitationibus colentium Deum, de Basilicis, de domibus, de angulis, de refectorijs, de lectulis, de vniuersis locis in quibuscumque Deo famulantes habitant & requiescunt, dormiunt, vigilant, ambulant, & consistunt; nec audeat ille malignus spiritus inquietare amplius, vel pauorem immittere super eos quos Sancti Chrismatis sui vnctione fecit esse munitos: ita libri rituales. Videatur quoque benedictio candelarum circa finem Missalis Romani, inter alia hæc habentur; *Talemque benedictionem signaculo Sanctæ Crucis accipiant, vt quibuscumque locis accensæ siue positæ fuerint, discedant Principes tenebrarum, & contremiscant, & fugiant pauidi cum omnibus ministris suis ab habitationibus illis, nec præsumant ampliùs inquietare aut molestare seruientes tibi omnipotenti Deo, qui viuis & regnas in sæcula sæculorum. Amen.* Cerei benedicti & præsertim Paschalis & Purificationis multùm valent contra Dæmones.

Nulli etiam dubium esse potest quin cereus Paschalis, & candelæ in festo Purificationis benedictæ, multùm quoque aduersùs Dæmones valeant. De cerei Paschalis benedictione habet Strabo [a], & Patres in Concilio Toletano [b] 4.

a Strabo cap. 30.
b Concil. Tolet. 4 Can. 8.

Maximam quoque virtutem habent palmæ benedictæ Dominicâ Palmarum, & cineres etiam benedicti die ab Ecclesia statuto, aduersùs Dæmones; de quorum benedictione habet Sanctus Maximus in homilijs habitis in die cinerum, & in Dominica Palmarum. Cineres & palmæ benedictæ multũ valent aduersùs Dæmones.

Denique potest etiam multùm prodesse aduersùs eosdem Dæmones panis benedictus extrà Eucharistiam, de quo Sanctus Augustinus & Paulinus in Epistolis ad Alipiũ & Romanianum. Idem iudicandum de vino benedicto, sicut & de cibis, de vestibus, de vasis Sacris, & singulis alijs rebus quas benedicere solet Ecclesia, quæ etiamsi ex vi suæ benedictionis aut sacrationis ad præfatum finem non ordinentur, videlicet ad Dęmones abigendos, sed ad alios vsus, & ad Dei cultum, ad sacrorum administrationem, ad morbos

Lib. 2. de peccatorum meritis, cap. 26. Panis benedictus, &c. multùm prosunt contra Dæmones.

curandos, ad tempestates compescendas, tonitrua, fulgura, grandines, ventos, & alia similia; quia tamen propter earum sacrationem aut benedictionem, eas Dæmones exosas habent, dicunt aliqui illas saltem indirectè & minùs pręcipuè Dæmones fugare; quamuis tamen alij asseuerent, eorum odium erga illas fortè non esse ita ingens vt compellantur à loco recedere, aut non ad illum accedere, Quicquid sit, Dæmones semper ad earum præsentiam reformidant & tremunt, & à multis malis quæ inferre possent, retardantur, aut impediuntur. Hinc factum est vt istarum rerum sacrarum vsus valdè sit frequens apud Catholicos, in locis ac temporibus quibus Dæmones molesti esse solent.

SECTIO IV.

Miræ etiam virtutis contrà Dæmones, & eorum suggestiones & infestationes, est Sacramentorum frequentatio, vt Confessionis, & Eucharistiæ.

Sacramentorum frequétatio vt Confessionis & Eucharistiæ, Aduersùs Dæmones multum valet.

TALIS Sacramentorum frequentatio aduersùs Dæmonum tentationes quaslibet, omni tempore fuit à SS. Patribus commendata, quia his abundè gratiam largitur Deus, cuius quidem gradus minimus, vt ait Sanctus Thomas sufficit ad quaslibet tentationes superandas; & specialiter Sacramentum Confessionis vim habet contra maligni spiritus tentationes & suggestiones, dum enim prauas cogitationes nostras & peccata Sacerdoti detegimus id maximè Dæmoni displicet, quia eius virtutem destruit, & pessimum eius consilium euanescit, & ita confusus aufugit. Quod docet Cassianus dicens, quòd dum per submissionem & humilitatem animi, tentationes & suggestiones Patri spirituali declarantur, hæc submissio ita Deo placet vt antequam ipsum remedium pręstetur iam per se euanescant: *Tandiu* (inquit) *suggestiones eius noxiæ, dominantur in nobis, quandiu celantur in corde, illico enim, vt patefacta erit cogitatio maligna, marcescit, & antequam discretionis iudicium proferatur, serpens teterrimus velut è tenebroso ac subterraneo specu, virtute Confessionis pertractus ad lucem, & traductus quodãmodo ac dehonestatus abscedit.* Alludit ad serpentem qui sub lapidibus quibusdam latet, sicut colubri, bufones, & alia germina serpentina; si lapides subleues sub quibus jacent, statim fugiunt; sic & antiquus

Col. 2.

ille serpens vbi detegitur, statim fugit, & plerumque tentare & ad malum suggerere desinit, quia cùm sit tenebrarum Princeps lucem non patitur.

Nemo quoque inficias ibit, quin Sacræ etiam Eucharistiæ frequens sumptio cum debita præparatione (auctorem quippè totius salutis exhibet) plurimùm sit efficax aduersùs ipsius maligni spiritus tentationes; tunc enim cùm fortior armatus spolia cepit hostis, & ligauit inimicum, in pace sunt omnia, vt ex SS. Matthęo & Marco *Matth. 12.* habemus. Hęc doctrina nobis clarissimè patet ex libro Leuitici, *Marci 3.* vbi Deus Israëlitas alloquens aiebat: *Comedetis panem vestrum in* *Leuit. 26.* *saturitate.* Hoc est (inquit Lyranus) panem Eucharistiæ qui dat hic plenitudinem gratiæ, & posteà satietatem gloriæ, Et posteà notat idem Lyranus ex ipsomet sacro contextu, quinam ex hac mensa *Lyranus.* effectus sequantur, nam ita habetur: *Auferam malas bestias, & gladius non transibit terminos tuos.* Quod sic interpretatur Lyranus; auferam Dęmonum furias, quorum per Christum restricta est potestas, & gladius non transibit terminos vestros, id est Dęmonum virtus non præualebit super vos. Et sic clarè ostendit exarmari suis gladijs Dæmones, dum homines ad illam sacram mensam cum debita dispositione accedunt, & hoc augustissimo muniuntur Sacramento; ad eius quippe præsentiam coërcentur, vincuntur, & fugantur, imò corruunt & confringuntur; sicut olim Dagon coram arcâ Domini quæ figura fuit tanti Sacramenti: quo fit vt con- *1. Reg. 5.* tinuò Eucharisticam mensam spiritualibus delicijs abundantem, & quibus armantur homines, tanquam suæ potentiæ & nequitiæ debellatricem timeat, & perhorrescat. Id nobis magis potest innotescere ex celebri somnio quod quondam miles de Madianitarum ex- *Iudicum 7.* ercitu cùm in castris esset, somniauit. *Vidi somnium* (inquit) *& videbatur quasi subcinericius panis ex hordeo volui, & in castra Madiani descendere, cùmque peruenisset ad tabernaculum, percussit illud, atque subuertit, & terræ funditus coæquauit.* Qui fieri potest vt vnus panis mensæ, fuerit ita ad pugnam aptus vt tot strages in castris Madianitarum edere potuerit? si fuisset gladius, non esset tantæ admirationi locus. Ad litteram per illum panem, Gedeon intelligitur, qui postero die Madianitarum castra profligauit, quanquam modicis præsidijs & exiguis viribus esset præmunitus. Iuxtà autem mysticum & spiritualem sensum, per illum panem Eucharistia Sacra quæ sub panis symbolo nobis porrigitur, intelligi debet: hic enim sanctissimus panis qui de cœlo descendit, non Madianitarum, sed Dæmonum castra euertit, dissipat, & fugat. De illo pane in Christi mensâ nobis ministrato, aiebat vates Regius; *Parasti in conspectu meo men-* *Psalm. 22.*

Iudith. 10. *sam aduersùs eos qui tribulant me.* Quando Iudith fœmina sanctissima & prudentissima, est de Bethulia egressa ad Holophernem trucidandum, *Imposuit mitram super caput suum, & induit se indumentis iucunditatis suæ, &c. & assumpsit panem & caseum, &c.* Sed cur ista hæc? si iugulare hunc tyrannum intendebat, & eius caput amputare, ei videbantur arma potius necessaria quàm cibi & corporis ornamenta: profectò litterali sensu omisso, in his magnum latet mysterium, his enim edocemur quòd si spiritum malignum vincere & fugare exoptemus, requiritur imprimis cultus non tam corporis, quàm mentis, hoc est omnium virtutum apparatus; & deinde requiritur cibus non qualiscumque sed Sacramentalis, videlicet Christi sacrum corpus in augustissimo Eucharistiæ Sacramento existens, qui est verus animæ nostræ cibus eam ad vitam æternam nutriens, iuxta *Ioan. 6.* illud Christi Domini: *Qui manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.* His ergo potissimùm opportunis præsidijs Confessionis sacræ, & Sanctissimæ Eucharistiæ, aduersùs illum tyrannum & eius tentationes & suggestiones armari debemus; & nullum salubrius contra eius impetus reperiri potest remedium.

In stimulo virtutum adolesc. Vtriusque autem subijcio exemplum; Refert Baldesanus, nosse se quendam qui in adolescentia vehementer tentatus, in carnis peccata ruerat, & cùm non quiesceret, accersit virum religiosum consilium petens; ille ei tantùm dixit vt vxorem duceret, quod fecit: post aliquot annos vxor mortua est, & timuit ille ne in primas miserias reincideret, abhorrebat tamen, vt aiebat, à seruitute matrimonij; vt ergo hoc malum præueniret, orationi se addicit, confessione se purgat, & per Sacramentum Eucharisticum se se confirmat in proposito cælibatus; his ipse adeò se se firmum inuenit, vt admirans & dolens, superioris ætatis infœlicem sortem diceret; heu me miserum! cur olim adolescens non incidi in virum qui non mihi diceret vxorem duc, sed diceret vtere Sacramentis diuinis; quàm meliùs mihi consultum fuisset! sæpius ergo similia accidunt, & qui penè desperabant, dum Ecclesiæ Sacramentis se se ex animo addicunt, vident posteà miram circà se mutationem; ita vt dicere possint, hæc mutatio dexteræ excelsi: facilè igitur occupat Diabolus, quos reperit spiritualibus præsidijs destitutos, nec orationibus, Sacramentorum frequentatione, alijsque pijs exercitijs munitos & roboratos; quò fit vt continuò debeant attentè vigilare & sibi prospicere, & se se Sanctis & honestis exercitijs, aduersùs Dæmonem pro sua salute armare: Quemadmodum enim Dominus filijs Israël manna dedit, quod per singulos dies colligere debebant Sabbatho excepto, quo fruebantur manna priùs collecto; ita fidelis quisque gratiam cœlestem

ſingulis diebus colligere debet, qua ſe ſuſtineat atque confortet: Sabbatho verò quando in futura vita quieſcet, ampliùs colligere non debebit, tunc enim gratijs & virtutibus priùs acquiſitis, paſcetur & fruetur.

SECTIO V.

Aliud remedium aduersùs Dæmonum ſuggeſtiones eſt reſiſtentia & fuga.

IAM ſuperius iuxtà Sanctum Petrum oſtendimus nos Dæmoni tanquam rugienti Leoni reſiſtere debere fortes in fide. Et idem nos monet Sanctus Iacobus in Epiſtola ſua. *Reſiſtite* (inquit) *Diabolo, & fugiet à vobis*; hoc eſt, nolite eius tentationibus & ſuggeſtionibus præbere conſenſum; immò cum firma in Deum fiducia, ab initio tentationum conſtanter & fortiter reſiſtite, eaſque deſpicite & contemnite. Modus autem ei reſiſtendi, eſt arma virtutum arripere, & illi locum non concedere, vt docet Sanctus Paulus: *Nolite* (inquit) *locum dare Diabolo.* Sanctus Thomas explicans hæc verba B. Iacobi hæc habet: *Reſiſtite declinando tentationes proſperitatum, & ſuſtinendo tentationes aduerſitatum.* Sanctus autem Chryſoſtomus, Euthymius, & Theophilactus in Matthæum, volunt hanc reſiſtentiam fieri debere per patientiam; ſed quomodo reſiſtimus niſi vitando peccatum quod ſuggerit nobis Dęmon? cùm autem illud vincimus, tunc de tentatione reportamus victoriam, & Dæmon à nobis fugere cogitur victus ac confuſus.

Aduersùs Dæmonum tentationes, multum valet reſiſtentia & fuga.

1. Petri 5.
Iacobi 4.
Ad Epheſ. 4.
S. Thomas.
In cap. 5. Matth.

Sunt autem aduertendi modi, quibus reſiſtendo huiuſmodi tentationibus victoriam reportare poſſumus, & Dæmonem fugare.

Primus modus, eſt cùm non ſolùm non peccamus, ſed etiam proficimus aliquo modo in ordine ad ſalutem: & is eſt proprius victoriæ modus, vt notauit Sanctus Thomas[a] ex Sancto Auguſtino[b] dicente: *Tunc vitia victa deputanda ſunt, cùm Dei amore vincuntur.*

a In 2. diſt. 8. qu. 1. art. 2. ad 6.
b 21. de Ciuit. Dei cap. 16.

Secundus modus contingit, non conſentiendo peccato ad quod inclinat tentatio, aliud tamen licet fortaſſe minus committendo, vt cùm aliquis vincit tentationem furti ex ſolo affectu honoris vel ſimili; & hæc non eſt victoria niſi ſecundum quid.

Tertius modus contingit, dum ſuperamus tentationem nihil omninò peccando, neque etiam in ordine ad ſalutem proficiendo; ſiue quia homo negatiuè ſe habet ſuſpendēdo actum, vt quidam Schola-

stici volunt; siue (quod magis morale est) eliciendo actum ordinis naturalis propter aliquam honestatem moralem: Prior tamen vincendi modus nobilior omninò est, & ad illum gratia necessaria est.

S. Hieron. Huic consonat quod adfert Sanctus Hieronymus Epistola ad Demetriadem, vbi habet: *Ostendit S. Iacobus quomodo resistere debeamus Diabolo*, si vtique sumus subditi Deo, eiusque faciendo voluntatem, vt diuinam mereamur gratiam, & faciliùs nequam spiritui, auxilio Sancti Spiritus resistamus. Sed quid est Dei voluntati obsequi, nisi eius seruare mandata? Et quid est, eius mandata seruare nisi eum amore super omnia prosequi, & proximum sicut seipsum? Id confirmatur ex eo quod habet S. Ephrem in illud: *Attende tibi ipsi*, vbi de Diabolo ait: *Debilis in eos est qui Domino in veritate seruiunt, conculcatur ab ijs qui pessundant & auersantur eius consilia atque conatus, spernitur ab ijs qui Dominum in veritate diligunt.* Et

Lib. 5 Moral. cap. 17. proptereà annotat Sanctus Gregorius, Dæmonem ob eius crudelitatem, & quia contra consentientes fortis est, dici Leonem, sed quia contra resistentes debilis est, dici formicam. Et hinc cuidam animali quod formica-leo iuxtà Septuaginta Interpretes dicitur meritò comparatur, vt aliàs notauimus, hoc enim animal volatilibus est formica, formicis autem Leo, has enim quasi Leo deuorat: sed ab illis quasi formica deuoratur: Ita de Dæmone iudicandum. Idem S. Gregor.

Lib 3. Moral. cap. 6. *Facilè inimico resistitur, si non ei vel in multis lapsibus, vel in vno diutiùs consentiatur; sin verò eius suasionibus anima subesse consueuerit, quantò ei se crebriùs subijcit, tantò eum sibi intolerabiliorem reddit.* Docuit etiam S. Ephrem quomodo resistendum sit Diabolo

S. Ephrem. quò à nobis fugiat, tractatu aduersùs vitiosè viuentes ad finem, vbi ita habet: Si ad iracundiam nos concitauerit, pace armemur; si excandescere nos fecerit, mansuetudinem assumamus; si ad gloriam, vilitatem & abiectionem obijciamus; si ad æmulationem erga proximum irritauerit, lapsum Caim animo reuoluamus; si ad inuidiam, Esaü perditionem cogitemus: Si ergo hisce modis, ipsi restiterimus, à nobis perfugiet, & consistere nequibit; redibit autem ad nos gratia illico, & tanquam victores nos coronabit. *Hæc ille.* Rationem autem præcipuam quare victus à nobis abscedat Diabolus, notauit Lyranus in verba Iob: *Ipse est Rex super omnes filios superbiæ*;

Iob 41. quantò aliquis (inquit) est superbior, tantò magis abhorret superari, propter quod Diabolus videns aliquem fortiter resistentem, desinit eum tentare, timens ne ab eo superetur, propter quòd recedit ab eo ante finem belli; vnde dicit Sanctus Ambrosius in S. Lucam, quod

In cap 4. Luc. Diabolus instare formidat, quia frequentiùs refugit triumphari. Et hoc est quod dicitur: *Resistite Diabolo*, viriliter pugnando, *& fugiet*

à vobis. Hæc Lyranus. Sanctus August. laudat aliquorum sententiam dicentium facilè esse Dæmonem vincere, cuius tam exiguæ sunt vires vt solùm resistendo possimus eum fugare, dicente Apostolo Iacobo: *Resistite Diabolo & fugiet à vobis.* Satis est resistentia ad hostem profligandum, neque bellum inferre, sed sufferre satis est, nam qui tentationem suffert, ea re hostem debellat, victoriam reportat. Debilis itaque est hostis cùm resistendo solùm superare possis! si Diabolo restitisti, eum superasti, si tentationibus eius non prębuisti consensum, victoriam de illo consequutus es. In bello illo quod mouit Rex Antiochus contra Populum Israël, vt in Machabæorum libris habemus; fuerunt quidam ex his qui Mathatiam illius populi ducem sunt sequuti, qui ipsius Regis Antiochi militibus viriliter restiterunt, & hi quidem victoriam sunt adepti; Alij verò timore perterriti non sunt ausi resistere, ita quòd neque lapidem miserunt in eos, vt ibi dicitur, nec oppilauerunt loca occulta, qui omnes interfecti sunt: Ad eundem modum, qui Regi Antiocho id est Diabolo non resistit, in tentationibus & bellis spiritualibus voluntati eius obsequendo, hic absque dubio ab illo occiditur; at qui illi resistunt violenter & fortiter, hi de illo victoriam consequuntur: quia licet vis Diaboli & eius potentia magna sit, iam tamen per Christum fracta est & superata; non enim tantis viribus pollet, quantis cùm Dauidem & aliquos alios veteris testamenti superauit: tunc enim vires Dæmonum magis vigebant, quia nondum extenuatæ erant aut imminutæ per Ducem nostrum Christum, qui eum in palæstra superauit.

Lib. de natura & gratia contra Pelag. c. 18. Tom. 7.

1. Machab. 2.

Aduerte porrò talem resistentiam esse necessariam ad Diabolum & mundum oppugnandos; sed ad superandum & vincendum carnis vitium fuga summoperè requiritur, & mulierum familiaritas ac consortium diligentissimè vitari debent. Et vt hoc insinuet S. Petrus, hæc habet in sua Canonica: *Per hoc efficiamur diuinæ consortes naturæ, fugientes eam quæ est in mundo concupiscentiæ corruptionem.* Et S. Paulus, *fugite fornicationem.* Vbi glossa dicit in alijs vitijs posse expectari conflictum, carnis vero vitium non meliùs posse vinci quàm fugiendo. Cui conforme est illud S. Hieronymi in Epistola ad Eustochium de regula viuendi sanctimonialium, nempè, *Victoria non speratur in hoc certamine nisi ex fuga.* Et adijcit; *Nemo ex fortitudine audeat resistere viribus, quoniam nisi fugiat citò succumbet.* Fugâ ergò hoc est tentationum deuitatione, carnis impetus sunt infringendi, eiusdem vires & potentia expugnandæ, nec verò victoria per talem fugam comparata minùs sed magis gloriosa est, quàm ea quæ per resistentiam est acquisita.

Ad superandum carnis vitium fuga requiritur.

2. Pet. 1.

1. Cor. 6.

Cap. 10.

SECTIO VI.

Meditatio nouißimorum, est pariter vtilißimum ad Diabolicas tentationes repellendas remedium.

Tentationes nouissimorum meditatione repellimus *Ecclesiastici 7.* Nouissima hominis quæ sint.

IN hoc omnes conueniunt, vt asseuerent remedium valde efficax ad cunctas Dæmonum tentationes & suggestiones propulsandas, esse nouissimorum meditationem; hoc enim remedium suggerit sapiens; *Memorare nouißima tua; & in æternum non peccabis.* Nouissima autem illa sunt Mors, Iudicium, Infernus, & Beatitudo: tria priora ingentem gignunt timorem, & vltimum spem maximam atque spiritualem consolationem; sed in hoc conueniunt quòd valdè conducant ad huiusmodi contemptum, & cunctas Dæmonum tentationes & suggestiones superandas. Et primò quod ad Mortem spectat, quid ea horribilius? quis non expauescit, & facilè tentationibus resistit, atque à peccato deterretur, qui cogitat se moriturum, & forsan intra breue tempus? qui sibi proponit se breui esse puluere conspergendum, à vermibus corrodendum, & ab omnibus conculcandum? quomodò superbiâ intumescet terra & cinis hæc animo reuoluens? Sicut igitur solent nutrices aliquid amari suis vberibus admouere, vt pueri à lacte auellantur: ita, vt homo abstrahatur ab vberibus voluptatis & à delectatione peccati, & ne in illud incidat, cunctisque tentationibus resistere conetur, memoria mortis quæ plusquàm absinthium amara est, multùm conducit. Si ergo quis ergà diuitias & sæculi voluptates nimio feratur amore, & varijs tentationibus sit implicatus, mortis amaritudinem sibi ob oculos proponat, & ab illo rerum temporalium inordinato affectu cor suum auellet; recogitet multos etiam in florida ætate & in medijs sceleribus abripi; recordetur quoque se nihil secum delaturum ex omnibus temporaneis rebus quas in præsenti vita possidet, sed solùm peccata quæ congerendo cumulauit. Caueat ergo ne tunc illi dicatur sicut illi diuiti qui tot bona congesserat, sperans se multis annis eis fruiturum, vt refert S. Lucas: *Stulte hac nocte repetunt animam tuam à te, & quæ parasti cuius erunt?* Et apud S. Matthæum: *Quid prodest homini si totum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur?* Legat Euangelium S. Lucæ, & attendat quantis flammis, & supplicijs æternis, sit addictus diues Epulo qui suis diuitijs est abusus, nec vlla est er-

Mortis consideratione tentationes vincimus.

Luc. 12. *Matth. 16.*

ga Lazarum misericordiâ motus. Refertur de Philoconio Presbytero Galatha, qui hæc præ oculis sibi constituens, sex annis sepulchra inhabitauit vt mortis sibi memoriam imprimeret, & sic voluptates & cuncta peccata refrænaret; mortis namque memoria, huius sæculi delicias amaritudine aspergit, & intemperantiam frænat: vnde solebant Ægyptij (Herodoto & alijs testibus,) in optimatum conuiuijs generalibus, cadauer ligneum in orbem circumferre, & inclamare; *Hoc intuearis, bibe, comede, epulare, talis post mortem futurus.* Si illi infideles id sibi repræsentarint, multò magis Christiani id etiam præ oculis continuò habere debent, veluti habuit B. Franciscus Borgia ex intuitu cadaueris Imperatricis, ex quo enim tale vidit & tam deforme spectaculum, statim omnibus honoribus, coronis, ac mundo vale dixit. Quicumque ergo posuerit super cor imaginem mortis, & rerum nouissimarum considerationem, efficiet vt Diabolus imprimere ei non possit peccati imaginem. *Herodotus.*

Sed Dei iudicium ob oculos positum, siue illud quod est expectandum illico post egressum animæ à corpore, iuxtà Sancti Pauli sententiam: *Statutum est omnibus hominibus semel mori, &c.* siue illud iudicium quod in fine sæculorum futurum est; non minus remedium erit ad Diabolicas tentationes repellendas & superandas, ac ipsa mortis consideratio: vnde iuuenem vitijs deditum monet Sapiens: *Lætare iuuenis in adolescentia tua, ambula in intuitu oculorum tuorum, sequere concupiscentias cordis tui, sed scito quia pro his omnibus adducet te Deus in iudicium.* De duplici illo iudicio, & quàm terribilis sit futurus Iudex erga impios & reprobos, hic non est differendum. Lectores remittimus ad plures etiam modernos authores, qui plenè & vtiliter valdè, de his multa iuxtà scripturas & Sanctos Patres docuerunt.

Iudicij diuini consideratione, tentationibus resistimus. *Hebr. 9.* *Ecclesiast. 11.*

Quod autem dico de iudicio, cuius consideratio multùm prodest ad quaslibet vincendas tentationes, idem dici debet de inferno, in quo pœnæ damni & sensus perpetuæ sunt, de quo in tractatu de anima agemus, vbi de diuersis animarum post mortem receptaculis, sermonem instituemus, sicut etiam de beatitudine satis copiosè circa finem tractatus: de quibus quoque agunt penè innumeri authores tum moderni cùm veteres, quos consuluisse nullum pœnitebit; nam ista duo postrema multùm conferunt ad Dæmonum & quorumcumque aliorum hostium tentationes & suggestiones vitandas & vincendas; priùs quidem supplicij æterni timore & horrore illud Apocal. mente reuoluendo: *Quantum in delicijs fuit & glorificauit se, tantum ei date tormentum & luctum;* posteriùs verò spe & certa expectatione iucundissimæ visionis diuinæ, & eiusdem fruitionis æter-

Inferni consideratio multùm valet ad vincendas tentationes. *Apoc. 18.*

næ in cœlo Empyreo, ſuppoſitis operibus bonis; profundè meditando id quod habet Vates Regius: *Beati qui habitant in domo tua Domine, in ſæcula ſæculorum laudabunt te.*

Pſalm. 82.

SECTIO VII.

Vt homo tentationes ad peccandum euitet, tentationum loca, & occaſiones fugiat.

Tētationum loca & peccandi occaſiones vitare debemus.

AD euitandas quaſlibet tentationes, non debemus nos ipſos tentationibus offerre, & loca petere in quibus prǫuidemus Dǫmonem tentaturum, ſed quaſcumque fugere occaſiones, alioquin ex noſtra fragilitate facilè in peccatum labemur. Eleganti metaphora hoc Spiritus Sanctus expoſuit in libro Eccleſiaſtici: *Quis* (inquit) *miſerebitur incantatori à ſerpente venenato, & omnibus qui appropinquant beſtijs? ſic qui comitatur cum viro iniquo, & obuolutus eſt in peccatis ſuis.* Egregijs comparationibus docet fugere occaſiones & loca in quibus homo tentari poteſt. Certè qui inter ſerpentes incedit quantumcumque incantator ſit, ſi aliquando liber euadit, quandoque tamen alicuius ſerpentis morſu & veneno inficitur; & ideò quando malum incurrit, non meretur vt aliquis illius miſereatur, qui hoc ipſo quòd inter ſerpentes voluit incedere, tanquam certum habere debebat, ſe aliquando tandem ab eis inficiendum. Idem dicendum de illo qui appropinquat Tigridi aut Leoni ferociſſimo, hic enim nullam meretur commiſerationem cùm à tali feroci beſtia deuoratur; quoniam ſponte id eligere viſus eſt, voluitque ſe in tali occaſione conſtituere; è contrà vir prudens tales occaſiones auerſatur, & ab his periculis procul fugit: *Ita*, inquit Sapiens, *ille qui comitatur cum viro iniquo, & obuolutus eſt peccatis ſuis*, hoc eſt ſponte quærit occaſiones peccati, & ſe periculis mortis æternæ miſerè exponit, nullam meretur miſericordiam. Aliqui per virum iniquum intelligunt Diabolum tǫntatorem qui ad peccatum inducit & impellit, quem qui comitatur & ſe ei propinquum facit, hoc eſt quærit peccandi occaſiones, petens loca in quibus tentare ſolet, vel ſaltem cùm poteſt, eas non fugit occaſiones, *Repente obuolutus eſt peccatis ſuis.* Quis ergo miſerebitur eius qui ſeipſum tantis periculis exponit, nunc cum muliere familiariter colloquens, nunc inter murmuratores ſe conſtituens, nunc inter homicidas, fures, guloſos, laſciuos & huiuſmodi deprauatos ho-

Eccleſiaſt. 12.

mines se collocans? hoc enim ipso quòd quis talibus periculis se libenter subijcit, videtur profectò hæc scelera committere velle: Et ideo qui prudens est & propriæ fragilitatis est conscius, illa pericula & omnes tentandi occasiones auersatur, & fugit loca in quibus ad peccatum se tentandum præuidet. Homo qui humeris suis portaret saccum sulphureo puluere plenum, aut circumquaque in vestibus suis, vel intra illas eo puluere respersus esset; ille profectò valdè imprudens esset, si ad eum locum procederet vbi eius inimici ignita tela contra eum inijcerent, nam se periculis combustionis & mortis exponeret: ita valde stultus videtur & imprudens ille qui scit se malam ad peccandum retinere inclinationem & fomitem, si ignitis telis iniquissimi generis humani hostis, se exponat liberè, quid enim aliud expectare potest nisi vt succendatur, inflammetur, & consumatur? Exemplum habemus de primis nostris parentibus, qui etiamsi talem fomitem nondum haberent, & essent quasi adamantino iustitiæ originalis scuto armati; cùm tamen ignita gulæ & pomi vetiti comedendi tela serpens ille antiquus in eos iecit, non profuit eis aëreum illud scutum, sed miserè in peccatum lapsi sunt, & illis telis succensi. Sic etiam exemplum habemus de Samsone, qui licèt Spiritu fortitudinis à Deo donatus esset, ignitis tamen Dalilæ suæ telis, quòd occasionem eius consuetudinis non fugeret, & in sinu suo delitesceret, inflammatus & succensus fuit, & proh dolor! postquam ipsa eius crines abscidit, à Philistæis vinculis ligatus, oculis erutis illuditur, & ad molam circumducendam infeliciter pertrahitur: ita cuilibet peccatori illum imitanti accidit, dum occasiones peccandi quærit, aut non vitat, paulatim enim blanditijs ac illecebris peccati tanquam ignitis telis confoditur, à minimis enim ad maiora tendit, ab aspectu ad sermones, à sermonibus ad contactus, à contactu ad oscula, & tandem ad peccati consummationem pertrahitur, inflammatur, & succenditur: Deinde crines ei abscinduntur per quos verecundia designatur; & ei oculi eruuntur, quia cœli & inferni consideratione priuatur, & tandem dum semper fortiùs peccatorum funibus constringitur, nisi à diuina succurratur misericordia, ad molam æternæ pœnæ circumducendam miserè pertrahitur. Propterea S. Hieronymus peccatorum occasionem vnumquemque nostrum monens deuitare, ait: Nec Samsone fortior, nec Dauide sanctior, nec Salomone potes esse sapientior; quasi diceret, illi quanquam ditati varijs perfectionibus, ignitis tamen Diaboli telis succensi sunt, quia peccati occasiones non vitarunt; cùm itaque illis perfectior non sis, attende tibi ne peccatorum quoque occasiones non fugiendo, tibi sicut magnis illis viris contingat, imò forsitan peius & deteriùs. De: S. Hieron.

Samfone dictum eft; de Dauide & Salomone pauca dicamus. Dauid fortis, conftans, fanctus, & fecundùm cor Dei erat, occafionem tamen afpectus mulieris non vitans, fcimus in quod peccatorum incendium & barathrum inciderit, adulterij videlicet, & homicidij. Dilectus quoque Deo erat filius eius Salomon, atque omnium hominum fapientiffimus, qui tamen occafione & ignitis telis vxorum alienigenarum in idololatriam lapfus, penè totus fuccenfus & confumptus fuit, ita vt aliqui de eius falute dubitent, alij tamen (vt reor) veriùs dicunt pœnitentiam egiffe, & librum Ecclefiaftes compofuiffe, & fic tandem falutem æternam fuiffe confequutum. Cùm igitur in tanta damna per occafiones non vitatas incidant homines, debent continuò fibi profpicere, & fuper fui cuftodia ftare, ne ex oblatis occafionibus eos Diabolus tentet, & in peccata etiam grauia labantur. Qui non vult calefieri aut vri, ad ignẽ non accedat, qui pice non vult inquinari eam non tangat. Præcipiebat Dominus Loth nõn folùm exire de Sodoma, fed de omni circà regione, ne fcintillis aut fumo incendij inuolueretur; fic & vnicuique noftrum præcipit non folùm à peccato fugere, verumetiam ab omni occafione, quam quidem qui non vitat, facilè in peccati barathrum & incendium deuoluitur. Quod præuidens S. Petrus poftquam Chriftum Dominum fuum negauit, in Caïphæ atrio non remanfit, fed vt occafiones vitaret, ne
Matth. 26. iterum ac fæpiùs negando laberetur, *Egreffus foras fleuit amarè*, vt notat S. Matthæus, & ita ab impiorum confilio fecretus, egit pœnitentiam, inquit venerabilis Beda in hunc locum. Non mirum ergo fi
Pfalm. 118. orabat Dauid; *Viam iniquitatis amoue à me:* Quibus verbis non folùm Deum precabatur vt ab eo amoueretur, fed & omnis via & occafio ad illam committendam; occafio namque hominem ducit ad peccatum quafi via ad terminum; fallax enim Diabolus (ait quidam modernus author) non ftatim peccatum proponit, fed initijs quibufdam & occafionibus peccati folet hominem irretire, fub titulo quod illa licita fint: fic fi tentat de luxuria perfuadet licitum effe videre, alloqui, ofculari quafi in ofculo pacis & beneuolentiæ, quid enim (inquit) ibi mali? & hæc interim eft via ad confummatam iniquitatem, & ideo omninò fugienda eft: fic vt iuuenem aliquem in varia peccata præcipitet, non ftatim ei proponit peccata in fe, verbi gratia ebrietatem, iuramenta, rixam &c. fed proponit ei licitum effe ludere chartis aut aleis, frequentare aliorum confortia, & interim nouit ludum hunc & confortium, occafionem ei effe multorum peccatorum: hæc eft ergò via à qua declinare debet iuuenis ille, & quam debet à Deo petere amoueri à fe. Illud idem ab ipfo poftulare debemus, quòd videlicet amouere dignetur à nobis quaflibet oc-

casiones, quæ tanquam viæ solent nos ad peccatum ducere, ac trahere.

SECTIO VIII.

Aliud remedium contra tentationes est refugium ad B. Virginem, & Sanctorum Patrocinium.

DVo sunt hac in sectione aduertenda. Quantùm ad primum de refugio & recursu ad B. Virginem; illud docet nos Scriptura Sacra, dum ex Ecclesiæ interpretatione, eam vocat myrrham electam quæ dat suauitatem odoris, quo præseruamur à peccati corruptione, & fœtido tentationis odore: ipsa etiam est stella maris quæ nobis inter fluctus agentibus viam demonstrat, lucemque præbet ne mergamur, & Diabolicæ tentationis nubilum dissipat quo obuoluimur. Et hanc specialem virtutem ab initio mundi habuit: *Ipsa*, virgo, *conteret caput tuum*. Hinc olim SS. Patres Dæmonem tentantem his solis verbis à se fugabant: *Discede infœlix inanes sunt vires tuæ qui à muliere victus es*; & cùm hæc verba exprobratoria audiret, & ob superbiam sustinere non posset, cum confusione recedebat, & in quiete eos relinquebat. Alios legimus Sanctos, orationibus ad eandem B. Virginem directis, tentationes superasse; vt Sanctus Vincentius, Sanctus Antonius de Padua, & alij quamplures. Sanctus Antonius quoties aliquâ premebatur tentatione, solebat Virgini Hymnum recitare, *O gloriosa Domina, &c.*

Ad beatam virginem cōtra tentationes est recurrendum.

Genes. 3.

Non solùm autem B. Virgo, sed & eius imagines dum piè coluntur, vim habent contrà Dæmonis tentationes: Vnde Sophronius refert quendam inclusum in monte oliuatum, fuisse valdè spiritu fornicationis agitatum, cùm autem in illa tentatione Dæmoni diceret, quandiu non dimittis me? Apparuit ei Dæmon, & dixit se velle eum relinquere, modò imaginem B. Virginis filium suum gestantis, quam adorare solebat, ampliùs non adoraret, & fecit eum iurare; at cùm hoc indicasset Abbati Theodoro, videns eum esse à Dæmone illusum, quantum potuit illum est consolatus, & monuit ne propterea vnquam desisteret continuò adorare Iesum Christum cum matre sua, & nonobstante suo iuramento quòd ab eo Dæmon extorserat, præstitit ea quæ monuerat S. Abbas, & tentatio cessauit.

B. Virginis imagines, cōtra tentationes multùm prosunt, dum piè coluntur.

In Prato spirituali cap. 45.

Quod spectat ad Sanctos, ad eos quoque in tentationibus est recurrendum, quoniam cùm similibus tentationibus obnoxij fuerint

Ad Sanctos cōtra tentationes est re-

currendum, & qua ratione.

& eas vicerint, indubiè nobis subuenient, iustè enim hoc præmio à Deo donantur, vt in similibus tentationibus quas ipsi vicerunt, alijs auxilium ferant; & ita qui spiritum superbiæ, iræ, gulæ in se domuerunt, etiam in alijs illum superare possunt, & non solùm ab eorum mentibus, verumetiam & corporibus possessis expellere, vt inter Anachoretas docuit Abbas Pithiron a discipulus B. Antonij: *Quisquis, inquit, ô filij, vult eijcere Dæmones, priùs in seruitutem redigat animi affectiones, qualis enim quis superauit animi affectionem, eius quoque expellit & Dæmonem, si quis ergo gulam superarit, expellit eius Dæmonem.* Inuocare ergo debemus sanctos, vt in eo in quo tentati sunt, auxilientur nobis; atque imprimis Sanctos Martyres vt opem nobis ferant in persecutionibus & tentationibus fidei, & vt simus constantes, nec vacillantes, vt circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, vt monet Apostolus, sed simplicissimos eosque ardentes fidei actus concipiamus, nullā aliam eius quærendo rationem, præter vniuersalem illam diuinæ auctoritatis, quam Ecclesia sancta nobis proposuit. Deinde inuocare etiam debemus Sanctum Iob & similes, vt in tentationibus impatientiæ auxilium nobis præstent. Prætereà in tentationibus obscœnis & libidinis, petamus à Virginibus opem, quæ pro castitate vsq; ad mortem certarunt. Idem auxilium postulemus ab his qui tentationes has, licet ob carnis humanæ fragilitatem valde graues & periculosas, superarunt. Inter alios est recurrendum ad SS. Hieronymum, Benedictum, Bernardum, Franciscum, Thomam Aquinatem, qui celebrem de similibus tentationibus victoriam feliciter reportarunt. Est etiam vtendum remedijs, quæ dubio procul illi & alij qui circa carnem tentati fuerunt, executioni mandarunt, illa autem sunt sequentia. Primùm, occasiones in intuendo loquendoque fugere. Secundùm, sese occupare prout sanitas permittit, vel status eius qui tentatus est, ita vt cogitationi vix locus relinquatur, videlicet legendo, vel scribendo, vel negotiando, vel manuale opus exercendo. Tertiùm, Sancti Pauli Apostoli & multorum aliorum exemplo, castigare corpus, ieiunare, cilicium ferre, vel aliter corpus affligere, ad rebellem edomandam carnem. Quartum, ad spiritualia Orationum, Sacramentorum arma, &c. confugere, potissimùm verò sanctissimam communionem frequentare, iuxtà Confessariorum vel Magistrorum spiritualium consilium: & hoc remedium carnalibus tentationibus tollendis, præ reliquis multùm conducit, in illo enim omnium malorum continetur remedium.

a In Lausiaca cap. 74.

Item in infamia & ignominia, est recurrendum ad B. Suzannæ preces, quia pro castitate seruanda talem subijt infamiam, & eam pre-

cibus depulit, & à morte ad quam erat impiè ab iniquis senioribus populi qui eam decipere conati fuerant, condemnata, tandem præseruata fuit. Sic contra scrupulos ad B. Ioseph recurrebat Sancta Teresia, quia ipse multas anxietates passus est, dum Virginem grauidam vidit. Contra illos etiam scrupulos possumus ad B. Mariam Oginacam recurrere, quia ipsa in se & in alijs illos sanauit, maximè verò in quodam Religioso Cisterciensi, qui tantis scrupulis erat diabolica tentatione vexatus, vt penè in desperationem incidisset; quidam autem pius Abbas cum alijs multis, post preces ad Deum pro eo fusas, iussit illum ad ipsam Christi ancillam adduci, & ecce illa orante pro eo cum lacrymis, ante introitum Missæ cùm *Confiteor* recitaret Religiosus ille, quasi atri quidam lapilli ad singula Confessionis verba, ex eius ore decidere videbantur: sic agnouit illa desperationis & tristitiæ nigredinem ab illo recessisse, & Domino gratias egit, qui mortem peccatorum non vult sed conuersionem: Religiosus verò peracto sacrificio. quasi ex longinqua regione ad se reuersus, Christi corpus accepit, & hâc salutis medicinâ perfectè curatus est. Ex quibus discimus opus esse maxima fide & patientia, in mœstitia & desolatione quæ ex tentationibus causatur, & maximè scrupulorum, & ad Sanctos recurrere, virosque spirituales, ac præsertim prælatos & directores doctos consulere, eorumque consilio & directioni acquiescere, si quis enim ita se gerat, nefas & dissentaneum esse iudicabit, scrupulis posthac locum dare.

CAPVT XIII.

De Dæmoniacis seu Energumenis.

ETIAMSI in omnibus supradictis, Tyrannum crudelissimum in vniuersum genus humanum, ex odio quo in illud fertur, se se exhibeat Dæmon, attamen magis adhuc furorem suum ac rabiem ostendit, dum humana ingreditur corpora diuinâ permissione, & illa possidet multisque diuexat modis: Possidere autem rem aliquam vel locum quis dici potest, dum rem illam vel locum ingreditur, vt ex Paulo Iurisconsulto habemus. Quandò ergo Dæmon per suam substantiam & præsentiam, diuina permissione & iustissimis de causis Deo ipsi notis, alicuius hominis corpus ingreditur vt illud torqueat, talis ingressus indicium possessionis est: Dico per suam substantiam, quia animam quandoque illo modo non ingreditur, sed per sugge-

Lib. 3 de acquirenda possessione.

stionem malignam, & per suum characterem, hoc est per peccatum mortale, & talis possessio spiritualis est, sicut alia corporalis dici debet. Priusquam verò de ipsis malis spiritibus tractatui finem imponamus, operæ-pretium est, vt nonnihil de Dęmoniacis & ab ipso Dęmone corporaliter possessis, nec-non de mediis quibus pellitur, hoc & sequenti Capite dicamus.

SECTIO I.

An fuerint aliquando, & adhuc sint, aut possint esse Dæmoniaci vel Energumeni, id est intus vexati.

EXTITERVNT nonnulli existimantes nullos esse Dæmoniacos, sed si qui tales visi fuerint, à Dæmonibus non fuisse vexatos, sed ab influentia cœlorum, vt constat pluries de phreneticis, & qui humore abundant melancholico: Hos authores insinuat S. Hieronymus in Matthæum. Et in eodem ferè errore versabatur Leuinus, existimans hos Energumenos, quos nos diximus à Dæmonibus vexari, nequaquam hæc à Dæmonibus pati, sed quibusdam naturalibus morbis nobis ignotis laborare.

S. Hieron.

Assertio tamen communis & Catholica est de facto extitisse & dari Energumenos, ita vt citra manifestam impietatis & hęreseos notam, nulli liceat contrarium affirmare. Illos autem propriè vocamus qui Dæmonem in seipsis habent, quique ab eodem in proprio corpore, varia & diuersa mala patiuntur.

Reperiuntur quidam Dæmoniaci, & quinam sint, probatur.

Probatur, primò ex eo quod talis fuit Synagogæ Iudaïcæ fides, nam apud S. Lucam, postquam Christus Dæmonium quod erat mutum eiecit, & loquutus est mutus, dixerunt Scribæ & Pharisæi: *In Beelzebub Principe Dæmoniorum eycit Dæmonia:* quibus verbis supponebant Dęmoniacos dari, quinimo sciebant ipsum hominem de quo sermo erat, esse Dæmoniacum; nec ex illa fide quam habebant reprehendit eos Christus, sed solùm ostendit, non in tali virtute, sed in digito Dei se eijcere Dęmonia. Et apud S. Ioannem, eidem Christo dicebant: *Samaritanus es tu & Dæmonium habes*; quibus respondit Christus; *Dæmonium non habeo*, sicque annuit esse posse Dęmoniacos, sed ipsum talem non esse, vt impiè illi obijciebant Iudæi.

Luc. 11.

Ioan. 8.

Secundò, probatur ex eo quòd Christus ipse, ingressos in corpora humana Dęmones eiecit, non solùm illâ tantùm vice de qua dictum

dictum est, sed pluries, vt sacrum testatur Euangelium: Nam apud S. Matthæum ipse aiebat loquens de quodam Dæmone quem eijcere non potuerant eius discipuli; *Hoc genus Dæmoniorum non eijcitur nisi in oratione & ieiunio.* Item apud SS. Matthæum, Lucam, & Marcum narratur illa insignis eiectio legionis Dæmoniorum, quæ vnum hominem possederat. Et ab ijsdem Euangelistis sæpè narrantur mirabilia à Iesu facta circa eiectionem Dęmonum ab hominum corporibus, ipsis clamantibus & testificantibus vim sibi inferri, eo quòd à proprijs habitaculis pellerentur; Et apud S. Lucam aiebant discipuli: *Etiam Dæmonia subijciuntur nobis in nomine tuo.* Et apud SS. Marcum, Lucam, & Matthęum, Dæmoniacus Lunaticus à Christo curatur: At verò Scripturę illæ sacrę non assererent Dæmones fuisse ab humanis corporibus eiectos pulsosque, nisi reuerà intus extitissent: Deinde ipsa satis apertè dicit illos Dęmones corpora intrasse, & exijsse, ac eiectos esse, quę nec possunt nec debent explicari, nisi asserendo reuerà intus extitisse, & inde fuisse pulsos: si enim Dęmones non ingrederentur corpora, & egrederentur, quorsum voces Christi Domini apud S. Marcum: *Exi spiritus immunde ab homine isto?* quorsum petitio Dæmonum dicentium, *mitte nos in porcos, vt in eos introeamus;* Et illud, *exeuntes spiritus immundi intrauerunt in porcos?*

Matth. 17. *Matth 8.* *Luc. 8.* *Marci 5.* *Matth.12.* *Marci 1.* *Luc. 4.* *Luc. 10.* *Marci 9.* *Luc 8.* *Matth. 17.* *Marci 5.*

Tertiò, probatur ex eo quòd Apostoli potestate sibi à Christo collatâ ad illos eijciendos, apud SS. Marcum & Lucam, de facto aliquos eiecerunt, & sic talis potestas ad praxim reducta fuit, vt id etiam in actis videmus.

Luc. 10. *Act. 16.*

Quartò, Probatur ex eo quod SS. Patres vnanimi consensu docent verè extitisse innumeros propemodum Dęmones, primitiuæ Ecclesię temporibus intra hominum corpora, eaque crudelissimè vexasse, & illos ab ipsis corporibus operâ Exorcistarum fuisse expulsos. Audiatur Tertullianus [a]: *Dæmones*, inquit, *non tantùm respuimus, verùm & reuincimus, & quotidie traducimus, & de hominibus expellimus, sicut plerisque notum est.* Et S. Cyprianus [b], ita de Dæmonibus à se & alijs exorcistis expulsis, loquitur: *ô si audire eos velles, & videre quando à nobis adiurantur & torquentur spiritualibus flagris, & verborum tormentis, de obsessis corporibus eijciuntur, quando eiulantes & gementes voce humana, & potestate diuina flagella & verbera sentientes, venturum iudicium confitentur, &c.* Ita de Dæmoniacis loquuntur multi alij Patres, vt S. Hieronymus in vita S. Hilarionis, S. Ambrosius Sermone de SS. Geruasio & Protasio, S. Aug. Gregorius Turonensis, Nicephorus, & alij historiæ Ecclesiasticæ auctores.

a Ad Scapulam cap. 2.

b Ad Demetrianum Africæ Proconsulem.

SS. Hieron. Ambros. &c. S. Aug. lib. 22. de Ciuit. Dei.

Ll

Concilia. Quintò, idem quoque sentiunt & probant Decreta Conciliorum, & summorum Pontificum. In Carthaginensi 4. Cap. 92. vt *Burchardus lib. 3. sui Decret.* refert Burchardus, præcipitur vt Dæmoniaci sumptibus nutriantur. Et in Concilio Arausicano cap. 14. decernitur illos esse baptisandos si indigeant, eisque Sanctà porrigatur Eucharistia; quod tamen intelligendum venit de illis Dæmoniacis qui lucida aliqua habent interualla, nam si illis totaliter rationis vsus absorbeatur, non est eis porrigenda, nam tunc seipsos probare non possunt, iuxtà Apostolum. *1. Cor. 11.* Anastasius item Papa referente eodem Burchardo cap. 18. prohibet, ne quis ex Dęmoniacis ad sacros ordines promoueatur; Et si contigerit aliquem fuisse promotum, vt à suscepto ordine deijciatur. *Burchardus cap 18.* Ita Concil. Arausicanum. *Cap. 16 &c.* Quibus omnibus decretis satis constat Concilia & summos Pontifices supponere nonnullos dari Dæmoniacos.

Sextò, item experientiâ quotidianâ probari potest, his enim temporibus non desunt Dęmoniaci, quos videmus à Dęmonibus vexari, atque eosdem virtute Christi ab Exorcistis liberari, Quę omnia attestantur malignos Spiritus sæpè hominum ingredi corpora eosque vexare, quod nullus negare potest nisi proprijs sensibus fidem non adhibeat, & pręteritorum temporum historias neget, imò supra adducta sacra testimonia, & alia quæ citari possent, in dubium reuocet.

Et denique id ratione probari potest; nam isti Energumeni loquuntur quandoque linguis peregrinis quas non audierunt, non didicerunt, non sciuerunt, aut alios sic loquentes intelligunt; vel loquuntur de rebus altissimis quę eorum captum excedunt; absentia, secreta, & occulta aut iampridem oblita ac si viderent, asseuerant; futura annuntiant, vt experientia innotescit. *S. August. de Gen. ad litte.* Et S. August. de Genesi ad litteram commemorat historiam de quodam arreptitio, quem ait à nemine voluisse cibum sumere nisi à quodam sacerdote; cùm autem ille sacerdos procul ad quinque milliaria ab illo habitaret, solitum prædicere, iam illum egredi è domo sua, iam esse in itinere, iam in taberna, iam accedere ad fundum, iam stare præ foribus; sed impossibile est has cognitiones, prædictiones, aliaque admiranda opera prouenire ab astris siue à morbis, non enim fieri possunt nisi ab agente libero operante per intellectum & voluntatem; astra autem, aut morbosę qualitates intellectus & voluntatis sunt expertia; ergo illę operationes non possunt nec debent tribui astris aut hominibus, morbosis illis qualitatibus affectis: non debent quoque attribui ipsis energumenis aut arreptitijs, quia eorum facultates ac vires excedunt: & minùs adhuc ipsi Deo ascribi queunt vt causæ par-

ticulari aut bonis Angelis, videmus enim sæpè eos blasphemare Deum, aut maledicere, quæ non esse à Deo effectore, aut Angelo, nullus dubitare potest; superest ergo à sufficiente diuisione agentium per intellectum, vt dicamus fieri à Dæmonibus tanquam pręcipuis effectoribus.

Deinde etiam apertè colligitur eos sæpè intra ipsos Dęmoniacos, intra Energumenorum corpora existere, ipsosque subintrasse, aliàs loquutiones ab eis fieri non possent. Confirmatur, quia potissimum instrumentum seu organum ad voces formandas, pulmo est existens in medio thorace pectoris, ergo vt illum Dæmon moueat immediatè & per seipsum, in illo debet existere, & proindè Dęmon loquens per Energumenum, intra terminos quantitatis corporis debet consistere, vt formet voces per os eius.

Obijcies primò Glossam circa illud Habacuc: *Dominus in templo Sancto suo*, dicentem, Dęmones simulachris exteriùs præsidere posse, non autem interiùs adesse: ergo multò minùs poterunt intrare corpora humana. Respondemus illa verba glossæ intelligenda esse contra idololatras quosdam, fortasse discipulos Hermetis Trismegisti, existimantes ex Dęmone & simulachro fieri vnum, sicut corpus ex materia & forma; & hoc pacto non dicuntur Dæmones intus esse in simulachris; non autem Glossa negaret posse Dęmonem ingredi simulachra intus operando, sicut & humana corpora. *Glossa in Psal. 10.*

Obijcies secundò, Anima rationalis est tota in toto corpore, & tota in qualibet corporis parte; Ergo in nulla potest inhabitare Dęmonium; tum quia duo Spiritus creati nequeunt esse in eodem loco sicut neque duo corpora; tum etiam quia esset confusio operationum à diuersis illis emanantium, quę nullatenus est admittenda. Respondeo non esse vtriusque existendi modum eundem in corpore, anima siquidem in eo non est vt in loco propriè loquendo, sed velut Spiritus coniunctus & forma illud corpus informans & viuificans; Dæmon verò in illo est & in partibus illius saltem aliquibus velut Spiritus separatus, vel vt locatum in loco, vel vt motor assistens, quapropter sine confusione operationum potest vterque esse in eodem corpore; anima poterit vegetare partes ac nutrire, Dæmon eas simul mouere localiter, atque vexare. Nonnulli argumento respondent vtrumque spiritum benè stare in eodem corpore, non autem in eadem parte corporis; quoniam anima est in qualibet parte humani corporis, Dęmon autem in quibusdam humoribus vel concauitatibus internis, & sic non repugnat ambo in eodem stare corpore.

SECTIO II.

Per quam hominis partem Dæmon ingreditur & egreditur, & quibus signis patet eius ingressus.

IVDICIVM vulgare est per os ingredi, vnde ex laudabili consuetudine dum oscitant aliqui, os signo Crucis munire solent, ne in illud aut per illud ipse Dæmon audeat ingredi. Hanc autem opinionem non improbamus, sed dicimus quod si illi vt verum est & aliàs probauimus, sint Spiritus incorporei, per omnes corporis partes possunt ingredi absque vlla difficultate, & sic non solùm per os, verùm etiam per aures, per nares, per poros, imò per solidissimas partes, quas sine apertione aut ruptura penetrare spiritibus facilè est. Dum autem hominem Dæmon intrat, suam præsentiam atque inuasionem certis quibusdam indicijs manifestare solet, etiam tum quando inuisibiliter atque insensibiliter illabitur: nam vt dicitur in Rituali Romano cap. 3. aut ventum insolitum & tumultum excitat circa hominem obsidendum, qui in alijs locis non auditur hec obseruatur; aut hominem obsidendum affligit percutiendo, aut in terram prosternendo; aut colaphos infligendo: aut somnianti mirabiles rerum species ingerit, quibus eum terrore horribili concutit, species inquam aut canis nigri aut hirci, atque ab his se inuadi aut occidi obsidendus somniat, qui deinde à somno excitatus, somnij veritatem magno suo detrimento experitur. Turbatum autem hominem spiritus nequam requirit, quia turbatione & tumultu turbulentus gaudet: sicut è diuerso Deus cor quietum & hominem tranquillum postulat vt S. Iacobus ait: *In mansuetudine suscipite insitum verbum quod potest saluare animas vestras.* Hinc prouenit quod interdum Dęmon sub horrenda specie se priùs videndum præbeat priusquam hominem ingrediatur, vt turbatum eum reddat, non tamen semper externis argumentis suum ingressum prænuntiat, interdum id & occultè facit, interdum verò sub visibili specie in hominem intrat, nam quamuis Dæmones spiritus sint qui corpore carent, corpus tamen assumere possunt; & ita fit vt interdum sub forma muscæ aut aranei, aut bufonis, aut alterius bestiæ appareat in corpore obsessi, siue in crure, siue in lingua, siue in alia corporis parte, vbi & tuber quoddam excitare conspicitur. Coguntur autem Dęmones inuisibili Dei virtute, huiusmodi sordida & vilia animalium corpora assumere, quibus suam

Loyaerts Dominica 3. Quad.

Iacob. 1.

testentur fœditatem, vilitatem & præsentiam, aut dum expelluntur absentiam. Hæc & alia plura habet ad hoc propositum Loyaeits loco supra allegato. Vide Franciscum Samarinum in Sacerdotum thesauro, parte 1. vbi agit de exorcismis contra Dæmoniacos.

SECTIO III.

Quænam sint motiua ob qua Dæmones humana corpora ingrediantur, & an ex tali ingressu lætitiam, aut aliquod pœnarum leuamen percipiant.

DVÆ sunt huius sectionis partes; quod ad priorem spectat, supponimus primò nullum dubitare posse illos maximè exoptare hominum corpora ingredi, si ipsos consideret conqueri quod eos Christus ab ipsis corporibus expelleret, vt narrant SS. Matthæus, Lucas, & Marcus; *Quid nobis, & tibi Iesu? ante tempus venisti torquere nos.* Quænam tamen sint eorum motiua & fines, in hoc ingressu est indagandum. Dæmones maximè exoptant corpora humana ingredi. Matth. 8. Luc. 8. Marc. 5.

Primum est odium quo in Deum & homines flagrant, de quo anteà dictum est. Secundum, est inuidia erga homines, de qua quidem satis iam in præsenti tractatu latè disseruimus, quia videlicet vident Dei Verbum neglecta natura Angelica, naturam humanam in vnitate suppositi assumpsisse, & super cœlos & omnes Angelos eam euexisse; quia etiam vident homines Dei præsentiâ frui, ac in sedibus, à quibus eiecti sunt, collocari, quibus omnibus perpetuo carebunt. Ex hac igitur teterrima inuidia & infensissima inimicitia, continuò homines in peccata plurima pertrahere conantur, & in infernum detrudere, & vt facilius malignum suum consequantur intentum ac finem, ingrediuntur corpora dum illis à Deo permittitur, illaque lacrymabili vexatione affligunt.

Tertium motiuum, est illud ingens desiderium quod habent hominibus ex superbia dominandi; quod in nulla re sensibiliùs expletur quàm in tali ingressu in corpora, & eorũ multiplici vexatione.

Quartum motiuum est, vt adorentur & pro Dijs habeantur ab ipsis Dæmoniacis aut arreptitijs exorantibus vt eos à tali clade liberare velint. Et hoc postremum motiuum inualuit apud Paganos ait Abulensis, qui videntes se à Dæmonibus affligi, eis diuinos honores exhibuerunt & sacrificia obtulerunt, vt his placati à formidabili vexat-

tione cessarent; nullius verò momenti est apud Christianos, qui in Christi fide radicantur.

Dæmones non ita ingressum in biutorũ corpora appetunt ac hominum.

Quia autem erga bruta nec odio nec inuidia afficiuntur, non ita in eorum corpora ingressum appetunt, & proindè vt experientia testatur, perpauca bruta fuere à Dæmone possessa. Quod si quandoque id contingat vt in serpente qui decepit Euam, & in grege porcorum, talis ingressus à malignis illis spiritibus non fuit ordinatus ad vexanda bruta, sed ad nocendum hominibus, vel ad illos decipiendos, vel quatenus ad homines pertinent.

Gen. 3.
Matth 8.

Dæmones an ex ingressu in hominum corpora aliquod gaudiũ percipiant, latè discutitur

Quod autem ad posteriorem sectionis partem attinet, ipsi Dæmones ex ingressu in hominum corpora aliquod gaudiũ percipiunt. Primò, quia vt in priori parte diximus, illi maximè cupiunt huiusmodi ingressum propter odium, ac inuidiam erga ipsos homines; sed ad consecutionem desiderij, & maximè in nocumentum inimicorum necessariò sequitur lætitia ac delectatio; ergo, &c.

S. August. in Solil.
1. part. qu. 64. art. 3. ad 1.

Confirmatur ex SS. Patribus qui sæpè asserunt Dæmones gaudere de malis nostris, specialiter S. Augustinus in Soliloquijs sic ait: *Quoties à bono deuiamus, Diabolum lætificamus*: ita S. Thomas, *non est*, inquit, *inconueniens Dæmones dolere de vno, scilicet de amissione vitæ æternæ, & gaudere de alio, scilicet de infœlici potestate contra homines.* Notandum tamen illud gaudium qualecumque sit esse admodum leue ac momentaneum, nam cùm mens Dæmonum ingenti tristitia occupetur propter amissionem æternæ beatitudinis, & pœnam quam continuò subeunt, quicquid lætitiæ superuenit leue est. Insuper aduertentes Dæmones eam leuem & modicam lætitiam à malo prouenire, nempè à suo liuore ac inuidia, & in malum tandem desituram, videlicet in maiorem suam infœlicitatem & pœnarum augmentum, quia lætari in malis miseria est, non modica afficiuntur tristitia, sicque apud eos verum est illud Sapientis: *Extrema gaudij luctus occupat.*

Prouerb 14.

Aristot. 7. Ethic.

Sed in oppositum, nonnulli docent Dæmones tanto dolore & tristitia continuò occupari, vt nullum possint in quocumque euentu concipere gaudium: & probant ex Aristot. in Ethicis, qui docet summum dolorem non admittere secum gaudium aliquod, etiam de alio obiecto distincto, quod experientia ipsa comprobatur: at verò Dæmones vehementissimo ac summo semper afficiuntur dolore, ergo non possunt vel tantillum lętari. Confirmatur, si enim aliquo gaudio & lætitia perfunderentur; eorum magnus dolor mitigaretur aliquantulum; at hoc consequens admitti non debet, tum quia non essent constituti in extrema miseria, tum quia in pœna eorum esset aliqua variatio contra communem Doctorum sensum. Respondeo

Aristotelem esse intelligendum quando dolor & tristitia sunt in supremo gradu; at non sic in Dæmonibus reperiri possunt: & ideo in eis non valet illa auctoritas; quare ad argumentum dico quod quando in spiritibus volitiones sunt de diuersis obiectis, non est cur se impediant, neque in amore, aut odio, neque in lætitia & tristitia inde consequentibus; sed ita est quòd lętari in Dæmonibus nascitur ex hoc quòd voluntas amat aliquod obiectum, & dolere ex eo quòd eadem voluntas renititur circa aliquod obiectum: ergo cùm sic circa diuersa obiecta amore, & odio ferantur, possunt cum summa tristitia & dolore aliquantulum concipere gaudium eo modo quo expositum est, nec illa tristitia à modico illo gaudio mitigatur aut minuitur.

Ad confirmationem, Respondetur Dæmones esse tanta tristitia præoccupatos propter bona quæ amiserunt, & ob cruciatum ignis quem acerrimè subeunt, & se in perpetuum subituros norunt, & alia contristantia, vt eorum modica lætitia propter vexationem hominum aut alia mala, parum aut nihil mitiget de eorum pœna, & maximè quia vt docet S. Thomas quamuis lætentur de malis hominum ac pœnis, ipsamet tamen lætitia in eorum magnum mœrorem cedit ipsa remordente conscientia, & quia dolent de impletione voluntatis Dei quæ in eadem vexatione reperitur. Et ita liquidò constat eos non eripi à statu summæ miseriæ, propter modica illa gaudia quæ percipiunt ex hominum tortura; nec etiam sequitur eorum essentialem pœnam variari, sed potiùs accidentariò incrementum sumere. Deinde iam aliàs diximus Dæmones quocumque in loco existant, vel in aëre caliginoso, vel in alijs partibus ad exercitium vel impugnationem hominum nihil de eorum pœnis minui, sed semper secum ferre infernalis ignis miserrimòs cruciatus.

S. Thom. in quodlib. 3. q. 10. art. 2.

SECTIO IV.

In quorum potestate situm sit immittere Dæmones in humana corpora, & efficere vt torqueantur; & primò an in potestate Dei; & ob quid.

NVLLVS negare potest quin plures potestatem habeant Dæmones immittendi in humana corpora, vt ab illis torqueantur; sed primò est sedulò animaduertendum illud in Dei Opt. Max. po-

Deus potest immittere Dæmones in humana

corpora, siue ob peccata, siue ob alias rationes. testatae situm esse, quia omnis creatura Deo est subiecta, eiusque imperio paret, & per consequens Dæmones: *Columnæ cœli* (inquit Iob) *contremiscunt & pauent ad nutum eius.* Et vt iam diximus, ipse
Iob. 26. Deus est saltem permissiua causa huius possessionis à Dæmonibus.

Deus autem talem possessionem & vexationem permittit, quandoque nullâ existente culpâ, & quandoque illâ suppositâ. Primum patet ex eo quod legimus ipsos Dæmones generaliter loquendo, interdum torquere viros sanctissimos, vt constat de S. Iob qui nullum commiserat peccatum; & de his quorum meminerunt Cassianus, Palladius, & alij, idque vt illos à vitijs deterreat Deus illosque exerceat, & ita alijs sint exemplo patientiæ, humilitatis, & aliarum virtu-
Collat. 28. tum. Vnde ex dictis colligit Cassianus non debere eos abominationi esse vel despici, quos istis spiritibus nequitiæ tradi videmus, quia hęc duo credere nos immobiliter oportet. Primum, quod vt aliàs dictum est, sine Dei permissu nullus ab his omninò tentetur. Secundum, quod omnia quæ ab ipso Deo nobis inferuntur, siue tristia ad præsens, siue læta videantur, velut à pijssimo patre clementissimoque medico pro nostris vtilitatibus irrogentur; & idcirco eos veluti pædagogis traditos humiliari; vt discedentes ex hoc mundo purgatiores ad vitam aliam transferantur, vel pœnâ leuiori plectantur.

Deinde certum est interdum aliquos torqueri à Dęmone ne in
Lib. 1. Dial. aliqua labantur peccata, vt author est S. Greg.

Ex his ergo constat semotâ omni culpâ, quandoque Dęmones
In libris de Dei prouidentia. diuinâ prouidentiâ sanctiores vexare homines, vt habet S. Chrysostomus, & non solum adultos, verumetiam & pueros, quod patet ex
Marci 9. eo quod Sanctus Marcus Euangelista refert, puerum quendam grauissimam Dæmonis vexationem ab infantia sustinuisse, quemadmodum pater pueri Christo Domino interroganti confessus est. Ita
S. Hieron. Sanctus Hieronymus in Epistola ad Paulum de dormitatione Blesillæ refert de bimulis & trimulis, ac pueris vbera sugentibus à Dęmone arreptis. Ita quoque idem de quibusdam pueris qui nondum
Lib. 22. de Ciuit. Dei, c. 18. rationis vsum attigerant, adstruit Sanctus Augustinus: *Ipsi* (inquit) *paruuli per lauacrum regenerationis ab originalis peccati, quo solo tenebantur vinculo iam soluti, mala multa patientes, nonnulli etiam incursus spirituum malignorum aliquando patiuntur:* videndus est Palladius in vita Sancti Macarij. Quandoque etiam Deus permittit aliquos à Dæmonibus possideri non ob sua propria peccata, sed aliorum, vt filios ob peccata parentum, seruos ob peccata dominorum, subditos ob peccata superiorum, vxores ob scelera maritorum. Et ratio est, quia non est magis absurdum quempiam experiri Dæmonum tyrannidem propter peccata aliena, quàm alias pœnas temporales:

tales: at certum est pati nos frequentissimè pœnas peccatis alienis debitas, vt constat in Exodo: *Ego sum Deus zelotes visitans iniquitates Patrum in filios in tertiam & quartam generationem.* Et in Threnis: *Patres nostri peccauerunt, & nos iniquitates eorum portauimus.* Et apud Ezechielem: *Patres comederunt vuam acerbam, & dentes filiorum obstupescunt.* Et denique in libris Regum, filius natus ex adulterio Dauidis, damnatur morte ordinatione diuinâ, propter peccatum parentis; ita enim illic loquitur ipsi Dauidi Natham Propheta: *Transtulit à te Dominus peccatum tuum, veruntamen filius qui natus est tibi morte morietur.* Multa sunt exempla ad id confirmandum, & aliquot adducemus de quibusdam pueris arreptis à Dæmonibus malâ suorum parentum imprecatione. Cæsarius scribit Patrem iratum filiæ quinque annis solùm natæ, cùm lac comederet imprecatum esse, vt simul cum lacte Diabolum voraret; vix verbum ille est effatus, cùm à Diabolo occupata fuit puella, miseramque seruitutem vsque ad maturam ætatem perpessa est. Idem Cæsarius exemplum aliud refert de vxore cui maritus imprecatus fuerat; atque etiam alterum de filio, cui quoque pater eodem modo Dæmonium fuerat imprecatus. His autem aliud addimus ex vita Zenonis Martyris desumptum; ibi mater cùm febricitanti filio poculum aliquoties præbuisset, nec filius petere desisteret, impatientiâ victa eidem poculum offert, & cum poculo Dæmonium imprecatur, moxque ille à Dæmone miserè cœpit torqueri. Vide Surium 25. Maij. Denique aliud superaddimus celebris illius Dæmoniacæ Laudunensis in Gallia, anno 1566. liberatæ, & illud Motensis in Hannonia anno 1584. quæ ambæ in potestatem Dæmonum malâ parentum imprecatione venerant, vt notat Thyræus. Et nostris temporibus huius rei multa narrantur exempla.

Exod. 20. Thren. 5. Ezech. 18. 2. Reg. 12. Lib. 5. cap. 26. Cap. 11. & 12. eiusd. libri. Parte 2. disp. de Dæmonia. in cap. 31.

Fauet ratio, quia vexatio hæc Dæmonum, malum pœnæ est: at sæpè mala pœnæ Deus infert sine culpa patientis aut alterius; ergo idem dicendum est de hac Dæmonum ingenti molestia. Libet commemorare pro hac re Christi Domini doctrinam apud S. Ioannem dicentis de cœco à natiuitate: *Neque hic peccauit, neque parentes eius, &c.* Apertè subindicans mala quæcumque pœnæ sine vllo peccato plerumque à Deo infligi. Sanctus autem Hieronymus in reddenda ratione cur permittat Deus aliquos à Dæmonibus arripi & vexari, recurrit ad Dei iudicia inscrutabilia.

Ioan. 9. In Epistol. ad Paulam de dormitione Blesillæ.

Quoad secundum, quòd videlicet quandoque permittat Deus, Dæmonem corpus alicuius ingredi, ad illud vexandum aliquâ suppositâ culpâ in vindictam & pœnam; constat ex eo quod de huiusmodi notant SS. Patres. Et primò ob superbiam, nam S. Hierony-

mus in Danielem,& Epiphanius in vita eius, affirmant Nabuchodonosorem virum superbissimum, fuisse à Dæmonibus possessum, cuius rei non pauca dedit signa; ob scelera tamen sua id ei contigisse, ex Danielis historia ea commemorante, palam fit. Idem videre licet in Saüle, quem fuisse Dæmoniacum ob superbiam, liuorem, ac persecutionem in Dauidem, graues patres asseuerant. Secundò aliqui fuere à Dęmone possessi ob blasphemias, & ita S. Paulus Hymenæum & Alexandrum Sathanæ tradidit ob blasphemias in Deum ac Sanctos. Et Baronius tomo 7. circa annum Christi 630. sic ait ex Cedreno. Eo tempore Grçci quidam in domo cuiusdam prandentes, eò prolapsi sunt vt in Virginem Deiparam conuitia & execrationes iacerent, horum reliqui illicò à malis spiritibus arrepti pœnas dederunt. Hęc ille. Digna certè blasphemis pœna vt torqueantur à spiritibus qui in perpetuum blasphemias iactabunt, sicut de damnatis affirmat S. Thomas. Aliud narrat Waldensis de quodam blasphemo in Sacram Eucharistiam, lib. de Sacramentalibus contra Wiclephitas. Tertiò aliqui fuêre à Dęmone arrepti ob luxuriam extraordinariæ malitiæ, vt patet de illo Corinthio quem propter incestum commissum, Sathanæ tradidit S. Paulus. [a] Et S. Hieronymus [b] narrat de Virgine Deo dicata, à Dæmone arrepta propter impudicam confabulationẽ & aspectum cum iuuene impudico. Quartò quidam etiam à Dæmone arrepti fuêre propter impietatem in parentes. Metaphrastes [c] refert quòd cùm ad Partenium parentes quidam filium suum arreptitium adduxissent, & pro eiusdem sanitate deprecarentur, dixit: *Sinite torqueatur, parricida est; parentibus vobis sæpè molestus fuit, & quam eidem optastis iustam sustinet castigationem.* Et de Carolo iuniore Ludouici Germanorum Regis filio, refert Sigisbertus circa annum Domini 873. quod à Dęmonio grauiter in præsentia patris & optimatum eius sit vexatus, & in vexatione confessus hoc sibi accidisse, quia contra patrem suum conspirationem facere moliebatur. Sunt de hac re innumeri casus funesti. De his ergò vide Alexandrum ab Alexandro, Et Surium 25. Maij in vita S. Zenobij Florentini. Præclarè admodum hoc innuit sapiens: *Oculum qui subsannat patrem, & qui despicit partum matris suæ, effodiant eum corui de torrentibus, & comedant eum filij Aquilæ.* Ad litteram sensus est, suspendantur in patibulis; Anagogicè verò, post obitum imò & in hac vita, fiant partes & præda Dęmonum. Longum esset recensere varia peccatorum genera, propter quæ narrantur à fide dignis multos fuisse à Dæmone possessos, puta per contemptum religionis, per iniurias illatas Ecclesijs, per Sacramenti Confirmationis contemptum, & similia. Vnum tamen dicere non graua-

Marginal notes: 1. Ad Timoth. 4. — Baronius. — 1. 2 qu. 13. art. 4. — Vualdensis. — a 1. ad Cor. 5. — b In vita Hilarionis. — c In vita S. Parternij. — Sigisbertus. — Lib. 4. Genialium dierum, cap. 19. — Surius. — Prouerb. 30.

bor, sæpissimè homines à Dæmonibus arreptos fuisse, quia se Dæmonibus deuouerunt, & vt ab eis possiderentur, postularunt, & meritò arrepti sunt, quia timore Dei contempto suum carnificem ac tortorem accersierunt. Videatur Ioannes Nider qui insignibus memoratis casibus, rem comprobat. Lib. 5. formicary.

Cùm autem diximus quempiam torqueri à Dæmone propter peccata, illud non est intelligendum de solis peccatis mortalibus, certum enim est nonnullos torqueri interdum à Dæmone propter peccata venialia, vt tradit Cassianus, ait enim [a] veniales culpas Dęmonibus homines ingrediendi occasionem præbuisse: & rursùs [b] refert Abbatem Moysem virum iustum à Dęmone fuisse arreptum propter impatientiam, & quoddam verbum duriùs prolatum inter disputandum cum Machario, quod esse peccatum duntaxat veniale certum est: Eiusdem sententiæ fuit S. Gregorius, qui in suis Dialogis narrat Virginem quandam ideo à Dęmone fuisse possessam ob leuem gulam, quia videlicet hortum ingressa lactucas comedisset non præmisso crucis Christi signo: & rursum refert matronam quandam similem pœnam tolerasse, quod supplicationi solemni interfuisset, cùm tamen non abstinuisset à copula coniugali eo die: tantum autem culpæ istæ ad summum potuerunt esse veniales.

a Lib. 7. collat. cap. 25. b Cap. 27. Greg. lib. 1. Dial. cap. 4. Cap. 10.

Admirabitur autem fortasse aliquis quomodo propter leues culpas veniales tam ingentem pœnam infligat Deus: sed cessabit admiratio, si perpēdatur vnum vel leuiculum veniale peccatum, dignè puniri igne Purgatorio; cuius afflictio longè superat omnes etiam arreptitiorum calamitates ac cruciatus.

SECTIO V.

An possint viri iusti & magi immittere Dæmones in humana corpora, imò an ipsimet Dæmones possint efficere vt alij illa quoque torqueant.

RESPONSIO est affirmatiua. Et primò id possunt viri iusti & timoratæ conscientiæ, atque sanctitatis & pietatis cultores, vt patet ex locis in præcedenti sect. citatis, vbi legimus Apostolum tum incestuosum Corinthium tum Alexandrum & Hymenęum blasphematores, Sathanæ in interitum carnis tradidisse, vt eorum spiritus salui fierent. Nec valet quod aliqui dicunt, homines qui sunt corpo-

Viri iusti possunt immittere Dæmones in humana corpora. 1. Cor. 5. 1. ad Tim. 4.

rei, nullum posse habere imperium in Dæmones, qui sunt spirituales & longè altioris naturæ; nam si par in parem (aiunt) non habet imperium, multò minùs inferior in superiorem; non valet, inquam, quamuis enim id de facto verum sit quòd naturâ hominibus præstantiores sint, conditio tamen status eorum ad quem ob sua peccata deuenerunt, multò est plurium hominum statu inferior. Deinde si comparetur potestas naturalis Dęmonum cum naturali potestate hominum, certum est illam esse istâ maiorem, sed potestas hominis iusti in Dęmones non est naturalis, sed tantum voluntate diuina sibi tradita. Et sublimem hanc potestatem dedit Apostolis Christus apud

Luc. 9. S. Lucam; *Conuocatis,* inquit S. Lucas, *duodecim Apostolis, dedit illis virtutem & potestatem super omnia Dæmonia.* Et vt habet iterum

Luc. 10. idem S. Lucas: *Dedi vobis potestatem super omnem virtutem inimici.* Deinde precantur interdum Dæmones, Sanctos quos norunt hanc habere potestatem, vt si quando ex hominibus diuinâ virtute eijciuntur, sinant illos alios ingredi & torquere; vt constat ex responsis eorundem apud Sprengerium in malleo maleficarum. Et hoc idem petijt ille Dæmon quem ex Artemia Diocletiani Imperatoris filia, eiecit S. Cyriacus referente Surio. Imò petunt vt vbi egressi fuerint, patiantur commorari in vase aliquo, vt auctor est idem Surius de gestis eiusdem S. Cyriaci, in vita S. Marcelli Papæ.

Sprengerius. Surius. Tom. 4. Surius Tom. 1.

Magi & Sagæ possunt immittere Dæmones in humana corpora.

Secundò, possunt quoque Magi, Sagæ, & alij sortilegi, aliquos Dæmones in corpora immittere, & efficere vt vexentur & torqueantur, non quòd talem habeant potestatem sicut viri Sancti, sed vt Dæmonum coniuratio in damnum & ruinam hominum permaneat. Primùm id fatentur ipsi Dæmones quando exorcismis eijciuntur, se à Magis & maleficis immissos esse, testantur hi dum quęstionibus subijciuntur, se Dæmones aliquando immisisse. Id etiam constat ex eo quod refert B. Hieronymus in vita Hilarionis, iuuenculam quandam à spiritu maligno fuisse possessam, operâ cuiusdam iuuenis qui eius ardebat amore, edoctus tamen ab Æsculapij vatibus. Imò addit idem S. Hieronymus in vita eiusdem, quòd cùm Hilario increpasset Dæmonem, ipse respondit magicis artibus ad id fuisse coactum. Exemplum etiam pro hac re recenset Theodorus in historia

Sect. 13. SS. Patrum. Cùm quædam puella (inquit) thalamo adhuc contineretur, & repentè cœpisset vexari à malo Dæmone, accurrit pater ad diuinum hominem (Macedonius is erat) orans, & vociferans, & postulans vt curaretur filia; is autem precatus iussit vt Dæmon statim abiret à puella; hic Dæmon dicebat non sua sponte fuisse ingressum, sed magnis coactum præstigijs, prodebat quoque nomen eius qui coëgerat, & amorem esse causam incantationis; & iussus à Ma-

cedonio vt narraret quomodo hæc euenissent, ille à maxima adductus necessitate, non solùm virum ostendit qui eum coëgerat, verum-etiam & ancillam per quam potio quędam puellæ data fuerat.

Ita etiam conclusum fuit Romæ in quadam congregatione facta huius rei gratia à viris doctissimis, vt refert Maldonatus in Tract. de Dæmonibus quæstiuncula an possit Dęmon per Magos & Sagas expelli aut inijci in homines. Refert Anastasius Nicęnus Simonem Magum eos, qui ipsum præstigiatorem dicerent, Dęmonibus subiecisse postquam eos esset alloquutus, bouem sacrificasset, & conuiuio excepisset. Idipsum faciebat Apollonius Tyanęus, vt constat ex eius vita apud Philostratum. Vide Baronium Tom. 1. anno Christi 88. *Quæst. 23.*

Denique ipsi Dæmones Magorum & Sagarum operâ, multò grauiora mala inferunt hominibus, vt constat ex confessione eorumdem apud Syluestrum & Sprengerium: ergo possunt efficere vt aliquis sit Dęmoniacus seu Energumenus. Aduerte tamen potestatem quàm habent ipsi Magi ad Dęmones in corpora humana immittendos, multùm differre ab illa quam ad id habent viri Sancti; illi enim per collusionem & pactum hoc præstant, Deo tamen permittente; hi verò per authoritatem & mandatum, in eos siquidem ius habent & imperium, vt eorum operâ vtantur ad puniendum improbos.

Tertiò, Dæmones superiores possunt inferioribus imperare vt corpora aliqua humana infestent & possideant, supposità tamen Dei permissione, quod probatur. Primò, quia quemadmodum inferiores Angeli à superioribus illuminantur, ita & inferiores Dæmones à superioribus quoque & aguntur, & præterea impelluntur. *Dæmones Superiores possunt inferiores immittere in humana corpora.*

Secundò, id etiam constat ex ipsorum Dæmonum confessione, referant enim Sprengerius, Syluester, & alij qui de his rebus scripserunt, plerosque Dæmones fassos esse, se à Dæmonibus superioribus in humana corpora immissos, ad ea excrucianda.

SECTIO VI.

Quorum ordinum ſint Dæmones qui homines poſsident: & an in vno & eodem homine poſsint multi intrare.

DVÆ ſunt huius ſectionis partes. Quod ſpectat ad reſolutionem prioris, eſt aduertendum, quòd ſicut inter Angelos bonos aliqui ſunt ſuperiores, & aliqui inferiores, ſunt ſiquidem eorum nouem ordines, vt in Tractatu de Angelis diximus; ita is ordo inter Dæmones ſeruatur, & eorum aliqui ſunt ſuperiores, alij inferiores, ij enim de ſingulis Angelorum ordinibus ceciderunt: & ideò eundem ſeruant ordinem quem ante caſum tenebant, aut ſaltem tenuiſſent ſi perſtitiſſent, cùm in eis naturalia remanſerint integra. Quæritur ergo an ſicut hominum cuſtodes ex infimo ſunt Angelorum ordine, ita Dæmones qui mala noſtra meditantur, putà ingreſſum in corpora, aut animarum tentationem, ſint inferioris ordinis Dęmonum.

Nonnulli putant inferiores Dæmones ſolùm, homines vexare, ſicut inferiorum Angelorum eſt, hominibus miniſtrare eoſque cuſtodire & protegere; at ſicut etiam ſuperiores Angeli pro grauioribus negotijs ſaltem, ad bonum & vtilitatem hominum, extraordinariè quandoque mittuntur, nec inſeruire militanti Eccleſiæ Dei iuſſu dedignantur, vt in Tractatu de Angelis dictum fuit, & exemplis probatum; ita etiam ex omni ordine & principatu, Dæmones humana corpora ingrediuntur, ac alias quamplures moleſtias hominibus inducunt. Probatur ex Apoſtolo: *Non eſt nobis*, inquit, *colluctatio aduersùs carnem & ſanguinem, ſed aduersùs Principes & Poteſtates, aduersùs mundi rectores, tenebrarum harum; contra ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus.* Ecce principatus & poteſtates, qui ſunt ex ordine ſuperiori Dæmonum, aſſeritur eſſe nobis infeſtos, cur non ingrediantur hominum corpora?

Dæmones ex omni ordine, humana poſſunt corpora poſſidere, &c. *Ad Ephes. 6.*

Accedit id quod narrat Palladius, Sanctum Antonium, cùm ad eum adductus eſſet Energumenus, intellexiſſe ſpiritum principalem eſſe, qui miſerum poſſideret; quocircà neque per ſe; nec per Sanctum Paulum Simplicem, cuius poteſtas quàm ſua maior eſſet, poſſe eijci.

Sect. 15. hiſt. Patr.

Et fortè pro hac ſententia Chriſti oratio eſt; nam cùm Dæmonium quoddam eieciſſet quod Apoſtoli eijcere nequiuerant, mox docuit quoſdam eſſe ſpiritus qui maiorum ſunt virium, & aduersùs quos communis exorciſandi ratio ad illos eijciendos non ſufficit, ſed machinas, orationem & ieiunium adhibere oporteat.

Et idem Chriſtus id ſuo ſilentio probare videtur; cùm enim Scribæ legis ei obijcerent quòd in Dæmoniorum Principe Beelzebub eijceret Dæmonia; non negauit ipſum Principem Dęmoniorum poſſidere poſſe, id ſuo ſilentio probat: ſed negauit ſe Principem Dęmoniorum habere, & in eius nomine Dęmonia eijcere. *Luc. 11.*

Id pariter confirmat poteſtas Apoſtolis ſuper omnia Dæmonia collata; ſi enim ſuper omnia Dæmonia eis conferatur poteſtas, ſequitur exinde ipſa hominum corpora interdum ingredi poſſe. *Luc. 10.*

Et quamuis hi Principes Angeli mali, ſint quoad naturam reliquis digniores, ad minima tamē officia pro hominum incommodis & vexatione ſe libenter demittunt, non attendentes quid pro naturæ dignitate conueniat agere, ſed potiùs vt ſuæ inuidiæ ac odio erga homines, faciant ſatis,

Quod autem ſpectat ad poſteriorem Sect. partem; de fide eſt, vnum & idem hominis corpus multa Dęmonia ingredi poſſe; nam apud Sanctum Matthęum legimus Dæmoniorum legionem, videlicet *6666.* vnum vexaſſe hominem: Et apud S. Lucam: *Cùm immundus ſpiritus exit ab homine, &c. tunc vadens aſſumit ſecum alios ſeptem ſpiritus nequiores ſe, & ingreſſi habitant ibi.* Quibus verbis ſupponit Chriſtus multos Dæmones vnum corpus poſſidere poſſe, nec tamen ſe ſe impedire, quia quantitate carent; & prætereà in proprijs diſtinctiſque partibus reſidere, in quibus quiſque operari poteſt, cruciando, torquendo, aut ſimile operando: dicemus enim poſtea Dęmones multis arreptitiis inferre moleſtias; & profectò veriſimile eſt plures plus vexare quàm vnum, nam cur plures ſimul eſſent niſi ad magis nocendum? hoc autem conſtat de illo Dæmoniaco à legione Dæmoniorum occupato, ille enim habitationem habebat in monumentis, non poterat quiſquam catenis conſtringere, & nocte in montibus vagabatur, lapidibus ſe concidebat, &c. quæ omnia multiplicata tormenta à multiplicitate Dęmonum inhabitantium dubio procul proueniebant; nam dum ita multi Dęmones vnum hominem poſſident, eorum quilibet diuerſa operatur nocumenta, imò in eadem parte, verbi gratiâ; quidam cor conſtringunt, alij percutiunt, alij multis alijs modis idem cor affligunt, & ſic de alijs hominis partibus & toto corpore; ex Dei tamen permiſſu & licentia, ſine qua non poſſent vexare homines: & ita ſua ordinatione, his Dæ-

Multi Dæmones poſſunt vnum & idem hominis corpus ingredi. *Matth. 8.* *Luc. 11.*

monum tormentis, certas leges ac limites magnis iustissimisque de causis præscribit & imponit, eisque quasi frænum iniicit, ne in homines quantum possent, ferociantur; & ipsi Dæmones norunt ad quos vsque limites sint nocere permissi; iam enim aliàs diximus tantas esse eorum vires atque nocendi voluntatem & libidinem, vt nisi cohiberentur, & ligatæ essent eorum manus, singulari Dei prouidentiâ & bonitate infinitâ, nullus arreptitiorum salua vita, eorum tyrannidem effugeret. Quando-nam autem sint in vno homine, plures, & quot-nam sint non ita facilè deprehenditur. Quemadmodum verò vi exorcismorum coguntur, vt prodant quorum sint ordinum, ita cogi possunt vt fateantur vtrùm sint plures, atque quot sint: benè tamen notat Tyræus, non esse eis mox adhibendam fidem; nam cùm difficulter sedes suas deserant, quas possunt, effingunt amphibologias, vt exorcistis imponant, & socios non prodant. Quocircà si omninò eorum numerus constare debet, non solùm compellendi sunt, vt dicant quot sint, sed etiam interrogandi num plures sint: possunt siquidem verè affirmare vnicum esse in aliquo homine, quamuis viginti & plures sint qui illum possideant.

Parte 1. de sp. de Dæmonia- cis cap. 13.

SECTIO VII.

Quæ mala Dæmoniaci patiantur, aut pati possint à Dæmone, & cur Deus id permittat.

Vt quis dicatur Dæmoniacus quid requiratur.

EX supradictis patet esse necesse vt Dæmon in homine, vel intrà hominem sit, quò dici possit Dæmoniacus aut arreptitius, sed hoc non sat est, sed adhuc alia conditio requiritur, videlicet quòd Dæmon possidens vexet hominem immediatè per seipsum, nam si vexet mediatè hoc est in corpore assumpto morbos generando, mediantibus cibis venenosis, non ob id dicitur arreptitius aut Energumenus, alias omnes maleficiati imo & multi sancti dicerentur arreptitij, quia à Dæmonibus tales molestias perpessi sunt. Verùm neque adhuc duæ hæ conditiones sufficiunt vt aliquis, Dæmoniacus dicatur; nam Dæmon multa mala intulit S. Iob, non solum in bonis externis, verùm & in proprio corpore: Sanctus quoque Antonius multas pertulit plagas, & idem de alijs Sanctis dicendum, qui tamen Dæmoniaci non fuêre; quia vlterius requiritur in sic vexatos accepisse potestatem vexandi, & manendi quasi in proprio domicilio

Dæmoniaci multa mala à Dæmone patiuntur, & quænam potissima sint, latè ostenditur.

domicilio, & sic manentes miseris hominibus quãplurima & ingentia mala inferunt: quandoque eos vsu organorum, sensuum, & membrorum priuant, vt videre licet in Dæmoniaco quem Dæmonium effecerat mutum & surdum, quod quidem Dominus eiecisse legitur. *Luc. 11.* Sic Palladius in vita Abbatis Possidonij, refert Dæmonem vsu linguæ per sexennium mulierem quandam priuasse. *Sect. 7.* Hoc addendum quòd sensus præstigijs fascinent & ludificationibus miris imponant mortalibus vt possessi credant se percipere quæ reuerà non percipiunt; & nonnulli dicunt id forsitan in Nabuchodonosore locum habuisse, si tamen in bouem se esse conuersum existimauit; De quo plurima Tostatus. Quandoque ipsam formam humanam destruunt, vt fecerunt mulieri, quæ decem & octo annis ita inclinata incessit vt sursum respicere prorsus non valeret. *Tostat q. 117. in cap. 8. Matth.* *Luc. 13.* Tale malum attulit Dæmon cuidam mulieri arreptitiæ, qui aliquando per S. Bernardum fuit eiectus, is siquidem eam auditu, visu & loquelâ priuauerat, & eiusdem linguam sæpè in modum proboscidis Elephantinæ protrudebat, vultum quoque ita deformabat vt monstrum & non hominẽ referret; Et ita narrat Wilhelmus S. Theodorici Abbas in vita S. Bernardi. *Lib 2. cap. 3* Et denique ipse Dæmon quosdam tantis affecit molestijs, vt imaginationem etiam eorum corruperit, ita vt relictis vrbibus & hominum societate, in montibus quasi in rabiem ferinam versi, errauerint. Huiusmodi erant illi Dæmoniaci quos referunt Euangelistæ moratos fuisse in sepulchris & in furorem versos, modò seipsos dilaniasse, modò in prætereuntes insiluisse; & apud S. Matthæum præcipuè: ita sæui erant vt nemo auderet transire per viam. *Math. 8.* Talibus aut similibus miseris, non raro necesse est vincula & compedes adhibere, ne sibi vel alijs noceant. Sępè sepius Dæmones, eorum phantasiam atque sensus ita fascinant, vt sibi persuadeant se suos hostes cernere, cruentas bestias conspicere, ac Dæmones, qui mortẽ & alia velint afferre, & existiment etiam se in bestias conuersos, & ob id in alios tanquam feræ crudelissimæ sæuiant. Hic modus in illo Dæmoniaco locum videtur habuisse, qui gladio armatus vrbem peruolitabat, & quoscumque obuiam habebat, impetebat, quem Arsacius curauit prout Sozomenus refert. *Sozom l. 4. cap. 15.* Hæc autem partim perficiunt Dæmones intus in corporibus existentes, partim dum extra homines sunt constituti. Alia tamen & maiora sunt quæ patiuntur ipsi Energumeni à Dæmonibus intus existentibus, diros nempè corporis morbos, ac cruciatus vehementissimos, fortassis per viscerum aut aliorum internorum membrorum contractionem plus nimio, aut distractionem plus solito: maximè in cor hæc exercent, vnde dolores & anxietates ingentes miseris Dæmoniacis promanare, experientiâ teste-

cognouerunt multi quibus quidem doloribus, medicorum arte remedium afferri nequit; vnde & spiritus infirmitatis dicuntur apud B. Lucam [a]. Ita notat Thyræus [b]. Ita illorum quidam Virginem afflixit, cuius B. Hieronymus [c] in vita S. Hilarionis meminit. Ita alius Principis cuiusdam filiam, cuius in vita Theodori Archimandritæ fit mentio, viginti annis morbo grauissimo excruciauit, qui tamen morbi auctor ignorabatur, donec puellâ ad S. virum adductâ, ipse se prodere coactus est. Ita tertius, Petrum filium cuiusdam cauponis, cuius in eiusdem Theodori vita describitur curatio, vexauit: grauissima enim ille cordis patiebatur tormenta, sed quòd à Dæmone illa afferrentur, ignorabat; intellexit autem confessione B. Theodori, qui & obsessi faciem cruce signauit, & cor eiusdem pulsando Dæmonium abegit. Vtrumque hoc in vita Theodori recenset Georgius Presbyter eius discipulus apud Surium. [a] Notat Loyaerts [b] in suis concionibus, interdum Dęmonem nocere & affligere arreptitios adminiculo alicuius creaturæ, quomodo videmus (inquit) in quibusdam obsessis Dæmone expulso, vel acieulas, vel crines vel clauos, vel vitrorum partes euomere eos qui obsessi fuerant; quod tunc fit sæpiùs cùm per magos aut maleficos nocet Diabolus. Sed his vlteriùs addendum venit, ipsos Dæmones interdum Energumenos necare, quod quidem malum reliquis est deterius, vel vt sibi mortem consciscant, aut vim sibi inferant, compellere. Huc spectat quod S. Marcus narrat de quodam à Dæmone in ignem & aquam præcipitato, terræ alliso, fœdè spumante, dentibus stridente, & arescente. Quid aliud Dæmon iste moliebatur quàm mortem Energumeno illi afferre? Ita Sigisbertus in Chronicis, testatur Dæmonem mortem Gunderico Vandalorum Regi procurasse, postquam enim ille captâ Hyspali Dei templum, illud prophanaturus esset ingressus, mox Dæmon iusto Dei iudicio ipsum Regem inuasit, possedit, atque miserè trucidauit. Et Surius narrat Dæmonium quoddam Nicomachum qui in tormentis Christum negauerat, ingressum fuisse, nec vexandi finem fecisse, donec linguam ille sibi dilanians & præmandens expirasset. Ita Gregorius Turonensis recitat inuasores Ecclesiæ S. Vincentij, à Dæmonibus possessos & tortos expirasse. Alia possent hic adferri exempla, quomodo sic crudeliter & miserè hanc vitam correpti à Dæmonibus finiuerunt, qui res Ecclesiæ inuasissent; at hæc relata sufficiant.

a Luc. 13.
b P. 1. disp. de Dæmoniacis cap. 6.
c In vita Sancti Hilarionis.
a Surius tom. 2.
b Dominica 3. Quad.
Marci 9
Sigisb. in Chronicis.
Tom 3. fol. 298.
Lib. 1. cap. 105. de gloria Martyr.

His ergo modis homines Energumeni, in suis corporibus dolores & cruciatus à Dęmonibus inflictos patiuntur, & aliquando hos omnes crudelissimè adhibent, aliquando plures, aliquando pauciores, & ita diuersis vtuntur nocendi modis, proüt nocere deside-

rant,& possunt: & in hoc multùm differunt à bono Dei Spiritu, nam dum est in homine per gratiam, veniunt cum eo omnia bona; at illi nequam spiritus cùm sint homini inimicissimi, dum illum intrant, cuncta ei mala, nocumenta, atque molestias inferunt. O qualis horror! videre à longè Dęmonem non auderes, simul cum eo incedere trepidares, si te amplecteretur, horreres, ille ergo qui eum intra se habet, quòmodo non horrebit? quomodo non trepidabit? tam venenosi sunt Regulus & Basiliscus vt etiam à longè aspicientes occidant, quid illi efficerent si intra corpus tuum essent? quid igitur mali non efficiet serpens ille antiquus si intrà te commoretur?

Dæmones in Energumenorum animas nihil aut parum possunt.

Partes 1. disput. de Dæmoniac, cap. 4.

Quamuis autem tot mala corporibus Energumenorum inferant, rectè tamen notat Thyręus in eorum animas nihil aut parum posse; quod inductione probat. Et primò nunquam possunt eas viribus, & facultatibus ipsis congenitis & ingeneratis priuare; vsque adeò altas illę in animabus & firmas radices egerunt, vt propemodum tam sit difficile eas tollere quàm ipsas animas in nihilum redigere: non possunt quoque tollere habitus qui in dictis sunt facultatibus; nequeunt priuare animas diuinis & supernaturalibus charismatibus, fide, spe, & charitate, nec etiam reliquis virtutibus siue in voluntate, siue in intellectu suas sedes habeant; Deus quippe solus in eas summum ius habet, non verò aliqua creatura quęcumque illa sit. Ipsi deniq; non valent renitentes animarum vires ad operandum impellere; & hoc est omnibus clarum ac manifestum, alioqui enim ad peccatum homines impellerent; contra id quod docet B. Aug. [a] vt alibi diximus: cui suffragatur S. Cyrillus Hierosol. [b] docens animam libero pollere arbitrio, & Diabolum posse quidem ad malum incitare, non verò voluntatem cogere; & superaddit: *Is subijcit tibi fornicationis cogitationes, si vis, probas; si non vis, improbas.* Nota tamen quod quamuis hòminum voluntates per se impellere nequeant, etiam dum possident Energumenos, dum tamen in corpora sęuiunt, animę hęc patiuntur detrimenta, vehementer ac multipliciter possunt Dæmones inclinare eorum voluntates, & quasi quoddam pondus vt malum sequatur, addere; nunc proponendo obiecta quæ sensus tum internos tum externos alliciant, tum intrinsecùs commouendo spiritus & humores, atque excitando motus quosdam quibus facilè se voluntas accommodat. Præterea si habitus virtutum non tollant, frequenter tamen ita debilitant vt nullam vel exiguam in hominibus functionem habeant, & maximè si de intellectualibus sermo sit, qui quidem ad suos actus exercendos phantasmatum indigent ministerio, in quibus Dęmones possidentes multùm possunt. Deinde quando sensuum officio priuant vt supra dictum est, omnibus quoque com-

a *Serm. 197.*
b *Catech. 4. illumin.*

modis priuant quæ ſenſuum beneficio obtinentur.

Dæmones dū in corpora ſæuiunt, animæ à virtutū ſtudijs vacant.

Et denique quo tempore in corpora ſæuiunt, animas à virtutum ſtudijs vacare neceſſe eſt, cùm ad illas exercendas corporum miniſterio opus ſit. Et hæc profectò arreptitiorum miſeria non eſt exigua, cùm non ſolùm vt dictum eſt, multa patiantur aduerſa & mala, ſed etiam bonorum ſpiritualium iacturam faciant; ita vt dum actu à Dęmonibus agitantur, vſu Sacramentorum, pręcipuè verò ſanctiſſimæ Euchariſtiæ priuentur, licèt tamen poſtea dum ceſſat vexatio, eis participare valeant, niſi forſan aliquo pacto Dęmon impediat; aut etiam pro quibuſdam rationibus expedire non videatur, & pręſertim ſi vſu rationis careant, de purgatione ſua non curent, vel clericorum monitis obtemperare nolint, ſeſe ad illam ſuſcipiendam diſponendo, cùm quilibet ad eam accedere teneatur, cum debita diſpoſitione ac reuerentia.

Cur Deus Dæmoni permittat vt homines etiam probos poſſideat.

Porrò aliquæ ſunt rationes congruæ cur Deus velit homines etiam prôbos, in manus truculenti hoſtis Dæmonis tradere vexandos.

Prima, eſt ad inſtructionem hominum circa fidem, cùm enim quędam referunt quę ab ipſis quos inuadunt ſciri nequeunt, ſcimus illa eſſe à Spiritu aliquo, ac proindè vera eſſe quę de ſpiritibus dicuntur contra Saducęos qui eos eſſe negabant; item animarum immortalitatem non eſſe impoſſibilem, ſiquidem reperiuntur quidam Spiritus immortales & infatigabiles in ſuis operibus, quales ſunt Dæmones; & denique cùm in Ieſu Chriſti nomine expelluntur, huius ſanctiſſimi nominis confirmatur fides. Sic S. Cyprianus aduerſùs Demetriadem, & Lactantius contrà gentes.

Secunda, ob oculos proponuntur cruciatus atque tormenta gehennæ, quæ poſt hanc vitam reprobos manent, & quibus ipſe Dæmon vexet damnatos in inferno, vbi nimirum in illos exercere poterit totum ſuum odium, tòtumque venenum expromere; & vt proindè peccata fugiant homines, propter quæ conſortium Dæmonum eos vexantium in alio ſæculo incurrent, niſi pœnituerint.

Tertia, agnoſcunt etiam homines quantum ſpirituum immundorum erga humanum genus ſit odium, cùm tanta in miſeros homines atque innocentes etiam, barbarie ſęuiant. Quæ meditatio hoc habet emolumenti, vt prorſus animos mortalium (niſi fortè deploratæ ſint ſalutis) à ſpiritibus illis malignis auertat, & omnem cum iiſdem ſocietatem atque communionem diſſoluat.

Poſtremò, illa tormenta & vexationes Dæmonum permittit Deus, vt ex his quæ in corporibus hominum faciunt, intelligamus quam-nam in animis tyrannidem ſpiritualiter exerceant & operen-

tur ob perpetrata lethalia peccata; nam quæ in corporibus fiunt, indicia eorum sunt, quæ in animis accidunt.

SECTIO VIII.

Quæ sint signa quibus dignoscendi sunt Dæmoniaci.

HÆc quęstio est maximè difficilis & intricata, & in qua resoluenda variant Theologi, quia tamen non modicam adfert vtilitatem, & maximè Exorcistis; ideò nonnulla sunt impræsentiarum videnda signa potissima, quibus ipsis innotescere Energumeni & Arreptitij possunt.

Ipsa ergo signa quæ possunt inhabitantes Dęmones prodere, multiplicia sunt; quædam enim aliqualem coniecturam & leuem suspicionem generant; quædam vehementiorem; alia denique habitationis eorum in corporibus maiorem certitudinem: de duobus primis signorum generibus præsenti Sectione dicemus; & de alijs postea.

Primò generant coniecturam & suspicionem leuē, ferini & agrestes mores. Sed huiusmodi non conuincunt Dæmonem inhabitantem, plures enim in ferarum naturam declinarunt qui non fuerunt Dæmoniaci; vt verbi gratiâ barbari valdè & agrestes fuerunt mores Regum quorundam Turcarum, & tamen Dæmoniacos non fuisse certissimum est. Signa leuem coniecturam possessionis generantia sunt numero, sex.

Secundò, suspicionem pariter generant, qui de Dæmone vel semper vel vt plurimum loquuntur, qui se ei relicto vero Deo consecrant, illum inuocant atque eius opem implorant: at huiusmodi etiam non conuincunt inhabitantem Dęmonem, nam nulli hactenus magis Dæmoni se consecrarunt quàm Malefici, Sagæ, & alij huius generis, nec tamen vllus dixit illos esse Dæmoniacos. Deinde Sagæ à Iudicibus morti adiudicantur, vbi eis constat vel propriâ confessione vel testium depositione, aliquâ notabilia damna rei-publicæ intulisse, sunt enim suarum actionum Dominæ, at id non fit Dæmoniacis etiamsi vel hunc vel illum aut etiam seipsos percusserint, aut aliquod aliud malum intulerint, cùm non sint actu liberi dum à Dęmone agitantur, & eorum actiones à Dæmone tanquam à causa principali fiant, & nonnisi vt instrumenta ab eo moueantur.

Tertiò, dicunt aliqui diuturnum & grauem somnum coniecturam quoque ac suspicionem generare; sed neque ex eo quis potest certò pronuntiari Dæmoniacus, quia constat dari aliquas ęgritudines quæ ita infestant partes exteriores, & item aliquas ex interioribus, vt grauis ille somnus excitetur, & vix respiratio cernatur.

Quartò, leuem pariter coniecturam & suspicionem generant, qui sibi manus iniiciunt & mortem intentant; nam certum est plerosque sibi-ipsis vitam ademisse, vt constat de Samsone in libro Iudicum; de Razia in libris Machabęorum, & alijs nonnullis, qui tamen non fuerunt Dæmoniaci, computatur quippè Samson inter Sanctos in Epistola ad Hebræos.

Iudic. 8.

Hebr. 11.

Quintò, illi qui inuocant Dæmones vt se arripiant, atque illi qui furia agitantur, leuem etiam tantùm dant de seipsis suspicionem quòd sint Dæmoniaci: nam quoad primum, vt Dæmones aliquos ob blasphemias, aut alia scelera arripiant, & aliò transferant, non opus est, vt eorum corpora ingrediantur eaque possideant; aliqui enim fuerunt translati vt Sagæ, & Malefici, atque etiam alij qui proptereà Dęmoniaci non sunt. Et quod ad furiosos spectat, quotidiana docet experientia hunc malum effectum in phreneticis reperiri, & quandoque in homine causas habere naturales, & aliquando etiam operâ perditorum hominum adlaborantibus Diabolis procurari, ac denique herbarum quarundam virtute, vt docet Thyræus: hi tamen Dæmoniaci non sunt:

Part. 1. dysp. de Dæmoniacis cap. 22.

Sextò denique, reperiuntur aliqui qui nullo in loco sunt tuti, & quandoque se molestantes spiritus etiam in corpore sæuientes experiuntur, sed annè illi censentur Dęmoniaci? nequaquam, etiamsi non minùs graues, immò grauiores etiam quandoque, quàm obsessi patiantur molestias: hoc signum siquidem, Dæmonum est potiùs assistentium aut incipientium ingressum quàm inhabitantium, vt plerique notant. Fallit ergo sæpè hoc signum sicut & alia supradicta, aliquod tamen indicium faciunt accedentibus alijs, & dant occasionem inquirendi de alijs, vt benè aduertit Maximilianus ab Eynatten in suo Manuali exorcismorum.

Instruct. 2.

Signa quæ vehementiorem generant suspicionem & coniecturam inhabitationis Dęmonum, multa sunt.

Signa sex vehementiorem suspicionem possessionis à Dæmone generantia.

Primum, vires in humano corpore facultatem hominis excedentes: tales sunt eorum qui facilè quaslibet vestes lacerant, vincula disrumpũt, catenas frangunt, onera etiam ingentia ad quæ hominum robur non sufficit, gestant. Hoc signum plusquàm suspicionem generare videtur, & ad illud refero robur illius qui à Nicetio Treui-

rensi Episcopo iussus è templo extrahi columnam, ita validè apprehendit, vt à decem viris à loco dimoueri non potuerit, & ita nec eijci, donec idem Sanctus Nicetius signo Crucis facto, illum Dęmoniacum suâ veste operuit, vt auctores sunt Gregorius Turonensis in vita Sancti Nicetij & Baronius anno Domini 530. Ad has vires potest quoque referri agilitas & currendi pernicitas humanum superantes robur; Et eo signo potuit deprehendi mulier vetula Dæmoniaca, de qua in vita Sancti Bernardi quæ ad S. vitum adducta, scamnum in quo ipse sedebat, transiliuit, & dixit se quoscumque pernices equos cursu ęquare posse, eorumque dorsa sine adminiculo transilire. Hoc autem & aliud simile signum quamuis isti Energumeni fecerint, non tamen semper eiusmodi signa infallibiliter ingressum Dęmonis produnt; extiterunt enim quidam homines viribus suprà hominum credulitatem pollentes; qui tamen minimè Dęmoniaci fuêre; Samson enim portas ciuitatis Gazæ in altissimum montem, & longo interuallo ab eadem vrbe distantem transtulit, idque nullo alio adiutus auxilio, vt habetur in lib. Iudicum; catenas item quibus erat constrictus nullo negotio perfregit, innumeros Philistęos enecauit solâ asini mandibulâ fulsultus, castrum in quo excæcatus miserè & crudelissimè detinebatur, facilè destruxit soloque ęquauit, vt habet caput proximè citatum. Sanctus etiam Hieronymus in vita Hilarionis narrat Marsitam iuuenem Hierosolymitanum tantis valuisse viribus, vt quindecim modios frumenti longè diuque portaret. Refert quoque Sabellicus libro Exemplorum, Maximum Imperatorem qui Alexandro Mammeæ filio successit, vires tantas habuisse, vt equum pugno percussum dentibus nudaret, & maiusculas arbores manibus diuideret. Celeritatis etiam atque agilitatis stupendæ (inquit Thyręus) fuit puer nouem annorum Romæ, quoniam à meridiè ad vesperam perpetuo cursu conficiebat octoginta millia passuum. Sic Romæ sub Cæsaribus inter spectacula populo exhibita, productus est qui aduersum parietem felis modo repando scanderet. Hi ergo sicut & alij nonnulli nostris temporibus, ingentium virium, & summæ celeritatis reperti fuerunt; illos tamen esse Dęmoniacos nemo dixerit. Mitto Sagarum celerrimam à Dęmone translationem, de qua suprà, quæ proindè Dęmoniacæ non iudicantur.

Greg. Turon. Baron. tom. 7.

Lib. 1. cap. 4.

Iudic. 16.

S. Hieron.

Lib. 2. cap. 9. Exempl. tom. 4.

Part. 2. de Dæmon. c. 26.

Secundum signum, vehementiorem Dęmoniacę inhabitationis generans coniecturam, est membrorum stupor, & omnium ferè vitalium operationum priuatio; talis erat ille Dęmoniacus apud Sanctos Matthęum & Lucam, qui erat surdus, mutus, & cæcus: at istud non est indubitatum signum, cùm interdum à morbis caducis & si-

Marc. 9. Luc. 9.

milibus tales stupores, animi deliquia, somnolentia, & vitalium functionum priuatio prouenire soleant. Deindè Sagæ, Venefici, & Magi vnguento aliquo se aut alios inungentes, reddunt corpora quasi mortua, ita vt nulla respiratio & nullus motus cernatur, vt multis constat exemplis à Iacobo Sprengerio in suo libro, cui titulus est, Malleus Maleficarum, adductis; & propterea tamen illi Malefici aut Sagæ non dicuntur Dęmoniaci.

Sprengerius.

Tertium signum, sunt persecutiones, cruciatus, atque extraordinaria tormẽta quæ quidam patiuntur, vt dum, verbi causa, in ignem deijciuntur homines, aliquando in aquam; nunc ex alto & in alia quæuis pericula pręcipites ruunt, nunc se cultris lacerant, nunc dentibus strident, ore spumant & in terra volutantur, laqueo aut alijs vijs vitam sibi adimere conantur; huius siquidem generis Dæmoniacum habemus apud Sanctos Marcum & Lucam. At hæc & similia, quamuis vehementem generare possint Dęmoniacæ inhabitationis suspicionem, quia sunt hominibus inconsueta & Dæmonibus facilia & exemplum habemus in scriptura: attamen non sunt signa certa & indubitata, & ab alijs causis & morbis quàm à Dęmonibus prouenire possunt; nam similes cruciatus patiuntur qui afficiuntur epilepsia morbo medicis noto; saltem vtplurimum spumant ore, strident dentibus, & in terra volutantur, vt docet quotidiana experientia, nec tamen propterea licet affirmare esse Dæmoniacos.

Marci 9.
Luc 9.

Quartum signum, sunt barbaræ & insolitæ vociferationes, & vlulatus prorsus belluini; sæpè autem auditi fuêre hi belluini clamores à Dæmonibus excitati, ex quibus nonnulli Energumeni deprehensi fuêre, vt circà annum Domini 517. Chronici sui meminit Sigisbertus, multos vtriusque sexus in Alexandria extitisse: at quamuis illi clamores belluini, latentes spiritus malignos quandoque prodant, non tamen semper; experientiâ quippè quotidianâ constat, aliquos naturâ, vel arte ita bene aptatos esse, vt in eorum potestate sit repræsentare clamorem vel voces cuiuslibet animalis, idque non minùs perfectè quàm ipsummet animal irrationale. Vnde videmus nonnullos vt perdices cacabare, asinorum modo rudere, quasi vulpes gannire, ad instar boum mugire, more porcorum grunnire; alios vt canes latrare, vt equos hinnire. Imò refert Puteanus tractatu de Dęmoniacis, visam esse mulierem in ciuitate Tholosana, anno 1606. mense Aprili, quæ & ad instar lupi vlularet, & quasi porcus grunniret; & ego ipse proprijs auribus audiui quendam iuuenem secularem, Parisijs oriundum, octo circiter & decem annis natum, circa annum 1635. si bene memini, qui ferè omnium animalium & auium voces ita perfectè referebat, vt ni illum audiendo vidissem, & in

Sigisbertus.
Dubio 3.

campis

campis vel ſyluis extitiſſem, facilè illorum animalium voces eſſe iudicaſſem; nemo autem dicere poſſet vel illum vel alios ſimiles eſſe Dæmoniacos: & de facto ſupradicta illa mulier communi medicorum, & Theologorum ſententiâ, non fuit iudicata Dæmoniaca, & poſteà bene ſe habuit, & turpes illas voces, aut vlulatus ampliùs non edidit. Deinde præfati clamores belluini, prouenire poſſunt aut à phreneſi, aut à Dæmone aſſiſtente & vrgente hominem.

Quintum ſignum eſſe poteſt horribilis & truculentus vultus, ſolito terribilior, & dum qui arreptitij exiſtimantur toruis oculis reſpiciunt, quia quales ſunt ipſi Dæmones tales formas arreptitijs affigunt & imprimunt; & ideò cùm truces ſint & crudeles, tales vultus volunt à miſeris Dæmoniacis referri, & ita interdum eos deformant vt ſummum intuentibus horrorem incutiant. Talis vultus prodidit Dæmonem in muliere, eamque Mediolani diuexantem, quem S. Bernardus eiecit, vt habetur in eius vita, ſiquidem ita miſerè vultum illius mulieris deformabat, vt monſtro non homini eſſet ſimilis. Bernardus etiam Iuſtinianus in S. Laurentij Iuſtiniani vita, refert os ſpumans & ſtridorem dentium cuiuſdam Energumeni, ſatis oſtendiſſe latentem in eius corpore Dæmonem, qui poſtea à dicto S. Laurentio Iuſtiniano profligatus fuit ac eiectus: attamen talis vultus truculentia & deformitas, non ſemper inhabitantem Dæmonem indicat, nam certum eſt veneficos & incantatores nedum præſtare vt quis vultum deformem habere videatur, ſed ita horridum vt nullus planè ſit qui huiuſmodi vultus præſentiâ ſuſtinere queat, vt colligere licet ex Syluestro in libro de maleficarum, & ſtrigum admirandis; poteſt etiam quis ab infirmitate, aut naturaliter habere vultum horribilem. Inſigne etiam factum narrat de incantationibus: Quidam (inquit) Buſcodunenſis non depoſitâ Cacodæmonis perſonâ quam in fabula paulò ante adumbrauerat, vxorem ſuam cognouit, & illa grauida facta, talem poſteà partum edidit qualem ipſa maritum perſonatum conſpexerat.

Lib. 2. c. 4. *Cap. 8.* *Syluester.* *Lib. 1. c. 13.*

Sextum ſignum, eſt ingens inquietudo, qualis eſt eorum qui vno in loco conſiſtere & quieſcere nequeunt, & ſolitudines quærunt, ac deſertis oblectantur locis, multos audiuimus ſic à Dæmone vexari: huiuſmodi erant illi Dæmoniaci quorum S. Matthæus meminit, qui ſæui nimis exeuntes de monumentis, vias obſidebant & in prætereuntes graſſabantur: At verò ſignum quoque illud, Dæmonis latentis non eſt certum & indubitatum, nam ſupradicta famliaria ſunt melancholicis, lunaticis, febricitantibus, & huiuſmodi; Medici aſſerunt has prauas habere affectiones qui laborant mobo quem appellant *lycantropiam*, id eſt lupinam inſaniam, præterea qui mania cor-

Matth. 8.

ripiuntur, siue phrenesi ita agitantur vt nusquam quiescant. Deinde temporibus primitiuæ Ecclesiæ, correpti à Dæmone assistente vel graui aliquâ infirmitate, ad sepulchra Martyrum confugiebant, quatenus beneficium sanitatis, contactu reliquiarum Sanctorum Martyrum consequerentur, nec tamen illi omnes fuerunt aut esse potuerunt Dęmoniaci.

SECTIO IX.

De signis quæ maiorem certitudinem Latentis Dæmonis in aliquo corpore humano, pariunt.

Q. 14. Signa quæ Latentis Dæmonis in humano corpore certitudinem maiorem pariunt, sunt numero sex.

ILLA sunt ex Abulensi deprompta super 8. caput Matthæi; primum iam tetigimus Sect. 1. huius capitis, & illud est linguarum peregrinarum subitanea scientia & earum locutio, extra suspicionem diuini miraculi, quas tamen ipsi Dæmoniaci nec audierunt, didicerunt, aut sciuerunt: & ita necessum est dicere à Dęmone inhabitante talem scientiam & locutionem proficisci propter subtilitatem ingenij, & ob rerum copiosam agnitionem; nullum est enim idioma quod ignorent, aut mox scire non valeant Dæmones, inquit Thyræus. Idiomata discunt homines consuetudine eorum cum quibus viuunt, quidni igitur Dæmones discerent qui semper inter homines versantur, obseruant quæ loquuntur, notant quæ agunt? Quemadmodum ergo illi Malefici Spiritus in homine aliquo latentes, membra illius mouent: ita possunt impellere linguam & alias partes quę ad vocem formandam sunt necessariæ.

P. 1. disput. de Dæmoniacis, cap. 24.

Dæmon vt in homine loquatur debet intus existere.

Aduerte autem talem locutionem à Dæmone in homine aliquo non fieri; si solùm assistat & moueat linguam vexati per aërem concitatum, oportet enim ad loquendum vt intus existat, eo quod locutio necessariò debet fieri motis organis interioribus, maximè pulmone qui est præcipuum instrumentum formandarum vocum, eo quod ipse concitat aërem, & subtilisat, tum vt refrigeret cor, tum vt reddat hominem aptum ad formandas voces, quarum materia non est aër tam crassus sicut externus: Igitur vt Dæmon loquatur per aliquem Energumenum, necesse est vt pulmonem moueat, & proindè sit intra corpus illius.

Sed quia talis locutio seu conceptuum expressio lingua peregrina, potest esse à Deo, vel Angelo bono, vel etiam Spiritu Sancto di-

ctante fieri potest ab hominibus ipsis, vt constat de Apostolis qui post ipsius Spiritus Sancti susceptionem in die Pentecostes, varijs linguis magnalia Dei loquebantur; ideò non semper ex linguę peregrinæ locutione, inhabitans malus Spiritus satis euidenter deprehendi potest. Istud fateor, veruntamen facilè agnoscetur adiunctis alijs signis aut saltem illorum quibusdam, de quibus diximus & dicemus: verbi gratiâ, si adiungas locutioni in lingua peregrina, loquentem arreptitium pati vehementes cruciatus, si blasphemet contra Deum & Sanctos, aut cum Dei iniuria & contra eius gloriam loquatur, si inhonesta proferat, conuitijs proximum sine causa proscindat, & verbis suis nihil aliud ostendat quàm interitum hominum quærere, si ad tactus rerum sacrarum fugiat, aut aliud simile pręstet, profectò talis locutio à Dęmone est, non à bono Angelo, aut Deo ipso: Quando autem Apostoli varijs loquebantur linguis & proponebant Dei verbum, tum ab ipsis tum ab auditoribus intelligebatur, Energumeni verò nullo modo, quia nec idioma peregrinum norunt, vt supponimus, neque quid vocibus significetur intelligunt. Deinde nulla externâ vi cogebantur Apostoli vt varijs linguis loquerentur, sed spontaneè id agebant; at arreptitij velint nolint, loquuntur linguâ peregrinâ, cogi enim possunt haud rarò ab Exorcistis latentes in ipsis Dæmones, vt etiam inuiti loquantur: est itaque signum quasi infallibile ad dignoscendum inhabitantem Dæmonem, loqui peregrinis linguis, si adiungas cętera quæ modò commemorauimus. Hoc signo iampridem & nostris temporibus sæpius, Dæmones in corporibus latentes deprehenduntur, vt notat Thyræus. Deprehensus est eodem signo olim, ille (inquit) qui candidatum quendam Constantij Imperatoris possedit, vt refert S. Hieronymus; quamuis enim candidatus ille linguam tantùm Latinam & Francam nosset, tamen quo sermone ipsum interrogabat S. Hilario Syrus, ei respondebat; & quidem ita perfectè, ait S. Hieron. vt non stridor, non aspiratio, non idioma aliquod Palęstini deesset eloquij. Sic Dęmon mulierem Mediolanensem inhabitans deprehensus est, quia mulier illa nunc Italicâ nunc Iberâ linguâ loquebatur, vt in vita S. Bernardi legitur. Vnum etiam mirabile narrat Sigisbertus, accidisse circa annum Domini 1122. Sancto namque Norberto Præmonstratensi apud Ningellam verbum Dei prædicante, & puellam Dæmoniacam coràm adductam exorcisante, Dæmon irridens, cantica canticorum à principio vsque ad finem per os puellæ edidit, & ad verbum in Romana, deinde in Teutonica lingua interpretatus est.

Parte 2. disp. 2. de Dæmon. cap. 24.

S. Hieron. in vita Hilarionis.

Lib. 2. cap. 4.

Quod dixi de locutione in peregrina lingua, dicendum est de

ſcientia legendi, ſcribendi, & artificioſè cantandi; Etenim quando aliqui hæc antea nullo ſtudio & labore ſibi compararint, & poſtea tamen ac ſi per multos annos in eis verſati eſſent, in eis faciles ſe præbent, ſigna ſunt inhabitantis Dęmonis, non minùs quàm loqui peregrinâ linguâ, cuius cognitio ſine ſtudio non habetur, & nec Deum nec bonos Angelos authores habet, vt dictum eſt.

Loco citato. Secundum ſignum ad cognoſcendum Dæmonem inhabitantem notat Abulenſis, ſi aliqui voce conſuetâ loquantur, ſed de rebus altiſſimis aut de profundiſſimis fidei noſtræ myſterijs & Sacris Scripturis (& de eo iam quidpiam diximus hoc cap. Sect. 1.) quas non didicerunt, Et quæ eorum captum excedunt, tunc enim ita diſertè de ijs loqui non poſſunt, niſi ſint arreptitij, & in eorum corporibus inhabitent Spiritus mali: hoc autem ſignum videtur certum ſi adiungas quæ pro prioris ſigni antecedentis certitudine, notauimus, videlicet internos cruciatus, blaſphemias, & alia ſimilia.

Tertium ſignum maligni ſpiritus inhabitantis iam dicta Sect. 1. huius capitis paucis tactum eſt, videlicet ſi qui de rebus ſecretis quæ hominibus abſconditæ & occultæ ſunt, loquantur, eaſque reuelent, vt ſunt occulta peccata, aut quædam referunt quæ locis diſtantibus fiunt, quia tamen multa ſecreta & occulta prętèrita, pręſentia & futura ex diuina reuelatione, aut etiam bonorum Angelorum cognoſci & propagari poſſunt, imò etiam & à Prophetis dictante Spiritu Sancto iuxta illud S. Petri: *Spiritu Sancto inſpirati loquuti ſunt Sancti Dei homines.* Ideò vt hoc ſignum certum ſit latentis Dæmonis in aliquo homine: ſunt alia præfata ſigna, aut eorum nonnulla adiungenda, vt verbi gratiâ aduertendum, ſi ea quæ reuelantur, cedant in Dei contumeliam, aut proximi iniuriam & detrimentum; tunc enim facilè eſſet colligere talem ſecretorum & occultorum reuelationem, nonniſi à maligno ſpiritu inhabitante prouenire poſſe; ſicut enim hæc cauent diligenter boni Spiritus, ita ſtudioſè quærunt ſpiritus mali. Ad hoc etiam vt indubitatum ſit illud ſignum, debet abeſſe ſuſpicio pacti cum Dæmone quod habent diuinatores qui ſimilia produnt, & tamen poſſeſſi non ſunt.

2. Petri 1.

Talis occultorum reuelatio prodidit inhabitantem Dæmonem Treuiris, vt refert Gregorius Turonenſis [a], & poſt Baronius [b], cum enim Magneticus Treuirorum Epiſcopus Theodorum Maſſilienſem Epiſcopum quem Gunteranus Rex captiuum adducere cupiebat, Treuiros aduenìſſe intellexiſſet; ad templum S. Maximini ſe contulit, pro fratris Epiſcopi libertate Deum precaturus, ſed cùm ab oratione ſurgeret, ei mox Dæmoniaca occurrit, altâ voce exclamans: *O ſceleſtę & inueterate dierum! Pro inimico noſtro Theodoro oratio-*

a Lib. 8. hiſt. ca. 13.
b Tom 7. anno Dom. 588.

nem ad Deum fundis, nos quotidie laboramus, & quibus rationibus eum Galliâ pellamus solliciti sumus, & tamen eundem in Gallia seruare contendis. Est autem hic sedulò aduertendum ex Loyaerts quòd dum secreta reuelant Energumeni, id alio modo faciunt quàm Arioli aut diuinatores qui Dęmonem de secretis consulunt, hi enim sciunt & intelligunt quæ loquuntur; arreptitij verò non intelligunt quid dicant, nec tam ipsi sunt qui loquuntur quàm Dæmones per ipsos, vtitur enim ipsis tanquam instrumentis, & ideò reuelatio secretorum quæ fit per Energumenos, sine peccato eorum qui Energumeni sunt, fit: sed diuinatio Ariolorum, qui Dæmone vtuntur instructore & preceptore, non fit sine graui crimine hominis diuinantis. Quò fit vt deterior sit conditio Ariolorum Sagarum, Maleficorum, quàm obsessorum, quia peius est malum operari quàm malum pati. Hinc iusta sunt quæ de Sagis & Ariolis sumuntur supplicia, iniusta autem forent, si de arreptitijs sumerentur. *Loyaerts Dom. 3. Quad.*

Quartum signum latentis Dæmonis est, si postquam cessauit vexari Energumenus, & sibi restituatur, mira & occulta quę reuelauit & captum hominum superant, ita obliuioni tradiderit vt de his respondere nesciat, hoc signo constat non tam ipsum quàm Dęmonem per ipsum fuisse loquutum. Si autem dicat quis fallere quandoque posse hoc signum, nam plurimi laborantes phrenesi, aut alijs capitis infirmitatibus reperiuntur, qui multa effutiunt, & vix à loquacitate cohiberi possunt, postquam autem pristinæ sanitati restituuntur, non recordantur ampliùs eorum quæ in actuali infirmitate detenti dixerunt. Respondemus, quæ dixerunt inania esse & non ita certa, & à vi ipsius morbi ex forti imaginatione processisse. Et ideò supradictum signum si eo modo quo expositum est intelligatur, satis certum & indubitatum Dęmonis inhabitantis videtur. Deinde hæc locutio occultorum non est à Deo, neque à bono Angelo, cùm vterque quando aliquid homini reuelat, quid reuelet, edocet, illuminat mentem, & ita memoriam confortat vt homo non obliuiscatur reuelatorum. Si itaque, vt supponimus, eorum quæ dixit Energumenus, sibi restitutus obliuiscatur, talis locutio non potest esse nisi à Dæmone, non quidem exteriùs docente, vt solet docere Magos qui reuelata obliuioni non tradunt, sed memoriâ retinent, suprà enim diximus Dęmones non posse per instrumenta ad loquendum apta loqui, nisi intùs existant. Deinde si in aliquo hoc signum fallere videretur, semper certum esset adiunctis alijs quę suprà notauimus adiungenda.

Quintum signum inhabitantis Dęmonis est, si Energumenus flagellis plagatus ac prohibitus ne loquatur, à loquacitate prohiberi non

valeat. Illud autem signum non videtur satis certum nisi alia ei quoque adiungantur; nam potest quis tam ingenti morbo laborare vt à locutione cohiberi non valeat, vt sæpè ipsamet docet experientia, & idem effectus potest esse à Deo, vel bono Angelo.

Postremum signum Dęmonis inhabitantis, sumitur ex vsu rerum sacrarum; vt si iussi Energumeni inuocare Dei nomen aut alicuius Sancti, & potissimùm sacratissimum Iesu nomen proferre, aut verba sacra audire, id facere nolint vel nec possint; si recitare non possint psalmum, aut deuotam aliquam orationem; si concutiantur, terreantur, impatientes fiant, blasphement, strideant dentibus, horreant adhibitis Sanctorum reliquijs, aut agno Dei, cereo benedicto, cruce fronti impressâ, aut aquâ lustrali asperso corpore, aut sanctissimâ Eucharistiâ adhibitâ; si nolint Sanctorum imagines præsertim crucifixi aspicere aut Dei; similiter si in aurem insusurratum fuerit illud Cantici Moysi; *Deum qui te genuit, dereliquisti, & oblitus es Domini creatoris tui*: si exorcismos impatienter ferant, seu clamores & vlulatus edant, ac in furiosos motus prorumpant; si tandem ad ingressum Ecclesiæ tumultuentur, & statim inde fugiant, & Euangelium audire, & diuinis interesse officijs, & potissimùm Sanctissimo Missæ sacrificio; hęc enim omnia & similia opera, ad Dęmones inhabitantes referenda sunt, non ad miseros arreptitios, tunc enim Dęmones eis vt instrumentis passiuè se habentibus abutuntur, quando enim mentis compotes sunt, optant, & fatentur se velle hęc præstare, & sacris interesse, & sacrarum rerum auxilium desiderare, sed esse quidpiam in ipsis quod eos impediat. His igitur signis se latentes produnt Dęmones; non enim verisimile est aliquos homines tam deploratæ salutis reperiri posse, qui hæc omnia vel eorum aliqua fingere aut exequi vellent, vt se Dęmoniacos ostendant vel simulent; imò qui hæc audiendo non exhorrescant. Et quamuis aliqui ita perditi & malitiosi reperirentur, qui ex his aliqua fingerent aut efficerent, sicut de facto narratur de quadam muliere, quæ vt tegeret aliquod vitium finxit se esse Dæmoniacam, se per lutum volutans, ore spumans &c. multa tamen alia signa recensuimus, quæ non homines sed solùm Dæmones pręstare possunt. Illis itaque omnibus adiunctis, facilè Dęmones inhabitantes deprehenduntur. Plura non desunt exempla, quibus constat hoc postremo signo Dęmones latentes deprehensos fuisse; Solùm quatuor afferemus, cum quibusdam alijs signis, quibus Dæmon humanum corpus inhabitans, se prodit.

Deut. 32.

SECTIO X.

Exemplis præfatum signum postremum confirmatur: & alia quædam signa quibus Dæmon latens se prodidit adferuntur.

EXemplũ primum sumitur ex Surio in vita S. Ber. Ipse refert quendam Patrem filium suum adhuc puerum adduxisse ad S. virum, eique significasse ipsum grauiter torqueri quotiescumque vel Ecclesiam ingrederetur, vel aquâ benedictâ aspergeretur, vel Cruce signaretur, vel Euangelium audire compelleretur, aut denique diuinis cogeretur adesse Sacramentis. Astabat tunc fortè viro Sancto B. Gerardus, qui volens experiri si verum esset, quod à patre dicebatur, occultè puerum ipsum in dorso signo Crucis signauit, & mox puer infremuit, & inhabitans Dæmon deprehensus est. *Tom. 4. in vita S. Bernard. lib 2. cap. 3.* Exempla inhabitantis Dæmonis in humano corpore.

Aliud exemplum refert idem Surius in vita Hugonis Linconiensis Episcopi, quòd videlicet ex arreptitio quodam Dæmonem eiecerit, recitando initium Euangelij S. Ioannis. *Tom. 4.*

Sanctus etiam Germanus Episcopus Parisiensis manum imponendo puellæ, de qua vtrum esset possessa dubitabatur; eo quòd templum ingredi non valeret, mox latens spiritus se prodidit, prout in eius vita refert Fortunatus Pictauorum Episcopus. *Fortunatus.*

Postremum exemplum est ex Ruperto Tuiriensi in vita S Heriberti Coloniensis Episcopi: Refert ergo accidisse Dæmoniacum quendam per variorum Sanctorum loca, recuperandæ pristinæ incolumitatis causa, circumductum fuisse, sed frustra; tandem ad S. Heribertum adductus, iubetur adesse supplicationi quæ in solemni die Palmarum apud Catholicos peragitur, in qua cùm Antiphona de Christi triumpho contra Diabolum decantaretur, Dæmoniacus clamare & vociferari cœpit, iubet Antiphonam repeti Antistes, sed repetitam non ferens Dæmon possessum hominem reliquit. Et hactenus de his signis, ex quibus vtplurimum Dęmones deprehenduntur. His tamen addenda nonnulla quibus Dæmon latens se prodidit, vt notat ab Eynatten in suo Manuali Exorcismorum. Non rarò (inquit) Dęmon in aliqua parte corporis palpitando sicut piscis aut formica, aut aliâ formâ sentitur, aliquando areptitij sentiunt per totum corpus inter carnem & pellem discurrentes quasi formicas; in *Rupertus.* *Instruct. 6.* Signa alia quibus Dæmon latens se prodidit.

aliquibus totum corpus quasi continuis aculeis pungitur; vel velut flatus à capite ad pedes descendit, & iterum ascendit; interdum vesicula in lingua excitatur, quæ confestim disparet; vel plures apparent minutis granis. Quibusdam ad guttur Diabolus ascēdit, & illud extraordinariè tremefacit, & siccam tussiculam excitat, vel linguam extorquet miris modis, vel eandem exerit ingenti oris hiatu. Hæc & alia plura signa facit in corporibus possessis, quibus haberi potest certitudo de veritate rei, præsertim si plura signa simul concurrant. Notant prætereà aliqui, Dęmones se inhabitantes prodidisse, dum nonnisi per sanctos homines esse à corporibus egressuros dixerunt, vel sanctorum hominum præsentiam ferre non potuerunt, de quibus tamen nihil ipsis Dęmoniacis innotuit. Primum exemplum est de illo Dęmone qui Gordiani Imperatoris filiam possidebat, & nonnisi per Sanctum Triphonem se eijciendum affirmabat, vt refert Metaphrastes. Surius quoque in vita Sancti Cyriaci, refert Dæmonem quendam per Artemiam filiam Diocletiani Imperatoris, & per Tobiam filiam Saporis Imperatoris Persarum, clamasse vnum esse Cyriacum cui cedere cogeretur. Prætereà Hincmarus in vita S. Remigij, narrat Dęmonem Romæ cedere noluisse ad imperium S. Benedicti, sed ad Remigium Remensem Episcopum quasi appellasse, & ideò S. Benedictum remisisse arreptitium illum ad Sanctum Remigium, vt ab eo curaretur. Marcellinus etiam in vita Sancti Humberti cuiusdam Dęmonis tyrannidem describit, dicitque quòd cùm à Paganis vrgeretur vt discederet, tum se discessurum affirmauit, quando Humbertus Werdensis Episcopus exitum imperaret. Denique Surius refert quòd cùm Sancta Genouefa Turonem ingrederetur, Dæmon per possessum clamare cœpit gemino se incendio torqueri. Dum itaque similia accidunt, signum est Dęmonis inhabitantis.

Metaphrast. 1. Februarij.

Surius tom. 4.

Surius tom. 1.

Est autem hîc aduertendum quosdam sanctos homines, potuisse aliunde possidentes Dæmones deprehendere quàm à supradictis signis, videlicet diuinâ reuelatione. Refert enim Metaphrastes de S. Parthenio 7. Februarij quòd cùm quidam ipsum transeundo salutasset, salutantem non resalutarit, eo quòd in ipso occultum cognosceret malum latere spiritum; & quomodo id agnoscere valebat nisi diuinitùs sibi facta reuelatione? Sic Georgius Presbyter in vita Theodori Archimandritę apud Surium, narrat quòd ille semel rogatus vt Principis cuiusdam filiam quæ 28. annis ex graui morbo decumbebat, iuuaret, diuinâ reuelatione declarauit malum illud à latente Cacodæmone illatum esse, deinde ei sanitatem, profligato spiritu restituit.

Quidam homines sancti, Diuina reuelatione, Dæmones possidētes deprehenderunt.

Apud Surium tom. 2.

Forsitan

Forsitan etiam Sanctus Paulus diuinâ reuelatione agnouit malignum spiritum in puella, quæ quęstum magnum pręstabat dominis suis, diuinando; nam sola confessio eius qua Apostolum Apostolique socium: *Dei seruos qui viam salutis annuntiarent*, confitebatur, sufficiens signum spiritus possidentis esse potuit.

CAPVT XIV.

De Potestate curandi Dæmoniacos.

SECTIO I.

An in Ecclesia sit potestas coërcendi & abigendi Dæmones.

RESPONSIO est affirmatiua, & de fide. Probatur 1. ex eo quòd S. Lucas refert de Apostolis Christo dicentibus: *Domine etiam Dæmonia subijciuntur nobis in nomine tuo*, Christus quasi renouans & confirmans potestatem ab ipso collatam apud S. Matthæum subdidit: *Ecce dedi vobis potestatem calcandi super Serpentes & Scorpiones & super omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit.* Per Serpentes & Scorpiones Dæmones intelligit, vt communiter omnes, & supra ostendimus hæc nomina eis conuenire; per virtutem verò inimici exercitum Dæmoniorum & eorum satellites intelligunt, vel multiplices Dæmonis tentationes, vt aiunt Euthimius, Caietanus, & alij. Quidquid autem sit de his expositionibus, in hoc omnes conueniunt, vt eo in loco data sit eis potestas ad cohibendos & profligandos Dæmones ne nobis noceant; & idem colligitur ex S. Marco: *In nomine meo Dæmonia eijcient, &c.*

Ecclesia coërcendi Dæmonis potestatem habet. *Luc. 10.* *Matth. 10.* *Marci vlt.*

Probatur etiam ampliùs ex multis miraculis quæ circà Dæmoniorum eiectionem patrarunt Apostoli. In Actis Apostolorum legimus à S. Paulo eiectum esse spiritum Pythonem ex puella, & in ijsdem Actis attactu sudarij Apostolici expulsi sunt Dæmones.

Act. 16. *Act. 19.*

Voluit etiam Deus initio nascentis Ecclesiæ, hanc potestatem esse penès alios fideles, vt colligitur ex dicto loco S. Marci: *Signa autem eos qui crediderint hæc sequentur. In nomine meo Dæmonia eijcient, &c.* Vnde Tertull. libro de Corona militis, ait milites expulisse Dęmones: Et idem de idololatria, ait parentes Christianos solitos

Tertul. de cor. mil. cap. 21. *Tertul. de Idolol. cap. 11.*

exorcizare proprios filios, si contigisset eos à Dæmone torqueri; ita Iustinus Martyr, Epiphanius, Lactantius, &c. docent non solùm Apostolis, sed alijs qui crediderunt hanc esse collatam potestatem, vt sic pluribus argumentis veritas fidei Christianæ, & doctrinæ Christi quæ mundo tanquam noua lux inferebatur, & quasi tenellum arbustum crescebat, commendaretur, confirmaretur, & augeretur, atque intelligerent homines Dęmonum regnum, Christi aduentu dissolui, & omnino necessitatem sibi incumbere, desertâ infidelitate fidem complectendi Christianam, fuisse tamen peculiare munus Apostolorum & ordinis Ecclesiastici ad hoc opus instituti, satis est Sanctorum Patrum assertione exploratum, & maximè S. Ignatij, qui inter cæteros Ecclesiasticos ordines & officia recenset Exorcistas, quibus ex officio hæc potestas coërcendi Dæmones conuenit. Ita Romanum Concilium sub Syluestro, & Carthaginense quartum, inter Ecclesiasticos ordines numerant Exorcistas, & Concilium Laodicenum vetat, ne qui non sunt ab Episcopis ordinati, tam in Ecclesijs quàm in domibus exorcizare præsumant, dum enim ordinantur, illis ab ordinante dicitur: *Habeto potestatem imponendi manus super Energumenos, siue baptizatum; siue Catechumenum.* Ita habetur in Præfato Concilio Carthag. 4. & in antiquis Ecclesiæ Ritualibus, vt fusius Sect. sequente dicetur.

Iustin. Epiph. Lactant. &c.

Cap. 7.

Fauet autem ratio, quia quilibet ordo ordinatur in certum aliquem finem, vti & quodlibet Sacramentum: at non potest dici quis sit finis exorcistatus nisi Dæmones expellere, fuit autem ordo hic in lege veteri, vt constat ex Iosepho, & ex Actis Apostolorum.

Iosephus lib. 8. antiq. lud. cap. 2. Act. 9

Aduerte autem quòd quemadmodum potestas Dæmones eijciendi Apostolis concessa, non erat cum illis interitura, sed vsque ad nostra tempora & futura debet permanere; similiter hæc potestas apud Laïcos initio nascentis Ecclesiæ, post fidei propagationem per totum orbem, non fuit ampliùs omnibus fidelibus necessaria, & proindè nec concessa, attamen posterioribus sæculis illâ eâdem non caruerunt, quia saltem est quibusdam etiam sacris ordinibus non initiatis tributa in signum sanctitatis vitę; imò etiam pręclaris fœminis in quibus sacer ordo locum non habet; Nam Surius refert S. Brigittam, quendam iudicem sæcularem, deinde eius cursorem, & tertiò quandam fœminam, ab infestatione Dęmoniaca liberasse. Ita S. Catharina Senensis teste Raimundo in eius vita, signo crucis Dæmonem expulit. Ita S. Genouefa plurimos curauit, & ipsi Dęmones testati sunt eius præsentiam, grauem eis adferre torturam, vt narrat Surius [a] in Ianuario; qui pariter [b] refert Anatoliam Virginem Energumenum Ananianum nomine, Diodori viri consularis filium

Surius tom. 4.

a Surius tom. 1. b Idem tom. 4.

qui se eius precibus incendi clamabat, afflasse & à Dæmone liberasse. De pluribus quoque alijs constat. Vt autem id magis elucescat, est sedulò aduertendum potestatem adiurandi Dæmones eis præcipiendo exire, nudâ ac simplici adiuratione, nulli hominum generi, nulli statui aut sexui, alligatã esse, sed per omnes vagari, vt constat ex vsu fidelium qui oblata occasione, indifferenter adiuratione armantur contrà eos, tanquam remedio sibi à Deo relicto, quo vtuntur licitè ad sui defensionem: At verò potestas illos adiurandi solemniter, solis initiatis ordine Exorcistarum competit, qui ex vi suæ ordinationis habent assistentiam diuinam paratam, ac disponentem & præparantem eos vt gratiam fugandi Dęmones, quę est donum actuale, recipiant, quando & sicut oportuerit, iuxta diuinæ prouidentiæ regulas. Nonnulli vlterius ad faciliorem prædictorum intelligentiam, docent duplicem esse in Ecclesia ad Dęmones expellendos potestatem, ordinariam videlicet & extraordinariam: Illa est quæ ex diuina institutione per Exorcismos exercetur, & in cunctis Ecclesiæ Euangelicæ sæculis, executioni demandata fuit: hæc verò ad miraculorum ordinem refertur, & nulli ordini aut officio Ecclesiastico est annexa, sed quibus Deo placet, communicatur, imò etiam fœminis eximiæ sanctitatis, vt ex allatis historijs constat; & ista ad infidelium conuersionem quandoque requiritur, & in vsu fuit maximè in primitiua Ecclesia. Si autem quærat quis, quid sit & in quo consistat hæc potentia eiectiuà Dæmonum: Dicimus esse virtutem quandam instrumentalem à Deo tanquam à principali agente hominibus communicatam, per quam fiunt potentes in actu primo ad ipsos Dæmones fugandos, quod est opus vires naturæ exuperans, & ideo vt alij volunt, illa eorum actio qua sic Dæmones eijciunt, motione & excitatione quâdam diuinâ & supernaturali ad hunc effectum, eleuatur.

Potestas adiurandi Dæmones multis sumitur modis.

SECTIO II.

De diuersis medijs quibus Dæmones ab Energumenis pelluntur, & primò de Exorcismo, nomine Iesu, & Cruce.

QVEMADMODVM ad res omnes arduas perficiendas, multa necessaria sunt; ita cùm magnum & arduum sit opus, Dæmones ex humanis corporibus eijcere, non pauca ab his requiruntur qui

illa ab ipsis liberare tentant. Si vrbes essent expugnandæ, aut arces, tormenta bellica adhiberi possent; si è regno pellendus tyrannus aliquis, militum copiâ opus esset; verùm quoniam hic non arces expugnandæ, nec tyranni qui sub aspectum veniant, pellendi, sed cum spiritibus potentissimis bellum suscipitur, aliæ sunt adhibendæ machinæ, alia tormenta quàm quibus muri quatiuntur, aut tyranni pelluntur: sed tamen hoc cum illis commune habere debent machinæ quæ ad profligandos Dæmones adhibentur, vt hosti sint aduersæ & contrariæ, vt hic etiam locum habeat quod dicitur; *Contraria contrarijs pelluntur.* Machinæ autem illæ sunt remedia Ecclesiastica, quę aduersùs tantorum hostium imposturas Dei auxilio pollent, & eos fugant, multóque magis eorum opera dissoluunt, eosque ab humanis corporibus expellunt. Iam capite 12. huius tractatus de quibusdam horum remediorum disseruimus, in quantum maximè valent ad Dęmonis tentationes & suggestiones repellendas; nunc de ijsdem dicendum, in quantum his mirificè Dęmones possunt à Dæmoniacis seu Energumenis expelli, & de his quædam subijcienda veniunt exempla. Recurre tamen ad præfatum caput 12.

Ecclesiastica media ad Dæmones pellendos.

Prima itaque machina seu primum medium pellendi Dæmones, est Exorcismus, ipso siquidem maximè exercetur potestas eos abigendi collata à Christo, de quâ præcedenti sectione egimus. *Exorcismus* Græcè adiuratio Latinè dicitur. Exorcizare itaque seu coniurare Dæmones est illis imperare per obtestationem alicuius rei sacræ, ne hominibus mala inferant, & vt à corporibus humanis quos vexant, egrediantur. Vnde S. Augustinus: *Exorcizare* (inquit) *nihil aliud est quàm per diuinam virtutem immundum spiritum adiurando expellere.* Huius adiurationis per Exorcismos meminit S. Cyprianus; *Adiurantur* (inquit) *à nobis, & torquentur spiritualibus flagris, & verborum tormentis de obsessorum corporibus eijciuntur Dæmones.* Hęc autem exorcizandi potestas confertur per ordinem Ecclesiasticum, omnibusque confertur tam bonis quàm malis hunc ordinem suscipientibus (inquit Loyaerts) fuitque in Concilio Laodiceno constitutum, ne qui ab Episcopis ordinati non sunt, exorcizare præsumant, neque in Ecclesijs publicè, neque in domibus priuatim; & ne quid superstitionis in Exorcismos irreperet constitutum fuit vt ordinandus Exorcista, de manu Episcopi libellum arriperet, in quo scripti essent Exorcismi sub certa verborum forma, debetque Exorcista præscriptam adiurationum formulam in exorcizando sequi, qua per fiduciam potestatis quam Christus in Ecclesia reliquit, increpetur Diabolus, & tanquam victus per Christum imperiosè iubetur discedere. Aduertit autem idem Loyaerts quandoque

Exorcismo pelluntur Dæmones.

Exorcismus & Exorcizare quid.

Lib. 2. de vita Beata.

Cypr. ad Demetrianum Procons.

Loyaerts in Dom. 3. Quadr.

per preces eijci posse Dæmones, dum videlicet aliqui toto corde ad Deum conuersi, humiliter supplicant vt suæ virtutis potentia, Dęmonem reprimat & repellat; cuiusmodi forma Sancto Antonio & alijs quibusdam pietate præstantibus familliaris fuit. Hîc autem potissimùm de potestate eijciendi Dęmones per Exorcismos loquimur.

Fiunt autem ipsi Exorcismi per Sacramenta, per inuocationem Beatissimæ Virginis, atque etiam Sanctorum Angelorum, & Sanctorum Dei, flexis genibus recitando Litanias cum orationibus illis adiunctis, de quibus vide Manuale Exorcismorum Maximiliani ab Eynatten & alios quos in fine huius tractatus recensemus.

Cùm autem ordinatur quis Exorcista, ei ab Episcopo dicitur: *Accipe, & commenda memoriæ, & habeto potestatem imponendi manus super Energumenum, siue batizatum, siue Catechumenum*, nam conceptis verbis conferebantur Exorcismi, vt ait Minutius Fœlix, inter quæ præcipua vt non fierent orationes per conclusionem: *Per Dominum nostrum Iesum Christum, &c.* Quæ alijs Ecclesiasticis subijcitur, precibus, sed: *Per eum qui venturus est iudicare sæculum per ignem.* Vt inde in memoriam Dæmonum, supplicium proprium reducatur, vt ait Micrologus. Aduerte tamen non esse de essentia adiurationis imperium confirmare per aliquid diuinum, vel rem sacram; & ratio est quia absoluta potestas fuit hominibus collata calcandi Dæmones ac eijciendi; Ergo non est cur limitetur, & necessariò debeat fieri per obtestationem alicuius rei sacræ. Deindè multi viri sanctitate insignes, solo imperio Dęmones ejecerunt, vt Parthenus, prout refert Metaphrastes. Idem de Sancto Remigio narrat Hincmarus in vita eius. Et de Sancta Anatolia ait Surius primò afflasse Dęmoniacum, & ad Dæmonem conuersam ei dixisse; *Exi ab homine*, & statim discessit. Nihilominùs tamen quia Exorcismus est religionis actus valdè efficax ad Dæmones pellendos, debet necessariò fieri per obtestationem alicuius rei sacræ, solum enim imperium non videtur esse actus religionis & cultus; vnde modus vsitatus adiurandi Dæmones tempore primitiuæ Ecclesiæ, per inuocationem Sacri Nominis Iesu perficiebatur, vt ipsemet Christus dixerat apud S. Marcum: *In nomine meo Dæmonia eijcient*, & isto adiurandi modo vsi sunt Apostoli, & Patres eorum coætanei; præcedenti enim Sectione notauimus ex S. Luca, Apostolos missos à Christo ad prędicandum, cum gaudio reuertentes dixisse: *Domine etiam Dæmonia subijciuntur nobis in nomine tuo.* Et posteà S. Paulus in Actibus, eijciens spiritum immundum à puella ait; *Præcipio tibi in nomine Iesu Christi exire ab ea:* & alibi in ijsdem Actibus, quidam Iudæi leguntur adiurasse Dæmones per nomen Iesu quem Paulus

Ordinatio Exorcistæ quibus verbis fit.

Metaphrastes 7. Febr.
Hincmarus in vita S. Remigij.
Surius tom. 4.

Exorcismus ordinariè fit per obtestationem alicuius rei sacræ, vt Nominis Iesu S. Crucis, &c.

Marci vlt.
Luc 10.
Act. 16.
Act. 19.

prędicabat, nimirum quia videbant Paulum eodem nomine vti in Dæmonibus pellendis. Sic legitur Ioannem Euangelistam, Dæmonem è Dianæ templo qui iam ducentis & quadraginta nouē annis ibi habitauerat, propulsasse his verbis: *Interdico tibi in nomine Iesu Christi Nazareni, ne vltrà hic habites*, & confestim reliquit locum. Vnde & Sanctus Iustinus Martyr Apostolorum coætaneus: *Nominis Iesu*, inquit, *potentiām Dæmones tremunt & reformidant, & hodie quoque illi per nomen Iesu Christi crucifixi adiurati, nobis parent.* Et paulo post: *Per nomen istius ipsius filij Dei, & primogeniti creaturæ omnis, Dæmonium omne adiuratur, vincitur, & in ditionem redigitur.* Et sic Christi fidelibus qui vexillum & partes victoris sequuntur Domini nostri Iesu Christi, qui eum in regenerationis lauacro induerunt, qui habent scutum fidei, gladium verbi Dei (inquit Gregorius Tolosanus) istæ Dæmoniacæ potestates in hoc nomine Domini subijciuntur, ab illis exsibilantur, exorcizantur, ligantur, deijciuntur inuiti, iuxta id quod Tertull. dixit: *Dæmones non tantum respuimus, verùm & reuincimus, & quotidie traducimus, & de hominibus expellimus.* Vnde Sanctus Bernardus solebat illos virtute sanctissimi huius nominis expellere. Legimus quoque in vita S. Dominici, sanctū illum virum, cùm concionaretur & audiret Dæmoniacam exclamare, & auditores perturbare, pręcepisse Dęmoni in nomine Iesu Christi facto Crucis signo, vt miseram relinqueret, eamque confestim reliquit, & sanata est.

In Dialog. cū Tryphone. *Comment in lib. 7. Artis mirab. c. 10.* *Lib. ad Scap. cap. 2.* *Lib. 2. cap. 9.*

Audoenus Rothomagensis in vita S. Eligij Nouiomensis Episcopi, narrat quòd cùm quidam Dęmoniacus sancto illi Episcopo diceret quid agis? ille mox respondit: *In nomine Iesu Christi obmutesce, & exi ab homine*; vix verbum protulerat, & Dæmon euolarat. Denique testatur Sanctus Athanasius in vita S. Antonij, ipsum sanctum in eiusdem nominis inuocatione Dæmonia eiecisse. De Sancto Bernardo in eius vita habetur: *Expulerat ille secundò à Dæmoniaca quadam spiritum nequam, quia verò verebatur ne se discedente rursùs miseram ingrederetur, hunc ipsius collo affixit exorcismum, in Nomine Domini Nostri Iesu Christi præcipio tibi Dæmon ne hanc mulierem ingrediaris*; nihil enim ita Dæmones terret ac sanctissimum illud nomen, secundùm quod Vates Regius prædixit: *Sanctum & terribile nomen eius.* Et quod magis mirandum venit, etiam peccatores in nomine Iesu Diabolo sunt terrori: Illud confirmat Origenes ex ipsorummet peccatorum testimonio, qui in extremo iudicio dicent: *Domine, Domine, nonne in nomine tuo Dæmonia eiecimus?* Sed quia inuocando Iesu nomen solemus, nos signo Crucis munire, vel illud super aliquid effingimus: ideò de hoc sancto nomine

Lib. 1. cap. 11. *Lib. 2. cap. 4.* *Psalm. 110.* *Lib. 1. contra Celsum.* *Matth. 7.*

tanquam efficaci medio ad Dæmones abigendos, sermonem instituentes, de Crucis quoque signo tanquam de medio adhuc validissimo, nonnihil dicendum.

Epiphanius hęresi 30. scribit Iosephum quendam nondum Christianum, Cruce Christi Dęmonia eiecisse, & deinde Christianum effectum, eâdem Iudæorũ incautationes destruxisse. Gregorius Turonensis in vita Patrum refert Gregorium Lingonicum Episcopum, ex Energumenis ad se adductis, facto signo Crucis iussisse Dæmonia discedere. Et Vincentius narrat Albinum Andegauensem Episcopum, eodem signo Dæmonem à quadam muliere eiecisse. *Epiphan. hæresi 30.* *Greg. Turon. cap. 7.* *Vincentius. Lib. 23. cap. 243.*

Fortunatus Pictauorum Episcopus in vita Sancti Germani Parisiorum Episcopi, refert de quodam Dæmone occultè puellam possidente, qui post impressam puellæ Crucem, per nares in specie muscæ egressus est. Idem Fortunatus in vita Sancti Maurillij Episcopi Andegauensis, narrat ipsum eodem Crucis signo Dęmoniacam liberasse, quam necesse erat ob ferocientem spiritum vinculis constringere. Sic testatur Gregorius Turonensis in vita Patrocli, ipsum sanctum virum Eremi cultorem, plurimos Dæmoniacos signo Crucis curasse. Ita legitur in vita Sancti Laurentij Archiepiscopi Dublinensis, illum sanctum virum pectori cuiusdam Dęmoniacæ Crucis signum impressisse, & ori eius aquam benedictam infudisse, & post vtrumque, ad orationem conuersum, Dæmonium eiecisse. Vides eum tribus medijs & armis spiritualibus de quibus supradictum est, Dæmonium profligasse. *Fortunatus.* *Cap. 9.* *Cap. 18 apud Suriũ tom. 6.*

Lactantius præclarâ similitudine id ostendit: Sicut ipse (Christus) cùm inter homines ageret, vniuersos Dæmones verbo fugabat, horumque mentes emolliebat, & malis incursibus feriatas in sensus pristinos reponebat: ita nunc sectatores eius eosdem spiritus inquinatos, de hominibus & nomine magistri sui & signo Passionis excludunt. Vide alia quędam exempla apud Thyræum[a]. Porrò rectè aduertit Loyaerts[b] signo Crucis in se considerato, non sic inesse virtutem fugandi Dæmones, sicut herbis inest virtus sanandi morbos, sed ei inesse virtutem inuisibilem ipsius Christi: ita vt Dęmones viso illo sacro signo fugiant, memores suæ ignominiæ quam per crucem sustinuerunt & passi sunt. Et hoc modo signo Crucis expresso, tanquam gladio exerto, Diabolo resistimus, non solùm vt ab eius impetitione maneamus illæsi, verumetiam vt aduersùs eius furores insurgere audeamus, eumque insectari, & ab alijs quos violenter affligendos vel possidendos suscepit, expellere, quemadmodum Christus ait: *Signa eos qui crediderint, hæc sequentur, in nomine meo Dæmonia eycient.* *Lib. 4. cap. 2.* *a Part. 3. de Dæmon. c. 44.* *b Dominica 3. Quadr.* *Marc 16.*

SECTIO III.

Oratione, Ieiunio, Vigilijs, Flagellis, Pœnitentiæ operibus, & mortificationibus, potissimum verò Missæ sacrificio Dæmones expelluntur.

Oratione Dæmones expelluntur.

Lib. 1. Dial. cap. 10.

S. Hieron.

Lib. 2. c. 4.

QVOD primò ad orationem spectat, nonnulla habemus exempla: Sanctus enim Gregorius de Fortunato Tudertinæ Ecclesiæ Episcopo, refert Oratione Dęmonia à corporibus Energumenorum expellere solitum. Et Sanctus Hieronymus in vita Hilarionis narrat ducentos propemodum, partim viros, partim mulieres oratione à Dęmonis vexatione liberasse. Sic Bernardus Bonæuallensis In vita Sancti Bernardi, refert Sanctum illum virum oratione à Dæmonio liberasse puerum quendam, qui ad eum adductus fuerat, postquam vnam manum capiti ipsius pueri imposuisset, & alteram eiusdem pectori admouisset. Surius quoque in vita Sanctæ Genouefæ, testatur Turoni quos Energumenos curauit, oratione ad Deum factâ id præstitisse. Eâdem oratione vsi sunt quamplures alij à Thyręo relati.

Surius tom. 1.

Parte 2. disp. de Dæmon. c. 46.

Ieiunium & oratio simul Dæmones abigunt.

Marci 9.

Quod attinet ad ieiunium & orationem simul, docuit Christus hęc arma spiritualia, ad abigendos sęuiores pręcipuè & fortiores Dęmones esse necessaria, cùm enim eius discipuli quoddam Dæmonium eijcere non potuissent, sciscitati sunt ab eo rationem huius impotentiæ, qui dixit eis: *Hoc genus in nullo potest exire nisi in oratione, & ieiunio.*

Dæmones abigũtur mortificationibus, vt vigilijs, flagellis, &c.

Sunt etiam cum Orationibus, Ieiunijs, & abstinentijs, adhibendæ aliæ mortificationes, vt vigiliæ, flagella, &c. vt de Sancto Martino legimus, ipse enim manebat in suo Monasterio, vigilijs, & abstinentijs intendens; inde ingenti fortitudine & spiritu munitus, ad Ecclesiam proficiscebatur ad Dæmones expugnandos, qui multorum corpora possidebant; quo egrediente è Monasterio, non minori terrore Dęmones afficiebantur, quàm rei cùm iudicis aduentum à quo se morti adiudicandos, timent, præsentiunt, ita vt Clerici qui nihil de sui Episcopi aduentu cogitabant, illum aduenientem ex Dęmonũ tremendis vocibus manifestè cognoscerent. Idipsum videre licet in multis Sanctis, qui ex orationibus, ieiunijs, flagellis, vigilijs & alijs mortificationibus, ingentes vires ad abigendos Dęmones traxerunt;

traxerunt; explorata enim erat illis S. Ambrosij sententia: *Ieiuna si vis vincere.* His armis monet suos discipulos S. Antonius Dæmones eijcere debere, vt habet S. Athanasius in eius vita: *Mihi credite* (dicebat) *fratres, pertimescit Sathanas piorum vigilias, orationes, ieiunia voluntariã, paupertatem, misericordiam & humilitatem, maximè verò ardentem amorem in Christum Dominum, cuius vnico Sanctissimæ Crucis signo debilitatus aufugit.* His armis idem Sanctus Antonius plurimos à Dæmonum infestatione liberauit. Lib. 4. in Luc.

Si verò tantùm valent oratio & ieiunium, aliaque supradicta remedia ad Dæmones è corporibus humanis expellendos, quis dubitat quin Missę sacrificium, & sacratissima Eucharistia maioris longè sint virtutis? pauca solùm hîc referimus exempla. Sacrâ Eucharistiâ & Missæ Sacrificio Dæmones expelluntur.

Prosper Aquitanicus narrat, suo tempore Missæ sacrificium fructuosè pro salute Demoniacæ oblatum, illam à Dęmonio liberasse, & proindè postea fuisse oblatum pro gratiarum actione. Et S. Chrysostomus docet olim in more atque consuetudine fuisse, vt tempore diuinorum officiorum ad ipsum sacrificium adducerentur Dæmoniaci, qui sanabantur. Legimus etiam in vita S. Bernardi, ipsum credidisse haud parum præsidij in missa aut in augustissimo Eucharistiæ Sacramento positum esse, nam cùm Mediolani mulier quædam quam Spiritus nequam diuexabat, ad eum adducta fuisset; cœpit vir sanctus preces pręsentis populi pro obsessa postulare, & Missæ sacrificium in eius subsidium offerre, & tum sacram hostiam patinæ imponens, his verbis Dæmonem affatus est; *Adest iudex tuus, adest summa potestas, iam resiste si potes, adest ille qui pro salute mundi passurus inquit: Nunc Princeps huius mundi eijcietur foras; in eius igitur potestate, præcipio tibi vt ab hac eius ancilla egrediaris.* Tandem ergo supradicto adhibito Exorcismo, post Orationem Dominicam in sacrificio recitatam, eundem profligauit atque expulit. Vnde olim ijs qui immundis spiritibus torquebantur Sacra Eucharistia communicari consueuit, quam Dæmones reuerentes, ab Energumenis quam ocyssimè recedebant. Quod Serenus Abbas apud Cassianum testatur, vbi de ipsis Energumenis loquens ait: *Communionem eis Sacro-Sanctam à senioribus nostris nunquam meminimus interdictam. Quinimò si possibile esset, etiam quotidie eis impertiri eam debere censebant.* Et paulò pòst: *Quæ ab homine percepta, eum qui in membris eius insidet Spiritum, seu in ipsis latitare cognoscitur, velut quoddam exurens fugat incendium.* Quod Abbatis Andronici plerumque aliorum experimentis confirmat, à quibus percepta Eucharistia malignos spiritus quibus agitabantur, protinùs expulit & effugauit. Denique quàm trepident, fugiant, & euanescant Dęmones ex pręsentia Sa-

Lib. de prædict. cap. 6.

Hom. 4. contra Armenos.

Lib. 2. c. 4.

Collat. 7. cap 30.

Lib. 6. magic. cap. 2 Sect. 3. in 2. cro-Sanctę Eucharistiæ, ex multis patet histori,s, in quibus referendis ne immoremur, consulatur Delrius. Vide etiam quæ de ieiunio, & oratione Cap. 12. Sect. 1. diximus.

SECTIO IIII.

Sanctorum Reliquijs & alijs rebus Sacris, Dæmones expelluntur.

Act. 19. *Sanctorum Reliquijs Dæmones expelluntur.* HOc primò constat ex Actibus Apostolorum vbi legimus attactu semicinctiorum & sudariorum S. Pauli Dæmones pulsos fuisse, ait enim S. Lucas: *Virtutes non quaslibet faciebat Deus per manum Pauli, ita vt etiam super languidos deferrentur à corpore eius sudaria semicinctia, & recedebant ab ijs languores, & spiritus nequam egrediebantur.* *Act. 5.* Et in eodem libro Actorum non obscurè insinuatur per vmbram Sancti Petri vim Dęmonibus esse allatam. *Lib. 24. cap. 88.* Et Vincentius & Chronicum Saxoniæ, referunt plura Dæmonia fuisse eiecta per catenas quibus idem S. Petrus vinctus fuerat. Plurima quoque per eiusdem S. Petri catenam esse eiecta testantur historiæ. Anno salutis 900, accidit, vt quidam Comes Othonis Imperatoris familiaris, occupatus ab immundo spiritu, seipsum dentibus dilaniaret; iussu autem Imperatoris ad Ioannem Pontificem ductus, vt sacram catenam attigit, erumpens nefarius spiritus hominem liberum reliquit, vt supradictus Vincentius optimè notat. Sanctus Gregorius *Surius tom 4.* Nyssenus in vita S. Gregorij Thaumaturgi apud Surium, narrat sanctum illum virum anhelitu oris sui velum afflasse, & illo super Dęmoniacum posito, Dęmonem expulisse. *Orat. 19.* Sanctus Gregorius Nazianzenus tanquam rem cunctis manifestam relinquit, Dæmones ad S. *Lib. 3.* Cypriani Martyris sepulchrum eiectos fuisse. Beda in historia Anglorum, insigne exemplum refert de vno Dæmoniaco in quodam Monasterio existente, qui cùm multùm à Dæmone vexaretur, inclamaret, dentibus frenderet, spumaret, & diuersis motibus membra torqueret, nec ab vllo teneri vel ligari posset: Abbatissa à ministro monita, venit ad locum virorum cum vna sanctimoniali, & euocans Præsbyterum rogauit vt Dæmonem exorcizaret, cùm autem tunc nihil proficeret, iussit ire ministram, & illi adferre capsellam, in qua erat de cineribus S. Osuualdi Martyris, & cum intraret atrium domus cum ipsa capsella, conticuit Dæmon, & paulo-post

qui vexabatur, suspirans ait, modò sanum sapio, recepi sensum animi mei: at illi sedulò sciscitabantur quomodo hoc contigisset, quibus ille; mox vt virgo hæc cum capsella quam portabat, appropinquauit atrio domus huius, discesserunt omnes qui me premebant spiritus maligni, & me relicto nusquam comparuerunt: *Hæc Beda.* Lupus in vita Sancti Maximini apud Surium, refert Regem Pipinum Caroli Magni parentem, Sanctarum Reliquiarum virtutem agnouisse; cùm enim Clericus suus, qui Brunco vocabatur, esset Dæmoniacus, & cuperet à Dæmonis tyrannide absolui, ad Sanctorum Reliquias ipsum destinauit, nec spes fefellit, mox siquidem vt limina Ecclesiæ Sancti Maximini Treuirensis Episcopi attigit, liberatus est. Idem Lupus aduertit quoque vno eodemque die Sancti Maximini sacro, triginta septem earundem Reliquiarum beneficio, à Dæmonibus esse liberatos, in eorumque numero fuisse fœminam quam spiritus malignus quadraginta septē annis vexauerat, sulphure, odore in egressu suo templum replens: sequenti item anno eodem S. Maximini sacro die curati sunt viginti duo, & tertio anno tredecim. *Surius tom 3.*

Surius refert quòd cùm anno 836. corpus S. Liborij Cenomanensis Episcopi è tumba leuaretur Badelbornam transferendum, Diaconus quidam quem multis annis Dæmon vexauerat, ab eius tyrannide liberatus fuit; in itinere verò cùm ad eiusdem sacra pignora mulier Dæmoniaca adduceretur, cœpit Dæmon mugire, sibilare, atque alias ferarum voces edere, vt autem feretrum attigit, mox egredi à corpore, & discedere coactus est. *Tom. 4.*

In vita Ioannis & Pauli per Terentianum Prętoriæ cohorti Præfectum scriptâ, teste Baronio & alijs, refertur quòd postquam ipse dictos Sanctos morti adiudicauit, & eorum clam abscindi capita ne populus commoueretur, iussit; Dæmon qui possidere & vexare cœpit eius filium, sicut alij etiam immundi Spiritus qui multorum corpora vexabant, eorum mortem peruulgarunt; at eius filius ad Martyrum sepulchrum perductus, liberatus est; quo miraculo viso Terentianus ipse sicut eius Filius in Christum crediderunt. Vide alia exempla apud Thyræum qui etiam de multis alijs miraculis attactu & virtute sanctarum Reliquiarum editis, refert; Deus enim illis tanquam instrumento vtitur, non solùm ad Dæmones profligandos sicut per ignem eos torquet & punit, verumetiam ad alia patranda miracula: vt constat de homine mortuo, qui vbi in sepulchrum Elizæi fuit coniectus & ossa Prophetę attigit, resurrexit. Et S. Ambrosius sermone de SS. Geruasio & Prothasio, refert cœcum esse visui restitutum ad contactum feretri, quo reliquiæ illorum SS. Martyrum portaban- *Baronius & alij.* *P. 3. disp de Dæmon. cap. 43.* *4. Reg. 13.* *S. Ambr. s.*

Lib 22. de Ciuit. Dei cap. 8.

tur. Et S. Augustinus ait tot esse facta miracula breuissimo tempore ad reliquias S. Stephani, vt multi libri scribendi essent, si omnia forent recensenda. Ita his temporibus multa facta sunt miracula per Sanctorum reliquias & ipsorum inuocationem.

Rebus sacris seu sacratis vtpote oleo, aquâ & pane benedictis, pelluntur Dæmones.

Sicut autem Sanctorum reliquijs pelluntur Dæmones: ita & rebus sacris seu sacratis & ab Ecclesia ex antiquissima ipsius consuetudine benedictis, profligantur & expelluntur. Oleo benedicto Theodorus Archimandrita (vt scribit in eius vita Presbyter Georgius) expulit Dęmonem qui vehementem cruciatum & tremorem membris cuiusdam Dęmoniaci nautæ afferebat. Ita testatur Ratherius Veronensis in vita Vsmari, Sanctum illum virum eiecisse Dęmonem à quadam moniali oleo benedicto, liniendo os, oculos, & nares eius.

Lib. 2. cap. 20.

Audoenus Rothomagensis Episcopus in vita S. Eligij Nouiomensis Episcopi, narrat Sanctum illum virum quosdam numero plusquam quinquaginta (vt olim S. Paulus) tradidisse Sathanæ in interitum carnis, vt eorum Spiritus saluus fieret, eo quod aliquas superstitiones deserere nolebant, imò eius monitiones & conciones nihili pendebant, cumque iniurijs afficiebant, postquam autem anno integro egerunt pœnitentiam, eorum amicis pro eis deprecantibus, aquę benedictæ aspersione à spiritibus malignis liberauit.

Cap. 12. tom. 7.

Ita narrat Surius in historia Inuentionis S. Celsi, Sanctum Eucharium aquam benedictam bibendam cuidam Dæmoniaco tradidisse, & ita Dæmonem expulisse.

Lisiardus. Lib 2, cap. 4.

Refert pariter Lisiardus Suessionensis Episcopus in vita Arnulphi eiusdem loci etiam Episcopi, Energumenum quendam aquæ benedictæ aspersione fuisse liberatum. Legimus item in vita S. Bernardi, ipsum etiam Dæmoniacum quendam ipsâ eâdem aquæ benedictæ aspersione sanasse. Sic de Sancto Laurentio Dublinensi Archiepiscopo, & Maltonio Episcopo refert Surius ipsos aquâ benedictâ ad Dæmones è corporibus humanis pellendos fuisse vsos. Eandem virtutem habuit panis benedictus, vt refert Iacobus Spirensis in vita Sanctæ Elizabeth Vngariæ Reginę 3. ordinis S. P. Francisci; mox enim vt puella quędam ad eam adducta quæ ad malam parentum imprecationem Dęmonis torturam patiebatur, *parum panis & sacræ vndæ hausit*, pristinæ sanitati restituta fuit: hinc in ipsius panis communi benedictione, requirimus vt contra vniuersas inimicorum insidias sit tutamen.

Surius tom. 6.

cap. 30.

Alia quædam media quibus Dæmones pelluntur.

Et hęc de numero mediorum quibus Dęmones abiguntur, & à corporibus humanis expelluntur; nam si quæ sint alia, ad iam relata reduci debent, verbi gratiâ manuum impositio super Energumenos, quâ B. Germanus Parisiensis Episcopus plurimos Dęmoniacos libe-

rauit, vt ait Fortunatus Pictauorum Episcopus, ad vsum reliquiarum reducitur. Idem dicendum de digitorum immissione in os ipsorum Energumenorum, qua curauit quamdam Dæmoniacam S. Clarus Abbas, vt notat Surius in eius vita. Idem etiam de crucifixi imagine dicendum. Missę autem sacrificium nonnulli ad rerum sacratarum vsum reducunt. Superaddunt adhuc aliqui exsufflationem causa inferendę Dęmoni ignominiæ, & ad exprobrandam ei suam vilitatem, vt qui tanquam res leuissima & veluti spuma, flatu dispellendus sit, & per iustam contumeliam exsufflandus, in quos enim insufflamus eós vilipendimus: siue id fiat causa mysterij hoc nostro flatu ei præsignificantes flatum Dei quo succendit ignem inferni. à quo horret Dæmon, cuius apud Isaiam meminit scriptura: *Præparata est,* inquit, *ab heri Tophet, & Spiritus Domini, velut torrens Sulphuris succendens eam.*

Fortunat. | Surius tom. 1. | Isaie 30.

SECTIO V.

De efficacia exorcismorum, & rerum Sacrarum, & cur non semper suos effectus producant.

AN autem efficacia quam dicimus esse in exorcismis & alijs medijs quibus Ecclesia vtitur ad pellendos Dæmones, sit physica instrumentalis, an verò duntaxat moralis, non est hîc nostrum disputare, sed Scholasticorum. Qui efficientiam physicam Sacramentis attribuunt, eandem quoque his medijs attribuere tentant: qui solùm moralem, etiam his moralem attribuere solent: nobis verò hanc moralem efficientiam eis attribuere faciliùs est quàm physicam, nam tota efficacitas horum mediorum ad ipsos Dæmones fugandos, fundatur in institutione & impetratione Ecclesiæ, quæ instituit exorcismos ac res quasdam sacrauit, ac petijt à Deo eis virtutem conferri ad eosdem fugandos Dæmones; vt patet ex formulis quibus ipsa Ecclesia vtitur in rerum quarundam sacratione aut benedictione: ergo non potest esse virtus hęc instrumentalis physica, sed solùm moralis. Alias res omittimus, quia ad ipsam Scolasticam Theologiam spectant: sed quidquid sit, multorum est sententia esse verisimile in sacratione aut benedictione supradictarum rerum, quæ ad abigendos Dæmones ordinantur, orantem Ecclesiam pro earum efficacitate Deum infallibiliter exaudire, vt quando oportuerit efficaces sint ad prædictum effectum. Alij tamen & forsitan veriùs, do-

Exorcismorum & rerum Sacrarum efficacia quænam sit.

cent quòd quamuis exorciſmi multum polleant, non tamen ſemper effectus ſperatos producunt, nam eorum non ea ratio eſt quæ ſacramentorum; Sacramenta enim ſuos conſequuntur effectus neceſſariò, modò obex non ſit ex parte ea ſuſcipientium, eo quod ex diuina inſtitutione certa & efficacia ſint ſigna gratiæ cœleſtis: at hanc promiſſionem non fecit Deus exorciſmis; quo fit vt non ſemper quantas Sacramenta vires habeant, Dęmoneſque pellant, & quantumuis adhibeantur quandoque exorciſmorum inuocationes, orationes, & ieiunia; ad hæc tamen omnia ſurdus in poſſeſſo corpore Dæmon permanet, tolerabiliùs ferens exorciſtarum pœnas & adhibita ſibi inuocatione tormenta, quàm diſcedere ab homine quem cum tanta malitia poſſidet. Exorciſtarum etiam conditio interdum obſtat: id ſuo exemplo Apoſtoli teſtantur, qui ſi ſe priùs ieiunio & Matth. 17. oratione armaſſent, procul-dubio (vt ait Chriſtus apud S. Matth.) eieciſſent Dæmonium quod ſine iſtis præſidijs eijcere nequiuerant, vt iam pluries notauimus. Aliquando etiam propter ipſorum exorcizantium peccata, non vult Deus hoc admirabile opus per eorum exorciſmos perficere. Quandoque etiam ſine vlla eorum culpa, ſed in ſui profectum, vt ſcilicet non ſuperbiant de mirabili hâc Dæmoniorum profligatione, vel propter quid ſimile. Aliquando etiam propter ipſamet exorcizandorum peccata non liberantur à Dæmo- Lib. 2. cap. 10. num vexatione; hinc Audoenus in vita Sancti Eligij Nouiomenſis Epiſcopi, teſtatur ſanctum illum virum noluiſſe quinquaginta viris à Dæmone vexatis ſubuenire, quamuis rogaretur vt id præſtaret, vt experirentur quantum ſit malum peccato ſeruire, præuidebat quippe exorciſmos ob eorum peccata non eſſe illis profuturos. Ita demùm (inquiũt alij) nullis aliquando pręcedentibus peccatis, neque ex parte exorcizantium neque ex parte exorcizatorum, Deus non vult exorciſmis & alijs ſignis efficaciam pellendi Dæmones tribuere; his quidem prębens occaſiones patientiæ & meritorum augendorum in medio tam terribilis calamitatis; illis verò ablationis arrogantiæ, & & extollentiæ oculorum. Non deſunt Deo iuſtiſſimæ aliæ cauſæ, & rationes quas mortalibus ſcrutari non licet.

Et porrò hic ſedulò aduertendum, quòd multæ in exorciſtis conditiones requiruntur ſi ſuo officio fœliciter fungi velint; vt viua & indubitata fides cum magna in Deum fiducia, non enim ſuis viribus, aut ſapientiæ confidere debent; puriſſima conſcientia, & per veram contritionem ac confeſſionem Sacramentalem emundata: vera humilitas, quæ omnem vanam gloriam excludat: Dęmones ſiquidem humiles ferre non valent, vt patet de Sancto Paulo ſimplici, cuius humilitate confuſus Dęmon diſceſſit, clamans ſe ſimplicitate & hu-

militate Pauli coactum fugere. Debent prætereà mentem reuocare à curis & negotijs sęcularibus, ieiunio incumbere, & orationi vacare: iuxta suprà allatum Christi testimonium. Debent insuper magnâ pollere patientiâ & perseuerantia non mediocri, in coniuratione ad quam se accingunt; nisi enim his & alijs virtutum armis sint instructi, & præsertim flagranti Dei amore, non satis securè & intrepidè opus hoc arduum aggredientur, & hostem communem debellaturi accedent. Porrò ille qui exorcizandi Dęmonis potestatem habet, actionem suam sic instituat (inquit Loyaerts) vt assumpto habitu Ecclesiastico, vt minimùm superpelliceo & stola, etiam afflicti collum altera stola obuoluat, per quam quasi in tutelam eum assumat & sibi iungat, vt in maiorem fiduciam erigatur. Porrò cùm Dęmon exorcizatur, non cùm eo iocandum, neque multis verbis agendum, sed necessaria duntaxat dicenda, vt fortiùs ipse prematur: licet ei præcipere, vt nomen suum prodat, licet vrgere vt socios indicet, vt sciat ipse exorcizans cum quot & quibus hostibus sit illi congrediendum: potest enim fieri vt vno expulso reliqui maneant, qui enim sunt altioris ordinis & maioris virtutis ægrius pellantur: licet interrogare causam ingressus in hominem, vt ea remota si modo tolli possit, faciliùs pellatur Dæmon: licet indicium discessus postulare, vt constet de Dæmonis expulsione: licet in infernum eos amandare, quod hic locus sit eis paratus, quem etiam maximè oderunt & timent. Hinc illi clamabant: *Quid nobis & tibi Fili Dei, venisti huc ante tempus torquere nos?* metuebant enim præcipitari in infernum, non tum propter pœnam, quam in hoc sæculo patiuntur, etiam dum homines possident & torquent, sed incarcerari nolunt, hîc diuagari & homines vexare malunt: *Hæc Loyaerts loco citato.*

Loyaerts Dominic. 3. Quadrag.

Matth. 8.

Et hæc satis de vexationibus Dæmonum ab intrinseco, & de potestate curandi Dæmoniacos: Plura de ipsorum Dæmonum afflictionibus ab extrinseco dicere possemus: sed de iis videantur authores qui accuratè agunt de Maleficis & Sagis. De alijs autem praxim exorcistarum circa Dæmoniacos concernentibus, nihil à nobis esse hic dicendum iudicauimus, nam tot & tanti Doctores de huiusmodi latè disseruerunt, vt diutiùs in his immorari esset actum agere. Multùm proderit sexdecim aduertentias à Patre Raphaële de la Torre notare, in suo Tractatu, *de potestate Ecclesiæ coërcendi Dæmones, &c. disp.* 27. Atque etiam non pœnitebit legere ea quæ habet Thyræus in suis Disputationibus de Dæmoniacis. Et pro integra praxi, & precibus, atque adiurationibus, sufficiet manibus terere Manua-

le exorcismorum R. D. Maximiliani ab Eynatten Antuerpiæ typis mandatum 1619. Vel etiam Sacerdotale seu Sacerdotum thesaurum Francisci Samarini 1. parte, vbi agit de exorcismo contra Dæmoniacos.

Huic itaque Tractatui finem imponimus, & cum omni animi submissione Deum Opt. Max. intercessionibus Beatissimæ Virginis, B. P. Nostri Francisci, & omnium Sanctorum precamur, vt ab insidijs quas nobis struunt ipsi Dæmones infensissimi nostri hostes, de quibus satis fusè, sicut de eorum consortibus sermonem instituimus, tandem præseruare ac liberare dignetur; cui sit gloria & honor in sæcula sæculorum. Amen.

Omnia quæ in hoc Tractatu sicut in reliquis continentur, pedibus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & Sacræ Facultatis Theologicæ Parisiensis submissa sunto.

INDEX ALPHABETICVS RERVM

MEMORABILIVM QVÆ IN HOC Tractatu de Dæmonibus reperiuntur. Numerus paginam indicat.

A.

Finis Indicis Tractatus secundi.

ERRATA QVÆ IN TRACTATV DE DAEMONIBVS *irrepserunt.*

Pagina 59. in Definitione Dæmonis lege *idolis*.
Pag. 67. lin. 4. lege *nisus*.
Et in eadem pag. lin. 20. lege *contumeliosius*.
Pag 82. lin. 6. lege *prosequatur*.
Pag 86. lin. 10 lege *infima*.
Pag 105. lin. 24. lege *prapotenti*.
Pag. 170. dele 4.
Pag. 183 lin. 19. lege *omnibus*.
Pag 196. lin. 27. lege *statuet*.
Pag. 200. lin. 25. lege *fugiet*.
Pag. 243 lin. 19. lege *quem cani antea comparauimus*.
Pag. 305. lin. 38. lege *plurimumque*.

Si quæ alia errata occurrant Lectori, illa facilè per seipsum poterit corrigere.